

Vaderlandsche historie, vervattende de geschiedenissen der nu vereenigde Nederlanden, inzonderheid die van Holland, van de vroegste tijden af

<https://hdl.handle.net/1874/37259>

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

ZEVENTIENDE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE
GESCHIEDENISSEN
DER NU
VEREENIGDE NEDERLANDEN,
INZONDERHEID DIE VAN
HOLLAND,

VAN DE VROEGSTE TYDEN AF:

Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte
Gedenkstukken samengesteld,

DOOR

JAN WAGENAAR.

Met Plaat en Kaarten.

ZEVENTIENDE DEEL,

BEGINNENDE MET HET JAAR 1698, EN EIN-
DIGENDE MET HET SLUITEN DER
UTRECHTSCH E VREDE, IN
'T JAAR 1713.

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART.

M D C C X C V.

*Met Privilegie van de Ed. Gr. Mag. Heeren Staaten
van Holland en Westfriesland.*

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYF-EN-ZESTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

- I. *Gezantschap der Staaten naar Frankryk. Gezantschap van Frankryk aan de Staaten.* II. *Handeling over een Verdrag van Verdeeling der Spaansche heerschappye. Voorslag van Frankryk. Bedenkingen op Frankryks inzigten. Inhoud van het eerste Verdrag van Verdeeling.* III. *Geheime handeling der Franschen, aan het Spaansche Hof.* IV. *Overeenkomst tuschen Groot-Britanje, Zweeden en de Staaten. Vrede tuschen den Keizer en de Porte, door de Staaten bemiddeld. Gezantschap van Marokko en van Tunis. Tarif met Frankryk.* V. *Plakaat tegen de Engelsche en Schotsche weerspannelingen.* VI. *Handeling over een tweede Verdrag van Verdeeling der Spaansche heerschappye. Misnoegen aan 't Spaansche Hof. Vertoog van den Spaanschen Gezant afgewezen. Argwaan op Frankryk.* VII. *Redenen voor en tegen het sluiten van een tweede Verdrag van Verdeeling. Inhoud van het zelve. Afzonderlyke en geheime punten.* VIII. *Handeling om andere Mogendheden in dit Verdrag te doen treden. Misnoegen aan 't Weener Hof. De Keizerschen bewerken een' Uitersten Wil in Spanje,* XVII. DEEL. A ten

ten behoeve van den Aartshertoge Karol. IX. Keizer Leopold weigert in 't Verdrag van Verdeeling te treden. Toestand van 't Hof van Madrid. Verzierd Verdrag tusfchen de Staaten en den Keurvorst van Beieren. X. Oorlog in 't Noorden. Verbond tusfchen Groot-Britanje, Zweeden en de Staaten. Vrede tusfchen Zweeden, Deenemarke en Holstein. XI. De Keurvorst van Brandenburg staat naar de Koninglykewaardigheid. XII. Verandering in Engeland. 't Oktroi der Westindifche Maatschappyye verlengd. XIII. De Fransche bewerken eenen nieuwen Uitersten Wil, in Spanje. De Koning van Spanje sterft. De Hertog van Anjou wordt voor Koning uitgeroepen, onder den naam van Filips den V. XIV. Raadpleegingen in den Haage op de verandering in Spanje. XV. Verklaaring der Staaten aan den Koning van Frankryk. Handeling aan eenige Duitfche Hoven. XVI. De Koning van Frankryk fchryft aan de Staaten. Geheime last van den Graave van Briord. XVII. De Staaten neemen tyd om te antwoorden. Koning Filips fchryft hun ook. XVIII. De Staaten zoeken te handelen over 't bewaaren der Vrede. De Franschen bezetten de sterke Plaatsen, in de Spaansche Nederlanden. De Staaten trekken 'er hunne troepen uit. Zy erkennen Anjou voor Koning van Spanje. XIX. Handeling met den Graave d'Avaux. XX. Men begint te neigen tot oorlog. XXI. D'Avaux zoekt de Staaten tot een afzonderlyk Verdrag te beweegen. XXII. De onderhandeling wordt afgebroken. Vertoog van d'Avaux. XXIII. Antwoord der Staaten. D'Avaux keert naar Frankryk. XXIV. Verbond tusfchen Groot-Britanje, Deenemarke en de Staaten.

ten. XXV. *Verbond tusfchen den Keizer, Groot-Britanje en de Staaten. Overeenkomst met Zweeden. Verbond met Groot-Britanje.* XXVI. *De Keuryorst van Brandenburg wordt Koning van Pruiffen. Verdrag tusfchen Groot-Britanje, Pruiffen en de Staaten.* XXVII. *Krygsbedryven in Italie. De Franschen bezetten Luik en eenige Plaatsen aan den Rynkant: de Staaten Keulen.* XXVIII. *Koning Jakob de II. sterft. Frankryk erkent den zogenaamden Prins van Walles voor Koning. Misnoegen hierover, in Engeland en hier te Lande.* XXIX. *Aanyang der vyandelykheden. Aanslag op Maastricht.* XXX. *Koning Willem zoekt Prins Friso tot zynen opvolger hier te Lande te doen verklaaren. 't Mislukt. Koning Willem is onpafelyk. Betert. Valt van 't paard. Krygt zwaare koortfen. Sterft.* XXXI. *Zyne afbeelding en fchets zyner Regeeringe, in Engeland en hier.*

Het treffen der Ryswykfche Vrede her- 1698.
 ftelde de uitwendige rust van Europa,
 flegts voor eenen korten tyd. Men mistrouwde
 de oogmerken van Frankryk, omtrent de
 Spaanfche nalatenschap. De afneemende ge-
 zondheid van Koning Karel hieldt de Mogend-
 heden in geduurige ongerustheid, die toenam,
 toen men befpeurde, dat Frankryk in de wa-
 penen bleef (a): terwyl Groot-Britanje en de
 Staaten een groot gedeelte hunner troepen af-
 dankten. In Engeland, werdt dit doorgedree-
 ven,

I.
 Gezant-
 fchap der
 Staaten
 naar
 Frank-
 ryk.

(a) DANIEL JOURNAL, p CLXXXIX.

1698. ven, zeer tegen den zin des Konings (*b*); en de Vereenigde Gewesten werden 'er toe genoodzaakt, door den vervallen staat hunner geldmiddelen. Nogtans besloot men, beide in Engeland en hier te Lande, de herstelde vriendschap met Frankryk aan te kweeken, door plegtige Gezantschappen. De Staaten zonden, in de Lente des jaars 1698, de Heeren van Odyk en van Heemskerk naar 't Fransche Hof, om den Koning te begroeten wegens de Vrede: en vooral, om de Lyst der regten te regelen (*c*). De Graaf van Portland was, reeds te vooren, derwaards afgevaardigd, door den Koning van Groot-Britanje, met last om aan te houden op het vertrek van Koning Jakob; waartoe de Koning van Frankryk egter niet verstaan kon: 't welk, in 't voorbygaan, mag doen vermoeden, dat Boufflers, of zig hiertoe niet duidelyk verbonden hadt (*d*), of 's Konings goedkeuring op 't gene hy beloofd hadt niet hadt kunnen verwerven. De Graaf van Portland kwam, op 't einde van Zomermaand, genoegzaam onverrigter zaake, in Engeland te rug. Men wil, dat hy 's Konings gunst, gedeeltelyk, verloor, op deeze reize, hebbende den Heere *Arnioud Joost van Keppel*, Zoon van den Heere van Pallant, die, door Koning Willem, tot Graave van Albemarle verheeven was, zig, in 't afzyn van den Graave van Portland, diep weeten te dringen in 's Konings genegenheid en vertrouwen. Zeker is 't, ten minste, dat de Graaf van Portland zig, kort na zyne wederkomst uit Frankryk, ont-

(*b*) TINDAL *Vol. III. [or XVIII] p. 394—403.*

(*c*) Zie *Infr. in de Ref. Holl. 19 Maart 1693. bl. 160.*

(*d*) Zie *XVI. Deel, bl. 400.*

MR. COENRAAD VAN HEEMSKERK,
Ambassadeur van den Staat
in Frankryk enz.

A. Sibonius del. naar 't Origineel in de Tussche van den Heer v. Ankerjoden.

J. Wandelaar fecit.

Is. TIRION excudit.

ontfloeg van zyne bedieningen ten Hove, en, 1698.
 federt, alleenlyk, in eenige gewigtige Staats-
 handelingen, gebruikt werdt (e). De Koning Gezant.
 van Frankryk verzuimde, ondertusfchen, niet, fchap
 Gezanten af te zenden naar Engeland en Hol- van
 land. *Camille d'Hofton, Graaf van Tallard*, Frankryk
 werdt tot het Gezantschap aan den Koning aan de
 van Engeland benoemd (f): en, in den Haage, Staaten.
 kwam, in Oogstmaand, de Heer *de Bonrepaux*,
 wien, op den twee-en-twintigften, openbaar
 gehoor verleend werdt. De Lyst der inkomende
 en uitgaande regten, tusfchen Frankryk en de
 Staaten, was nog niet geregeld: en men kon'er
 elkanderen te minder over verftaan, om dat
 het Franfche Hof die Lyst merkelyk verhoogden
 wilde: waarin men, van der Staaten zyde,
 niet bewilligen kon (g).

Omtrent deezen tyd, of wat eerder, kwam II.
 'er tyding uit Spanje, dat de Koning op 't fter- Gerugt,
 ven lag (h). Zulke gerugten waren 'er, voor- dat de
 heen, meermaalen geweest; doch nu floeg men Koning
 'er meer geloofs aan, dan op andere tyden. van Span-
 Lodewyk de XIV. zondt, hierop, eene Vloot je op 't
 naar Kadix; daar de Westindifche Vloot fterven
 ver- legt.
 wagt werdt. Men meent, dat de Franschen zig,
 terftond, van deeze Vloot meester gemaakt
 zouden hebben, zo de Koning van Spanje ge-
 ftorven was. Doch hy bekwam, eerlang,
 eenigszins. Midlerwyl, was 'er ook eene Vloot
 uit Engeland gezonden naar de Spaanfche kus-
 ten,

(e) TINDAL *Vol. III. [or XVIII.] p. 447—454.*

(f) TINDAL *Vol. III. [or XVIII.] p. 454.*

(g) *Voiez LAMBERTI Memoir. Tom. XI. p. 173, 176. TIN-*

DAL Vol. III. [or XVIII.] p. 454, 455.

(h) *Memoir. du Comte d'HARRACH, Tom. II. p. 261.*

1698.

Koning
Willem
komt in
Holland.

ten, die egter te laat kwam, om merkelyken dienst te doen, indien 't de nood vereischt hadt. Koning Willem, orde gesteld hebbende op de Regeering van zyne Ryken, die aan eenige Opper-regters, en, onder anderen, aan den Graave van Marlborough, onlangs in 's Konings gunst hersteld, toevertrouwd werdt, keerde, omtrent het einde van Hooimaand, naar Holland, daar hy de laaste hand hielp leggen aan een Verdrag over de Verdeeling der Spaansche nalaa-tenſchap, na 't afsterven van Koning Karel den II. (*i*), van wiens kort aanstaanden dood men zig, in 't gemeen, verzekerd hielt. Het fluiten van dit Verdrag was het gewigtigſte, welk, dit jaar, voorviel, waarom wy, hier, kortelyk, verhaalen moeten, wat 'er het oogmerk en de inhoud van geweest zy.

Hande-
ling over
een Ver-
drag van
Verdee-
ling der
Spaan-
ſche
heer-
ſchapp-
pye, na
de dood
van Karel
den II.

Wy hebben, in 't voorgaande Boek (*k*), ge- zien, dat Koning Willem en de Staaten, kort na het treffen der Ryswyksche Vrede, de Kei- zerschen, vergeefs, hadden gezogt te bewee- gen, tot eene vernieuwing van het Groot Ver- bond, waardoor de Keizer zig van een gedeel- te der Spaansche Heerſchappy verzekerd ge- zien zou hebben. Men moest, derhalve, op andere middelen bedagt zyn, om te beletten, dat Frankryk meester werdt van deeze heer- ſchappye. Het Weener Hof hieltt ondertus- ſchen, het oog op 't gene in Spanje omging. Sommigen rieden den Keizer, dat hy eenige Spaansche Grooten moest zoeken te winnen. Doch hy verwierp deezen raad, zig verlaaten- de

(*i*) BURNET *Vol. II. p. 210.* TINDAL *Vol. III. [or XVIII.] p. 464, 465.*

(*k*) *XVI. Deel, H. 415.*

de op de Koninginne van Spanje zelve (1), en op de Graayinne van Perlips, die veel vermogt op haare Majesteit, naar welker raad, de Koning zelf zig, doorgaans, voegde. Keizer Leopold hadt, om de Spaansche nalaatenschap over te brengen in zyn huis, een ontwerp gesmeed, om zynen tweeden Zoon, den Aarts-hertog Karel, over te zenden naar Spanje. De Gezant van Trier aan 't Weener Hof, hiervan kennis hebbende, stelde voor „ dat men, ten „ zelfden tyde, eenige Duitsche troepen naar „ Spanje en naar de Spaansche Westindien „ moest overvoeren, door middel van welken, „ men zig van de Spaansche heerschappyen „ zou kunnen verzekeren, zo dra de Koning „ van Spanje zou overleeden zyn. Zy zouden, „ midlerwyl, door Koning Karel, betaald worden.” Doch dit ontwerp bleef agter, om dat men geen' kans zag, om de kosten te vinden, die op het overvoeren en onderhouden deezer troepen loopen zouden (m). Ook maakten Groot-Britanje en de Staaten zwaarigheid om tot het overvoeren deezer troepen de vereischte schepen te leveren: 't welk men ligtelyk begreep, niet te kunnen geschieden, zonder misnoegen te verwekken aan het Fransche Hof (n). Maar van de overkomst des Aarts-hertogs werdt, dikwils, gesproken met Koning Karel, die, nu en dan, hielp overleggen, op welk eene wyze, de jonge Prins, te Madrid, leeven

ZOU

(1) *Voiez l'Instr. du Comte d'HARRACH dans ses Memoir. Tom. I. p. 51.*

(m) *Voiez Memoir. & Negociat. du Comte d'HARRACH, Tom. I. p. 101, 138, 165, 183, 273.*

(n) *Memoir. du Comte d'HARRACH, Tom. I. p. 220, 224, 265. Tom. II. p. 98.*

1698. zou (o). Doch het Fransche Hof, de lugt krygende van deeze ontwerpen, vondt middel om een' spaak in 't wiel te steeken, niet donkerlyk dreigende met oorlog, in geval de Aarts-hertog overfakte naar Spanje, of zo men ondername krygsvolk derwaards te zenden. En deeze bedreigingen waren van klem; alzo Frankryk, gelyk wy reeds gemeld hebben, gewapend gebleeven was, terwyl verscheiden Mogendheden hunne troepen, grootendeels, hadden afgedankt. Doch men liet het niet by bedreigingen. Het Fransche Hof, bewust, dat de Ryswyksche Vrede, merkelyke verkoeling te wege gebragt hadt, tusfchen den Keizer en de voornaamsten der Bondgenooten, zelfs tot zo verre, dat de Keizer zyne belangen aan 't Hof van Spanje zocht te bevorderen, zonder deeze Bondgenooten te kennen, gaf den Koning van Groot-Britanje en den Staaten eenige opening van een Verdrag van Verdeeling der Spaansche Heerschappye, waarin zy zouden kunnen overeenkomen, zonder zig aan des Keizers bewilliging te bekreunen. Men wil, gelyk wy reeds hebben te kennen gegeven (p), dat deeze opening eerst geschied zy, in eene heimelyke handeling tusfchen den Maarfchalk van Bouflers en den Graave van Portland (q). Doch de Koning van Frankryk hadt 'er, naderhand, zelf met deezen Graave over doen handelen, door twee zyner Staatsdienaaren, de Pomponne en de Torcy (r). Nogtans was 'er

nog

(o) *Memoir du Comte d'HARRACH, Tom. I. p. 131.*

(p) *XVI. Deel, bl 400.*

(q) *LAMBERTI Memoir. Tom. I. p. 12.*

(r) *Memoir. du Comte d'HARRACH, Tom. II. p. 51, 54, 111, 120. Memoir. de M. DE TORCY, Tom. I. p. 43.*

nog niets geflooten. Koning Willem zig, na zyne aankomst in Holland, begeeven hebbende naar 't Loo, werdt derwaards gevolgd, door den Graave van Tallard, die, na hem, uit Engeland vertrokken was. Men handelde, hier, op nieuws, over de opvolging in de Spaansche heerschappye. Tallard verklaarde „ dat de „ Koning, zyn Meester, zou kunnen bewoo „ gen worden tot het aangaan van een Ver „ drag, waarby het Koningryk Spanje, de „ Indien en de Nederlanden den Keurprins „ van Beieren zouden toegewezen worden, „ benevens alle de overige Spaansche bezit „ tingen, uitgenomen Napels en Sicilie, Sar „ dinie, het Landfchap Guipuskoa aan deeze „ zyde van het Pyreneesche gebergte, Fonta „ rabie en S. Sebastiaan, Final en de andere „ Plaatsen in Toskane, welken in de magt van „ Spanje waren: al het welke aan Frankryk „ komen zou, tegen eenen volkomen' afstand „ van alle verder regt op de Spaansche nalaa „ tenschap. Milaan alleen zou den Aartshe „ toge Karel toegelegd worden.” Koning Wil „ lem zondt deezen voorflag over naar Enge „ land (s), en sprak 'er van, met eenige vertrouw „ de Leden der Staaten. Men begreep, in 't ge „ meen, dat de handel geheim blyven moest, om „ de Hoven van Weenen en Madrid niet te zeer „ te stooten. Doch sommigen waren bedugt, of het „ Fransche Hof wel oprecht te werk ging, in het „ doen van zulk een' voorflag, en of 'er al reden „ genoeg ware, om te vertrouwen, dat men zig „ in

1698:

Voorflag
van
Frank-
ryk.

Beden-
kingen
op Frank-
ryks in-
zigten,
in

(s) Memoir. de M. Torcy, Tom. I. p. 51—54. TINDAL
Esp. III. [or XVIII] p. 465—468.

1698. in Frankryk, met het toegewezen aandeel der Spaansche heerschappye, zou te vrede houden, Daarbenevens, werdt betragt „ dat Frankryk, „ Sicilie bezittende, meester zyn zou van den „ Levantschen handel, en, door middel van Fina- „ nal en van de andere havens, den toevoer „ naar Milaan, t'eenemaal, zou kunnen belet- „ ten: dat de Koning van Frankryk, het gedeel- „ te van Guipuskoa, in den voorflag gemeld, „ in zyne magt hebbende, niet slegts van ver- „ scheiden' havens aan den Oceaan meester „ zyn zou, maar ook, van deeze zyde, zoligt „ in Spanje zou kunnen rukken, als hy, voor- „ heen, van den kant van Katalonie, gedaan „ hadt. Ook behoorde, meenden sommigen, „ wel bepaald te worden, wat Groot-Britanje, „ en de Staaten zouden doen, wanneer de Ko- „ ning van Spanje overleeden, en t'geval daar „ was, dat het ontworpen Verdrag zou uitge- „ voerd worden. En zo deeze Mogendheden „ slegts stil te zitten hadden, en de uitvoering „ des Verdrags aan Frankryk moesten toever- „ trouwen, viel de vraag, welke zekerheid „ men hadt, dat Frankryk zig sfipt aan het „ zelve houden zou (t)?” Doch, van de an- „ dere zyde, waren Groot-Britanje en de Staa- „ ten zo ongencigd tot eenen nieuwen oorlog, „ en men hielt den Koning van Spanje te zyn „ in zulk een' zwakken staat van gezondheid, „ dat men, gelyk als gedreeven werdt, tot het „ aangaan van een Verdrag, waardoor men den „ oorlog dagt te zullen voorkomen; die anders „ onvermydelyk ontstaan moest, terstond na de „ dood

(t) Lord Sommers. Letter in TINDALS Contin. *Vol. III.*
[see XVIII]. p. 466.

dood van Koning Karel, wien men hielt, dat het einde van Wynmaand niet zou kunnen bereiken (u). De handel met den Graave van Tallard werdt dan voortgezet in den Haage; daar, eindelyk, op den elfden van Wynmaand, een Verdrag getekend werdt, tusfchen Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten. Het bestondt, uit vyftien Leden, welker voornaamften hierop uitkwamen: „ De Ryswykfche Vrede zou „ stand houden. Doch, tot bewaaring der ruste van Europa, die zekerlyk gestoord zou worden, in geval de Koning van Spanje kinderloos overleedt, en de belanghebbende Mogendheden hunne eifchen op de Spaanfche nalaatenschap wilden doen gelden; en tot weering van de bekommering, die veroorzaakt stondt te worden, zo deeze nalaatenschap éenen Vorst geheellyk in handen viel; was men overeengekomen, dat de Daufyn, voor zyn aandeel van de Spaanfche nalaatenschap, hebben zou de Koningryken van Napels en Sicilie, de Spaanfche Plaatsen op de Toskaanfche kust en naaste Eilanden, begreepen onder de naamen van S. Stephano, Porto Hercole, Orbitello, Telamone, Porto Longone en Piombino; de Stad en het Markgraaffchap van Final, het Landschap van Guipuskoa, met naame de Steden Fontarabie en S. Sebastiaan en de haven van Pasfage; doch 't gene tot dit Landschap behoorde aan de andere zyde van het Pyreneefche gebergte, zou aan Spanje blyven; en de toe- „ gan-

1698.

Inhoud van het eerste Verdrag van Verdeeling der Spaanfche heerschap-pye.

(u) Secr. Ref. Holl. 12 Sept. 1698. VI Dsst, bl. 32. King Wil- liams Letter in TIMDALS Contin. Vol. III. [or XVIII.] p. 466.

1698. „ gangen over dit gebergte, tusfchen Spanje en
 „ Frankryk, verdeeld worden. De Kroon van
 „ Spanje, en de overige Ryken, Staaten en Heer-
 „ lykheden, tot dezelve behoorende, zouden
 „ komen aan den Prinfe van Beieren, oudften
 „ Zoon van den Keurvorst, die Voogd over
 „ zyn Zoon zyn zou, in geval hem deeze
 „ heerfchappy, geduurende zyne minderjaarig-
 „ heid, ten deel viel. Het Hertogdom Mi-
 „ laan alleen werdt van deeze afgestaane Heer-
 „ lykheden en goederen uitgezonderd, en zou
 „ aan den Aartshertoge Karel, tweeden Zoon
 „ des Keizers, worden aanbedeeld. De Koning
 „ van Frankryk, de Daufyn, de Keurvorst of
 „ Prins van Beieren, en de Keizer en Aarts-
 „ hertog zouden van allen verderen eisch op de
 „ Spaanfche nalaatenschap, plegtiglyk, afstaan.
 „ De Koning van Groot-Biitanje en de Staa-
 „ ten zouden den Keizer en den Keurvorst van
 „ Beieren opening geeven van dit Verdrag,
 „ terftond na dat het bekrachtigd ware, en hen
 „ tragten over te haalen, om 'er in te bewilli-
 „ gen. Zo zy 't weigerden, zou hun aandeel
 „ blyven in bewaaringe der Regenten, welken
 „ 'er, van wege den Koning van Spanje, over
 „ gefteeld waren. Men zou, op 't overlyden
 „ deezes Konings, de nalaatenschap laaten, in
 „ den ftaat, waarin zy was, op dat elk 'er,
 „ volgens de Verdeeling, by dit Verdrag ge-
 „ maakt, bezit van naame: waarin de twee Ko-
 „ ningen en de Staaten ieder der erfgenaamen
 „ behulpzaam zouden zyn. Men zou alle an-
 „ dere Vorften en Staaten toeftaan en nodi-
 „ gen, om in dit Verdrag te treden, en zy
 „ zouden 'er, te gelyk, waarborgen van wezen.
 „ Zo

„ Zo iemand der Vorften, ten behoeve van 1698
 „ welken, de Verdeeling gefchied was, met
 „ zyn aandeel niet te vrede mogt toonen te
 „ zyn; maar dat der anderen, met de wape-
 „ nen, mogt willen ontrusten, zou men gehou-
 „ den zyn, hem met de wapenen tot reden te
 „ brengen.” Voorts, waren 'er eenige geheime
 punten gevoegd by dit Verdrag, volgens wel-
 ken, het aandeel van den Prinfe van Beieren,
 den Keurvorst, zynen Vader, toegewezen
 werdt, in geval de Prins overleedt, zonder kin-
 deren na te laten. Ook zou het Hertogdom van
 Milaan, zo 't in bewaaringe mogt blyven, niet
 geregeerd worden door den tegenwoordigen
 Landvoogd, Prinfe van Vaudemont; maar
 door Prinfe Karel, deszelfs Zoon. Eindelyk,
 zouden de Aartshertog Karel en de Prins van
 Beieren in 't bezit van hun aandeel mogen tree-
 den, fchoon zy nog minderjaarg waren (y).”
 De Franschen verspreidden, federt, dat Koning
 Willem dit Verdrag van Verdeelinge eerst ont-
 worpen, en voorgeslaagen hadt (w). Doch
 volgens onpartydiger berigten, ook van Fran-
 fchen zelve (x), moet men de eerste opening
 tot het zelve stellen op rekening van het Fran-
 fche Hof zelf.

Maar dit staatkundig Hof bedoelde niets min-
 der, dan zig ftipt te houden aan de letter van dit
 Verdrag. 't Bleek zelfs, door den tyd, dat men
 't zagt te doen dienen, om argwaan tegen den
 Ko-

III.
 Geheime
 hande-
 ling van
 Frankryk
 aan 't

(y) Secr. Refol. Holl. 21 Off. 1698. VI. Deel, bl. 40. *Voisq*
 du MONT Corps Diplom. Tom. VII. P. II. p. 542. LAMBERTI
 Memoir. Tom I. p. 12.

(w) Memoir de M. DE TORDY, Tom. I. p. 42, 43.

(z) DANIEL JOURNAL, p. CLXXXIX.

1698. Koning van Groot-Britanje en de Staaten te verwekken, aan de Hoven van Weenen en Madrid. De Koningin van Spanje, die gehouden werdt geheellyk in de belangen te zyn van het Huis van Oostenryk, hadt, sedert eenigen tyd, met *Ferdinand, Graave van Harrach*, Ambassadeur des Keizers in Spanje, maatregels genomen, om die van Frankryk te verydelen. De Prinzen van Hesen-Darmstad en Vaudemont, die beide de zyde hielden van het Weener Hof, hadden, door haar beleid, 't bewind gekreegen over Katalonie en over 't Hertogdom Milaan. Doch 't was haar mislukt, Prins Eugenius van Savoje te doen aanstellen, tot Onderkoning van Navarre. Ook moest men 't bewind over Napels laten in handen van den Hertoge van Medina-Celi, uit vreeze, dat hy zig te zeer kanten zou tegen de belangen van 't Huis van Oostenryk, zo men hem ontfloege van deeze zyne waardigheid. In deezen staat der zaaken van Spanje, zondt Lodewyk de XIV. den *Markgraaf van Harcourt* derwaards, met last om, ware 't mogelijk, te wege te brengen „ dat één der Zoonen van den Daufyn tot opvolger in de Spaansche Heerschappye verklaard werdt, of, zo dit niet doenlyk ware, ten minste te voorkomen, dat zy vervielen op eenen der Zoonen des Keizers,“ wien zy besproken was, by den Uitersten Wil van Filips den IV, Vader des Konings van Spanje. Om deezer handeling gewigt by te zetten, deedt de Koning van Frankryk zestigduizend man trekken naar de grenzen van Katalonie en Navarre, vervullende, te gelyk, verscheiden' Spaansche havens, met zyne Oorlogschepen en galeien. Zelfs liet

Span-
sche Hof.

liet hy, in Oogstmaand, omtrent Compiègne, een aanzienlyk Leger verzamelen, als ware het, om den Hertogen van Bourgondie, Anjou en Berri, Zoonen des Daufyns, de bewegingen des oorlogs te vertoonen: hoewel deeze toefstel niet naliet, ongerustheid te verwekken in den Koning van Groot-Britanje en in de Staaten (y). De laaften, om te doen zien, dat zy eenigzins op hunne hoede waren, lieten, ten zelfden tyde, hunne troepen byeen trekken, by Arnhem, daar zy, door Koning Willem, gemonsterd werden (z). De Markgraaf van Harcourt kweet zig, midlerwyl, voorzigtiglyk, van zynen last aan 't Hof van Madrid, voorlaande „dat men den Hertog „ van Anjou, tweeden Zoon des Daufyns, die „ nog jong en buigzaam was, verkoore tot „ opvolger van Koning Karel, of dat men, „ ten minste, zorg droege, dat de Kroon niet „ viele in handen van het Huis van Oostenryk, „ welk, door zyne laafte overwinningen in „ Hongarye, reeds veel te magtig geworden „ was (a).” Sommigen voegen 'er by, dat hy zelfs den Keurprins van Beieren, die Klein-zoon was van eene Dogter van Spanje, zou hebben voorgeslaagen, om Koning Karel op te volgen (b): 't welk zou schynen overeentekomen met het gene, in het Verdrag van Verdeelinge, beraamd was. Doch de Heer van Dykveld vertoonde, omtrent een jaar na deezen tyd, een Affchrift eener klagte, door Harcourt, kort na 't bekragtigen van 't Verdrag van Verdeelinge,

aan

(y) DANIEL JOURNAL, p. CLXXXIX.

(z) TINDAL Vol. III. [or XVIII.] p. 472.

(a) Voyez Memoir. de M. DE TORCY, Tom. I. p. 32, 33.

(b) TINDAL Vol. III. [or XVIII.] p. 473, 474.

1698. aan Koning Karel overgeleverd, waarin ge-
 waagd werd van een algemeen gerugt, dat de
 Koning van Spanje, by uitersten wil, den Keur-
 prins van Beieren tot zynen opvolger verklaard
 hadt, en te gelyk verzogt, dat zulk eene schik-
 king, die den Daufyn te zeer benadeelde, niet
 geschieden mogt; of, zoze geschied ware, her-
 roepen mogt worden. Men voegt 'er by, dat
 de Fransche Ambassadeur den Koning ernste-
 lyk verzogt hadt, deeze zyne klagte geheim
 te willem houden (c): al 't welk, zo men 't ge-
 looven mag, de schalkheid van 't Fransche Hof,
 duidelyk; ten toon stelt. Harcourt deedt, on-
 dertusfchen, zyn best, om de Spaansche Groo-
 ten te winnen (d). De Koningin merkte zynen
 toeleg, en arbeidde, om dien te sluiten: doch
 de tyd leerde, eerlang, dat zy verkeerde maat-
 regels genomen hadt (e).

IV. Midlerwyl, zogten Frankryk, ter eener, en
 Groot-Britanje en de Staaten, ter anderer zy-
 de, zig te sterken tegen de onlusten, voor wel-
 ken men bedugt was, door het sluiten van Ver-
 bonden met verscheiden' Mogendheden. De
 Staaten hadden, in Sprokkelmaand deezes
 jaars, de voorige Verbonden vernieuwd met
 de Kroone van Zweeden. Zelfs was men, in
 gevolge van een geheim punt des Verdrags,
 overeengekomen, om elkanders regten en be-
 zittingen te handhaaven, en de algemeene Vre-
 de van Europa te bevorderen, volgens de Ver-
 bonden van de jaaren 1681 en 1683 (f). En
 in

Over-
 eenkomst
 tusfchen
 Groot-
 Britanje,
 Zweeden
 en de
 Staaten.

(c) *Voiez* LAMBERTI *Memoir*. Tom. I. p. 95, 96.

(d) *Memoir*. du Comte d'HARRACH, Tom. II. p. 138.

(e) TINDAL *Vol.* III. [*or* XVIII.] p. 474, 475.

(f) DU MONT *Corps Diplom.* Tom. VII. P. p. 439.

in Bloei maand daaraan, kwamen de Engelsche, Zweedsche en Staatsche Gevolmagtigden in den Haage, overeen, om een drievoudig Verbond, op te regten (g): hoewel dit Verbond, vooreerst, niet tot stand kwam. De Koning van Frankryk handelde, ten zelfden tyde, over een Verbond van onderlinge bescherminge, aan het Zweedsche Hof. Het werdt, den negentienden van Hooimaand, geslooten, voor den tyd van tien jaaren (h).

Koning Willem deedt, in 't najaar, een' keer naar Zell, daar hy een mondsprek hieldt, met verscheiden' Duitfche Vorften, welken hy zocht te ontheffen van den argwaan over de groote magt van het Huis van Oostenryk, die in sommigen ontstaan was. Ook bevorderde hy, op deeze reize, het Huwelyk tusfchen den Roomsche Koning Jozefus en eene Dogter van Hanover, welk, kort hierna, voltrokken werdt (i). De voorspoed van 's Keizers wapenen in den Hongaarfchen kryg hadt inderdaad merkelyke agterdocht verwekt, aan eenige Duitfche Hoven, die Koning Willem niet beter wist weg te neemen, dan door het bearbeiten der Vrede, tusfchen den Keizer en de Porte, waartoe hy en de Staaten, sedert eenigen tyd, hun best dedden. De Heeren *William Paget* en *Jakob Colyers*, Gezanten des Konings van Groot-Britanje en der Vereenigde Staaten, bevonden zig thans in het Turksche Leger, by Belgrado, en bewoogen de oor-

1698.

Koning Willem doet een' keer naar Duitschland.

Hy en de Staaten bemiddelen de Vrede tusfchen den Keizer en de Porte.

100.

(g) DU MONT Corps Diplom. Tom. VII. P. II. p. 440.
LAMBERTI Memoir. Tom. I. p. 32.

(h) DU MONT Corps Diplom. Tom. VII. P. II. p. 441.
Memoir. du Comte d'HARRACH, Tom. II. p. 250.

(i) Volz Memoir. au Comte d'HARRACH, Tom. II. p. 262.

1698. loogende Mogendheden , eerlang , tot het be-
 noemen eener handelplaatse , tusfchen Salan-
 ken , daar de Turkfchen , en Karlowitz , daar
 de Keizerschen en derzelver Bondgenooten zig
 onthielden. Men tradt in onderhandeling , om-
 trent het midden van Slagtmaand , na dat men ,
 vooraf , vastgefteld hadt , dat elk 't gene hy be-
 zat , behouden zou (*k*). De Czaar van Mus-
 kovie en de Groote Heer flooten , eerst , een
 Bestand voor twee jaaren , waarby de eerfte in
 't bezit bleef van Azof (*l*). Daarna , werdt de
 Vrede getroffen , tusfchen Keizer Leopold en
 Sultan Mustafa , voor den tyd van vyfentwin-
 tig jaaren , waarby de eerfte het groot getal
 van Steden behieldt , welk hy , in deezen kryg ,
 op de Turken veroverd hadt. Men tekende
 1699. deze Vrede , te Karlowitz , op den zesentwin-
 tigften van Louwmaand des jaars 1699 (*m*),
 Ten zelfden dage , werdt ook de Vrede gefloo-
 ten , tusfchen den Grooten Heer ter eener , en
 den Koning en 't Gemeenebest van Poolen en
 den Staat van Venetie , ter anderer zyde. De
 Koning van Poolen bleef in 't bezit van de Vef-
 ting Kaminiek : de Staat van Venetie in dat van
 Morea en van verscheiden Sterkten in Dal-
 matie (*n*). In alle deeze Verdragen , werden
 de Koning van Groot-Britanje en de Staaten
 der Vereenigde Nederlanden erkend als Midde-
 laars. Op deeze wyze , eindigde de Turkfche
 kryg , die twintig jaaren geduurd hadt. Men
 rekende , dat de Porte , by dezelve , de beste
 helft

- (*k*) TINDAL *Vol. III.* [*or XVIII.*] *p.* 472, 476 — 478.
 (*l*) DU MONT *Corps Diplom. Tom. VII. P. II. p.* 446, 447.
 (*m*) DU MONT *Corps Diplom. Tom. VII. P. II. p.* 448.
 (*n*) DU MONT *Corps Dipl. Tom. VII. P. II. p.* 451, 453, 458.

helft van 't gene zy in Europa bezat hadt ver- 1699.
looren (o).

In den Zomer deezes jaars, ontvingen de Gezan-
Staaten eenen Gezant des Keizers van Marok- ten van
ko, herwaards geschikt, tot onderhouding van Marok-
vriendfchap (p). Ook kwam, ten zelfden ein- ko en van
de, eenige maanden laater, in den Haage, een Tunis
Gezant van den Bey van Tunis, die eenig ge- in den
fchut en andere krygsbehoeften begeerde van Haage.
hunne Hoog-Mogendheden, waarna zy zig van
eene altoosduurende Vrede met hem verzekeren
konden. Doch daar verlieden nog verfcheiden
jaaren, eer men zig met hem verdroeg (q).
De Staaten waren, omtrent deezen tyd, ook
in onderhandeling getreden met zekeren Jood,
Boas Pingas genaamd, die te Tripoli gebooren
was, en aanbodt, tot bevordering der Vrede
met Tunis, Tripoli en Algiers, te willen ar-
beiden. Ook bezorgde hy, dat 'er fchryvens
kwam van de Regeering van Tripoli, die zig
genegen verklaarde tot vrede. Men leide den
Jood vierhonderd guldens toe, voor zyne moei-
te (r). Doch ik vind niet, dat 'er iet, door
zyn toedoen, geflooten werd.

De Spaanfche Regeering in de Nederlanden, Invoer
in Grasmaand, den invoer van allerlei vreem- van Brä-
de Lakens, Hoeden en andere Stoffen verbood- bant-
den hebbende, oordeelden de Staaten der Ver- fche en
eenigde Gewesten, dat de Koophandel hunner Vlaam-
onderzaaten, hierby, zo veel te lyden zou heb- fche
ben, Stoffen
en uit-

(o) TINDAL Vol. III. [of XVIII.] p. 479.

(p) Refol. Gener. Merc. 24 Juny 1699. bl. 404.

(q) Refol. Holl. 3 Dec. 1669. bl. 1274, 1275. LANBERTE
Memoir. tom. I. p. 48.

(r) Refol. Holl. 18 July, 18 Nov. 1699. bl. 969, 1240.

1699. ben, dat zy, in Hooimaand, het invoeren van Brabantfche en Vlaamfche Stoffen, inſgelyks, beſlooten te verbieden. En naardemaal het grof en wit Zout, op het inkomen in de Spaanfche Nederlanden, ook hooger belast was, verbooden de Staaten, ten zelfden tyde, den uitvoer van zout water naar Brabant en Vlaanderen (s).

voer van zout water verbooden.

Lyst der Regten met Frankryk geregeld.

Met Frankryk was, in Bloeimaand, eene overeenkomst getroffen, wegens de inkomende regten der gewaſfen en waaren, die, door de ingezetenen van deezen Staat, in Frankryk, en, door de Franſchen, in de Vereenigde Geweſten gebragt ſtonden te worden (t). De Heer de Bonrepaux, buitengewoon Gezant des Konings van Frankryk in den Haage, werdt, in Slagtmaand, van daar, te rug geroepen. Sommigen willen, dat hy geoordeeld werdt te veel toegeevendheid gebruikt te hebben voor de Staaten (u). De *Markgraaf van Bonnac* nam, na zyn vertrek, de zaaken van Frankryk waar, tot op de overkomst des *Graaven van Briord*, dien de Koning, tot zynen gewoonlyken Ambaſfadeur in den Haage, benoemd hadt.

V. Koning Willem komt in Holland.

De Koning van Groot-Britanje was, federt eenigen tyd, zo zeer gedwarsboomd, door eenen magtigen aanhang in 't Parlement, die ſterk drong op de vermindering der Land- en Zee-magt, dat hy op 't punt ſcheen om af te ſtaan van de Regeeringe. Hy veranderde egter van voorneemen, en ſchikte zig, met weêrzin, naar 't gevoelen der meeste Leden van beide de
Hui-

(s) Groot-Plakaatb. IV. Deel. bl. 233, 234.

(t) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bi. 329. DU MONT Corps Diplom. Tom. VII. P. II. p. 262.

(u) LAMBERTI Memoir. Tom. I. p. 108.

Huizen; die hem zelfs noodzaakten, zyne Nederlandfche Lyfwagt af te danken, en naar Holland te rug te zenden (y). Hy zelf begaf zig, in Zomermaand, ook derwaards: en naardemaal zig, ten deezen tyde, verſcheiden' Engelfche en Schotſche weërſpannelingen in deeze Landen onthielden, 't welk met de Bredaſche Vrede des jaars 1667 ſtreedt; bewoog zyne Majesteit de Staaten, ligtelyk, om, by een openbaar Plakaat, te beveelen, dat allen, die in Engeland voor weërſpannelingen of voorvlugtigen verklaard waren, of nog verklaard ſtonden te worden, binnen vyftien dagen, na de afkoning van 't bevel, uit het gebied van den Staat zouden hebben te vertrekken, zonder'er wederom in te komen, onder bedreiging van aangetaſt, en, naar den inhoud der Verdragen, gehandeld te zullen worden. 't Plakaat was den eerſten van Oogſtmaand gedagtekend (w). In Wynmaand, begaf Koning Willem, die den meesten Zomer op 't Loo en te Dieren geſleeten hadt, zig naar den Haage, daar hy den Staat des oorlogs voor 't volgende jaar hielp regelen. Voor 't einde der maand, keerde hy te rug naar Engeland (x).

1699.

Plakaat tegen de Engelfche en Schotſche weërſpannelingen.

Doch 't voornaamſte oogmerk zyner reize herwaards betrof de verandering, die, ten deezen tyde, noodwendig, vallen moest in het onlangs geſlooten Verdrag van Verdeeling der Spaanſche nalaatenschap. Jozef Ferdinand, Keurprins van Beieren, wien, by dit Verdrag, Spanje, de Nederlanden en andere Spaanſche be-

VI.
De Keurprins van Beieren ſterft,

(y) TINDAL Vol. III. [or XVIII.] p. 481 — 191.

(w) Groot Plakaatb. IV. Deel, bl. 393.

(x) TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 9, 10.

1699. bezittingen waren toegewezen, was, op den zesden van Sprokkelmaand dezes jaars, overleeden, in 't zevende jaar zyns ouderdoms (*y*). Men vermoedde, in 't gemeen, dat deeze ontydige dood eene geweldige oorzaak gehad hadt. De Keurvorst van Beieren schein 'er zelf van overtuigd (*z*): en de Hoven van Weenen en Versailles werden een van beide verdagt gehouden van de hand gehad te hebben in dit werk. Doch zulke dingen zyn bezwaarlyk te bewyzen. De dood van den Keurprins, die, zelfs door Karel den II, by uitersten wil, tot zynen opvolger verklaard was (*a*), bewoog, ondertusfchen, de Mogendheden, die 't Verdrag van Verdeeling geslooten hadden, om over het zelve op nieuws in onderhandeling te treden, terwyl Koning Willem zig hierte Lande ophieldt (*b*). De Graaven van Tallard en van Portland en de Raadpensionaris Heinsius, die wederom, voor vyf jaaren, in zyn ampt bevestigd was (*c*), hielden 'er menig mondgesprek over (*d*). Doch het Hof van Madrid kreeg, zo men wil, uit het Fransche Hof zelf, haast kennis van deezen handel, dien Koning Willem en de Staaten, zorgvuldiglyk, hadden gezogt te bedekken. Koning Karel deedt 'er over klaagen, te Londen en in den Haage. De *Markgraaf van Canales*, Spaansche Gezant in Engeland, drukte zig uit, in zulke scherpe be-

WOOR-

(y) DANIEL Journal, p. CXC.

(z) Memoir. de TORCY, Tom. I. p. 82.

(a) Memoir. au Comte d'ARARACH, Tom. II. p. 294. Memoir. de TORCY, Tom. I. p. 81.

(b) LAMBERTI Memoir. Tom. I. p. 32.

(c) Resol. Holl. 5 Juny 1699. bl. 702.

(d) TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 10.

woordingen; 't werk der Verdeeling, onder
 anderen, noemende *loutere Staatsugt* en *ver-* 1699.
foeilijke gierigheid; dat Koning Willem hem het
 Ryk deedt ruimen. Don Bernardo de Quiros 't Hof
 verklaarde zig bescheidelyker, in een Vertoog, van Ma-
 welk hy den voorzittenden Heere in de Ver-
 gadering der algemeene Staaten wilde overle-
 vereren. Doch deeze weigerde het te aanvaar-
 den, onder voorwendfel, dat het Hof van Ma-
 drid den Staaten nog voldoening schuldig was,
 wegens zekere onheufche bejegening, hunnen
 Gezant, Schoonenberg, voor deezen, aange-
 daan in Spanje (e). De Quiros wees, in dit
 Vertoog, aan „ hoe vreemd den Koning, zy-
 „ nen Meester, waren voorgekomen de tydin-
 „ gen van de onderhandeling tusfchen Enge-
 „ land, Holland en Frankryk, over eene Ver-
 „ deeling der Spaansche heerschappyen: eene
 „ onderneeming, waarvan, zeide hy, nimmer
 „ voorbeeld geweest was, en die, in het te-
 „ genwoordig geval, geheel niet te pas kwam,
 „ alzo zyne Majesteit naauwlyks agtendertig
 „ jaaren bereikt hadt, thans in gezondheid
 „ hersteld was, en, schoon nog met geene
 „ nakomelingschap begunftigd, gantsch niet
 „ buiten staat moest gehouden worden, om
 „ t'eenigen tyde opvolgers in zyne Staaten
 „ voort te brengen. Of zo 't der Voorzienig-
 „ heid al behaagen mogt, zyne Majesteit uit het
 „ leeven te rukken, zonder hem met kinderen
 „ gezegend te hebben; wat uitheemsche Mo-
 „ gendheid kon toch regt voorwenden, om de
 „ op-

Hof
van Ma-
drid.

Vertoog
van den
Spaan-
schen
Gezant
in den
Haage.

(e) LAMBERTI Memoir. Tom. I, p. 21, 23, 26. Zie XVI.
 bl. 299.

1699. „ opvolging in 's Konings Staaten te mogen
 „ regelen? De Koning hieldt onredelyk, iet
 „ zulks te onderneemen, in de Staaten van an-
 „ deren, en zou hierom ook nimmer gedoo-
 „ gen, dat men 't in de zynen deedt. Hy al-
 „ leen was hiertoe bevoegd, en men moest
 „ hem toevertrouwen, dat hy 'er de vereisch-
 „ te zorg voor draagen zou. Ook hadt hy
 „ vastelyk beslooten, zig te kanten tegen alle
 „ de Verdragen, welken, hieromtrent, door
 „ andere Mogendheden, mogten gemaakt wor-
 „ den, en uit welken een onvermydelyke oor-
 „ log te wagten was. Naardemaal nu Groot-
 „ Britanje en de Staaten een byzonder belang
 „ hadden, om zulk een' ramp te voorkomen,
 „ vertrouwde zyne Majesteit, dat zy, meer
 „ dan anderen, hun werk maaken zouden, om
 „ zulke Verdragen te doen vernietigen, zo ze
 „ reeds gemaakt mogten zyn, of zorg draa-
 „ gen, dat ze nimmer tot stand kwamen (f).”

De Staa-
 ten wei-
 geren het
 te ontvan-
 gen.

Doch dit Vertoog deedt geen nut. De Staaten
 keurden goed, dat de Heer *François Verbolt*,
 die thans in hunne Vergadering voorzat, ge-
 weigerd hadt, het te aanvaarden. Zy besloo-
 ten zelfs, geene Vertoogen van eenigen Spaan-
 schen Staatsdienaar aan te neemen, zo lang het
 verschil over de bejegening van Schoonenberg
 niet uit den weg gernimd ware (g). Doch de
 Quiros, kennis van dit besluit gekreegen heb-
 bende, ontwierp een nieuw Vertoog, waarin
 hy beweerde „ dat men hem geen gehoor wei-
 „ geren kon; zonder het regt der volken te
 „ kren-

(f) *Voirz* LAMBERTI Memoir. Tom. I. p. 24.

(g) Résol. Genér. Liuz. 12 Octob. 1699. bl. 614. 'dans les
 Memoir. de LAMBERTI Tom. I. p. 26.

„ krenken, alzo hy, voorheen, als Ambassa- 1699:
 „ deur des Konings van Spanje, erkend gewor-
 „ den was: voorts, ernstelyk dringende op de
 „ herroeping van het besluit der Staaten (*h*).”
 Of dit Vertoog ingeleverd werdt, is my niet
 klaarlyk gebleeken. Doch 't is zeker genoeg,
 dat 'er geen antwoord op kwam (*i*).

Midlerwyl, werden de onderhandelingen
 over een nieuw Verdrag van Verdeelinge, bei-
 de te Londen en in den Haage, voortgezet.
 Het Fransche Hof verspreidde, en 't vondt in-
 gang by veelen, dat Koning Lodewyk wars was
 van den oorlog, die ontwyfelbaar te wagten
 was, na 't overlyden des Konings van Spanje,
 wanneer de Keizer en hy elkanderen het regt
 tot de Spaansche nalaatenschap stonden te be-
 twisten. Men gaf ook voor, dat Frankryk,
 in geval van oorlog, zeer bedugt was voor den
 Koning van Groot-Britanje, die verscheiden'
 Verbonden tegen den Franschen Koning hadt
 weeten te sluiten, welken, ongetwyfeld, ver-
 nieuwd stonden te worden, op, of zelfs voor
 het uitbersten des oorlogs, en Frankryk veel
 nadeels zouden doen. Om deeze redenen,
 neigde de Koning, zo verspreid werdt, ernste-
 lyk, tot behoudenis der Vrede, en gevolge-
 lyk, tot het sluiten van een nieuw Verdrag van
 Verdeelinge, waarby hy zelfs van de eischen
 des Daufyns op de Spaansche nalaatenschap zou
 willen afstaan, zo 't Huis van Oostenryk, ins-
 gelyks, uitgeslooten werdt van de opvolginge.
 Doch zo dit Huis, hiertoe, niet mogt konnen
 be-

Het
 Fransche
 Hof ver-
 spreidt.
 dat Ko-
 ning Lo-
 dewyk
 geen
 oorlog
 zoekt.

(*h*) Voyez LAMBERTI Memoir. Tom. I. p. 28.

(*i*) LAMBERTI Tom. I. p. 32.

1699. bewoogen worden, wilde men de Spaansche heerschappy gaarne verdeelen, naar behooren. Men sprak, ten deezen tyde, ook sterk van den Hertog van Savoje te doen opvolgen in de Staaten van Karel den II, inids hy zyne Erfgoederen afftonde aan de Kroone van Frankryk. Doch dit ontwerp verdween, grootendeels, in rook. Men maakte, eerlang, eene geheel andere verdeeling der Spaansche nalaaftenschap.

Sommi-
gen hou-
den de
oogmer-
ken van
Frankryk
verdagt.

Maar terwyl het Fransche Hof elk zocht te overtuigen van de vreedzaame inzigten des Konings, die zig, zeide men, sjipt dagt te houden aan het Verdrag, waaromtrent men overeen zou komen; ontbrak het niet aan sommigen, die de oogmerken van Frankryk verdagt hielden. De Heer van Dykveld ontdekte, omtrent deezen tyd, dat Frankryk, al kort na 't sluiten van het eerste Verdrag van Verdeelinge, argwaan deswege hadt gezocht te verwekken aan het Hof van Madrid, en hy bragt nu het Geschrift te voorschyn, welk de Markgraaf van Harcourt, ten deezen einde, hadt overgeleverd aan Koning Karel: waarvan wy, hiervoor (k), gewaagd hebben. Hy beweerde, derhalve, dat het Fransche Hof Koning Willem, en de Staaten zocht in te wikkelen in een Verdrag, enkelyk ontworpen, om hen in slaap te wiegen: dat men, ten onregte, voor gaf, bevreesd te zyn voor Koning Willem, en voor de Verbonden, welken hy zou mogen sluiten, de veldslagen by Steenkerken, en by Landen hadden, zeide hy, de Fran-

schen,

(k) *Bladz. 15.*

„ fchen, een trots en hoogmoedig volk uit zig
 „ zelf, ten overvloede, geleerd, dat zy Koning
 „ Willem en de Bondgenooten niet grootelyks
 „ behoefden te vreezen. Dat zy het tegendeel
 „ uitstrooiden, moest ons de oogen openen,
 „ en dienen, om hunne oogmerken verdagt te
 „ doen houden.” Doch deeze en diergelyke
 aanmerkingen bragten Dykveld, zo men wil,
 meer of min, in ongunst by den Koning van
 Groot-Britanje: 't welk hem, eerlang, van toon
 deedt veranderen, ende hand leenen tot het ont-
 werpen en fluiten van het tweede Verdrag van
 Verdeelinge (i).

1692.

De vrees voor eenen nieuwen oorlog was
 de voornaamste reden, die Koning Willem en
 de Staaten overhaalde, tot het maaken van dit
 Verdrag. Het Parlement van Engeland was
 ongeneigd, om de wapenen op te vatten, ten
 behoeve van het Huis van Oostenryk. Veelē
 Leden lieten zig verluiden „ dat 'er Europa
 „ weinig aan gelegen ware, of 'er een Koning
 „ uit den Huize van Bourbon of van Oosten-
 „ ryk op den Spaanschen troon steege, na 't
 „ overlyden van Karel den II. Een Koning
 „ van Spanje, 't zy hy een Duitscher of een
 „ Franschman van herkomst ware, zou, zei-
 „ den ze, terstond, een Spanjaard worden,
 „ en naar de Spaansche grondregels regeeren.”
 Doch Koning Willem en de Staaten zagen dit
 wat anders in. Zy zouden Spanje, Westindie
 en de Nederlanden liefst in de magt van 't Huis
 van Oostenryk gezien hebben: 't welk, zo 't
 door de wapenen niet te wege te brengen was,
 ge-

VII.
 Redenen
 voor en
 tegen het
 fluiten
 van een
 tweede
 Verdrag
 van Ver-
 deelinge.

(1) LAMBERTI Tom. I. p. 95, 96, 97.

1699. gelyk men hiertoe geen' kans zag, by verdrag, behoorde gezogt te worden: waartoe Frankryk zelf, eindelyk, genegen schein. „ De Kei-
 „ zer, merkten ze aan, mogt goed regt heb-
 „ ben op de gantsche Spaansche nalaatenschap;
 „ doch 't ontbrak hem aan magt, om zyn regt
 „ te doen gelden. Zyne schatkist was uitge-
 „ put, door den Turkschen kryg. De Fran-
 „ schen trokken, daarentegen, eene aanzien-
 „ lyke Landmagt, op de Spaansche grenzen,
 „ byeen, en dreigden in Spanje te rukken, op
 „ de eerste tyding van 's Konings overlyden:
 „ 't welk niemant hun zou kunnen beletten.
 „ Men hadt dan reden om gehoor te geeven
 „ aan de voorflagen van Frankryk, welk zig
 „ schein te vrede te willen houden, met de
 „ Spaansche bezittingen in en omtrent Italie
 „ en een gedeelte van Navarre, en de overi-
 „ ge Spaansche nalaatenschap te zullen afstaan
 „ aan 's Keizers tweeden Zoon, den Aartsher-
 „ toge Karel.” Om deeze redenen, neigde
 men tot Verdrag: waarin men den Keizer ook
 zogt te doen treden. Doch deeze vorderde,
 dat het Hertogdom Milaan gevoegd werdt by 't
 gene men hem toegelegd hadt: waartoe Frank-
 ryk niet verstaan kon: zo min als de Keizer
 kon goedvinden, dit Hertogdom te laten aan
 Frankryk. Eindelyk, sloeg men voor, dat de
 Hertog van Lotharingen, 's Keizers Neef en
 geheellyk in 's Keizers belangen, in 't bezit van
 Milaan gesteld zou worden, Lotharingen daar-
 entegen afstaande aan Frankryk. Doch de Kei-
 zer weigerde, ook hierin te bewilligen. Nog-
 tans, begeerde hy de handeling niet afgebrok-
 ken te hebben: maar hy verstondt dat zy ge-
 heim

Hande-
 ling met
 den Kei-
 zer.

heim blyven moest, om Spanje niet te slooten
 Ook verzogt hy, dat Koning Willem en de
 Staaten zo veel voor zyn Huis wilden zoeken
 te bedingen, als mogelyk ware. De handeling
 werdt dan vervolgd. Sommigen merkten aan,
 „ dat de Keizer en de Italiaansche Vorsten den
 „ Paus, veelligt, zouden kunnen beweegen,
 „ om eenen Vorst uit den Huize van Bourbon
 „ de bevestiging in 't bezit van het Koningk-
 „ ryk Napels, een Leen van den Room-
 „ schen stoel, te weigeren; dat, hoe dit ge-
 „ schil ook afloopen mogt, de Paus niet zou
 „ kunnen nalaaten, zig partydiglyk te gedraa-
 „ gen voor het Huis van Oostenryk, of voor
 „ dat van Bourbon; dat hierop eene Vrede-
 „ breuk met den Paus en een oorlog in Italie
 „ zou kunnen volgen, dien Groot-Britanje en
 „ de Staaten zig luttel zouden behoeven aan
 „ te trekken, en die, ondertusfchen, voordee-
 „ lig zou kunnen zyn voor het algemeen be-
 „ lang der Protestanten: behalve dat men, ein-
 „ delyk, de Engelsche en Staatsche Vlooten
 „ noodig hebben zou, om den twist te bemid-
 „ delen (m).” En men wil, dat deeze be-
 denkingen Koning Willem inzonderheid, te lig-
 ter, deeden bewilligen in het tweede Verdrag
 van Verdeelinge der Spaansche Heerschappye,
 welk, eindelyk, tusfchen Frankryk, Groot-
 Britanje en de Staaten, te Londen, op den
 derden, en in den Haage, op den vyfentwintig-
 sten van Lentemaand des jaars 1700, getekend
 werdt. By het zelve, werdt „ de Ryswyksche
 „ Vrede bevestigd. De Koning van Frankryk

1699.

Her
 tweede
 Verdrag
 van Ver-
 deelinge
 wordt
 gesloot-
 ten.

1700.

Inhoud
 van het
 zelve.

„ en

(m) TINDAL Vol. IV. [of XIX.] p. 62—63.

1700.

„ en de Daufyn stonden , voor zig zelve en
 „ voor hunne nakomelingen , af van alle regt
 „ op de Spaansche nalatenschap , mids de
 „ Daufyn , na 't affterven des Konings van
 „ Spanje zonder kinderen , in 't bezit gesteld
 „ werdt van de Koningkryken van Napels en
 „ Sicilie , van de Spaansche Plaatsen op de Tos-
 „ kaansche kust en in de naaste Eilanden , als
 „ S. Stephano , Porto Hercole , Orbitello , Te-
 „ lamone , Porto Longone en Piombino ; van
 „ de Stad en het Markgraaffchap Final ; van
 „ het Landschap Guipuskoa , en met naame
 „ van de Steden Fontarabie en S. Sebastiaan
 „ en van de Haven van Pasfage , onder be-
 „ ding , dat de Plaatsen , tot dit Landschap be-
 „ hoorende , en gelegen aan de andere zyde
 „ van het Pyreneesche of van eenig ander ge-
 „ bergte van Navarre , Alava of Biskaje , hier-
 „ onder niet begreepen werden : zullende de
 „ toegangen over de gemelde gebergten tus-
 „ schen Frankryk en Spanje verdeeld worden.
 „ De Staaten des Hertogs van Lotharingen
 „ zouden ook aan den Daufyn worden afge-
 „ staan in de plaats van het Hertogdom Milaan ,
 „ welk aan den Hertoge van Lotharingen ko-
 „ men zou , met uitzondering alleenlyk van
 „ het Graaffschap Bitsche , welk den Prins van
 „ Vaudemont te rug gegeven zou worden. De
 „ Kroon van Spanje en alle de andere Ryken ,
 „ Staaten en Landen , tot dezelve behooren-
 „ de , zouden daarentegen komen aan den
 „ Aartshertoge Karel , tweeden Zoon van Kei-
 „ zer Leopold , tegen eenen volkomen afftand
 „ van alle verder regt op de Spaansche nalaa-
 „ tenschap. Het tegenwoordig Verdrag zou ,

„ 20

„ zo dra het bekrachtigd was, den Keizer wor-
 „ den medegedeeld, en zo hy, langer dan drie
 „ maanden daarna, of tot op de dood des Ko-
 „ nings van Spanje, indien deeze binnen de
 „ drie maanden overlyden mogt, toefde met
 „ zig in het zelve te begeeven, zouden de
 „ twee Koningen en de Staaten overeenkomen,
 „ om het aandeel van den Aartshertoge Karel
 „ eenen anderen Prinse toe te leggen. Zo de
 „ Aartshertog, zonder in dit Verdrag getre-
 „ den te zyn, zig in 't bezit van zyn aandeel,
 „ of van dat des Daufyns stellen wilde, zou-
 „ den de twee Koningen en de Staaten hem
 „ zulks, uit al hun vermogen, beletten. De
 „ Aartshertog zou zig, by 't leeven des Ko-
 „ nings van Spanje, niet naar Spanje, of naar
 „ Milaan mogen begeeven, dan met gemeene
 „ bewilliging. Zo de Aartshertog zonder kin-
 „ deren overlyden mogt, zou zyn aandeel ko-
 „ men op een ander van 's Keizers kinderen
 „ ter zyner keure; doch nimmer op eenen
 „ Roomsch-Koning of Keizer, noch op eenen
 „ Koning of Daufyn van Frankryk. Men zou
 „ de Spaansche Staaten, op 't overlyden des
 „ Konings van Spanje, laten in den staat,
 „ waarin zy dan zyn zouden, en elk zou bezit
 „ mogen neemen van het aandeel, hem toe-
 „ gewezen, zonder daarin, door iemand, ge-
 „ hinderd te mogen worden." Doch dit en
 „ eenige andere punten van dit Verdrag kwamen
 „ overeen met het gene, by het eerste Verdrag
 „ van Verdeeling, vastgesteld was. In een af-
 „ zonderlyk punt, verbondt men zig nog „ om
 „ den Koning van Spanje, zo hy 't Verdrag al
 „ niet wilde aanneemen, het slegten van eeni-

1702.

Afzon-
 derlyke
 en gehe-
 me pun-
 ten.

„ ge

1700. „ ge sterke Plaatsen , die tot het aandeel des
 „ Daufyns behooren zouden , te beletten : ook ,
 „ dat hy 'er andere Bevelhebbers over stelde ,
 „ dan gebooren' Spanjaards." Voorts , was 'er ,
 een geheim punt by 't Verdrag gevoegd , waar-
 in beraamd werdt „ dat Milaan , zo de Hertog
 „ van Lotharingen weigeren mogt , zyne Staa-
 „ ten tegen het zelve af te staan , den Keur-
 „ vorst van Beieren in handen gesteld zou wor-
 „ den , mids het aandeel des Daufyns daartegen
 „ vermeerderd werdt met de Stad en het
 „ Hertogdom Luxemburg en het Graaffchap
 „ Chiny , of anders zou men Milaan geeven
 „ aan den Hertoge van Savoje , die daartegen
 „ de Stad en het Graaffchap Nice , de Valei
 „ van Barcelonette , en het Hertogdom Savoje
 „ aan den Daufyn afstaan zou. Men stondt , wy-
 „ ders , den Keizer den tyd van twee maanden
 „ na de dood des Konings van Spanje toe , om
 „ zig op de aanneeming van dit Verdrag te ver-
 „ klaaren. Zo de Aartshertog zig naar Spanje
 „ of naar Milaan begeeven mogt , voor de dood
 „ van Koning Karel , kwam men overeen , om
 „ deezen Koning , des noods , zelfs door daa-
 „ delykheden , te verpligten , dat hy hem van
 „ daar deedt te rug keeren (n)." 't Verdrag
 en de afgezonderde en geheime punten , van
 welken wy spreken , waren , van wege den
 Koning van Frankryk , ondertekend , door de
 Graaven van Tallard en Briord ; van wege den
 Koning van Groot-Britanje , door de Graaven
 van Portland en Jerfey ; en van wege de Staa-
 ten ,

(n) Secr. Refol. Holl. 13 May 1700. VI. Deel , bl. 100.
 Voiez DU MONT Corps Diplom. Tom. VII. P. II. p. 477.
 LAMBERTI Tom. I. p. 97.

ren, door de Heeren *Jan van Esfen*, Burge-
meester van Zutphen, *Fredrik, Baron van Rhee-*
de, Heere van Lier, den Raadpensionaris Hein-
sius, Willem van Nassau, Heere van Odyk,
Everard van Weede, Heere van Dykveld, Wil-
lem van Haren, Grietman van de Bilt, *Arnoud*
Lemker, Burgemeester van Deventer, en *Jan*
van Heek, Raadsheer van Groningen, allen af-
gevaardigd in de Vergadering der algemeene
Staaten. Ondertuschen waren de Staaten, niet
dan met moeite, overgehaald tot dit Verdrag.
Zeeland hadt, eerst in Louwmaand, bewilligd;
en Holland een weinig laater (o). Men voor-
zag, naar 't schynt, in deeze Gewesten, dat het
Verdrag, door 't Fransche Hof, wederom mis-
bruikt zou worden, om agterdocht te verwekken
aan de Hoven van Weenen en Madrid, gelyk de
ondervinding haast leerde. Doch het gezag des
Konings van Groot-Britanje was zo groot in den
Vereenigden Staat (p), dat men niet naliet,
eene overeenkomst aan te gaan, op welke hy
zeer gezet was.

1700.

't Verdrag van Verdeelinge was zo dra niet
geslooten en bekrachtigd, of men maakte zyn
werk om het te doen omhelzen door de Mo-
gendheden, die 'er eenig belang by hebben kon-
den, en byzonderlyk door den Keizer. De
Staaten deden *Fredrik den IV*, Koning van
Deenemarke, zynde Christiaan den V, des-
zelfs Vader, op den vierden van Oogstmand
des voorleeden jaars overleeden, nodigen,
tot

VIII.
Hande-
ling om
andere
Mogend-
heden te
doen
treeden
in dit
Verdrag.

(o) MANCHESTERS Letters in TINDALS Contin. Vol. IV. [or
XIX. p. 92, 95, 96.

(p) MANCHESTERS Letters in TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 90

1700.

tot de aanneeming van dit Verdrag (*q*). De Koningen van Frankryk en Groot-Britanje ondersteunden hunne poogingen. De eerste zocht zelfs, naar 't sctieen, het Hof van Madrid te doen bewilligen, in de gemaakte Verdeeling. Doch onder de hand arbeidden beide de Keizer en de Koning van Frankryk in Spanje, om elkanders oogmerken te dwarsboomen, en om Koning Karel te beweegen tot eene schikking op de opvolging, die elk hunner hielt beter overeen te komen, met zyne byzondere inzigten en belangen. Het Fransche Hof geliet zig, midlerwyl, als of het veel wilde toegeeven, om den Keizer te doen bewilligen in 't Verdrag. De Torcy, 's Konings voornaamste Staatsdienaar, liet zig verluiden „ dat Frankryk zou kunnen aanzien, dat de Aartshertog Karel, by 's Konings leeven, overginge naar Spanje, mids de Keizer zig aan de voorwaarden hielt, waarop men, in deezen togt zou kunnen bewilligen.” Zelfs zeide hy „ dat men, in Frankryk, niet zou luisteren naar de voorflagen van Spanje, zo men daar, binnen den gestelden tyd van drie maanden, besluiten mogt, om een' Fransch' Prins te kiezen tot 's Konings opvolger; en dat men, in 't Verdrag zelf, met gemeene bewilliging, eenige veranderingen zou kunnen maaken, om den Keizer genoeg te geeven (*r*).” Doch het Weener Hof draalde zeer met besluiten, zig, naar 't schynt, meerder voordeel belovende van zynen handel in Span-

(*q*) LAMBERTI *Tom. I. p. 109.*(*r*) MANCHESTERS *Letters in TIMDALS Contin. Vol. IV. [22 XIX.] p. 100.*

Spanje. De Koningen van Zweeden en Deenemarke waren ook niet gereed, om het Verdrag van Verdeeling te omhelzen, waarvan wy de reden wel haast zien zullen. De voornaamste Duitfche Vorften zagen den Keizer naar de oogen, en draalden, om dat hy draalde. De Italiaanfche Mogendheden en Zwitferland vreesden voor de nabuurfchap van Frankryk, welk, by 't Verdrag, in 't bezit van Napels, Sicilie, en van de havens aan de Middellandsche zee gefteld werdt. De Hertog van Savoje zelf fchortte zyn befluit op, om eerst te zien, welk een' keer de zaaken neemen zouden, hebbende hy een uitzigt op de Spaanfche nalaatfchap, in geval de Keizer weigerig blyven mogt, om zig te voegen naar de genomen' maatregels. De Koning van Portugal was de eenigfte, die 't Verdrag fcheen te zullen omhelzen, onder zekere voorwaarden (s).

Midlerwyl, toonden de Keizerfchen, aan verfcheiden' Hoven, zig zeer misnoegd over het maaken van een Verdrag van Verdeeling der Spaanfche heerfchappye, by 't leven van den Koning; die zelfs, gelyk men thans verfpreadde, eene volmaakte gezondheid genoot. Ook liep 'er, ten deezen tyde, een gerugt, dat de Koningin zwanger was: van welk gerugt men zig bediende, om de onredelykheid van het Verdrag, alomme, ten breedften uit te meeten. De Keizerfchen lieten zig hierover fcherper uit, naar gelang, dat zy beter dagten te ftaan aan 't Hof van Madrid. Men befchuldigde den Koning van Groot-Britanje en de

1700.

Misnoegen aan 't Weener Hof, over 't Verdrag.

Staa-

(s) TINDAL *Vol. IV. [or XIX.] p. 78—81*

1700. Staaten, van ter zyde en openlyk, dat zy zig hadden gesteken in eene zaak, die hun niet aanging, en den Huize van Oostenryk, wettigen erfgenaam der Spaansche heerschappye, merkelyk nadeel deden. Men ontzag zig zelfs niet, aan te merken, dat Koning Willem, door 't aangaan van zulk een Verdrag, de Engelschen in 't gemeen tot misnoegen verwekt, en zyne Regeering over hen in veragting gebragt hadt.

„ De Keizer zou, zeide men, nimmer een Verdrag omhelzen, welk hem afhangkelyk maaken moest van Groot-Britanje en van de Staaten. Veel eer zou hy zig laten beweegen, om zig, over de Spaansche nalaatenschap, te verdraagen met Frankryk alleen:” doch deeze laatste opening werdt verdagt gehouden aan 't Fransche Hof, daar men voorgaf, geene verandering te willen maaken in 't Verdrag van Verdeelinge, buiten kennis van Groot-Britanje en van de Staaten.

De Keizerfchen bewerkten een' uitersten wil in Spanje, ten behoeve van den Aartshertoge Karel.

De onverzettelykheid van 't Weener Hof, in 't afflaan van 't Verdrag van Verdeelinge, kwam elk, ondertusfchen, ten hoogste vreemd voor. Men wist, dat de Keizer, op verre na, geene zeventigduizend man in daadelyken dienst hadt. Zyne fchatkist was tusfchen de twintig en dertig millioenen guldens ten agteren, en de Kamer zyner Geldmiddelen zag, ter naauwer nood, kans, om de noodzaakelyke onkosten van het Hof en het Leger te vervullen. 't Gemeen geloofde, dat hy alleenlyk hoopte op eenige gelukkige verandering des tyds, of op 't gene het bygeloof of de vleierij *de wonderen ten behoeve van het Huis van Oostenryk* plag te noemen. Doch de waare

re-

reden van het gedrag van 't Weener Hof was, dat de Koning en de Koningin van Spanje zo geheelijk overgehaald scheenen in de belangen van het Huis van Oostenryk, dat zyne Katholyke Majesteit, in Zomermaand, eenen uitersten wil maakte ten behoeve van den Aartshertoge Karel (t), dien men met een Leger naar Spanje dagt te zenden, zelfs by 't leeven van den Koning (u).

Na 't maaken van deezen Uitersten Wil, antwoordde Keizer Leopold eerst op den voorflag om in 't Verdrag van Verdeelinge te treden; waarover zyne Staatsdienaars alleen zig, tot hier toe, geuit hadden. De Graaf van Harrach verklaarde den Gezanten der Bondgenooten aan 't Keizerlyke Hof, by monde, uit 's Keizers naam, op den zeventienden van Oogstmaand, dat zyne Keizerlyke Majesteit onbetaamlyk hielt, by 't leeven des Konings van Spanje, wiens eigen Oom hy was, in eenig Verdrag te treden over de Spaansche nalaatenschap. Dat, zo de Koning, die thans zeer gezond was, en ligtelyk nog nakomelingen zou kunnen verwekken, egter, onverhoopt, zonder kinderen overleedt, het Huis van Oostenryk, of, by ontstentenis van het zelve, de Hertog van Savoye alleen geregtigd was tot de opvolging, uit kragte van het Testament van Filips den IV, Koning van Spanje." Tegen den Franschen Gezant, Markgraave van Villars, in 't byzonder, zeide hy, dat de Keizer niet hoopte, dat dit ant-

,, woord

IX.
Keizer
Leopold
weigert
te treden in
het Verdrag van
Verdeeling.

(t) MANCHESTERS Lett. in TINDALS Contin. Vol. IV. [or XIX.] p. 151.

(u) TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 82—95.

1700.

„ woord het goed verftand, tufchen hem en
 „ den Koning van Frankryk, in 't minfte,
 „ krenken zou. Ook verwagte hy niet, dat
 „ Frankryk eenen anderen erfgenaam zou noe-
 „ men, veel min zig, voor 't overlyden des
 „ Konings van Spanje, in 't bezit tragten te
 „ ftellen van een gedeelte der Spaanfche heer-
 „ lykheden: waartegen zyne Keizerlyke Maje-
 „ fteit zig zou moeten verzetten.” Aan den Hee-
 „ re Jakob Hop, Gezant der algemeene Staaten,
 „ verklaarde hy „ dat de Keizer den Koning van
 „ Groot-Britanje en de Staaten verzogt, gee-
 „ nen anderen erfgenaam te willen begunfti-
 „ gen; en dat hy op de duurzaamheid hunner
 „ vriendschap vasten ftaat maakte (y).

„ 't Gerugt dat de Keizer voorhadt, den Aarts-
 „ hertog, zynen Zoon, met een Leger, naar
 „ Spanje te zenden, verfpredde zig vast alom-
 „ me. Het Franfche Hof fchepte 'er grooten
 „ argwaan uit, en deedt den Koning van Span-
 „ je, openlyk, vermaanen, om het niet te gedoo-
 „ gen; hem te gelyk verzekerende, dat Frankryk
 „ belooven wilde, zig van alle daadelykheden
 „ te zullen wagten, zo de Keizer gelyke verbind-
 „ tenis wilde aangaan (w). Schoonenberg, der
 „ Staaten Gezant in Spanje, die nu wederom
 „ toegelaaten werdt ten Hove, zynde de voori-
 „ ge gefchillen bygelegd, deedt den Katholyken
 „ Koning het zelfde verzoek, in gevolge van een
 „ befluit der algemeene Staaten, waarvan men
 „ den Spaanfchen Ambafadeur de Quiros, die,
 „ zig eenen tyd lang te Brusfel onthouden heb-
 „ ben-

(y) VOICZ LAMBERTI Tom. I. p. 113.

(w) LAMBERTI Tom. I. p. 110.

bende, nu in den Hage terug gekeerd was, in 1700. Herfstmaand, kennis gaf (x). Endeeze Vertoogen, of andere redenen bragten te wege, dat het ontwerp om den Aartshertog naar Spanje te zenden, andermaal, ter zyde gelegd werd (y).

Maar 't Hof van Madrid was, deezen gantschen Zomer, in eene geweldige beweging geweest. 's Konings ziekte, die, wat men 'er ook buitens Lands van verspreiden mogt, by vlaagen, zeer gevaarlyk werdt; de verwardste staat der Geldmiddelen, de zwakheid der Regeeringe, de partyfchap der Grooten, het misnoegen en morren van 't gemeen gaven gelegenheid tot bedekte handelingen der verscheiden' Gezanten, die hier verschillende belangen van magtige meesteren te bevorderen hadden. Het Verdrag van Verdeelinge hadt een algemeen ongenoegen verwekt. De Spaansche grootheid kon, niet zonder verontwaardiging, zien, dat uitheemschen ondernamen, 's Konings heerschappyen te verdeelen, en daardoor nog zwaker te maaken, dan zy waren. De Grooten des Ryks voorzagen, dat zy, zo dit Verdrag stand greepe, verfteken stonden te worden van de voordeelige Bevelhebberschappen, welken zy, onder de tegenwoordige Regeeringe, bekleeden. De Koning en de Koningin hielden zig hooglyk gehoond, door dit Verdrag: en lieten zig; hierom, door de Keizerschen, ligter overhaalen, om eene schikking op de opvolging te maaken, ten behoeve van den Aartshertoge Karel.

Toe-
stand van
't Hof
van Ma-
drid.

(x) Resol. Gener. Lune 26 Sept. 1700. dans LAMBERTI Tom. I. p. 112.

(y) TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 95.

1700. rel. Maar de Franschen, geene kans ziende om den Koning en de Koningin te winnen, werkten heimelyk onder de Grooten, die reeds te onvrede waren op de tegenwoordige Regeeringe, en zig ligtelyk lieten beduiden „ dat „ de Spaansche heerschappy, na 's Konings „ overlyden, of verdeeld, en gevolgelyk verzwakt worden moest, of in zyn geheel blyven; en dat, in 't laafte geval, Frankryk „ alleen in staat was, om de nalaatenschap te „ beschermen, en om het Ryk te redden uit „ de zwaarigheden, waarmede het tegenwoordig gedrukt werdt; dat men, derhalve, reden hadt om te wenschen, dat zyne Majesteit eenen Franschen Prins verkoore tot „ 's Konings opvolger, mids men maar zorg „ droege, dat de Spaansche Kroon nimmer „ aan eenen Koning van Frankryk kwame.” Men wil, dat de Markgraaf van Harcourt, reeds in 't jaar 1698, middel gevonden hadt om den Kardinaal Portocarrero, de Markgraaven van Montereï en Los Balbafos en andere Grooten, door deeze en andere redenen, over te haalen in de Fransche belangen (z). Men dreef deezen handel zeer in 't heimelyk: en eerlang openbaarden zig verscheiden' partyen aan 't Spaansche Hof, die de zaaken in groote verwarring bragten. Sommigen dreeven, dat de Koning de Koningin behoorde te verftooten, en zig te begeeven in een ander Hawelyk, welk men hoopen mogt, vrugtbaarder te zullen zyn: terwyl anderen, gelyk wy reeds gemeld hebben, uitstrooiden, dat de Koningin

zwan-

(z) TINDAL Vol. IV. [or IX.] p. 96—101.

zwanger was. Anderen wederom zогten den Keurvorst van Beieren te doen ontzetten van de Landvoogdye der Spaansche Nederlanden, die zy den Keurvorst van de Paltz wilden opgedraagen hebben. Men deedt zyn best om den eersten in den haate brengen by 't volk, en verspreidde, onder de hand, een verzierd Verdrag (a) tusschen de Staaten der Vereenigde Gewesten en den Keurvorst van Beieren, welk, reeds in 't jaar 1698, zou geslooten geweest zyn, en waarby den Keurvorst de Spaansche Nederlanden, na 't overlyden des Konings, werden toegewezen. Het zogenaamd Verdrag behelsde ook eenige punten, die tegen 's volks vryheden freeden. Doch men bereikte 'er zyn oogmerk niet mede. 't Gezag der Koninginne van Spanje was groot genoeg, om den Keurvorst van Beieren in 't bewind over de Nederlanden te doen bevestigen (b).

1700.

Verzierd
Verdrag
tusschen
de Staa-
ten en
den Keur-
vorst van
Beieren.

Terwyl de toestand des Konings en des Hofs van Spanje Europa dreigde met eenen algemeenen oorlog, was de kryg, onverwagt, ontsteken in 't Noorden: daar hy egter, voor een gedeelte, door de vlyt van verscheiden' Mogendheden, spoedig en gelukkiglyk, eindigde. De Czaar van Muskovie, op zyne terugreise uit Duitschland, een mondgeprek gehouden hebbende met den Koning van Poolen, hadt de eerste grondslagen gelegd van een Verbond, om den Koning van Zweeden aan te tasten: waarin, daarna, ook andere Mogendheden traden. De Koning van Deenemarke,

X.
Oorlog
in 't
Noor-
den.

iii

(a) Zie het by LAMBERTI Tom. I. p. 115.

(b) LAMBERTI Tom. I. p. 114, 115.

1700. in verschil geraakt met den Hertog van Holstein, met wien hy, te gelyk, over Sleeswyk en Holstein, geboodt, tradt het eerst in dit Verbond, en beloofde eenen inval te doen in Holstein, welks Hertog de zyde van Zweeden hieldt. De Koning van Poolen verbondt zig om Lyfland aan te tasten; de Keurvorst van Brandenburg zou in Pomeranien rukken. Verscheiden andere Duitfche Vorften voedden de verdeeldheid, meenende, op deeze wyze, te beletten, dat de Hertog van Hanover voor negenden Keurvorst erkend werdt. En deeze tweespalt was oorzaak, dat de Noordfche Kroonen niet hadden konnen bewoogen worden, om het Verdrag van Verdeelinge aan te neemen. De Koning van Zweeden, ziende dat men 't voornaamlyk op hem gemunt hadt, zocht den Koning van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten aan, tot een nader Verbond, welk, eindelyk, op den drie-entwintigften van Louwmaand dezes jaars, in den Haage, geslooten werdt, voor den tyd van agttien jaaren. „ De „ voorige Verbonden werden, by het zelve, „ bekrachtigd. Men beloofde elkanderen, de „ Westfaalsche, Nieuwmeegsche en Ryswyk- „ sche Vreden te zullen handhaaven, waar- „ toe elk, des noods, zesduizend man leve- „ ren zou, of zo veel meer manschap, als men „ onderling zou overeenkomen.” By eenige geheime punten, verbondt zig de Koning van Zweeden „ de twee andere Mogendhe- „ den met tienduizend man te ondersteunen, „ zo zy, om het handhaaven der Ryswyk- „ sche Vrede tusfchen Frankryk en Spanje, „ in oorlog geraaken mogten. Doch men „ zou

Verbond
tusfchen
Groot-
Britanje,
Zweeden
en de
Staaten.

„ zou niet verplicht zyn, hulptroepen naar
 „ Italie, of naer Spanje te zenden. De Keizer
 „ en de Koning van Spanje zouden byzonder-
 „ lyk genodigd worden, om in dit Verbond
 „ te treden (c).” Het werdt, niet voor 't ein-
 de van Lentemaand, bekrachtigd (d). Midler-
 wyl, werden de vyandlykheden in 't Noorden
 begonnen. De Poolen en Saxers rukten voor
 Riga: de Deenen voor Tonningen, in Holstein.
 De Staaten der Vereenigde Gewesten zonden
 eenige fchepen naar de Oostzee, onder den
 Luitenant-Admiraal van Almonde; minder nog-
 tans, om den Koning van Zweeden by te sprin-
 gen, dan om de rust tusfchen Zweeden en De-
 enemarke te herftellen (e). Ook vaardigden zy,
 als waarborgen van 't Verdrag van Altona,
 tusfchen den Koning van Deenemarke en den
 Hertoge van Holstein, den Generaal *Dopft*,
 met drieduizend man, naar Tonningen af, tot
 ondersteuninge des Hertogs. De Stad hadt
 Zweedsche bezetting in, onder den Generaal
Banier, die zig, met hulp der Staatschen en
 Lunenburgfchen, zo wakkerlyk verdedigde,
 dat het beleg, eerlang, opgebroken werdt. De
 Zweeden en derzelver Bondgenooten, de En-
 gelfchen en Staatschen, bombardeerden, ten
 zelfden tyde, Koppenhage. Ook deedt Ka-
 rel de XII eenen gelukkigen inval in 't Deensch
 Eiland Zeeland (f): waarop een Verdrag van
 Vrede tusfchen Zweeden, Deenemarke en Hol-
 stein

1700.

De Staaten be-
 vorderen een Ver-
 drag van Vrede
 tusfchen Zwee-
 den, Deenemarke
 en Holstein.

(c) *Voiez DU MONT Corps Dipl. Tom. VII. P. II. p. 475.*(d) *Secr. Ref. Holl 11 May 1700. VI. Deel, bl. 100. LAMBERTI Tom. I. p. 32, 36, 41.*(e) *Voiez Lettr. de Louis XIV. au Comte de Briord. N. X. XXI. p. 53, 106.*(f) *LAMBERTI Tom. I. p. 49. 50, 51.*

1700. stein volgde: welk te Travendal, op den agttienden van Oogstmaand, door bemiddeling van verscheiden' Mogendheden, en onder anderen van Groot-Britanje en van de Staaten der Vereenigde Gewesten, geflooten werdt. De Hertog van Holstein bedong eenige voordeelen, by deeze Vrede (g). Doch de Czaar van Muskovie en de Koning van Poolen bleeven nog in oorlog met Zweeden. De Koning van Groot-Britanje en de Staaten deden vergeeffsche moeite, om den gereezen twist by te leggen. De Staaten zagen niet gaarne, dat de Czaar zig meester maakte van eenige havens in de Oostzee: vooral, na dat hy zig, in zyn Ryk, had begonnen toe te leggen, op het aanbouwen van schepen en het begunstigen des Koophandels. Ook hieldt hy zig, eenen geruimen tyd, als of de twist tuschen Poolen en Zweeden hem niet aanging. Doch eindelyk deedt hy 't momtuig af, en zocht zelfs de Staaten te beweegen, dat zy de Zweeden niet ondersteunden. Hy floeg, in Herfstmaand, het beleg voor Nerva, welk, in Slagtmaand, door Karel den XII, gelukkiglyk, ontzet werdt. Riga, dat, tot hiertoe, door de Poolen, belegerd geweest was, werdt, ten zelfden tyde, verlaaten (h). De veldtogt in 't Noorden liep dus voorspoedig af voor den Koning van Zweeden, die, in eenen ouderdom van agttien jaaren, drie Koningen tegenstand geboden, enze tot vrede genoodzaakt, of overwonnen hadt.

Doch

(g) *Voiez DU MONT Corps Dipl. Tom. VII. P. II. p. 480.*
 (h) *LAMBERTI Tom. I. p. 123—158, 160—163, 164—183, 55—258. TINDAL Vol. IV. [or XIX.]. p. 72—77, 183.*

Doch de Keurvorst van Brandenburg, schoon ook, met Muskovie en Poolen, verbonden tegen Zweeden, hadt, tot hiertoe, de wapenen nog niet opgevat. Hy hadt, sedert eenigen tyd, zyne gedagten laaten gaan op het verkrygen der Koningklyke waardigheid, die hem, door den Keizer, moest opgedragen worden. Men meent, dat de verheffing des Prinsfen van Oranje op den Groot-Britannischen, en die des Keurvorsts van Saxon op den Poolfchen Troon, hem, die zeer op uiterlyke praal en grootfche titels gefield was, tot nayver verwekt, en hem de eerfte begeerte ingeboezemd hadt, om naar den eernaam te staan van *Koning van Pruifsen* (i). Hy zegt, van toen af, de gunst des Keizers, wiens zyde hy, in den jongften oorlog, gehouden hadt. En naardemaal hy, ten zelfden tyde, hadt moeten weigeren, te treden in de maatregels des Konings van Frankryk, die, hierom, niet zeer gereed zou zyn om hem voor Koning te erkennen, hieldt hy zig, te meer, op de zyde des Konings van Groot-Britanje en der Vereenigde Staaten (k), met welken hy, in Oogstmaand deezes jaars, de oude Verbonden vernieuwde, en van welken hy, hierom, eerder hoopte erkend te zullen worden in zyne nieuwe waardigheid. Om dezelfde reden, vatte hy de wapenen niet op tegen den Koning van Zweeden, welken hy wist, dat door Groot-Britanje en de Staaten onderfteund werdt (l). Doch daar ver-

1700

XI.
De Keurvorst van Brandenburg staat naar de Koningklyke waardigheid.

(i) Memoir. de Brandenb. p. 200.

(k) *Voiez* Lettr. de Louis XIV. au Comte de Briord. N. IX. XI. f. 47, 56.(l) LAMBERTI *Tom. I. p. 162*

1700. liepen nog eenige maanden, eer hy voor Koning werd uitgeroepen.

XII.
Verandering
in Engeland.

Koning Willem, in Zomermaand, volgens gewoonte, naar Holland overgesteken zynde, hadt den meesten tyd op 't Loo doorgebracht, midlerwyl, het oog houdende op de handelingen, waartoe het Verdrag van Verdeeling aanleiding gaf, en die, voornaamlyk, door zyn beleid, geregeld werden. In Wynmaand, keerde hy te rug naar Engeland: alwaar, in Oogstmaand, overleeden was de Hertog van Glochester, eenige Zoon der Prinsesse Anna, na welke, de Hertogin Weduwe van Hanover nu de naaste Protestantische erfgenaam der Kroone van Groot-Britanje geworden was; zynde 'er geene hoop meer, dat de Koning, of de Prinses Anna kinderen zouden nalaten (*m*). De Koning, op 't Loo, de tyding gekreegen hebbende van het overlyden des Hertogs van Glochester, verftondt, kort hierna, dat de Prinses Anna heimelyk berigt van dit gewigtig sterfgeval gegeven hadt aan 't Hof van Koning Jakob, te S. Germain. Men schiepte hieruit vermoeden, dat de Prinses Anna voorhadt, de Hertogin-Weduwe van Hanover te verfteeken van de opvolginge. De Koning arbeidde, hierom, zo dra hy in 't Ryk te rug gekeerd was, aan de vaststelling deezer voornaame zaake (*n*), die, in 't volgende jaar, gelukte (*o*). In Wintermaand, liep 'er, te Parys, een gerugt, dat men voorhadt, den Prins van Walles, die nu twaalf jaaren bereikte, met zyne toestemming, te

(*m*) TINDAL *Fol.* IV. [*or* XIX.] p. 69, 71, 118.

(*n*) LAMBERTI *Memoir.* *Tom.* I. p. 121.

(*o*) See TINDAL *Fol.* IV. [*or* XIX.] p. 199--212, 292.

te voeren naar Engeland, daar hy in den Protestantfchen Godsdienst zou onderweezen worden. Doch dit gerugt bleek, eerlang, ongegrond geweest te zijn (p). 1700.

Het Oktroi der Nederlandsche Westindifche Maatschappy, met het jaar 1700, ten einde loopende, werdt, in Slagtmaand, voor nog dertig jaaren, en dus tot het jaar 1730 ingeslooten, verlengd. Ten zelfden tyde, werdt de Kamer van Amftterdam vermeerderd met twee Bewindhebbers, te weeten een' halven Bewindhebber uit Gelderland, een' geheelen uit Friesland, en een' halven uit Overysfel (q).

't Oktroi der Westindifche Maatschappye wordt verlengd.

Doch de toestand des Konings van Spanje, wiens gezondheid fterk afnam tegen den Herfst, trok de oogen van gantsch Europa tot zig. Het Fransche Hof, verftaande, dat de Keizer het Verdrag van Verdeelinge niet wilde aanvaarden, en eenen Uiterften Wil, ten behoeve van den Aartshertoge Karel, hadt weeten te verwerven van den Koning van Spanje, fcheen zig gerechtigd te oordeelen, om af te wyken van dit Verdrag, welk egter niet met den Keizer gemaakt was; en om verandering te doen maaken in den Uiterften Wil van Koning Karel. De Staatsche Ambaffadeur aan 't Spaansche Hof fchreef, van daar, op den drie-entwintigften van Herfstmaand „ dat dit Hof zig in „ vreemde verwarringen inwikkelde omtrent „ de opvolging; dat de Koning en de Koningin geheellyk voor het huis van Oostenryk „ waren, dat, daarentegen, de Raad van Staat „ te,

XIII. De Franschen be werken eenen nieuwen uiterften Wil van den Koning van Spanje.

(p) MANCHESTERS Letters in TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 164.

(q) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 1233.

1700. „ te, blindelings en styfzinniglyk, arbeidde
 „ voor den Hertoge van Anjou, zig zelven
 „ vleijende, dat de Koning zig, eindelyk, ook
 „ voor hem verklaaren zou. *Midlerwyl, loopt,*
 „ vervolgde hy, *alles meer en meer in den war.*
 „ *Overvloed van raadpleegingen en overleggingen;*
 „ *maar geene goede besluiten. De Koning houdt*
 „ *het bed, sedert gisteren, ter oorzaake van eenen*
 „ *nieuwen overval van loop (r).”* Men kan zig,
 uit dit schryven, eenigszins verbeelden, hoe 't,
 aan het Spaansche Hof, ten deezen tyde, ge-
 feld ware. De Grooten, die de Fransche zyde
 hielden, bedienden zig van 's Konings zwak-
 heid, om hem te beweegen tot het tekenen van
 eenen nieuwen uitersten wil, ten behoeve van
 den Hertoge van Anjou, terwyl het Fransche
 Hof zig verluiden liet, dat het zig sfipt zou
 houden aan het Verdrag van Verdeelinge. Zelfs
 tekenden de Koning en de Daufyn een Geschrift,
 welk Burnet in handen gehad heeft (s), waar-
 by zy zig verbonden, geen' uitersten wil te
 zullen aanneemen, die met het Verdrag van
 Verdeelinge streedt. Doch dit Geschrift werdt,
 naderhandt, luttel gerekend. De Graaf van
 Briord kreeg ook last, om de Staaten te verze-
 keren, dat de Koning, zyn Meester, zig sfipt
 zou houden aan 't Verdrag, waarin hy, op 't
 aanhouden des Keizers en des Hertogs van
 Lotharingen, geene veranderingen begeerde te
 maaken, dan die de uitvoering van het zelve
 te meer bevorderen zouden (t). De Kardinaal
 Por-

(r) SCHOONENBERGS Letters in TINDALS Contin. Vol. IV. [of XIX.] p. 131.

(s) See TINDAL Vol. IV. [of XIX.] p. 68.

(t) Lettr. de Louis XIV. au Comte de Briord, N. XXX, XXXI. p. 130, 136, 140.

Portocarrero haalde den Koning van Spanje, midlerwyl, over, om met den Paus Innocent den XII, die zeer op de Franfche zyde was, te raadpleegen over 't stuk der opvolginge. De Paus verklaarde den afitand der Infante Maria Theresia kragteloos, als zynde gefchied door dwang, en ftrydig met de wetten van Spanje; en hy riedt den Koning, zynen uiterften wil te veranderen, ten behoeve der Kleinzoonen des Konings van Frankryk. Met deeze Pauſelyke uitſpraak geſterkt; viel het den Kardinaal niet moeilyk, den Koning, in eenen zwakken ſtaat van lighaam en gemoed, te bewee- gen tot het tekenen van eenen tweeden uiter- ſten wil (u), waarby *Filips, Hertog van Anjou*, tweeden Zoon des Daufyns, tot opvolger in alle 's Konings Staaten verklaard werdt (v). Karel de II. had deezen uiterften wil getekend, op den tweeden van Wynmaand. Doch op den vyfden, tekende hy nog een *Codicil*, waar- by hy der Koninginne in haare keur gaf, of zy zig, na zyn aſfterven, wilde begeeven naar eenen zyner Staaten in Italie, of naar de Neder- landen; over een van welken, haar, door zy- nen opvolger, de Regeering zou afgestaan worden (w). Beide deeze ſtukken werden be- dekt gehouden, tot na 's Konings overlyden. Van den uiterften wil lekte egter zo veel uit, dat de Staatſche Gezant, Schoonenberg, op den eenentwintigſten, wist, dat de Koning den Hertog van Anjou verklaard had tot zynen
op^a

1700.

(u) TINDAL *Vol.* IV. [of XIX. p. 102—105.(v) *Voiez DU MONT Corps Diplom. Tom. VII. P. II. p. 485.*(w) *DU MONT Corps Diplom. Tom. VII. P. II. p. 492. Voiez LAMBERTI Tom. I. p. 191, 212.*

1700. opvolger (x). In 't begin van Slagtmaand, kreeg men aan 't Fransche Hof tyding, dat Koning Karel wederom ingestort was, en in doods-nood lag. De Torcy gaf 'er terstond kennis van aan den Engelschen Gezant, Graave van Manchester, te gelyk verklaarende, dat zyne Allerchristelykste Majesteit in de vaste verwagting was, dat de Koning van Groot-Britanje het Verdrag van Verdeeling zou handhaaven, indien iemand zig tegen het zelve mogt willen kantten (y). Koning Lodewyk zelf schreef, op den vierden, aan den Graave van Briord „ dat „ de herstelling des Konings van Spanje hoopeloos was: 't welk hy den Raadpensionaris „ Heinfius moest aandienen, daarby voegende, „ dat men, te Madrid, verspreidde, dat de „ Koning eenen uitersten wil gemaakt hadt, „ ten behoeve van eenen der Kleinzoonen van „ Frankryk; doch dat zyne Majesteit hier „ van nog geen byzonder berigt ontvangen „ hadt.” Voorts, moest hy den Raadpensionaris zeggen „ dat zyne Majesteit, vastelyk vertrouwende, dat zyne Bondgenooten zig aan het „ Verdrag houden zouden, ook gezind was, zyne „ verbindtenissen naar te komen, ondanks „ alle de aanbiedingen, welken hem mogten „ gedaan worden (z).” Doch 't bleek haast anders. Weinige dagen hierna, ontving men het gewigtig nieuws van 't overlyden des Konings van Spanje, welk op den eersten der maand

De Koning van Spanje sterft.

(x) SCHOONENBERG *Letter in TINDALS Contin. Vol. IV. [or XIX.] p. 137.*

(y) TINDAL *Vol. IV. [or XIX.] p. 133.*

(z) *Lettr. de Louis XIV. au C. de Briord. N. XXXI. p. 142.*

maand was voorgevallen. Terftondt, werdt 'er ¹⁷⁰⁰ geheime Raad belegd, in 't Vertrek van Mevrouw de Maintenon, die 'er egter niet by was (a); en twee dagen laater, leverde de Spaanfche Ambafadeur in Frankryk den Koning eenen brief over van den tegenwoordigen Regeerings-Raad van Spanje, van welken de Kardinaal Portocarrero het hoofd was; nevens een affchrift van den jongften Uiterften Wil van Karel den II, dien de Koning zig geheel liet voorlezen: vervolgens, verklaarende, dat hy 'er zig aan dagt te houden (b). Kort hierna, werdt de Hertog van Anjou als Koning van Spanje begroet (c). Men hadt, reeds te vooren, een' renbode afgevaardigd naar 't Hof van Madrid, op welks aankomst, hy ook aldaar, onder den naam van *Filips den V*, voor Koning uitgeroepen werdt. Op den vierden van Wintermaand, ging hy op reis naar Madrid, daar hy, in Sprokkelmaand des jaars 1701, openlyk, ingehaald werdt. De Hertog van Orleans, eenige Broeder des Konings van Frankryk, hadt, reeds te vooren, tegen den Spaanfchen Uiterften Wil, *geprotesteerd*, om dat men, in den zelyen, by vooroverlyden van den Hertoge van Anjou, den Hertog van Berry, en daarna, den Aartshertog Karel tot zyne Opvolgers verklaard hadt, en hem en zynen Zoon, den Hertog van Chartres, die zie nader dan de laafte geregtigd rekenden tot de Spaanfche Kroon,

De Hertog van Anjou wordt, onder den naam van Filips den V, voor Koning uitgeroepen.

(a) *Voiez Memoir. de TORCY, Tom. I. p. 157.*
 (b) *Memoir. de TORCY, Tom. I. p. 149—159.*
 (c) *MANCHESTERS LETTERS in TINDALS Contin. Vol. IV. [or XIX.] p. 146, 148.*

1700.

Kroon, voorbygegaan was (*d*). Doch dit *Protest* verhinderde 't vertrek des jongen Konings niet. Lodewyk de XIV. deedt, kort na het zelve, eene verklaring aantekenen in het Parlement van Parys, waarby zelfs den Hertoge van Anjou, schoon nu tot Koning van Spanje verklaard, het regt tot de Kroone van Frankryk voorbehouden werdt, in geval deszelfs ouder' Broeder, de Hertog van Bourgondie, overleedt, zonder nazaaten (*e*): door welke verklaring, de schikkingen, welken men, voor en na deezen tyd, gemaakt heeft tot voorkoming van de vereeniging der twee Ryken onder éenen Vorst, ligtelyk, zouden hebben konnen veydeld worden.

XIV.
Raad-
pleegin-
gen in
den Ha-
ge, op de
verande-
ring in
Spanje
voorge-
vallen.

Alle deeze veranderingen hadden, midlerwyl, merkelyken invloed op de raadpleegingen der Staaten in den Haage. Men was, hier, tot eenigen tyd na de dood van Karel den II, in de verwagting geweest, dat Frankryk zig aan het Verdrag van Verdeeling houde zou. De Graaf van Briord hadt elk versterkt in deeze verwagting. Zelfs hadt hy de Staaten verzogt, om onderstand in manschap en schepen, om met denzelven, den Daufyn te stellen in de bezitting van 't gene hem, by 't Verdrag, toebedeeld was: en zy hadden reeds last gezonden aan de Admiraliteiten, om twaalf schepen gereed te maaken (*f*). Doch men sammelde met deze uitrusting, toen 'er, in 't begin van Wynmaand,

(*d*) LAMBERTI Memoir. Tom. I. p. 234. TINDAL Vol. IV.
[or XIX.] p. 142—145.

(*e*) *Poliz* DU MONT Corps Dipl. Tom. VII. P. II. p. 491.

(*f*) Lettr. de Louis XIV. en C. de Briord. N. XXX. XXXI.
p. 131, 141.

maand, tyding kwam uit Spanje, dat de Koning wederom aan 't beteren was. De Graaf van Briord ontving de eerste tyding van 's Konings overlyden op den elfden van Slagtmaand. Hy gaf 'er, terstond, kennis van aan den Spaanschen Ambassadeur de Quiros, die zo niet overfchelpt was van droefheid, of hy liet, van ter zyde, merken, dat hy bedorven was, zo het Spaansche Hof hem de agterstallen zyner wedde niet voldeedt. Briord hernam, dat Frankryk hem, veelligt, voldoening bezorgen zou, zo 't zig, in Spanje, schikte, naar den zin van 't Fransche Hof: waarmede de Quiros wel half gewonnen was. Voorts begaf Briord zig naar den Raadpensionaris Heinsius, dien hy 't gewigtig sterfgeval bekend maakte, en nog herhaalde betuigingen deedt, dat de Koning, zyn Meester, zig houden zou aan 't Verdrag van Verdeelinge. Doch 't leedt naauwlyks eene week, of hy veranderde van toon. De Keizerlyke Ambassadeur, *Graaf van Goës*, en hy verklaarden den Raadpensionaris, kort na elkanderen, op den agttienden van Slagtmaand, de eerste, dat zyne Keizerlyke Majesteit nimmer in eenig Verdrag van Verdeelinge bewilligen zou, de andere „dat de Koning, zyn Meester,

1700.

„ in aanmerking neemende, dat weinige Mogendheden getreden waren in het Verdrag van Verdeelinge; dat de Keizer inzonderheid het bestendiglyk van de hand wees, en dat de Koning van Groot-Britanje Sicilie niet gaarne zien zou in de handen der Franschen; beslooten hadt, te voldoen aan den wensch der Spanjaarden, en hun den Hertog van Anjou tot Koning toe te staan. Dat zyne Ma-

Verklaaring van den Graave van Briord aan den Raadpensionaris Heinsius.

1700. „ jefteit hierby wel veel verloor; doch dat hy
 „ liever afstaan wilde van de voordeelen, die
 „ het Verdrag van Verdeeling hem zouden
 „ toegebragt hebben, dan Europa, op nieuws,
 „ inwikkelen in eenen zwaaren oorlog: waar-
 „ om hy vertrouwde, dat zyn besluit zou goed-
 „ gekeurd worden door de Staaten (g).” Hein-
 „ fius, verzet over deeze boodfchap, deedt den
 „ Franschen Ambafadeur eenige kragtige, doch
 „ nuttelooze vertooningen. De Staaten raadpleeg-
 „ den wel op Briords verklaring, die hunne
 „ verwagting en maatregels t'eenemaal verydel-
 „ de; doch zy konden niets besluiten, voor zy
 „ 't gevoelen van Koning Willem, die nu in En-
 „ geland was, verftaan hadden. De voornaam-
 „ fte Leden kwamen, des avonds, wederom by-
 „ een, om te overleggen, of de Staat, van de
 „ verheffing des Hertogs van Anjou op den
 „ Troon van Spanje, ook enig merkelyk na-
 „ deel te dugten hadt. Eenigen dagten, in 't eerst,
 „ dat men deeze verandering veiliglyk aan-
 „ zien kon; dat de Spaanfche Mogendheid de
 „ gedaante, welke zy tot hiertoe gehad hadt,
 „ behouden zou en geregeerd worden door
 „ éénen Koning, zonder dat eenig gedeelte
 „ derzelve gehegt werdt aan de Kroone van
 „ Frankryk.” Doch anderen merkten aan,
 „ dat deeze verandering gevaarlyke gevolgen
 „ hebben kon: dat de nieuwe Koning, veel-
 „ ligt, in de eerfte plaats, vorderen zou, dat
 „ de Staaten hunne troepen te rug trokken uit
 „ de Spaanfche Nederlanden; die, mogelyk,
 „ ter-

Bedon-
 kingen
 der voor-
 naamfte
 Leden
 van den
 Staat.

Sommi-
 gen zien
 gevaar in
 de ver-
 heffing
 des Her-
 togs van
 Anjou.

(g) *Voiez Lettr. de Louis XIV. au C. de Briord. N. XXXIII; 2. 149.*

„ terftond, met Franſchen, bezet zouden wor-
 „ den; dat hiermede de vermaarde voormuur
 „ van den Staat, die, federt den tyd van Hen-
 „ rik den IV, in wezen geweest was, en waar-
 „ in 's Lands veiligheid beftondt, vernieugd
 „ zou zyn. Dat men den Koophandel te Ant-
 „ werpen ook zou willen herftellen, 't zy langs
 „ de vaart, onlangs ontworpen, of langs de
 „ Schelde; die niet geflooten gehouden werdt,
 „ dan door Verdragen. Dat de Quiros, in een
 „ mondgeſprek met Briord, waarin de twee
 „ Ambaſfadeurs elkanderen hertelyk geluk ge-
 „ wenscht hadden met de verheffing des Her-
 „ togs van Anjou, zelf gewaagd hadt van het
 „ herftellen der vaart op Antwerpen, langs
 „ den gewoonlyken weg ter zee, zonder in-
 „ breuk te doen op de Verdragen, die zulks
 „ ſcheenen te verbieden. Dat zelfs te dugten
 „ ware, dat men al het geld, welk uit de Spaan-
 „ ſche Westindien kwam, naar Frankryk zou
 „ zoeken te doen brengen, zonder dat 'er iet
 „ van gevoerd werdt naar Engeland, of naar
 „ deezen Staat. Dat Frankryks ongenegenheid
 „ jegens den Staat, reeds in vroeger tyd, geblee-
 „ ken was, en dat de Koning zynen Kleinzoon
 „ ligtelyk beweegen zou, om de eifchen van
 „ Spanje op de Vereenigde Geweſten te doen
 „ herleeven. Dat de nieuwe Koning van Span-
 „ je, aſtammende uit den Huize van Bourbon,
 „ altoos eene lyn ſtondt te trekken met Frank-
 „ ryk; gelyk de Duiſche en Spaanſche tak van
 „ den Huize van Ooſtenryk, te vooren, eene
 „ zyde plagten te houden. Dat de Verdragen
 „ niet onverbreekelyk waren, dan voor zo ver
 „ zy, door de magt, onderſteund werden. Dat

1700. „ men zelfs de Vaart op Oostindie, een der voor-
 „ naamste zenuwen van den Staat, zou kunnen
 „ belemmeren; om niet te spreken van den
 „ handel op de Levant, waarby de Staat ook
 „ groot belang hadt. Dat de Lakenweevery
 „ zou kunnen bekommerd worden, door een
 „ Verbod van uitvoer der Spaansche Wolle,
 „ die men alleen naar Frankryk zou kunnen
 „ doen brengen, tot aankweeking der Fran-
 „ sche Weeveryen.” Zulke en diergelyke re-
 „ denen deden elk der Leden oordeelen, dat de
 „ verheffing des Hertogs van Anjou gevaarlyk was
 „ voor den Vereenigden Staat.

Raad-
 pleeging
 over de
 midde-
 len, om
 deeze
 verhef-
 fing te
 voorko-
 men.

Wyders werdt in beraad gelegd, wat mid-
 del 'er zyn mogt, om deeze verheffing te voor-
 komen: waartoe te minder kans schein, om
 dat zy steunde op eenen uitersten wil, en op
 den algemeenen wensch der Spanjaarden, be-
 halve dat zy begunstigd werdt, door de magt
 van Frankryk, welk thans veel volks op de
 been hadt. En hierop werdt aangemerkt „ dat
 „ de uiterste wil kragteloos gemaakt was, door
 „ het Verdrag van Verdeelinge, welk men ge-
 „ flooten hadt op de onderstelling, dat de Ko-
 „ ning van Spanje eenen der Zoonen van
 „ Frankryk, of den Aartshertog Karel, of
 „ iemand anders, tot zynen Opvolger zou kon-
 „ nen verklaaren: waarom men overeengeko-
 „ men was, om het Verdrag te doen stand
 „ grypen, zo maar de Koning zonder kin-
 „ deren overleedt, welke schikkingen hy ook,
 „ by uitersten wil, gemaakt mogt hebben. Dat
 „ de geneigdheid der Spanjaarden voor den
 „ Hertoge van Anjou niet zo algemeen was,
 „ of veele uit de Grooten en uit het volk wa-
 „ ren

„ ren den Huize van Oostenryk toegedaan, 1700.
 „ zynde het te vermoeden, dat zekere aanhang, ———
 „ onder de hand aangegroeid, zig van de on-
 „ kunde, het bygeloof, of het teder geweten
 „ des Konings hadt weeten te bedienen, om
 „ hem zulk een' uitersten wil af te dringen.
 „ Frankryks magt was ook zo ontzaglyk niet,
 „ als men meende. De jongste oorlog hadt het
 „ Ryk ontbloot van volk, geld en koophand-
 „ del. Zo Anjou naar Spanje ging, en men,
 „ daar, in oorlog raakte, zou Frankryk ge-
 „ noodzaakt zyn, zyne meeste manschap te
 „ zenden naar Spanje, welk ontbloot was van
 „ Krygsvolk. Hierdoor zou Frankryks magt
 „ zeer verdeeld worden, en, aan andere oor-
 „ den, kleinen tegenstand konnen doen. De
 „ Keizer, thans van den Turkschen kryg ont-
 „ slaagen, gantsch Duitschland, Engeland en
 „ Italie hadden het zelfde belang als deeze
 „ Staat, en zouden, derhalve, ligtelyk treden
 „ in dezelfde maatregels, om het dreigend ge-
 „ vaar af te wenden." Een der Leden ver-
 „ klaarde toen openlyk „ dat oorlog hiertoe het
 „ beste en gereedste middel was. De verhef-
 „ fing des Hertogs van Anjou op den troon van
 „ Spanje zou, zeide hy, den ondergang van
 „ den Staat, en veelligt van gansch Europa
 „ naar zig fleepen; en zo men toch vergaan
 „ moest, was 't nog eerlyker, op 't voorbeeld
 „ der voorouderen, te vergaan als dappere
 „ luiden, en na dat men beproefd hadt, of
 „ men, zig wakkerlyk weerende, den dreigen-
 „ den ondergang niet zou konnen ontworste-
 „ len. Men moest zelfs niet draalen met het
 „ opvatten der wapenen; den oorlog begin-

Een der
 Leden
 dringt op
 oorlog.

1700. „ nende, terwyl de wonde versch, en de ge-
 „ moeden aan 't gisten waren, en eer Frank-
 „ ryk tyd hadt, om op zyn verhaal te komen.”
 Anderen Doch anderen stelden zig hiertegen. „ De
 willen „ Staat gevoelde, zeidenze, de smertelyke
 zagter „ naweeën nog der twee jongste oorlogen.
 gaan. „ 's Lands geldmiddelen waren byna uitgeput:
 „ de Staat was belast met zwaare schulden.”
 Men antwoordde hier op „ dat het volk, ziende
 „ Frankryk het Verdrag van Verdeelingte ver-
 „ breeken, uit billyke stoornis, veel zou wil-
 „ len geeven, om het Fransche Hof tot reden
 „ te brengen.” Doch van de andere zyde
 werd, wyders, aangemerkt „ dat de Engel-
 „ schen, woelziek en onbestendig van aart, tot
 „ geen en nieuwen oorlog zouden te bewee-
 „ gen zyn: dat zy zig den staat van Spanje lut-
 „ tel zouden aantrekken, en zig, door hunne
 „ Vloot, en door eenige weinige manschap,
 „ tegen aanvallen van buiten, genoegzaam be-
 „ schermd rekenen, terwyl zy zig zouden be-
 „ zig houden met het aflossen der schulden
 „ van den voorgaanden oorlog, zonder zig in
 „ eenen nieuwen te laten inwikkelen.” Maar
 hierop werd geantwoord „ dat het onder de
 „ Engelschen ook niet ontbrak aan schrande-
 „ re en dappere luiden, die, 't gevaar van
 „ eenen inval, welke den ondergang van hun-
 „ nen Godsdienst en Vryheid zou konnen naar
 „ zig slepen, bezeffende, alles in 't werk zou-
 „ den willen stellen, om zulk een gevaar te
 „ voorkomen. De Koophandel verwekte wel
 „ eenigen argwaan tusfchen de twee volken;
 „ doch een beschadigend en verdedigend Ver-
 „ bond met Groot-Britanje zou deezen arg-
 „ waan,

„ waan, grootendeels, doen verdwynen; voor- 1709.
 „ al, als men ook andere Mogendheden in dit
 „ Verbond ontving. De Keizer, de Keurvor-
 „ ften van Brandenburg en Hanover en de mees-
 „ te andere Duitfche Vorften zouden 'er, on-
 „ getwyfeld, terftond in treden. Midlerwyl,
 „ moest men zyn best doen, om den oorlog in
 „ 't Noorden te doen eindigen, en de Noord-
 „ fche Kroonen beweegen, om zig zelve en
 „ gantsch Europa te behouden, door het flui-
 „ ten eener fpoedige Vrede.”

„ 's Daags na 't houden deezer raadpleegin-
 „ gen, ontvingen de Staaten fchryvens uit En-
 „ geland, waarop zy beflooten, den Koning van
 „ Frankryk, door hunnen Ambafadeur, den
 „ Heere van Heemskerk, te doen verklaaren,
 „ dat zy verwacht hadden, dat het Verdrag
 „ van Verdeeling heiliglyk zou onderhouden
 „ geweest zyn; doch nu, met de uiterfte ver-
 „ baasheid, vernamen, dat zyne Allerchriste-
 „ lykfte Majesteit befluiten genomen hadt,
 „ vierkant ftrydig met dit Verdrag: dat zy
 „ hoopten, dat hy, zig nader bezinnende,
 „ blyven zou by de overeenkomst, te vooren
 „ gemaakt, en ten minfte den Keizer de twee
 „ maanden gunnen, die hem, by een geheim
 „ punt van het Verdrag van Verdeelinge, wa-
 „ ren toegeftaan, om zig, na de dood des Ko-
 „ nings van Spanje, nog op de aanneeming
 „ van dit Verdrag te verklaaren.” Diergelyke
 „ verklaring gefchiedde ook, van wege den Ko-
 „ ning van Groot-Britanje. Ook deedt menze,
 „ in den Haage, aan den Graave van Briord,
 „ die zig breed uitliet, over de voordeelen, wel-
 „ ke de Staaten zelve zouden kunnen trekken

uit

XV.
 Verklaa-
 ring der
 Staaten
 aan den
 Koning
 van
 Frank-
 ryk.

1700. uit de verheffing des Hertogs van Anjou; zonder dat men geraaden vondt, met hem, hierover, in verdere onderhandeling te treden (*h*).

Handeling der Staaten aan eenige Duitfche Hoven.

Midlerwyl, gaven de Staaten last, dat alle Overften, en vooral zulken, welker onderhorige manfchap in de Spaanfche Nederlanden lag, zig terftond naar hunne bezettingen zouden hebben te begeeven. De Heer van Obdam werdt naar eenige Duitfche Hoven gezonden, om onderhandelingen over nieuwe Verbonden te beginnen. De Keurvorst van Brandenburg, in verwagting dat men hem, te ligter, voor Koning van Pruifen erkennen zou, beloofde, te zullen treden in de maatregels van Groot-Britanje en van de Vereenigde Staaten, zonder agt te slaan op het aanzoek van Frankryk, vanwaar hy beleefde brieven ontvangen hadt. Ook was 'er, den eenendertigften van Oogftmaand, te Keulen aan de Spree, een Verbond getekend, tufchen de Staaten en den Keurvorst (*i*). Andere Duitfche Vorften gaven, eerlang, ook goede hoop van zig te zullen houden aan de zyde der Zee-Mogendheden (*k*).

XVI. De Koning van Frankryk verdedigt zig, in enen brief aan de Staaten.

Op den vierden van Wintermaand, ontvingen de Staaten een wydluftig antwoord van den Koning van Frankryk, op het gene zy hem, door den Heere van Heemskerk, hadden laaten voorhouden. De voornaamfte inhoud van dit antwoord kwam hier op uit: „Zo de Staaten „ verwonderd fcheenen, dat zyne Majesteit „ zig

(*h*) Secr. Ref. Holl. 27 Jan. 11, 12 Febr. 1701. VI. Deel, pl. 144, 153. LAMBERTI Tom. I. p. 212 — 216.

(*i*) Zie het in de Refol. Holl. 25 Sept. 1700. bl. 431. en in de Notul. van Zeel. van 1700. bl. 113.

(*k*) LAMBERTI Tom. I. p. 217, 218, 220, 369.

„ zig hieldt aan den Uiterften Wil; zou hun- 1700.
 „ ne verwondering haast verdwynen, wanneer
 „ zy, met hun gewoonlyk vooruitzigt, zou-
 „ den hebben nagedagt, welke verwarringen
 „ het Verdrag van Verdeeling, zo 't immer
 „ uitgevoerd ware, zou hebben veroorzaakt.
 „ Het oogmerk van dit Verdrag was de alge-
 „ meene Vrede te bevestigen; maar men zou
 „ dit oogmerk, tegenwoordig, tegengaan, en
 „ eenen gemeenen oorlog veroorzaaken, zo
 „ men zig hieldt aan de letter. Het oogmerk
 „ en de woorden van 't Verdrag kwamen on-
 „ derling overeen, zo lang de Koning van
 „ Spanje leefde. Maar de uiterfte wil en dood
 „ van deezen Vorst hadden zulk een verschil
 „ gemaakt, tusfchen dit oogmerk en deeze
 „ woorden, dat men zig aan de laaftten niet
 „ houden kon, zonder het eerfte te niet te
 „ doen. De Spanjaards, begeerig om de heer-
 „ fchappy onverdeeld te bewaaren, begonden
 „ reeds blyken te vertoonen van de onlusten
 „ die men te wagten hadt. Milaan, Napels
 „ en Sicilie en andre Gewesten, in de Ver-
 „ deeling begreepen, ftelden zig in ftaat van
 „ tegenweer, zo men hen, volgens het Verdrag
 „ van Verdeeling, zou willen affcheuren van
 „ de Spaanfche heerfchappye. Het gantsche
 „ volk zou zig, daarentegen, voegen naar
 „ 's Konings fchikking op de opvolging, waarby
 „ de heerfchappy onverdeeld ftondt gelaaten
 „ te worden. De Keizer was in de verwag-
 „ ting, dat deeze fchikking ten behoeve van
 „ den Aartshertoge Karel zou gemaakt wor-
 „ den. Hy zou zig, in zulk een geval, onge-
 „ twyfeld, gehouden hebben aan den Uiterften
 „ Wil.

1700.

„ Wil. Doch zo men, volgens het Verdrag
 „ van Verdeeling, den Daufyn in 't bezit
 „ van zyn aandeel hadt willen stellen, zou
 „ men, terftond, de wapenen hebben moeten
 „ opvatten, en eenen oorlog aanvagen, waar-
 „ van men 't einde niet zou hebben kunnen
 „ voorzien. Of zo de Keizer al, tegen ver-
 „ wagting, den Uiterften Wil afgewezen, en
 „ het Verdrag aangenomen hadt, zou men
 „ den Hertog van Savoje bezwaarlyk hebben
 „ kunnen te vrede stellen. Veel natuurlyker
 „ was 't dan, dat de Koning van Frankryk zig
 „ hieldt aan den Uiterften Wil, ten behoeve
 „ des Hertogs van Anjou. Elk, die zig hier-
 „ tegen kanten wilde, zou als een verftoor-
 „ der der algemeene ruste moeten worden aan-
 „ gemerkt. Hadt de Koning geweigerd, zig
 „ aan den Uiterften Wil te houden, 't regt tot
 „ de Spaansche heerschappy zou op den Aarts-
 „ hertoge Karel vervallen zyn, tegen wien
 „ men zou hebben moeten oorloogen, zo men
 „ 't Verdrag van Verdeeling wilde doen stand-
 „ grypen. 't Anneemen van den Uiterften Wil
 „ deedt den Staaten geen nadeel altoos. Im-
 „ mers, men kon zulks, voorals nog, niet
 „ ontdekken. Zy hadden, by 't Verdrag, niets
 „ bedongen voor zig zelve; maar, dit regt
 „ moest men hun doen, alleen gezien op de
 „ gemeene welvaart. Wat schade kon 't hun
 „ dan doen, dat dit Verdrag niet naargeko-
 „ men, en dat de gemeene welvaart, op eene
 „ andere wyze, bevorderd werdt? 't Verdrag
 „ was alleen met bemiddelaars gemaakt. Zo
 „ de Keizer het aangenomen hadt, zou 't een
 „ ander aanzien gehad hebben. Over hem
 „ moest

„ moest men dan klaagen, zo men reden tot 1700
 „ klaagen meende te hebben. Ook zouden En-
 „ geland en de Staaten, 't stuk nader inzien-
 „ de, mogelyk denken, dat het veiliger voor
 „ hunnen Koophandel in de Middellandsche zee
 „ was, dat de Spaansche heerschappy onver-
 „ deeld bleewe, in de magt van eenen Vorst,
 „ die, schoon van Fransche afkomst, het by-
 „ zonder belang van zyn Ryk en de eer zy-
 „ ner Kroone wel zou weeten te handhaaven;
 „ dan dat Napels en Sicilie, volgens het Ver-
 „ drag van Verdeelinge, den Daufyn aanbe-
 „ deeld, en met de Fransche Kroone vereen-
 „ nigd geworden waren. Zo de Staaten den Ko-
 „ ning van Frankryk nog wilden verplichten,
 „ om zig aan het Verdrag te houden, behoor-
 „ denze ten minste te kunnen aanwyzen, op
 „ welk eene wyze, men dit Verdrag zou kon-
 „ nen uitvoeren zonder oorlog; welke Vorsten
 „ het aangenomen hadden en handhaaven wil-
 „ den; wat onderstand zy, ter zee en te lan-
 „ de, zouden leveren, om het te doen naar-
 „ komen. Doch niets van dit alles hadt hun
 „ Gezant den Koning van Frankryk bekend
 „ gemaakt. Hy had alleenlyk begeerd, dat
 „ men den Keizer nog twee maanden tyds ga-
 „ ve, om zig op de aanneeming van het Ver-
 „ drag te verklaaren. Maar men beloofde zig,
 „ vergeefs; dat deeze Vorst het Verdrag nu
 „ aanneemen zou, daar hy 't, reeds te voo-
 „ ren, van de hand gewezen hadt. Ook kon-
 „ den hem deeze twee maanden tyd van be-
 „ raad niet gegund worden, zonder dat Frank-
 „ ryk zo lang uitsfelde den Uitersten Wil aan
 „ te neemen. Maar dit uitsfel zou in Spanje
 „ „ voor

1700. „ voor eene weigering genomen worden: men
 „ zou, daar, den Aartshertog Karel voor
 „ 'sKonings opvolger verklaaren, en de Keizer
 „ zou verkrygen, 't gene hy, zo lang, gezogt
 „ hadt, zonder het Verdrag immer te willen
 „ aanneemen. De Koning vertrouwde dan,
 „ dat de Staaten, dit alles in aanmerking nee-
 „ mende, niet over hem klaagen, maar hem
 „ eerder bedanken zouden, als die zulke aan-
 „ zienlyke Staaten, welken hy aan zyne Kroon
 „ zou hebben konnen hegten, wel hadt wil-
 „ len opofferen aan de gemeene welvaart (1).”

Geheime
last van
Briord.

De Graaf van Briord, die den Staaten dezen
 brief overleverde, kreeg, te gelyk, bevel, om
 naauwkeuriglyk te onderstaan „ of de Staaten
 „ ook toerustingén maakten, te water of te
 „ lande; of zy den Keurvorst van Beieren, die
 „ hun, reeds in 't voorleeden jaar, verzogt
 „ hadt, om zeshonderdduizend Ryksdaalers
 „ ter leen, onder verpanding van eenige ju-
 „ weelen (m), ook eenige voorflagen deden;
 „ of zy ook iets voorhadden op de Indien, op
 „ Kadix, of op eenige andere Stad of Haven
 „ der Spaansche heerschappye, en wat gebruik
 „ zy dagten te maaken van hun Krygsvolk in
 „ de Spaansche Nederlanden?” Voorts, moest
 hy de Staaten zoeken te beduiden, dat de Ko-
 ning, zyn Meester, geen' oorlog in den zin
 hadt, hen te gelyk, dringende tot diergelyke
 verklaring, alzo zyne Majesteit vermoedde,
 dat zy slegts tyd zogten te winnen, en dat de
 vrien-

(1) Resol. Holl. 8 Dec. 1700. bl. 519. *Voyez aussi* LAMBERTY
 Tom. I. p. 221. Lettr. de Louis XIV. au C. de Briord. N^o
 XXXIV. p. 137.

(m) Resol. Holl. 5 Dec. 1699. bl. 1271.

vrienden des Konings van Groot-Britanje hun best zouden doen, om hen, tot het hervatten der wapenen over te haalen (n). Uit alle welke bevelen, duidelyk, te bespeuren is, dat men, aan 't Fransche Hof, diep genoeg doordrong in de kennis der belangen en inzigten van den Staat.

De Regeering van Spanje gaf den Staaten, ten zelfden tyde, met eenen beleefden brief, kennis van de komst van Filips den V. tot de Spaansche Kroon. Doch deeze Brief en die des Konings van Frankryk werden, op zulk een wyze, beantwoord, dat men, voorzigtiglyk, ontweek eenig gewag te maaken van den nieuwen Koning, en alleenlyk verklaarde, dat men, op den gewigtigen inhoud, eerst raadpleegen moest, in de byzondere Gewesten, en met den Koning van Groot-Britanje, waartoe zes weken tyds vereischt werdt (o). De Koning van Frankryk antwoordde, by monde, aan den Ambassadeur van Heemskerk, „ dat de Staaten „ wel deden; dat hy hoopte dat hun besluit „ naar zynen wensch uitvallen zou: en dat „ hy, ondertuschen, gaarne medewerken „ wilde tot het gene zy zouden oordeelen tot „ hunne meeste veiligheid te strekken, van „ den kant der Spaansche Nederlanden (p).”

Kort hierna, leverde de Quiros den President der algemeene Staaten eenen brief over van den nieuwen Koning zelve, den agttienden van Wintermaand, te Poitiers, getekend, en deszelfs

XVII.
De Staaten nemen tyd van be- raad, om den Koning van Frankryk te ant- woor- den.

Filips de V. schryft ook aan de Staaten.

(n) Lettr. de Louis XIV. au C. de Briord. N. XXXIII. XXXIV. XXXV. p. 115, 165, 170.

(o) LAMBERTI Tom. I. p. 227 — 229.

(p) LAMBERTI Tom. I. p. 237.

1700. zelfs komst tot de Kroon van Spanje bekend maakende. De President maakte, in 't eerst, zwaarigheid, om zulk een brief te aanvaarden. Hy deedt het, nogtans, eindelyk: doch hy gaf te verstaan, dat men 't niet vreemd vinden moest, zo 'er, voor eerst, geen antwoord op kwam (g). De nieuwe Koning gaf, op gelyke wyze, aan alle Hoven kennis van zyne komst tot de Kroon; behalve aan dat van Engeland. Men verspreidde, dat hy den zogenaamden Prinse van Walles, te S. Germain, verzekerd hadt, dat hy, in tyd en wyle, zorg draagen zou voor deszelfs belangen (r).

De Franschen trekken in 't Hertogdom Milaan.

Midlerwyl, zогten de Staaten den Keizer, die zeer gestoord was op het Fransche Hof, te beweegen tot handeling over een vergelyk. Doch hiertoe scheen geene kans altoos. De Keizer verklaarde hun, in tegendeel, dat hy voorhadt, zyn regt op de Spaansche nalaatschap te handhaaven met de wapenen, en ten dien einde een Leger dagt te zenden naar Italie, om zig ten minsten van Milaan, als een Ryksleen zynde, en van de andere Italiaansche Staaten te verzekeren (s). Doch de Koning van Frankryk was voor hem gereed. Hy hadt den Prins van Vaudemont, Bevelhebber van Milaan, weeten te beweegen, om zig voor den nieuwen Koning te verklaaren, en Fransche bezetting te ontvangen, in de sterke Plaatsen van het Hertogdom. Ook trok hy de Hertogen van Savoje en van Mantua op zyne zyde. De overige Italiaansche Vorsten en Staaten ver-

klaar-

(g) LAMBERTI *Tom. I. p. 241, 242.*

(r) TINDAL *Vol. IV. [or XIX.] p. 155.*

(s) LAMBERTI *Tom. I. p. 213, 219, 364.*

klaarden, zig onzydig te zullen houden.

De Staaten, ondertusfchen, gedrongen door Frankryk om den Hertog van Anjou te erkennen, draalden nog met hun besluit, om dat men in Engeland draalde; en verwekten, niet zonder reden, eenig vermoeden aan 't Fransche Hof, dat zy oorlog in den zin hadden. De Quiros, die een' keer naar Brabant deedt, gaf voet tot dit vermoeden (*t*). Doch de Staaten verklaarden, in Louwmaand des jaars 1701 „, dat zy niets liever „ wenschen zouden, dan, met den Graave van „ Briord, in onderhandeling te treden, over de „ beste middelen om de Vrede te bewaaren.” Zy herhaalden deeze verklaring, op de tyding, dat de Franschen in aantogt waren naar de grenzen der Spaansche Nederlanden (*u*), en gaven 'er den Koning van Frankryk kennis van. Doch men rekende zulk eene verklaring luttel aan 't Fransche Hof, zo lang de nieuwe Koning van Spanje niet erkend werdt. Ook bleek haast, dat men de Staaten hiertoe wilde noodzaaken, eer men van eenige onderhandeling hooren wilde (*y*). De Keurvorst van Beieren, als Landvoogd der Spaansche Nederlanden, Filips den V, terstond, voor Koning van Spanje erkend hebbende (*w*), hadt last gekreegen van de Spaansche Regeeringe, om zig te gedraagen naar de bevelen des Konings van Frankryk (*x*), en was,

eer-

1700.

XVIII.
De Staaten zoeken in onderhandeling te komen, over de middelen tot bewaaringe der Vrede.

1701.

- (*t*) LAMBERTI *Memoir. Tom. I. p. 369.*
 (*u*) *Resol. Gener. Sabbath 15 en 29 Jan. 1701. by LAMBERTI Tom. I. p. 370, 371. Resol. Holl. 13 Jan. 1701. bl. 20.*
 (*y*) MANCHESTERS *Letters in TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 174.*
 (*w*) *Vitez Lettr. de Louis XIV. au C. de Briord N. XXXIV. XXXV. p. 168. 175.*
 (*x*) SCHONENB. *Letter in TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 166.*

1701. eerlang, met deezen, overeengekomen, om, ten zekeren bestemden dage, Fransche bezetting te ontvangen in de meeste sterke Plaatsen van zyn gebied, met naame in zulken, daar Staatsche troepen lagen. Doch deeze overeenkomst bleef een diep geheim. De Oversten der Plaatsen alleen hadden 'er kennis van. De Koning van Frankryk hadt, reeds op 't einde des voorleeden jaars, gezogt, de Staaten te bewegen, om hun Krygsvolk te rug te ontbieden uit de Spaansche Nederlanden; in welk geval, hy hun alle redelyke verzekering wilde geeven, dat zy, van deezen kant, niet zouden ontrust worden (y). Doch men hadt hier geene ooren naar, in den Haage. Lodewyk de XIV. moest, derhalve, om zyn oogmerk te bereiken, eenen anderen weg inslaan, die hem, door den Keurvorst van Beieren, gebaad werd. Hy deedt, in 't begin van Sprokkelmaand, de voornaamste Plaatsen der Spaansche Nederlanden, bezetten met Fransche troepen (z), die, op de grenzen verzameld zynde, met stille troin en by nacht, opgetrokken waren. De Staatsche Oversten, die in eenigen deezer Plaatsen lagen, kreegen 'er geene kennis van, dan na dat de Franschen reeds binnen waren gekomen; die, nogtans, voorgaven, als vrienden, te willen leeven met de Staatschen. De Quiros gaf den Staaten van dit bezetten der Spaansche Plaatsen in de Nederlanden kennis, op den zevenden van Sprokkelmaand, zeggende „ dat „ het geschied was, om dat de Staaten had-

De Franschen bezetten de sterke Plaatsen der Spaansche Nederlanden.

De Spaansche Ambassadeur geeft 'er

(y) Lettr. de Louis XIV. au C. de Briord N. XXXV. XXXVI. XXXVII. p. 173, 180, 186.

(z) Voiez LAMBERTI Tom. XII. p. 98.

„ den uitgefeld, den Koning, zynen Meester, 1701:
 „ te erkennen; om dat zy aan Verbonden met ———
 „ uitheemfche Mogendheden arbeidden; om den Sta-
 „ dat zy hunne Krygsmagt in de Spaanfche ten ken-
 „ Nederlanden verfterkten, en allerlei andere nis van.
 „ toebereidfels maakten ten oorloge. Zyne
 „ Allerchristelykfte Majesteit hadt het, ver-
 „ volgde hy, hierom, niet veilig geoordeeld
 „ voor 't belang van den Koning, zynen Klein-
 „ zoon, dat de Staatfche troepen langer mees-
 „ ter bleeven in de fterke Plaatsen van eenen
 „ Vorst, dien zy niet erkenden; doch hy hadt
 „ het Krygsvolk, welk hy dienftig gevonden
 „ hadt in deeze Plaatsen te doen trekken, ern-
 „ ftelyk bevolen, in vrede en vriendschap te
 „ leeven met de troepen van den Staat (a).”
 De Staaten antwoordden den Spaanfchen Ge-
 zant „ dat het hun wee deedt, dat zyne Aller-
 „ christelykfte Majesteit hen verdagt hielt, Ant-
 „ als of zy niet met hem medewerken wilden woord
 „ tot behoudenis der algemeene ruste; dat der Sta-
 „ zy, op de eerfte tyding der aanneeminge ten.
 „ van den uiterften wil des Konings van Span-
 „ je, volgens de gefteeldheid hunner Regee-
 „ ringe, gefchreeven hadden aan de Staaten
 „ der byzondere Gewesten, om derzelve be-
 „ fluit te verftaan. Dat zy zyne Allerchriste-
 „ lykfte Majesteit, federt, by herhaalinge, ver-
 „ klaard hadden, dat zy gezind waren, al wat
 „ in hun vermogen was toe te brengen tot be-
 „ houdenis der Vrede, in welke hunne verklaa-
 „ ring, de Koning genoeg genomen hadt,
 „ hun beloovende, dat hy, zig verpligt vin-
 „ den-

(a) *Voiez* LAMBERTI Tom. I. p. 374.

1701.

„ dende om den Graaf van Briord , die onpas-
 „ selyk was , te rug te roepen , den Graaf
 „ d'Avaux herwaards zenden zou , om hiertoe
 „ te arbeiden. Dat zy altoos afkeerig van den
 „ oorlog geweest waren , en hierom begeer-
 „ den , hoe eerder hoe liever , in onderhande-
 „ ling te treden ; doch dat zy , kennis gekree-
 „ gen hebbende van de sterke toerusting in
 „ Frankryk , niet hadden kunnen nalaaten , zig
 „ eenigszins in staat van tegenweer te stellen ;
 „ schoon hunne gezindheid om de Vrede te
 „ behouden onveranderd bleef. Dat zy hun-
 „ ne troepen , reeds voorlang , uit de Spaan-
 „ sche Nederlanden zouden getrokken hebben ,
 „ zo zy hadden kunnen denken , dat dezelve
 „ aldair eenigen argwaan gaven ; en dat
 „ zy , voor het ontvangen van het Vertoog
 „ van den Spaanschen Gezant , den Keurvorst
 „ van Beieren hadden verzogt , dat hy hun
 „ Krygsvolk wilde laten vertrekken (b).”

De Staa-
 ten ont-
 bieden
 hunne
 troepen
 uit de
 Spaansche
 Nederlan-
 den.

De Staaten begonden , inderdaad , na 't inrek-
 ken der Franschen in de Spaansche Nederlan-
 den , bekommerd te worden , dat men hunne
 troepen , die , alomme , merkelyk minder in
 getal waren dan de Franschen , aldaar , zo goed
 als krygsgevangen houden zou. Hierom zog-
 ten ze dezelve t' huis te krygen , eer zy zig
 nader verklaard hadden , op de erkentenis des
 Hertogs van Anjou voor Koning van Spanje.
 Doch de Koning van Frankryk gaf genoegzaam
 te verstaan , dat hy dit niet zou gedoogen. De
 Staaten zagen zig , derhalve , in de noodzaak-
 ke-

Zy er-
 kennen

(b) Refol. Gener. Merc. 9 Febr. 1701. bl. 71. by LAMBERT
 Tom. I. p. 376.

kelykheid gebragt om den Hertog te erkennen, 1701. gelyk ze, nog voor 't einde van Sprokkelmaand, deeden; met dit voorbeding alleen „ dat zy, in den Hertog van Anjou, voor Koning van Spanje. „ de onderhandelingen, die eerstdaags stonden „ begonnen te worden, nader verklaaren zouden, op welke voorwaarden, tot behoudenis „ der ruste van Europa, zy deeze erkentenis „ deeden.” Eenige weeken laater, volgde de Koning van Groot-Britanje het voorbeeld der Staaten, in 't erkennen van den Hertoge van Anjou (c). Midlerwyl, waren de Staatsche troepen, die sommigen op twee-entwintig of drie-entwintig Bataillons Voetvolk en eenige Ruitery berekend hebben (d), uit de Spaansche Nederlanden getrokken, en in Maastricht en andere Grensplaatsen van den Vereenigden Staat in bezetting gelegd (e).

De Graaf d'Avaux was, reeds te vooren, in den Haage aangekomen, voorgeevende, dat hy de middelen tot behoudenis der Vrede medebragt. De Staaten benoemden, terstond, Gemagtigden, om met hem in onderhandeling te treden. De erkentenis des nieuwen Konings van Spanje scheen den handel te moeten bekorten. Doch alzo deeze erkentenis toen nog niet in Engeland geschied was, zocht d'Avaux de Staaten tot afzonderlyke handeling over te haalen; waartoe zy egter niet verstaan konden. De Staaten, uitgelokt door d'Avaux om zig te openen over de middelen, welken zy oordeelden te kunnen strekken tot behoudenis der al-

XIX.
Handeling der Staaten met den Graave d'Avaux.

(c) Resol. Gener. Luna 21 Febr. 1701. by LAMBERTI Tom.

I. p. 394. TINEAL Vol. IV. [or XIX.] p. 189, 241.

(d) FEUQUIERES Memoir. Hist. & Milit. Tom. I. p. 133.

(e) LAMBERTI Tom. I. p. 378.

1701. gemeene ruste , verklaarden , op den twee-
 ————— twintigsten van Lentemaand „ dat men den
 Hunne „ Keizer redelyke voldoening behoorde te be-
 eischen, „ zorgen , omtrent zyne eischen op de Spaan-
 „ sche nalaatenschap; dat het Fransche Krygs-
 „ volk de Spaansche Nederlanden behoorde te
 „ ruimen , zonder 'er immer wederom in te
 „ komen ; dat de Steden en Sterkten Venlo ,
 „ Roermonde , Stevenswaard , Luxemburg ,
 „ Namen , Charleroi , Bergen in Henegouwen ,
 „ Dendermonde , Damme en S. Donaas , tot
 „ verzekerdheid van den Vereenigden Staat ,
 „ behoorden gesteld te worden in de bewaa-
 „ ringe der Staaten , die de magt behoorden
 „ te hebben , om 'er Bevelhebbers en Over-
 „ ften over te stellen ; dat geen gedeelte der
 „ Spaansche nalaatenschap immer aan Frank-
 „ ryk zou mogen komen ; dat de ingezetenen
 „ der Vereenigde Gewesten hunne oude vry-
 „ heden en voorregten behouden zouden in 't
 „ Spaansch gebied , en dat den Franschen al-
 „ daar geene voordeelen boven hen zouden
 „ vergund worden (f).” De Engelsche Ge-
 en die „ zant , *Alexander Stanhope* , vorderde , behalve
 der En- „ voldoening voor den Keizer , 't vertrek der
 gelschen, „ Fransche troepen en verscheiden' andere pun-
 „ ten , die de Staatschen geëischt hadden , in 't
 „ byzonder ook de bewaaring der Steden Oost-
 „ ende en Nieuwpoort , voor zyne Majesteit van
 worden „ Groot-Britanje (g). Doch d'Avaux verwierp
 afgewee- „ deeze eischen , als ten hoogsten onredelyk. In
 zen, „ een

(f) Resol. Holl. 21 Maart 1701. bl. 110. *Voiez* LAMBERTI
 Tom. I. p. 403.

(g) LAMBERTI Tom. I. p. 406. TINDAL Vol. IV. [or XIX.]
 p. 212.

een gesprek, welk hy 'er over hieldt met den Raadpensionaris Heinfius, zegt hy deezen argwaan in te boezemen, over 't gene de Engelschen gevorderd hadden; die, zeide hy, meester zynde van Oostende, Holland en Zeeland onder bedwang zouden hebben. De Graaf van Briord, die, kort hierna, zyn affcheid nam, toonde zig ook zeer misnoegd over de eischen der Engelschen en Staatschen „door welken,” dagt hy „de Koning, zyn Meester, zo zeer „gehoond was, dat de schande, hem aangedaan, niet dan met bloed was uit te wischen.” D'Avaux, de eischen naar Frankryk gezonden hebbende, verklaarde den Raadpensionaris, op den tweeden van Grasmaand, dat hy 'er geen ander bescheid op ontvangen hadt, dan dat de Koning, zyn Meester, gezind was, de Ryswicksche Vrede naar te komen en te vernieuwen. En dit antwoord deedt de Staaten meer neigen tot den oorlog, dan zy tot nog toe gedaan hadden (h).

De byzondere vrienden des Konings van Groot-Britanje in de Vereenigde Gewesten hadden, gelyk wy te vooren hebben konnen bespeuren, al terstond na de dood des Konings van Spanje, de Leden der hooge Regeeringe zoeken aan te zetten, tot het opvatten der wapenen. Doch de meesten neigden nog sterk tot vrede. De zwaare lasten der jongste oorlogen hadden sommigen zelfs bewoogen, om, in den Herfst des voorleeden jaars, te dringen op eene vermindering van troepen, die Koning Willem, niet dan met moeite, hadt konnen be-

XX:

Men begint, hier te Lande en in Engeland, te neigen tot oorlog.

(h) LAMBERTI *Toul.* I. p. 408, 409, 410.

1701. letten (*i*). De Engelschen hadden zig ook, tot hiertoe, zo afkeerig getoond van den oorlog (*k*), dat men, hier te Lande, met reden, vreesde, dat dit Ryk der gemeene zaake kleinen dienst doen zou, zo men al tot het opneemen der wapenen besluiten mogt. Doch het intrekken der Fransche troepen in de Spaansche Nederlanden hadt de gedaante der dingen, niet weinig, doen veranderen. De Stad Amsterdams, die, tot hiertoe, zeer gesteld geweest was op de behoudenis der Vrede, en in deeze gedagten versterkt was geworden, door den Graave van Briord, die, meen ik, voor zyn vertrek naar Frankryk, een' keer derwaards gedaan hadt (*l*), besloot nu, te bewilligen in het opneemen der wapenen, zo de Koning van Groot-Britanje het Parlement kon doen besluiten, om 'er den vereischten onderstand toe te verschaffen (*m*). Van toen af, begon men zig in staat van tegenweer te stellen. Men besloot tot eene nieuwe werving te lande, en tot het uitrusten en aanbouwen van eenige Oorlogschepen. De grensvestingen werden, hier en daar, versterkt en voorzien, het platte Land omtrent Lillo onder water gezet, de uitvoer der paarden verboden (*n*). Voorts, schreeven de Staaten om onderstand naar Engeland, uit kragte van het Verbond van den jaare 1678. Het Huis der Gemeenten, insgelyks, ontfleken, op de tyding van den intogt der Fransche troepen

(*i*) Lettr. de Louis XIV. au C. de Briord. N. XXVI. XXVIII. p. 119, 123.

(*k*) Lettr. de Louis XIV. N. XXXVII. p. 187.

(*l*) Lettr. de Louis XIV. N. XXXIX. p. 106.

(*m*) LAMBERTI Tom. I. p. 379.

(*n*) LAMBERTI Tom. I. p. 378, 379.

pen in de Nederlanden, nam hertige besluiten, om de Staaten te ondersteunen, en de vryheid van Europa te handhaaven. Het Hoogerhuis tradt in dezelfde maatregels. De Koning hadt, onlangs, eene merkelyke verandering in zyne Staatsdienaars gemaakt, de Torys, in plaats van de Whigs, in 't bewind gesteld, en een nieuw Parlement byeengeroepen: en hieraan waren de besluiten tot oorlog toe te schryven, welken, ten deezen tyde, by beide de Huizen, genomen werden (o). Na 't neemen van deeze besluiten, kwam Stanhope in den Haage, met last, om, gelykelyk met de Staaten, in onderhandeling te treden met den Graave d'Avaux.

Doch deeze onderhandeling stondt stil, na dat d'Avaux, op de eischen der Engelschen en Staatfchen, blootelyk, geantwoordt hadt, dat de Koning, zyn Meester, zig dagt te houden aan de Ryswyksche Vrede. D'Avaux maakte geene beweging meer, om de handeling voort te zetten. Alleenlyk, deedt hy, onder de hand, door den Zweedschen Ambassadeur Lillieroot, dien men hielt geheellyk gewonnen te zyn door het Fransche Hof, den Staatfchen voorhouden, dat Frankryk hun, veelligt, alles, of byna alles toestaan zou, wat zy begeerd hadden, zo zy zig van Groot-Britanje en den Keizer wilden scheiden, en een afzonderlyk verdrag sluiten met Koning Lodewyk. De Staaten, hiernaar geene ooren hebbende, zогten een einde te maaken van de handeling, en be-

1701.

XXI.
D'Avaux
zoekt de
Staaten
te beweegen tot
een afzonderlyk verdrag.

(o) TINDAL *Vol. IV.* [of XIX.] p. 159, 178, 181, 247—255.
LAMBERTI *Tom. I.* p. 400—402, 409, 465.

1701. beslooten, in den aanvang van Bloeimand, d'Avaux, die, sedert eenigen tyd, voorgegeven hadt, op zyn vertrek te staan, aan te zoeken tot eene hervatting van 't afgebroken gesprek, in 't byzyn van den Engelschen Gezant Stanhope (p). Doch de Ambassadeur beweerde dat de belangen van Groot-Britanje, niet in den Haage, maar elders, verhandeld moesten worden, en verklaarde, eerlang, uit den naam zyns Meesters, dat Stanhope niet zou kunnen toegelaaten worden by de onderhandelingen. De Staaten gaven hiervan den Koning van Groot-Britanje, terstond, kennis, en vernieuwden, te gelyk, hun verzoek om spoedigen onderstand. D'Avaux toefde eenige weken, zonder iet voor te stellen; doch gaf, eindelyk, den Raadpensionaris Heinfius te verstaan „ dat hy „ Stanhope toelaaten zou by de onderhandelingen, mids hy niets voorsloege, uit den „ naam van den Koning, zynen Meester, „ wiens belangen aan 't Fransche Hof zouden „ verhandeld worden, met zynen Gezant; by „ wien de Staaten den hunnen zouden kunnen „ voegen.” Terwyl de Staaten van deezen voorslag kennis gaven aan 't Engelsche Hof, hieldenze nog al aan by d'Avaux, om over de eischen van Groot-Britanje, in den Haage en met Stanhope, te handelen. En hy bewilligde 'er, eindelyk, onverwagt, in, op den vyftienden van Zomermaand. Men tradt, weinige dagen later, in gesprek. Stanhope en de Staat-schen merkten, in 't algemeen, aan „ dat het „ Ver-

Gesprek
tuschen
d'Avaux,
Stanhope

(p) Resol. Gener. Lune 2 May 1701, by LAMBERTI Tom. I. p. 473.

„ Verdrag van Verdeeling geslooten was, 1701.
 „ onder anderen, om den Keizer te voldoen, ———
 „ wegens deszelfs eisch op de Spaansche na- en de
 „ laatschap, en dat men dit in 't oog hou- Staat-
 „ den moest in de tegenwoordige onderhan- sphen.
 „ delingen.” De Engelsche Gezant voegde
 „ er in 't byzonder, by „ dat niemant, in den
 „ Haage, beter weten kon, wat den Keizer
 „ thans voldoen zou, dan de Keizerlyke Gezant,
 „ Graave van Goës, wien men, derhalve, ook
 „ tot de onderhandeling behoorde toe te laa-
 „ ten. Doch d'Avaux hieldt zig misnoegd over
 „ dit voorstel, zeggende „ dat de Keizer niets
 „ te vorderen hadt.” Ondertusfchen, kreeg
 „ Stanhope, kort hierna, bevel om de onderhan-
 „ deling met d'Avaux af te breeken, zo Frank-
 „ ryk den Keizer geene voldoening belooven wil-
 „ de: van welk bevel hy den Graave, in de te-
 „ genwoordigheid van den Spaanschen Gezant,
 „ kennis gaf (q).

De overkomst van Koning Willem, die, XXII.
 op den veertienden van Hooimaand; in den De on-
 Haage, aankwam (r), maakte een einde van de derhan-
 handeling met d'Avaux; die 't Fransche Hof, deling
 tot hiertoe, alleenlyk scheen aangehouden te wordt
 hebben, om het Parlement van Engeland en de afgebro-
 Vereenigde Gewesten week te maaken, en zig ken.
 ondertusfchen, in staat te stellen tot het wak-
 kerlyk voeren van den oorlog, in 't volgende
 jaar. Doch 't Parlement hadt, in 't neemen
 van kloekmoedige besluiten, voldaan aan 's Ko-
 nings

(q) Refol. Gener. Vener. 13 Mey. 1701. bl. 264. Ref. Holl.
 21 Mey 1701. bl. 201. LAMBERTI Tom. I. p. 472, 473, 474,
 480, 481, 482, 483.

(r) TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 348.

1701. nings verwagting, die, hierop, naar Holland overgefteken was, om de Staaten tot het neemen van diergelyke besluiten aan te zetten: 't welk genoegzaam bleek, uit zyne eerste aanspraak aan de Vergadering der algemeene Staaten: gelyk, uit het antwoord der Staaten, klaarlyk af te neemen was, dat men gezind was te treden in 's Konings maatregels (s). Het Fransche Hof kon hiervan niet onkundig zyn, en Koning Lodewyk besloot, terstond hierop, d'Avaux uit den Haage te rug te roepen. De

Vertoog van den Graave d'Avaux.

Ambasfadeur nam zyn affcheid, op des zesentwintigsten van Hooimaand, met een Vertoog, waarin hy aanwees „ hoe hy, in Sprokkel-
 „ maand laatstleeden, in Holland gekomen
 „ was, in de vaste hoope, dat hy, na eene korte
 „ onderhandeling, zou hebben kunnen
 „ overeenkomen met de Staaten, over de beste
 „ middelen, om de rust in Europa te verzekeren;
 „ hoe deeze hoop, in hem, versterkt geworden was,
 „ na dat de Staaten den Koning van Spanje,
 „ Kleinzoon zyns Meesters, erkend hadden.
 „ Hieruit hadt hy afgenomen, dat de Staaten,
 „ voortaan, wel verzekering voor zig zelve[n] zouden kunnen zoeken;
 „ doch de ongegronde eischen van anderen niet
 „ zouden willen ondersteunen. Alles schikte zig
 „ dan tot de Vrede. Doch de overeenkomst van
 „ de eischen der Staatschen en des Engelschen
 „ Gezants deden vermoeden, dat men deeze
 „ Vrede hoopte van de naauwe verbindtenis
 „ tuschen Groot-Britanje en de Staaten.
 „ Daar-

(s) *Voiez* LAMBERTI *Tom. I. p. 513, 515.* TINDAL *Vol. IV. [or XIX.] p. 349, 350.*

„ Daarna, hadden de Staaten verklaard, dat 1701.
 „ hunne ver gaande eifchen niet aan betrouwen
 „ op hunne eigen' kragt, maar aan vreeze voor
 „ de overinagt van Frankryk waren toe te
 „ fchryven. Doch zo deeze vrees, zo lee-
 „ vendig uitgebeeld, in den brief, aan den Ko-
 „ ning van Groot-Britanje, terwyl het Parle-
 „ ment zat, afgezonden, wezenlyk geweest
 „ was; de Staaten hadden 't in hunne hand
 „ gehad, dezelve te verdryven, zonder zo vee-
 „ le troepen byeen te trekken; zonder uitheem-
 „ fche bondgenootfchappen, ten duurste, te
 „ koopen; zonder een gedeelte van hun Land
 „ onder water te zetten; met één woord, zon-
 „ der zo groote voorbereidfels te maaken, als of
 „ zy eenen der zwaarste oorlogen te gemoet
 „ zagen. De onderhandelingen waren, op 't
 „ verzoek der Staaten, aangevangen. Zy wa-
 „ ren, van de Fransche zyde, nimmer ver-
 „ traagd. 't Stondt aan de Staaten, om 'er een
 „ einde van te maaken, en 'er alle redelyke
 „ zekerheid voor hunne Gewesten, en alle
 „ voordeelen voor hunnen Koophandel by te
 „ bedingen. Doch zy hadden, daarentegen,
 „ ftyf geftaan op de toelaating des Engelschen
 „ Gezants by de onderhandelingen, met geen
 „ ander oogmerk, dan om deeze onderhande-
 „ lingen te rekken, door de tufchenkomst
 „ eener Mogendheid, die geenereden hadt, om
 „ zekerheid te begeeren voor zig zelve. De
 „ Koning van Frankryk hadt egter, einde-
 „ lyk, toegestaan, dat de Engelschen en Staat-
 „ fchen beide, aan zyn Hof en onder zyn oog,
 „ handelden, over 't geene Groot-Britanje vor-
 „ deren mogt. Hy voorzag de nuttelooſheid
 „ der

1701.

„ der onderhandelingen in den Haage. Hy
 „ oordeelde, wysfelyk, dat de Engelsche Ge-
 „ zaht zo dra niet zou toegelaaten zyn, of
 „ men zou zig schrander genoeg toonen, om
 „ nieuwe zwaarigheden uit te vinden, die den
 „ handel zouden kunnen stremmen. Hy twy-
 „ felde egter, of men de Staaten ligtelyk zou
 „ kunnen overhaalen, om te dringen op vol-
 „ doening aan den Keizer; om deszelfs be-
 „ langten te vermengen met die van den Staat;
 „ om zig op te werpen tot regters, tusfchen
 „ de Huizen van Frankryk en van Oostenryk;
 „ om te befliffen, dat Filips de IV. regt ge-
 „ had hadt, om de Grondwetten zyns Ryks
 „ te veranderen, en zyne regte erfgenaamen,
 „ voor altoos, van de opvolginge uit te flui-
 „ ten; en dat Karel de II, daarentegen, geen
 „ regt gehad hadt, om die erfgenaamen we-
 „ derom tot de opvolging te roepen, en de
 „ Grondwetten te herftellen, door zynen Uiter-
 „ ften Wil. En 't was, voorwaar, geenszins,
 „ te verwagten, dat zulk een wyze Staat,
 „ ten behoeve van het Huis van Oostenryk,
 „ zou hebben willen breeken Verdragen met
 „ Frankryk, die, hier, als de bevestiging, en
 „ om zo te fpreeken, als het zegel van des-
 „ zelfs *Souvereiniteit* plagten aangezien te wor-
 „ den; dat men zig, ten koste der Gewesten,
 „ des Koophandels en der rykdommen zyner
 „ onderzaaten, zou hebben willen verbinden,
 „ om vreemde belangen voor te ftaan, weini-
 „ ge maanden na dat men een' gantsch ftrydi-
 „ gen ftap gedaan hadt, in het erkennen des
 „ Konings van Spanje. Doch 't fcheen, dat
 „ deeze aanmerkingen, die eertyds van ge-
 „ „ wigt

„ wigt gehouden werden in deezen Staat, voor 1701.
 „ nieuwer grondregels hadden moeten plaats
 „ maaken. Hy, Ambassadeur, zou 't ver-
 „ trouwen zyns Meesters misbruiken, zo hy,
 „ na de verklaring, hem, door den Engel-
 „ schen Gezant, gedaan, langer bleef denken,
 „ dat 'er eenig nut te wagten ware van verde-
 „ re handeling. De Staaten hadden te duidelyk
 „ doen blyken, dat zy zig blindelings onder-
 „ werpen zouden aan de gevoelens des Ko-
 „ nings van Groot-Britanje, dan dat men zou
 „ kunnen twyfelen, dat zy niet in 't kort dier-
 „ gelyke verklaring doen zouden. Zy had-
 „ denze reeds zo goed als gedaan, alzo zy,
 „ niet zonder den Engelschen Gezant, hadden
 „ willen handelen. Zyn verblyf in den Haage
 „ zou dan, voortaan, nutteloos zyn. Hadt hy
 „ 't genoeg niet van de Vrede tusfchen Frank-
 „ ryk en den Vereenigden Staat te kunnen be-
 „ vestigen voor veele jaaren; ten minste, hadt
 „ hy doen blyken, dat het den Koning, zynen
 „ Meester, niet te wyten was, zo deeze Vre-
 „ de verbroken werdt. Zyne Majesteit hadt
 „ zig alleenlyk, ten behoeve van den Koning,
 „ zynen Kleinzoon, gewapend, geenzins om
 „ zyn gebied uit te breiden; waartoe hy, in
 „ den zwakken toestand van den Vereenig-
 „ den Staat, onlangs, goede gelegenheid ge-
 „ had zou hebben: 't welk hy, Ambassadeur,
 „ veilig zeggen mogt, alzo de Staaten zelven
 „ geene zwarigheid gemaakt hadden, om het
 „ alomme te verbreiden. Konden, ondertus-
 „ fchen, deeze aanmerkingen den oorlog niet
 „ verhinderen uit te berften; hy vertrouwde,
 „ dat de Voorzienigheid 's Konings wapenen
 „ XVII. DEEL. F „ zou

1701.

„ zou blyven zegenen, en elk, die hem aantasten durfde, overtuigen, dat hy zig wreken kon van den hoon, dien men zyner vlagge hadt aangedaan; dat hy kon beletten, dat zyne onderdaanen, door Engelsche en Hollandfche Oorlogfchepen, genomen werden; dat deeze zelfde fchepen zyne havens kwamen peilen, en op Franfche vaartuigen fchooten; en dat hy zig meester maaken kon van Plaatsen, die, tot nog toe, niet in ftaat van tegenweer gefield waren: hebbende hy zig, tot hiertoe, niet gevoelig getoond, over den hoon, hem aangedaan, op dat men niet zou konnen zeggen, dat de Ryswykfche Vrede, in 't minfte punt, door hem, gekrenkt was. Ten befluite, wenschte hy, Ambafadeur, dat de Staaten met hun waaragtig belang te raade gaan mogten, terwyl het nog tyd was. Zyn vertrek zou hem wel verhinderen, hiertoe de hand te leenen; doch hy zou altoos deel neemen in den welstand van eenen ftaat, in welken hy, zo veel jaaren, 's Konings bevelen hadt uitgevoerd (t).” Te gelyk met dit Vertoog, leverde d'Avaux eenen brief over, waarin de Koning zelf verklaarde „ dat hy zynen Gezant te rug riep, om dat hy kleine vrugt zag van de onderhandeling; tot welke hy, door de Staaten, genodigd was, en die zy dikwils hadden opgefchort.” Hy voegde 'er by „ dat hy, desonaangezien, even gezind bleef tot bevestiging der Vrede, en dat het alleen aan de Staaten ftondt, de blyken zyner oude vriendschap voor hun Gemeenebest te ontvangen (u).”

De

(t) *Voiez* LAMBERTI Tom. I. p. 483.(u) *Voiez* LAMBERTI Tom. I. p. 487.

De Staaten, 't Vertoog van d'Avaux ontvan- 1701.
 gen en overwoogen hebbende, vonden zig ver-
 pligt, om het omftandiglyk te beantwoorden. XXIII.
 Zy deeden 't, na dat zy, met Koning Willem, Ant-
 midlerwyl te rug gekeerd van een togte tot woord
 bezigtiging der Grensvestingen, geraadpleegd der Staa-
 hadden. De zin van hun antwoord kwam, kor- ten op
 telyk, hierop uit: „ 't Was hun aangenaam het zelve:
 „ geweest, dat de Graaf d'Avaux, als buiten-
 „ gewoon Ambafadeur, aan hun afgezonden
 „ geweest was; doch zy hadden wel gewenscht,
 „ dat de onderhandelingen met hem van ge-
 „ lukkiger uitflag waren geweest: te meer, om
 „ dat de vrugteloosheid dier onderhandelin-
 „ gen aan hun fcheen geweeten te worden. Zy
 „ hadden egter, altoos, hunne opregte zugt
 „ tot de behoudenis der Vrede getoond: en 't
 „ was het ongeluk der tyden alleen toe te
 „ fchryven, dat zy 'er den Koning van Frank-
 „ ryk nog niet van hadden kunnen overtuigen.
 „ Zo dra zyne Majesteit hun kennis gegeven
 „ hadt, dat hy zig aan den Uiterften Wil des
 „ Konings van Spanje, niet aan het Verdrag
 „ van Verdeelinge dagt te houden; hadden zy
 „ hem de reden gemeld, waarom zy, hierop
 „ naar de gefteeldheid hunner Regeeringe, geen
 „ spoedig besluit konden neemen, te gelyk aan-
 „ biedende, dat zy, met den Graave van Briord,
 „ of met iemand anders, door zyne Majesteit
 „ te benoemen, in onderhandeling wilden
 „ treden over de middelen om de Vrede te
 „ bewaaren. Zy hadden, daarna, met den
 „ Graave d'Avaux, gehandeld, en, bespeu-
 „ rende, dat zyne Majesteit veel belang stel-
 „ de in de erkenenis des nieuwen Konings van

1701.

„ Spanje, haddenze hiertoe beflooten, en te
 „ gelyk verklaard, dat zy de onderhandelinge
 „ gen met de twee Koningen, doch met tus
 „ schenkomst van zyne Groot-Britannische Ma
 „ jesteit, gaarne wilden vervolgen, op zulk
 „ eene wyze, dat men daartoe ook andere Vor
 „ sten en Mogendheden toelaaten zou, voor
 „ zo ver men zulks dienstig zou oordeelen,
 „ om de behoudenis der Vrede, welke men
 „ zig voorgesteld hadt, zo veel zekerder te
 „ bereiken. Gelyk zy, door de erkenenis des
 „ Konings van Spanje, geen nadeel meenden
 „ gedaan te hebben aan de begeerde tuschen
 „ komst des Konings van Groot-Britanje, een'
 „ der handelende Partyen in het Verdrag van
 „ Verdeelinge; zo haddenze, door deezen
 „ stap, ook geene kennis willen neemen, veel
 „ min eenige beslissing doen van de regtvaar
 „ digheid of onregtvaardigheid der eischen van
 „ iemand, wie hy ook zyn mogt; noch hunne
 „ belangen scheiden van de belangen der zul
 „ ken, die zig, zo wel als zy, aan de behou
 „ denis der Vrede van Europa lieten gelegen
 „ zyn. Zy hadden den Koning van Spanje al
 „ leenlyk erkend, op hoop, dat deeze erken
 „ tenis de onderhandelingen gemakkelyker zou
 „ gemaakt hebben. Hierom haddenze, ter
 „ stond, den Graave d'Avaux afgevraagd, wat
 „ hy hadt voorteslaan, tot behoudenis der al
 „ gemeene Vrede: en toen hy geweigerd hadt,
 „ zig hierop te verklaaren; hadden zy en de
 „ Heer Stanhope hunne gedagten opengelegd,
 „ die grootendeels overeenkwamen. Uit dee
 „ ze overeenkomst, werdt, ten onregte, be
 „ flooten, dat men eer oorlog dan vrede te

„ wag-

„ wagten hadt. De Koning van Groot-Bri- 1701.
 „ tanje hadt, dikwils, overtuigende bewyzen
 „ gegeven van zyne zugt tot vrede. De Staa-
 „ ten waren, federt veele jaaren, met hem in
 „ een naauw Verbond geweest. Hy was een
 „ der handelende Partyen in het Verdrag van
 „ Verdeelinge, en de Staaten hadden, vooraf,
 „ verklaard, dat zy, om deeze redenen, en
 „ ter oorzaake der enge betrekkingen, welken
 „ zyne Groot-Britannische Majesteit, daaren-
 „ boven, hadt tot deezen Staat, alles, wat de
 „ handeling betrof, met hem overleggen zou-
 „ den. Zyne Majesteit van Frankryk hadt hun-
 „ ne voorflagen, tot hiertoe, onbeantwoord
 „ gelaaten. Men hadtze buitenspoorig ge-
 „ noemd; doch noch niet aangewezen, waarin
 „ de buitenspoorigheid bestondt: 't welk gele-
 „ genheid zou hebben konnen geeven, tot het
 „ vervolgen der onderhandeling. De behou-
 „ denis der algemeene Vrede en de zekerheid
 „ van deezen Staat in 't byzonder was hun
 „ groot oogmerk geweest, in de gantsche on-
 „ derhandeling: doch 't sprak van zelf, dat
 „ de Vrede niet behouden kon worden, zon-
 „ der dat men den Keizer voldoening gawe;
 „ wiens eischen zo bekend waren, dat men,
 „ by 't Verdrag van Verdeelinge, reeds mid-
 „ delen beraamd hadt, om 'er aan te voldoen.
 „ Tot voldoening des Keizers nu, en tot hun-
 „ ne eigen' verzekering, hadden de Staaten
 „ niets buitenspoorigs gevorderd. Zo de vrees
 „ hen bewoogen hadt, om iet meer te be-
 „ geeren tot hunne eigen' verzekering, dan
 „ men anderszins zou hebben mogen verwag-
 „ ten; zy hadden reden gehad om te vree-

1701.

„ zen, ook naar het oordeel hunner Bondge-
 „ nooten, die hun, terftond, voorzien hadden
 „ van onderftand: en 't werdt genoegzaam
 „ erkend op 't einde van 't Vertoog, daar de
 „ zwakheid van den ftaat in zulk een klaaren
 „ dag gefteld werdt. Haddenze kans gezien,
 „ om uit deeze zwaarigheid te geraaken, zon-
 „ der zig te wapenen; zy zouden 't, ongetwy-
 „ feld, gedaan hebben, konnende den Graave
 „ d'Avaux zelveu geruigen, hoe dikwils zy de
 „ onderhandelingen hadden willen hervatten.
 „ 't Was waar, dat zy op het toelaaten des En-
 „ gelfchen Gezants gedrongen hadden; doch
 „ hierin was, in 't begin der onderhandelingen,
 „ geene andere zwaarigheid gemaakt, dan
 „ over den rang. Ook zouden zy den Spaan-
 „ fchen Ambafadeur wel hebben willen toe-
 „ laaten, zo 't van Frankryks zyde begeerd ge-
 „ weest was. Alle de moeilykheid, welke men,
 „ daarna, ontmoet hadt, was niet door hunne
 „ Hoog-Mogendheden veroorzaakt, maar door
 „ den Graave d'Avaux alleen, die den Gezant
 „ van Groot-Britanje niet begeerde toe te la-
 „ ten by de handeling. 't Was, ondertuffchen,
 „ niet vreemd gedagt van zyne Majesteit, dat
 „ zy op voldoening voor den Keizer zouden
 „ aanhouden; doch nimmer hadden zy den
 „ minften fchyn gegeven, dat zy zig wilden
 „ opwerpen tot regters tuffchen de Huizen van
 „ Frankryk en Oostenryk, of befliffen, dat Fi-
 „ lips de IV. of Karel de II. gelyk of ongelyk
 „ gehad hadden, in 't regelen der opvolginge in
 „ de Spaanfche heerschappy. Frankryk zelf
 „ hadt, nevens Groot-Britanje en hen, niet
 „ lang voor de dood des jongften Konings van
 „ „ Span-

„ Spanje, geoordeeld, dat men den oorlog 1701.
 „ niet voorkomen kon, zonder de Spaansche
 „ nalaatenschap zo te verdeelen, als by het
 „ bekende Verdrag geschied was. En gelyk
 „ de Staaten zig, in 't sluiten van dit Verdrag,
 „ geenszins als Regters over de verschillen,
 „ tusfchen zulke magtige Vorften, hadden wil-
 „ len opwerpen; zo begeerdenze 't ook nog
 „ niet te doen. Zy zогten niets dan behou-
 „ denis der Vrede, op dezelfde grondflagen,
 „ die zyne Allerchristelykfte Majesteit, te voo-
 „ ren, nevens hen, redelyk gekeurd hadt. Hun-
 „ ne erkentenis van den tegenwoordigen, Ko-
 „ ning van Spanje streedt hiermede niet, en
 „ behoefde niet te beletten, dat men den Kei-
 „ zer redelyke voldoening gawe. Zoo de Staa-
 „ ten zo wys waren, als Frankryk fcheen te
 „ oordeelen, moest men hun toevertrouwen,
 „ dat zy hunne rykdommen, niet zonder ge-
 „ wigtige oorzaaken, befteden of wagen zou-
 „ den. Zy hadden niets gedaan, waaruit zou
 „ kunnen afgenomen worden, dat zy Verdra-
 „ gen gebroken hadden, die men voor de be-
 „ vestiging en het zegel hunner Souverainiteit
 „ plag te houden. Ook wisten zy niet, wat
 „ men hiermede zeggen wilde. Hunne Pro-
 „ vincien waren altoos *Souverain* geweest, en
 „ hunne Voorouders hadden goed en bloed
 „ gewaagd, om de gemeene Vryheid, tegen
 „ uitheemsche geweldenaars, te befchermen.
 „ Zy zouden 't zelfde doen, zo iemand, on-
 „ verhoopt, hunne Souverainiteit in twyfel
 „ trekken, of belaagen wilde. Zy zогten hun
 „ gebied niet uit te breiden; maar, nevens de
 „ algemeene Vrede, alleen de behoudenis van

1761. „ 't gene zy bezaten. 't Smertte hun, mid-
 „ lerwyl, dat de Graaf d'Avaux zo weinig
 „ vrugt verwachtte van de handeling, alleenlyk
 „ om dat de Engelsche Gezant voldoening
 „ voor den Keizer begeerd hadt. Zy waren 't
 „ hierin volkomen eens met zyne Groot-Bri-
 „ tannische Majesteit; niet, gelyk men hun
 „ toefschreef, uit blinde onderwerping aan des-
 „ zelfs gevoelens; maar uit agting voor des-
 „ zelfs raad, zynde zy ten vollen verzekerd,
 „ dat hem de algemeene Vrede en het welzyn
 „ van den Staat diep ter herte ging. Zy wenschten
 „ dan wel, dat de handeling, op deezen
 „ voet, voortgang hebben mogt, wanneer zy
 „ 'er een gelukkig einde van hoopen zouden,
 „ door de vlyt des Graaven d'Avaux, die, zo
 „ hy al te rug keeren mogt, den Koning, zy-
 „ nen Meester, zou konnen verzekeren van
 „ de vreedzaame gevoelens der Staaten, en
 „ dus den argwaan doen verdwynen, welken
 „ men, tegen hen, mogt hebben opgevat. Zy
 „ hadden zig, 't was waar, gewapend; doch
 „ niet dan na dat de Fransche troepen in de
 „ Spaansche Nederlanden getrokken, en de
 „ hunnen van daar te rug gekomen waren:
 „ waardoor de Voormuur, die hun zo veel
 „ gelds gekost hadt, en die, naar de bekente-
 „ nis van zyne Allerchristelykste Majesteit zel-
 „ ve, van zoo veel gewigts voor hun was, hun
 „ geheel nutteloos was geworden. De naau-
 „ we vereeniging tusschen Frankryk en Span-
 „ je hadt, daarenboven, bekommering in hen
 „ verwekt. Zy hadden, voorheen, verklaard,
 „ van gedagten te zyn, dat de Koning zyne
 „ bedryven, naar reden en billykheid, niet naar
 „ de

„ de uitgestrektheid zyner magt, zou willen 1701.
 „ regelen; doch zo men hun nu eenen oorlog
 „ wilde aandoen, zouden zy gerust zyn, dat
 „ zy al wat in hun vermogen was hadden in 't
 „ werk gesteld, om dien te ontgaan. Zo, by
 „ toeval, iemand hunner onderzaaten 's Ko-
 „ nings vlag gehoond, zyne havens gepeild,
 „ op zyne schepen geschooten, of zyne onder-
 „ daanen geligt mogt hebben, weigerden zy
 „ hem geene voldoening; hoewel zy niet wis-
 „ ten, dat 'er iet gebeurd ware, waarop de
 „ beschuldigingen, die men hun, in deeze op-
 „ zigten, deedt, met eenigen grond, konden
 „ worden toegepast. Voor 't overige, waren
 „ zy gezind, de Verdragen, met elk en met
 „ den Koning in 't byzonder, heiliglyk, te on-
 „ derhouden, en om dat, in 't Vertoog, gezeid
 „ was, dat het nog tyd voor hun was, om te
 „ besluiten, verklaarden zy, dat zy gaarne zien
 „ zouden, dat de Graaf d'Avaux hier nog eeni-
 „ gen tyd bleef, om de onderhandelingen, tot
 „ behoudenis eener algemeene Vrede, waarin
 „ zy hunne byzondere veiligheid zouden kon-
 „ nen vinden, ware 't mogelyk, tot een goed
 „ einde te brengen: waarom zy hem, eer zy
 „ hem zyne brieven van affcheid gaven, dit
 „ antwoord op zyn Vertoog nog wel hadden
 „ willen ter hand stellen (v).”

D'Avaux zondt dit antwoord terstond aan den Koning, zynen Meester. Doch 't werd
 aan 't Fransche Hof, aangemerkt als eene loos-
 heid van de Staaten om tyd te winnen: immers,
 op

D'Avaux
keert
naar
Frank-
ryk.

(v) Resol. Gener. *Luna* 1 Aug. 1701. bl. 437. by LAMBERTI
Mon. I. p. 427. en in 't Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 1.

1701. op deeze wyze ſprak 'er de Torcy van tegen den Sekretaris van den Staatſchen Ambaſſadeur in Frankryk. De Koning hadt den oorlog vaſtgeſteld, om dat hy de gantſche Spaanſche heerſchappy dagt te hegten aan zyn huis. D'Avaux kreeg herhaald bevel om zyn aſſcheid te neemen; gelyk hy, op den elfden van Oogſtmaand, deedt. De Staaten vereerden hem met het gewoonlyk geſchenk van eenen gouden keten en penning, ter waarde van omtrent zesduizend guldens: welk hy, na eenige weigering, aanvaardde (w). Hy liet zynen Secretaris *Barré*, in den Haage: als 't ware, om de onderhandelingen te hervatten, doch inderdaad, om, voor 't gemeen, eenen ſchyn te geeven, dat Frankryk nog geen en oorlog in den zin hadt; met welk oogmerk, het Vertoog van d'Avaux ook gedrukt en in 't licht gegeven was. Doch de Staaten dedden hun antwoord ook drukken en verſpreiden (x), om hunnen onderzaaten te doen zien, dat de oorlog, dien men te gemoet zag, noch hun, noch zelfs den Koning van Groot-Britanje, hunnen Stadhouder, te wyten was: 't welk dienſtig geoordeeld werdt, om 't volk te beweegen, tot het gewilliger draagen der zwaare laſten, welken de kryg ſtondt te veroorzaaken.

XXIV. Doch eer nog de handeling met den Graa-
 Frankryk ve d'Avaux afgebroken was, waren de hande-
 ſluit Ver- lende Mogendheden bezig, om zig, door ver-
 dragen ſcheiden' Verdragen, te ſterken tegen het na-
 met eeni- derend gevaar. De Koning van Frankryk be-

WOOG

(w) LAMBERTI Tom. I. p. 496—499.

(x) LAMBERTI Tom. I. p. 487.

woog den Keurvorst van Keulen en deszelfs Broeder, den Keurvorst van Beieren, tot het tekenen van een Verdrag van onzijdigheid. De Hertogen van Wolfembuttel en Saxen-Gotha hadden zig ook, door zwaare onderstandgelden „het begeeren van welken,” schreef Lodewyk de XIV, omtrent deezen tyd (y) „het „ eerste antwoord is, welk de Duitiche Vorsten geeven op de voorflagen, die hun gedaan worden,” laten overhaalen in de belangen van Frankryk, en wierven volk uit het geld, welk hun, door 't Fransche Hof, verschafft werdt. De Keurvorst van Beieren was ook naar Deutschland verreisd, om de Kreitsen en Vorsten over te haalen in de Fransche belangen (z). Frankryk sloot zelfs een Verbond van onderlinge bescherming met den Koning van Portugal, voor zig selv' en den Koning van Spanje (a). Doch de Koning van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten zaten ook niet stil. Op den vyftienden van Zomermaand, werdt 'er, door de Gevolmagtigden deezer twee Mogendheden, te Koppenhagen, een Verbond geslooten met den Koning van Deenemarke, voor den tyd van tien jaaren, „ De Koning van Groot-Britanje en de Staaten beloofden, by het zelve, den Koning van Deenemarke, gedurende den oorlog, te zullen betaalen de onderstandgelden, hem, by 't Verbond van den jaare 1696, toegezeid, en driehonderdduizend Ryksdaalers in 't jaar beloopende. De „ Ko-

1701.
sche Vorsten.

Verbond
tusfchen
Groot-
Britanje,
Deenemarke
en de
Staaten.

(y) Lettr. de Louis XIV. au C. de Briord. N. XVIII. p. 90.

(z) LAMBERTI Tom. I. p. 419.

(a) Volez DU MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. II. p. 314
TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 372-375.

1701.

„ Koning van Deenemarke zou den Koning
 „ van Groot-Britanje en de Staaten, daar-
 „ entegen, voorzien van agtduizend knechten,
 „ drieduizend paarden en duizend dragonders,
 „ die, door de twee Mogendheden, zouden
 „ onderhouden worden. Doch zo de Koning
 „ van Deenemarke mogt worden aangetast;
 „ zou men hem deeze troepen te rug zenden.
 „ De havens des Konings van Deenemarke
 „ zouden, in geval van oorloge, voor alle Kaa-
 „ pers en Oorlogsfchepen, die geene Koop-
 „ vaardyvlooten geleidden, geslooten blyven.”
 By eenige geheime punten, was beraamd „ dat
 „ de onderftand, door Deenemarke beloofd,
 „ des noods, nog met vierduizend man ver-
 „ meerderd zou worden; dat Groot-Britanje
 „ en de Staaten den Koning van Deenemarke
 „ ook, met al hunne magt, zouden byftaan;
 „ dat de Keizer tweeduizend man van de be-
 „ loofde twaalfduizend zou mogen ontvangen,
 „ en dat Deenemarke niet zou behoeven in
 „ den oorlog te treden: maar met den be-
 „ loofden onderftand zou kunnen volftaan (b).”
 De Resident der Staaten aan het Deenfche Hof,
Robert Goes, Heer van Boukhorftenburg, tekende,
 ten zelfden dage, ook een Verdrag van Koop-
 handel met Koning Fredrik (c). Behalve 't
 Verbond met Deenemarke, floot men, ten dee-
 zen tyde, ook nog eenige byzondere Verdragen
 tot het bekomen van Krygsvolk, met den Keur-
 vorst van de Palts, en den Bifchop van Mun-
 fter

(b) *Volez LAMBERTI Tom. I. p. 517. TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 360.*

(c) *Volez DU MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. II. p. 327.*

ster (d). Ook handelde men, ten zelfden einde, aan eenige andere Duitsche Hoven (e): en op alle deeze handelingen en Verdragen hadt d'Avaux het oog gehad, in het Vertoog, welk hy, niet lang hierna, inleverde.

Doch omtrent eene maand na zyn vertrek, werdt 'er, in den Haage, een naauw Verbond geslooten, tusschen Keizer Leopold, den Koning van Groot-Britanje en de Staaten. „ Men beloofde, by het zelve, den Keizer voldoening te zullen bezorgen, wegens zyne eischen op de Spaansche nalaatenschap; waartoe, twee maanden, na 't uitwisfelen der bekrachtigingen van dit Verbond, in minzaamte onderhandelingen, zouden besteed worden: waarna, men elkanderen, uit al zyne magt, zou byspringen. Onder anderen, zou men zig zoeken meester te maaken van de Spaansche Nederlanden, om dezelve te doen strekken tot eenen * Voormuur voor de Vereenigde Gewesten; van het Hertogdom Milaan; van de Koningkryken van Napels en Sicilie; van de Eilanden in de Middellandsche zee, en van de Landen langs de Toskaansche kust, tot beveiliging van den Koophandel van Groot-Britanje en van den Vereenigden Staat. Ook zouden Groot-Britanje en de Staaten zig van de Spaansche Plaatsen in de Indien mogen meester maaken, en dezelve behouden. Men zou den oorlog voeren, met onderling overleg, en geene Vrede of Bestand sluiten, dan geza-

„ men-

1701.

XXV.
Verbond
tusschen
den
Keizer,
Groot-
Britanje,
en de
Staaten.

* Barriere.

(d) Zie Resol. Holl. 9 Maart 1701. bl. 68, 222, Notul. Zeel. van 't jaar 1701. bl. 202, 344.

(e) LAMBERTI Tom. I. p. 516, 521.

1701. „ menlyk. Men zou de vereeniging der Fran-
 „ fche en Spaanfche Kroonen beletten. Ook
 „ zorg draagen, dat de Spaanfche Westindien
 „ niet in de magt van Frankryk kwamen. De
 „ Koophandel van Groot-Britanje en de Staaten
 „ zou verzekerd worden, by 't Verdrag, welk
 „ men zou fluiten: ook zou, daarby, den Staa-
 „ ten eene *Barriere* of Voormuur, in de Spaan-
 „ fche Nederlanden, worden toegestaan. Over
 „ de oefening van den Godsdienst, in de Plaat-
 „ fen, welken men bemagtigen mogt, zou men,
 „ naderhand, met elkanderen, overeenkomen.
 „ Zo de Koning van Frankryk, of iemand an-
 „ ders den Bondgenooten, ter oorzaake van
 „ dit Verbond, den oorlog aandeedt, zou men
 „ elkanderen, uit al zyn vermogen, byftaan.
 „ Na 't fluiten der Vrede, zouden de Bond-
 „ genooten in een Verbond van onderlinge be-
 „ fcherming blyven, tot handhaaving derzelve.
 „ Alle Vorften en Mogendheden zouden in dit
 „ Verbond worden toegelaaten. De Duitscheri
 „ zouden 'er, byzonderlyk, toe verzogt wor-
 „ den." Het werdt op den zevenden van Herfst-
 maand getekend (f).

Over-
 eenkomst
 met
 Zwee-
 den. Op den zevenden van Wynmaand, flooten
 de Gemagtigden van Groot-Britanje, in den
 Haage, ook eene overeenkomst met den Am-
 basfateur van Zweeden: waarby, de voorige
 Verbonden bevestigd, en den Koning van Zwee-
 den, by voorraad, tweehonderdduizend Ryks-
 daalers van den beloofden onderftand toege-
 legd werden. Ook beloofde men, nader te zul-
 len

(f) *Volez DU MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. 1. p. 89.*
 LAMBERTI Tom. I. p. 619.

len overeenkomen, wegens de hulpe, welke men elkanderen bewyzen zou, in geval Zweeden in oorlog bleeve, en Groot-Britanje en de Staaten ook genoodzaakt werden, de wapenen op te vatten (*g*). Tusschen Groot-Britanje en de Staaten, werdt, op den elfden van Slagtmaand, insgelyks in den Haage, een naauw Verbond getekend, waarby dat van Lentemaand des jaars 1678 en het jongste Verbond met den Keizer bevestigd, en beloofd werdt, dat men elkanderen, uit al zyn vermogen, bystaan zou, zo Frankryk toebereidfels maakte, om een' van beide de Mogendheden, met de wapenen, aan te tasten (*h*).

Met het Hof van Berlyn, was men ook, sedert eenigen tyd, over het leveren van manschap in onderhandeling geweest, en deeze onderhandeling slaagde te beter, om dat beide de Koning van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten beslooten hadden, den Keurvorst van Brandenburg, in de waardigheid van Koning van Pruissen, te erkennen. De Keizer hadt, om den Keurvorst te naauwer te verbinden aan zyne belangen, hem, voor eenigen tyd, deeze waardigheid toegezeid; doch alzo men 't nog niet regt eens worden kon, over de voorwaarden, op welken, zyne Keurvorstelyke Doorlugtigheid deezen grootfchen titel verwerven zou, hadt hy, in Slagtmaand des voorleeden jaars, zelf den naam van *Koning van Pruissen* aangenomen, en op de gezondheid van *Fredrik den eersten* gedronken. Sedert hadt hy zig, in Louw-

1701

Verbond
tusschen
Groot-
Britanje
en de
Staaten.

XXVI.
De Keur-
vorst van
Branden-
burg
wordt
Koning
van
Pruissen.

(*g*) Supplem. au Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. II.

(*h*) Supplem. au Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. II.

1701. Louwmaand jongstleden, tot Koningsbergen, met eigen' handen, de Koninglyke kroon op 't hoofd gezet (*i*). De Keizer was een der eersten, die hem, in deeze nieuwe waardigheid, erkenden. De Koning van Groot-Britanje en de Staaten hadden 'er, voorheen, eenige zwaarigheid in gemaakt, om dat men hem nu eenen hooger' rang zou moeten toestaan, dan hy als Keurvorst plag te bekleeden. Doch 't belang, welk zy by zyne vriendschap hadden, bewoog hen, om hem, al vroeg, geluk te wenschen met zyne nieuwe waardigheid. Het Hertogdom van Pruisfen werdt, derhalve, van nu af, aangemerkt als een Koningkryk, door alle zulke Mogendheden, welke den Keurvorst, die, tot hiertoe, slegts Hertog van Pruisfen geweest was, voor Koning erkend hadden (*k*). Doch 't liep nog aan tot het einde deezes jaars, eer het Verdrag getroffen werdt, waarby de nieuwe Koning zig verbondt, den Koning van Groot-Britanje en den Staaten ruim vyfduizend man te leveren, zonder dat ik vind, dat hem eenige onderstandgelden beloofd werden. Immers 't Verdrag, welk, op den dertigsten van Wintermaand, in den Haage getekend werdt (*l*), maakt 'er geene melding van. Veelligt, heeft Fredrik de I. zig voldaan gerekend, met de erkenenis zyner nieuwe waardigheid. De troepen, welken hy leverde, moesten egter, volgens gewoonte, door Groot-Britanje en de Staa-

(*i*) Memoir. de Brandeb. p. 214.

(*k*) LAMBERTI Tom. I. p. 217, 380—383.

(*l*) VOIEZ DU MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 96.
LAMBERTI Tom. I. p. 710. Supplem. au Corps Diplom. Tom. III.
P. II. p. 12.

Staatē, onderhouden en bezoldigd worden. 1701.
 Voor 't overige, werdt'er, in de overeenkomst, van welke wy spreken, ook gewaagd van het Verdrag, reeds in 't voorleeden jaar getroffen (m), waarby de Koning van Pruissen, op andere voorwaarden, beloofd hadt, agtduizend man te zullen leveren aan Groot-Britanje en de Staatē. Ook tradt hy, ten deezen tyde, in het Verbond, welk, tusfchen den Keizer en deeze twee Mogendheden, geflooten was.

Doch terwyl deeze twee Mogendheden zig, door het fluiten van verscheiden' Verdragen, in staat zogten te stellen, tot het voeren van den oorlog; hadt de Keizer, reeds in Zomermaand, een Leger van dertigduizend man, onder 't beleid van den Prins Eugēnius, gezonden naar Italie. De Prins toog door het Trentifche; doch vondt den weg naar Verona geflooten, door de Franschen, die, onder den Maarschalk de Catinat, derwaards getrokken waren. De Keizerfchen, daarna, zig gelaatende, als of zy, by Ferrare, over de Po wilden, floegen schielyk op weg naar Karpi, daar zy een' hoop van vyfduizend Franschen op de vlugt dreeven, en over de Adiga trokken. Eenige weeken laater, raakten de twee Legers slaags by Chiari. De Hertog van Savoje hadt nu het opperbevel over de Fransche Krygsmagt. De Maarschalken de Catinat en Villeroy geboden onder hem. De Franschen kreegen hier andermaal de nederlaag. Prins Eugēnius betrok, federt, de Winterlegering in 't Hertogdom Mantua. Doch in den aanvang des volgen-

XXVII.
 Krygsbe.
 dryven
 in Italie.

(m) Zie hier voor, *W.* 58.

1701. genden jaars, bezetting geworpen hebbende in Mirandola en Berfello, ondernam hy, Kremone te overmeesteren, by verrasfing. De aanslag fcheen, in 't eerst, te zullen gelukken. Hy overrompelde de Stad en kreeg 'er Villeroi gevangen. Doch de bezetting dreef 'er hem, eerlang, wederom uit: waarom hy zig, eenigen tyd, bezig hieldt, met het blokkeeren van Mantua (*n*). Koning Filips bevondt zig, ten deezen tyde, te Barcelona, daar hy zyn Huwelyk voltrok, met de tweede Dogter des Hertogs van Savoje (*o*); die zig, daarenboven, voor eenen onderftand van vyftienduizend Kroonen ter maand, en het opperbevel over de Fransche Krygsmagt in Italie, waarby hy tienduizend man voegen zou, verbonden hadt aan de belangen van Frankryk en Spanje (*p*).

De Koning van Groot-Britanje en de Staaten bragten, dit jaar, eene Vloot in zee, onder 't opperbevel van *George Rooke*; doch zy strekte alleenlyk tot beveiliging der Scheepvaart. De Franschen hielden, alomme, Oorlogfchepen in de Spaansche havens; die voor de Engelschen en Staatschen geflooten bleeven (*q*).

Toebe-
reidfels
ten oor-
loge.

't Jaar 1701 liep dus ten einde met toebe-
reidfels ten oorloge, in Engeland en hier te
Lande. De Raad van Staate hadt, reeds in
Louwmaand, twee millioenen gevorderd, tot
aanvulling der magazynen in de Grensfeden;
en Holland, Zeeland en de overige Gewesten
had-

(*n*) DANIEL JOURN. p. CXCIIJ — CXCIV, CXCIV, CXCIV, CXCIV.

TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 362 — 370.

(*o*) TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 370.

(*p*) LAMBERTI Tom. I. p. 416.

(*q*) TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 371.

hadden spoedig in deezen eisch bewilligd. Kort hierna, waren 'er nog twee millioenen toegestaan, tot verbetering der Vestingwerken, en negenhonderd drie- enveertigduizend tweehonderd guldens, tot eene buitengewoone uitrusting ter zee (r), die, sedert, nog merkelyk vergroot werdt. Men hadt ook getragt, bezetting te leggen in de Steden langs den Beneden-Ryn. Doch de Keurvorst van Keulen was reeds gewonnen, door Frankryk. Hierom nam hy, als Bisshop van Luik, ook kwalyk, dat de Staaten, in Herfstmaand, eene Sterkte hadden begonnen te sfigten, op den S. Pieters berg, by Maastricht, op Luikschen bodem. Wat laater, ontving hy Fransche bezetting in Luik: en sedert, in Rynberk, Nuis, Bon, Keizerswaard, en eenige andere Plaatsen langs den Beneden-Ryn. Doch de Staaten hadden bezetting in 't Land van Gulik gezonden, en zelfs in de Stad Keulen, die, ten deezen tyde, overhoop lag met den Keurvorst. Aan Aken werdt, sedert, toegestaan, onzydig te mogen blyven. 't Gedrag van den Keurvorst van Keulen gaf den Keizer gelegenheid, om by Groot-Britanje en de Staaten aan te houden op het verklaaren van den oorlog aan Frankryk. Doch alzo de onderstand van Deenemarke en Pruysen nog niet aangekomen was, vondt men zulks onge- raaden (s).

De hoop tot behoudenis der Vrede verdween egter, meer en meer. Frankryk hadt, in Herfstmaand, eenen stap gedaan, die den Koning van Groot-

1701.

De Franschen bezetten Luik en verscheiden' Steden langs den Ryn: de Staaten Keulen.

XXVIII.
Koning Jakob de II. sterft.
Frankryk

(r) LAMBERTI Tom. I. p. 516.

(s) LAMBERTI Tom. I. p. 664, 674 — 684. Tom. II. p. 26 — 33.

1701. Groot Britanje, en gevolgelyk ook de Staaten, geheellyk, van hem vervreemden, en den oorlog onvermydelyk maaken moest. Jakob de II, voorheen Koning van Groot-Britanje, was, op den zestienden, te S. Germain, overleeden. Terstond na zynen dood, nam de zogenaamde Prins van Walles, die nu omtrent dertien jaaren bereikte, den naam van *Jakob den III.* en den titel van *Koning van Engeland* aan. Men overleide, aan 't Fransche Hof, of men hem zou erkennen in deeze hoedanigheid, of niet. De Koning besloot, overgehaald, zo men wil, door Mevrouw de Maintenon, hem te erkennen. Hy hadt den overleeden Vorst, op zyn sterfbedde, reeds beloofd, dat hy zulks doen zou, en het daarna zelfs openlyk verklaard. De Ambassadeur der Staaten hadt hem wel voorgehouden, dat zulks aanloopen zou tegen de Ryswyksche Vrede. Doch hy verstondt, dat hy aan deeze Vrede voldeedt, wanneer hy Koning Jakob den III. niet ondersteunde met de wapenen, zo lang Koning Willem leefde, en zagt zyn gedrag, in 't erkenen van twee Koningen van Groot-Britanje, te sterken met voorbeelden uit de Historien. Midlerwyl, hadt Koning Willem, op 't Loo, kennis gekreegen van deezen gewigtigen stap des Konings van Frankryk, dien hy aanzag voor eene blykbaare Vredereuk. Ook beval hy zynen Ambassadeur aan 't Fransche Hof, terstond, naar Engeland te keeren, zonder affcheid te neemen. De Staaten gaven den Heere van Heemskerk ook bevel, om het Fransche Hof, zonder uitstel, te verlaaten. Hy nam egter schriftelyk affcheid van den Koning. In Engeland, was 't volk in

erkent
den zoge-
naamden
Prins van
Walles
voor Ko-
ning van
Engeland.

Misnoe-
gen hier-
over, in
Engeland
en hier te
Lande.

't gemeen zeer misnoegd op de Franschen, die zig, zeide men, vermeeten durfden, hun eenen Vorst op te dringen. De Regeering ontving, van alle kanten, Geschriften van Steden en Burgten, die getuigden, alles veil te hebben, om 's Lands Vryheid en Godsdienst te beschermen, en den hoon, dien de Fransche Koning de Natie aangedaan hadt, te wreeken (t). Men hielt, derhalve, van nu af, den oorlog voor onvermydelyk. Koning Willem, in Slagtmaand, den staat van Oorloge, voor het volgende jaar, aan 't hoofd des Raads van Staate, hebbende overgeleverd teralgemeene Staatsvergaderinge in den Haage (u), keerde, terstond hierop, naar Engeland, daar hy den vyftienden aankwam, en eerlang een nieuw Parlement beriep, welk, meest uit Whigs en vrienden der Ptotestantsche opvolginge bestaande, volkomenlyk in 's Konings maatregels tradt, en middelen beraamde, om den oorlog wakkerlyk door te zetten (v). De Deensche hulproepen waren, eindelyk, in 't begin van Slagtmaand, te Hamburg aangekomen, alwaar zy, door Gemagtigden des Konings van Groot-Britanje en der Vereenigde Staaten, ontvangen waren (w).

Maar schoon men zig, van de zyde van Groot-Britanje en de Staaten, zo wel als van de zyde van Frankryk, toebereide ten oorloge, schein niemant de eerste te willen zyn, om de vyandlykheden, openlyk, te beginnen. Want men kon

1701.

XXIX.
Begin-
fels der
vyand-
lykheden
omtrent

(t) Secr. Resol. Holl. 6 April 1702. VI. Deel, bl. 278. LAMBERTI Tom. I. p. 689—691. TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 315—400.

(u) LAMBERTI Tom. I. p. 696.

(v) TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 409—438. LAMBERTI Tom. . p. 698—702.

(w) LAMBERTI Tom. I. p. 686.

1701. kon bezwaarlyk voor eenen aanvang van vyand-
lykheden rekenen , dat een Engelsch Konings
de Ver-
eenigde
Gewes-
ten. Jagt , in de Maaze leggende , op een Fransch
fchip , welk weigerde te ftryken , met fcherp ,
gefchooten hadt. Doch de Franschen hadden
eene Legerplaats doen afteeken , te Richelles ,
en eenige Dorpen , onder 't Staatsch gebied ge-
legen , en Dorpen van *Redemptie* genoemd , ver-
sterkt. Men meende , dat deeze versterking on-
Aanflag
op Maas-
tricht. dernomen was , ter begunftiging van eenen aan-
flag op Maastricht , van welke Vesting men zig ,
door heimelyk verftand met eenigen uit de be-
zetting , dagt meester te maaken ; doch de Ge-
neraal Dopft , die binnen Maastricht geboodt ,
ontdekte 't verraaderlyk voorneemen , omtrent
het einde van Herfstmaand , en deedt de hoofd-
beleiders , eerlang , zwaarlyk straffen (x). Wat
laater , begonden de Franschen eene fchans op
te werpen te Selzate , onder 't gefchut van Sas
van Gend (y) , uit welke Vesting gefchooten
werdt op de fchanse : waarop de Maarfchalk
de Boufflers niet fchroomde , beide Sluis en Sas
van Gend met eene bombardeering te dreigen.
Doch hiervan kwam niets (z).

Raad-
pleegin-
gen , in
den Haa-
ge , op
den aan-
ftaanden
veldtogt. Ook waren deeze dingen flegts voorbereid-
fels van 't gene men ; tegen 't volgende jaar ,
van de zyde der Bondgenooten , in den zin hadt.
Koning Willem hadt , eer hy naar Engeland te
rug gekeerd was , met de Duitsche en Pousfi-
sche Legerhoofden , geraadpleegd , op het ope-
nen van den aanftaanden veldtogt , onaange-
zien de oorlog nog niet verklaard was : en men
was

(x) LAMBERTI *Tom. I. p. 692, 693.*(y) *Refol. Holl. 3, 14 Dec. 1701. bl. 477, 502.*(z) LAMBERTI *Tom. I. p. 712 — 715.*

was overeengekomen, dat Keizerswaard door de Pruisfische en Duitfche troepen belegerd zou worden. De Keurvorst van Hanover hadt aangenomen, de Hertogen van Wolfembuttel te bevegten. Landau zou, door den Roomsche-Koning Jozefus en door Prins Lodewyk van Baden, worden aangetast. De Keizer hadt zig verbonden, om het Leger onder Prins Eugenius te versterken, en hem daardoor in staat te stellen, tot het bemagtigen van Mantua, welk nog geblokkeerd gehouden werdt. Koning Willem en de Staaten hadden, daarenboven, eene onderneeming in den zin van grooter gewigt, het belegeren van Kadix, beide te water en te Lande, hebbende den Prins van Hefen-Darmftad hun uit Spanje verzekerd, dat, op't veroveren deezer aanzienlyke Vesting, veele Spaanfche Grooten de zyde van 't Huis van Oostenryk kiezen zouden (a). Ook werden alle deeze ontwerpen, fchoon met ongelyk gevolg, federt, ter uitvoeringe gebragt. Doch de Koning van Groot-Britanje beleefde zulks niet. Hy overleedt, in de Lente des volgenden jaars, eer nog de veldtogt geopend hadt konnen worden. De hooge waardigheden, welken deeze Vorst, in den Vereenigden Staat, bekleed heeft, verpligten ons, om de omftandigheden van zyne jongfte ziekte en affterven, hier, beknoptelyk, te ontvouwen.

Zyne Majesteit was, eer hy uit Holland vertrok, overvallen geweest van eene zwaare onpafelykheid, die hem, langer dan eene maand, bybleef; doch zo bedekt gehouden werdt, dat

XXX.
Onpafelykheid
van
Koning
Willem.

(a) TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 440.

1701. 'er weinig van uitlekte (b). Men schreef zyne ongesteldheid, die hem, gemeenlyk, na de maaltijd overviel, toe aan het onmaatig gebruik van vrugten, oesters, kabeljauw en andere spyze, die zwaar te verteeren valt. Toen hy, in Slagtemaand, den Staat van Oorlog overbragt in de Vergadering der algemeene Staaten, hadt Barré, Sekretaris des Franschen Ambassadeurs, zig vervoegd onder de menigte, om den staat van 's Konings gezondheid waar te neemen.

Hy zoekt Omtrent deezen tyd, verleende hy nog geduuriglyk gehoor aan verscheiden' uitheemsche Gezanten; waarom veelen begonden te vermoeden, dat hy zig slegts onpafelyk veinsde, om de Staaten van Holland in 't byzonder, te eerder, te doen besluiten tot het benoemen van zynen Neef, den jongen Prins Jan Willem Friso, Erffstadhouder van Friesland, tot zynen opvolger in 't Stadhouderschap van hun Gewest; waarop hy sterker gezet was (c). Ook hadt hy 'er, reeds in den Zomer des voorleeden jaars, onder de hand, over gearbeid. Zyne poogingen waren zelfs aan 't Fransche Hof bekend geworden; en Lodewyk de XIV. toonde zig zeer begeerig, om den uitflag derzelve te weten. In 't byzonder, zocht hy onderrigt te worden, of de Prins van Nasfau, Koning Willem opvolgende, in de waardigheden, welken deeze, hier te Lande, bekleedde, het Stadhouderschap van Friesland en Groningen, welk hy reeds bezat, zou kunnen blyven behouden (d). Doch

Ko-

(b) TINDAL Vol. IV. [of XIX.] p. 409.

(c) LAMBERTI Tom. I. p. 698, 699.

(d) Lettr. de Louis XIV. au C. de Briord. N. XXI. XXV. p. 107, 118.

Koning Willem vindt zo weinig genegenheid onder de Leden, om aan zyne begeerte te voldoen, dat hy 't stuk, eindelyk, steeken liet, verklaarende, t'eenen dage „ dat men dan „ wagten moest tot na zynen dood, om een „ besluit te neemen, welk zo heilzaam zyn „ zou voor den Staat (e).” Ook bleek, naderhand, dat zyne onpafelykheid niet geveinsd geweest was, hebbende hy, omtrent deezen tyd, den Graave van Portland verklaard „ dat hy „ zig zo zwak bevoelde, dat hy meende, niet „ tot den volgenden Zomer, te zullen kunnen „ leeven,” daarby voegende „ dat men dit „ niemant, voor zyn overlyden, ontdekken „ moest (f).” De gezondheid, en vooral het leeven van deezen Vorst werdt geoordeeld zo veel invloed te hebben op den tegenwoordigen ftaat van Groot-Britanje, van de Vereenigde Gewesten en van gantsch Europa, dat men 't gevaar, welk een van beide liep, zorgvuldiglyk, meende te moeten bedekt houden. In Engeland te rug gekeerd, fcheen zyne Majesteit egter toe te neemen in kragten. Hy vermaakte zig, geduurende den Winter, gemeenlyk eens ter weeke, met de Jagt, te Hamptoncourt. Doch op den vierden van Lentemaand des jaars 1702, van Kenfington derwaards rydende, ftortte hy, door 't fruikelen van zyn paard, ter aarde, en brak het fleutelbeen van zyne regter fchouder. Men bragt hem, terftond, naar Hamptoncourt, daar 't been gezet werdt, door 's Konings Onder-Heelmeester, *Konjat*, die,

1701.

Hy
fchynt te
beteren.Hy ftort
van zyn
paard en
breekt
zyn reg-
ter fleu-
telbeen.

1702.

(e) LAMBERTI *Tom. I. p. 699.*(f) TINDAL *Vol. IV. [or XIX] p. 409.*

1702. die, ten zelfden tyde, oordeelde, dat zyne Majesteit niet vry van koorts was, en behoorde gelaaten te worden. De Koning verklaarde toen, dat hy, sedert veertien dagen, eenige koortfige huivering gevoeld had, en, zelfs dien morgen, met hoofdpyen, uitgereeden was. Doch alzo hy zig, des nademiddags, merkelyk beter bevondt, keerde hy naar Kenfington, met de Koets, in welke hy, den meesten tyd, slaapende doorbragt. Ten negen uuren des avonds, vondt 's Konings Lyfarts, *Govert Bidloo*, zyne Majesteit zonder koorts, en ontriedt hierom de laating, die Ronjat dienftig geoordeeld hadt. De Koning fliiep, dien nacht, zeer gerust: en, na verloop van zes dagen, fcheen hy zo verre gebeterd, dat hy zig kleeden liet, en aan verfcheiden' uitheemfche Gezanten gehoor gaf. Doch op den twaalfden van Lentemaand, begonden zyne knieën zeer te zwellen, 't welk hem veel pyn veroorzaakte, en voor een kwaad voorteken genomen werdt. Hy gaf, den volgenden dag, nog zyne toefstemming, by volmagt, tot eenige gewigtige Akten, onder welken 'er een was, waarby de gewaande Prins van Walles aan hoog verraad fchuldig verklaard werdt. Twee dagen laater, bevondt hy zig zo veel beter, dat hy de gaandery van Kenfington, verfcheiden' reizen, op en neder wandelde. Doch daarna in een' floel aan 't flumieren geraakt, werdt ny, wederom, met eenige huivering, wakker. Hierop volgde eene koorts, met braaking en floelgang verzeld, die toenam, tot op den agttienden, den laaften dag van 's Konings leeven. Hy gaf toen, wederom by volmagt, zyne toefstemming tot eene Akte, waarby

Krygt
zwaare
koortfen.

by elk gelegenheid gegeven werdt, om den ge-
 waanden Prins van Walles, vrywillig, af te
 zweeren. De Graaf van Albemarle hadt, in
 Sprokkelmaand, een' keer naar den Haage ge-
 daan, om de uitrusting der Vloote voort te zet-
 ten, en, zo men meent, ook om zig te verze-
 keren van eenige geheime papieren onder den
 Raadpensionaris Heinsius, voor wiens leeven
 men thans vreesde, ter oorzaake van een zwaar
 toeval van kolyk, waarvan hy egter, gelukkig-
 lyk, beterde (g). Van deeze reize, kwam Al-
 bemarle te rug te Kensington, weinige uren
 voor 's Konings overlyden. Hy deedt zyner
 Majesteit een kort verslag van den staat der
 zaaken in Holland. Doch de Koning hoorde 't,
 met groote koelheid, niets zeggende dan *je tire*
vers ma fin, dat is, *ik nader aan myn einde*.
 In den nanagt, ontving hy het Avondmaal, naar
 de wyze der Engelsche Kerke, uit handen van
 den Aartsbisfchop van Kanterbury, die, zo wel
 als Gilbert Burnet, Bisfchop van Salisbury, by
 hem bleef, tot dat hy den geest gaf. De Ko-
 ning sprak met verscheiden' Engelschen en Ne-
 derlanders, op zyn doodbedde, byzonderlyk
 snet den Hertoge van Ormond, den Graave
 van Albemarle en den Heere van Ouwerkerk.
 Ten laatste, vraagde hy, ernstelyk, naar den
 Graave van Portland, die, volgens sommiger
 schryven (h), naderhand, geklaagd heeft, dat
 Albemarle hem, te voren, kwaadaartiglyk,
 buiten 's Konings tegenwoordigheid hadt wee-
 ten te houden, onaangezien zyne Majesteit,
 reeds

(g) LAMBERTI Tom. II. p. 64.

(h) LAMBERTI Tom. II. p. 66.

1702. reeds tweemaal, om hem gezonden hadt. Nu
 vondt hy den Koning zonder spraak, schoon
 zyne Majesteit de lippen nog bewoog. Ook vat-
 te hy 's Graaven hand nog, dezelve tederlyk
 naar zyn hert brengende. Men zag hem, dik-
 wils, de oogen, verzugtende, hemelwaards
 heffen. Eindelyk, ontsliep hy zagtelyk, op
 Sterft. Zondag, den negentienden van Lentemaand,
 tusfchen agt en negen uuren des morgens, in
 het twee-envyftigfte jaars zyns ouderdoms. Zyn
 lighaam, eerlang, geopend geworden zynde,
 bevondt men de breuk in de fchouder genezen;
 doch een gedeelte van de Longe en van het Rib-
 bevlies ontfteken tot verfterving toe: 't welk
 voor de eigenlyke oorzaak van zynen dood ge-
 houden werdt. Wy hebben, te vooren, aan-
 getekend (i), dat hy zynen Neef, den jongen
 Prins van Nassau, tot zynen eenigen erfgenaam
 hadt verklaard. Wy moeten 'er, hier, alleen-
 lyk, byvoegen, dat hy, by een afzonderlyk Co-
 dicil, aan den Graave van Albemarle, zynen
 voornaamften gunfteling op 't einde zyns lee-
 vens, de Heerlykheid Breëvoort en tweehon-
 derdduizend guldens gemaakt hadt (k).

XXXI. Zodanig een' uitgang hadt Willem de III,
 Zyne af- Koning van Groot-Britanje, Prins van Oranje,
 beelding. Erfstadhouders, Kapitein- en Admiraal-Ge-
 neraal van Gelderland, Holland, Zeeland,
 Utrecht en Overysfel. Hy was altoos zwakkelyk
 van lighaamsgesteldheid geweest; doorgaans
 aamborstig en zwaar kugchende: welk laatste
 ongemak hy, uit de kinderpokjes, gehouden
 hadt.

(i) XVI. Deel, bl. 300.

(k) BURNET Vol. II. p. 301—304. TINDAL Vol. IV. [or
 XIX.] p. 444—453

WILLEM BENTINCK,
Graaf van Portland,
enz. enz.

Sim. de Bois pinx.

J. Heutsaken fecit. naar de Orig. Pr. van Williams.

Is. Trorer auct.

hadt. Doch 't gezicht stondt hem helder en glinsterende. Hy hadt een breed voorhoofd, gekromde neus en bruin hair. Zyn gantsche wezen was deftig en ontzaglyk. Doorgaans was hy stil, somber, en ernstig (1): zelden vrolyk, en slegts by weinigen. Zyne spraak was langzaam en koel: behalve in een' veldslag, wanneer hy vol vuurs scheen, en alomme'op alles agt gaf. Men heeft hem, in 't algemeen, voor dapper gehouden; doch alzo hy, byna altoos, ongelukkig geweest is in veldslagen en belegeringen, hebbende hy, behalven in Ierland aan de Boyne, geenen slag, en behalve Namen, geene Stad van aanbelang gewonnen, heeft men getwyfeld, of het hem ook aan beleid en krygskunde gehaperd hebbe. Men getuigt, inderdaad, dat hy, meer in gezond en onderscheiden oordeel, over persoonen en zaaken, dan in schranderheid van verbeelding en uitvinding hebbe uitgemunt. Zyne bedektheid en agterhoudendheid, waaraan hy zig, in zyne vroege jeugd, toen zyne woorden en bedryven, zorgvuldiglyk, waargenomen werden, gewend hadt, maakten hem, naderhand, onbekwaam tot die gemeenzaamheid en gulheid, waardoor de Koningen in Engeland (m), en de Stadhouders, hier te Lande, zig by 't volk bemind plagten te maaken. Ook werdt hy ligt driftig, wanneer hy tegengesproken werdt (n). Men wil, dat hem, in Engeland, die yver en bekwaamheid ontbrak, waardoor hy, hier te Lande, hadt uit-

(1) N. WITSEN Byzonder Verbaal, f. III. c. 4. MS.

(m) N. WITSEN Byzonder Verbaal, f. 6. c. 2. f. 12. c. 3. f. 15. c. 4. f. 25. c. 1. f. 135. c. 3. MS.

(n) N. WITSEN Byzonder Verbaal, f. 33. c. 4. MS.

1702. uitgemunt; 't welk, zo sommigen aantekenen, den Heer van Ouwerkerk, al vroeg, hadt doen vraagen, *of 't niet beter geweest ware, dat men eer bewaard en kosten gespaard hadt?* Doch anderen merkten aan, dat hy, in Engeland, de voortvaarendheid van eenen Fagel miste, die hem, hier te Lande, zo zeer te stade gekomen was. Ook plag hy, in Holland, veelyds, alleenlyk te zeggen, hoe hy 't verstondt; wanneer het door anderen uitgevoerd werdt: daar hy, in Engeland, veele dingen zelf naargaan moest; waartoe hy, vermids zyne sterke geneigdheid tot de jagt, niet altoos genoegzaamen tyd vinden kon. Wanneer hy, ergens om verzogt zynde, antwoordde, *dat hy 't eens bedenken zou*, hieldt men dit antwoord voor eene genoegzaame weigering (o). Hy sprak de Fransche, Engelsche, Hoog- en Nederduitsche taalen allen even goed, en hy verstondt iet van het Latyn: ook het Spaansch en Italiaansch: 't welk hem bekwaam maakte, om 't bevelte voeren over een Leger, uit verscheiden' volken samengesteld. Hy kende den toestand van alle Hoven van Europa in den grond; doch maakte byzonderlyk zyn werk, om de inzigten en bedryven van het Fransche Hof gade te slaan. De konstenaaryen van dit Hof tegen te gaan was de heerschende drift van zyn gantsche leeven. Hy vatte ligtelyk argwaan tegen iemant op, en behieldt denzelven lang; schoon men getuigt, dat hy zig nimmer vervoeren liet tot onbetaamyke wraak. Kort na zyne komst tot de

(o) N. WITSEN Byzonder Verhaal, f. III. c. 4. f. 122. c. 4. f. 127. c. 1. f. 146. c. 4. MS.

de Kroon van Groot-Britanje, schein hy eenigen in Holland, en vooral te Amsterdamb, ver- 1702
dacht te houden, dat hun 't hoofd te zeer hing naar Frankryk (p). Hy geloofde de waarheid van den Christelyken Godsdienst vastelyk; ging vooral des Zondags, vlytiglyk, ter Kerke, en oefende zig ook afzonderlyk, in 't bidden en in 't leezen der Heilige Schriften. Doch in de uiterlyke Kerkzeden, stelde hy zo weinig gewigt, dat hy, in Engeland, geene zwaarigheid maakte, om zig te voegen naar de meeste gebruiken der Engelsche Kerke; schoon hy, hier te Lande, andere gebruiken gevolgd hadt, en bleef volgen. Alleenlyk, vind ik, dat hy, op goeden Vrydag des jaars 1689, verklaarde, *niet te konnen, noch te willen vasten*, en eene heime-lyke maalyd deedt. Ook weigerde hy toen, aan twaalf arme mannen, in persoon, de voeten te wasfchen: 't welk eene bestendige gewoonte van de Koningen, zyne voorzaaten, geweest was. Men beschuldigde hem, hierom, in gedrukte schriften „ dat hy een Presbyteriaan „ in zyn hert was; schoon hy voorgaf, de Bis- „ schoppen te willen verdedigen (q).” Zyn voorflag aan 't Parlement, om de Bifchoppelyken en Presbyteriaanen met elkanderen te vereenigen, hadt hem, vind ik, in Londen alleen, in 't eerst, wel tagtigduizend menschen doen verliezen (r). De volftrektheid der Goddelyke besluiten hieldt hy ontwyfelbaar, ziende hy, behalve deezen, geen grond voor
het

(p) N. WITSEN Byzonder Verbaal, f. 35. c. 4. f. 37. c. 4. MS.

(q) N. WITSEN Byzonder Verbaal, f. 9. c. 2, 3. f. 47. c. 4. f. 49. c. 2. MS.

(r) N. WITSEN Byzonder Verbaal, f. 47. c. 1. MS.

1702. het geloof in eene Goddelyke voorzienigheid.

Schets
zyner
Regeer-
ringe in
Engel-
land en
hier te
Lande.

Voor de Kerkelyken in 't gemeen, toonde hy kleine agting, en verklaarde zig, altoos, rondelyk, voor 't verdraagen van allerlei gezindheden in den Burgerstaat (s). Zyne Regeering is, beide in Engeland en hier te Lande, veel- ligt, te hoog gepreezen, of te zeer gelaakt, naar dat men voor of tegen dezelve ingenomen was. De Wighs, die hem naar Engeland geroepen, en op den Troon gezet hadden, hebben hem, doorgaans, openlyk geroemd, als den verlosfer des volks uit de slaaverny en van 't Pausdom; doch zy dwarsboomden hem, onder de hand, by verscheiden' gelegenheden, zo zeer, dat hy, by wylen, schier wars werdt van de Engelsche Regeeringe (t), ziende, dat, men hem, onder dekfel van de geschonden' voorregten des volks te herstellen en te bevestigen, geheel afhankelijk zocht te maaken van 't Parlement. 't Krygsvolk van Koning Jakob, welk eerst tot hem overgekomen was, werdt, gedeeltelyk, afgedankt zynde, kort daarna, zo misnoegd, dat het, dagen agtereen, openlyk dronk, *op de Confusie van den Prinse van Oranje*, en t'eenemaal aan 't muiten sloeg (u). Verscheiden' Heeren verlieten de Hofparty, omdat, zo zy zeiden, de Koning zig niet met het Regentschap te vrede gehouden, maar naar de Kroon gestaan hadt: 't welk ik, in 't byzonder, van den Heere Klarendon gemeld vind (y).

Men

(s) BURNET *Vol. II. p. 304—307.* TINDAL *Vol. IV. [of XIX.] p. 453—467.*

(t) N. WITSEN *Byzonder Verbaal, f. 129. c. 2. MS.*

(u) N. WITSEN *Byzonder Verbaal, f. 15. c. 4 f. 16. c. 4 f. 44. c. 4. MS.*

(y) N. WITSEN *Byzonder Verbaal, f. 85. c. 1. f. 156. c. 1-4. MS.*

Men wilde, in 't eerst, in de Kerken over de
 Theems, in 't gezigt van Whitehall, eenen ge-
 ruimen tyd, niet bidden dan voor *Willem en*
Maria, onze Gouverneurs. In de Koffyhuizen,
 schroomden sommigen niet te zeggen „ dat men
 „ hier een' Koning onthalsd, een' anderen ver-
 „ jaagd hadt; en dat men met den derden ook
 „ wel weg weten zou.” De Koning wist dit, en
 kende de veranderlykheid des Engelschen volks
 zo wel, dat hy, t' eenen dage, in Hooimaand
 des jaars 1689, tegen den Ambassadeur Witsen
 zeide „ Mogt de Raadpensionaris [Fagel] eens
 „ opzien? Wat zou hy zeggen van de wispel-
 „ tuurigheid der Engelschen? Dikwils heb ik
 „ 't hem voorspeld; doch hy kon't niet geloo-
 „ ven (w).” En schoon de gelukkige uitflag
 zyner onderneemingen in Ierland, en de Vre-
 de inzonderheid zyn gezag in 't Ryk groote-
 lyks beveiligde; de Torys, onder welken veele
 heimelyke Jakobiten schoolen, twyfelden, eg-
 ter, in 't gemeen, aan de wettigheid zyner Re-
 geeringe, en kwelden hem, jaaren agtereen,
 in 't Parlement; tot dat hy hen, omtrent een
 jaar voor zyn' dood, in 't bewind stelde, en
 een Parlement beriep, welk meest uit Torys be-
 stondt; doch, kort voor zyn overlyden, we-
 derom vernietigd werd. De Whigs, die ster-
 ker voor den oorlog neigden, scheenen toen
 wederom in 't bewind te zullen geraaken, en
 schikten zig, hierom, naar 't gevoelen van den
 Koning; die, zo lang hy over Engeland re-
 geerde, vergeefs, gearbeid hadt, om de drift
 der

(w) N. WITSEN Byzonder Verbaal, f. 45. c. 3. f. 133. c. 2.
 f. 141. c. 2. MS.

1702. der partyen te maatigen. De Torys hebben, voor (x), en vooral na zynen dood, met kleinagting van hem gesproken, en hem van willekeurige heerschappye beschuldigd (y). Doch buitens Lands hadt men zulke kleine gedagten van zyn gezag over zyn Koningryk, dat men hem *Stadhouder van Engeland en Koning van Holland* noemde (z). En inderdaad, zyn aanzien was zo groot hier te Lande, dat men reden heeft om te twyfelen, of het immer zo groot geweest zy, in Engeland; daar hem de hooge eernaam van Koning opgedraagen was, terwyl hy, hier, onder veel minderen titel, regeerde. Voornaame Staatsdienaars hebben aangetekend „ dat men zig, in Holland, wel gewagt zou „ hebben van hem voor te houden, 't gene „ hem het Parlement in Engeland voorhieldt:” en dat „ veele Leden van den Staat, zonder „ den adem van den Koning, onzen Stadhou- „ der, niets durfden aanvangen (a).” Doch zyn gezag was, niet terstond, maar allengskens, zo hoog gesteegeen. Gebooren, in gantsch ongunstige omstandigheden, hadt hy, gedurende zyne minderjaargheid, 't bewind der zaaken gezien in handen van zulken, die, zo zy geene partyen van hem en zyn Huis waren, ten minsten, den blykbaarsten afkeer toonden van de Stadhouderlyke Regeeringe, die zyne Voorouders bediend hadden, en naar welke hy naauwlyks nalaaten kon te staan. Zyne verheffing, in 't jaar 1672, ging verzeld met eene

(x) N. WITSEN *Byzonder Verbaal*, f. 224. c. 5. *MIS.*

(y) *Gedrag van d' Herrogin van Marlbor. bl. 23.*

(z) *Memor. de Brandeb. p. 197.*

(a) N. WITSEN *Byzonder Verbaal*, f. 67. c. 4. f. 129. c. 2. *MIS.*

eene geheele verandering in de Regeering, die niet wettiglyk gefchieden kon, zonder dat 'er hem, voor eenen tyd, groot gezag toe gegeven werdt, door 's Lands Staaten. Van dit gezag hadt hy zig bediend, om zyne vrienden, of zulken, die hy daar voor hielt, alomme, op 't kussen te helpen: die 't, federt, van hun belang, of heilzaam voor 't Vaderland rekenen, dat 's Prinsen aanzien hooger opgevezeld werdt, door de waardigheden, welken hy bekleedde, erfelyk te verklaaren in zyne mannelyke nakomelingschap. In de overheerde Gewesten, Gelderland, Utrecht en Overysfel, deedt hy zig, naderhand, een zeer onbepaald gezag opdraagen over de bestelling der Regeeringe. Doch sommigen oordeelden, al vroeg, dat hy zig van dit gezag bediende, tegen 't oogmerk, waarmede het hem opgedraagen was. De handeling over de opdracht van 't Hertogdom Gelder en 't Graaffchap Zutfen bragt het gemeen, aan veele oorden, in 't vermoeden, dat zyne Hoogheid naar de opperste magt over de Landen stondt: en 't is niet onwaarschynlyk, dat dit vermoeden gevoed werdt, door eenige Regenten, die zelve niet vreemd waren van de gedagten, dat de Prins meer gezags zocht. Doch zyne Hoogheid, de opgedraagen' waardigheid van de hand wyzende, en 's Lands Staaten zelve deden hun best, om dit vermoeden te doen verdwynen. 't Scheen egter zulke diepe wortels geschooten te hebben in sommige groote Steden, dat men zig, federt, meerder en openlyker kante tegen 's Prinsen voorflagten,

1702. zig bevllytigende , om zulke tegenkantingen , onder 't volk , te doen doorgaan , voor een yverig voorstaan der gemeene vryheid : waarvan 't jaar 1684 een der merkwaardigste voorbeelden uitleverde. Ook werdt de burgery zo zeer ingenomen met deeze gedagten , dat men haar niet kon beweegen , om de hand te leenen tot eenige ongewoone verandering der Regeeringe ; die , alleen in kleine Steden , gelyk te Goes in Zeeland , door Krygsvolk , uitgewerkt werdt : in de meeste grooten , agterbleef. De oorlog , die , met het jaar 1689 , aanving , hadt egter , gelyk doorgaans , het aanzien des Stadhouders , die nu ook tot Koning van Groot-Britanje verheeven was , doen ryzen , en het was , hier te Lande , ten hoogften top gestee-gen , toen hy , midden onder de toebereidfels tot eenen oorlog , die haast algemeen werdt , overleedt. De tyding van 's Konings affterven werdt , niet zonder ontfteltenis , ontvangen in den Haage. Nogtans hebben sommigen opgemerkt , dat de droefheid niet zo groot noch zo algemeen was , dan toen men , voor eenige jaaren , het affterven van Koninginne Maria vernam. Men gaf , eerlang , bevel , om , zes weeken agtereen , driemaal 's daags , t'elken reize anderhalf uur , de klokken te luiden. Ook kleedden alle de Regenten zig , op 's Lands kosten , in den rouw (b). Doch eenige luiden hadden de onbescheidenheid van te spotten met deeze openbaare tekenen van treurigheid : van welken sommigen , te Rotterdam ,
in

(b) Groot-Plakaatb. V. Deel. bl. 22.

in hegtenis raakten, en een, schryft men, te Amsterdam, door 't getergd gemeen, gedood werdt (c). Men oordeelde, hier, dat de overleeden' Vorst te veel aan de Landen verdiend hadt, dan dat men zyne gedagtenis, ongestraft, zou hebben willen laten hoonen. Ook hielt men hem voor zo uitmuntend in veele deugden, dat 'er geene plaats scheen te zyn voor eenig gebrek (d), welk hem, by 't gemeen, in veragtinge brengen kon. Zelfs heeft Bisshop Burnet geschreeven, dat hy vry was van alle ondeugd, eene soort alleenlyk uitgenomen, welke hy egter zorgvuldiglyk bedekt wist te houden. Doch deeze Schryver meldt niet, welke deeze ondeugd, of dit gebrek geweest zy: en 't staat ons niet vry, in eene zaak van zo veel gewigt, op gisfingen van anderen, te bouwen. 't Ontbreekt, voor 't overige, niet aan zulken (e), die Willem den III. met Henrik den IV, Koning van Frankryk, en met Elizabet, Koninginne van Engeland, vergelykende, geoordeeld hebben, dat de wederwaardigheden, met welken hy geworsteld heeft, grooter, en de mislagen, in welken hy vervallen is, kleiner geweest zyn, dan die van deeze twee Mogendheden. De Heer van Odyk hadt, reeds in 't jaar 1699, ter Vergaderinge der Staaten van Zeeland, voorgeslaagen, dat men den Koning, op 't Hof te Middelburg, een metaalen Standbeeld behoorde

op

(c) LAMBERTI Tom. II. p. 82.

(d) TEMPLE ADAM. VIII Hoofdst bl. 253.

(e) See TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 467.

1702. op te regten. Ook werdt, hiertoe, gene-
genheid bespeurd, by de Leden (f). Doch
's Konings dood veranderde de gedaante der
dingen derwyze, dat hierom, federt, niet
meer gedagt werdt.

(f) Notul. Zecl. 2 May 1699. bl. 131.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZES-EN-ZESTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

- I. De Staaten vernieuwen de Verbonden met Anna, Koninginne van Groot-Britanje. II. Het Fransche Hof zoekt de Staaten wederom te beweegen tot afzonderlyke handeling. Voorslag van den Resident Barré. Inzigten der Staaten. Amsterdam geleid door de Franschen. Antwoord op den voorslag van Barré. III. Staat van 's Lands Regeeringe. Twist tuschen den Koning van Pruysen en den Prins van Nassau, over de nalaatenschap van Koning Willem. De Gewesten bewilligen in Hollands voorslag op den vorm der Regeeringe. IV. Opshuddingen in Gelderland, met naame te Nieuwmegen, te Tiel en te Bommel. De Regeering wordt afgezet. Hersteld. Andermaal afgezet. Verandering te Arnhem en elders. V. Beweelingen in Overysel. VI. Opshudding in de Provincie van Utrecht. Geweldige beroerte te Amersfoort. Beweeging te Reenen. VII. Beroerte in Zeeland. De Staat van eersten Edele vernietigd. Verandering te Thoolen, te Goes en te Middelburg. VIII. Keizerswaard belegerd. De Staaten verklaaren Frankryk en Spanje den oorlog. IX. De Keizer

en de Koningin van Groot-Britanje, insgelyks. Oorlogsverklaaring des Konings van Frankryk. X. Toeleg der Franschen, om Nieuwmege te verrasfen. Zy trekken af. Keizerswaard geeft zig over. XI. Venlo gewonnen. Ook Stevenswaard en Roermonde. Luikingenomen. Marlborough loopt geyaar van geligt te worden. XII. Krygsbedryyen in Italie. XIII. De Engelsche en Staatfche Vloot komt voor Kadix. Port S. Maria geplonderd. De Zilvervloot in Vigos veroverd en vernield. XIV. Staat des Krygs in't Noorden. Verschil met Deenmarke. Verandering in Engeland. XV. Verbod van alle handel met Frankryk en Spanje. Holland bewilligt, gereedelyk, in de lasten des oorlogs. Verdragen met eenige Duitsche Vorsten. XVI. Veldtogt in Duitschland. De Pruisfifchen veroveren Rynberk en Gelder. Marlborough belegert en bemagtigt Bon. XVII. De Franschen veroveren Tongeren. De Bondgenooten bemagtigen de vyandyke Linien, in Vlaanderen. Gevegt by Ekeren. Huy en Limburg gewonnen. XVIII. Staat des oorlogs aan den Donaw. Opstand in Hongarye. Krygsbedryyen in Italie. XIX. Verdrag met den Koning van Portugal. Zeezaaken. XX. Opstand in de Sevennes. De Bondgenooten ondersteunen de Camisards XXI. De Hertog van Savoye kiest de zyde der Bondgenooten. Verbond met Zweeden. Verdrag met Tunis, Tripoli en Algiers. De Aartshertog Karel tot Koning van Spanje verklaard. XXII. Friesland zoekt den Prins van Nassau tot Generaal van 't Voetvolk te bevorderen. De andere Gewesten maaken 'er zwaarigheid in. Zy laaten zig allen overhaalen, uitgenomen Zeeland. XXIII. Gevegt by Schellenberg.

De

Donauwerth en Nieuwburg gewonnen. Veldslag by Hochstet. De Bondgenooten bemagtigen verscheiden Steden. XXIV. Krygsbedryven in de Spaansche Nederlanden. Brugge en Namen gebombardeerd. XXV. Krygsbedryven in Italie. XXVI. Zeeslag voor Mallaga. Gibraltar gewonnen. XXVII. Oorlog in Portugal. XXVIII. Verandering in Poolen. Staat des krygs in Hongarye. XXIX. Nieuwe beweegingen in Gelderland, ter gelegenheid van de verandering der Regeeringe. Opschudding te Harderwyk. De Staaten van Holland en de algemeene Staaten steeken zig in de Geldersche geschillen. Beroerte te Arnhem. Geweldige opschudding te Nieuwmegen. Beweging te Doesburg en te Wageningen. XXX. Oproer te Middelburg.

De Staaten der Vereenigde Gewesten ontvingen de tyding van het overlyden des Konings van Groot-Britanje, te gelyk met het berigt, dat de Prinses *Anna* hem opgevolgd was, in de Koningklyke waardigheid. De nieuwe Koningin werdt, terstond, begroet, over haare komst tot de Kroon, door den *Heere van Vrybergen*, der Staaten Gezant aan 't Engelsche Hof. Zy vaardigde, zonder uitsfel, den Graaf van Marlborough herwaards af, om de Staaten te verzekeren, dat zy zig sjipt dagt te houden aan de Verbindtenissen, aangegaan tuschen wylen zyne Majesteit en hunne Hoogmogendheden; en dat zy gezind was, de buitenpoorige magt van Frankryk te beteugelen, beide te water en te lande. De Staaten dedden den Graave, die, op den eenendertigsten van

1702.

I.
De Staaten vernieuwen de Verbonden met *Anna*, Koninginne van Groot-Britanje.

1702. Lentemaand, gehoor kreeg, dezelfde betuigingen. Ook fchreeven zy aan de Koninginne op gelyken zin (*a*), en traden, federt, met Marlborough, die, reeds by 't leeven van Koning Willem, tot Generaal over de Engelsche Krygsmagt te lande, aangesteld was (*b*), in onderhandeling, over de bewegingen van den aanstaanden veldtogt. Ook werden, niet lang hierna, de Verbonden vernieuwd tusfchen Groot-Britanje en de Staaten (*c*), die, eerlang, een buitengewoon Gezantschap, bekleed door de Heeren *van Liere*, van Dykveld en van Haren, afgevaardigden naar Engeland, om de Koningin, plegtiglyk, geluk te wenschen over haare komst tot de Kroon (*d*).

II. Midlerwyl, oordeelde men, aan 't Fransche Hof, dat het overlyden van Koning Willem, die zo veel invloed gehad hadt op de raadplegingen en besluiten der Vereenigde Gewesten, de Staaten wel ligt mogt doen veranderen van maatregels, en doen luisteren naar de voorflagen van een byzonder Verdrag, hun, te voeren, gedaan door den Graave d'Avaux. Barré, Sekretaris der Ambassade, was nog in den Haage. Koning Lodewyk dan, geen tyd wylende verzuimen, om de gezindheid der Staaten te toetsen, zondt deezen Geloofsbriefven toe, als zynen Resident by den Staat. Zy waren den zevenentwintigften van Lentemaand gedagtekend (*e*): en Barré paste, op den dertig-

(*a*) LAMBERTI *Tom. II. p. 84, 85, 87, 88, 92.*

(*b*) TINDAL *Fol. IV. [or XIX.] p. 347.*

(*c*) Groot-Plakaath. *V. Deel, bl. 415.*

(*d*) LAMBERTI *Tom. II. p. 99, 100.*

(*e*) LAMBERTI *Tom. II. p. 89.*

tigften, 's daags voor den Graave van Marlborough, gehoor te bekomen in de Vergadering der algemeene Staaten, welken hy voorhieldt: „ dat de Koning, zyn Meester, de aan-
 „ zienlyke Krygsmagt, welke hy op de been
 „ gebragt hadt, niet gebruiken wilde, voor hy
 „ de Staaten, nog eens, hadt herinnerd, wat zy
 „ aan de vriendschap van de Koningen, zyne
 „ voorzaaten, en aan zyne jongste poogingen
 „ ter bevestiging der Ryswykfche Vrede ver-
 „ schuldigd waren. 't Hadt aan den Koning
 „ niet gehaperd, dat deeze bloeiende Staat,
 „ die zoo lang gelukkig geweest was, als men
 „ de naauwe vereeniging met Frankryk hadt
 „ gehouden voor een der voornaamste grond-
 „ regelen der Regeeringe; niet genooten zou
 „ hebben eene langduurige rust, en alle de
 „ voordeelen voor den Koophandel, by de
 „ jongste Verdragen met Frankryk toegeftaan.
 „ Ook hadt zyne Majesteit 't verwyf van zwak-
 „ heid en mistrouwen op zyne eigen' kragten
 „ liever geduldiglyk willen verdraagen, dan,
 „ om hun deezen waan te beneemen, zyne
 „ wapenen wenden tegen volken, die hy nog
 „ met genegenheid aanzag. Hy wist ook,
 „ dat het belang der Staaten hen noopen
 „ zou, om te beantwoorden aan deeze gene-
 „ genheid, zo dra zy dien *tyd van Vryheid* eens
 „ wederom beleeven zouden, waarin zy de
 „ vriendschap van Frankryk zouden mogen aan-
 „ merken, als het zekerste steunfel van hun
 „ Gemeenebest. Zeker, zy waren in eenen
 „ *staat van bedwang* geweest, zo lang zy een
 „ ftrydig gedrag gehouden hadden. Het af-
 „ breeken der begeerde onderhandelingen, tot
 „ be-

1702.

Voorflag
 van den
 Fran-
 fchen
 Resident
 Barré.

1702. „ bevestiging der Vrede, de Verdragen met
 „ de vyanden des Konings van Spanje, tegen
 „ den Koning, zynen Meester, en deszelfs
 „ Kleinzoon, de heimelyke onderftand tegen
 „ Spanje, de vyandlykheden, in volle Vrede,
 „ omtrent de Franfche grenzen, het weigeren
 „ van een onderzoek der byzondere regten
 „ des Konings van Spanje en der Staaten, wa-
 „ ren de gevolgen geweest van deezen gedwon-
 „ gen toestand. Nu de Staat wederom *op zig*
 „ *zelve* ftondt; nu de geest van 't Gemeene-
 „ best wederom ftondt te regeeren; nu men
 „ alleen met het algemeen belang ftondt te raa-
 „ de te gaan, hadt men reden om te verwag-
 „ ten, dat het gedrag der Staaten de gevoe-
 „ lens zyner Majesteit omtrent hen regelen
 „ zou. Ook verzekerde hy hun, uit 's Ko-
 „ nings naam, dat niets hunnen Koophandel
 „ zou ontrusten: dat zy, beide in Frankryk en
 „ in Spanje, het vol genot hunner voorregten
 „ zouden behouden, en dat de Munstersche,
 „ Nieuwmeegfche en Ryswykfche Verdragen,
 „ door beide de Koningen, zouden bekragtigd
 „ worden, zo zy zig op de oude en opregte
 „ vriendschap van Frankryk verlaaten wilden.
 „ De veiligheid hunner Gewesten, wel verre
 „ van belaagd te worden door zyne Majesteit,
 „ zou het voornaamfte voorwerp zyner zorge
 „ zyn, en hy zou, om dezelve in zekerheid te
 „ ftellen, gaarne hunnen Gevolmagtigden hoo-
 „ ren, of eenen Ambaffadeur herwaards zen-
 „ den. Zy behoefden de troepen, die op hun-
 „ ne grenzen byeen trokken, niet te vreezen.
 „ 't Stondt aan hun, dezelve tot hunne vrien-
 „ den te maaken, of wel geheellyk te doen

„ ver

„ vertrekken uit de Spaansche Nederlanden. 1702.
 „ Zo dra de Vrede bevestigd was; zo dra de
 „ Staaten de wapenen afgelegd hadden, zou
 „ de bewaaring der Spaansche Gewesten wor-
 „ den toevertrouwd aan de troepen des Ko-
 „ nings van Spanje alleen. Een spoedig be-
 „ sluit kon dan de rust herstellen in den Staat.
 „ Hunne Heerlykheden alleen, die nu raad-
 „ pleegden op het bestellen der Regeeringe
 „ van hun Gemeenebest, konden besliffen, of
 „ zy Vrede en Vryheid te kiezen hadden; of
 „ in oorlog te treden; en 't bederf van hun-
 „ nen Koophandel te voorzien, om uitheem-
 „ sche belangen te bevorderen. De tyd van
 „ den veldtocht genaakte: 's Konings Legers
 „ waren in staat om werk te beginnen: de
 „ voorzigtigheid der Staaten zou hun dan, in
 „ den korten tyd van beraad, dien 't saïsoen
 „ hun nog gunde, ligtelyk, doen bemerken,
 „ welke zyde het heil des Vaderlands en hun
 „ onsterfelyke roem hen moest doen kie-
 „ zen (f).”

De Resident, dit Vertoog, volgens gewoon-
 te, schriftelyk, hebbende overgeleverd, deedt
 het, terstond, drukken en verspreiden, op
 hoop, dat 'er het gemeen en de Staaten af-
 keerig door zouden gemaakt worden van den
 oorlog, en bewoogen tot een verdrag, naar
 den zin van Frankryk. En 't vertoog zou hier-
 toe eigenaartiglyk gestrekt hebben, zo de Staa-
 ten niet te diep ingewikkeld geweest waren,
 met den Keizer en met Groot-Britanje; en zo
 zy

Aanmer-
 kingen
 op de
 inzigten
 der Staa-
 ten in de
 tegen-
 woordig-
 omstan-
 dighe-
 den.

(f) Refol. Holl. 31 Maart 1702. bl. 91. *Veiz* LAMBERTI
 Tom. II. p. 90.

1702. zy zig gerustelyk hadden durven verlaaten op Frankryks beloften. De beveiliging hunner Gewesten, van den kant der Spaansche Nederlanden, was het groot oogmerk geweest van alle de Verdragen, welken zy, na de Ryswyksche Vrede, geslooten hadden. Zy oordeelden, dat hunne veiligheid gevaar loopen zou, zo de Spaansche nalaatenschap geheellyk overginge in het Huis van Bourbon; en zy hadden hierom zorg gedraagen voor de Verdeeling deezer nalaatenschap, by meer dan één Verdrag, met Frankryk zelfs getroffen. By deeze Verdragen, werdt Frankryk geslooten buiten de Spaansche Nederlanden, die dus een bekwaame voormuur konden blyven voor deezen Staat. Maar de uiterste wil van Karel den II, en dat Frankryk zig aan den zelyen hieldt, veydelde deeze schikkingen. De gantsche nalaatenschap stondt eenen Vorst uit den Huize van Bourbon ten deel te vallen: de Vereenigde Gewesten bleeven onbeveiligd, van den kant der Spaansche Nederlanden, ten ware de Staaten den Keizer voldoening wisten te bezorgen, en daardoor hunnen Staat in meerder verzekerdheid te brengen. Hierom stondenze ook op deeze voldoening, en te gelyk op het regt om bezetting te mogen houden in eenige Nederlandsche Steden, gelykze, na 't sluiten der Ryswyksche Vrede, onder de voorgaande Regeeringe, gedaan hadden. De Koning van Frankryk scheen hun te willen ontzetten van dit regt, zendende Fransche troepen in de Plaatsen, welken zy bezet hielden, en hunne troepen noodzaakende, de Spaansche Nederlanden te verlaaten. Hierdoor, waren zy verpligt geworden, Koning Filips te erkennen.

Doch

Doch deeze erkentenis, gevoegd by de inlegering der Franschen in de Spaansche Nederlanden, stelde, dagtenze, hunnen Staat in gevaar, zo zy den Keizer geene voldoening bezorgden, waarom zy, te sterker, op deeze voldoening staan bleeven. Het Fransche Hof, niet onkundig van den toestand en inzigten der Staaten, ondersteelde, met veel schyn, dat zy 's Keizers voldoening meest begeerden, om 'er hunne eigene veiligheid in te vinden; en besloot, dat zy, veelligt, van 's Keizers zyde zouden kunnen afgetrokken worden, zo men hunnen Staat verzekerde, zonder dat de Keizer voldaan wierdt. En hieruit ontstondt de voorslag van Barré, om over de verzekering, der Gewesten, in afzonderlyke onderhandeling, te willen treden. Zyn gantsche Vertoog strekte om de Staaten, door vleijen en dreigen, hierin te doen bewilligen. Ook verzuimde hy niet, van ter zyde, te steeken op het bedwang, waarin zy, zo hy voorgaf, geweest waren, onder de jongste Stadhouderyke Regeeringe, hun, te gelyk, bedektelyk, waarschuwende, tegen zulk eene Regeering, waarby Frankryk, zeldzaam, zyne rekening gevonden hadt. Zelfs zocht het Fransche Hof, omtrent deezen tyd, eenige Steden, met naame Amsterdam, over te haalen in zyne belangen: 't welk egter mislukte. 't Gerugt hadt zig reeds verspreid tot in Engeland, dat deeze Stad afkeerig was van oorloge. Maar *Willem Buys*, Pensionaris der Stad, schreef eenen brief naar Engeland, waarin hy het tegendeel verklaarde en bewees (g). Ook hadt het Vertoog

1702

Het Fransche Hof zoekt Amsterdam te winnen; doch verzeefs.

(g) *Votz* LAMBERTI Tom. II. p. 26.

1702. van Barré geen en ingang, Men stelde het, ter-
 stond, den Graave van Goës, Keizerlyken Ge-
 zant, en den Graave van Marlborough, in han-
 den, die met den Raadpensionaris Heinsius
 overeenkwamen, dat de eerste 'er een Ver-
 toog tegen inleveren zou, ter algemeene Staatsver-
 gaderinge: gelyk, terstond, geschiedde. De
 Staaten stelden het antwoorden op het Ver-
 toog van Barré uit, tot dat zy den Graave van
 Marlborough beantwoord hadden; waarna zy,
 den agtsten van Grasmaand, beslooten, den
 Resident aan te zeggen „ dat hunne Hoog-Mo-
 „ gendheden, met vreugde, gedagten aan den
 „ tyd, waarin zy, ten naauwste, verbonden
 „ waren met Frankryk; doch dat zy 't geluk
 „ niet gehad hadden van altoos te mogen be-
 „ houden de vriendschap zyner tegenwoordi-
 „ ge Majesteit, hoe hoog zy dezelve ook mog-
 „ ten waardeeren. Zy hadden ook, altoos, toe-
 „ gelegd op de behoudenis der algemeene Vre-
 „ de, midts hun Staat daarby in zekerheid ge-
 „ steldt wierdt. Maar 't afbreken der onder-
 „ handelingen met den Graave d'Avaux, de
 „ onzekerheid omtrent de toegeneigdheid zy-
 „ ner Majesteit van Frankryk, de intogt in de
 „ Spaansche Nederlanden, 't vermeerderen
 „ der toerustingten ten oorloge op de grenzen,
 „ de poogingen om de Vereenigde Gewesten
 „ geheelyk in te sluiten, en hun te berooven
 „ van hunne vrienden; dat alles hadt hen be-
 „ woogen, om zig ook te wapenen, om hun-
 „ ne vrienden te verzoeken om hulpe, en om
 „ zulke verbindtenissen met dezelve aan te
 „ gaan, waarin men, wederzyds, bescherming
 „ en veiligheid zou mogen vinden. Ook za-
 „ gen

Ant-
 woord
 der Staa-
 ten op
 den
 voorslag
 van Bar-
 ré.

„ gen zy nu , uit het Fransch Vertoog zelf , 1702.
 „ dat deeze voorzorg niet nutteloos geweest
 „ was , blykende het , dat zyne Majesteit be-
 „ flooten hadt tot den oorlog , en alleen de be-
 „ kwaamheid van het jaargetyde afwagte , om
 „ zyne talryke Legers werk te doen beginnen.
 „ Voorts , kenden ze zig niet schuldig aan 't
 „ gene hun in 't Vertoog te last gelegd werdt.
 „ Ook zagen zy , in den tegenwoordigen toef-
 „ stand der zaaken , geene reden , om iemant
 „ af te vaardigen aan zyne Majesteit , noch
 „ waarom zyne Majesteit hun de eer doen zou
 „ van hun eenen Ambassadeur toe te zenden ;
 „ hebbende zy zig , tot hunne eigene bescher-
 „ ming en veiligheid , verbonden , in geene
 „ byzondere handeling te zullen treden. Ook
 „ kon de algemeene Vrede , die 't onderwerp
 „ der handelingen zou moeten zyn , niet zon-
 „ der de Bondgenooten geslooten worden. Ein-
 „ delyk , hadden hunne Hoog-Mogendheden ,
 „ met bevreemding , gezien , dat het gantsche
 „ Vertoog rustte op de onderstelling , dat zy
 „ nu meer vryheid van besluiten zouden heb-
 „ ben , dan voorheen ; doch zulk eene onder-
 „ stelling kon alleen zien op de dood van
 „ zyne Majesteit , den Koning van Groot-
 „ Britanje , onsterfelyker gedagtenisfe ; waarin
 „ nogtans de Heer Resident , by gebrek van
 „ kennis hunner Regeeringe , zig geweldiglyk
 „ bedroog ; alzo hy weeten moest , dat hunne
 „ Hoog-Mogendheden , te vooren , zo veel
 „ vryheid als tegenwoordig gehad hadden , om
 „ zulke besluiten te neemen , als zy dienstig
 „ hielden voor den welstand en behoudenis
 „ van den Staat. Zy konden wel niet genoeg
 XVII. DEEL. I „ be-

1702.

„ betreuren het verlies van eenen Vorst, wiens
 „ wysheid, gemaatigdheid en dapperheid ge-
 „ roemd zouden worden, zo lang de weereld
 „ staan zou; wiens heldendaaden en verdien-
 „ sten jegens den Staat nimmer zouden verge-
 „ ten worden, en wiens dood, hier te Lande,
 „ beide van de kleinsten en de grootsten, be-
 „ klaagd werdt; doch zy waren verzekerd, dat
 „ 's Konings raad nergens toe gestrekt hadt,
 „ dan tot behoudenis van Vryheid en Gods-
 „ dienst; en bleeven volkomen overtuigd van
 „ de redelykheid dier maatregelen: waarom
 „ zy beslooten hadden, dezelve op te volgen;
 „ niet af te gaan van de Verbonden, by 't lee-
 „ ven van gemelde zyne Majesteit gemaakt, en
 „ zig, ten allen tyde, van de middelen, wel-
 „ ken God hun in handen gesteld hadt, te be-
 „ dienen, tot behoudenis van hunne Vryheid
 „ en Godsdienst (*h*).” Dit antwoord toonde
 zo klaar, dat de Staaten niet van inzigten ver-
 anderd waren, sedert de dood van Koning Wil-
 lem, dat men nu den oorlog onvermydelyk hielt.
 Ook werdt dezelve, eerlang, openlyk, verklaard
 aan Frankryk. Doch eer wy dit verhaalen, zal
 't niet ondienstig zyn, te ontvouwen, wat 'er,
 omtrent de vaststelling der Regeeringe, na de
 dood des Erffstadhouders, in de Vereenigde
 Gewesten, voorviel.

III.
 Staat van
 'e Lands
 Regee-
 ringe, na

Het overlyden van zyne Majesteit van Groot-
 Britanje hadt vyf deezer Gewesten ontzet van
 hunnen Stadhouders, den gantschen Staat, van
 zynen Kapitein- en Admiraal-Generaal. Deeze
 hoo-

(*h*) Resol. Gener. Sabbathi 8 April 1702. bl. 228. by LAAR-
 BERTI Tom. II. p. 94. en in 't Groot-Plakaat. V. Deel, bl. 52.

hooge waardigheden waren wel, in 't jaar 1674, erfelyk verklaard, in zyne mannelyke nakomelingſchap; doch hy was overleeden, zonder ooit kinderen gehad te hebben, weshalve niemand, uit hoofde van het beſluit des jaars 1674, regt voorwenden kon op de waardigheden, welken hy, door den dood, ontruimd hadt. Hy hadt, dit voorziende, reeds in 't jaar 1700, gearbeid, om zynen Neef, Prins Jan Willem Friso, die thans op de Hooge Schoole te Utrecht was, te doen benoemen tot zynen opvolger; doch zyne poogingen waren vrugteloos geweest, gelyk wy, in 't voorgaande Boek (i), hebben aangetekend. De meeste Leden der hooge Regeeringe ſcheenen thans, gelyk na de dood van Prinſe Willem den II, te neigen, om de waardigheden, door zyne Majesteit van Groot-Britanje bekleed, onbegeven te laaten. De Koning hadt den jongen Prins van Nasfau tot zynen algemeenen erfgenaam geſteld (k); en 't ſcheen dus niet vreemd, dat veelen dagten, om hem zynen Majesteit ook te doen opvolgen, in de opengevallen waardigheden. Doch de Koning van Pruiffen, zig grondende op den uiterſten wil van Fredrik Henrik (l), zynen Grootvader van Moederszyde, betwistte den jongen Prinſe het regt tot 's Konings nalaatſchap; welke hy zig, door zynen Gezant in den Haage, geheel deedt toeëigenen (m). Ook maakte hy zig, terſtond, meester van de Graaffchappen Lingen en Meurs,

1700.
de dood
van Kon-
ning
Willem.

De Kon-
ning van
Pruiffen
betwist
den Prin-
ſe van
Nasfau
het regt
op de na-
laaten.

ZOE-

(i) *Bladz. 104.*

(k) *XVI. Deel, bl. 300.*

(l) *Zie XI. Deel, bl. 434.*

(m) *Voyez LAMBERTI tom. III. p. 96, 97.*

1702. zoekende zelfs zyne wapens te hegten aan 't
 ——— Stadhuis te Graave: 't welk hem, egter, door
 fchap van den Bevelhebber, belet werdt. Doch, wat
 Koning laater, nam hy in perfoon bezit van 't zoge-
 Willem. naamde oude Hof in den Haage. De Prinfesfe
 Weduwe van Nasfau, Moeder en Voogdesfe van
 den jongen Prinfe, beklaagde zig by de Staa-
 ten over 't bedryf des Konings van Pruiften,
 welk zy niet fchroomde *geweldig* te noemen.
 Ook verwierf zy, by 't Hof van Holland, een
Mandement, waarby zyne Pruisfifche Majesteit
 voor 't zelve gedaagd werdt, 't welk hy zeer
 euvel opnam (*n*). Doch hunne Hoog-Mo-
 gendheden, fchoon by den uiterften wil van
 Koning Willem, die, kort hierna, in den Haa-
 ge geopend werdt (*o*), zo wel als voorheen,
 by dien van Fredrik Henrik, aangefield tot
Executeurs, zagen geene kans, om den twist,
 tufchen den Koning van Pruiften en den Prin-
 fe van Nasfau, die veele jaaren duurde, spoed-
 dig by te leggen. Ook toonde men zo weinig
 gezindheid als te vooren, om den jongen Prins
 te verkiefen tot Stadhouder. Men wil, dat
 's Prinfen vrienden, om 's volks genegenheid
 te hemwaards te toetfen, omtrent deezen tyd,
 verfprediden, dat hy krank, of zelfs overlee-
 den was, en dat men toen befpeurde, dat de
 naam van Nasfau nog in hoogagting was, on-
 der de Landzaaten (*p*). Doch de Staaten van
 Voorflag der Staa- Holland waren de eerften gereed met een be-
 fluit,

(*n*) Refol. Holl 29 Maart, 23 April, 26 May 1702. bl. 86,
 116, 212. 15, 24 Maart, 7 April, 20 Juny 1703. bl. 131, 170,
 172, 227, 231, 355. 23 Febr. 1704. bl. 125. LAMBERTI Tom.
 II. p. 99, 223.

(*o*) Groot Plakaatb. V. Deel, bl. 23.

(*p*) LAMBERTI Tom. II. p. 99.

sluit, om zónder Stadhouder te regeeren. Zy ^{1702.}
 gaven 't, met onbepaalde woorden, te kennen,
 in de Vergadering der algemeene Staaten, wer-
 waards zy zig, op 't ernstig aanhouden van den
 Raadpensionaris Heinius, in vollen getale, ver-
 voegden, op den vyfentwintigsten van Lente-
 maand. Zy vertoonden hier, na een omstan-
 dig beklag over de dood van Koning Willem,
 „ dat zy geenen beteren raad wisten, om dee-
 „ ze zwaare wonden te heelen, dan dat de Staa-
 „ ten der byzondere Gewesten de handen in-
 „ een sloegen, eene volkomen' onderlinge ee-
 „ nigheid, liefde en vertrouwen aankweekten,
 „ en, hoofd voor hoofd, verklaarden, dat zy
 „ zig, standvastiglyk, dagten te houden aan
 „ de gemaakte Verbonden, dezelve handhaa-
 „ vende, uit al hun vermogen: waartoe hun-
 „ ne Edele Groot - Mogendheden zig, van
 „ hunnen kant, volkomen gezind verklaarden,
 „ zullende zy liever goed en bloed opofferen,
 „ dan het Gemeenebest, de Vryheid en den
 „ Godsdienst zien verlooren gaan.” Voorts,
 verzogten zy „ dat hunne Hoog-Mogendhe-
 „ den de Staaten der andere Gewesten wilden
 „ nodigen tot diergelyke verklaringe, en dat
 „ men vande kloekmoedige besluiten der Staa-
 „ ten ook kennis gáve aan de hooge Bondge-
 „ nooten. En in geval de andere Gewesten de
 „ zaaken en Regeering van het Land, op de
 „ genoemde wyze, wilden ter herte neemen,
 „ twyfelden zy niet aan eene gewenschte uit-
 „ komst (q).” De andere Gewesten, kennis ^{De ande-}
 van 't besluit der Staaten van Holland gekree- ^{re Ge-}
 gen

(q) Resol. Holl. 25 Maart 1702. bl. 78.

1702.
 ———
 wèsten
 bewilij-
 gen 'er
 ja.

gen hebbende, deden allen diergelyke ver-
 klaaringen (*r*), zonder een woord van 't be-
 geeven der hooge waardigheden te reppen.
 Alleenlyk gaven die van Stad en Lande, goed-
 keurende, dat het bevel over de Krygsmagt
 van den Staat, by voorraad, opgedraagen was
 aan den Veldmaarschalk, Prinse van Nasfau-
 Saarbrugge, in bedenking, of men niet ten
 spoedigste behoorde uit te zien, naar een' be-
 kwaam Persoon, om 't oppergebied te voeren
 over de Legers (*s*): waartoe zy, ongetwyfeld,
 hunnen Stadhouder, den Prins van Nasfau,
 zouden hebben aangepreezen. Doch hierop
 viel geene aanmerking, by de andere Gewesten.
 Men liet de hooge ampten, door Koning Wil-
 lem bekleed, onbegeeven, en de Regeering
 der Gewesten, die geenen Stadhouder hadden,
 schikte zig, eerlang, byna op den zelfden voet,
 als waarop zy, na de dood van Prinse Willem
 den II, gebragt geweest was.

In Holland, ging dit toe, zonder eenige
 merkelyke opschudding. De Wethouders der
 stemmende Steden bedienden zig van de Ok-
 trojen, hun na de dood van Prinse Willem den
 II. verleend, tot het bestellen der Regeerin-
 ge: of verwierven, van tyd tot tyd, nieuwen
 van 's Lands Staaten (*t*). In eenige Steden,
 met naame, te Schoonhoven (*u*), te Gorin-
 chem

(*r*) Zie, onder anderen, Notul. Zeel. 25 Maart, 3 April 1702.
 bl. 55, 58.

(*s*) Zie Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 7 — 15. LAMBERTI
 Tom. II. p. 69 — 82.

(*t*) Zie Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 722, 723, 727, 729, 732.

(*u*) Resol. Holl. 17, 25 Nov. 1702. bl. 491, 509. 13 Jan. 21
 Maart, 26, 28 July, 28 Sept. 30 Nov. 1703. bl. 17, 150, 424,
 429, 560, 646, 655.

chem (y), en te Haarlem (w), viel egter eenig gefchil onder de Regenten, over 't beftellen der Wet, welk, niet dan met moeite, en, door tufchenkomst der Staaten, bygelegd werdt. Van de zes Vroedfchappen, die, in 't jaar 1692, buitens tyds, te Rotterdam, waren ontflaagen (x), waren 'er nog drie, *Herman van Zoelen*, *Pieter de Mey* en *Samuel Beyer*, in leeven; die nu, met kennisfe van hunne Edele Groot-Mogendheden, hersteld werden (y). Zelfs werdt *Adriaan Blok*, in de Regeering van Schoonhoven, en *Adriaan Vroefen*, in de Vroedfchap van Rotterdam hersteld; schoonzy beide, reeds sedert het jaar 1672, ontflaagen geweest waren (z).

Doch in Gelderland, Zeeland, Utrecht en Overysfel, alwaar de Stadhouder, sedert het jaar 1672, groot gezag geoefend, veele luiden uit de Regeering gezet, en veele misnoegden gemaakt hadt, ontftonden, in dit en in eenige volgende jaaren, verscheiden' zorgelyke be-roerten, van welken wy, hier, eenig berigt geeven moeten. De algemeene oorzaak deezer be-roerte was de begeerte van sommigen, om zig hersteld te zien in 't bewind, waarvan zy, of hunne ouders of vrienden, geduurende de jongfte Stadhouderlyke Regeering, ontzet geweest waren: welke begeerte aanliep tegen geen minder drift in anderen, om zig te handhaaven in 't gezag, welk hun, door den Stadhouder, was op-

IV.
Opfchud-
dingen in
Gelder-
land.

(y) Refol. Holl. 10, 18 Jan. 1703. bl. 28.

(w) Refol. Holl. 15, 25 July, 27 Aug. 1703. bl. 384, 423, 466.

(x) Zie XVI. Deel, bl. 128.

(y) Refol. Holl. 10 Aug. 1702. bl. 185.

(z) Refol. Holl. 16 July 1704. bl. 369.

1702. opgedraagen, en waarmede zy zig nog bekleed vonden. De uitwerksels deezer strydlige driften waren niet even hevig, alomme; doch hadden gevaarlyke gevolgen, in eenige Steden van Gelderland. De Staaten van dit Gewest, op de eerste tyding van 't overlyden des Erffthouders, te Nieuwmegen, byeengekomen zynde, hadden, om zig te handhaaven in de Regeeringe, op den agtsten van Grasmaand, beslooten „ dat de Magistraatsbestelling in de Ste- „ den nu gekomen was, en voortaan altyd „ blyven zou aan de byzondere Wethouders „ derzelven (a).” Hierdoor, zouden zy, die voorheen van de Regeering ontzet geweest, of, huns ondanks, buiten bewind gehouden waren, voor altoos, verfteken geweest zyn van de gelegenheid om op 't kusfen te raaken, zo zy geen middel gevonden hadden, om de uitvoering van dit besluit te voorkomen, en 't volk op te wekken, om verandering in de Regeering te begeeren en te bewerken. De gelegenheid ontbrak hun niet, om de Gemeentsluiden en Gilden, die, van ouds, een dubbel getal plagten te benoemen, waaruit de jaarlyksche Wethouderschap gekooren werdt, te beduiden, dat zy zig, in dit voorregt, moesten doen herstellen, en de bestelling der Regeeringe niet laten aan de dienende Wethouderschap „ die, zeide men, tot hiertoe, door „ den Stadhouder, naar zyn welgevallen, was „ aangesteld geweest, schoon de algemeene „ Staaten hem, daartoe, in 't jaar 1674, slegts „ VOOR

(a) Landd. Recesf. 8 April 1702. MS. Zie ook SCHRASSERT Beschryv. van Harderw. II. Deel, bl. 167.

„ voor ééne reize, gemagtigd hadden.” Men
 vindt ook, gelyk doorgaans, ligtelyk stof, om
 ’t gemeen oorzaak van misnoegen te doen op-
 vatten, tegen de tegenwoordige Regeering.
 „ Sommige Wethouders bestonden, zeide men,
 „ elkanderen te na in den bloede: anderen
 „ waren vreemdelingen: anderen bekleedden
 „ ampten, die onbestaanbaar gehouden wer-
 „ den met het bedienen van het Wethouder-
 „ schap.” Sommigen werden bedraagen, dat
 zy zig, in de Regeering van Stad of Land,
 kwalyk gekweeten hadden van hunnen pligt:
 zaaken allen, die, vooral in oorlogstyden,
 als de gemeene lasten zwaarst drukken, ligte-
 lyk, geloofd worden van ’t volk. ’t Morren
 borst eerst te Nieuwmegen tot daadelykheid
 uit. De Gemeentsluiden, welker getal twee-
 endertig plag te zyn, waren, hier, tot op zes
 Perfoonen, uitgestorven: welke zes, op den
 zesden van Zomermaand, den Raad afvorder-
 den, dat dezelve hun getal vol maakte. Eenig-
 en tyd na dat dit geschied was, ontfloegen zy
 den gantschen Raad van hunne ampten, stel-
 lende, nevens de Gildemeesters, eenen nieu-
 wen Raad aan, die, uit eenige oude, en voor
 ’t overige uit nieuwe Regenten bestondt. De
 Burggraaf van Nieuwmegen, *Jakob van Rand-
 wyk*, hadt van zyne Burgemeesters en Raads-
 plaats reeds vrywillig afftand gedaan, zo dra
 ’t getal der Gemeentsluiden vol gemaakt was.
 Doch de Burgemeester *Willem Roukens*, de Raa-
 den *Johan van Leeuwen*, *Joan Verbolt* en eenige
 anderen lieten zig bedanken, door de Gemeents-
 luiden. De ontslaagen’ Regenten begaven zig,
 des anderendaags, nog wederom naar ’t Stad-
 huis;

1702.

Verande-
ring der
Regee-
ringe te
Nieuw-
megen,

1752. huis: doch zy werden verjaagd, door den Maas-
 schipper *Willem Vonk* en eenige anderen (b). Te
 Tiel en te Bommel, geschiedde, op den zelf-
 den tyd, en omtrent op dezelfde wyze, veran-
 dering in de Regeering. Te Tiel, hadden de
 Dekens der Gilden Gemeentsluiden verkooren,
 die, aan 't hoofd van eene groote menigte
 volks, twee Schepens, *Joan van Lish de Feude*
 en *Willem Kaspar Mattheus van Vinceler*; en
 naderhand nog een' derden, *Louis Kreyvanger*,
 met zwaare bedreigingen, dwongen, afstand
 te doen van hunne ampten (c).

De Staa- Terwyl de hekken der Regeeringe, in de
 ten van Steden des Nieuwmeegfchen Kwartiers, dus
 Gelder- verhangen werden, bleeven de Wethouders
 land her- in de Steden der twee andere Kwartieren van
 stellen de Gelderland, nog in 't bewind: en verleiden, in
 oude Re- Hooimaand, den Landdag, die te Nieuwme-
 geering gen moest gehouden geweest zyn, naar Arn-
 weder- hem, daar dezelve, door eenige ontslaagen' Re-
 om. genten van Nieuwmegen, bygewoond werdt.
 De nieuwe Regeering deezer Stad verklaar-
 de, hierop, alles, wat te Arnhem beslooten zou
 worden, voor wetteloos. De vergaderde Staa-
 ten te Arnhem zonden, daarentegen, Gemag-
 tigten naar de Steden des Nieuwmeegfchen
 Kwartiers, die van eene bende Ruiters verzeld
 waren, en de oude Regeering wederom her-
 stelden. Zelfs was Nieuwmegen, met vyf Re-
 gementen knechten en drie Kornetten paarden,
 die op weg waren geweest naar 't Leger in Bra-
 bant,

(b) Verbaal der Gemeentsluiden. *Bylage bl. 8.* Verbaal der
 oude Magist. *bl. 23.*

(c) Verb. en Deduc. voor de Magist. van Thiel, *bl. 5.* enz.
 Sentent. van J. van Londen en J. Tary.

bant, op *patent* van de Staaten van Gelderland, bezet geworden. De luiden, die de hand meest in de verandering gehad hadden, en onder deezzen, *Frans Romswinkel*, die tot Burgemeester, en *Henrik Singendonk*, die tot Schepen van Nieuwmegen verkooren geweest was, werden, sedert, voor 't Hof, gedagvaard; en, niet verschynende, gebannen uit de Provincie (*d*). De herstelde oude Regeering te Nieuwmegen bleef in 't bewind, tot in den aanvang des volgenden jaars. De nieuwe, doch nu wederom afgezette Regenten, hadden, midlerwyl, een groot getal van burgeren op hunne hand weeten te krygen, die zig, by ondertekening, verbonden hadden, tot het herstellen en bewaaren van de voorregten der Burgerye (*e*). Ook wisten zy eenige Zeeuwfche Steden, met naame Middelburg, daar nu ook verandering in de Regeering gevallen was, op hunne zyde te krygen (*f*). De Gemeentsluiden van Nieuwmegen vervoegden zig ook aan de Staaten van Holland, klaagende over de geweldige herstelling der afgezette Regeeringe, die, zo zy beweerden, volgens de Privilegien, ontslaagen geweest was: en begeerende, dat hunne Edele Groot-Mogendheden de gereezen' onlusten geliefden te doen beslegten, door onzydige * zegsluiden. Zy vervoegden zig niet by de algemeene Staaten, om dat deezzen het herstellen der oude Regeeringe reeds hadden goedgekeurd, zig zelfs heb-

1702.

(*d*) Sentent. van F. Romswinkel, H. Singendonk, R. Verhoor, W. Vonk en anderen.

(*e*) Zie Onderl. Verbond en Asfociatie enz.

(*f*) Extr. uit de Notul. van Raade van Middelb. van 1 Dec. 1702. in de Notul. van Zeel. van 1702. Byl. * 182. en 26 Febr. 1703. bl. 90.

* *Arbi.*

ters.

1702.

hebbende laten welgevallen, dat men 't Krygs-
volk van den Staat hiertoe gebruikt hadt. Ook
bestondt de meerderheid der Afgevaardigden
ter algemeene Staatsvergaderinge nog uit lui-
den, die geheellyk plagten af te hangen van
Koning Willem. Doch de Staaten van Holland
zelve, in aanmerking neemende, dat de oude
Regeering de magt nog in handen hadt in Gel-
derland, vonden, voor als nog, raadzaam, 't
verzoek der Nieuwmeegsche Gemeentsluiden
van de hand te wyzen (g). Doch 't leedt niet
lang, of zy veranderde van gedrag.

De tweespalt hadt, ondertusfchen, eenen
naam gekreegen. Zy werdt, in Gelderland,
en, zo ik meen, ook in Overysfel (h), *Plooi-
jery* geheeten. De oude Regenten en derzelyer
aanhang werden gezeid van de *oude Plooi*; de
nieuwe van de *nieuwe Plooi* te zyn. De Ge-
meentsluiden te Nieuwmeegen, zynde allen van
de nieuwe Plooi, hunnen aanhang merkelyk
gesterkte vindende, begaven zig, aan 't hoofd
van eene menigte volks, tegen den dag van
de gewoonlyke Verandering der Wethoude-
ren, zynde den tweeden van Louwmaand, naar
't Stadhuis, begeerende, dat hun de bestelling
der Regeeringe werdt afgestaan, gelykze hun,
zeiden zy, van regtswege, toekwam. Men vor-
derde tyd van beraad; doch deeze was niet of
naauwlyks verftreeken, toen de onlangs afge-
zette Regenten, door de Gemeentsluiden en
burgers, met geweld ten Stadhuize inge-
voerd, en in 't bewind gesteld werden. De
ou-

(g) Résol. Holl. 24 Nov. 1702. bl. 503.

(h) *Voix Lettr. de TISSOT de PATOT. Tom. II. N. IX.*
p. 62.

oude Regenten namen toen, andermaal, de wyk. Twee hunner, Roukens, en *Beekman*, waren, reeds te vooren, van 't graauw, smaadelyk, bejegend geweest, en met slyk en steenen geworpen. De herstelling der nieuwe Regenten werdt, daarentegen, met het luiden der klokken, het ontsteeken van vreugdevuuren en andere blyken van uitgelaaten' blydschap, gevierd. Zelfs regtte men twee benden vrywilligen op, onder de zinspreuk van *restituta Libertas, herstelde Vryheid*, die, gewapend en met ontrolde vendels, door de Stad trokken, tot bescherming der nieuwe Regeeringe (i). Te Tiel, hadt Doktor *Mattheus van Eck*, in Wintermaand des jaars 1702, ook eene Vergadering belegd van afgezette Gemeentsluiden en anderen. De Regeering, hiervan kennis bekomen hebbende, hadt hem en den Deken der Gilden, *Joannes Knyf*, in hegtenis doen nemen. De burgers, toen op de been geraakt, hielden geduurige byeenkomsten: waaruit, in Louwmaand des volgenden jaars, eene geheele verandering der Regeeringe volgde. Van Eck, geslaakt zynde, werdt toen tot Burgemeester aangesteld (k).

1702.
Zy wordt, te Nieuwemegen, andermaal afgezet;

ook te Tiel.

Midlerwyl, zогten de Staaten, die nu te Zutfen zaten, de Regeering in de twee andere Kwartieren te handhaaven, en de burgery, die hier ook naar verandering begon te haaken, te paaijen met beloften. Doch in Louwmaand des jaars 1703, verscheenen de Gildemeesters van Arnhem op 't Stadhuis, met twee byzondere

Verandering in de Regeering te Arnhem,

Ver-

(i) Verbaal voor de Magistr. bl. 32. enz. LAMBERTI Memoir. Tom. XII. n. 262, 265.

(k) Verbaal en Deductie der Magistr. van Tiel. bl. 8. enz

1702.

Vertoogen, behelzende eenige bezwaarnisfen tegen de Regeeringe, die men vooraf, te willen onderzoeken. 't Gemeen, niet voldaan met zulk een antwoord, rotte te hoop, en raadpleegde op 't gene hun verder te doen stondt. De Wethouderschap, met reden bedugt voor erger, zocht zig te handhaaven in 't bewind, door middel der bezettinge, en stelde eene Ruitervagt aan, om, des nagts, de ronde te doen door de Stad. Maar de burgers bragten te wege, dat hun, insgelyks, toegelaaten werdt, eene vagt te houden voor 't Stadhuis. Ook beloofden de Wethouders, dat zy zig van geen Krygsvolk bedienen zouden, dan met kennis der burgerye; die, daartegen, verzekering gaf, dat zy geene wanorde of geweld pleegen of gedoogen zou. Al dit was gebeurd voor den gewoonlyken Keurdag, die op den vyfentwintigften van Louwmaand viel. De Wethouders werden toen, gelyk men onder het Stadhouderyk bewind gewoon geweest was, in hunne Ampten bevestigd en van nieuws beëdigd door den Rigter. Doch de Gemeentsluiden verklaardenze nog dien zelfden dag ontslaagen van hunne ampten: waarna zy eene nieuwe verkiezing deeden, ten deele uit oude, ten deele uit nieuwe Regenten bestaande. Doch de ouden en *Antoni Huigens*, een der van nieuws aangestelden, weigerden, de Regeering te aanvaarden. De Gemeentsluiden moesten, derhalve, eene tweede verkiezing doen, om 't ontbreekende getal vol te maaken. 't Stadhuis werdt, midlerwyl, bezet gehouden door de burgers; zo dat het den bedankten Wethouderen onmogelyk was, hunne oude Plaatsen in te neemen. Ook kon

kon het Krygsvolk hun geen' dienst doen, ten deele, om dat men voor een' bloedbad bedugt was; ten deele, om dat de Oversten, na de dood des Kapiteins-Generaals, de Staaten van Holland, die deeze veranderingen in Gelderland niet ongaarne zagen, meer na de oogen moesten zien. Omtrent den zelfden tyd, werd de Regeering, in de overige Steden des Veluwfchen Kwartiers, insgelyks, veranderd, door de Gemeentsluiden. 't Zelfde geschiedde, in Sprokelmaand, in de Steden des Kwartiers van Zutfen. In Zutfen zelf, ging 't, met de verandering, zeer gemakkelyk toe. De dienende Wethouders werden, uit den naam der Gilden en Burgerye, bedankt, en, terstond daarop, voor drie jaaren, wederom aangenomen. Ook maakte men hier een Reglement op de bestellinge der Wethouderschap, welk, door de Wethouders en Gemeentsluiden, wederzyds, getekend en bezwooren werd (*l*).

1702.

en in de overige Steden van Gelderland.

In Overysfel, geschiedde, omtrent deezen tyd, ook diergelyke verandering in de Regeering der Steden. De Wethouderschap van Deventer hadt zig, terstond na de dood van Koning Willem, meester gemaakt van de sleutels der Stad, die, tot hiertoe, in bewaaring van den bevelhebber der bezettinge, geweest waren (*m*). De Gemeentsluiden in deeze Stad, en in de Steden Kampen en Zwolle, zig ook ontzet vindende van het regt tot de bestellinge der Wethouderschap, welk hun, van ouds, plag toe te komen, hernamen het zelve, op gelyke wy-

V. In Overysfel, geschiedt ook verandering der Regeeringe.

(*l*) *Uit verscheiden gedrukte Stukken van deezen tyd. Zie het LAMBERTI Tom. XII. p. 215, 266, 267.*
 (*m*) *LAMBERTI Tom. II. p. 94.*

1702. wyze, als men in Gelderland gedaan hadt, en veranderden de Regeering in de drie Steden (*n*). Dit ging niet toe, zonder merkelyke opschuddingen: van welken nogtans geene byzonderheden tot myne kennisfe gekomen zyn. Twee Burgemeesters van Deventer hadden zig hunne afzetting zo sterk aangetrokken, dat het hun, zo sommigen meenen, (*o*), eerlang, de dood deedt.

VI. In de Provincie van Utrecht, viel ook merkelyke beroerte voor, met naame in de kleine Steden. De Staaten van dit Gewest hadden, in Grasmaand des jaars 1702, beslooten, dat het Reglement van den jaare 1674 (*p*) vernietigd, en de Regeering in de Steden, voortaan, besteld zou worden, op gelyken voet, als van 't jaar 1651 tot het jaar 1672, dat is, van de dood van Willem den II. tot op de verheffing van Willem den III. geschied was (*q*). Te Amersfoort, plag men, geduuurende dien tyd, de Wethouders te stellen by Lotinge van de voornaamsten der burgerye. Doch sommigen, oordeelende, dat zy, op deeze wyze, ligtelyk, zouden kunnen onzet worden van de Regeeringe, in welke zy zig zogten te handhaaven, dreeven, in Wintermaand, door, dat de verkiezing, even als in Utrecht, by stemminge, geschiedde. Eenige Leden der Regeeringe, tegen deeze handelwyze *geprotesteerd* hebbende, vervoegden zig,

iii

(*n*) LAMBERTI Tom. XII. p. 192.

(*o*) Lettr. de TYSSOT de PATOT. Tom. II. N. XXX. p. 187.

(*p*) Zie XIV. Deel, bl. 327.

(*q*) Groot Utr. Plakaatb. I. Deel, bl. 177. III. Deel, bl. 106, 107.

in Louwmaand des jaars 1703, aan 's Lands Staaten, verzoekende „ dat de bestelling der „ Regeeringe, voortaan, by lootinge, geschieden mogt; en dat alles, midlerwyl, mogt „ blyven in den staat, waarin het geweest was: „ uitgenomen, dat twee Regenten, Vader en „ Schoonzoon, belet mogten worden, gelyk te „ dienen.” De Staaten stelden 't Verzoekschrift aan Gemagtigden, die last kreegen, om partyen, in der minne, met eikanderen, te verdraagen (r). Doch eer dit geschieden kon, bragten de misnoegde Regenten, of eenigen derzelve de burgery in beweeging, waarin de Oud-Burgemeester, *Willem Teekman*, gehouden werdt, onder anderen, de hand gehad te hebben. *Pieter van Houten* en *Richard Saab* hielden, van tyd tot tyd, byeenkomsten: alwaar, eindelyk, in Grasmaand, beslooten werdt, de gantsche Regeering te doen bedanken door de Burgerye, gelyk, op den zestienden, geschiedde: terwyl de markt vol stondt van ingezetenen, gewapend en ongewapend. Hierop volgde eene verkiezing by lootinge van dertien uit de aanzienlykste burgers. Van Houten, Saab, Teekman en anderen van hunnen aanhang kwamen in de Regeering. Doch in deeze verkiezing kwam, kort hierop, verandering, wordende de burgers, uit welken de kiezers geloot waren, en de verkooren' Regenten zelve, niet genoegzaam bevoegd bevonden. Men deedt dan eene nieuwe keuze, waarin Teekman en verscheiden' anderen voorbygegaan werden. De nieuwe Regenten werden, met vliegende ven-

(r) Request van eenige Regent. van Amersf. gedrukt 1703

1702. vendels en flaande trom, naar 't Stadhuis ge¹ leid, en ontvingen, beëdigd zynde, van de burgerye eene belofte van getrouwheid. Doch onaangezien deeze belofte, bleef de Stad nog vol onrust, vorderende de burgerye verscheiden' punten van de nieuwe Regeeringe, die ten deele werden ingewilligd (s). De Staaten, midlerwyl, de oude Regeering willende handhaaven, booden vergiffenis aan van 't gebeurde (t), mids dezelve hersteld werdt. Doch hiernaar hadden de nieuwe Regenten geene ooren. Van Houten, nu Schepen geworden, bragt te wege, dat de afkondiging der vergiffenisse, in Hooimaand, belet werdt, door de gewapende Schutterye, die zig voor 't Stadhuis geplaatst hadt. Ook styfde Teekman de Gemeente, met woorden, in 't afwyzen der afkondiging. Eenige oude Regenten werden uit hunne huizen gehaald en vastgezet: anderen gedwongen, de Stad te verlaten: een huis werdt geplonderd; verscheiden' anderen de glazen ingesmeeten. Negen dagen duurde de be-roerte, zonder dat de Gemagtigden der Staaten, die, meer dan eens, met Gemagtigden der burgerye, aan 't zwarte Bergje, buiten de Stad, in gesprek traden, de ontfelde gemoe-den tot bedaaren wisten te brengen. De Staaten beslooten, eindelyk, tot het afzenden van eenig Krygsvolk, om de Stad in te neemen. Doch die van binnen hielden de poorten digt. De Staaten zonden, hierop, meerder aantal van voet- en paardenvolk af, welk, geschut by
zig

(s) Extract uit het Politie-Boek van Amersf. 16 April—24 May 1703.

(t) Zie Groot Utr. Plakaatb. I. Deel, bl. 740.

zig hebbende, wel haast, meester werdt van de Stad. De hoofden der oproerigen, gelyk menze noemde, werden in hegtenis genomen, en naar Utrecht op Hazenberg gebragt. De Regeering werdt, midlerwyl, hersteld, door Gemagtigden uit den Hove. Drie gevangenen, van Houten, Saab en Teekman, zaten tot in 't begin van Wynmaand, wanneer de twee eersten gevonnist werden, om onthalsd, de laatste, om met het zwaard over 't hoofd geslaagen, en uit de Provincie gebannen te worden; welke vonnissen, te Amersfoort, in 't openbaar, werden uitgevoerd (u). Kort hierna, werdt 'er eene algemeene vergiffenis afgekondigd: van welke, nogtans, veertien Perfoonen werden uitgezonderd (v). Te Reenen, was ook eenige opschudding ontstaan, die echter geen gevolg had gehad. De Staaten deden hier ook eene algemeene vergiffenis afkondigen: waarna de rust in de Provincie van Utrecht hersteldt werdt (w). De Staaten wisten hun besluit, op 't bestellen der Wethouderen genomen, te handhaaven, onaan gezien de poogingen van eenigen, die zig zogten te dringen in 't bewind.

1702.

Beweging te Reenen.

Op deze wyze, liep het af met de poogingen om de Regeering te veranderen, in de drie Gewesten, daar de Stadhouder, sedert het jaar 1675, de Wet, naar zyn welgevallen, hadt mogen stellen (x). In Zeeland, daar hy, als eer-

VII.
Beroerte in Zeeland.

(u) Sentent. van P. van Houten, R. Saab en W. Teekman, gedrukt 1703.

(v) Groot Utr. Plakaatb. I. Deel, bl. 741.

(w) Europ. Merc. July—Decemb. 1703. bl. 288—290.

(x) Zie XIV. Deel, bl. 327, 352, 360.

1702. eerste Edele en als Markgraaf van Veere en Vlisfingen, ook groot gezag in de Regeering geoeffend hadt, ontftonden, terftond na zyn overlyden, ook merkelyke beweegingen. 't Gemeen, opgeftookt, zo men wil, door fomigen, riep „ dat wylen de Koning 's volks „ Vryheden gefchonden, en een onmaatig ge- „ zag geoeffend hadt in de Provincie.” De Heer van Odyk, die den Staat van eerften Edele bekleed hadt, werdt, door twee Gemagtigden der Staaten, vervallen verklaard van deeze waardigheid, welke men verftondt, met 's Konings dood, vernietigd te zyn (y). Doch hy behieldt, meen ik, zitting ter algemeene Staatsvergaderinge, welke hem, reeds voorlang, voor zyn leeven, toegezeid was (z): fchoon verſcheiden' Leden, nog in 't jaar 1704, ſterk drongen op het intrekken van zynen laſt (a). Het Markgraaffchap van Veere en Vlisfingen ook zynde opengevallen, werden de Staaten beide door den Koning van Pruiffen en door de Prinſefſe Weduwe van Naſſau aangezocht, om het hun toe te wyzen: waartoe zy egter niet verftaan konden (b). Doch terwyl men hierover raadpleegde, raakten de meeste Steden van Zeeland in roere. 't Gemeen, in de waan gebragt, dat de Regenten zig verrykt hadden met 's Lands penningen, en 't volk bezwaard met onbehoorlyke laſten, viel, hier en

De Staat van eerſten Edele wordt vernietigd.

(y) Notul. Zeel. 3 April 1702. bl. 58. LAMBERTI Tom. II.

p. 94.
(z) Notul. Zeel. 4 Aug. 1674. bl. 189.

(a) Notul. Zeel. 28 Jan. 10, 13 Maart 1704. bl. 47, 116; 124. Byl. * 97.

(b) Not. Zeel. 3, 10 April 4, 11, 15 May, 20 July, 1702; bl. 60, 72, 121, 135, 141, 260.

en daar, aan op de Pagters der gemeene mid-
 delen, en op de Ontvangers en Rentmeesters
 der buitengewoone schattingen. Te Thoolen,
 daar, zo men 't nu verftondt, *Pieter Karel de
 Bils*, Heer van Koppensdamme, van wege den
 Stadhouder, een willekeurig gezag geoeffend
 hadt, in 't ftuk der Regeeringe, werdt de eer-
 fte beweeging, door Krygsvolk, van wege de
 Staaten derwaards gezonden, fpoedig, gefluit.
 Doch alzo men, hier, verandering der Regee-
 ringe in den zin hadt, morde men zeer, on-
 der de burgers, over den overlast, dien de
 Stad leedt van de foldaaten. Ook hadt de Re-
 kenmeester *Jakob Wouters*, Heer van St. Jans
 Steen en * aanblyvende Raad der Stad, te we-
 ge gebragt, dat 'er een Verzoekschrift inge-
 leverd werdt aan de Staaten, waarby eenige
 burgers begeerden, dat orde gefteft mogt wor-
 den op de aanftaande beftellinge der Wet; al-
 zo het Reglement, hierop, in 't jaar 1675,
 gemaakt, nu, mids het overlyden des Stadhou-
 ders, geene plaats meer hebben kon. De Staa-
 ten verftonden, dat de tegenwoordige Regee-
 ring van Thoolen, die in Bloei maand veran-
 derd moest worden, by voorraad, nog zes wee-
 ken, in 't bewind blyven zou. Het Krygsvolk
 hieldt zig, midlerwyl, in de Stad. De Wet-
 houders vernieuwden zelve de Regeering, ten
 gewoonlyken dage, Wouters ontzettende van
 zyne Raadplaatfe; die zig, hierop, andermaal,
 met een Verzoekschrift, vervoegde aan de Staa-
 ten, klaagende over 't onrecht, welk hem, te
 Thoolen, aangedaan was. Daarna, wederom
 naar Thoolen gekeerd, ontftondt 'er, in Zo-
 mermaand, terftond na 't vertrek van 't krygs-
 K 3 volk,

1702.

Veran-
dering
in de
Regee-
ringte Thoo-
len,
* perma-
nente.

1702. ———— volk; eene geweldige beweeging in de Stad, en in 't gantsche Eiland, tusfchen den Baljuw, *Nikolaas Duurkant*, met deszelfs aanhang, en zulken, die 't met Wouters hielden. Men viel op elkanderen aan, met gelaaden geweer: by welke gelegenheid, verfcheiden' burgers gekwetst en gedood werden. Op den eenentwintigften, werdt Wouters, door zynen aanhang, die de fterkste was, naar het Stadhuis geleid of gedraagen. Terftond hierop, werdt 'er eene nieuwe Magiftraat aangefield, met bewilliging der vergaderde menigte. Wouters werdt in zyne Raadplaatfe herfteld. Doch de Staaten namen 't gebeurde zo kwalyk, dat zy Wouters, die, federt, uit Thoolen geweeken was, openlyk, indaagden, het Hof in Holland verlof geevende, om eenige Thoolenaars, die voor hoofden der beroerte gingen, gevangkelyk, naar den Haage te voeren. De Wet werdt, op nieuws, veranderd, door Gemagtigden der Staaten (*c*). Wouters maakte zig, federt, verdagt, dat hy een ontwerp gefmeed hadt, om den Koning van Pruiffen te helpen aan 't bezit van 't Markgraaffchap van Veere en Vlisfingen, en zelfs van 't Stadhouderfchap der voornaamfte Gewesten (*d*). Doch dit ontwerp verze
 te Goes, dween, eerlang, in rook. Midlerwyl, was Goes ook in beweeging geraakt. Verfcheiden' Regenten, die, in 't jaar 1692, geweldiglyk, afge-

(*c*) Not. Zeel. 10, 19 May, 13 July, 11, 19, 20 July, 9 Aug. 1702. bl. 71, 72, 127, 134, 153, 183, 184, 234, 258, 273. *Bl.* * 70. * 116. * 131. * 293. Protest over de Crim. Proced. tegen die van Tholen, gedr. 1703. Afgeperste Verantw. bl. 13. enz. Berigt der Heeren van Tholen en andere Stakken,

(*d*) Secr. Refol. Holl. 23 Febr. 1703. VI. Decl. bl. 341.

gezet en gebannen waren (e), werden, door de burgerye, hersteld in 't verlooren bewind, op den drie-entwintigsten van Bloei maand dezes jaars 1702. Zy hadden zig, kort te vooren, met een Verzoekschrift, vervoegd aan de Staaten van Zeeland, begeerende „ door deezē, „ hersteld te worden in de Regeeringe, van „ welke zy, huns oordeels, gantsch ten on- „ regte, ontzet geworden waren.” Doch de tegenwoordige Afgevaardigden van Goes hadden verhindert, dat hierop een besluit in hun voordeel genomen was; waarop zy zig hadden laten herstellen door de burgerye (f). Sedert, werden de vonnissen, in den jaare 1692, tegen hen geveld, en de uitspraak van wylen zyne Koningklyke Majesteit zelve vernietigd, door 's Lands Staaten (g). Te Middelburg, kwam de burgery, opgetoekt door luiden van meerder aanzien, onder welken, *Daniel Fannius* een der voornaamsten was, ook op de been, in Hooimaand; beschuldigende eenige Regenten van kwaad bestier, en begeerende, dat dezelve ontslaagen werden van 't bewind, waartoe men, gedwongen, besluiten moest. Een Burgemeester, *Alexander de Munck*, twee Raaden, *Kornelis Versluis* en *Guillaume de la Palma*, en vier Schepens, *Pieter Pedecoeur*, *Kornelis Korver* de jonge, *Michiel Verpoorte* en *Joan Willem Parker*, werden, terstond, bedankt. De veranderde Regeering deedt zelfs, federt, op

1702.

te Middelburg.

(e) Zie XVI. Deel, bl. 216, 224.

(f) Not. Zeel. 28 April. 30 Mey, 1, 9 Juny, 28 Aug. 1702. bl. 103, 160, 162, 163, 175, 323.

(g) Zie versch. Stukken in de Europ. Merc. July—Decemb. 1702. bl. 101—116.

1702. op 't verzoek van Fannius, eenige luiden in hegtenis neemen, die hem, zeide hy, op de beurs gehoord, en nieuwe opschudding gezogt hadden. Doch zy werden, meen ik, eerlang; wederom op vrye voeten gesteld (*h*). Omtrènt de verandering in de Regeering van Zierikzee, ten deezen tyde voorgevallen, is niets byzonders tot myne kennisse gekomen (*i*). Doch van de gevolgen der beroerten, die de dood des Stadhouders, in verscheiden' Gewesten, veroorzaakte, zullen wy, by bekwaamer gelegenheid, hierna nog gewaagen moeten. Ondertuschen, heeft de draad der geschiedenis ons, hier en daar, reeds geleid tot in het jaar 1703, schoon 'er, in 't jaar 1702, nog veel is voorgevallen, tot welks verhaal wy ons nu begeeven.

VIII. De Keizer, in 't voorleeden jaar, de wapenen reeds hebbende opgevat in Italie, zonder iemant den oorlog verklaard te hebben, maakte geene zwaarigheid, om, in de Lente deezes jaars, den kryg ook aan den Rynkant te beginnen, en 't beleg te slaan voor Keizerswaard, welk Fransche bezetting ingenomen hadt. Over 't Leger, welk hiertoe gebruikt werdt, hadt de Prins van Nassau-Saarbrugge het opperbevel, op Keizerlyken lastbrief, alzo de Staaten, in welker dienst hy was, de vyandlykheden niet eigenlyk beginnen wilden, voor zy den oorlog verklaard hadden. Hy kwam voor de Plaats, op

(*h*) Notul. Zeel. 28 Aug. 30 Nov. 1702. bl. 302, 444. Byl. * 121, 173. 12, 20 Febr. 1703. bl. 71, 81. Zie ook verich. Resol. en Stukken by LAMBERTI Tom. XIII. p. 151, 157, 159, 162—170. Afgap. verantw. voor de Reg. van Middellb. bl. 27. enz.
(*i*) Voiez LAMBERTI Tom II. 125.

op den zestienden van Grasmaand, en maakte zig, eerlang, meester van het Eiland in den Ryn, welk nevens de Vesting legt. Doch 't beleg ging traaglyk voort, doordien de Graaf van Tallard, aan 't hoofd van eenen hoop Franschen, den belegeraaren, van de overzyde der Riviere, veel nadeels deedt met schieten (k). Terwyl het duurde, beslooten de Keizer, de Koningin van Groot-Britanje en de Staaten, den Koning van Frankryk, op een' en den zelfden dag, den oorlog te verklaaren, en daarna de vyandlykheden, aan verscheiden' oorden tevens, te beginnen. 't Geschiedde, op den vyftienden van Bloei maand. De Oorlogsverklaring der Staaten, die den agtsten getekend was, behelsde „ dat de Koning van Frankryk, voor „ lang getragt hebbende, den Staat te overmeesteren, of in den grond te bederven, „ dien, tot twee reizen toe, in de jaaren 1672 „ en 1688, hadt aangetast; dat hy zig, door „ het bemagtigen deezer Gewesten, den weg „ dagt te baanen tot de algemeene heerschappy: of, zo hy den Staat maar zo ver hadt „ kunnen brengen, dat dezelve zig gescheiden „ hadt van de andere Bondgenooten, zou 't „ hem, in 't overmeesteren der andere Vorsten en Mogendheden, geen werk geweest „ zyn, de Vereenigde Gewesten van Vryheid „ en Godsdienst, derzelve dierbaarste panden, te berooven. Doch deeze toeleg was „ hem, in de twee voorige oorlogen, mislukt, „ en de Ryswyksche Vrede gevolgd op den „ jongsten: by welke, Frankryk, beide aan 't

1702.

De Staaten verklaaren den oorlog aan Frankryk en Spanje.

Kei-

(k) BURNET Vol. II. p. 223. TINDAL Vol. V. [of XX.] p. 104.

1702. „ Keizerryk en aan Spanje, veele Plaatsen, tegen den inhoud der Nieuwmeegsche Vrede
 „ overheerd, hadt moeten te rug geeven. Maar
 „ 't was laatst gebleeken, dat Frankryk niet gezind was, de Ryswyksche Vrede te houden.
 „ De Staaten werden bekommerd in hunnen
 „ Koophandel. De Lyst der inkomende en uitgaande regten werdt niet geregeld, dan na
 „ veel handelens, en veel onvoordeeliger dan
 „ voorheen. De ingezetenen der Vereenigde
 „ Gewesten, in Frankryk handelende, werden, tegen het *vyftiende* punt van 't Verdrag
 „ van Koophandel, zoo zwaar belast als andere
 „ vreemdelingen. De Koning van Frankryk bleef egter voorgeeven, de Vrede te willen
 „ bewaaren, fluitende, ten dien einde, in 't jaar 1700, een Verdrag met Groot-Britanje en de Staaten, waardoor men de moeilykheden meende te zullen voorkomen, die, anderszins, na 't affterven des Konings van Spanje, zouden ontftaan zyn. Maar hy hadt
 „ geenszins voor, zig aan dit Verdrag te houden. Hy zegt, in tegendeel, den Keizer haatlyk te maaken aan het Spaansche Hof, en bewerkte aldaar eenen uiterften wil, ten behoeve des Hertogs van Anjou. Zo dra was dit niet rugtbaar geworden, of de Koning van Frankryk hadt doen zien, dat hy zyne onbepaalde heerschzugt voldoen wilde: hy verklaarde, rondelyk, dat hy zig aan den uiterften wil dagt te houden, en op deeze wyze te voldoen aan het oogmerk, schoon niet aan de letter van het Verdrag: welk oogmerk hy verklaarde naar zyn welgevalen, niet zonder de Staaten zwaarlyk te dreigen,
 „ gen,

„ gen, zo zy zig niet naar dit zogenaamde oog- 1702.
 „ merk fchikken wilden: eene uitvlugt zo on-
 „ gehoord, dat zy geen' ftand grypen kon,
 „ zonder de plegtigfte Verdragen op fchroe-
 „ ven te ftellen. De Hertog van Anjou was,
 „ hierop, tot Koning van Spanje verklaard,
 „ zonder dat men eens agt hadt willen slaan,
 „ op de eifchen des Keizers; welker wettig-
 „ heid, nogtans, by het gemelde Verdrag, zo
 „ duidelyk erkend was, dat men hem het groot-
 „ fte deel der Spaanfche heerfchappye hadt
 „ toegewezen. De Spaanfche Nederlanden
 „ waren, daarna, met Fransche troepen bezet
 „ geworden: de Staatschen, die 'er, met be-
 „ williging des overleeden Konings, in gelegd
 „ waren, haddenze, niet dan met veel moei-
 „ te, konnen ruimen. De Koning van Frank-
 „ ryk hadt het volftrekt gebied aangenomen
 „ over de Spaanfche heerfchappye, op den
 „ naam zyns Kleinzoons: 't welk nergens dui-
 „ delyker bleek dan in de Spaanfche Neder-
 „ landen, den voormuur van deezen Staat;
 „ die, zo men uit Spanje berigt werdt, reeds
 „ geheellyk waren afgestaan aan Frankryk.
 „ Men hadt een Leger naar Italie gezonden,
 „ het Kasteel van Luik, en de Steden in het
 „ Keulfche, met naame Bon, Keizerswaard en
 „ Rynberk, ingenomen, om de Staaten te
 „ dwingen tot een afzonderlyk Verdrag, en
 „ om zig dus, gelyk in 't jaar 1672, den weg
 „ te baanen tot eenen inval in deeze Gewes-
 „ ten; waartoe men, ook in 't Hertogdom Wol-
 „ fembuttcl, een' aanzienlyken hoop Krygs-
 „ volk hadt doen op de been brengen. Men
 „ was nog verder gegaan: men hadt zig mees-
 „ „ ter

1702.

„ ter gemaakt van verscheiden' havens in Span-
 „ je, in Italie en in de Indien zelve, om zig
 „ dus den gantschen Europischen Koophandel
 „ toe te eigenen. Men hadt gezogt den Ko-
 „ ning van Portugal over te haalen, om den in-
 „ gezetenen van deezen Staat zyne havens te
 „ verbieden. Men hadt een Esquader gezonden
 „ naar de Indien, om de Zilvervloot, waarin de
 „ Vereenigde Gewesten zo veel belang had-
 „ den, te bemagtigen. In deezen toestand der
 „ dingen, hadden de Staaten niet kunnen na-
 „ laaten, zig in staat van tegenweer te stel-
 „ len; beide te water en te lande; den beloof-
 „ den onderstand van hunne Bondgenooten te
 „ vorderen, en zig, met den Keizer, de Konin-
 „ gen van Engeland en Pruissen, en andere
 „ Vorsten en Mogendheden, te verbinden.
 „ Ook hadt de Keizer reeds een Leger naar
 „ Italie gezonden, tegen dat van Frankryk.
 „ Hy hadt de Staaten, daarenboven, bewoo-
 „ gen, om by de Kreitsen te wege te brengen,
 „ dat dezelve hem de hand leenden, om de
 „ Franschen te verdryven uit het Stigt van
 „ Keulen, waartoe zy ook eenige troepen had-
 „ den afgezonden, die egter niet dan als hulp-
 „ troepen zouden te werk gaan. Dus was,
 „ door toedoen der Franschen, tegen den wil
 „ der Staaten, de oorlog alomme ontfteken.
 „ Zy hadden gaarne beteren uitflag gehoopt van
 „ de jongste onderhandelingen met Frankryk:
 „ doch 't was klaarlyk gebleeken, dat de Fran-
 „ schen oorlog zогten: also zy zig sterker
 „ wapenden, terwyl zy van vrede spraken;
 „ en toen de Staaten weigerden te treden in
 „ afzonderlyke handeling, eindelyk verklaard
 „ had-

„ hadden, dat 's Konings Legers in staat wa-
 „ ren om werk te beginnen, zo de Staaten de
 „ voorflagen, welken men hun deedt, niet wil-
 „ den aanvaardden. Wyders, hadt de tegen-
 „ woordige Koning van Spanje het zelfde oog-
 „ merk, als de Koning van Frankryk. De eer-
 „ ste hing geheellyk af van den laaftten, en de
 „ laaftte hadt, onder den naam des eerften,
 „ eene Sterkte opgeworpen onder 't geschut
 „ van eene der Grensvestingen van den Staat,
 „ vierkant ftrydig met de Vrede des jaars 1648,
 „ en met het regt des oorlogs en der volken.
 „ De Koning van Spanje hadt het gedrag van
 „ zynen Grootvader, in allen deele, goedge-
 „ keurd. Goddelyke en menschelyke wetten
 „ leerden dan den Staaten, dat zy, dus van al-
 „ le kanten omringd en belegerd, ja zelfs ge-
 „ hoond en aangetast, door Frankryk en Span-
 „ je beide, ook verpligt waren, zig te bedie-
 „ nen van de middelen, hun door God en de
 „ natuur verleend, tot bescherminge hunner
 „ onderzaaten, en tot bewaaringe van derzel-
 „ ver Vryheid en Godsdienst; en gevolgelyk,
 „ de wapenen op te vatten tegen de Koningen
 „ van Frankryk en Spanje, welken zy, by
 „ deezen, den oorlog aanzeyden (1).”

In de Oorlogsverklaaring des Keizers aan
 den Koning van Frankryk en aan den Hertog
 van Anjou, werdt, byzonderlyk, aangemerkt,
 dat de eerste de Ryswyksche Vrede geschon-
 den hadt, en zig meester zocht te maaken van
 de Spaansche heerschappye, tegen meer dan

1701.

IX.
 De Kei-
 zer en de
 Konin-
 gin van
 Groot-
 Britanje
 verklaa-
 éé.

(1) Zie Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 315. DU MONT Corps
 Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 112. LAMBERTI Tom. II. p. 107.

1702.
 ———
 ren den
 oorlog,
 insge-
 lyks.

éenen plegtigen afftand, en tegen verſcheiden^r Verdragen; en dat de laaſte zig titels hadt aangemaatigd, waarop het Huis van Ooſtenryk geregtigd was. Voorts, werdt 'er, met ronde woorden, in gezeid „hoe 't weereeldkundig „ ware, dat de uiterſte wil, waarop men zig be- „ riep, door omgekogte Raaden, naar den zin „ van Frankryk, opgeſteld, en den Koning, „ in eenen zwakken ſtaat van lighaam en ge- „ moed, en toen hy noch leezen noch ver- „ ſtaan kon, voorgelegd was (m).” De Konin- gin van Groot-Britanje hieldt zig, in 't byzon- der, gehoond, om dat de Franſche Koning den gewaanden Prins van Walles, voor Koning van Engeland, Schotland en Ierland, verklaard, en Spanje bewoogen hadt, om hierin met hem ſa- men te ſtemmen. Zy verklaarden dan, om dee- ze en andere redenen, beide aan Frankryk en aan Spanje den Oorlog (o). De Staaten zon- den hunne Oorlogsverklaaring, onder anderen, terſfond, aan den Koning van Pruiffen, dien zy tot gelyken ſtap zogten over te haalen; doch hy, de Franſche troepen op zyne grenzen heb- bende, weigerde zulks, heuſchelyk (o). Men wil, dat de Koning van Frankryk, op 't ont- vangen der drie Oorlogsverklaaringen, minſt verwonderd was over die des Keizers; dat hy zeer vreemd vondt, dat de Koningin van En- geland zo byzonderlyk gewaagde van de erken- tenis des Prinſen van Walles; doch dat hy ten
 hoog-

(m) *Voiez DU MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 115. LAMBERTI Tom. II. p. 114.*

(u) *Voiez DU MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 115. LAMBERTI Tom. II. p. 113.*

(o) *Lettr. du Roi de Pruſſe du 19 May 1702, dans LAM- BERTI Tom. XII. p. 19.*

hoogſte verſtoord was, toen men hem de Oorlogsverklaaring der Staaten voorgelezen hadt, welke op de tafel werpende, hy gezeid zou hebben „ dat hy *Mesſieurs* de Hollandſche Koop-
 „ luiden nog eens berouw zou doen hebben
 „ van hunne ſtouthed, in 't verklaaren van den
 „ Oorlog aan zo groot een' Koning (p).” 't Liep, ondertuſſchen, tot den derden van Hooimaand aan, eer de Koning van Frankryk den oorlog aan den Keizer, aan Engeland en aan de Staaten verklaarde. Zyne Oorlogsverklaaring was kort, en behelſde alleenlyk „ dat de Ryswyk-
 „ ſche Vrede, geſlooten in eenen tyd, waarin
 „ de Koning, uit hoofde der groote overmagt
 „ zyner wapenen, den nabuurigen Mogendheden de wet zou hebben kunnen ſtellen, een
 „ duidelyk bewys geweest was van zyne op-
 „ regte zugt, om zynen onderdaanen de Vrede te geeven. Dat de Keizer, zonder eenig
 „ regt te hebben op de Spaanſche heerſchappyen, zig egter, ſedert, door 't vermeerderen zyner troepen, en door 't ſluiten van
 „ verſcheiden' Verbonden met andere Mogendheden, vooral met Engeland en met de
 „ Staaten der Vereenigde Geweſten, in ſtaat geſteldt hadt, om de Vrede van Europa te ſtooren. Dat men, van alle kanten, zonder
 „ den oorlog verklaard te hebben, de vyandlykheden begonnen hadt, terwyl de Koning, door zyne Gezanten, aan verſcheiden' Hoven, deedt arbeiden tot behoudenis der
 „ Vrede, en dat deeze redenen hem bewoogen hadden, om den Keizer, Engeland en
 „ den

1702.

Oorlogsverklaaring des Konings van Frankryk.

(p) TINDAL *Vol. V.* [or XX.] p. 51—55.

1702. „ den Staaten, nevens derzelver Bondgenooten,
 „ den oorlog te verklaren (q).” Hierop volgde, wat laater, ook eene Oorlogsverklaring van het Duitſche Ryk aan Frankryk en aanden Hertoge van Anjou (r): waardoor de kryg, in 't kort, algemeen werdt.

X. Doch de Franſchen, die 't vreemd vonden, dat men, van 's Keizers zyde, de vyandlykhe- den begonnen had, voor 't verklaren van den oorlog, zогten, omtrent vier weeken, voor dat hunne eigene Oorlogsverklaring in 't licht kwam, zig, door verrasning, of door heimelyk verſtand met eenigen uit de Stad, meester te maaken van Nieuwmegen. (De Maarschalk van Boufflers, de Franſche troepen byeengetrokken en grooten voorraad verzameld hebbende binnen Roermonde en Venlo, toog, aldaar, over de Maaze; terwyl de Hertog van Bourgondie van Parys aankwam, om zig aan 't hoofd van 't Leger te ſtellen. De Staaten, bedugt voor een beleg van Maaſtricht, hadden de bezetting deezer Stad verſterkt met twaalfduizend man uit het Leger onder den Graave van Athlone, welk in Kleefſland byeengetrokken was. Het was toen te zwak, om iet tegen de Franſchen te onderneemen, waarom Athlone, te rug trek- kende, zig tuſſchen Nieuwmegen en Kleeve, te Klaarenbeek, nedersloeg; terwyl Boufflers zig te Zante legerde. Hier viel een ſchutzgevegt voor, tuſſchen een gedeelte der wederzydſche Ruiterye, waarin de Staatſche de overhand be- haalde. Doch op den tienden van Zomermaand,
 brak

(q) LAMBERTI Tom. II. p. 208.

(r) LAMBERTI Tom. II. p. 213, 214.

GODARD VAN REEDE ,
Graaf van Athlone enz.
Veldmaarschalk der Vereenigde Nederlanden.

A. Schwan del. naar 't Origineel by de Graavin van Athlone .

J. Houbraken, fec.

Is. THIRION excudit.

brak Bouflers op van by Zante , van zins om ,
 tusfchen de Niers en 't Kleefiche Woud door ,
 naar de Mookerheide by Nieuwmegen te trek-
 ken , Athlone af te snyden van deeze Stad , en
 dezelve , onverhoeds , te overrompelen. Doch
 Athlone , by tyds bericht gekreegen hebbende
 van 's vyands aantogt , befloot , met het Leger
 der Bondgenooten , te wyken tot onder 't ge-
 fchut van Nieuwmegen : 't welk gelukkiglyk
 verrigt werdt. De ruitery dekte , midlerwyl ,
 den aftogt van 't voetvolk , en raakte , omtrent
 elf uren des morgens , in gevegt met de Fran-
 fche paarden. Daarna , drongen 's Konings huis-
 troepen ook fterk in op die der Bondgenooten ;
 en toen werdt 'er hevig gevogten , van weder-
 zyde. De burgery van Nieuwmegen , den vyand ,
 die zig , midlerwyl , van de Schans *Kyk in de pot*
 meester gemaakt hadt , zo digt voor haare wal-
 len ziende , weerde zig ook wakkerlyk , met
 fchieten uit de Stad. Ook werden de Fran-
 fchen , door eenige Krygsknegten en Burgers ,
 tot tweemaal toe , uit de *Kyk in de pot* gedree-
 ven. De vyand deedt , daarna , eenen aanval
 op twee poorten der Stad ; doch hy werdt , van
 alle kanten , uit het grof gefchut van 't Leger
 en uit de musketten der burgerye , zo vinnig
 begroet , dat de Hertog van Bourgondie gee-
 ne kans zag , om de Stad , die door een ge-
 heel Leger gedekt werdt , by overrompeling ,
 te bemagtigen , waarom hy , eerlang , bevel gaf
 om af te trekken. De behoudenis van Nieuw-
 megem was van veel belang voor den Vereen-
 ighden Staat , alzo de vyand , deeze Stad be-
 magtigd hebbende , ligtelyk , tot in het hert

1702.

Zy trek-
ken af.

1702. der Vereenigde Gewesten, zou hebben konnen doordringen. Ook wil men, dat de Stad, die zeer slegt voorzien was (s), bemagtigd geweest zou zyn, zo Athlone, slegts een half uur laater, onder 't geschut dier Vestinge, aangekomen was (t).

Keizers-
waard
geeft zig
over.

Weinige dagen na 't mislukken deezzer onderneeminge, ging Keizerswaard over by verdrag, welk, op den vyftienden van Zomermaand, getekend was (u). De Duitfche troepen onder Prins Lodewyk van Baden, ziende het Fransche Leger, onder den Maarfchalk de Catinat, traaglyk, aanwasfen in getal, sloegen, terftond hierna, het beleg voor Landau, in de Neder-Elfas. De Roomsche Koning Jozefus vervoegde zig, in Hooimaand, by 't Leger voor de Stad, om 't opperbevel te voeren over 't beleg, welk tot in Herfstmaand duurde. 't Kasteel toen stormenderhand veroverd zynde, gaf de Stad zig over by verdrag, welk den tienden getekend werdt (y). De Keurvorst van Beieren zig, omtrent deezzen tyd, openlyk, voor Frankryk verklaard hebbende, overmeesterde Ulm aan den Donauw, by verrassing, op den agtsten (w): waarop de nabuurige Kreitsen en Vorsten, hunne troepen uit het Leger onder den Prins van Baden te rug ontbooden hebbende tot hunne eigene bescherming, den Franschen gelegenheid gaven tot het bemagtigen van

Landau
gewon-
nen.

Ulm en
Nieuw-
burg ver-
looren.

(s) Refol. Holl. 20 Juny 1702. bl. 245.

(t) Lettr. du Comte d'Athlone dans LAMBERTI Tom. II. p. 126. Voyez aussi Tom. II. p. 106. Tom. XII. p. 26, 28. TINDAL Vol. V. [or XX.] p. 105, 108.

(u) Voyez LAMBERTI Tom. II. p. 102.

(y) LAMBERTI Tom. II. p. 202.

(w) LAMBERTI Tom. II. p. 204.

van Nieuwburg aan den Ryn. Sedert, trokken zy over den stroom, om den Prins van Baden, die by Fridlingen gelegerd was, aan te tasten. Zy verdeelden zig in twee hoopen, onder den Markgraave van Villars en den Graave van Guiscard. By Fridlingen viel, op den veertien-¹⁷⁰²den van Wynmaand, een vinnig gevegt voor, met zulk een' twyfelagtigen uitflag, dat beide de partyen zig de overwinning toeschreeven. Zo veel was 'er van, dat de Prins van Baden de vereeniging der Franschen en Beierschen verhinderde; de eersten, eerlang, noodzaakende, over den Ryn te rug te keeren; waarna zy zig, op 't einde van Wynmaand, van Trier en Traarbach meester maakten (x). De Keurvorst van Trier was, in Bloei-^{Gevegt by Fridlingen.}maand te vooren, met Groot-Britanje en de Staaten, in Verbond getreden (y), en hadt zig, hierdoor, den haat van Frankryk op den hals gehaald. De Keurvorst van Hanover en de Hertog van Brunswyk-Lunen-^{Trier en Traarbach ingenomen door de Franschen.}burg hadden der Koninginne van Groot-Britanje, wat laater, ten dienste der gemeene zaake, ook tienduizend man toegezeid (z). Ook werden, eerlang, de Keur-Rynsche, Oostenryksche, Frankische, Zwabische en Opper-Rynsche Kreitsen, die zig reeds onderling ter hunner bescherminge verbonden hadden (az), in het gemeen Verbond ontvangen; waartoe ook, op 't einde van Herfst-
maand,

(x) DANIEL Journal, p. CC. TINDAL Vol. V. [or XX.] p. 122—123. LAMBERTI Tom. XII. p. 99.

(y) *Voiez DU MONT Corps-Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 114.* LAMBERTI Tom II. p. 129.

(z) *Voiez DU MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. II. p. 116.* LAMBERTI Tom. II. p. 131.

(a) DU MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. II. p. 99.

1702. maand, de Westfaalsche Kreits toegelaaten was (b).

XI.
Marlbo-
rough
trekt te
velde.

De Graaf van Marlborough, in Bloeiamaand, herwaards overgekomen, hadt zig, in 't begin van Hooimaand, vervoegd by 't Leger onder den Graaf van Athlone, welk nog by Nieuw-megen lag, en, na 't overgaan van Keizerswaard, en door de aankomst der Engelsche manschap te Breda, merkelyk versterkt geworden was. De Koningin en de Staaten hadden den Graave van Marlborough het opperbevel over 't vereenigd Leger opgedraagen. Het was nu veel sterker dan dat onder den Hertoge van Bourgondie, welk tusschen Goch en Gennip verschanst lag. Marlborough toog, derhalve, op den zestienden van Hooimaand, over de Maaze, zig nederflaande te Over-Asfelt, omtrent derdehalf uur van den vyand. Doch tien dagen daarna, keerde hy, beneden Graave, over den stroom te rug; waarop de vyand, by Venlo, ook over den zelven toog. Marlborough trok toen regt toe regt aan op den vyand, zig, onder weg, meester maakende van 't Kasteel te Greevenbroek, welk Fransche bezetting ingenomen hadt. Het Engelsch geschut midlerwyl aangekomen zynde, vervolgde Marlborough zynen togt, dryvende den vyand voor zig heenen, uit geheel Spaansch Gelderland. Men wil, dat Marlborough zeer gesteld was, om slag te leveren; doch dat het, door de Staat-sche Gevolmagtigden te velde, en vooral door den Raadpensionaris Heinfius belet werd. Men voegt 'er by, dat deezen, verandering van Re-gee-

(b) LAMBERTI Tom. II. p. 137. 210.

geeringe in den zin hebbende, schroomden veel te waagen, op dat de ongelukken, die men altoos te dugten hadt, hun niet mogten geweeten worden. Zy neigden hierom, meent men, meer tot het inneemen der Steden van Spaansch Gelderland; waardoor de vaart langs de Maaze beveiligd, en Maastricht, welk nu zo goed als ingeslooten was, verlost mogt worden (c). Venlo werdt dan, op den negenentwintigsten van Oogstmaand, berend door den Baron van Obdam, terwyl het, van de andere zyde, ingeslooten werdt door de Pruisfische troepen, onder den Baron de Heide. De Prins van Nassau-Saarbrügge kreeg het opperbevel over 't beleg (d). De Generaal Koehoorn, onlangs eenen inval in Vlaanderen gedaan, en de Fransche affnydingen tuschen de Schansen S. Do-naas en Izabelle vernield hebbende, was, federt, door den *Markgraave van Bedmar*, die de plaats van Landvoogd der Spaansche Nederlanden bekleedde, genoodzaakt geworden te wyken tot onder 't geschut van Sluis (e). Doch nu begaf hy zig naar 't Leger voor Venlo, om de aanvallen te bestieren. De loopgraven werden, op den elfden van Herfstmaand, geopend, zo wel tegen de Stad, als tegen de schans S. Michiel, die, tegen over dezelve, ter linkerzyde der Maaze, legt. De schans werdt, stormenderhand, veroverd, op den agttienden. Op den vyfden dag daarna, gaf de Stad zig over, by verdrag. De Keizerlyke Gezant,

1702.

Venlo
gewon-
nen;

(c) TINDAL Vol. V. [or XX.] p. 112-114.

(d) Resol. Holl. 12 Aug. 1702. bl. 388

(e) LAMBERTI Tom. II. p. 5. TINDAL Vol. V. [or XX.] p. 104.

1702. zant , Graaf van Goës , begeerde op de Staaten , dat zy den Keizer in handen werdt gefeld ; doch men gaf hem geen antwoord (f) , en Venlo bleef in de bewaaring der Staatfchen (g). Zo dra Venlo over was , werdt de Graaf van Novelles afgezonden , om Stevens-

Ook Stevens-
waard
en Roer-
monde.

waard , en de Graaf van Tilly , om Roermonde in te neemen. Stevenswaard gaf zig over , op den tweeden ; Roermonde , op den zevenden van Wynmaand (h). De Hertog van Bourgondie , nu te rug gekeerd naar Frankryk , hadt het bevel over het Fransche Leger gelaaten in handen van den Maarschalk van Boufflers , die zig tusfchen Maastricht en Luik zigt neder te slaan , om de laatstgemeide Stad te dekken.

Luik in-
genomen.

Maar de Graaf van Marlborough , op weg geflaagen naar Luik , noodzaakte de Franschen , de Stad te verlaaten , en gedeeltelyk naar 't Kasteel , gedeeltelyk naar de Karthuizers Schans , tegen over de Stad , aan de andere zyde der Maaze , de wyk te neemen. De Stad gaf zig terftond op , by verdrag van den veertienden van Wynmaand. 't Kasteel werdt , op den drie-entwintigften , stormenderhand , veroverd. Men begon de Karthuizers Schans , eerst op den negenentwintigften , te beschie-ten : doch zy gaf zig , dien zelfden dag , op , by verdrag. Midlerwyl , was de Prins van Nassau-Saarbrugge te Roermonde overleeden. De Graaf van Athlone werdt , sedert , in zyne plaats , aangesteld tot Veldmaarschalk over de

Le-

(f) LAMBERTI Tom. II. p. 225-233.

(g) Voyez LAMBERTI Tom. XII. p. 46.

(h) LAMBERTI Tom. II. p. 233-241.

Legers van den Staat (*i*). De Erfprins van Hessen-Kassel, met wiens Vader, op den naam van wylen Koning Willem en van de Staaten, in Sprokkelmaand, een Verdrag geslooten was, waarby hy in 't Groot Verbond was getreden (*b*), werdt, terstond na 't overgaan van Luik, met negenduizend man Hessische manschap, afgevaardigd, om zig van eenige Plaatsen aan den Ryn meester te maaken. Zinch gaf zig terstond over, blyvende de bezetting krygsgvangen. Uit Brisak verliep de bezetting, zo dra zy den aantogt der Hessen vernomen hadt. Andernach verdedigde zig, eenige dagen, wakkerlyk. Doch de belegeraars, een' voordeelligen post hebbende ingenomen, maakten zig gereed, om storm te loopen; waarop de belegerden verzogten in besprek te komen, en de Plaats, terstond, by verdrag, opgaven. De Prins van Hessen zondt, hierna, tweeduizend man, om Lintz in te neemen: waaruit de bezetting ook verliep, zonder hunne aankomst af te wagten (*l*).

De veldtogt in de Nederlanden en in Duitschland liep hiermede voorspoediglyk ten einde voor de Bondgenooten. De Hertogen van Wolfembuttel waren, al vroeg in 't voorjaar, door de Hanoversche troepen, genoodzaakt geweest, de zyde van Frankryk te verlaten; gelyk de Hertog van Saxen Gotha, sedert, ook gedwongen werdt te doen (*m*). De Hertogen van Wolfemb.

1702.
De Prins van Hessen-Kassel be- magtgt verscheiden' Steden aan den Ryn.

De Graaf van Marlborough loopt ge- vaar van geligt te worden door de bezet- ting van Gelder.

(*i*) LAMBERTI Tom. II. p. 242 — 247. Tom. XII. p. 48.
TINDAL Vol. V. [or XX.] p. 116 — 118.

(*k*) Zie het in de Notul. van Zeel. van 1702. Byl. bl. * 2, 6.

(*l*) TINDAL Vol. V. [or XX.] p. 128.

(*m*) TINDAL Vol. V. [or XX.] p. 99.

1702. feimbuttelt vorderden, daarna, voldoening van de Staaten, wegens de hoonende uitdrukkingen, ten hunnen opzichte, gebruikt, in de Oorlogsverklaring tegen Frankryk. Doch men vondt niet geraaden, hun te antwoorden (*n*). Het Leger onder den Graave van Marlborough betrok de Winterkwantieren, in 't begin van Slagtmáand. De Graaf begaf zig naar Maastricht; van waar hy de Maaze te schepe dagt af te zakken naar Holland. Koehoorn, Obdam en andere Krygsoverften verzelden hem. Doch het Jagt, welk hen voerde, werdt, des nagts tuschen den vierden en vyfden, overvallen door een gedeelte der bezettinge van Gelder, weik nog in de magt der Franschen was. Een geleide van vyftig Ruiters was, juist ten deezzen tyde, een weinig afgeweeken van den stroom, hiertoe genoodzaakt, door den loop des wegs. 't Jagt werdt, derhalve, terstond overmeesterd. De Franschen kenden den Baron van Obdam en den Heer van Geldermalsen, een' der Gemagtigden te velde, die beide Paspoorten hadden, en hierop in vryheid gesteld werden. Doch Marlborough, die geen Paspoort hadt, was hun onbekend. Hy zou, ongetwyfeld, gevangen gebleeven zyn, zo één der Engelsche Kommissarissen geen Paspoort gehad hadt van den Heer Churchill, 's Graaven Broeder, voor wien men hem deedt doorgaan. Zy kwamen allen, 's avonds, behouden in den Haage. Sommigen meenden, dat de Paspoorten niet zouden erkend geweest zyn, zo men den Partyganger geen woord of twee in 't

oor

(*n*) LAMBERTI Tom. II. p. 117.

oor gebeeten hadt: waarop de gevangenen ont-
 slaagen waren. Vast gaat het, ten minste, dat
 deeze Partyganger, federt, in den Haage kwam,
 en door de Staaten met eene Kompagnie be-
 schonken werdt (o).

In Italie, waren de Keizerschen niet zo ge-
 lukkig geweest, als in Duitschland. Koning
 Filips was derwaards gezeild (p), om zig te
 Napels te doen inhuldigen. Daarna, sfelde hy
 zig aan 't hoofd van 't Leger onder den Hertoge
 van Vendome: die den Prins Eugenius, eer-
 lang, noodzaakte, Mantua, dat tot in Oogst-
 maand geblokkeerd gebleeven was, te verlaa-
 ten. Op den vyftienden, raakten de twee Le-
 gers handgemeen, by Luzara, daar veel volks
 sneuvelde, van wederzyde. De zege was twy-
 felagtig, alzo de nagt een einde van den stryd
 maakte. De Franschen, schoon verre van 't
 slagveld gedreeven, schreeven zig, nogtans,
 de eer der overwinninge toe, om dat zy,
 des anderendaags, van 't Kasteel van Luzara
 meester werden. Ook viel hun, wat laater,
 Guastalla in handen. Koning Filips keerde,
 na 't eindigen van den veldtogt, naar Spanje te
 rug (q).

De onderneemingen van Groot-Britanje en
 de Staaten ter zee voldeeden niet aan de ver-
 wagting, welke men 'er van gehad hadt. De
 Staaten waren, van den aanvang des jaars af,
 bezig geweest, om eene aanzienlyke Vloot in
 zee

(o) BURNET *Vol. II. p. 326.* LAMBERTI *Tom. II. p. 248.*
 TINDAL *Vol. V. [or XX.] p. 118.*

(p) *Vol. 2* LAMBERTI *Tom. II. p. 4.*

(q) FEUQUIERES *Memoir. Histor. & Milit. Tom. II. p. 127.*
 DANIEL *Journ. p. CXCVIJ, CXCVIJ, TINDAL Vol. V. [or
 XX.] p. 129—135.*

1702.

zee te brengen : op welke ook een bekwaam aantal van Zeevoldaaten stondt ingescheept te worden , tot het onderneemen eener Landinge op de kusten van Spanje. Koning Willem hadt , zo lang hy leefde , de uitrusting vlytiglyk doen voortzetten (r). Doch zyn overlyden deedt het werk een weinig vertraagen. Eindelyk , werden 'er twintig schepen van rang in zee gebracht , onder 't bevel van den Luitenant-Admiraal Filips van Almonde , die zig , in Zommermaand , met de Engelsche Vloote , dertig schepen sterk , vereenigde. Zy liep , in 't begin van Hooimaand , uit de baai van S. H. Iena , in zee ; doch werdt eerlang , door tegenwind , genoodzaakt , in Torbai , ten anker te komen : van waar zy , niet voor den eersten van Oogstmaand , andermaal , in zee stak. De Admiraal Rooke hadt het opperbevel over de vereenigde Vloote : de Hertog van Ormond over de Zeevoldaaten , die op een groot getal van vaartuigen gescheept waren. Men stelde zynen koers naar de baai van Kadix , daar de gantsche Vloot , op den drie-entwintigsten , ten anker kwam. De Fransche Oorlogschepen en de Galeien , die in de baai lagen , weeken , terstond , tot agter de puntalen. 't Bleek klaarlyk , dat men op de Vloot geene of verkeerde berigten gekreegen hadt van den toestand der Stad , die van volk en voorraad rykelyk voorzien , en beter versterkt was , dan men verstaan hadt. Ook scheen Rooke zeer ongeneigd om te landen. Men fleet twee of drie dagen , met beraadflaan. Midlerwyl verfondt men , dat die van Kadix hun-

ne

De vereenigde Engelsche en Staatfche Vloot komt in de baai van Kadix.

(r) Voyez LAMBERTI Tom. XII. p. 4, 6 7, 8, 10, 11, 12, 13.

ne beste goederen geborgen hadden in Porto S. Maria, een open vlek tegen over de Stad, op de vaste kust van Spanje. 't Besluit viel dan, dat men dit vlek zou gaan plonderen, tegen de meening van eenigen, die oordeelden, dat men de Landzaaten behoorden te overtuigen, dat men niet kwam als vyanden, maar om hen van de Fransche overheersching te verlossen, en onder 't gebied van 't Huis van Oostenryk te brengen. De landing geschiedde op den zeventwintigsten, in de Bulsbaai, dicht by Porto S. Maria, welk, nevens Rota en de verlaaten Sterkte S. Katharina, ledig geplonderd werd. Men onthieldt zig hier eenige dagen, zonder iet meer te onderneemen dan eenige vrugtelooze aanvallen op de Sterkten in deezen oord: waarna het Krygsvolk, gebrek aan leeftoet beginnende te krygen, wederom scheep ging. Rooke, niet lang hierna, tyding bekomen hebbende, dat de Graaf van Chateau-Renaud, met eenige Fransche Oorlogschepen, de Spaansche Zilvervloot veiliglyk geleid hadt tot in de haven van Vigos, op de kust van Gallicie, liet zig, door de Staatschen, overhaalen, om den steven derwaards te wenden. De Vloot kwam voor Vigos ten anker, op den twee-entwintigsten van Wynmaand, zonder, ter oorzaake van het deinzig weder, vooraf, ontdekt geweest te zyn door den vyand. Men zette, des anderendaags, vyfentwintighonderd man aan land, die 't Kasteel, waardoor de vyandyke schepen gedekt werden, veroverden. Vyftien Engelsche en tien Staatsche Oorlogschepen zeilden, hierop, de haven in. 't Fransch Oorlogschip de Bourbon werd, terstond, aangestast

17021

Porto
S. Maria
geplonderd.

De
Spaan-
sche Zil-
vervloot
in de ha-
ven van
Vigos
veroverd
en ver-
nield.

1702.

tast en bemagtigd: 't welk zo veel schriks baarde onder de overigen, dat Chateau-Renaud bevel gaf om de Oorlogschepen en Gallioenen in den brand te steeken, op dat zy den Bondgenooten niet in handen mogten vallen. De Engelschen en Staatschen deden hun best, om deezen toeleg te verydelen. De eersten bemagtigden vier Oorlogschepen en zes Gallioenen: de laatsten zes Oorlogschepen en vyf Gallioenen. De overigen verteerden, door hun eigen vuur; of werden, door de Engelschen en Staatschen, in den grond geboord. De Zilvervloot hadt, naar men rekende, de waarde van omtrent twintig millioenen stukken van agten, in goud en zilver, aan boord gehad: van welken de vyand omtrent veertien millioenen geborgen hadt: de overigen zes vergingen met de Gallioenen, of vielen den Bondgenooten in handen. Van de Koopmanschappen, die ook op twintig millioenen geschat werden, hadt de vyand slegts een vierde gedeelte kunnen bergen. De helft van dezelve was vernield, en het overige vierde alleen tot buit gemaakt. Men raadpleegde, sedert, om met de Vloot in Vigos te overwinteren: waartoe sommigen scheenen te neigen, zig verzekerd houdende, dat men, uit Portugal, zou kunnen voorzien worden van levensmiddelen. Doch Rooke drong zo sterk op het vertrek der Vloote, dat men besloot onder zeil te gaan. De Staatsche Oorlogschepen kwamen, voor het einde van Slagtmant, in de havens deezer Landen te rug. De Staaten deden, over't vernielen der Spaansche Zilvervloote, eenen plegtigen Dankdag houden. Doch de Spaansche Koopluiden in

Hol-

Holland, veel belang gehad hebbende by deeze Vloote, toonden kleine vreugde over den uitflag deezer onderneeminge. Sommigen zогten vergoeding van schade te bekomen uit den behaalden buit; waartoe, eerlang, hier te Lande, driehonderd en vyftigduizend guldens gefchikt werden (s): doch alzo zy, gewoon op de naamen van Spanjaarden te handelen in Amerika, geen bewys geeven konden van 't aandeel, welk zy in de Vloote gehad hadden, moesten de meesten zig in hun verlies troosten (t). Voorts, was 'er, ter zee, niets van belang voorgevallen. Alleenlyk hadden de Engelschen, onder den Kolonel *Hamilton*, het Eiland *S. Christoffel* op de Franfchen veroverd (u).

De oorlog in 't Noorden tufchen Zweeden en Poolen duurde nog, zonder dat de vereenigde poogingen van Groot-Britanje en de Staaten de Mogendheden tot vreedzaame gedagten brengen konden. Karel de XII. hielt zelfs by de Staaten aan om den onderftand, dien men hem, zyns oordeels, by Verdrag, hadt toegeleid. Doch men maakte hier zwaarigheid om aan zyne begeerte te voldoen, oordeelende hem nog te naauw verbonden met Frankryk. Ook was 't der Staaten belang niet, den oorlog in 't Noorden leevendig te houden, door 't byftaan van Koning Karel. De voorspoed zynner wapenen deedt hem het onttroonen des Konings van Poolen onderneemen: waarin hy, eer-

1702

XIV.
Staat des
Krygs in
't Noor-
den.

(s) Refol. Holl. 24 Maart 1708. bl. 156.

(t) BURNET Vol. II. p. 330—333. LAMBERTI Tom. II. p. 249—256 Tom. XII. p. 49, 89. EUROP. MERC. Jan. — Juny 1703. bl. 70, 92, 99, 217. TINDAL Vol. V. [or XX.] p. 137—151.

(u) LAMBERTI Tom. II. p. 256.

1702. eerlang, slaagde. Midlerwyl, werden de Noord-
sche Kroonen, door deeze onlusten, belet, zig
te steeken in den oorlog tegen Frankryk, waar-
toe sommigen zig, veelligt, anders zouden heb-
ben laten beweegen. De Koning van Pruisfen
zelf deedt den Bondgenooten zo veel dienst niet,
als hy zou hebben kunnen doen, zo hy niet
voor eenen inval in zyne Erflanden bedugt ge-
weest was (v).

Verfchil
met Deenemarke.

Twee Zeeuwsche Kaapers, in den Zomer
deezes jaars, twee of drie Deensche schepen,
komende van Bourdeaux en Kadix, genomen
hebbende, deeden de algemeene Staaten, op 't
ernstig aanhouden des Konings van Deenemarke,
veel moeite, om deeze schepen te doen
ontflaan: waartoe de Staaten van Zeeland be-
zwaarlyk te brengen waren. Men moest zelfs
tot eene bezending naar Zeeland besluiten, om
de Staaten van gedagten te doen veranderen: 't
welk, zo ik meen, eindelyk, gelukte. Doch
diergelyke moeilykheden met onzydige nabuur-
ren ontstonden meermaalen, geduurende den
tegenwoordigen oorlog (w).

Verande-
ring in
Engeland.

De Graaf van Marlborough vertoefde, na 't
eindigen van den veldtogt, nog eenigen tyd,
in den Haage, om, met de voornaamste Leden
der Staaten, te raadpleegen op de toerusting
tegen het volgende jaar. Hy hieldt, in 't byzon-
der, naauwe gemeenschap met de Regeering
van Amsterdam, die hy, ligtelyk, bewoog, tot
gereede bewilliging in den Staat van oorloge.

Hy

(v) LAMBERTI *Tom. II. p. 6—28, 148—159, 161—184.*
TINDEL *Fol. V. [or XX.] p. 101, 136.*

(w) *Polez LAMBERTI Tom. II. p. 141, 142, 143, 144. Tom.*
II. f. 30, 31, 44, 132, 154, 155, 156.

Hy keerde, kort hierop, naar Engeland, daar de Koningin hem, eerlang, tot den rang van *Hertog* verhief. Zy hadt, omtrent deezen tyd, het Parlement vernietigd, en een nieuw beschreeven, welk meest uit Torys bestondt (x), weshalve men, hier te Lande, met reden bedugt werdt, voor eene verandering van maatregelen aan 't Engelsche Hof, die merkelyken invloed hebben kon op den staat der zaaken van Europa. Ook leerde de bevinding, eerlang, dat deeze kommer niet ongegrond geweest was.

De Staaten hielden, op 't einde deezes jaars, zoo sterk aan by de Koninginne van Groot-Britanje op de vermeerdering haarer Krygsmagt, dat haare Majesteit zulks, in Louwmaand des volgenden, voorsloeg aan 't Parlement, welk terstond besloot, tot eene werving van tienduizend man, te voegen by 't Leger der Bondgenooten, mids de Staaten van hunnen kant allen handel met Frankryk en Spanje strengelyk verboden. De beide huizen van 't Parlement drongen zeer op deeze voorwaarde (y), om dat het Fransche Hof zig, tot hier toe, van Engelsche, Hollandsche en Geneeffche Koopluiden bediend hadt, om zwaare geldsommen naar de Legers in Italie en aan den Keurvorst van Beieren in Duitschland over te maaken: welken weg men den Franschen wilde affnyden. De Staaten hadden nog geen byzonder verbod gedaan van briefwisseling en handel met Frankryk, en vonden 't vreemd, dat hierop, van de Engelsche zyde, zo sterk gestaan werdt. 't Belang van den

Koop-

(x) LAMBERTI *Tom. II. p. 231 — 2*l. TINDAL *Vol. V. [of XX.] p. 151, 152, 170.*

(y) *Resol. Holl. 19 Sept. 1702. bl. 426.*

1702.

XV.
Verbod
van allen
handel
met
Frankryk
en Span-
je.
1703.

1703.

Koophandel, de zenuw van den Vereenigden Staat, hadt, in dit opzigt, zelfs in de laatste oorlogstyden, veel door de vingers doen zien. Doch hunne Hoog-Mogendheden, thans ten naauwste verbonden met Groot-Britanje, beflooten, der Koninginne genoeg te geeven (z). De wisselhandeling en alle briefwisseling en Koophandel met vyanden van den Staat, en byzonderlyk met Frankryk en Spanje, werdt, eerlang, by openbaaren Plakaate, verboden. Ook kwamen 'er Plakaaten uit, tegen het voeren van Contrebande en andere goederen naar de twee Ryken. De invoer van koele en gebrande wynen, zout, en andere Fransche en Spaansche voortbrengfels, gewassen en stoffen, met naame Papier, bereide Suiker, Siroop en Glas, werdt ook volstrekt ongeoorloofd verklaard, by verscheiden' Plakaaten (a). De Engelschen hadden, in Zomermaand, reeds op diergelyke Plakaaten gedrongen in den Haage: doch de Staaten van Holland, Zeeland en Friesland waren 'er niet toe te beweegen geweest. Ook hielden de twee laatste Gewesten, nog tegenwoordig, het besluit der Staaten lang tegen. Friesland bewilligde, eindelyk; doch onder voorwaarden, die zeer verderfelyk geoordeeld werden voor den Koophandel van Amsterdam. Utrecht begeerde niet alleen den invoer, maar ook het gebruik der Fransche waaren verboden te hebben. Doch men kwam ten laatste overeen in het algemeen Verbod, waarvan wy ge-

(z) TINDAL *Fol.* V. [*or* XX.] p. 173 — 179. LAMBERTE *Tom.* II. p. 306, 510 311.

(a) Groot-Plakaatb. V. *Decl.* bl. 340, 341, 345, 347, 351, 369, 372.

gewaagd hebben: welk egter niet langer duuren zou dan één jaar, te beginnen met den eersten van Zomermaand. De Keizer en de Koningin van Groot-Britanje deeden een diergelyk verbod, zonder dat zy geraaden vonden, eenige byzondere waaren te noemen; gelyk de Staaten gedaan hadden (b).

1703.

Met den aanvang des jaars, vorderde de Raad van Staate twee millioenen en negenhonderdduizend guldens tot de kosten van den aanstaanden veldtocht, behalve nog vyfhonderdduizend guldens, tot de behoeften der Magazynen. De Staaten van Holland bewilligden, terstond, in deezen buitengewoonen eisch. Ook gavenze, eerlang hunne toestemming tot den algemeenen Staat van oorloge. Tot het uitrusten van agtenveertig schepen van rang, twaalf Fregatten, zes bombardeergaljoots, zes brandschepen en zes Vaartuigen voor de zieken en gekwetsen, behalve nog drie Oorlogschepen tot geleide naar Portugal, en twaalf platbodemde Vaartuigen, was 'er zes millioen honderdnegentigduizend agthonderd vierentwintig guldens geëischt, waarin Holland insgelyks bewilligde (c). Doch alzo de andere Gewesten niet zo gereed waren, om hunne toestemming te geeven, verscheenen de Staaten van Holland, op den vierentwintigsten van Louwmaand, in vollen getale, in de Vergadering der algemeene Staaten, den Leden, by monde van den Raadpensionaris Heinsius, voorhoudende „in welk een' „ gevaarlyken toestand de Staat zig bevonden „ hadt,

De Staaten van Holland bewilligen geereedelyk in de lasten des oorlogs.

Zy zoeken de andere Gewesten tot diergelyke geereedheid te bewegen.

(b) LAMBERTI *Tom. II. p. 340, 341, 307, 313, 315, 324.*

(c) LAMBERTI *Tom. II. p. 326.*

1703.

„ hadt, op het overlyden van Koning Wil-
 „ lem, doorlugtiger gedagtenisfe; hoe Holland
 „ toen de andere Gewesten hadt opgewekt,
 „ om naauw vereenigd te blyven, onderling
 „ goed verftand te houden, en kloekmoedige
 „ befluiten te neemen, tot behoudenis van den
 „ Staat, van de verkreegen' Vryheid en van
 „ den waaren Hervormden Godsdienst; hoe
 „ hierop een magtig Leger te velde, en eene
 „ aanzienlyke Vloot in zee gebragt was; en
 „ hoe de Voorzienigheid de wapenen van den
 „ Staat en die der Bondgenooten met verfchei-
 „ den' overwinningen gezegend hadt. Onder-
 „ tusfchen, vervolgde hy, moest men, om
 „ tot eene goede, vaste en duurzaame Vrede
 „ te geraaken, den oorlog wakkerlyk door-
 „ zetten. De vyand bereidde zig, om een ont-
 „ zaglyk Leger te verzamelen: welk den Staat
 „ zou konnen t'onderbrengen, zo men zig niet
 „ ten naauwfte vereenigd hielt. Maar de Re-
 „ geering van eenige Gewesten was niet zo
 „ eendragtig, als wel behoorde. Hierdoor,
 „ liepen de gemeene zaaken agteruit: de be-
 „ willingen kwamen traaglyk in, en de aan-
 „ deelen werden niet zo vaardig opgebragt,
 „ als wel vereischt werdt. Men verzuimde
 „ ook, in de meeste Gewesten, de troepen vol-
 „ tallig te houden. Sommigen hadden niet be-
 „ willigd, in den eisch tot aanvulling der Ma-
 „ gazynen: anderen hadden 'er luttel toe op-
 „ gebragt. Dus doende, zou men geen Vloot
 „ in zee, geen Leger te velde konnen bren-
 „ gen: de Magazynen zouden ontbloot bly-
 „ ven van gefchut en andere krygsbehoeften,
 „ en de grenzen blootgefteld voor eenen
 „ „ vyand-

„ vyandyken aanval. De Staaten van Holland, 1703
 „ dit alles bezeffende, hadden goedgevonden,
 „ in vollen getale, te verfchynen, in de Ver-
 „ gadering van hunne Hoog-Mogendheden,
 „ om op meerder eenigheid in 't raadpleegen,
 „ meerder vaardigheid in 't bewilligen en in 't
 „ opbrengen der ingewilligde fommen, aan te
 „ dringen. Zy wisten, dat de Regeering, uit
 „ zeven oppermagtige Gewesten bestaande,
 „ best door overtuiging bewoogen werdt, en
 „ dat het voorbeeld onder de bekwaamfte mid-
 „ delen van overtuiging gerekend moest wor-
 „ den. Zy hadden dan, om een goed voor-
 „ beeld te geeven, in alle de gevorderde las-
 „ ten bewilligd. Zy vertrouwden nu, dat de
 „ andere Gewesten hun voorbeeld zouden vol-
 „ gen, de eenigheid, de vriendschap en het
 „ goed verftand bewaarende, en de gereezen
 „ onlusten fpoedig nederleggende, om zo veel
 „ te eerder in de eifchen des Raads van Staate
 „ te kunnen bewilligen: ten welken einde,
 „ zy verzogten, dat aan de Gewesten mogt
 „ gefchreeven, en dat Gelderland en Zeeland,
 „ die hunne aandeelen niet opbragten, mog-
 „ ten bezonden worden (*d*):” gelyk, federt,
 gefchiedde (*e*).

Wy hebben van deeze poogingen der Staa-
 ten van Holland, om de andere Gewesten tot
 het opbrengen der gemeene lasten te bewee-
 gen, welken, naderhand, dikwils, herhaald
 werden, hier, in 't byzonder, willen gewaa-
 gen, om dat 'er uit af te neemen is, welke ver-
 an-

(*d*) *Voiez* LAMBERT *Tom. II. p. 327.*

(*e*) *Notul. Zeel. 1, 5, 12, 19, 27 Maart 1703. bl. 101, 103, 132, 152.*

1703. andering 'er, in de Regeering der Vereenigde Gewesten, gekomen was, na de dood des Stadhouders, wiens werk anders geweest was, de Gewesten over te haalen tot bewilliging in, en opbrengen van de gewoone en buitengewoone kosten des oorlogs. De Staaten van Holland, het rykste der zeven Gewesten, namen, nu 'er geen Stadhouder was, dit gedeelte van het Stadhouderlyk werk op zig: welk zy, gemeenlyk, door hunnen Raadpensionaris, lieten uitvoeren. Het ampt van Raadpensionaris verkreeg dus een nieuw aanzien, naar maate dat de Staaten van Holland meer gezags kreegen, in de Vergadering der algemeene Staaten.

Verdra-
gen met
enige
Duitsche
Vorsten.

In Lentemaand, kwamen Koningin Anna en de Staaten overeen, om hunne troepen met nog twintigduizend man te vermeerderen (*f*). Ook sloottenze een Verdrag met den Hertoge van Holstein-Gottorp: waarby deeze zig verbondt, om den twee Mogendheden twee Regementen Dragonders en twee Regementen voetvolk, ten haaren koste, te leveren (*g*). Wat laater, werdt met den Keurvorst van de Palts een diergelyk Verdrag getroffen. Zyne Keurvorstelyke Doorlugtigheid verbondt zig, by het zelve, tot het leveren van zesentwintighonderd knechten, verdeeld in vier Battaillons (*h*). Met den Bisfchop van Munster, den Hertoge van Saxen-Gotha, en den Landgraave van Hesen-Kassel, werden, eerlang, diergelyke Verdragen getroffen (*i*).
Ter-

(*f*) *Volez* LAMBERTI Tom. II. p. 345.

(*g*) DU MONT Corps Diplom. 16m. VIII. P. I. p. 114.
LAMBERTI Tom. II. p. 339.

(*h*) LAMBERTI Tom. II. p. 355.

(*i*) Resol. Holl. 17, 22 Maart, 7. 14 April, 19 May 1703.
ib. 142, 147, 159, 216, 224, 242, 285.

Terwyl men zig, op deeze wyze, in staat stelde, om een talryk Leger in 't veld te brengen, en iet gewigtigs aan den Rynkant te onderneemen, waren de vyandlykheden in Duitschland begonnen, met den aanvang des jaars. Meisenheim, in 't Hertogdom Tweebrugge, werdt, in Louwmaand, ingenomen door de Bondgenooten: Traarbach, door de Hessische en Staatsche troepen, in Sprokkelmaand, veroverd; doch op de aankomst van den Graave van Tallard, die de Moezel afkwam, wederom verlaaten. Villars, die, met een Leger van dertigduizend man, by Straatsburg lag, floeg, ten zelfden tyde, 't beleg voor de Kehlerschans, tegen over de gemelde Stad. Zy was rykelyk van volk; doch slegt van krygs- en mondbehoefsten voorzien, en gaf zig over, by verdrag, op den negenden van Lentemaand (*k*). Het Weener-Hof, bedugt voor de vereeniging der Franfchen en Beierschen, zondt, hierop, twee Legers naar Beieren, onder de Graaven Schliek en van Styrum, die eenige Steden bemagtigden. Doch Schliek werdt, by Schardingen, geslaagen, door den Keurvorst, op den elfden van Lentemaand. Ook leedt de Prins van Brandenburg-Anspach eenig nadeel van de Beierschen, waarna de Keurvorst bezetting wierp in Regensburg, welk buiten staat was, om tegenstand te bieden (*l*). Villars, hierop, bevel gekreegen hebbende, om zig, het kostte wat het wilde, te voegen by de Beierschen, viel aan op de linien der Keizerschen, onder Prinse Lodewyk van Ba-

1703.

XVI.
Opening
van den
veldtocht
in
Duitsch-
land.

De Fran-
fchen
verove-
ren de
Kehler-
schans.

Zy tasten
de linien
by Stol-
hoffen
aan.

(*k*) Europ. Merc. Jan.—Juny 1703. bl. 125, 127, 130, 179.

(*l*) TINDAL Vol. V. [or XX.] p. 321—327.

1703

Baden by Stollhoffen, juist op den zelfden tyd, als agt regementen Staatfche troepen, onder den Generaal-Major Goor, na 't verlaaten van Traarbach, by 't Leger onder den Prinfe van Baden, waren aangekomen. De aanval was hevig. Doch de Keizerfchen en Staatfchen weerden zig zo wakkerlyk, dat de Franfchen, met groot verlies, werden afgeflaagen, en de wyk naar Offingen neemen moesten. Villars gaf egter den moed niet op, om den Keurvorst van Beieren, die gevaar liep van door grooter magt overmeesterd te worden, by te fpringen. Het Zwarte Wald werdt, in dit jaargetyde, onbruikbaar gehouden: en hierom zorgeloos bewaard. 't Was, ondertusfchen, de eenigfte weg, dien Villars neemen kon, na dat hem de doortogt by Stollhoffen belet was. Hy toog dan derwaards, en 't gelukte hem, zyn Leger, by Dutlingen, met de Beierfche te vereenigen, op den twaalfden van Bloeimaand. De Graaf van Styrum brak, terftond hierna, op met zyn Leger, van zins om zig te voegen by den Prinfe van Baden: doch by Schemmingen overvallen wordende, zag hy zig genoodzaakt, de wyk te neemen, onder 't gefchut van Nordlingen (*m*).

Rynberk en Gelder verder veroverd, door de Pruisifchen.

De zaaken der Bondgenooten liepen dus te rugge in Duitschland; doch aan den Beneden-Ryn en in de Spaanfche Nederlanden, diende hun het krygsgeluk beter. Rynberk, gedurende den Winter geblokkeerd geweest zynde door de Pruisifche troepen onder den Graave van

(*m*) DANIEL JOURNAL, p. CCHJ. TINDAL Vol. V. [of XX.] p. 327, 328.

van Lottum , gaf zig over , by verdrag , op den negenden van Sprokkelmaand (*n*). Lottum hieldt toen ook Gelder , het gantsche jaar , geblokkeerd . De Stad gaf zig niet over voor den zeventienden van Wintermaand , en werd terstond met Pruisische manschap bezet (*o*). Den Hertoge van Marlborough , in Lentemaand , uit Engeland zynde overgekomen , werdt alles gereed gemaakt , om , onder zyn opperbevel , 't beleg te slaan voor Bon . De Stad werdt be- rend op den vierentwintigsten van Grasmaand , door de Pruisische en Lunenburgsche Ruite- rye , onder den Luitenant - Generaal *Bulau*. Marlborough , Obdam , Koehoorn en andere Krygsoversten vervoegden zig , terstond hier- na , in persoon , in 't Leger voor Bon . De Ge- neraal van Obdam oordeelde , dat hem het op- perbevel over 't beleg toekwam , en zag on- gaarne , dat het aan ' een ' vreemd ' Generaal , den Hertoge van Marlborough , gegeven werdt (*p*). De Stad werdt , op drie plaatsen , aange- tast , onder 't beleid van den Luitenant - Gene- raal Koehoorn , den Prins van Hessen - Kassel en den Luitenant - Generaal Fagel , die ieder twaalf regementen onder zig hadden . De loop- graaven werden geopend , op den derden van Bloei maand , en men naderde de Stad , zonder eenig merkelyk verlies van manschap . Op den agtsten , begonden de batteryen te speelen . De Stad en de Sterkte aan de andere zyde des Ryns werden hevige beschooten , uit het kanon

1703.

Marlbo-
rough
belegert
Bon.(*n*) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 215.(*o*) LAMBERTI *Tom.* III. *p.* 4. TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 340.(*p*) *Misive van den Griffier FAGEL van 28 Juny 1703. MS.*

1703. en uit de mortieren. Des anderendaags, liep men storm op de Sterkte, binnen welke, de barakken en andere gebouwen in brand gestoken werden door de bezetting, op dat zy, onder dekfel van den rook, te veiliger mogt kunnen wyken naar de Stad. Doch zy werd hierin belet, door de wakkerheid der aanvalleren, die de Sterkte, eerlang, veroverden, en veelen der bezettingen afmaakten, of gevangen namen. Toen werd de Stad, nog heviger dan te vooren, uit zeventig stukken tevens, beschooten. De belegerden deden eenen fellen uitval, waarin, van wederzyde, veel volks omkwam. Op den dertienden, bestormde de Prins van Hessen-Kassel de Stad, dryvende den vyand uit de werken. Des anderendaags, maakten de belegeraars zulk een geweldig vuur, aan alle kanten, dat de belegerden verzogten in besprek te komen. 't Verdrag werd, op den zestienden, getekend. En op den derden dag daarna, toog de bezetting ter Stad uit, naar Luxemburg (q).

De Stad geeft zig over.

XVII. Terwyl 't beleg van Bon nog duurde, gaf de Koning van Frankryk, oordeelende dat de Stad het nog eenen geruimen tyd zou kunnen uithouden, aan de Maarfchalken Boufflers en Villeroi bevel, om het beleg van de Stad en 't Kasteel van Luik te onderneemen: doch dezzen, berigt ontvangen hebbende, dat Bon slegts weinige dagen langer zou kunnen verdedigd worden, wendden zig naar Maastricht, om de troepen der Bondgenooten, aldaar byeen-

(q) Dagreg. der Beleg. van Bon. gedr. 1703. LAMBERTI Tom. II. p. 435. TINDAL Vol. V. [or XX.] p. 328-331.

getrokken, te overvallen en de Stad te bombardeerden. Zy naderden, derhalve, met een Leger van veertigduizend man, tot omtrent Tongeren, op den vyfden van Bloemaand. De Bondgenooten, die zig van deeze Plaats dagten meester te maaken, weeken, hierop, tot onder 't geschut van Maastricht, waarna de Franschen Tongeren met weinig moeite veroverden. Toen trokken zy regt toe regt aan op de Bondgenooten, die zig, onder 't bevel van den Heere van Ouwerkerk, terstond, in slagorde stelden: waarop de Franschen, schoon ongelyk veel sterker van manschap, te rug keerden naar Tongeren. Na 't overgaan van Bon, sloeg Marlborough, met het gantsche Leger, op weg, om den vyand van Tongeren te verdryven, en Luik te dekken. De Bondgenooten, overtroffen nu de Franschen verre in getal, waarom deezen den slag niet alleen schuwden, maar, op de aankomst van Marlborough, die de Jekker overgetrokken was, Tongeren verlieten, en naar Hannuye weeken. De Hertog, geene kans ziende, om den vyand in te wikkelen in eenen veldslag, sloeg zig, eerlang, niet verre van Luik, neder (r).

Doch eenige weeken laater, vondt men geraaden, de linien des vyands in 't Land van Waas aan te tasten, waartoe een deel van 't Leger der Bondgenooten, te sचेpe, naar Dordrecht, afgezonden werdt. Den Baron Spar werdt gelast, eenen aanval omtrent Stekene te doen. Koehoorn zou over de Schelde trekken, en iet omtrent Liefkenshoek onderneemen;

1703.

Zy veroveren Tongeren.

Verlaaten 't wederom.

De Bondgenooten overweldigen de vyandlyke linien in Vlaanderen.

(r) TINDAL *Vol. V.* [or XX.] p. 331—333.

1703.

men; terwyl Obdam, aan deze zyde der Schelde blyvende, met het overig deel der afgezonden' manschap, de linien voor Antwerpen aantasten zou. De Franschen hadden hieromtrent twee vliegende Legers in 't veld, een onder den Markgraave van Bedmar, en een onder den Graave van La Motte, welke by Brugge lag. Spar, onderrigt, dat La Motte naauwagt op hem gaf, hieldt zig, als of hy 't op Brugge gemunt hadt, en sloeg, tegen 't einde van Zomermaand, derwaards op weg. Doch schie-lyk wendende, overviel hy de linien by Stekene onverhoeds, en overweldigdeze, vegtenderhand. Hy verloor hier egter wel twaalfhonderd man, kreeg zelf eene ligte wonde, en ontving een' schoot op zyne goudbeurs, in welke een eenige pistool zyne dye behieldt. Koehoorn viel, ten zelfden tyde, aan op de linien aan de punt van Kallo, die, insgelyks, bemagtigd werden. Hy maakte zig, na eenigen tegenstand, ook meester van de Reduit op S. Antonishoek. De manschap, die, onder den Generaal van Obdam, by Antwerpen, lag, en slegts uit dertien Battaillons en zesentwintig Esquadrons bestondt, brak den zevenentwintigsten van daar op naar Ekeren. Men hadt voor, de linien by Antwerpen aan te tasten, en den vyand het zenden van volk naar Vlaanderen te beletten. Doch Obdam, verstaande dat zyne magt hier toe te klein was; leggende den vyand, volgens eenpaarige berigten, met drie-endertig Battaillons, zeventig Kompagnien Grenadiers, en twee-endertig Esquadrons, agter zyne linien verschanst; vertoonde dit aan de algemeene Staa-ten en aan den Hertoge van Marlborough. Hy
wees

wees te gelyk aan, dat hy groot gevaar liep van zelf aangetast te worden, en drong ernstelyk op versterking van manschap, die hem geweigerd was (t). In deeze verlegenheid, overviel Bouflers hem onverhoeds, op den dertigsten, met eene groote overmagt, zyn Leger van alle kanten omsingelende. Obdam, schoon verwigtigd van 's vyands aantogt, hadt nauwlyks tyd gehad om de pakkaadje af te zenden naar Bergen op Zoom, van zins om met zyn Leger ook derwaards te wyken. Bouflers viel hem zo schielyk op 't lyf, en hadt de naaste wegen zo wel bezet, dat hy genoodzaakt was door den vyand heen te slaan. 't Gevegt duurde lang, doch in veel wanorde. Men wil, dat 'er, zo wel aan 's vyands zyde, als aan die der Bondgenooten, veel volks sneuvelde. Obdam, afgesneeden van de zynen, wendde alle mogelyke middelen aan, om zig wederom by dezelve te voegen; doch verviel daardoor, tot tweemaal toe, onder de vyanden, die hem noodzaaken te deinzen. Hy moest dan, eindelyk, ontwyken naar Breda, alleenlyk van omtrent dertig, zo Officiers, als ruiters en bedienden, verzeld. De vyandyke Ruitery vervolgde hem nog tot dicht onder de Stad, en nam hem vyf van zyne paarden af. Slangenburg, Hompesch en andere Legerhoofden deden, midlerwyl, op hunne byzondere posten, allen mogelyken tegenstand, en hielden 't gevegt uit. Men vernam zelfs, dat de Franschen, na 't eindigen van den sryd, by nagt, naar hunne linien te rug

17034

Gevegt
by Eke-
ren.

(t) Misiven van den Generaal OB DAM van 24, 26, 28, 29
30 Juny 1703. MSS.

1703.

rug geweeken waren, en hieruit namen de Bondgenooten gelegenheid, om zig de overwinning toe te schryven. De Franfchen roemden 'er insgelyks op, om dat Obdam genoodzaakt geweest was, het Leger te verlaaten. In Holland, liep het gerugt, dat de Generaals, die 't gevegt onder 't bevel van Obdam hadden bygewoond, voortaan, niet meer onder hem dienen wilden; doch zy, hiervan kennis bekomen hebbende, beslooten dit gerugt te stuiten, en schreeven eenen brief, den twaalfden van Oogstmaand gedagtekend, en door dertien perfoonen, zo Generaals als Brigadiers, gerigt aan den Heere van Obdam, waarby zy verklaarden „ dat zulk een gerugt „ ongegrond, en vierkant met hunne gevoe- „ lens ftrydig was; dat zy derhalve, het be- „ fluit genomen hadden, om hem te verzeke- „ ren, dat, verre van zwaarigheid te maaken „ om onder zyn bevel te dienen, zy hem met „ groot genoegen wederom aan 't hoofd van „ 't Leger zouden zien (*t*).” Ook werdt hy, by zyne terugkomst in 't Leger, door alle de Generaals en Hoofd-Officieren, met tekenen van vreugde en toegenegendheid ontvangen (*u*). Hy hadt zig, kort na 't gevegt by Ekeren, begeven naar den Haage, daar hy zyn gedrag zo wel wist te verdedigen, dat hy, eer zyne zaak nog eindelyk afgedaan was, op last der algemeene Staaten, zyn voorig gebied wederom aanvaardde, en met lof waarnam. De uitslag van 't gevegt gaf, midlerwyl, gelegenheid tot

ver-

(*t*) Uit een Afschrift van 't Oorspronkelyke. *Poiez ausfi* LANOERTI Tom. II. p. 259.

(*u*) *Misive van Jen Gener. OBDAM van...* Octob. 1703. 825.

verscheiden' beschuldigingen der wederzydsche Legerhoofden. Men hadt den Heer van Obdam kwalyk genomen, dat hy 't Leger verlaaten hadt. Maar 't beleid van Boufflers, die met zulk eene groote overmagt meer moest uitgevoerd hebben, werdt niet minder veroordeeld aan 't Fransche Hof, daar men ongeraaden vount, hem voortaan aan 't hoofd eens Legers te stellen. De Hertog van Marlborough zelf liep niet vry. Men oordeelde, dat hy niet verzuimd moest hebben, Villeroi aan te tasten, wiens Leger, sedert den optogt van Boufflers, geweldiglyk verzwakt was (v) De Heer van Obdam, ondertusfchen, diep getroffen over 't gerugt, welk men ten zynen nadeele verspreid hadt, en welk hy hieldt door zyne partyen misbruikt te worden, om hem in kleinagting te brengen, drong, van tyd tot tyd, op nader onderzoek en afdoen zyner zaake, die voor den Raad van Staate gebragt, doch lang slepende gehouden werdt. Maar, in Herfstmaand des volgenden jaars, verklaarden de Staaten van Holland, tegen 't gevoelen der Steden Delft, Amsterdam, Alkmaar, Enkhuizen en Edam „ dat zy, na een naauwkeurig „ onderzoek der bescheiden, *niets* ten laste „ van den Heere van Obdam gevonden hadt, „ den (w).” Hy verkoos egter, eerlang, niet meer te dienen, alzo hy verwacht hadt, nevens den Heere van Ouwerkerk, bevorderd te zullen

(v) Resol. Holl. 22 Maart 1704. bl. 187. 26 April 1709. bl. 204. Rapport van den Heere van OBDAM en Remarques op zyne Memorie, gedr. 1703. LAMBERTI Tom. II. p. 443—459. Tom. XII. p. 161, 162. TINDAL Vol. V [or XX.] p. 333—337.

(w) Resol. Holl. 24 Sept. 1704. bl. 483. 5 May 1705. bl. 225.

1703. len worden tot Veldmaarschalk, waartoe hy, door twee Gewesten, Zeeland en Overysfel, benoemd was (x). Doch de meeste Gewesten hadden andere inzigten: en de Generaal hieldt het zyner eere te na te zyn, dat hy onder den Heere van Ouwerkerk staan zou.

De Bondgenooten zoeken de Franschen, vergeefs, in te wikkelen in eenen veldslag. De Bondgenooten, midlerwyl, na 't gevegt by Ekeren, hunne verspreide benden wederom sâmengetrokken hebbende, beslooten, op nieuws, te beproeven, of de vyand, die by S. Job gelegerd was, zig niet tot eenen veldslag zou willen laten uitlokken. Marlborough en Ouwerkerk trokken naar Hoogstraaten, omtrent een half uur van de Legerplaats der Franschen, terwyl Slangenburg, van Lillo opgebroken, tuschen Ekeren en Kapelle, staan kwam, om den vyand, van dien kant, aan te tasten. Marlborough stelde zig, eerlang in slagorde, op eene ruime vlakke, regt tegen over de Franschen, en deedt vier schooten, tot een teken voor Slangenburg, om den aanval te be-ginnen. Doch Villeroi schuwde den sryd wederom, brak op van by S. Job, en week agter zyne linien. By deeze gelegenheid, raakten eenige Engelsche Dragonders handgemeen met eenige vyandelyke Ruiters, die, tot dicht aan de linien, te rug gedreeven werden. Eenige Legerhoofden der Bondgenooten namen, ten zelfden tyde, naauwe agt op den toestand der vyandlyke linien, die Marlborough voorhadt te overweldigen: doch de Afgevaardigden te Velde en de Staatfche Legerhoofden vonden zulk

(x) Refol. Overysf. 3 April 1704. MS. Notul. Zeel. 4 Sept. 1703. Misliven van den Generaal ODDAM van 19 Jan. 19 April 1704. MSS.

zulk eene onderneeming te gevaarlyk, alzo zy, ten ergften uitvallende, de Vereenigde Gewesten bloot ftellen zou voor den vyand, en ten beste slaagende, geen voordeel altoos zou geeven, konnende de Franfchen altyd de wyk neemen naar de fterke Plaatsen der Spaanfche Nederlanden. 't Befluit viel dan, om nog eene of twee belegeringen te doen, en daarmede den veldtogt te eindigen (*y*). Huy werd berend, omtrent het midden van Oogftmaand, en gaf zig, den vyfentwintigften, over. De bezetting bleef krygsgevangen, om uigewisfeld te worden tegen twee Battaillons, die, in 't begin van den veldtogt, te Tongeren, gevangen genomen waren (*z*). Daarna, floeg men 't beleg voor Limburg: dat, naauwlyks befchooten zynde, zig overgaf, op den zevenentwintigften van Herftmaand. De bezetting bleef hier, insgelyks, krygsgevangen (*a*). De Staaten beslooten bezit te neemen van de Stad, en de Wethouders en Amptenaars den eed aan hun te doen afleggen (*b*). De Hertog van Marlborough nam dit egter euvel, voorgeevende, dat zulk eene handelwyze den Keizer en andere Bondgenooten vervreemden zou van de Staaten, en aangezien worden als frydig met het Groot Verbond (*c*). Doch de Staaten verftonden 't anders. Zy hadden, by dit Verbond, ook eene

1703.
Zy veroveren Huy,
en Limburg.

Bar-

(*y*) Verbaal der Gedeput. te Velde. *MS.* TINDAL *Vol. V.* [or XX.] p. 337—339.

(*z*) *Misfiven der Gedeput. te Velde van 20, 23 en 24 Aug. 1703.* *MSS.* LAMBERTI *Tom. II.* p. 461.

(*a*) Verbaal der Gedeput. te Velde. *MS.* LAMBERTI *Tom. II.* p. 466. *Tom. XII.* p. 165. TINDAL *Vol. V.* [or XX.] p. 339.

(*b*) *Secr. Refol. Gener. Sabb. 15 Sept. 1703.* *MS.*

(*c*) *Misfiven der Gedeput. te Velde van 25 Sept. 1703.* *MS.*

1703. *Barriere* voor zig bedongen, waartoe hun, onder andere Plaatsen, ook Limburg dienen kon. Doch de Gedeputeerden te Velde verschooven, sedert, de volkomen schikking over Limburg: 't welk hunne Hoog-Mogendheden zig gevallen lieten (*d*). Het Leger der Bondgenooten werdt, daarna, in de Winterkwartieren gelegd. De vereenigde Engelsche en Staatfche troepen hadden zig, geduurende deezen veldtogt, verzekerd van den Neder-Ryn, en daarenboven de Landstreek Kondrotz in het Luiksche geheellyk onder hun bedwang gebragt. Sommigen hadden egter grooter verwagting gehad van hunne onderneemingen: de Engelschen inzonderheid, die den geringen uitslag van den veldtogt toeschreeven aan de bekommerdheid der Staaten, en aan de verdeeldheid onder dezelyen: willende sommige Gewesten eenen Kapitein-Generaal verkooren hebben, terwyl de meesten verstonden, de Legers, door Afgevaardigden te Velde, te kunnen bestieren (*e*). De jonge Prins van Nassau, Erfstadhouder van Friesland, dien sommigen gaarne tot Kapitein-Generaal zouden bevorderd gezien hebben, hadt reeds blyken van moed gegeven, en den gantschen veldtogt bygewoond (*f*).

XVIII. De Maarschalk van Villars, zyn Leger, Staat des oorlogs aan den Donauw. gelyk wy hiervoor aantekenden, met dat onder den Keurvorst van Beieren, vereenigd hebbende, bleef eenigen tyd leggen, omtrent den Donauw; terwyl de Keurvorst in Tirol rukte, welk

(*d*) Secr. Refol. Gen. *Domin.* 30 *Septemb.* *Mart.* 9 *Offob.* 1703. *1755.*

(*e*) TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] p. 340.

(*f*) *Europ. Merc.* *July—Decemb.* 1703. *bl.* 151.

welk ontbloot was van Krygsvolk, en waar hy zig ligtelyk meester maakte van Inspruk. De Prins van Baden, wiens Leger merkelyk verzwakt was, kon meer niet doen, dan op de bewegingen van Villars agt geeven, zonder hem te durven aantasten. Vendôme, die in 't Hertogdom Milaan lag, kreeg, midlerwyl, bevel, om naar Tirol te trekken, en zig daar te voegen by de Beierschen; doch eer dit geschieden kon, hadden de Tirolsche Landluiden den Keurvorst reeds wederom gedreeven uit hun Gewest. Vendôme, die 't op Trente gemunt schein te hebben, werdt, door dezelfde Landluiden, die midlerwyl ook eenige geregelde manschap tot onderstand gekreegen hadden, genoodzaakt, naar 't Milaneefche te rug te keeren. De Keurvorst, het Landschap Tirol, op Kuffstein na, geruimd hebbende, was in Beieren gerukt, op de tyding, dat de Keizerschen, onder *Raventlau*, langs den weg van Pasfau, derwaards getoogen waren. Hy besloot, hierop, zig meester te maaken van Augsburg; doch de Prins van Baden, onderrigt van deezen toeleg, trok derwaards, en dekte de Stad met zyn Leger. De Beierschen verdeelden zig, hierop, in twee hoopen: een van welken naar Donauwert toog, terwyl de andere naar Friedburg keerde. Doch deeze Stad viel, kort hierna, den Keizerschen in handen. Midlerwyl, was de Graaf van Styrum afgezonden door den Prins van Baden, om zig van een' voordeelligen post aan den Donauw meester te maaken. Doch terwyl hy derwaards op weg was, werdt hy tegengetrokken door den *Markgraave d'Usfon*, dien hy eerst aanviel, doch die hem, ein-

1703. delyk, noodzaakte, de wyk te neemen. De af-
 togt geschiedde nogtans in goede orde, na dat
 het gevegt, van zes uren des morgens tot vier
 uren des nademiddags, geduurd hadt. Men
 wil, dat 'er de Keizerfchen twaalfduizend man
 in verlooren, benevens al hun geschut en pak-
 kaadje. In Wintermaand, maakten de Beierfchen
 zig meester van Augsburg (g).

De Fran-
 fchen
 herwin-
 nen Bri-
 fak en
 Landau.

Het Fransche Leger in de Elzas hadt, in
 Oogstmaand te vooren, onder 't beleid vanden
 Hertoge van Bourgondie en den Graave van
 Tallard, het beleg geslaagen voor Oud Brisak,
 welk zig, na veertien of vyftien dagen, by ver-
 drag overgaf. Tallard kreeg, daarna, bevel,
 om Landau te belegeren, en kwam in Wyn-
 maand voor de Stad. De Bondgenooten, zig
 veel latende gelegen leggen aan de behoude-
 nis deezer Plaatse, vaardigden den Prins van
 Hesen-Kasfel uit de Nederlanden af, om de-
 zelve te ontzetten. De Prins vereenigde zig,
 by Spiers, met de Paltfische manschap onder
 den Graave van Nasfau-Weilburg, en bereid-
 de zig, daarna, tot het ontzet van Landau.
 Maar de Franschen zonden tienduizend man,
 onder den *Markgraave van Pracontal*, af, om
 Tallard te onderiteunen, waarna de vereenig-
 de magt des vyands aantrok op het Leger des
 Prinzen van Hesen-Kasfel. De Graaf van Nas-
 fau-Weilburg leedt den eerften aanval, op den
 zestienden van Slagtmaand, en werdt, eerlang,
 genoodzaakt te wyken, met de gantsche linker
 vleugel des Legers, zonder dat de Prins van
 Hesen-Kasfel, die over de regter vleugel ge-
 boodt,

(g) TINDAL *Kvl. V.* [or *IX.*] p. 340—344, 347.

boodt, hem tydig genoeg te hulp komen kon. De vyand viel, daarna, de regter vleugel aan, van vooren en van ter zyde, en noodzaakte dezelve, insgelyks, tot wyken, na eenen hardnekkigen tegenstand. De overwinning verklaarde zig volkomenlyk voor de Franschen, schoon zy hun op veel volks te staan kwam. Landau, nu geene hoop altoos hebbende op ontzet, ging den volgenden dag over, by verdrag: waarmede de veldtogt in de Elzas beslooten werdt (*h*). 1703.

De Keizer leedt niet alleen veel van de Franschen en Beierschen in Duitschland; maar zyne zaaken werden ook sterk agteruit gezet, door eenen opstand in Hongarye, die, door het Fransche Hof, en door zendelingen van den Keurvorst van Beieren, onder de hand, verwekt was, of gevoed werdt. De misnoegden trokken, in groote hoopen, aan verscheiden' oorden, byeen, verkiezende den Prins *Ragotski* tot hun opperhoofd, wien eenige onderstand, langs Poolen, toegezonden werdt. Ook gaf men den Hongaaren verzekering, dat 'er geene vrede geslooten zou worden, zonder dat zy, daarby, hersteld werden in het vol bezit hunner voorregten. Het Weener-Hof vreesde, ten deezen tyde, ook zeer voor eene Vredebreuk met de Porte; doch de groote Heer gaf den Keizer herhaalde verzekeringen, dat hy 't Verdrag van Karlowitz, heiliglyk, onderhouden zou (*i*).

Opstand
in Hongarye.

In Italie, was deezen Zomer luttel voorgevallen. De Keizerfchen waren te zwak om aanvallenderwyze te oorloogen. De mislukte togt naar

Krygsbedryven
in Italie.

(*h*) LAMBERTI *Tom. II. p. 598.* TINDAL *Vol. V. [or XX.] p. 344, 345*

(*i*) TINDAL *Vol. V. [or XX.] p. 347.*

1703. naar Tirol verhinderde de Franschen ook, iet van gewigt te onderneemen. Zy sloegen 't beleg voor Ostiglia; doch werden, eerlang, genoodzaakt, de Plaats te verlaten. Maar de sterke Vesting Berfello, lang geblokkeerd geweest zynde, werd aan den Hertog van Vendôme opgegeven, by verdrag van den zeventwintigsten van Hooimaand. De Franschen geraakten, hierdoor, in 't bezit van 't Hertogdom Modena (*k*).

XIX. Ter zee, werd, dit jaar, van de zyde der Bondgenooten, met kleinen voorspoed, geoorloogd. De Engelsche Vloot was, in Bloeiimaand, in staat, om zee te kunnen kiezen: doch de Staatfche hadt zig toen nog niet by dezelve kunnen voegen: weshalve Rooke bevel kreeg, om uit te loopen, en de Fransche kusten, op welken men ook eene landing voorhadt (*l*), te ontrusten. Doch hy verrigtte niets van belang op deezen togt (*m*), die omtrent eene maand duurde. Zeventien Staatfche Oorlogfchepen, onder den Luitenant-Admiraal Almonde (*n*), zig, federt, vereenigd hebbende met vyfendertig Engelschen, onder den Admiraal Cloudesly Shovel; ftak de famengevoegde Vloot, in 't begin van Hooimaand, in zee naar de kust van Portugal, daar men voor eene onderneeming der Franschen bedugt was. De Koning van Portugal, lang aangezigt van Frankryk en van de Bondgenooten, hadt zig, eindelijk, verbonden met de laatften. 't Verdrag was,

Verdrag met den Koning van Portugal.

(*k*) DANIEL Journal, p. CCXJ. TINDAL Vol. V. [or XX.]

p. 341.

(*l*) Refol. Holl. 22 May 1703. bl. 293.

(*m*) DANIEL Journal, p. CCXIJ.

(*n*) Zie zyne Infr. Refol. Holl. 18 May 1703. bl. 230.

was, te Lisbon, getekend, op den zestienden van Bloemaand. De Koning verbondt zig, „ om ten hoogste vyftienduizend man te betaalen van het Krygsvolk, welk, tot het voeren van den oorlog in Spanje, stondt gebruikt te worden, waarby hy nog dertienduizend Portugeezen voegen zou. De Keizer, de Koningin van Groot-Britanje en de Staaten zouden hem, hier tegen, jaarlyks, een millioen stukken van agten betaalen, en, geduurende den oorlog, twaalfduizend oude geoffende knegten in Portugal houden, waarby Groot-Britanje en de Staaten in 't byzonder eene bekwaame Vloot zouden voegen. De Aartshertog Karel zou, nevens deezen onderstand, in Portugal ontvangen, en door den Koning voor Koning van Spanje erkend worden: waarna hy eenige Steden in Spanje aan Portugal afstaan zou:” welk laatste, in een der geheime punten van 't Verdrag, beloofd werdt (o). In gevolge nu van dit Verdrag, was de vereenigde Vloot naar Lisbon gezeild. Van hier vertrok zy, eerlang, naar de Straat, en voorts naar de Middelandfche zee, tot op de kust van Valence, daar Shovel en Almonde eene verklaring deeden verspreiden, waarby zy de Spanjaards nodigden om den Aartshertog Karel voor Koning te erkennen. Doch deeze verklaring deedt geen en anderen dienst, dan dat zy de Spanjaards bewoog, om de Vloot te voorzien van verversching en voorraad, die met gereed geld betaald werdt. Ook nam

(o) Refol. Holl. 10 May, 13 July 1703. bl. 316, 324. *Voies du Mont* Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 127.

1703. nam zy hier water in, waaraan de fchepen groot gebrek hadden. In Herftmaand, zeilde zy tot voor Livorno, daar zy zig eenigen tyd ophieldt (p). De *Markgraaf van Coëllegon*, in Bloei maand, op de hoogte van Lisbon kruisfende, met vyf Fransche Oorlogfchepen, ontmoette aldaar eene Engelsche en Hollandfche Koopvaardyvloot onder 't geleide van eenige Oorlogfchepen, die, na een hardnekkig gevegt, overweldigd werden. Doch de meeste Koopvaarders hadden zig, gedurende het gevegt, geborgen in de havens van Portugal. De wakkere Kapitein *Roemer Vlak*, die op een der Staatfche Oorlogfchepen geboodt, ontving eene wonde in 't gevegt, waaraan hy, eerlang, te Toulon overleedt. De *Ridder de Saint Pol* tastte, in Oogftmaand, eene Hollandfche Koopvaardyvloot aan, die door vier Oorlogfchepen begeleid werdt. Drie van deeze vier Oorlogfchepen vielen hem in handen. Ook vernielde hy omtrent dertig Koopvaarders (q). Te vooren, hadden vier Fransche Oorlogfchepen de Hollandfche Haringvloot aangetast. Vier ligte fchepen, die de Visfchers dekten, ftelden zig wakkerlyk te weer: een werdt 'er in den grond gefchooten: een ander veroverd: een derde ftak, zo verhaald wordt, den brand in zyn eigen buskruid, en vloog met al 't volk in de lugt: het vierde bergde zig op de reede van Leith: waarna verfcheiden' buizen, door den vyand, verbrand werden (r). De Engelschen, onder den

De ver-
eenigde
Vloot
komt
voor Li-
vorno.
De Fran-
fchen
tasten
twee
Koop-
vaardy-
vlooten
aan.

Zy ver-
branden
eenige
Haring-
buizen.

(p) TINDAL *Vol. V.* [or XX.] p. 395—310.

(q) DANIEL *JOURNAL*, p. CCXIJ. *Europ. Merc. July—Decemb.* 1703. bl. 106, 272.

(r) *Europ. Merc. July—Decemb.* 1703. bl. 107.

den Kolonel *Codrington*, veroverden, daarentegen, in de Lente dezes jaars, het Eiland *Guadeloupe* op de Franschen; doch zy verlieten 't, eerlang, na dat zy 't beroofd en verwoest hadden. Zy ondernamen nog eenige andere togten in Westindie, die genoegzaam allen kwalik uitvielen (s).

1703.

De vereenigde Engelsche en Staatsche Vloot, die, dezen Zomer, in de Middellandsche zee geweest was, hadt ook voor, den opstand, voorleeden jaar in *Languedok* aangevangen, te voeden, of leevende te houden. Men meent, dat deeze opstand zo veel invloed gehad heeft op den staat der zaaken van Frankryk, dat het der moeite wel waardig zyn zal, dat wy 'er hier een kort bericht van geeven.

De vervolging der Hervormden in Frankryk, aangevangen in 't jaar 1685, was, met het begin des jongsten oorlogs, genoegzaam opgehouden; doch na 't sluiten der Ryswyksche Vrede feller begonnen, dan te vooren, vooral in de afgelegenste Gewesten van 't Ryk, daar de luiden, door Krygsvolk, gedwongen werden, hunne belydenis te verzaaken, en de Roomsche, by ondertekening, aan te neemen. In de *Sevennes*, een Gewest in *Languedok*, woedde de vervolging op 't hevigst. Men gedoogde niet, dat zy, die zig hadden laten dwingen, tot het aanneemen van het Roomsche Geloof, heimelyk, byeenkwamen, om elkanderen, door het zingen van Psalmen, en door onderwyzingen en vermaaningen, te stigten. Zulke byeenkomsten werden dikwils gestoord,

XX.
Opstand
in de *Sevennes*.

(s) TINDAL *Vol.* V. [ar XX.] p. 230—240, 306—308.

1703. stoord, en het bywoonen derzelven, met de galei of met de dood, gestraft. In den Zomer des voorleeden jaars, hadt de Abt *de Chaila*, een der strengste vervolgeren, eene byeenkomst doen stooren, en omtrent zestig mans- en vrouwsperfoonen gevangkelyk naar zyn Slot doen voeren. Eenigen werden, terstond, opgehangen: de meesten bewaard, en zwaarlyk gepynigd, op dat zy hunne Geloofsgenooten beklappen zouden. Onder de gevangenen, was eene jonge Dogter, die aan zekeren *Perrier* verloofd was. Om deeze en de overigen te verlossen, bragt *Perrier* omtrent honderd man op de been, die 't Slot overweldigden, den Abt en verscheiden' krygsknegten van 't leeven beroofden, en de gevangenen in vryheid stelden (t). *Esprit Segurier*, een driftig Predikant onder deeze luiden, zig gesteld hebbende aan 't hoofd van eenigen der heethoofdigsten, stak, daarna, den brand in 't Slot, en verwoestte het Dorp Pont de Montvert, daar het stondt, te vuur en te zwaard. Doch hy werdt gevat, en levende verbrand. Men regtte, te Florac, een Geregtsloof op, dat streng handelde tegen de *Camifards*: zo noemde men hier de Hervormden, om dat sommigen, Roomschen en Hervormden, onlangs, in een der Dorpen, tegen de heffers van zeker Hoofdgeld, opgestaan zynde, henden, in de Landtaale *Camifes* genoemd, over hunne kleederen, hadden aangedaan, om te minder ontdekt te worden (u). De Heer de *Baville*, Stadhouder van Languedok, en de Graaf van

(t) Hist. des Camifards Tom. I. p. 105—125.

(u) Hist. des Camifards Tom. I. p. 126—134, 136.

van Broglio, Bevelhebber over 's Konings troepen in dit Gewest, plaatsten, federt, krygsvolk in de vlakten en op 't gebergte van de Sevens, en booden, daarna, elk vergiffenis aan, die zig, binnen zekeren tyd, naar zyn huis be-
 1703. —→
 geeven, en de wapenen afleggen zou. Veelen, zig verlaatende op deeze beloften, kwamen uit hunne schuilhoeken; doch werden, terstond, gevat, en in hunne deuren opgehangen. Maar deeze trouwloosheid, gelyk men 't noemde, gaf een nieuw leeven aan den opstand. Perrier bragt wederom een' hoop Camifards byeen, die zig in digte bosfchen onthielden, van tyd tot tyd op buit uitgingen, en fomtyds merkelyke voordeelen behaalden op 's Konings troepen. Omtrent deezen tyd, ontstondt 'er een geest van dweeperye onder de Camifards, die zig Gods volk, hunne zaak Gods zaak begonden te noemen, en de voordeelen, welken zy behaalden, als byzondere Hemelfche gunstbewyzen aanmerkten. Ook deden zig Profeeten onder hen op, van welker zogenoemde Godspraakken sommige hoofden der Camifards zig, fchranderlyk, wisten te bedienen, tot bevordering hunner oogmerken. 't Getal der Camifards nam, eerlang, zo sterk toe, dat de Koning genoodzaakt was, een groot getal van troepen naar Languedok te zenden, om deezen opstand te dempen. De Heer Julien, die voorheen den Hervormden Godsdienst beleeden hadt, gebodt over deeze manfchap. Hy gedroeg zig zo voorzigtig, dat hy zig, eerlang, verdagt maakte, als droeg hy zynen ouden broederen nog te veel gunst toe. De opstand kreeg, door den tyd, eene geregelde en gevaarlyker ge-
 N 5 daan-

1703. daante. De Camifards werden, in eenige maanden, zo bedreeven in 't handelen der wapenen, dat zy dikwils de partyen van 's Konings troepen, die op hen afgezonden werden, versloegen, en, onder 't beleid van *de la Porte*, *Rolland*, *Jean Cavalier* en anderen, daaden bedreeven, over welken de Koningschen zelven verbaasd stonden (v).

De Bondgenooten styven de Camifards onder de hand. In deezen staat der zaaken van de Sevennes, begonden de Mogendheden, die met Frankryk in oorlog waren, het oog te slaan op 't gene aldaar omging. Men besloot, de Camifards te ondersteunen. De Staaten schikten 'er honderdduizend guldens toe (w). De Vloot onder Shovel en Almonde kreeg bevel, om hen van eenig geschut, wapenen en geld te voorzien. Doch zy kwam, te laat in den Herfst, op de hoogte van Narbonne, om eene landing te onderneemen. Ook waren de Koningschen gewaarschuwd van hunnen toeleg, en hadden zig in staat gesteld, om dien te stuiten (x). De Camifards werden, ondertuschen, sterk aangemoedigd, door de gunst, die hun de Bondgenooten toedroegen (y). In Engeland en Holland waren luiden, die briefwisseling met hen hielden, en hen, van tyd tot tyd, aanspoorden, om moed te houden; onder verzekering van spoedigen bystand. Zeker Abt *de la Bourlie* hieldt zig, eenigen tyd, op, in den Haage, daar

(v) Hist. des Camifards. Tom. I. p. 137—248.

(w) Notul. Zeel. 10 July 1704. bl. 280. 25 May, 11 Juny 1705. bl. 194, 219.

(x) BURNET Vol. II. p. 329, 356, 392. TINDAL Vol. V. [or XX.] p. 313—317. Vol. VI. [or XXI.] p. 87. Hist. des Camifards. Tom. II. p. 140, 186.

(y) Hist. des Camifards. Tom. I. p. 254. Tom. II. p. 185.

daar hy, onder den naam van *Markgraave de Guiscard*, doorgong, en zyn best deedt, om onderitand te verwerven voor de Hervormden in Languedok, onder welken, hy eenen algemeenen opstand zocht te bewerken. Ook schreef hy, van hier, aan de hoofden der Camifards, dezelve vleende met hoope op de hulp der Bondgenooten (z). De Koning van Frankryk was genoodzaakt, 't getal zyner troepen in de Sevenes, van tyd tot tyd, te vermeerderen; 't welk oorzaak was, dat zyne Legers aan andere oorden niet talryk genoeg zyn konden, en te ligter geslaagen werden, door de Bondgenooten: gelyk wy, wel haast, zien zullen. 't Liep aan tot in Bloei maand des jaars 1704, eer de Camifards zig lieten ter neder zetten, door den Maarfchalk de Villars, die den weg van gemaatigheid met hen insloeg, en hun, by een behoorlyk getekend Verdrag, vryheid van Godsdienst toestondt, mids zy geene Kerken bouwden (a). Doch dit Verdrag werdt kwalyk gehouden. De vervolging begon, op nieuws. De Bondgenooten ontscheepten, in den Zomer des jaars 1704, eenige troepen en wapenen te Ville-Franche, die, van daar, in kleine Vaartuigen, naar Languedok gevoerd werden. Doch de vaartuigen, door storm verftrooid zynde, vielen den Franschen in handen. Ook was de party der Camifards zo zeer verzwakt, sedert het Verdrag, dat zy zig reppen noch roeren durfde (b).

Den

(z) Hist. des Camifards Tom. II. p. 146, 154, 271, 276.
LAMBERTI Tom. II. p. 522. & seq.

(a) Hist. des Camifards. Tom. II. p. 325.

(b) Hist. des Camifards, Tom. II. p. 334, 348, 350, 361.

1703.

Lode-
wyk de
XIV.
maakt zig
meester
van 't
Prins-
dom
Oranje.

XXI.
De Her-
tog van
Savoje
gaat over
tot de
zyde der
Bondge-
nooten.

Den Prins van Conti, in de Lente des jaars 1703, zyn regt op het Prinsdom Oranje afgestaan hebbende aan den Koning van Frankryk; hadt deeze zig, terstond hierna, meester gemaakt van de Hoofdstad, alwaar de Hervormde Kerken geslooten werden, en de vrye oefening van den Hervormden Godsdienst belet (c). Het Prinsdom is, sedert, gebleeven in 't bezit des Konings.

Doch terwyl het Fransche Hof de handen vol werks hadt aan het dempen van den opstand in de Sevennes, besloot de Hertog van Savoje de Fransche zyde te verlaten, en zig te begeeven in het Grootte Verbond. Hy en zyne Voorzaaten plagten, meermaalen, van party te wisselen, wanneer zy kans zagen om daarby eenig voordeel te bedingen; en de voortgang der Fransche wapenen in Italie maakte hem nu zo t'eenemaal afhankelijk van Frankryk, dat hy 't, met reden, van zyn belang rekende, de zyde der Bondgenooten te kiezen, om zig, daardoor, te sterken, tegen de Fransche overmagt. Hy handelde, heimelyk, met de Bondgenooten, van zins, zig niet opentlyk te verklaren, voor dat de Hertog van Vendôme zyne troepen zou te rug gezonden hebben, na 't eindigen van den veldtogt. Doch het Fransche Hof hadt middel gevonden, om zyne oogmerken te ontdekken. De Koning gaf, hierop, den Hertoge van Vendôme bevel, om de Savooische troepen, die in zyn Leger waren, te overweldigen en te ontwapenen: gelyk ge-

(c) Europ. Merc. Jour.—July 1703. bl. 247. *Voiez aussi* LAMBERTI tom. XIII. p. 12, 13, 15.

gefchiedde. De Hertog van Savoje deedt toen eenige Fransche Krygsvorften, die zig binnen Turin bevonden, en den Franschen Ambassadeur zelve in hegtenis neemen. Ten zelfden tyde, zondt hy het Verbond, met den Keizer, Groot-Britanje en de Staaten getekend, naar Weenen, en ontving, eerlang, Gezanten uit Engeland en uit den Haage aan zyn Hof. De Heer *van der Meer* bekleedde het Gezantschap van wege de Staaten. De Hertog van Savoje verklaarde Frankryk den oorlog. Ook gefchiedde 'er, nog voor 't einde des jaars, eene Oorlogsverklaring tegen hem, van de Fransche zyde (*d*). De Graaf van Staremberg deedt, op 's Keizers bevel, eenen merkwaardigen togt, door 's vyands gebied, met een Leger van vyftienduizend man, welk hy, gelukkiglyk, vereenigde met de troepen onder den Hertoge van Savoje te Canelli, waardoor Piemont in veiligheid gesteldt werdt (*e*).

De Koningin van Groot-Britanje en de Staaten hadden, na veel handelens, op den zestiensten van Oogstmaand dezes jaars, in den Haage, een nieuw Verdrag geflooten met den Koning van Zweeden, waarby deeze zig verbondt, „ om, zo dra de Vrede met Poolen en Rusland getekend zou zyn, of eerder, indien 't mogelyk ware, den twee Mogendheden, met tienduizend man te ondersteunen.” Ook tradt hy, ten zelfden tyde, in 't Groote Verbond, voor zo ver het de belangen van Groot-Britanje en de Staaten betrof, alzo hy verklaard hadt,

1703.

Verbond
met
Zweeden.

(*d*) *Volez DU MONT* Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 135.
(*e*) *TINDAL* *Vol. V.* [or XX.] p. 349—553. *LAMBERT*
Tom. II. p. 546. & seq.

1703. hadt, zig niet te willen moeijen, met de opvolging in de Spaansche heerschappy (*f*). Het sluiten van dit Verdrag bragt Groot-Britanje en de Staaten onder eene nieuwe verpligting, om tot herstelling van de ruste in 't Noorden te arbeiden.

Verdrag met Tripoli, Tunis en Algiers. * *Envojé*. Tot beveiliging van den Koophandel in de Middellandsche zee, hadden de Staaten den Jood *Juda Cohan*, met den titel van * Gezant, afgevaardigd naar Tripoli, Tunis en Algiers, met last om eene vaste Vrede, met de Regeering deezer drie Plaatsen, te sluiten. Hy bereikte zyn oogmerk, op het einde van dit en in Lentemaand des volgenden jaars, naar genoegen. De Vrede werdt vernieuwd, en wederzydsch bekrachtigd (*g*).

De Aarts-herzog Karel, tot Koning van Spanje verklaard zynde, komt in Holland. De Aartshertog Karel, in Herfstmaand dezes jaars, te Weenen, uitgeroepen zynde, voor Koning van Spanje, onder den naam van *Karel den III*, maakte zig, terstond hierna, gereed tot de reize naar Portugal. Hy toog, te lande, naar Dusseldorp: van waar hy den Ryn, te schepe, afzakte, tot by Schenkenschans, daar hem de Afgevaardigden der algemeene Staaten begroeteden. Omtrent Sleidrecht, werdt hy, door Afgevaardigden uit de Staaten van Holland verwelkomd. Voorts, vervolgde hy de reize, te water, over Rotterdam en Delft, tot in den Haag, daar hy den derden van Slagmaand aankwam (*h*). Hy was

(*f*) Zie Groot-Plakaatb. V. Deel. bl. 418. LAMBERTI Tom. II. p. 675, 676.

(*g*) Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 420, 422, 423. DU MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 136.

(*h*) Europ. Merc. July—Decemb. 1703. bl. 312. LAMBERTI Tom. II. p. 517—522, 537—546.

was van zins, zig, van hier naar Engeland, en van daar, met de vereenigde Vloote, naar Lisbon te begeeven; doch hy werdt, door tegenwind, opgehouden, tot in Louwmaand des volgende jaars, wanneer hy, met een Esquader onder den Admiraal Rooke, welk in de Maaze lag, onder zeil ging. Hy toefde maar weinige dagen in Engeland; doch werdt, na dat hy in zee geloopen was, tweemaal, door tegenwind, genoodzaakt, te rug te keeren. Hy landde, eerst in 't begin van Lentemaand, te Lisbon. De Vloot, die hem derwaards geleid hadt, stondt onder Rooke en Kallenberg. Het Krygsvolk, onder den Hertoge van Schomberg. De Aartshertog, dien wy voortaan Koning Karel zullen noemen, verspreidde, terstond, eene verklaring, waarby hy de Spanjaards nodigde, hem te erkennen (*i*). Van den uitflag zynner verdere verrigtingen, zullen wy, hierna, beknoptelyk, gewaagen.

1703.

1704.

Landt te
Lisbon.

De Staaten der Vereenigde Gewesten, raadpleegende over de toebereidsels tot den aanstaanden veldtogt, hadden, sedert eenigen tyd, ook hunne gedagten laten gaan, over de aanstelling van eenige hooge Krygsbevelhebbers. De Raad van Staate hadt zelfs, in Slagtmaand des voorleeden jaars, in bedenking gegeven, of men niet behoorde te besluiten tot het verkiezen van eenen Kapitein-Generaal (*k*): waartoe nog kleine genegenheid bespeurd werdt, by de voornaamste Gewesten. De Hertog van Marlborough hadt, voor zyn vertrek naar Engeland, na 't einde van den jongsten veldtogt, ook

XXII:
Raad-
pleegin-
gen der
Staaten,
over de
aanstel-
ling van
hooge
Krygsbe-
velheb-
bers.

(*i*) TINDAL. Vol. V. [or XX.] p. 360—362. Europ. Merc.
Jan.—Jany 1704. bl. 38. 235, 276, 290, 293.

(*k*) Voiez LAMBERTI Tom. II. p. 783.

1704. ook sterk gedrongen op het benoemen van eenen Veldmaarschalk en van eenige Generaals over de Ruiterye en het Voetvolk. De Staaten van Friesland vorderden, dat hun Stadhouder, Prins Jan Willem Friso, tot Generaal van 't voetvolk, werdt aangesteld, en wel in rang voor de andere Generaals, die te gelyk stonden benoemd te worden (1). Doch de andere Gewesten oordeelden den Prins nog te jong, voor eene bediening van zo veel aanbelang; schoon zy niet weigerden, hem te bevorderen, zo dra hy jaaren en ervaarenis genoeg verkreegen zou hebben, om den Lande dienst te kunnen doen (m). De Staaten van Holland verklaarden, eindelyk, in Louwmaand deezes jaars „ dat zy den Heer van Ouwerkerk tot „ Veldmaarschalk benoemden, de Heeren Slan- „ genburg en Graaf van Noyelles tot Gene- „ raals van 't Voetvolk, en den Graaf van Til- „ li tot Generaal over de Ruiterye (n).” Doch deeze benoeming gaf luttel genoegen. Slangen- genburg meende, dat hem 't Veldmaarschalk- schap toekwam, om dat hy langer dan Ouwerkerk gediend hadt. Noyelles weigerde te velde te gaan, zo Slangenburg te velde ging. Salish, Dopft en Koehoorn dreigden, dat zy hun afscheid neemen zouden, om dat men hen niet bevorderd hadt. De Gewesten waren 't ook niet eens. Utrecht alleen stemde met Hol- land,

(1) *Voiez* LAMBERTI Tom. XII. p. 275.

(m) *Resol. Gener. Vener. 4 Aug. Jovis 10 Aug. Lunæ 11 Dec. 1702. bl. 665, 682, 1109. Lunæ 26 Maart 1703. bl. 335. Resol. Holl. 6 April, 18 May 1703. bl. 210, 284. Secr. Ref. Holl. VI. Deel. bl. 374.*

(n) *Resol. Gener. Lunæ 28 Jan. 1704. bl. 86. Ref. Holl. 20, 22 Febr. 1704. bl. 112, 122.*

land, mids men ook de andere Gewesten tot eenpaarigheid beweegen kon. Maar Friesland en Groningen beweerden, dat men hunnen Stadhoudér ook bevorderen moest: waartoe Holland en Zeeland inzonderheid niet te beweegen waren. De algemeerie Staaten beslooten dan, tot het doen van eene bezending naar Friesland en Groningen, waartoe vier Gemagtigden uit de Vergadering der algemeene Staaten benoemd werden, te weten de Heeren Willem Buys, Pensionaris van Amsterdam, wegens Holland; *Joan Bekker*, wegens Zeeland; *Godard van Tuil van Serooskerke*, Heer van *Weland*, wegens Utrecht, en *B. van Welvelde*, Heer van *Sallik*, wegens Overysfel (o). Zy handelden, in Lentemaand, met de Staaten van Friesland te Leeuwarden. Ook spraken zy met de Prinsesse Weduwe van Nassau, haar poogende te beweegen, om de Staaten van Friesland te doen afstaan van derzelver eisch. Eindelyk, bragt men 't zo ver (p), dat de Staaten verklaarden „te vrede te zullen zyn, zo de jonge „ Prins, van nu af, tot Generaal van 't Voet- „ volk werdt aangesteld, in rang na den Graave van Noyelles, mids hy dit ampt niet be- „ kleeden, noch de wedde, daartoe gesteld, „ genieten zou, voor hy den ouderdom van „ twintig jaaten bereikt zou hebben: alleen- „ lyk, zou hy, van nu af, zitting doch geene stem „ hebben in de gewoonlyke Krygsraaden (q).”

1704.

Bezen-
ding naar
Friesland
en Gron-
ingen.

Friesland
staat een'
middel-
weg
voor.

De

(o) Resol. Gener. Sabb. 23 Febr. 1704. bl. 185.

(p) Originele Misiv. van den Hre. VAN GOLSLINGA aan den Hre. W. Buys van 18 Maart 1704.

(q) Resol. Friesl. 5 Maart 1704. *Voiez* LAMBERTI Tom. XIII. p. 7, 8.

1704. De Staaten van Stad en Lande, werwaards de Afgevaardigden zig, insgelyks, begeeven hadden, bewilligden in deezen middelweg (r). De Afgevaardigden keerden, eerlang, terug, naar den Haag (s). De Staaten van Holland, op Leiden na (t), namen genoeg in den voorflag der twee Gewesten. Die van Utrecht insgelyks; schoon de Stad 'er zig tegen verklaarde. De drie Kwartieren van Gelderland, die onderling zeer overhoop lagen, bewilligden ieder afzonderlyk. De Staaten van Overysfel voegden zig naar die van Holland. Zeeland alleen weigerde te bewilligen. Men tradt egter, den elfden van Grasmaand, by meerderheid van stemmen, tot de aanstelling der hooge Krygsbevelhebberen. Ouwerkerk werdt Veldmaarschalk: Tilli Generaal der Ruiterye: Slangenburg, Noyelles en de Prins van Nasfau, op de voorwaarden, boven gemeld, Generaals van 't Voetvolk (u). Doch de Staaten van Zeeland verklaarden zig, ernstelyk, tegen de aanstelling des Prinsen van Nasfau (v). Zy merkten aan,

waarin de andere Gewesten, behalve Zeeland, bewilligen.

De Prins van Nasfau wordt bevorderd.

Ernstige verklaring der Staaten van Zeeland, tegen deeze bevoordering.

„ dat het Land, in den tegenwoordigen toestand der zaaken, geen' dienst hebben kon van eenen Generaal in naam alleen; maar dat men Oversten van jaaren en ervaarenis behoefde; dat de mindere Krygsbevelhebbers niet zouden kunnen nalaaten, voor den Prinse eene agting te hebben, die niet overeen kwam

(r) Verbaal der Heeren Buys, Bekker enz. 1704 5 April 1704 MS.

(s) Refol. Gron. en Ommel. Lunz 10 Maart 1704.

(t) Refol. der Grootte Vroedsch. van 11 April 1704. MS.

(u) Refol. Gener. 11 April 1704. bl. 387. LAMBERTI Tom. II.

p. 47-51.

(v) Notul. Zeel. 10, 17, 18 Juny 1704. bl. 164, 173, 189, 256.

„ kwam met derzelve rang en verdienften, al-
 „ fchoon zyne Hoogheid, nog vooreerst, geen'
 „ dienst deedt als Generaal; dat de Luitenants-
 „ Generaal ook moedeloos gemaakt zouden
 „ worden, als zy zig een' Generaal van zo
 „ veel minder jaaren en bekwaamheid boven
 „ 't hoofd gefield zagen; dat deeze bevoor-
 „ ring ook argwaan ftondt te geeven aan uit-
 „ heemfche Mogendheden, die de Staat, met
 „ reden, behoorde te ontzien, vooral, zo 't
 „ eens gebeurde, gelyk ligtelyk gebeuren kon,
 „ dat het opperbevel over de Legers van den
 „ Staat den Prinfe, t'eenigen tyde, in handen
 „ viel; dat men ook agt geeven moest op de
 „ tegenwoordige gefieldheid der Regeeringe,
 „ en zig niet laaten inwikkelen in bevorderin-
 „ gen, die eene brug leggen konden, tot eenen
 „ vorm van gebied, waartoe noch Zeeland
 „ noch de andere Gewesten zig gaarne zou-
 „ den zien wederbrengen: waarop de Staa-
 „ ten van Zeeland inzonderheid te letten had-
 „ den, om dat de Prins van Nafau gefield was
 „ tot erfgenaam van Koning Willem, onder
 „ wiens nalaatfchap behoorde het Markgraaf-
 „ fchap van Veere en Vlifingen, twee ftem-
 „ mende Steden van dit Gewest. Dat ook,
 „ huns oordeels, de goede orde in de Regee-
 „ ringe van deezen Staat vorderde, dat een
 „ Stadhouder van eenig Gewest niet te gelyk
 „ ware Generaal in 't Leger. Dat zy, hier-
 „ om, den Prins van Nafau niet voor wettig
 „ verkooren Generaal zouden kunnen erken-
 „ nen, noch gedoogen, dat hem, door de troe-
 „ pen, ter hunner betaalinge fttaande, eenige
 „ gehoorzaamheid beweezen werdt; en dat zy,

1704. „ zig door de overige Gewesten ziende behan-
 „ deld met zo veel veragting en overheer-
 „ fching, aan zig het regt behielden, om zul-
 „ ke maatregels te neemen, als zy, tot hand-
 „ haaving hunner opperfte magt en voorreg-
 „ ten, en tot beveiliging en gerustheid van
 „ hun Gewest, zouden raadzaam oordeelen:
 „ waarvan de fchadelyke gevolgen nogtans
 „ niet aan hun, maar aan de Leden, welken
 „ 'er gelegenheid toe gegeven hadden, zou-
 „ den moeten geweeten worden (w).” Doch
 „ deze verklaring der Staaten van Zeeland
 „ maakte geene verandering in 't genomen be-
 „ fluit. Zy werdt alleenlyk overgenomen, en
 „ aan de byzondere Gewesten gezonden, zon-
 „ der dat 'er, myns weetens, eenig verder ge-
 „ volg op gekomen is. Weinige weken laater,
 „ deedt de Prins van Nasfau den eed, als Gene-
 „ raal van 't Voetvolk, in de Vergaderinge der
 „ algemeene Staaten. Men deedt hem, als Stad-
 „ houder van twee Gewesten, zitten in een' flu-
 „ weelen armstoel. Doch hy leide den eed ftaan-
 „ de af (x).

XXIII. Na 't aanstellen der hooge Krygsbevelheb-
 Opening van den veldtogt. beren, hier te Lande, werdt de veldtogt geop-
 pend. De Hertog van Marlborough hadt, in
 Louwmaand, een' keer herwaards gedaan, en
 was, met den Raadpenfionaris en eenige voor-
 naame Leden der Regeeringe, overeengeko-
 men, om dit jaar de meeste magt der veree-
 nigde wapenen in Duitschland te voeren, en
 in

(w) Refol. Holl. 2 May 1704. M 231. Notul. Zeel. 14. 21
 April 1704. Bylaag. bl. * 103. * 112. by LAMBERTI Tom. XIII.
 p. 17, 19.
 (x) Refol. Gener. Vener. 9 May 1704. MS.

in de Nederlanden alleenlyk een klein Leger te velde te brengen, onder den Heere van Ouwerkerk, welk slegts verweerder wyze zou hebben te oorloogen. Doch dit voorneemen werdt zeer geheim gehouden. Men wil, dat 'er de Franschen geene de minste kennis van hadden: waarom zy 'er zig niet op hadden konnen wapenen. 't Geschut en de krygsbehoefden werden, midlerwyl, te schepe, den Ryn opgevoerd. De Bondgenooten waren, sedert het bemagtigen van Bon, meester van het benedenste gedeelte der Rivieren: en om 't oogmerk deezer beweegingen te beter bedekt te houden, gaf men voor, iet aan de Moezel te willen onderneemen. In Grasmaand, kwam Marlborough wederom in Holland, om 't opperbevel te voeren over 't vereenigd Leger. Ter Staatsvergaderinge, werdt anders niet voorgeslaagen, dan dat men een magtig Leger behoorde te zenden naar de Moezel. Drie Gewesten kantten zig hiertegen. Zeeland, in 't byzonder, beweerde, dat men den Hertoge van Marlborough geene vryheid behoorde te laten, om de troepen te leiden werwaards hy wilde, en dat zulke afgelegene togten, als men voorhadt, gevaarlyk waren voor den Staat. Doch na dat de Hertog verklaard hadt, uitdrukkelyken last te hebben van de Koninginne, om het Krygsvolk, welk zy betaalde, te voeren naar de Moezel, besloot men hem te wille te zyn. De Veldmaarschalk Ouwerkerk, die Tili en Noyelles onder zig hadt, kreeg bevel, om de troepen aan de Maaze te gebiedten. Slangenburg werdt over de troepen aan de Moezel gesteld. Salisch zou 't gebied voeren in Brabant,

1704.

en Spar en Fagel in Vlaanderen. Het vereenigd Leger, over welk Marlborough gebied voeren zou, trok byeen, omtrent Maastricht, De Hertog begaf zig, omtrent het midden van Bloeiamaand, derwaards, en toog, aan 't hoofd van 't Leger, voort naar Keulen en Koblents. De Franschen, die in de Nederlanden lagen, vaststellende, dat men 't op Traarbach gemunt had, om, na 't veroveren deezer Vesting, langs de Moezel, in Frankryk te dringen, toogen, ten getale van zeventuizend man, naar den kant van Huy, welk zy met een beleg dreigden, om Marlborough af te trekken van de Moezel. Doch de Hertog, 't beschermen van Huy overlatende aan de Staatsche troepen, onder Ouwerkerk, vervolgde zynen togt naar Koblents; doch trok, in 't begin van Zomermaand, by Ladenburg, over de Nekker, van waar hy den Staaten schreef, dat hy last hadt van de Koninginne om de Keizerschen in Duitschland by te springen. Zy keurden, in antwoord, zynen toeleg goed, hunne troepen te gelyk vertrouwende aan zyn beleid. Ville-roi begaf zig, midlerwyl, met het Fransche Leger, naar den Opper-Ryn, in den waan, dat Marlborough derwaards trekken zou. Prins Eugenius een mondgespreek met Marlborough gehouden hebbende te Mildenheim; kwam men overeen, dat Eugenius een Leger aan den Rynkant gebieden zou, en dat het Leger onder Marlborough zig zou vereenigen met dat onder den Prins van Baden: gelyk nog voor 't einde van Zomermaand geschiedde. Het vereenigd Leger der Bondgenooten, ondertusfchen, voortgerukt, sloeg zig, weinige dagen later, neder
aan

aan den Donauw, in 't gezigt van 's vyands
 verschanfingen te Dillingen. De *Maarschalk* 1704.
d'Arco lag, met de Franschen en Beiersche troe-
 pen, verschanst te Schellenberg, niet verre van
 Donauwerth. Tusschen hem en 't vereenigd Gevegt
 Leger, viel een hevig gevegt voor, op den by Schel-
 tweeden van Hooimaand. Eenige Engelsche en lenberg.
 Staatsche troepen onder den Luitenant-Generaal
 Goor deeden den eersten aanval. Zy wer-
 den ingevolgd, door de Keizerfchen onder den
 Prinse van Baden. Goor sneuvelde, in 't begin
 van den sryd. Doch 't gelukte den Bondgenoo-
 ten, 's vyands verschanfingen te overmeesteren,
 waarna de Franschen en Beierschen de wyk na-
 men naar Donauwerth en den Donauw. Zes-
 tien stukken geschuts, alle de tenten en pakkaad-
 je vielen den Bondgenooten in handen. 't Ver-
 lies van manschap was groot aan 's vyands zyde,
 schoon de zege den Bondgenooten ook op veel
 bloeds te staan kwam. De Prinzen van Baden
 en Hesen-Kassel, de Graaf van Styrum en an-
 dere voornaame Legerhoofden werden gewond.
 Donauwerth werdt, des anderendaags, verlaa-
 ten van zyne bezetting en door de Bondgenoo-
 ten ingenoomen. De Keurvorst van Beieren
 brak op, van by Dillingen, toog over den Do-
 nauw, en spoedde zig naar de Lech, om zyn
 Hertogdom Beieren te dekken, tegen de aan-
 komst der Bondgenooten (y). Donau-
 werth ge-
 wonnen;

Marlborough volgde hem op de hielen, zen-
 dende den Graaf van Frise, met vierduizend Ook
 man en twaalf stukken geschuts, vooruit, over Nieuw-
 burg,
 de

(y) TINDAL *Vol. VI. [of XXI.] p. 3, 28—32.* LAMBERTI
Tom. III. p. 30—26.

1704.

en ver-
scheiden
andere
Steden.

de Lech, om in het Beiersche post te vatten. Nieuwburg werdt, hierop, terstond, verlaaten van zyne bezetting, die zig naar Ingolstadt begaf. Men verzekerde zig van Nieuwburg, waar langs men voorraad uit Frankenland bekomen kon. Ten zelfden tyde, werdt eenige Keizerlyke Ruitery, onder den Prinse Maximiliaan van Hanover, afgevaardigd naar het Leger onder den Prinse Eugenius, welk zig te zwak bevondt, om naar behooren te pasfen op de bewegingen van Villeroi en Tallard, die, by de Kehlerschans, over den Ryn getrokken waren, om den Keurvorst van Beieren te ondersteunen. De Bondgenooten maakten zig, midlerwyl, meester van Rain, Aiche en Fridberg, brengende den Keurvorst van Beieren, die met zyn Leger by Augsburg lag, in zulk eene engte, dat hy gehoor schieen te geeven aan de voorflagen van een Verdrag, welken hem, door de Bondgenooten, gedaan werden. Doch hy brak de handeling plotselyk af, op de tyding van den aantogt der Fransche hulpe, die, onder den Graave van Tallard, voor 't einde van Hooimaand, tot by Ulm aan den Donauw, genaderd was. De Bondgenooten namen dit zo euvel, dat de Graaven van la Tour en van Oostfriesland, met eenige Keizersche en Staatfche Ruitery, afgezonden werden, om het platte Land van Beieren, tot Munchen toe, te verwoesten (z).

Legering
der we-
derzyd-

Den Keurvorst van Beieren, midlerwyl, van Augsburg opgebroken zynde, om zig met Tallard

(z) LAMBERTI Tom. III. p. 22—23. TINDAL Vol. VI, [6^e XXI.] p. 38—42.

lard te vereenigen; vonden de Bondgenooten geraaden, dat de Prins van Baden, 't beleg voor Ingolstadt slaan zou, terwyl Marlborough en Eugenius, die zig, onlangs, by Donauwerth, nedergeslaagen hadt, op de bewegingen der Beierschen en Franschen zouden passen. De Beierschen by Lewingen over den Donauw getrokken zynde, toog het Leger onder Marlborough ook over deezen stroom, om het Leger onder Eugenius te versterken. De Beierschen en Franschen, nu vereenigd, sloegen zig neder tegen eene hoogte naby Hochstet, tuschen Donauwerth en het Riviertje Egwaid: daar hunne regter vleugel, door den Donauw en het Dorp Blenheim, de linker, door het Dorp Lutzingen, gedekt werdt. De Bondgenooten lagen, daarentegen, min voordeelig gelegerd, alzo zy groot gevaar liepen, dat hun de toevoer zou afgesneeden worden: hebbende Villeroi bevel gekreegen, om in het Wurtembergsehe te vallen, en den Bondgenooten de gemeenschap met den Rynkant te beletten. Marlborough besloot, derhalve, eenen veldslag te waagen, waartoe de dertiende van Oogstmaand bestemd werdt (a).

Met den oggend, trok het gantsche Leger regt aan op den vyand, die, omtrent ten negen uren, 't geschut begon telosfen, en met schieten beantwoord werdt. Een smal riviertje, welk de twee Legers van elkanderen scheidde, werdt, op Marlboroughs last, met rysbosfen, waadbaar gemaakt, en men raakte, omtrent ten een uur, eerst regt aan elkanderen. De Engelsche

1704
sches
Krygs-
magt aan
den Do-
nauw.

Veldslag
by Hoch-
stet.

en

(a) TINDAL *Vol.* VI. [or XXI.] p. 42—44.

1704.

en Hessifche manschap kweet zig ongemeen, tegen 's vyands regter vleugel. De vyand weerde zig ook wakkerlyk. De ftryd duurde lang, met twyfelagtigen uitflag: eindelyk, werdt de vyandyke Ruitery in wanorde gebragt, en op de vlugt gedreeven langs eene brug, die over den Donauw lag. Tallard, omringd van de vlugtelingen, werdt door de Hessen, gevangen genomen. Verscheiden' andere vyandyke Legerhoofden vielen den Bondgenooten in handen. Doch aan eenen anderen oord, kreegen 't de Bondgenooten, in 't eerst, te kwaad. De Prins van Holstein-Beek, gevaarlyk gewond zynde, moest zig gevangen geeven. Doch Marlborough begaf zig, in perfoon, aan 't hoofd van eenige versche manschap, derwaards, en deedt den vyand wyken. Prins Eugenius hadt lang, met twyfelagtigen uitflag, gestreeden tegen de manschap onder den Keurvorst van Beieren, die eindelyk ook beval af te trekken; doch van den Baron van Hompesch, een goed stuk wegs, vervolgd werdt. De Bondgenooten, nu meester van 't slagveld tusfchen 's vyands regter vleugel en het Dorp Blenheim, waarin nog eenige Fransche manschap lag, nookzaakten deezen, om zig, omtrent ten agt uren des avonds, krygsgevangen over te geeven. Hiermede eindigde deeze bloedige veldslag, die den Bondgenooten veel volks gekost; doch het vyandyk Leger t'eenemaal verdelgd hadt. Men wil, dat de Franschen en Beierschen veertigduizend man by deeze nederlaage verloren, waaronder begreepen waren omtrent vyfduizend man, die, op den schielyken aftogt naar het Zwarte Wald, ten deele, verliepen,

ten

Nederlaag der Franschen en Beierschen.

ten deele, door de boeren, afgemaakt werden. 1704.
 't Getal der gevangenen van 's vyands zyde, welk hieronder ook gerekend werdt, beliep dertien duizend man, waaronder twaalfhonderd Officiers waren. Ook waren 'er meer dan dertig Esquadrans paarden en dragonders in den Donauw gejaagd, die grootendeels verdronken waren. Meer dan honderd stukken geschuts, vyfentwintig mortieren, een groot getal vendels, standaarden, keteltrommen, tenten en andere pakkaadje en agt kassen met zilver, waren den Bondgenooten in handen gevallen. Eindelijk, werdt het getal der dooden aan de zyden der Bondgenooten, op vierduizend vierhonderd vyfentagtig; dat der gekwetften op zeventien duizend vyfhonderd vyfentwintig, en dat der gevangenen op tweehonderd en drie-enzeventig berekend (b).

De nederlaag der Franschen en Beierschen by Hochstet veranderde den staat der zaaken van Duitschland t'eenemaal van gedaante. Men besloot Ingolstadt, dat door den Prins van Baden belegerd was, te verlaten, en de gantsche magt der Bondgenooten byeen te trekken: alzo men vaststelde, dat deeze Stad en gantsch Beieren den Keizer, haast, van zelve, in handen zouden moeten vallen. Ook leedt het niet lang, of Augsburg, verlaten van den vyand, verzogt den Hertog van Marlborough om zyne bescherming, en ontving bezetting van de Bondgenooten, die, tot omtrent Ulm voortgetrokken, van den Bevelhebber deezer Stad een groot

Augs-
 burg,
 Ulm.
 Landau
 en Traar-
 bach,
 door de
 Bondge-
 nooten,
 vero-
 verd,

(b) FERQUIERES Memor. Hist. & Milit. Tom. II. p. 146.
 & suiv. LAMBERTI Tom. III. p. 94—103. Tom. XIII. p. 31,
 33—42. TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 44—58.

1704.

groot getal van gevangenen ontvingen, die te Hochstet, te Dillingen, en elders, den vyand in handen gevallen waren. Het Leger trok, hierop, verder naar den Rynkant, terwyl de Generaal *Thungen*, met eenige manschap, voor Ulm gelaaten werdt, om de Stad te belegeren. De vyand was ook op weg naar den Ryn, waarom men beslooten hadt, hem derwaards te volgen. Op den twaalfden van Herfstmaand, werdt de Prins van Baden afgezonden, om Landau te belegeren, terwyl Marlborough en Eugenius zig, by Kroon-Weisfenburg, nederfloegen, om het beleg te dekken. Midlerwyl, was Ulm overgegaan, by verdrag. De voorraad van Krygsbehoeften, welken men hier gevonden hadt, kwam zonderling te pas, om 't beleg van Landau voort te zetten. Doch dit beleg duurde zo lang (*c*), dat het Leger der Bondgenooten, hierdoor, belet werdt, den vyand op te zoeken, en andermaal slag te leveren. Landau gaf zig niet over, voor den vierentwintigsten van Slagtmaand. Midlerwyl, was de Prins van Hessen-Kassel voor Traarbach getoogen. 't Kasteel werdt, in 't begin van Slagtmaand, berend, en op den eenentwintigsten, voor 't eerst, bestormd; doch 't liep aan tot den twintigsten van Wintermaand, eer de bezetting besluiten kon, de Vesting over te geven, by verdrag (*d*). De Hertog van Marlborough hadt zig, gedurende 't beleg van Traarbach, begeven naar Berlyn, om den Koning van Pruisien te beweegen tot het zenden van agtduizend man naar

(*c*) *Vöiez* LAMBERTI Tom. XIII. p. 340—342.

(*d*) LAMBERTI Tom. III. p. 109—125. TINDAL Vol. VI, [or XXI.] p. 53—65.

naar Italie, tegen 't voorjaar, tot ondersteuning des Hertogs van Savoje. Doch Koning Fredrik hadt zig hiertoe niet laten overhaalen, dan onder uitdrukkelyke belofte, van wegen den Keizer, de Koninginne van Groot-Britanje en de Staaten, dat men hem, by het treffen der Vrede, wegens zyne eischen op de Graaffchappen Neufchatel en Valengyn, genoeg zou doen geeven (e). Van Berlyn, vertrok Marlborough naar Hanover, en eerlang naar den Haage, daar hy met ongemee- ne blyken van hoogagting ontvangen werdt. De gelukkige uitflag van den veldtogt in Beieren hadt hem zo veel gezags verworven hier te Lande, dat hy, meent men, veel toegebragt heeft, om de Gewesten onderling en met el- kanderen vereenigd te houden. De Regeering van Amsterdam zag hem inzonderheid naar de oogen: ook maakte hy vooral zyn werk, om deeze Stad, die thans den meesten invloed hadt in de Staaten van Holland en in de algemeene Staaten, naauw aan zig verknogt te houden. Hy keerde, nog voor 't einde van Wintermaand, te rug naar Engeland. Prins Eugenius hadt, reeds te vooren, het Leger verlaaten, om orde te stellen in Beieren. Het Leger aan den Ryn bleef onder 't opperbevel van den Prinse van Baden (f).

In de Spaansche Nederlanden, was, dit jaar, niet veel voorgevallen, ter oorzaake van de zwakheid der wederzydsche Legeren. De Veld- maarschalk Heer van Ouwerkerk was, in 't be- gin

1704.

XXIV.
Krygsbe-
dryven in
de Spaan-
sche Ne-
gin

(e) Voyez LAMBERTI Tom. XIII. p. 343.

(f) TINDAL Vol. VI. [or XXI] p. 65.

1704. gin van Zomermaand, opgebroken van by
 derlan- Maastricht, beweging maakende, om den
 den. Franfchen flag te leveren. Doch zy weeken
 agter hunne verfchanfingen by Vafeige, die,
 eerlang, door den Generaal Dopft, aangetast
 en ligtelyk overweldigd werden, fchoon hyze
 niet langer dan drie uren inhieldt, uit vreeze
 van overvallen te worden, door grooter magt
 dan hy by zig hadt, of fpoedig genoeg beko-
 men kon (g). Eenige weeken laater, deedt
 de *Baron de Trogné* eenen nieuwen aanval op
 's vyands verfchanfingen, die ook mislukte, ter
 oorzaake van het zwellen der froomen, de
 Herk en de Demer. De Generaal Spar, zig,
 den tweeden van Hooimaand, met negendui-
 zend man, Staatfche troepen, vertoonende
 voor Brugge, werdt vinnig begroet, uit het
 gefchut der Stad. Doch hy hadt zo dra zyne
 batteryen niet gereed gemaakt, of hy befchoot
 de Stad heviglyk, met bomben en gloeiende
 kogels: 't welk zo veel fchriks baarde, dat de
 Regeering befloot, de verdere vernieling van
 huizen en kerken, voor zeshonderdduizend gul-
 dens, af te koopen. Ouwerkerk toog, wat
 laater, over de Maaze, en bombardeerde Na-
 men, drie of vier dagen agtereen, op 't einde
 van Hooimaand, waardoor de magazynen in
 brand raakten, en veel fchade aan gebouwen
 geleeden werdt. Eenige Ruiters en knegten
 wierpen zig ook in 't Land tufchen de Sambre
 en de Maaze, daar zy zwaare brandfchattin-
 gen vorderden. In de zelfde maand, maakte
 de Luitenant-Generaal Salifch, die in Vlaan-
 de-

Brugge
 en Na-
 men ge-
 bombar-
 deerd.

deren lag, zig meester van de schans Bek-af, tusschen Damme en Sluis, en daarna van de Izabelle-schans, die terstond geslegt werdt (h). 1704
 Op 't einde van den veldtogt, besloot de Keurvorst van Beieren, die, na zyne nederlaag by Hochstet, naar Brusfel gekeerd was, den Heer van Ouwerkerk, die by Borgloon lag, te overwallen, en hadt, ten dien einde, zyne magt reeds byeent gebragt, by Thienen. Doch het Fransche Hof, bedugt voor eenen slegten uitslag deezer onderneeminge, vaardigde Ville-roi af, om den Keurvorst te doen veranderen van voorneemen. Hy liet zig egter niet verzetten, voor dat Villeroi hem, met ronde woorden, verklaard hadt, dat hy niet dagt op te trekken, zynde hem zulks, door den Koning, verboden (i). De wederzydsche troepen betrokken, hierna, de Winterkwartieren, zonder dat 'er iet van belang tusschen beiden voorviel. De Prins van Nasfau hadt den veldtogt in de Nederlanden wederom bygevoond (k).

In Italie, gingen de zaaken der Franschen voorspoediger. De Hertog van Savoje hadt, met den aanvang des jaars, de Staaten, zo wel als de Koningin van Groot-Britanje, ernstelyk, verzogt om onderstand (l). Men was, hier te Lande, genegen genoeg om hem te helpen. Ook werdt hem eenig geld overgemaakt (m). Doch de zwaare lasten des oorlogs gedoogden niet,

XXV.
 Krygsbe-
 dryven in
 Italie.

(h) TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 66, 67.

(i) TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 67.

(k) LAMBERTI Tom. III. p. 68.

(l) LAMBERTI Tom. III. p. 132.

(m) LAMBERTI Tom. III. p. 144.

1704.

niet, dat men hem, voor als nog, kragtdaadiger byftondt. Hy vondt zig, derhalve, buiten ſtaat, om den vyand het hoofd te bieden, naar behooren. Vercelli, Ivrea en Verue vielen den Hertoge van Vendôme in handen. Doch 't beleg deezer Plaatsen duurde zo lang, dat het deri vyand veel volks kostte. Verue werd't eerst in 't volgende jaar veroverd (*n*). In Wintermaand, hadt de Hertog van Savoje, die zelf de Plaats verdedigde, eenen gelukkigen uitval gedaan, die de overgave der Stad eenige maanden vertraagde; doch niet voorkomen kon (*o*).

XXVI.
Verrig-
tingen
der ver-
eenigde
Engel-
ſche en
Staatsche
Vloote,
in de
Middel-
landsche
zee.

De vereenigde Engelfche en Staatsche Vloot, onder den Ridder Rooke en den Luitenant-Admiraal Kallenberg, was, in Bloeiimaand deezes jaars, van Lisbon onder zeil gegaan naar de Straat en Middellandsche zee, om eene Landing omtrent Barcelona te onderneemen, en zig van deeze Stad te verzekeren. De Prins van Hesfen - Darmſtad, die zig op de Vloote bevondt, hadt heimelyk verſtand binnen Barcelona, en verzekerde de Bondgenooten van de genegenheid der meeste ingezetenen, en van de Kataloniers in 't gemeen tot Koning Karel. Doch deeze toeleg miſlukte. Rooke gaf voor, anderen laſt gekreegen te hebben, en wilde ſlegts drie dagen vertoeven op de hoogte van Barcelona. Ook werden eenigen der ingezetenen, die van den aanſlag wisten, op vermoeden gevat. De Vloot keerde, in Hooimaand, wederom naar de Straat, en gekomen tot op de

(*n*) DANIEL JOURN. p. CCXIIJ, CCXIV. TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 86.

(*o*) Lettur. de MR. VAN DER MEER dans LAMBERTI Tom. III. p. 160.

GERARD KALLENBERG,
Luitenant-Admiraal
van Holland en Westfriesland.

A. Scheunau del. naar het Origineel van J. Vollevens by de Mr. Daertrier.

J. Houbraken fecit.

Is. Thoren excudit.

de hoogte van Gibraltar, besloot men deeze Stad aan te tasten. Agthonderd man, Engelsche en Staatsche troepen, werden aan land gezet, onder den Prins van Hessen-Darmstad, die, terstond, de toegangen stedewaards bezetten deedt. Hierop werd de Stad opgeëischt, uit den naam van Koning Karel, en, op 't bekomen van weigerend antwoord, vernig beschooten, uit de Esquaders onder de Schouten by nagt, Byng en *Paulus van der Dussen*, en daarna uit de gantsche Vloote. Kapitein Whitaker, met eenige matroozen aan land gestapt, overweldigde een groot gedeelte van 's vyands geschut: waarna de bevelhebber verzocht in besprek te komen, en de Stad, by verdrag, opgaf (p). De Koningin van Groot-Britanje verklaarde, hierna, aan den Heere van Vrybergen, buitengewoon Gezant der Staaten in Engeland, dat zy, met hunne Hoog-Mogendheden, overeenkomen wilde, wegens de behoudenis der Stad en Haven van Gibraltar (q), die, met gemeene wapenen, veroverd waren. Het Engelsche Hofscheen dus den Staaten deel te willen laten aan deeze overwinst. Doch het veranderde, eerlang, van gedagten. De vereenigde Vloot, de Middellandsche zee wederom ingezeild zynde, ontmoette de Fransche Vloot onder den Graave van Thouloufe, op de hoogte van Mallaga, en raakte 'er slaags mede, op den dertienden van Oogstmaand. De Engelschen vielen 's vyands voorhoede en middeltoot aan. De Staatschen raakten in een hevige

1704.

Gibraltar
gewonnen.Zeeslag
voor
Mallaga.(p) LAMBERTI *Tom. III. p. 127—130.*(q) *Resol. Holl. 15 Octob. 1704. bl. 497.*

1704. — vig gevegt met de Fransche agterhoede. De stryd duurde eenige uren, en werdt, door den nagt, gescheiden. De Franschen, te veel geleeden hebbende, om 't gevegt des anderen-daags te hervatten, weeken zwaar beschadigd, te rug, naar de haven van Toulon. Zy beweerden, nogtans, dat zy eenig voordeel op de Bondgenooten behaald hadden. Rooke keerde, na 't gevegt by Mallaga, met het grootste gedeelte der Vloote, op 't einde van Oogstmaand, naar huis. De overige schepen overwinterden in Portugal (r).

XXVII. Oorlog in Portugal. Koning Filips hadt dit Ryk den oorlog verklaard, zo dra de Koning de zyde van Koning Karel gekooren, en deezen in zyn gebied ontvangen hadt. De hulptroepen, die Koning Karel verzelden, waren, in 't midden van Lentemaand, ontscheept. De Engelschen werden, in verscheiden' Plaatsen van het Landschap Alentejo, in de ververfchings-kwartieren gelegd: en de Staatschen, onder den Heere Fagel, de Taag op, naar Abrantes gevoerd. De Koning van Portugal hadt zig verbonden, de ruiters en dragonders onder deeze manschap van paarden te zullen voorzien; doch de Fransche Ambassadeur hadt, terwyl Koning Karel, in Holland, toefde naar den wind, de beste paarden in Portugal weeten op te koopen; zo dat naauwlyks een derde van de ruitery en dragonders, in deezen veldtogt, van paarden voorzien kon worden. Voor 't zieke Krygsvolk, was ook geene behoorlyke zorg gedraagen. De Portu-
tu-

(r) TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 68—72. DANIEL Journ. p. CCXVIII, CCXIX.

tugeefche Staatsdienaars waren, grootendeels, in de belangen der Franschen. De Geestelykheid en 't Gemeen, die 't Huis van Oostenryk gunst plagten toe te draagen, begonden nu kwalijk te neemen, dat dit Huis zig met ketters, gelyk men sprak, verbonden hadt. De Engelsche en Staatsche Legerhoofden konden zig ook bezwaarlyk verstaan, met de Portugeeschen. Al dit was oorzaak, dat de veldtogt laat geopend werdt, en dat men 'er, in 't gemeen, geringe verwagting van hebben kon. 't Liep aan tot in 't begin van Zomermaand, eer het vereenigd Leger tot aan Santarein, aan de Taag, voortgetrokken was, daar het eenen geruimen tyd leggen bleef. Koning Filips was eerder gereed geweest. De Hertog van Berwik was, reeds in 't begin van Bloei maand, met een Leger, in Portugal gerukt, en hadt zig van Sogura, by verrasping, en van Salva-tierra, by verdrag, meester gemaakt. Daarna, veroverde by Cebreres, Pera Garcia en verscheiden andere Plaatsen, zonder moeite. De Generaal Fagel, die met eenige Staatsche troepen by Castel-branco gelegerd was, oordeelde zig aldaar niet langer veilig, en week naar Abrantes, met twee Battaillons. Twee anderen plaatste hy te Sovreira Formosa, onder den Heere van Welderen, die, eerlang, door Berwik, aangetast, en, na eene wakkere verdediging, genoodzaakt werdt, zig met zyn volk gevangen te geeven. De Hertog van Berwik, toen over de Taag trekkende, vereenigde zig met eenen anderen hoop Spanjaards, onder Graave Tserklaas de Tilli, die, voortgetrokken tot aan Aonches, het gantsche omleggende Land onder

1764: brandfchatting gezet hadt. Koning Filips, zig toen aan 't hoofd van 't Leger gesteld hebbende, floeg het beleg voor Port-alegre. De bezetting, onder welke het Engelsche Regiment van den Kolonel Stanhope was, werdt door de ingezetenen, gedwongen, tot het overgeeven der Stad: waarna men Castel-Davide begon te belegeren. De Spanjaards waren tot hiertoe gevorderd, eer Koning Karel en de Koning van Portugal zig by 't Leger te Santarein hadden kunnen voegen. Hier werdt beslooten, dat de Markgraaf des Minas, die in 't Landschap Beyra geboodt, eenen inval in Spanje doen, en daardoor, ware 't mogelyk, de Spanjaards aftrekken zou van Castel-Davide. De Markgraaf trok op, aan 't hoofd van vyftienduizend man, rukte in Kastilie, en maakte zig meester van Fuente-Grimaldo, en daarna van Manfeinto. Doch alzo hy niets verder ondernam, werdt het beleg van Castel-Davide voortgezet. De Plaats gaf zig, eerlang, over, en werdt, federt, zo wel als Port-alegre, geslegt. De wederzydsche Legers betrokken, hierna, de ververschings-kwartieren. De Koningin van Groot-Britanje en de Staaten zonden, in Hooimaand, meer volks naar Portugal. De vereenigde troepen trokken, in Herfstmaand, over de Coa naar Almeida. De twee Koningen, zig toen wederom by 't Leger gevoegd hebbende, dagten in Kastilie te rukken; doch zy vonden de overzyde van de Agueda, die zy, by Castel-Rodrigo, dagten over te trekken, zo wel bezet, dat zy den overtocht niet waagen durfden. Het Leger onder den Hertoge van Berwick, eenige manschap hebbende afgezonden

De Span-
jaa. ds

om

om Gibraltar te herwinnen, was ook zo zeer 1704: ———
 verzwakt, dat het, in deezen veldtogt, niets
 meer in Portugal ondernam. 't Beleg van Gi- zoeken,
 braltar duurde vier maanden. De plaats werdt, vergeefs,
 terwyl het duurde, te schepe, uit Lisbon, voor- Gibraltar
 zien van krygs- en mondbehoefden. Ook ver- te her-
 toonde zig een Engelsch en Hollandsch Es- winnen.
 squader, onder John Leake en den Schout by
 nagt van der Dussen in de baai, om 't ontzet
 te bevorderen. De Franschen en Spanjaards
 benaauwden de Plaats, te water en te lande;
 doch werden, eindelyk, genoodzaakt, haar te
 verlaten (s).

In 't Noorden, was, dit jaar, eene merk- XXVIII.
 waardige verandering voorgevallen. De Ko- Verande-
 ning van Zweeden, zyn best doende om den ring in
 Koning van Poolen te doen onttroonen, was, Poolen.
 reeds in 't voorleeden jaar, zo ver geslaagd in
 zyne onderneeming, dat de Troon, op eenen
 Ryksdag te Warschauw, open verklaard was.
 Koning Augustus was, hierop, naar Saxen ge-
 weeken, en hadt zig meester gemaakt van de
 twee broeders Sobiesky, Zoonen des voorigen
 Konings, de oudste van welken dong naar de
 Poolische Kroon (t). Men draalde, in Poolen,
 met het verkiezen van eenen nieuwen Koning,
 tot in Hooimaand deezes jaars, wanneer *Sta-*
nislavus Leczinski, Waiwode van Posen, tot dee-
 ze waardigheid verheven, en, terstond, door
 Zweeden, erkend werdt. Koning Augustus,
 ondersteund door den Czaar, zocht zig, door
 de wapenen, te herstellen op den troon. Hy
 deedt

(s) TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 76—86.

(t) TINDAL Vol. V. [or XX.] p. 362.

1704. deedt eenen onverwagten togt naar Warfchauw, en overviel eenig Krygsvolk van Koning Stanislaus aanhang. Doch Karel de XII, hem kort op de hielen zittende, noodzaakte hem, eerlang, naar Saxen te rug te keeren. Midlerwyl, werdt Lyfland afgeloopen door de Rusfen, die zig van Nerva meester maakten, en zelfs de wapenen overbragten in Zweeden. Maar Karel de XII. was zo ingenomen met den toeleg, om Koning Augustus te onder te brengen, dat hy zig, met zyn Leger, in Poolen bleef ophouden, zonder zig 't gevaar, welk zyn eigen Ryk liep, naar behooren, ter herte te laten gaan. Hy hadt de Stad Dantzig ook genoodzaakt, hem eenige punten in te willigen, zonder dat de Staaten, schoon hiertoe aanzogt van wege deeze Stad, zulks hadden kunnen voorkomen (u).

Staat des
oorlogs,
in Hon-
garye,

De opstand in Hongarye duurde nog, wordende gevoed door het Fransche Hof, en, voor eenen tyd, ook door de Porte. De Keizer werdt genoodzaakt, zyne krygsmagt te verdeelen, en een Leger te voeren in Hongarye: 't welk hem buiten staat stelde, om een genoegzaam aantal van manschap in Italie en in Duitschland te onderhouden. Men handelde wel over eene vrede; doch Ragotski, het hoofd der misnoegden, zou zig gaarne in 't bezit gezien hebben van het Prinsdom Zevenbergen, welk de Keizer niet gezind was af te staan. De handeling werdt dan afgebroken: de vyandykheden werden hervat: en schoon de misnoegden

(u) TINDAL *Vol. VI.* [or XXI.] p. 92, 93. LAMBERTI *Tom. III. p. 332—415.*

den, in de meeste ontmoetingen, te kort schooten, hielden zy egter den kryg uit, met hulp van Frankryk. Ook waren zy meester van de mynen in Hongaryen, en vorderden zwaare brandfchattingen van 's Keizers onderzaaten, welker Landen, geduuriglyk, afgeloopen en beroofd werden (v).

Terwyl de oorlog dus, aan alle kanten, ontfteken was, werden de Vereenigde Gewesten nog al ontrust, door inwendige beroerte, verwekt sedert de dood van Koning Willem, door zulken, die verandering in de Regeering zогten te wege te brengen, of te voorkomen. Wy hebben, hier voor, gezien, dat, onder anderen, in Gelderland, in Overysfel en in Zeeland, de hekken der Regeeringe in 't voorleeden jaar t'eenemaal verhangen, en nieuwe Heeren op 't kusfen geraakt waren. De bedankte Regenten van verscheiden' Steden in Gelderland, niet konnende dulden, dat zy dus van 't bewind ontzet waren geworden, vervoegden zig aan de algemeene Staaten in den Haage, met ernstig verzoek, dat hunne Hoog-Mogendheden zig hunne zaak wilden aantrekken, en te wege brengen, dat hun regt gedaan werdt (w). De nieuwe Regenten verzuimden niet, de algemeene Staaten, daarentegen, schriftelyk, te onderregten van de wettigheid hunner aanstellinge. Die van Arnhem schreeven, onder anderen, „ dat de overleeden Stadhouder de bestelling „ der Regeering niet wettiglyk had konnen „ doen,

1704.

XXIX. Verdere bewegingen in Gelderland, ter gelegenheid der veranderinge in de Regeeringe. De algemeene Staaten worden in 't geschild betrokken.

(v) TINDAL *Vol. VI. [or XXI.] p. 88—92.*

(w) *Propos der Gecomm. van Gelderl. van 26 Febr. 1703. LAMBERTI Tom. XII. p. 217. Zie ook Resol. Holl. 10 May, 12 July 1703. bl. 272, 382.*

1704. „doen, dan na dat hy, daartoe, van de Wet-
 „houderfchap, met toeffemming der Gilden
 „en Gemeentsluiden, gemagtigd was: dat
 „men deeze toeffemming niet gevraagd hadt,
 „en dat hieruit volgde, dat de oude Re-
 „geering niet wettiglyk aangesteld geweest
 „was. Dat het regt om de Regeering te
 „bestellen, na de dood des Stadhouders,
 „niet kon geagt worden vervallen te zyn aan
 „eenige wettelooze Regenten; maar aan de
 „gantfche Gemeente, zynde de Stad en der-
 „zelve ingezetenen, al in den jaare 1233,
 „door Graave Otto van Gelder, vry ver-
 „klaard (x).” Doch onaangezien dit fchry-
 ven, verftonden de nieuwe Regenten geens-
 zins, dat zaaken, hunne byzondere huishou-
 ding betreffende, behoorden tot de kennis der
 algemeene Staaten; terwyl de oude gaarne
 gezien zouden hebben, dat deezen, die toen
 nog meest uit Afgevaardigden der oude Re-
 geeringe bestonden, de beflifing der hangen-
 de gefchillen hadden aan zig getrokken. De
 algemeene Staaten hadden ook reeds befloo-
 ten, eene bezending te doen naar Gelderland
 (y); doch wilden vooraf beproeven, of de Gel-
 derfche Steden ook konden bewoogen worden,
 om Gemagtigden te zenden naar den Haage.
 Maar niemant, die hier ooren naar hadt. De
 bezending zelve deedt geen nut, om dat zy
 de oude Regenten eerst wilde herfteld heb-
 ben, om daarna op het regt tot de beftel-
 ling

(x) Misfve, van 7, 21 Febr. en 1 Maart 1703. *Voyez aussi*
 LAMBERTI Tom. XII. p. 225, 227—232. en *Deduct. der*
 Regten van Arnhem *gedr.* 1703.

(y) Refol. Holl. 15 Febr. 1703. *bl.* 80.

ling der Wet onderzoek te doen (z).

Midlerwyl, fremde de twist onder de Regenten de verpagting en invordering der gemeene middelen in Gelderland, grootelyks. De Ridderfchap van de Veluwe was, hierover, oneens met de Steden. De Landdagen werden niet meer gehouden (a). In 't Kwartier van Nieuwmegen, was men ook tweedragtig, over de verpagting der gemeene middelen. In de Stad, lagen de Gemeensluiden zelve, onderling, overhoop. De algemeene Staaten, de Gelderfche beroerten, in deezen oorlogstyd, voor ten hoogfte zorgelyk inziende, deden nieuwe poogingen, om de Steden van dit Kwartier te beweegen, tot het afzenden van Gemagtigden naar den Haage; doch men antwoordde hun „ dat de Steden de zorg der algemeene Staaten dankelyk erkenden; maar „ geenszins goedvinden konden, Gemagtigden te fchikken naar den Haage, om voor „ hunne Hoog-Mogendheden te handelen van „ de gereezen' gefchillen. Zy hielden dit te „ fryden met het *jus de non evocando*, volgens „ welk, niemant buiten zyn Gewest in regte kon betrokken worden. Ook waren hun „ geene voorbeelden bekend, dat de algemeene Staaten immer eenige ftemmende Stad voor zig gedagvaard hadden. De Utrechtsche Vereeniging, die elk Gewest zyne voorregten behouden liet, bevestigde ook dit Voorregt. Niemant, buiten de belanghebbende Steden, kon zig eenig Regtsgebied

1704.

De Gelderfche Steden weigeren Gemagtigden naar den Haage te zenden.

„ over

(z) Memor. der oude Regent. van Nymegen.

(a) *Voiez* LAMBERTI Tom. XII. p. 194, 232—269.

1704. „ over dezelve aanmaatigen, zelfs, met eer-
 „ biedenis gezeid, hunne Hoog-Mogendhe-
 „ den niet. Wilden deezen egter, tot flisfing
 „ der onlusten, op nieuws, Afgevaardigden
 „ naar Gelderland zenden; men zouze beleeft-
 „ delyk ontvangen; doch om eenigen uit de
 „ Steden naar den Haage te schikken, nie-
 „ mant die des gezind was (b).” ’t Gemeen
 Opfchud- „ was ook zo ingenomen tegen het handelen in
 ding te „ den Haage, dat men, in den aanvang deezes
 Harder- „ jaars 1704, te Harderwyk, daar de Regeering,
 wyk. „ ten deele uit oude, ten deele uit nieuwe Re-
 „ genten bestondt, niet zo dra de lugt kreeg, dat
 „ eenigen de geschillen in den Haage dagten te
 „ brengen, of men drong, op den gewoonlyken
 „ Keurdag, drie nieuwe Schepens ter Regeerin-
 „ ge in, terwyl de burgers, voor ’t Stadhuis, in
 „ de wapenen gekomen waren. De meeste die-
 „ nende Regenten, deeze verkiezing voor wet-
 „ teloos houdende, sloegen de hand aan den de-
 „ gen, om de burgers te verbaazen; doch men
 „ hielt hun de tromp van ’t geweer voor de
 „ borst, en deedt hen te rug wyken. De Fiskaal
 „ Greeve, zig, of de Regeering, door deeze ver-
 „ andering, verongelykt rekenende, zwaaide en
 „ sfermdde met den degen onder ’t volk, roe-
 „ pende *oude plooi boven! Ha Sakrament! al even-
 „ wel oude plooi boven!* terwyl de gewapende bur-
 „ gers *nieuwe plooi boven!* schreeuwden. ’t Kryten
 „ van vrouwen en kinderen, die voor bloedftor-
 „ ting bedugt waren, gierde hier onder. De be-
 „ roerte werdt, eindelyk, gestild, en de nieuwe
 Re-

(b) Mi-fiven der Sted. Nymeg., Thiel en Bommel van 3 Oß,
 24 Nov. 14 en 15 Dec. 1703.

Regenten bleeven in 't bewind (c). Te Grol, 1704.
 daar men, omtrent deezen tyd, ook twee of drie oude Wethouders uit de Regeering dagt te zetten; wisten de Regenten zig, daarentegen, door middel van vyftig Ruiters, die hun van Doesburg toegezonden werden, te handhaven in 't bewind (d).

De Staaten van Zutfen, in welk Kwartier, de minfte verandering in de Regeering voor- gevallen was, de Ridderfchap van de Veluwe, en eenigen der oudftd Leden uit de Ridderfchap des Kwartiers van Nieuwmegen drongen, ondertusfchen, zo fterk op handeling in den Haage (e), dat de Steden der Kwartieren van Nieuwmegen en de Veluwe zig, eindelyk, lieten overhaalen, om Gemagtigden derwaards te zenden: geenszins egter, om over de beftelling der Regeeringe, maar alleen om over de gefchillen tusfchen de Kwartieren onderling, of tusfchen de Ridderfchap en de Steden van een of twee Kwartieren, in onderhandeling te komen (f). Doch de andere party hadt geen wil om met hun te handelen, zo zy 't fluk der Regeeringe buiten de punten van gefchil begeerden te houden. Men fcheidde, derhalve, vrugteloos. De algemeene Staaten vorderden, federt, nog eens, dat de Steden des Nieuwmeegfchen Kwartiers Gemagtigden naar den Haage zonden; doch deeze Steden hielden zig zeer gebelgd, over 't gedrag der algemeene

Handeling in den Haage, die vrugteloos afloopt.

De Gelderfche Steden zyn misnoegd op de algemeene Staaten.

(c) Refut. van een Libel, teg. de Gilden van Harderwyk. *Voiez aussi* LAMBERTI Tom. XIII. p. 52.

(d) Deductie wegens 't voorgev. te Groenlo, bl. 12—17.

(e) *Voiez* LAMBERTI Tom. XIII. p. 47. 100.

(f) LAMBERTI Tom. XIII. p. 56—67.

1704. ne Staaten „welk, schreevenze, meer naar be-
 „veelen, dan naar verzoeken zweemde.” De
 Steden des Veluwschen Kwartiers hadden dier-
 gelyk eene aanschryving ontvangen van de al-
 gemeene Staaten. Te Arnhem, was men 'er niet
 minder over gestoord. Vooral, vondt men
 vreemd „dat hunne Hoog-Mogendheden vor-
 „derden, dat men, terwyl de onderhandel-
 „gen in den Haage duurden, geene nieuwig-
 „heden zou invoeren in Gelderland; en daar-
 „by verklaarden, dat zy, zo 'er, binnen zeke-
 „ren bestemden tyd, geen Verdrag getroffen
 „werdt, zouden overleggen, wat, wyders,
 „ten beste van de Provincie, diende in 't werk
 „gesteld te worden: 't welk, meende men,
 „duidelyk infloot de aanneeming van een vol-
 „strekt oppergezag over de Regeering der
 „Gelderfche Steden.” Men beklagde zig,
 wyders „dat de algemeene Staaten zo veel
 „gehoors gaven aan onrustige Luiden, die
 „klaarlyk toonden, wat men van hun te wag-
 „ten zou hebben, zo hun de Regeering eens
 „wederom werdt toevertrouwd: schroomende
 „zy niet te dryven, dat men een *Hoofd* behoor-
 „de aan te stellen (*g*), welk de onwilligen
 „tot redelykheid zou kunnen brengen (*h*).”

De Staa-
 ten van
 Holland,
 en daarna
 de alge-
 meene
 Staaten,

De Steden des Nieuwmeegschen Kwartiers
 hadden zig, in 't byzonder, vervoegd aan de
 Staaten van Holland, met verzoek, dat deezen
 geliefden te wege te brengen, dat de afgezette
 Regenten, ter algemeene Staatsvergaderinge,
 werden afgewezen, en dat 'er niets onderno-
 men:

(*g*) Zie Kort en Sommick Berigt, bl. 17.

(*h*) *Voyez* LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 69.

men werdt, ftrydig met de Vryheden en Voorregten der Provincien, Steden en Leden van den Staat. Doch hunne Edele Groot-Mogendheden vertoonden „ dat Gelderland, daar de „ gemeene middelen niet geheeven werden „ naar behooren, in staat gefield moest worden, om de lasten des oorlogs te helpen draagen; dat men, ten dien einde, de Regeering ten meesten dienfte der Provincie moest herstellen, en hierop een ontwerp maaken, om welk te omhelzen, men de oude en nieuwe Regenten bewerken moest, daartoe zelfs ernstiger middelen gebruikende, zo redenen „ niet hielpen (i).” De algemeene Staaten fchikten zig naar 't gevoelen van Holland, uitgenomen Zeeland en Stad en Lande, die verftonden, dat men nimmer tot ftronge middelen behoorde te komen. Die van Zeeland, daar men ook, gelyk in Gelderland, merkelyke verandering in de Regeering gemaakt hadt, en veelligt vreesde, t'eenigen tyde, in 't zelfde geval, als Gelderland nu was, te zullen konnen geraaken, beweerden, met veel ernst „ dat „ niemant, die 's Lands Vryheid lief hadt, 't „ zy Regent of Burger, zulk eene overmagt in „ de algemeene Staaten, als zy zig zelven toefchreeven, erkennen kon. Dat zy, op deeze „ wyze, de huisfelyke zaaken der byzondere „ Gewesten, met meerderheid van ftemmen, „ zouden konnen beftieren, naar hun welgevallen, en het minder getal, als Leenmannen of onderdaanen, handelen. Dat men zig „ be-

1704:
—
besluiten ernstiger middelen in 't werk te stellen, tot bevordering der eendragt in Gelderland.

Zeeland kant zig sterk tegen dit besluit.

(i) Refol. Holl. 19, 23 Maart, 5 Juny, 19 Aug. 1704. 42. 283, 186, 295, 410. Voiez LAMBERTI tom. XIII. p. 68.

1704. „ behoorde te herinneren, hoe veel geruigs,
 „ eertyds, gemaakt hadt eene bezending aan
 „ de byzondere Hollandfche Steden, by de
 „ algemeene Staaten beslooten, onaangezien
 „ zy den Stadhouder aan 't hoofd hadt, en
 „ alleenlyk ftrekte, om de Steden, door rede-
 „ nen, te beweegen, tot het onderhouden van
 „ het vereifchte getal Krygsvolk (*k*); en dat
 „ men, in Gelderland, verder willende gaan,
 „ grooter moeilykheden te wagten hadt. Dat
 „ de Gewesten, met gelyk regt, aan elkande-
 „ ren verbonden waren, en dat het aan 't
 „ meerder getal niet vryftondt, in zaaken, 't
 „ byzonder beftier van eenig Gewest betreffen-
 „ de, eenig oppergezag over 't minder getal
 „ te gebruiken (*l*).” 't Befluit der algemeene
 Staaten, die egter, reeds voorheen, verklaard
 hadden, dat hunne meening niet was, zig van
 Krygsvolk te bedienen (*m*), fmaakte ook,
 geenzins, in Gelderland: daar 't gedrag van
 Zeeland en Stad en Lande, in tegendeel, he-
 melhoog geroemd werdt (*n*). Ook handelden
 de Ridderfchap en de Steden van de Veluwe,
 deezen Zomer, in den Haage, zonder eenige
 vrugt (*o*), terwyl de gemeene middelen van
 dit Kwartier inzonderheid, door de hoogge-
 reezen gefchillen tufchen de Ridderfchap en
 de Steden, in een deerlyk verval geraakt wa-
 ren.

Zo

(*k*) Zie XII. Deel, bl. 70. enz.

(*l*) Notul. Zeel. 10, 14 Jan., 10 Maart, 22 July, 4 Sept.
 1704. bl. 18, 26, 113, 209, 357. Byl. bl. * 181. *Pöiez ausf*
 LAMBERTI Tom XIII. p. 68—73 80, 97.

(*m*) Refol. Gener. Sabbathi 19 Jan. 1704. by LAMBERTI
 Tom. XIII. p. 51.

(*n*) LAMBERTI om. XIII. p. 74, 83, 85—94.

(*o*) LAMBERTI Tom. XIII. p. 111.

Zo ver liep hier de twist, tusfchen deeze twee Leden der hooge Regeeringe, dat men, van wederzyde, volk wierf, om zig tegen elkanderen te verzekeren, en de gemeene middelen te doen heffen, naar zynen zin. Men gaf openbaare Waarfchuwingen uit, tegen elkanderen. Die der Steden gefchiedden, op den naam der Staaten des Veluwifchen Kwartiers, die zy zig, naar 't oordeel der Ridderfchap, gantsch ten onregte aanmaatigden, fchoon zig een Heer uit de Ridderfchap (1) by haar gevoegd hadt. De Steden gingen nog verder. Zy dedden, op eenen Zondag, in Slagtmaand, twee Heeren uit de Ridderfchap, *Kafyn van der Hel*, tot de Wildbaan, en *Joan van Arnhem*, Heer van Roozendaal, uit de Kerk te Velp, ligten en gevangkelyk naar Arnhem brengen, daar zy eenigen tyd zaten; waarna zy, op aanhouden van 't Hof, waarvan zy Raaden waren, geflaakt werden (p).

Men befpeurde nu, in den Haage, aan zulke onderneemingen, hoe groot een gezag de nieuwe Regeering in Gelderland reeds verkreegen hadt, en hoe moeilyk het zyn zou, haar van 't bewind te ontzetten. De Staaten van Holland zagen zelfs niet ongaarne, dat de Regeering der Gelderfche Steden in handen bleeve van zulken, die, nevens hen, den tegenwoordigen vorm der Regeeringe zonder Stadhouder goedkeurden, en handhaaven wilden. Zy beflooten, hierom, te arbeiden aan het byleggen der gefchillen, op zulk eene wyze, dat de tegenwoor-

1704.

De Ridderfchap en Steden der Veluwe werven volk tegen elkanderen.

De Staaten van Holland bevredigen de Edelen en Steden der Veluwe

(p) Refol. Holl. 19, 25 Nov. 1704. bl. 543, 561. Secr. Refol. Holl. 27 Nov. 1704. VI. Deel, bl. 417. Provision. Verantw. van Dr. Willem van Loon, bylag H. bl. 31.

(1) *Wynand van Renesse*, Heer van Holthuizen.

1704.

dige Wethouders in 't bewind bleeven, en men elkanderen, redelyker wyze, verdroege, over 't heffen der gemeene middelen. Ten deezen einde, deedenze eene bezending naar Arnhem, uit vier Afgevaardigden bestaande, te weeten *Adriaan van der Goes*, Heer van Naters en Ond-Burgemeester van Delft, Willem Buys, Pensionaris van Amsterdam, *Bruno van der Dussen*, Burgemeester en Pensionaris van Gouda, en *Izaak van Hoornbeek*, Pensionaris van Rotterdam. Zy bragten 't, na eenige handeling, met de Ridderfchap en Steden des Veluwfchen Kwartiers, zo ver, dat 'er, op den dertienden van Wintermaand deezes jaars, een Verdrag getekend werdt, waarby men overeenkwam

„ dat de Ridderfchap en Steden, wederzyds,
 „ de voorregten zouden blyven bezitten, wel-
 „ ken zy, van 't jaar 1651 tot het jaar 1672,
 „ genooten hadden; dat de verpagting der ge-
 „ meene middelen, door de Steden, en die
 „ der Kwartiers-tienden, door de Ridderfchap
 „ gefchied, voor deeze reize, zou stand gry-
 „ pen; dat de regtspleegingen, welken men
 „ tegen elkanderen aangevangen hadt, en alle
 „ daadelykheden, van nu af, zouden ophou-
 „ den (g).” 't Verdrag behelsde nog eenige
 punten van minder gewigt, welken wy, kort-
 heidshalve, voorbygaan.

De Nieu-
 we Re-
 genten
 zoeken
 zig, door

Men fcheen nu den weg gebaad te hebben, tot herftelling der ruste in Gelderland. Doch alzo de oude Regenten, beide afgedankten en aangebleeven, nog al woelden, om de nieu-
 wen

(g) *Uit een Afschrift van 't Origineel Accoord. Zie ook Res. fol. Holl. 31 Decemb. 1704. W. 657.*

wen t'eenigen tyde te ontzetten van 't bewind, en de Stadhouderlyke Regeering wederom in te voeren; waren de nieuwe Regenten bedagt op middelen, om zig te verzekeren van de Regeeringe. Te Arnhem, deedt men dit, door 't aanhouden eener bende van tweehonderd Vrywilligen; doch men begreep ligtelyk, dat zulks niet altoos en alomme zou kunnen plaats hebben. Men sloeg dan, op eenen Landdag te Zutfen, in Lentemaand des jaars 1705, voor, „ of 't niet geraaden ware, tot beveiliging der „ tegenwoordige, tegen de aanslagen der af- „ gezette Regenten, een naauw en vast Ver- „ bond van onderlingen bystand op te regten, „ tusfchen de Gelderfche Steden.” De voorflag vondt ingang by veelen. Men maakte een Ontwerp van een Verbond, behelzende „ dat, in „ geval 'er eenig oproer verwekt werdt tegen „ de tegenwoordige Regeering, men de op- „ roermaakers, als verftoorders der gemeene „ ruste, straffen zou, en dat de magtige Ste- „ den de zwakken hierin behulpzaam zouden „ zyn; dat de Steden elkanders voorregten „ befchermen zouden, en niet gedoogen, dat „ dezelve, door eenigen Regter of Geregthof, „ buiten elke Stad, verkort werden; dat de „ Steden, nimmer by overftemming, en niet „ dan by gemeen goedvinden, zouden beslui- „ ten tot het verkiesen van eenen Stadhouder „ of Kapitein-Generaal; dat de Ampten van „ Kapitein-Generaal en Stadhouder nooit door „ een' en den zelfden Perfoon zouden bekleed „ worden; dat hier over ook geene overftem- „ ming zou vallen, en dat niemant tot de Re- „ geering der Steden zou toegelaaten worden,

1704.

een on-
derling
Ver-
bond, te
handhaa-
ven in 't
bewind.

1704.

„ voor hy de twee laatstgemelde punten , plegtiglyk , bezwooren hadt ; dat men , eindelyk , de goederen en heerlykheden , die , federt het jaar 1672 , van het Gewest waren afgescheurd , wederom , ten beste mogelyk , met het zelve zou zoeken te vereenigen . ” De Afgevaardigden der Steden Doesburg , Deutichem , Grol , Arnhem en Harderwyk tekenen dit Ontwerp , op 't behaagen hunner magtigens en der gezwooren ' Gemeenten . Doch de Steden des Nieuwmeegschen Kwartiers en de Stad Zutfen stelden het tekenen nog uit . Die van Nieuwmegen en Zutfen verzogten een Affchrift van 't Ontwerp , om het der Regeeringe deezer Steden voòr te houden . Doch terwyl men hierop raadpleegde , werdt 'er , door zulken , die der oude Regeeringe toegedaan waren , sterk gewoeld tegen het Verbond . Men hieldt den Gemeentsluiden , onder de hand , voor , dat zy , door de Wethouders dier Steden , welken het Ontwerp getekend hadden , in hun ampt gehoond waren , zynde de tekening geschiedt , zonder hen te kennen . Ook strekte , zeide men , het Verbond eeniglyk , om de Gemeentsluiden en Gilden te ontzetten van derzelve voorregten , en om , met gemeene magt , de Regeering erfelyk te maaken . Kortom , men bragt zo veel in tegen het Ontwerp , dat het niet tot stand kwam (r) .

Beroerte te Arnhem.

Te Arnhem zelf , scheenen de voorstanders der oude Regeeringe , in zo verre , de meerderheid van stemmen te hebben in den Raad , dat

(r) Apologie der provif. Conventie door V. Swaan en W. A. Bouwensch. *Viez* LAMBERTI Tom. XIV. p. 37, 38.

dat de Burgemeester *Jan van Brienen*, in Zommermaand hierna, voorfloeg en doordreef, dat men de Vrywilligen behoorde af te danken: waarna zo vastelyk vermoed werdt, een gedeelte der Regeeringe zou afgezet worden zyn (s). Maar Burgemeester *Willem Adriaan Bouwensch*, die Kolonel der Vrywilligen was, rukte deeze bende te hoop, en plaatste op de markt, tegen over de gewapende burgery, die hier byeengebragt was, om de verandering der Regeeringe te begunstigen. Doch de Burgers, geen last hebbende tot het pleegen van eenige daadelykheid, droopen, eindelyk af, en lieten de Vrywilligen 't veld houden. Burgemeester van Brienen werdt, federt, van zyn ampt verlaaten, en ter Stad uit gezet. Doch na verloop van drie jaaren, kwam hy 'er wederom binnen, en werdt in zyne waardigheid herfeld (t).

1704.

In 't Kwartier van de Veluwe, schein het zig nu tot rust te schikken; doch te Nieuwmegen ontstonden, omtrent deezen tyd, beroerten, die de Stad in 't uiterste gevaar bragten. De Afgevaardigden der Staaten van Holland, op 't einde des jaars 1704, van Arnhem te Nieuwmegen gekomen zynde, hadden de Stad vol beweeging gevonden, om de oude Regeering te doen herstellen. Zes afgezette Regenten, aan 's Lands Staaten geklaagd hebbende, dat men hen, ten onregte, van hunne ampten ver-

Geweldige opschudding te Nieuwmegen.

(s) Extract. uit het Comm. en Politieboek van Arnh. 5 July 1705.

(t) Opr. Berigt van DR. JOHAN VAN BRIENEN. Wederlegg. van dit Berigt. VAN LOON Nederl. Historiepen. IV. Deel. bl. 416—418.

1704. verlaaten hadt, waren, hierom, uit de Stad en het Schependom gebannen, en tweehonderd Ryksdaalers beloofd aan elk, die een' derzelven in handen van 't Geregt wist te leveren (u). Zy hadden, midlerwyl, hunne vrienden in de Stad, die aanhang voor hun zогten te winnen, onder de Gemeentsluiden en burgers, welken, in de herbergen, onthaald, en tegen de tegenwoordige Regeeringe opgehitst werden. Een Leerkoper, *Jakobus Nagel*, genaamd, die hierin, boven anderen, yverde, en voorgaf, met de Afgevaardigden van Holland, over 't herstellen der oude Regeeringe, gehandeld te hebben, liep zo zeer in 't oog, dat men hem, kort na 't vertrek der Hollandfche Afgevaardigden, die te Nieuwmegen niets hadden kunnen uitvoeren, in hegtenis deedt neemen. Hy zat langer dan vier maanden; doch brak, op 't laatst van Grasmaand des jaars 1705, uit den kerk; waarna hy, op verbefurte van den hals, gebannen werdt (o). Doch 't vuur der hevigheid was, hiermede, niet gedoofd. De afgezette Regenten van Nieuwmegen en derzelver begunftigers fpanden famen met eenige Tielenaars, om, in beide de Steden, de Regeering, gewapenderhand, te veranderen (w). Hiertoe, werdt, eindelyk, de zevende van Oogstmaand vastgefteld. Vyftig of zestig perfoonen, meest jonge luiden, met zakpistoolen, degens, leidekkers-hamers en ander geweer gewapend, kwamen te Nieuwmegen, in een herberg, byeen; trokken, van daar, tegen half

(u) *Voyez* LAMBERTI *Tom.* XIII. p. 126.

(v) *Justif.* van den eisch reg. J. Nagel. *Bylag.* N. 1. en 2.

(w) *Uit de Inform. tegen* Dr. Servaas van Kuilenburg.

half elf uren, naar 't Stadhuis, dwongen zes Regenten, met het geweer op de borst, hunne plaatsen te ruimen, en dedden den Raadsvriend *Willera van Loon*, dien zy hielden, dat hun gunstig was, de plaats van voorzittenden Burgemeester inneemen. Midlerwyl, liep het gerugt door de Stad, dat het Stadhuis ingenomen, en de Raad vermoord werdt. Men klept de klok: de burgery komt in 't geweer, rukt naar 't Stadhuis, schiet onder de aanvallers, en doetze verstuiven, in een oogenblik. Eenigen werden gegreepen. De verdreeven' Regenten namen, terstond hierna, hunne plaatsen wederom in. Vier der gevangenen werden, nog dien zelfden avond, uit de vensters van 't Stadhuis opgehangen. Een der oude Regenten, D. Willem Roukens, op heeter daad gevat zynde, werdt, des andere daags 's avonds, op de Plaats van 't Stadhuis, onthalsd. Ook werdt toen nog een der handdaadigen, dien men in Vrouwen kleederen betrapt hadt, gehangen. Van Loon werdt, naderhand, verlaaten van zyne Raadsvriendsplaats en Burgerfchap, en onbekwaam verklaard, om eenig ampt in de Stad of het Schependom te bekleeden. Het Hof te Arnhem, waarin hy Raad was, zocht hem egter de hand boven 't hoofd te houden, en verklaarde hem voor onschuldig (x). Doch hy is nimmer, te Nieuwmegeu, wederom in de Regeering geraakt. De Advokaat *Servaas van Kuilenburg*, die de Tielenaars opgestookt hadt, om de hand te leenen tot de

ver-

(x) Provision. Verantw. van Dr. Willem van Loon. *Foie* . . .
Miss LAMBERTI Tom. XIV. p. 45—121.

1704. verandering der Regeeringe te Nieuwmegen, week, op de tyding van 't mislukken des aanslags, ten Lande uit, en werdt, sedert, openlyk ingedaagd (y). De Steden des Kwartiers van Nieuwmegen raakten, hierna, allengskens in rust. Te Doesburg en te Wageningen, was, in 't jaar 1705, ook een opstand verwekt, ten behoeve der oude Regeeringe. Te Doesburg, was men, zelfs na 't maaken van een Verdrag, onderling handgemeen geraakt; doch de beroerte werdt, eerlang, door tusschenkomst der burgeren van Deutchem, gestild. Te Wageningen, was het Stadhuis, by nacht, door eenige aanhangers der voorige Regeeringe, ingenomen. Doch zy werden 'er, door de gewapende Burgerye, terstond, wederom uitgedreven (z).

Beroerte te Doesburg en te Wageningen.

XXX. Oproer te Middelburg. Dus handhaafde zig, alomme, in Gelderland, de nieuwe Regeering, die, zo sommigen meenden, onder de hand, gestyfd werdt, door de tegenwoordige Regeering van Zeeland, en met naame door die van Vlisfingen en Veere (a). Ondertuschen, was de rust in Zeeland nog op verre na niet hersteld. Te Middelburg, was, in den aanvang des jaars 1704, eene geweldige beroerte ontstaan, die niet dan met veel moeite gestild werdt. De Heeren Kiezers in deeze Stad, die deel plagten te hebben in de aanstellinge der jaarlykiche Wethouderfchap, hielden zig zeer gebeigd, dat deeze aanstelling, in den jaare 1702, geschied was, zonder hen te ken-

(y) Citatie van Dr. S. van Kuilenburg.

(z) Apol. der Prof. Conv. van 19 Maart 1705. bl. 2, 3, 9. *Voiez aussi LAMBERTI Tom. XIII. p. 52—56.*

(a) LAMBERTI Tom. II. p. 329.

kennen, naar behooren. Zy vervoegden zig, federt, aan den Hoogen Raad in den Haage, om gehandhaafd te worden in hunne voorregten. Doch de Staaten van Zeeland begeerden, dat de zaaken gelaaten werden, in den staat, waarin zy waren (b). De Kiezers deden, daarna, nog eenige vergeeffche poogingen by de Staaten en by den Hoogen Raad, om hunnen wensch te bekomen. Eindelyk, beslooten zy, een Vertoog, tot sfaaving hunner Voorregten, in te leveren aan de Regeering der Stad. Zy verscheenen, ten deezen einde, in vollen getale, op 't Stadhuis, op den zesentwintigsten van Louwmaand, leverden hun Vertoog in; doch begeerden, dat 'er niet over geraadpleegd werdt, in 't byzyn van drie Schepenen, welken zy hielden, ten onregte, ter Regeeringe ingedrongen te zyn. Men nam aan, hierover, te willen spreken: terwyl zy zig vervoegden, in een ander vertrek. Ondertuschen waren eenige afgezette Regenten, van eenen tamelyken hoop ingezetenen verzeld, 't zy met of zonder kennis der Kiezeren, voor 't Stadhuis byeengekomen. Eenige Vlisfingers en Veernaars vermeerderden den hoop. Men schein een geweldige verandering der Regeeringe in den zin te hebben. De zaal van 't Stadhuis raakte vol volks. Men riep, dat de oude Regeering hersteld moest worden. De Heeren Verfluis, Verpoorte en Parker, te vooren ontzet van de Regeeringe, hadden zig, naar 't schein, door 't volk, derwaards laten voeren. Men tradt,

1704.

(b) Notul. Zeel. 23 Maart, 30 April, 27 Aug. 1705. bl. 140, 397, 355. Dyl. bl. * 111.

1704. tradt, hierop, tot eene nieuwe verkiezing der Wethouderen, daar de Kiezers zig nu niet mede scheenen te moeijen. Eenige Heeren waren, midlerwyl, van 't Stadhuis gegaan, om de Burgery in de wapenen te doen komen: waartoe Burgemeester *van den Brande*, boven anderen, zyn best deedt. Verfluis, die tot Raad en Pensionaris aangesteld was, zocht dit, daarentegen, te beletten, en bragt zynen aanhang ook in 't geweer; zig, daarenboven, met geweld, meester maakende van eenige vendels der schutterye. Van den Brande deedt egter eenige Kompagnien in de wapenen komen, die van de geweeken' Regenten schriftelyken last kreegen, om met scherp te schieten, op elk, die hun tegenstand boodt. Men trok, hierop, van 't Huis van Van den Brande, daar de schutterye byeengebragt was, naar het Stadhuis. Hier stondt een vendel schutters; welk de zyde der herftelde Regenten schein te houden; doch, schoon des gelast, niet schieten wilde op zyne medeburgers. De geweeken' Regenten, de meeste manschap by zig hebbende, dedden 't Stadhuis, welk geslooten was, terftond, beklimmen en overweldigen, verdreeven de anderen, die omtrent drie uren geregeerd hadden, en namen hunne voorige Plaatsen wederom in (c). Zy beloofden, kort hierop, by openbaare afkondiging, tweehonderd Ryksdaalers aan elk, die eene der benoemde Vlisfingers en Veerenaars in hegtenis leverde.

De

(c) Notul. Zeel. 17, 28 Jan. 11, 14, 19 Febr. 21 Maart, 17 July 1704. bl. 33, 49, 56, 59, 70, 67, 144. 294. Eyl. bl. 61. * 70, * 90, * 324.

de meesten van deezen weeken, federt, uit Zeeland. Het Hof in den Haage hoorde de ge-
weekenen: zeer tegen den zin der Regeeringe
van Middelburg en der Staaten van Zeeland.
Ook raakten sommigen, die men hielt in den
oproer gemengd geweest te zyn, in hegtenis:
en onder deezen, *Johan Matthysus*, Raadsheer
in den Raade van Vlaanderen, dien de Magi-
straat van Middelburg, kort na de beroerte,
buiten vorm van regtsgeding, de Stad ontzeid
hadt, zonder dat hy hadt willen wyken. Hier-
over, viel veel te doen, tusschen de algemeene
Staaten, van wien hy zynen last, als Raad
van Vlaanderen, hadt, en de Regeering van
Middelburg en de Staaten van Zeeland zelve
(*d*). Ook werdt hy, eerlang, geslaakt (*e*). Met
Iman Cau, Heer van Dussen, die, wegens Zie-
rikzee, ter Vergaderinge afgevaardigd was, en,
geduurende de beroerte, woorden gebruikt
hadt, waaraan de herstelde Regeering van Mid-
delburg zig ten hoogste stiet, viel ook mer-
kelyk geschil. Die van Middelburg begeerden
niet met hem te zitten. Hy onthieldt zig, voor
eenen tyd, uit de Vergadering: doch die van
Zierikzee hadden geenen wil, om hem, voor
altoos, te ontslaan; gelyk Middelburg en Goes
vorderden. Hierover rees zo veel tweespalt
onder de Leden, dat Zierikzee veele zaaken
stremde of tegenstemde, om dat de Heer van
Dussen niet toegelaaten werdt: 't welk duurde
tot

(*d*) Uit versch. gedrukte en ongedr. Stukk. de zaak van den
Raadsh. MATTHYSUS betreffende.

(*e*) Nouv. Zeel. 1 May, 2, 5, 9 Juny 1704. bl. 206, 236,
244, 247 Byl. § 126. 19 Jan. 1705, bl. 23.

1704. tot dat men hem allengskens herstelde (*f*). Eenige anderen, die gevlugt waren, hebben zig nooit, sedert, wederom in Zeeland durven vertoonen. De rust in Middelburg werdt, midlerwyl, hersteld, na 't afkondigen eener algemeene vergiffenisse (*g*), zonder dat zy, in veele jaaren, om zaaken van Regeeringe, wederom gestoord werd (*h*). Maar in Gelderland herleeft de tweedragt geduuriglyk: gelyk wy, in 't volgende Boek, nader staan te verhaalen.

(*f*) Notul. Zeel. 17, 28 July, 1 Sept. 1704. bl. 295, 313, 355. Byl. bl. * 187, * 196.

(*g*) Notul. Zeel. 28 July, 11, 19 Sept. 20 Oct. 19 Dec. 1704. bl. 312, 376, 380, 419, 540. Byl. bl. * 183, * 378. Plac. der Ed. Mog. Staat. van Zeeland van 11 Sept. 1704.

(*h*) *Voiez* LAMBERTI Tom. XIII. p. 136—157, 172—268.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZEVEN-EN-ZESTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

- I. Raadpleegingen op den aanstaanden veldtogt. Bewegingen aan de Moezel. Huy verlooren. Luik belegerd. Verlaaten. Huy herwonnen. De vyandyke Linien, in Brabant, verkragt. II. Misverstand tusfchen Marlborough en de Afgevaardigden te Velde. Zout-Leeuw gewonnen. Ook Zandyliet. Diest verlooren. III. Staat des krygs aan den Opper-ryn. Keizer Leopold sterft. Zyn Zoon, Jofefus, volgt hem op. IV. Krygsbedryven in Italië. Op de grenzen van Portugal. In Katalonie. Barcelona gewonnen. V. Zeezaaken. VI. Misnoegen op de Staaten, in Engeland. Gezantschap derwaards. VII. Handeling om den Prins van Nassau te ontzetten van de zitting in den Raad van Staate. VIII. Instructie voor de Afgevaardigden te Velde. Uitslag van 't Gezantschap in Engeland. IX. Veldslag by Ramillies. Brabant en Vlaanderen kiezen de zyde der Bondgenooten. Oostende, Meenen, Dendermonde en Aath veroverd. X. Krygsbedryven aan den Opper-ryn. In Katalonie. Op de grenzen van Portugal. In Italië. XI. De Franschen doen de eerste opening tot eene Vredchandeling.
Hei-

Heimelyke handeling met hun. XII. Eenige Gewesten zoeken een gedeelte der nalaatenschap van Koning Willem te verkrygen van de erfgenaamen. De Prins van Nassau wordt uit den Raad van Staate gehouden. Hy wordt Generaal van 't Voetvolk. Overysfel besluit, nooit eenen Stadhouder aan te stellen. XIII. Nieuwe beroerte in Gelderland. De Arnhemmers neemen Wageningen in. Uitslag der Geldersche bewegingen. XIV. Marlborough handelt in Duitschland. Veldtocht in de Nederlanden. XV. Krygsbedryven in Duitschland. In Spanje. In Italie. XVI. Onderneeming der Engelsche en Staatsche Vloote op Toulon mishukt. De Staaten helpen den Koning van Pruissen aan 't bezit van Neuf-Chatel. XVII. Staat der heimelyke Vredehandeling. Mislukte onderneeming van den Pretendent. XVIII. Krygsbedryven in de Nederlanden. Gend en Brugge verlooren. Slag by Oudenaarden. Rysfel bemagtigd door de Bondgenooten. Gend, Brugge en andere Plaatsen herwonnen. De Veldmaarschalk, Heer van Ouwerkerk, sterft. XIX. Krygsbedryven aan den Opperryn. In Italie. In Spanje. Vrede met Tunis bekrachtigd. XX. De Prins van Oranje en Nassau aanvaardt het Stadhouderschap van Groningen en de Ommelanden. Hy trouwt met eene Prinsesse van Hessen-Kassel. XXI. De Vredehandeling wordt, heimelyk, voortgezet. Marlborough verdaagt. Voorafgaande Vredepunten ontworpen. Zy worden, in Frankryk, van de hand gewezen. De handeling wordt opgeschort. XXII. Veldtocht in de Nederlanden. Doornik gewonnen. Slag van Malplaquet. Bergen in Henegouwen veroverd. XXIII. Staat des krygs in Duitsch-

Duitschland. In Piemont. In Spanje en op de grenzen van Portugal. XXIV. Verdrag van Barriere, tusfchen Groot-Britanje en de Staaten. XXV. Verklaaring van Holland en Zee-land, ten voordeele der Fransche vlugtelingen. XXVI. Vervolg der handeling met Frankryk's Konings voorflag. Aanmerkingen der Staaten. XXVII. Nieuwe voorflag van Frankryk. Door de Staaten van de hand gewezen. Frankryk neemt de voorafgaande punten aan, op één na. Gesprek aan den Moerdyk. XXVIII. Bedenkingen op Frankryks voorflag. Onderhandelingen te Geertruidenberg. XXIX. Raadpleegingen in den Haage. Koningin Anna fchynt voor afzonderlyke handeling te dugten. XXX. Voorflag der Franschen van eene verdeeling der Spaansche heerschappye. Handeling met hun. Zy vorderen Sicilie en Sardinie alleen. XXXI. Antwoord der Bondgenooten. De onderhandelingen, te Geertruidenberg, worden afgebroken. De Franschen wyten 't den Bondgenooten. XXXII. De Staaten verdedigen zig, omftandiglyk. Het Keizerlyk Hof geeft hun den titel van Hoog-Mogenden.

De zege, by Hochftet bevogten door de Bondgenooten, hadt Duitschland verlost van de vreeze voor de overmagt der Franschen en Beierschen. Men was, derhalve, op middelen bedagt, om de overwinning te vervolgen, en den vyand verder in 't naauw te brengen. De Hertog van Marlborough, terug gekeerd in Engeland, hadt den geheimen Raad der Koninginne voorgeslaagen, dat men, in

1705.

I.
Raad-
pleegin-
gen, in
Engel-
land en
hier te
Lande,
op den
aanstaa-

1705. in den aanstaanden veldtogt, op de grenzen van Frankryk moest zoeken in te dringen, en, ten dien einde, de Legers voeren naar den kant der Moezel. Men hadt, in Engeland, bewilligd in deezen voorflag; doch men vondt eenige zwarigheid, om 'er de Staaten, en vooral de Duitfchen in te doen bewilligen. De Staaten lieten hunne troepen niet gaarne verre van hunne grenzen trekken; en de Duitfchen waren gewoon traaglyk te velde te komen. Nogtans, lieten de Staaten, gedagtig aan de voordeelen, in den jongften veldtogt, aan den Donauw behaald, zig, eerlang, overhaalen tot het besluit, om het grootste gedeelte hunner Landmagt te doen trekken naar de Moezel, en, met het overig gedeelte, hunne grenzen te beschermen. Zy wisten wel, dat het Leger onder den Keurvorst van Beieren nog sterk was in de Spaansche Nederlanden: doch zy stelden, met reden, vast, dat hy een groot gedeelte van het zelve naar de grenzen van Frankryk zou moeten doen trekken; wanneer de meeste magt der Bondgenooten derwaards stondt gewend te worden. De Hertog van Marlborough, in Grasmaand des jaars 1705, in den Hage te rug gekeerd, hadt, derhalve, niet veel moeite, om den Raadpensionaris Heinsius en de voornaamste Leden der Regeeringe over te haalen in zyn gevoelen. Maar de Duitfchen te beweegen hadt meer werks in. De Prins van Baden scheen, zo lang de Winter duurde, niet vreemd van Marlboroughs voorflag; maar, met het naderen der Lente, begon hy zwarigheid te maaken om 'er de hand toe te leenen, zig beroepende op den
zwak-

zwakken staat zyner gezondheid, en op de weinige manschap, welke hy by zig hadt. Marlborough deedt, hierop, in Bloeiimaand, een' keer naar Radstad, om een' mondsprek te houden met den Prins van Baden. Hy bevondt, dat 's. Prinsen onpasfelykheid flegts voorgewend fcheen: ook, dat zyn Leger, fchoon de Vorften en Kreiften nog allen hun aandeel niet opgebracht hadden, egter talryk genoeg was, om merkelyke voordeelen te behaalen op den vyand, zo hy 't, by de krygsmagt van Groot-Britanje en de Staaten, voegen wilde. De Prins liet zig, eindelyk, overhaalen, om dit te belooven. Marlborough begaf zig, hierop, naar Trier, waaromtrent de Engelsche en Staatfche troepen verzameld waren, en daar men allerlei voorraad van mond en oorloge byeen gebracht hadt. Het vereenigd Leger hadt zig nedergeslaagen by Igel, aan deeze zyde der Moezel; doch trok over den froom, op den derden van Zomermaand, langs verfcheiden' bruggen; en daarna, by Confaarbrug, over de Saar. De Hefen, Deenen en Lunenburgers trokken, ten zelfden tyde, de Saar over, en vereenigden zig met de Engelschen en Staatfchen, waarna de gantsche magt der Bondgenooten voorttrok tot aan Elft, in 't gezigt van 't vyandlyk Leger, onder den Maarschalk de Villars; die by Sirik aan de Moezel lag; doch op 't naderen der Bondgenooten opbrak, en naar Koningsmachten week, daar hy zig, op eene voordeelige plaats, nedersloeg, en vast verschanste. Marlborough was niet van zins hem aan te tasten, maar flegts zo ver getrokken, om het beleg van Saar-Louis, welk

1705a

Bewee-
gingen
der Bond-
genoo-
ten aan
de Moe-
zel.

1705. welk men in den zin hadt, te dekken. Hy schreef, derhalve, brief op brief, om de Wurtembergfche, Pruisfifche en Paltfifche troepen, en om den Prins van Baden te doen opkomen. De Staaten drongen 'er ook fterk op aan. Doch dit Krygsvolk kwam zo langzaam af, en was zo flegt voorzien van paarden en gefchut, dat men voor eenen kwaaden uitflag van den veldtogt begon te dugten. De Prins van Baden kwam zo ver als Kreutznach, daar hy ziek werdt, of voorgaf te worden, en 't bevel over 't Leger liet aan den Graave van Frife, terwyl hy zig begaf tot het gebruiken der baden. Men begon, van nu af, te vermoeden, dat hy door de Franfchen gewonnen was, alzo Villars geen volk afgezonden hadt om te beletten, dat hy zig met het groote Leger vereenigde. Anderen meenden, dat hy Marlborough de eer misgunde, welke deeze in den jongften veldtogt behaald hadt, en nu wederom behaald zou hebben, zo hy hem, by tyds, onderfteund hadt.

Huy veroverd door de Franfchen.

Zy belegeren Luik.

Midlerwyl, hadt de Graaf van Gafse, met eenen hoop Franfchen, 't beleg geflaagen voor Huy, en 't Kasteel veroverd, op den tienden van Zomermaand, de bezetting krygsgevangenen makende (a). De Keurvorst van Beieren en de Maarfchalk de Villeroi beflooten, daarna, Luik te belegeren, en de Plaatsen aan de Maaze te herwinnen, die den Bondgenooten, voorheen, in handen gevallen waren. Luik werdt, terftond, berend. De Staaten kreegen 'er zo dra geene kennis van, of zy vertoonden den Hertoge van Marlborough, hoe noodig het

(a) LAMBERTI Tom. III. p. 468.

het ware, dat hy, met het Leger, naar de Maaze
 keerde, zo hy zig niet magtig genoeg bevondt, 1705.
 om den vyand eenige afbreuk van belang te
 doen aan den kant der Moezel. De Hertog brak
 dan op, met het Leger, op den zeventienden
 van Zomermaand, om Luik te ontzetten. Hy
 trok voort tot aan Trier, daar hy zeventuizend
 man, Paltfische troepen, ter betaalinge van
 Groot-Britanje en de Staaten staande, in be-
 zetting liet. Voorts, begaf hy zig, met het gros
 des Legers, langs den kortsten weg naar de
 Nederlanden, terwyl de Keizerfche, Pruisfische
 en Wurtembergfche manschap, te laat aange-
 komen om dienst te doen, naar den Opperryn
 toog (b).

Villars, nu geen en vyand voor zig hebben- Zy be-
 de, zondt den Keurvorst van Beieren een deel zetten
 zyner manschap toe, vaardigde een ander deel Trier.
 af naar de Elzas, en toog, met het gros zyns
 Legers, naar de Saar. De Paltfische Gene-
 raal gaf, hierop, terftond, last aan den Be-
 velhebber van Saarbrugge, om, na 't flegten
 der Vestingwerken, de Plaats te verlaaten;
 gelyk gefchiedde. 't Bleeft hierby niet. Hy ver-
 nieelde de magazynen te Trier, die den Bond-
 genooten fchatten gekost hadden, flegtte, ook
 hier, de Vestingwerken, en verliet de Plaats,
 eer Villars zig nog voor dezelve vertoond
 hadt. De Franschen namen 'er, terftond,
 bezit van. De Maarschalk de Villars, zig ge-
 voegd hebbende by het Leger in de Elzas on-
 der de Marfin, verdreef de Keizerschen uit
 de Linien by Kroon-Weiffenburg: terwyl de

(b) LAMBERTI Tom. III. p. 469. TINDAL Vol. VI. [er
 XXI.] p. 200—206.

1705. Generaal Thungen zig, bezwaarlyk, in de Linien van Lauterburg, wist te verdedigen (c).

Zy verlaaten
Luik

Huy her-
nomen.

De aankomst des Hertogs van Marlborough omtrent de Maaze hadt, midlerwyl, het beleg van Luik doen opbreeken. De vyand, 't geschut te rug gezonden hebbende naar Namen, was, in alleryl, geweeken naar Tongeren. Marlborough, genaderd tot Maastricht, trof hier den Heer van Ouwerkerk aan, die zig, met het veldleger der Staaten, by hem voegde; waar na men besloot den vyand by Tongeren aan te tasten; doch hy week, op de aankomst der Bondgenooten, terstond, agter zyne Linien. Men besloot toen Huy te herneemen, en zondt, ten dien einde, den Overste *Scholten*, met eenige manschap, derwaards; terwyl Marlborough en Ouwerkerk eene kleine beweging maakten, om het beleg te dekken. Het duurde niet meer dan vyf dagen. De Plaats gaf zig, den elfden van Hooimaand, over, op dezelfde voorwaarden, als waarop zy, voor twee maanden, aan de Franschen en Beierschen overgegaan was. Doch Marlborough hadt iet gewigtigers in den zin, het aantasten, naamlyk, van de vyandyke Linien, die Brabant dekten. Hy vaardigde den Generaal Hompesch af naar den Haage, om de voornaamste Leden der Regeeringe, deswege, te raadpleegen. Men stelde alles aan zyn beleid en voorzigtigheid. 't Stuk werdt, hierop, overlegd in eenen grooten Krygsraad. Sommigen vonden 'er zwaarigheid in. Doch de Heer van Ouwerkerk, de Prins van Hessen-Kasfel en de Graaf van Noyelles stemden 'er eenpaarig.

(c) TINDAL *Vol. VI* [of XXI.] p. 206.

riglyk in toe : waarop men besloot tot den aanval, die, den zeventienden van Hooimand, ondernomen werdt, aan eenen anderen kant, dan de vyand verwachtte. Het Leger, tegen den avond, opgebroken zynde, aan verscheiden' hoopen, overviel de vyandyke Linien met het aanbreeken van den volgenden dag. De Graaf van Noyelles tastte de post by Wangen aan, alwaar eene vaste brug lag over de Geete. 't Kasteel te Wangen werdt terstond verlaaten door den vyand, en door de Bondgenooten ingenomen. De posten der Franschen aan andere oorden werden, even ligt, overmeesterd. Het gantsche Leger der Bondgenooten trok, eerlang, in de Linien: alwaar de Ruitery, nochtans, veel leedt van het vyandyk geschut. Doch Marlborough, aan 't hoofd van versche manschap, zynde voortgerukt, drong in op den vyand, wien 't ook niet ontbrak aan geduurigen onderstand. De rechter vleugel van de Ruiterye der Bondgenooten werdt, by Esemale, eenigzins, in wanorde gebragt; doch zig gelukkiglyk hersteld hebbende, dreef zy den vyand terug, tusfchen Heilisheim en Gershoven. Marlborough, midlerwyl, het gantsche Leger gevoerd hebbende binnen de Linien, spreidde de rechter vleugel van het zelve zig uit naar de groote Geete, tot voor Tienen, welk, opgeëischt zynde, terstond, overgegeeven werdt. De Markgraaf d'Alagre, die een' grooten hoop vyandyke manschap geboodt, veel geleeden hebbende in den eersten anval, week, eerlang, met het overschot des Legers, over de Geete en de Dyle, en sloeg zig, langs de laatstgemelde Rivier,

1703.

De Bondgenooten verkrachten de Fransche Linien in Brabant.

1705: vier, tusfchen Rotfelaar en Wilfen, niet ver-
 re van Leuven, neder. De Bondgenooten trok-
 ken, daarentegen, over de groote Geete, en
 legerden zig, tusfchen Rosbeek en Tienen.
 Doch zy braken, den volgenden dag, weder-
 om op, vervolgden den wykenden vyand, en
 bekwamen nog omtrent twaalfhonderd gevan-
 genen. Diest, Sichem, Aarfchot en andere Ste-
 den van klein belang werden, ligtelyk, verov-
 verd door de Bondgenooten, die, federt, eg-
 ter, vergeeffche poogingen deeden, om eenige
 posten op de Dyle te overweldigen, en den
 vyand in zyne voordeelige Legerplaatfe aan te
 tasten. Marlborough veranderde hierop van
 voorneemen, en deedt, om zynen toeleg te
 beter te dekken, den Baron Spar, die eenige
 Staatsche manschap in Vlaanderen gebodt, trek-
 ken over de vaart tusfchen Brugge en Gend;
 waarna hy de Fransche Linien te Lovendeghem
 veroverde, en voorts aantrok op Brugge, doch
 hier verneemende, dat de vyand veel volks uit
 de bezettingen van Fransch en Spaansch Vlaan-
 deren geligt, en op hem afgezonden hadt, be-
 floot hy te rug te keeren over de vaart: in 't af-
 trekken, de vyandyke werken vernielende, en
 't veroverd gefchut in de vaart werpende. Marl-
 borough en Ouwerkerk, midlerwyl, in twee
 hoopen opgetrokken zynde, vereenigden zig, te
 Genappe; van waar zy het vyandlyk Leger na-
 derden: welks regter vleugel zig, midlerwyl,
 hadt uitgebreid tot aan het Sonien bosch, waar-
 door Brusfel, zo wel als Leuven, gedekt werdt (d).
 Op

(d) LAMBERTI Tom. III. p. 471—477. Tom. XIV. p. 19.
 TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 207, 217.

Op den agttienden van Oogstmaand, brak de regter vleugel van het Leger der Bondgenooten op, met het kriecken van den dag, trekken- de, in twee hoopen, langs den engen weg van Hulpen, die, tot hunne groote verwondering, onbezet gelaaten was. Omtrent den middag was het gantsche Leger genaderd, tot in 't gezigt van den vyand. Marlborough en Ouwkerk waren beide van gevoelen, dat men hem, die de aankomst der Bondgenooten zo ras niet verwacht hadt, geenen tyd gegeven moest, om zig te kunnen herstellen; maar terstond aantasten. Doch 't geschut was nog niet aangekomen; waarvan de schuld gegeven werdt aan den Generaal Slangen- burg, die, eenige andere Staatsche Oversten in zyne meening hebbende overgehaald, den Afgevaardigden der Staaten zelfs ver- toonde, dat de toeleg om den vyand aan te tasten onuitvoerlyk was. De Afgevaardigden stemden, hierop, de onderneeming af. Marlborough onderwierp zig aan hun gevoelen, schoon met veel tegenzin. Hy klaagde zelfs, sedert, in eenen brief aan de Staaten, dat zyn gezag in 't Leger thans veel minder goldt, dan het, voorleeden jaar, in Duitschland gedaan hadt. Men gaf deezen brief in 't licht: 't welk het gemeen, hier en daar, aan 't morren hielp. Te Amsterdam, begaf zig een hoop burgers naar 't Stadhuis, klaagende over de Afgevaardigden der Staaten; „ die, zeidenze, Marlborough geen gezags „ genoeg lieten.” Doch de Afgevaardigden verdedigden hun gedrag, eerlang, in eenen brief aan de Staaten, die insgelyks in 't licht kwam. Zy weezen aan „ dat de vyand, naar 't oordeel

1705.

II.
Misverstand tus-
schen
den Hertoge van
Marlborough en
de Afgevaardigden der
Staaten.

1705. „ van Slangenburg, Salisch en Dompré, niet
 „ dan met het grootſte gevaar, kon worden
 „ aangetast, en dat de Bondgenooten, de ne-
 „ derlaag krygende, zig in de uiterſte engte
 „ bevinden zouden, zo om dat zy, te diep in
 „ 's vyands Land doorgedrongen zynde, geen'
 „ weg met de gekwetſten weeten zouden, als
 „ om dat de vyand hun ligtelyk den toevoer
 „ zou kunnen afſnyden: kortom, dat de zaa-
 „ ken der Bondgenooten nog niet in zulk een'
 „ ſtaat gebragt waren, dat men zulk eene
 „ wanhoopige onderneeming behoefde te waa-
 „ gen (e).”

Zout-
 Leeuw
 gewon-
 nen;

Hierna, brak het vereenigd Leger wederom op, trekkende naar de Luikſche grenzen; terwyl de Luitenant-Generaal van Dedem, met eenige manſchap, afgezonden werdt, om zig van Leeuw of Zout-Leeuw meester te maaken. Hy nam de Stad, die 's vyands linien dekte, in, by verdrag, op den vierden van Herſtmaand. Marlborough deedt, daarna, de bemagtigde vyandyke linien ſlegten, en Tienen ontmantelen: en trok, met het vereenigd Leger, over de Demer, zig nederſlaande by Aarſhot. Ouwerkerk, federt het gebied aanvaard hebbende, zynde Marlborough, op bevel der Koninginne, vertrokken naar Duitschland, maakte nog eenige bewegingen met het Leger, en trok, eerlang, over de Neete, den Graaf van Noyelles, met eenige manſchap, afzendinge, om Zandvliet te belegeren. Een gedeelte der bezettingen van Bergen op Zoom en an-

ook
 Zand-
 vliet.

(e) *Voyez* LAMBERTI *Tom. III. p. 477—483, 485. Tom. XIV. s. 24. TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 217—219.*

andere Plaatsen voegden zig by hem. Zandvliet werdt berend, op den vierentwintigsten van Wynmaand. Vyfdagen daarna, waren 'er reeds twee breuken gefchooten: waarop de bevelhebber de Plaats, by verdrag, overgaf op den negentwintigsten. Doch gedurende het beleg van Zandvliet, gelukte het den Keurvorst van Beieren, Diest in te neemen, by verdrag. De Plaats was nog niet versterkt, naar behooren; waarom zy, bestormd zynde, terstond, overgegeven werdt. Heerentals was, eenigen tyd te vooren, overvallen en geplonderd door de Franschen. De veldtocht in de Nederlanden eindigde, met het veroveren van Diest en Zandvliet (f). De vyand had, in 't voorjaar, eenen aanslag gesmeed, om zig van Hulst meester te maaken, door verrasping. Doch men ontdekte den toeleg, tydelyk. Eenige ingezetenen, die 'er kennis van hadden, werden gevat en gestraft (g).

1705.

Diest
verlooren.Aanslag
op Hulst.

De Keizer, t'onvrede, naar 't schieen, over 't beleid van Prinse Lodewyk van Baden, noodzaakte hem tot eene schriftelyke verdediging, die nogtans niet in 't licht kwam. De Prins bleef, met het Leger, te Lauterburg, tot in Oogstmaand, wanneer hy opbrak, en naar Hagenau toog. De Maarschalk de Villars, die 't Fransche Leger aan den Opper-ryn geboodt, zig, midlerwyl, van Kroon-Weisenburg en Homburg meester gemaakt hebbende, was geveeken naar Hagenau; van waar hy egter, op de aankomst der Keizerschen, den Ryn overtrok

III.
Straat des
oorlogs
aan den
Opper-
ryn.

(f) LAMBERTI Tom. III. p. 483, 496—499. Tom. XIV. p. 26,
32. TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 219—223.
(g) LAMBERTI Tom. III. p. 455.

1705. trok by Straatsburg. De Generaal Thungen volgde hem, met het Keizerlyk Leger: waarop hy, over den stroom, te rug keerde. De Prins van Baden, sedert, in het Leger by Stollhoffen, aangekomen, trok, insgelyks, wederom over den Ryn, en tastte de Fransche Linien by Hagenau aan, op den agtentwintigsten van Oogstmaand. Hy overweldigdeze, in korten tyd, zonder meer dan éenen Luitenant, en zestien gemeenen te verliezen in den aanval. Van 's vyands zyde, werden 'er vierhonderd gedood, of gevangen genomen. De twee Legers lagen, sedert, eenen geruimen tyd, op elkanderen te loeren, zonder dat het tot eenen veldslag kwam. Eindelyk, trok de vyand af naar Straatsburg: waarna de Prins van Baden zig van Drusenheim en Hagenau meester maakte, op 't einde van Herfst- en in 't begin van Wynmaand. De Keizerschen betrokken toen de Winterlegeringen, aan de linkerzyde des Rynstrooms (h).

Keizer
Leopold
sterft.
Zyn Zoon
Jozefus
volgt
hem op.

De zaken der Bondgenooten in Duitschland liepen niet voorspoediger, ter oorzaake van den aanhoudenden oorlog in Hongarye, en van het afsterven van Keizer Leopold, welk, op den vyfden van Bloeimaand deezes jaars, voorgevallen was. Zyn oudste Zoon, de Roomsche-Koning *Jozefus*, volgde hem, terstond op, in de Keizerlyke waardigheid, en gaf voor, een einde van den Hongarischen kryg te willen maaken, door bemiddeling van Groot-Britanje en de Staaten. Marlborough hieldt een mondsprek met hem te Weenen, na 't einde van

(h) TINDAL *Vol. VI.* [or XXI.] p. 223—226.

van den veldtocht, en ontving de sterkste verze-
keringen van 's Keizers yver voor de gemeene
zaak. Voorts, bezogt hy de Hoven van Berlyn
en Hanover, en bewoog, op zyne te rugkomst
in den Haage, de Staaten om te samen met
Groot-Britanje het Leger der Bondgenooten in
Italie met tienduizend man te versterken (i).
Keizer Jozefus besloot, eerlang, de Keurvorsten
van Keulen en van Beieren in den Ryksban te
doen: gelyk, in Grasmaand des volgenden jaars,
openlyk, geschiedde (k).

In Italie, hadden de Franschen, onder den
Hertoge van Feuillade, Ville-Franche, Nice,
Mirandola, Montmelian en eenige andere Plaat-
fen bemagtigd. Het Leger onder den Prins
Eugenius was te zwak, om zulks te beletten.
De Hertog van Savoje behieldt naauwlyks
eenige Plaatfen van belang in zyne magt, behal-
ve Coni en Turin. By Casfano, viel, op den
zestienden van Oogstmaand, een vinnig gevegt
voor, tusfchen den Hertoge van Vendôme en
den Prins Eugenius: waarin beide de partyen
zig de overwinning toefchreeven; hoewel de
Prins het veld behouden hadt (l).

't Meeste geweld des krygs fcheen zig, dit
jaar, gewend te hebben naar Spanje en Portu-
gal. De Spanjaards en Franschen, Gibraltar,
federt Wynmaand des voorleeden jaars, te wa-
ter en te lande, belegerd hebbende, hadden
zig, eindelyk, in Grasmaand, genoodzaakt ge-
zien,

1705.

IV.
Krygsbe-
dryven in
Italie;op de
grenzen
van Por-
tugal;

(i) TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 227—229.

(k) Volez DU MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 191.

193.

(l) DANIEL Journal, p. CCXXIJ, CCXXXIJ. TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 230.

1705. zien, om het beleg op te breeken, en in eene foort van geringe blokkeering te veranderen. 't Langduurig beleg van Gibraltar, waartoe de meeste magt des vyands gebruikt werdt, hadt den Bondgenooten, in Portugal, midlerwyl, gelegenheid gegeven, om op de grenzen van Spanje in te breeken. Het Leger, welk omtrent vierentwintigduizend man sterk was, stondt onder 't opperbevel van den Portugeefchen *Graave des Galveas*, onder wien de *Graaf de la Corfonna*, de Graaf van Galwai en de Baron Fagel, week om week, 't gebied voerden. Men sloeg het beleg voor Valencia d'Alentara, welk stormenderhand veroverd werdt, op den agtsten van Bloei maand. Albuquerque, voor 't zelfde lot bedugt, gaf zig, op den tweentwintigsten, over, by verdrag. Op 't aanhouden van Galwai en Fagel, werdt, sedert, beslooten tot het beleg van Badajox: doch gebrek aan gereedschap om bruggen te maaken, tot het overtrekken der Guadiana, deedt de onderneeming verschuiven. Terwyl men, op deeze wyze, aan den kant van Alentejo, in Spanje drong, maakte de Markgraaf das Minas gelyke beweegingen, op de grenzen van Beyra. Hy veroverde Salvaterra, en plonderde Sarca, welk de Fransche bezetting, op zyne aankomst, verlaaten hadt. Doch hy werdt, eerlang, door eenen hoop Franschen en Spanjaards, genoodzaakt, tot aan Penamecos te rug te wyken. In 't laatst van Herfst maand, trok de gantsche magt der Bondgenooten byeen, in de nabuurschap van Elvas, waarna 't beleg van Badajox, eindelyk, ondernomen werdt. Een Kanonschoot, uit een oud Slot, de regter hand

van Galwai en de mouw van Fagel te gelyk hebbende weggenomen, nam de laatste t bewind aan over t beleg, welk de aankomst van den Maarschalk de Tefé met agtduizend man deedt opbreken, omtrent het midden van Wynmaand. Fagel, misnoegd over de oneenigheid der Legerhoofden, die hem buiten staat stelde, om iet van belang te onderneemen, keerde, kort hierna, naar Lisbon, van waar hy zig, met verlof der Staaten, te schepe, naar Holland begaf (m).

Terwyl dit, op de grenzen van Portugal, voorviel, waren de Bondgenooten bezig, om, van den kant van Katalonie, in Spanje te dringen. Koningin Anna hadt, door heimelyk beleid van *Mitford Crow* (n), een Verdrag geflooten met eenige Kataloniers, die, uit den naam van t gantsche Prinsdom, beloofd hadden, Koning Karel te zullen erkennen (o). De Engelsche en Staatsche Vlooten, onder Shovel en Almonde, verzeld van vyfduizend man Landtroepen, onder den Graave van Peterborough, waren, in Zomermaand, op de Taag, voor Lisbon, ten anker gekomen. De Prins van Hesen-Darmstad, Koning Karel, ten zelfden tyde, verzekerd hebbende van de toegenegenheid der ingezetenen van Katalonie en Valence tot zyne Majesteit, bewoog hem tot den togt derwaards, die, op t einde van Hooimaand, met de vereenigde Vloote, ondernomen werdt. Koning Karel, zig aan boord van

(m) TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 231—236.

(n) Zie Rapport van t geh. Comité. II. *Deel*, *Byl.* N. XLVII. *bl.* 203, 204.

(o) *Voiez* Supplem. au Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 41.

1705. van het Engelsch ſchip de Ranelagh begeben hebbende, tradt eerst te Gibraltar aan land; daar hy voor wettigen Koning van Spanje erkend werdt. Van hier voortgezeild tot in de baai van Altea, werdt hy met gelyke eere ontmoet, door de ingezetenen. Een hoop Spanjaards, in 't naaste gebergte, zig insgelyks voor Koning Karel verklaard hebbende, maakte zig, ten zynen behoefte, meester van de Stad Denea. Op den tweeëntwintigsten van Oogstmaand, kwam de Vloot in de baai van Barcelona ten anker. Hier werdt het Krygsvolk ontſcheept, zonder tegenſtand, en veeleer met hulp van de landzaaten. Koning Karel tradt zelf aan land; en drong ſterk op het beleg der Stad: die, zo de Prins van Hesfen-Darmſtad verzekerde, door middel van het goed verſtand, welk hy met de ingezetenen hadt, haast veroverd zou zyn. De Engelschen en Staatſchen maakten, daarentegen, groote zwaarigheid in 't beleg, met zo weinige manſchap, en in 't naderen van den Herfst. Maar 's Konings meening werdt gevolgd, en 't beleg ondernomen. De Schans Montjuis, naby de Stad, werdt eerst aangetast, en op den zeventienden van Herfstmaand ingenomen, by verdrag. De Prins van Hesfen-Darmſtad ſneuvelde, voor deeze ſchanſe. Toen regtte men, na 't openen der loopgraaven, zes batteryen op voor de Stad; die, uit het kanon en de mortieren, zo hevig beſchooten werdt, dat de Bevelhebber, ſterk aangezet door de ingezetenen, beſloot in beſprek te treden. De Stad ging over, by eerlyk verdrag, op den negenden van Wynnmaand. Gironne hadt zig, midlerwyl, ook

Barcelo-
na ge-
wonen.

ook aan Koning Karel onderworpen: en alle de Steden van Katalonie, op Roses na, volgden het voorbeeld van Barcelona, binnen welke Stad, Koning Karel, met uitbundige tekenen van blydschap, werd ingehaald. Na 't veroveren van Barcelona, keerde de vereenigde Vloot naar Lisbon te rug. Vier Engelsche en twee Staatsche Fregatten bleeven te Barcelona. Van de Vloot overwinterden vyfentwintig Engelsche Oorlogschepen, onder *Johan Leake*, en vyftien Staatschen, onder den Schout by nagt van Wasfenaar, te Lisbon. Shovel en Almonde keerden naar huis. Koning Karel hieldt zig te Barcelona op.

Een Regiment Spanjaards, uit den dienst van Koning Filips, tot dien van Koning Karel overgegaan zynde, maakte zig, nog voor 't einde des jaars, meester van verscheiden' Steden in Valence: waarop het gantsche Gewest, op Alikante en Penifola na, zig voor Koning Karel verklaarde. Doch de Graaf de las Torres, die Koning Filips diende, sloeg, eerlang, 't beleg voor San Mattheo, door welke Plaats Katalonie en Valence gemeenschap hadden met elkanderen. De Graaf van Peterborough noodzaakte hem, nogtans, 't beleg op te breeken. De aantogt van den Hertoge van Noailles, die, met agtduizend man, door Rousfilon, naar Katalonie trok, deedt Koning Karel besluiten, om eenige manschap by zig te houden, die reeds op weg was, om Peterborough te ondersteunen. Peterborough vervolgde egter zyn oogmerk, dreef den vyand voor zig heenen, en maakte zig van verscheiden' Plaatsen meester. In Louwmaand des volgenden jaars,

1705.

Valence,
grooten-
deels,
veroverd.

1705. jaars, viel 'er, by S. Iſtevan de Litera, een ſcherp gevegt voor, tuſſchen een gedeelte der Engeliſche en Staatſche bezetting van Lerida, onder den Kolonel Wills, en eenige Franſche Dragonders en Ruiterye, onder den Ridder d'Asfeld. Wills werdt, eerlang, onderſteund, door Connyngham en Palm. Connyngham kreeg eene wonde in de buik, waaraan hy, na drie dagen, overleedt. Men wil egter, dat de vyand het meeste volk verloor. De omkeering van Katalonie en Valence veranderde den ſtaat des krygs in Spanje t'eenemaal. Ook gaf het Hof van Portugal hoop op vaardiger onderſteuning, dan men, tot hiertoe, hadt konnen verwerven (*p*).

V. Behalve de verrigtingen der vereenigde Vlooten in de Middelandſche zee, was 'er, dit jaar, weinig voorgevallen te water. Veele Franſche Kapers waren den Engeliſchen en Staatſchen kruifers in handen gevallen, doordien men een gedeelte der Franſche zeemagt beſlooten hieldt binnen Brest. Het overig gedeelte, welk te Toulon lag, hadt zo veel geleeden in den jongſten ſcheepsſtryd, dat het buiten ſtaat of ongenegen was, om zee te kiezen (*q*). Ondertuſſchen, hadt het neemen van veele vyandyke pryzen den bedienden der Staaten en der Admiraliteit van Zeeland gelegenheid gegeven, tot verkortinge van 's Lands regten. Vyf Steden beſlooten, eenpaariglyk, geene moeite te ſpaaren, om de ſchuldigen te ondek-

(*p*) Relation de la Camp. en Eſpagne en 1706. *impr.* 1708. LAMBERTI Tom. III. p. 517, 519 531—535. TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 236—269.

(*q*) TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 269.

dekken en te straffen. De Stad Zierikzee alleen kante 'er zig tegen, beweerende, dat 'er geen blyk van ontrouw was, en dat de voorige Plakaaten streng genoeg waren, om 't kwaad, zo 't gepleegd mogt zyn, op te spooren en te vergelden (r). Te vooren, was ook, by 't Kollegie ter Admiraliteit op de Maaze, orde gesteld, om scherper te passen op den uitvoer van paarden naar den vyand: welk, tegen 't uitdrukkelyk verbod, geschied was (s).

De uitslag van den jongsten veldtocht aan de Moezel en in Brabant hadt veel gemors verwekt in Engeland, daar een aanhang in 't Parlement, die allengskens sterker werdt, zeer misnoegd was over 't beleid van den Hertoge van Marlborough. Ook schroomde men niet, openlyk, te zeggen, dat de Staaten den last des krygs lieten aankomen op de Koninginne, en dat hunne Afgevaardigden te velde de zaaken in Brabant eenen verkeerden keer hadden doen neemen (t). De Staaten, om dit misnoegen te doen verdwynen, en de vriendschap der Koninginne te behouden, beslooten, op 't einde des jaars, kort voor dat Marlborough naar Engeland keerde, dan Heer Willem Buys, Pensionaris van Amsterdam, af te zenden naar Engeland (u), met last om het onderling goed verstand tuschen de Koninginne en de Staaten aan te kweeken, en de beweegingen van den aanstaanden veldtocht, in Portugal, Katalonie, Italie en elders, met haare Majesteit, te regelen.

1705.

VI.
Misnoegen op de Staaten, in Engeland.

Gezantschap derwaards.

(r) Volez LAMBERTI Tom. XIV. p. 15, 17.

(s) Zie Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 918.

(t) TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 285, 299.

(u) Resol. Holl. 29 Dec. 1705. bl. 596.

1705. len. De algemeene Staaten hadden, op 't aanhouden van die van Holland, beslooten, in 't volgende jaar, aanvullender wyze te oorloogen, aan verscheiden' oorden, en zig, hiertoe, uit al hun vermogen, in staat te stellen: waarvan de buitengewoone Gezant de Koningin ook de plegtigste verzekeringen geeven moest (y).

VII.
Hande-
ling, om
den Prins
van Nas-
sau te
ontzet-
ten van
het regt
om in den
Raad van
Staate te
zitten.

De Staaten van Friesland, wien 't, in 't voorleeden jaar, gelukt was, hunnen Stadhouder, Prins Jan Willem Friso, onder zekere voorwaarden, te doen verkiezen tot Generaal over 't Voetvolk van den Staat, deden, sedert eenigen tyd, hun best, om te voorkomen, dat hy van het regt ontzet werdt, om plaats en stem te hebben in den Raad van Staate, welks Leden gewoon zyn, hoofd voor hoofd, en niet by Gewesten, te stemmen. Men moet hier aanmerken, dat deeze Raad, in den tyd, van welken wy spreekken, bestondt uit twaalf Leden; drie wegens Holland, twee wegens Zeeland, Friesland en Stad en Lande, en een wegens Gelderland, Utrecht en Overysfel. Volgens het eerste Lid van het Berigtschrift voor den Raad van Staate van den jaare 1588, hadden de Stadhouders der byzondere Gewesten, ten allen tyde, toegang, plaats en stem in den Raad van Staate (w). En schoon dit Berigtschrift, in 't jaar 1651, merkelyk veranderd werd, stontd men egter, ook toen nog, den Stadhouderen, die 'er toen waren, of namaals komen mogten, zitting en stem toe in den Raad van Staate (x).

Men

(y) Resol. Gener. Merc. 30 Decemb. 1705. dans LAMBERTI Tom. III. p. 767.

(w) Zie Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 120.

(x) Zie Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 125.

Men twyfelde, derhalven, niet, of Friesland en Stad en Lande zouden hunnen Erftadhouder haast zoeken in te voeren in deezen Raad. Hy bereikte nu agttien jaaren, en ftondt, zo dra hy twintig jaaren rekende, het Generaalschap te aanvaarden, welk hem, onlangs, opgedraagen was. Ook zou hy, volgens zyne Instructie, dan eerst treden in daadelyke bediening van het Stadhouderfchap der twee Gewesten. Tegen dien tyd, fcheen men voor te hebben, hem ook in den Raad van Staate te doen plaats neemen. Maar de Staaten van eenige Gewesten, met naame die van Holland en Utrecht, verftonden, tegenwoordig, dat het zitten van den Stadhouder van Friesland en Stad en Lande in den Raad van Staate deezen twee Gewesten te veel aanzienf geeven zou, boven de meeste anderen. Zy merkten aan „ dat de „ twee Gewesten, in zulk een geval, vyf ftemmen hebben zouden van de dertien, uit welken de Raad van Staate dan beftaan zou; „ dat ieder der twee Gewesten drie ftemmen; „ en duſ zo veel te zeggen hebben zou als „ Holland; dat zy ieder eene ſtem meer hebben zouden dan Zeeland, en twee ſtemmen meer dan Gelderland, Utrecht en Overyſfel; ’t welk hun ſcheen te ftryden met de gelykheid, die onder de Gewesten, naar het meerder of minder aandeel, welk zy droegen in de gemeene laften, behoorde plaats te hebben.” Doch alzooy wel voorzagen, dat men den Stadhouder van Friesland en Groningen, door den tyd, zou zoeken te handhaaven in het regt, om in den Raad van Staate te zitten, vondenze geraaden, in de voorbaat te

1705. zyn, en hem hiervan te verfteeken, eer men 't
 nog gevorderd hadt. De Staaten van Utrecht
 beflooten, op den veertienden van Oogstmaand,
 „ ter Vergaderinge der algemeene Staaten, te
 „ verklaaren, dat zy niet verpligt waren te ge-
 „ doogen, noch behoudens hunne waardigheid
 „ konden toeftaan, dat, van wege Friesland
 „ of een der andere Gewesten, iemant, om
 „ dat hy het ampt van Stadhouder bekleedde,
 „ ingevoerd, of toegelaaten werdt in den Raad
 „ van Staate, zonder eenpaarige bewilliging
 „ van alle de Gewesten (y).” De Staaten van
 Holland namen, op den voorflag van Leiden,
 weinige dagen laater, een diergelyk befluit.
 Zy verklaarden te verftaan „ dat, wanneer de
 „ meeste Gewesten geen en Stadhouder had-
 „ den, de Stadhouders der overigen behoor-
 „ den geflooten te blyven buiten den Raad
 „ van Staate (z).” De Staaten van Friesland,
 kennis van deeze verklaaringen gekreegen heb-
 bende, hielden 'er zig zeer door verongelykt.
 Zy mierkten de befluiten der twee Gewesten
 aan, als blyken van een aangemaatigd opper-
 gezag over de anderen, en als fteunende op
 gronden, ftrydig met die van den Staat, waar-
 van men gevaarlyke gevolgen te dugten hadt.
 Voorts, beriepen zy zig op de Inftuëtiën van
 de jaaren 1538 en 1651. Doch men merkte,
 hiertegen, aan „ dat de eerfte Inftuëtie, door
 „ de tweede, te niet gedaan was, en dat de
 „ tweede niet met eenpaarige bewilliging van
 „ alle de Gewesten was vastgefteld, hebben-
 „ de

(y) *Voyez* LAMBERTI *Tom. XIV. p. † † 26.*

(z) *Refol. Holl 12, 18 Aug. 1705. bl. 349, 358.*

„ de Friesland en Groningen alleen in dezel- 1705.
 „ ve bewilligd, op 't behaagen hunner magti-
 „ gers, en Gelderland verklaard, niet gelast
 „ te zyn: behalve, dat ook de Raaden van
 „ Staate, federt, zwaarigheid gemaakt hadden,
 „ om eed te doen op de Instructie van den jaa-
 „ re 1651." Maar tegen dit laatste bragt Fries-
 „ land in „ dat de Gewesten, in 't jaar 1671,
 „ eenpaariglyk hadden vastgesteld, dat de eed
 „ op de jongste Instructie gedaan zou wor-
 „ den: gelyk federt, ook geschied was:"
 „ waaruit zy beslooten „ dat deeze Instructie,
 „ met eenpaarige bewilliging van alle de Bond-
 „ genooten, was goedgekeurd: en gevolgelyk,
 „ dat alle de Gewesten een onbetwistbaar regt
 „ hadden, om hunne Stadhouders ten Raade
 „ van Staate in te voeren." Van de andere
 „ zyde, werdt aangemerkt „ dat men nooit be-
 „ oogd hadt, eenig byzonder Gewest zulk een
 „ regt te geeven, als de meeste Gewesten gee-
 „ nen Stadhouder hadden." Doch Friesland
 „ wilde niets weeten van zulk een heimelyk oog-
 „ merk; maar hieldt zig aan de letter der Instruc-
 „ tie. Ook verzuimde men niet, aan te merken,
 „ dat hunne Hoog-Mogendheden, reeds in 't
 „ jaar 1651, toen ook, gelyk nu, vyf Gewes-
 „ ten geenen Stadhouder hadden, by zekere
 „ gelegenheid, hadden verklaard, niet gezind
 „ te zyn, het regt der Stadhouders, voor zo
 „ ver het op de Instructie voor den Raad van
 „ Staate gegrond was, eenigzins te verkor-
 „ ten. Misten, voegde men hierby, de ande-
 „ re Gewesten, door de vernietiging van het
 „ Stadhouderschap, een regt, welk zy te voo-
 „ ren gehad hadden; zy hadden 't zig zelve

1705. „ te wyten, en zulks kon geenszins strekken
 „ tot benadeeling der Gewesten, die eenen
 „ Stadhouder hadden, of 'er, in 't gevolg,
 „ eenen mogten willen verkiezen.” Ook oordeelde Friesland „ dat men geene reden hadt
 „ om te dugten, dat de twee Gewesten te veel
 „ aanzien bekomen zouden boven de anderen, zo men hunnen Stadhouder toeliete in
 „ den Raad van Staate, om dat alle de Leden
 „ van deezen Raad zweeren moesten, dat zy
 „ het gemeen belang der Bondgenooten alleen
 „ behertigen zouden, met agterstelling van het
 „ byzonder belang der Gewesten, van welken
 „ zy afgevaardigd waren.” Alle deeze en andere redenen werden den Raad van Staate voorgehouden, in eenen brief der Staaten van Friesland, die ernstelyk verzogten, dat de Raad hen in hun goed regt wilde handhaaven (a). Doch Holland en Utrecht veranderden niet van besluit (b). De Staaten van Zeeland waren, midlerwyl, op den voorgang van Goes, ook in 't gevoelen van Holland en Utrecht, overgegaan (c). 't Geschil over dit stuk duurde, nogtans, tot in 't jaar 1707. Wy zullen, op dat jaar, aantekenen, hoe 't beslist werd.

VII.
 Toebe-
 reidfels
 tot den
 aanstaanden veld-
 togt.

De Staaten der Vereenigde Gewesten hadden, geduurende den Winter, de handen vol werks, met het benoemen der hooge Krygsbevelhebberen tot den aanstaanden veldtogt, waarover men elkanderen niet dan met moeite verfondt. Ook waren 'er, onlangs, zulke
 ZWAA-

(a) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* XIV. *p.* 23

(b) *Resol.* Holl. 15 *Sept.* 1705. *bl.* 401.

(c) *Net.* Zeel. 10, 13, 17. 24, 27, 31 *Aug.* 3 *Sept.* 1705. *bl.* 280, 288, 291, 299, 304, 309, 313.

zwaare klagten gevallen, over wanorde en gebrek van gehoorzaamheid, onder te troepen van den Staat, dat men geraaden vondt (d), eene geheele nieuwe Ordonnantie op de Krygstugt te maaken: waardoor de voorige gebreken, gedeeltelyk, verholpen werden (e). Zy werd, den vyftienden van Lentemaand des jaars 1706, vastgesteld. Ten zelfden dage, be- raamden de Staaten ook eene Instructie voor hunne Afgevaardigden te velde, die uit agt- endertig punten bestondt. Zy kreegen, onder anderen, last „ om alleen den dienst van den „ Staat in 't algemeen te betragten, zonder op „ het voordeel of de zekerheid van het eene „ Gewest boven het andere agt te slaan. Zy „ waren ook gehouden, de hoogheid en eere „ van den Staat te bewaaren, niet slegts ten „ opzigte van de Staatsche Legerhoofden en „ foldaaten; maar inzonderheid, ten opzigte „ van den Kapitein-Generaal over de Legers „ der Koninginne van Groot-Britanje en des- „ zelfs onderhebbende troepen, wanneer de- „ zelve gevoegd waren met de troepen van „ deezen Staat. Zy moesten egter goed ver- „ stand houden met deezen Kapitein-Generaal, en vooral ook met den Veldmaarschalk, „ Heere van Ouwerkerk. 't Stondt, wyders, „ aan hun, het gevoelen der mindere Gene- „ raals, door den eersten Generaal, te doen „ inneemen, onder belofte van geheimhou- „ dinge. In geval van verschil, tusschen den „ En-

1705.

1706.

Instructie
voor de
Afge-
vaardig-
den te
Velde.

(d) Resol. Gener. Vener. 27 Febr. 1706. by LAMBERTI Tom. IV. p. 22.

(e) Zie Groot-Placaatb. V. Deel, bl. 57. LAMBERTI Tom. IV. p. 25.

1706. „ Engelschen Kapitein - Generaal en den Veld-
 „ Maarfchalk Heere van Ouwerkerk, mogten
 „ zy den laaftten, of den Generaal, die in zy-
 „ ne ftede bevel voeren zou over de Legers
 „ van den Staat, zulk een' last geeven, als zy
 „ zouden bevinden te behooren, mids zy, hier-
 „ in, met alle mogelyke befcheidenheid, te werk
 „ gingen, en van 't beslootene kennis gaven
 „ aan den Griffier van hunne Hoog-Mogendhe-
 „ den. Zy moesten 't gezag van den eerften
 „ Generaal ftyven door het hunne, en ten dien
 „ einde geene bevelen aan de mindere Generaals
 „ geeven, dan door hem. Zy moesten agt gee-
 „ ven, dat 'er goede krygstugt onderhouden
 „ werdt, en het Leger niet zonder kennisfe of
 „ verlof van hunne Hoog-Mogendheden ver-
 „ laaten (f).”

Uitflag
 van 't
 buiten-
 gewoon
 Gezant-
 fchap
 naar En-
 geland.

Eenige weeken voor het stellen van zulk eene orde op de Legers van den Staat, was de overeenkomst, in den jaare 1703, met de Stad Luik, gemaakt, wederom, voor drie jaaren, vernieuwd (g). Ook kwamen de Steden, eerlang, met de Koninginne van Groot-Britanje, overeen, om de Paltfische troepen, welken zy famen betaalden, tot op tienduizend man, te vermeerderen (h), en den kryg, dit jaar, fterk voort te zetten. De Heer Buys, die, in Grasmaand, herwaards keerde, was tamelyk geflaagd in zyn Gezantschap aan de Koninginne. Hy hadt, onder anderen, fterk gedrongen, op het voltallig maaken der Engelsche en Schotfche troepen, die in de Nederlanden en elders die-

(f) Zie Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 66.

(g) Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 425.

(h) Du MONT Corps Diplôm. Tom. VIII. P. I. p. 195.

dienen zouden : waartoe men, terstond, aan 't Engelsche Hof, besloot. Ook was, door hem en den Heere *Marinus van Vrybergen*, die, als gewoonlyke Gezant der Staaten, in Engeland, bleef, het vertrek der manschap naar Katalonie bevorderd. Doch hy hadt, daarenboven, last ontvangen om, met het Engelsche Hof, in heimelyke onderhandeling te treden, over 't verwekken van eenen nieuwen opstand in de Sevennes. Jean Cavalier, een van de hoofden der Camifards, was, na 't onderbrengen zyner partye in den jaare 1704 (i), geweeken naar Engeland en Holland, en hadt, hier, den Staaten een' voorslag gedaan, om een Bataillon Fransche Vlughtelingen op te regten, en met dezelve over te schepen naar Katalonie, tot ondersteuning der vervolgdten, in en omtrent de Sevennes. De Staaten hadden in deezen voorslag bewilligd, en beslooten, een derde tot de kosten, die op ruim tweehonderd en veertigduizend guldens in 't jaar berekend waren, te draagen, mids de Koningin van Groot-Britanje de overige twee derden opbragt (k). Haare Majesteit liet zig hiertoe, gereedelyk, beweegen. Men kwam zelfs overeen, om den *Markgraave d' Arseiller*, Gezant der Koninginne te Geneve, honderdduizend Ryksdaalers over te maaken, zo dra de opstand in de Sevennes begonnen zou zyn (l): hoewel eenige Gewesten, met naame Gelderland en Utrecht, zig niet of naauwlyks hadden laten beweegen, om

1706.

(i) Zie hier voor, bl. 203.

(k) Resol. Gener. Vener. 9 Jan. 1706. MS. Resol. Holl. 17 Maart 1705. bl. 96, 97, 142.

(l) Resol. Gener. Jovis 25 Febr. 1706. MS.

1706. om hun aandeel in deezen last te draagen (*m*).
 Doch daar verlieden nog eenige jaaren, eer de Bondgenooten iet op de kusten van Languedok ondernamen. Voorts, is my niet gebleeken, dat 'er van de opregting van een Bataillon onder Cavalier iet gekomen is. Hy begaf zig, omtrent het einde deezes jaars, naar Engeland, daar hy en anderen zyner Landsluiden, voorgeevende een Profeetischen geest te hebben, merkelyke bewegingen veroorzaakten onder 't volk (*n*).

IX. Den Heer Buys verslag van zyn Gezantschap
 Opening van den veldtogt in de Nederlanden. gedaan hebbende (*o*), bereidde men zig, tot het openen van den veldtogt. Van de zyde van Frankryk, rustte men zig ook vlytiglyk ten stryde toe, maakende den Koning rekening, om, dit jaar, meester te velde te zyn in Katalonie en aan den Opper-ryn, en daarenboven een talryk Leger byeen te brengen in de Spaansche Nederlanden, daar hy wist, dat de voornaamste magt der Bondtgenooten stontd verzameld te worden. Tegen 't einde van Grasmaand, kwam Marlborough wederom in Holland: daar hy eenigen tyd toefde: waarna hy zig, nevens den Veldmaarschalk Ouwerkerk, dien hy te Maastricht aantrof, begaf naar het Leger der Bondgenooten, welk te Borgloon byeen getrokken was. Het vyandlyk Leger, onder den Maarschalk van Villeroy enden Keurvorst van Beieren, uitdrukkelyken last gekreegen hebbende, om eenen veldslag te waagen, toog, op den negentienden van Bloeiimaand,
 over

(*m*) Refol. Gener. Jouis 25 Maart 1706. MS.

(*n*) TINDAL Vol. VII. [or XXII.] p. 370.

(*o*) Verbaal gehouden by MR. WILLEM BUYS. MS.

over de Dyle, en legerde zig by Tienen, aan de westzyde van de Geete. Kort hierna, werdt het Leger der Bondgenooten versterkt met de Deensche Ruitery onder den Hertoge van Wurtemberg, die, ter oorzaake van zeker misverstand, te lang agter gebleeven was. Ten zelfden tyde, verliet het vyandyk Leger, ook eenige versterking van paarden bekomen hebbende, de linien by Tienen, en sloeg zig neder, tusſchen Tienen en Judoigne, anders Geldenaken. Het Leger der Bondgenooten, haakende naar den ſtryd, brak, den drie entwintigſten, des morgens ten vier uren, op, in agt hopen, den weg neemende naar het Dorp Ramillies, dicht by welk, de Geete haaren oorsprong neemt, welken ſtroom zy dus niet zouden behoeven over te trekken, om den vyand te ontmoeten. Villeroi en de Keurvorst hadden, meent men, geene kennis van de aankomst der Deensche manschap in 't vereenigd Leger, welk zy op verre na zo ſterk niet hielden als het hunnene, waarom zy, op het naderen der Bondgenooten, vastſielden, nog dien zelfden of den volgenden dag, slaags te zullen raaken. Midlerwyl, zocht de vyand zig van het Dorp Ramillies en de vlakke daaromtrent meester te maaken: 't welk hem gelukte. De Bondgenooten ook genaderd zynde, raakten de twee Legers, nog dien zelfden dag, slaags, niet verre van het Dorp, welk eerst aangetast werdt, door den Luitenant-Generaal Schultz. Omtrent half twee uren, begon het geschut wederzyde te speelen. Ouwerkerk, die over de linker vleugel van 't Leger der Bondgenooten geboodt, dreef den vyand uit een voordeelige post; by

1706.

Veldslag
by Ramillies.

1706. welke gelegenheid, de Staatſche en Deenſche Ruitery zig wakkerlyk kweet. Doch de bloem der Franſche troepen, ter hulpe zynde toegelchooten, ſtondt de ſtryd langer dan een uur hagchelyk, aan de eene en de andere zyde. De Staatſche Ruitery raakte toen eenigszins in wanorde, terwyl de Deenſche ſtand hielt. Doch Marlborough, met twintig Esquadrons verſche paarden zynde toegelchooten, herſtelde de wanorde, en bragt den vyand aan 't wyken. Schultz was, midlerwyl, met zo veel geweld, aangevallen op het Dorp Ramillies, dat de vyand geraaden vondt af te trekken; doch hy werdt, in 't wyken, onderſchept door de Staatſche en Deenſche Ruitery, en afgemaakt of gevangen genomen. Toen werdt het vlugten algemeen, onder de vyandyke ruiters en knegten; die, door de Bondgenooten, wakkerlyk vervolgd werden. De Keurvorst en Villeroi ontkwam het gevaar van gevangen te worden, ter naauwer nood. Verſcheiden' wagens, in 't wyken gebroken zynde, ſtopten den weg, en maakten 't vlugten moeilyker. De overwinning verklaarde zig t'eenemaal voor de Bondgenooten. Men wil, dat 'er, van 's vyands zyde, wel agtduizend ſneuvelden, en vyfenzestighonderd gevangen genomen werden. 't Verlies der Bondgenooten wordt op vyfentwintighonderd man berekend. Het overſchot des vyandyken Legers, geweeken tot aan Leuven, verliet deeze Stad, en trok voort naar Bruſſel. Leuven werdt, terſtond daarna, bezet door de Bondgenooten (p).
De

(p) FEUQUIERES Memoir. Hiſtor. & Milit. Tom. II. p. 185. & ſuiv. LAMBERTI Tom. IV. p. 57—75. Tom. XIV. p. 251—253. TINDAL Vol. VII. [of XXII.] p. 1—22.

De overwinning by Ramillies deedt de meeste Steden van Brabant en Vlaanderen omflaan. Mechelen, Brusfel, Antwerpen, Gend, Brugge en verscheiden' Steden van minder aanbelang koozen de zyde der Bondgenooten, en riepen Karel den III. uit, voor Koning van Spanje en Heere der Nederlanden. Marlborough, hierop een' keer naar den Haage gedaan hebbende, sloeg, eerlang, het beleg voor Oostende, welk nog Fransche bezetting inhadt: doch zig, na weinige dagen, overgaf, op den zesden van Hooimaand. Toen lag Meenen aan de beurt, welk, na de Nieuwmeegsche Vrede, tot eene der sterkste Vestingen van de Nederlanden, gemaakt was. De loopgraaven wernen geopend, op den vierentwintigsten, en vyf dagen daarna, waren de batteryen gereed. De Plaats werdt toen zo vinnig aangetast, dat zy zig, den elfden van Oogstmaand, opgaf. Dendermonde, reeds eenige weeken geblokkeerd geweest zynde, werdt, na 't overgaan van Meenen, naar de konst, belegerd, en gaf zig, op den vyfden van Herfstmaand, ook over, by verdrag, volgens welk, de bezetting krygsgevangen bleef. Aath in Henegouwen, door den Veldmarschalk Ouwerkerk, belegerd zynde, werdt, op gelyke voorwaarde, veroverd, op den derden van Wynmaand. Met deeze belegering, werdt de veldtocht in de Nederlanden beslooten. Het Fransche Leger, schoon merkelyk versterkt, door een gedeelte der troepen, die aan den Opper-ryn gediend hadden, en nu staande onder 't opperbevel van den Hertoge van Vendôme, die gelukkiglyk geoorloogd hadt in Italie, bleef, geduurende

1706.

Brabant,
en Vlaan-
deren
kiezen de
zyde der
Bondge-
nooten.

Oosten-
de, Mee-
nen en
Dender-
monde
veroverd.

Aath ge-
wonnen.

de

1706. de alle deeze belegeringen, vast verschanst leggen, zonder iet te onderneemen tegen den Hertoge van Marlborough, die, met het gros van het Leger der Bondgenooten, de belegeringen dekte (q).

X. Krygsbedryven aan den Opper-ryn; Aan den Opper-ryn, waren de Franschen, onder den Maarfschalk de Villars, beter geslaagd in hunne onderneemingen. Zy noodzaakten den Prins van Baden de blokkeering van Fort-Louis op te breeken. Zy herwonnen Drufenheim en Hagenau, in Bloei maand. Zy stelden de gantsche Palts onder brandschatting, en bemagtigden een Eiland in den Ryn tegen over Fort-Louis: 't welk hen in staat stelde, om de Vestingwerken deezer Plaats, die, uit kragte der Ryswyksche Vrede, geslegt waren, te hermaaken (r). Doch de wederzydsche Legers in deezen oord waren te zwak, om iet van meer belang tegen elkanderen te onderneemen.

in Katalonie; In Spanje en in Italie, liep daarentegen het kryggsgeluk den Bondgenooten mede. Koning Filips was, reeds in Sprokkel maand, vertrokken van Madrid, om den veldtocht te openen, met het beleg van Valencie en Gironne. Doch het Fransche Hof bewoog hem, ligtelyk, om in het beleg van Barcelona te bewilligen. 't Liep egter aan, tot in 't begin van Gras maand, eer zulks geschieden kon. De Stad werdt, beide te water en te lande, beslooten. Eerst werdt de schans Montjuis aangetast, en na twee-entwintig dagen veroverd. Toen werdt de Stad be-

(q) BURNET *Vol. II. p. 450—453.* TINDAL *Vol. VII. [of XXII.] p. 22—26.* LAMBERTI *Tom. IV. p. 80, 91.*

(r) DANIEL *Journal, p. CCXXXIJ—CCXXXIV.*

benaderd. Een sterke Oosten-wind verhinderde de vereenigde Vloot, eenigen tyd, het ontzet te bevorderen; doch zy kwam zo dra niet omtrent de hoogte van Barcelona, of de Fransche Vloot, onder den Graave van Toulouſe, zelde terug naar Toulon; en toen beſlooten de Spanjaards en Franſchen, die aan de landzyde voor de Stad lagen, het beleg inſgelyks op te breeken, op den twaalfden van Bloei-maand. Omtrent deezen tyd, was de veldtogt ook van de zyde van Portugal geopend. De Graaf van Galwai, onder wien Noyelles gebodt, Badajox agter de rug latende, floeg het beleg voor Alkantara, welk hy, in drie dagen, veroverde, daarna den Hertog van Berwik, die 't Spaanſche Leger gebodt, voor zig heenen dryvende; tot dat hy, ongeraaden vindende 't Land dieper in te trekken, zig voor Cuidad-Rodrigo nederfloeg. De Plaats werdt hem terſtond opgegeven. Van hier, trok hy voort naar Salamanka, daar hy de tyding kreeg van het verlaaten van Barcelona: 't welk hem den weg naar Madrid deedt inſlaan: werwaards Koning Filips zig, met klein gevolg, in alleryl, begeven hadt, om de Hoofdstad zyns Ryks te beſchermen: doch hy vondt zyn Leger, hier, in zo ſlegt een' ſtaat, dat hy, met de Koningin en de meeste kostelykheden, naar Burgos week. Zo Koning Karel, die nog te Barcelona was, zig toen, zonder marren, naar Madrid begeven hadt, zou hy, meent men, meester van 't Ryk geweest zyn. Doch hy vondt zig onvoorzien van geld tot het doen eener Koningklyke intrede, en toefde hierom zo lang te Barcelona, dat Koning Filips, nieuwen onder-

1706.

op de
grenzen
van Por-
tugal;

1706.

derftand van volk uit Frankryk bekomen hebbende, van Burgos te rug keerde, en eerlang den Graaf van Galwai tegentrok. Galwai, onderftand uit Valence verwagtede, week, om zig met denzelven te vereenigen, af naar Arragon. Koning Filips werdt toen wederom meester van Madrid. 't Werdt Oogftmaand, eer Koning Karel by 't Leger kwam. Sedert, lagen de wederzydfche Legers, die elkanderen omtrent evenaarden in fterkte, te loeren op elkanderen, zonder dat 'er, het gantfche jaar, iet van belang tufchen beide voorviel. De vereenigde Vloot der Engelschen en Staatfchen hieldt zig, den gantfchen Zomer, op in de Middellandsche zee, de Franfche het uitloopen uit de haven van Toulon belettende, en Kartagena en Allikante noodzaakende, zig voor Koning Karel te verklaaren: hoewel beide deeze Steden Koning Filips, eerlang, wederom in handen vielen. Tegen 't najaar, zellde zy wederom Straatwaards: van waar eenige fchepen naar de Westindien gezonden werden: eenigen begaven zig naar Lisbon, daar zy overwinterden: en de overigen keerden naar huis (s).

in Italie.

De Hertog van Orleans, die nu het Franfche Leger in Italie gebodt, hadt, in 't laatst van Bloeiimaand, het beleg geflaagen voor Turin: welk tot in Herftmaand duurde. De Hertog de la Feuillade hadt last, om 't beleg te beginnen. De Stad fcheen, in 't eerst, verdedigd te zullen worden door den Hertoge van Savoje

(s) LAMBERTI *Tom. XIV. p. 238—298.* TINDAL *Vol. VII. [of XXII.] p. 27—47.*

je zelve, die zig daar binnen bevondt; doch hy besloot, eerlang, haar te verlaten, en zig by het Leger der Bondgenooten te voegen, om 't beleg op te slaan. 't Beleg werdt, midlerwyl, voortgezet. Maar Prins Eugenius, een groot deel troepen, uit het Leger aan den Opper-ryn afgezonden, in het Veroneefche ontvangen, en daarmede de magt der Bondgenooten in Italie versterkt hebbende, trok op, tot ontzet van Turin, over de Adiga, en noodzaak- te de Franschen, die langs deezen stroom lagen, te wyken agter de Mincio. Toen maakte Eugenius eene beweeging, op welke de vyand niet verdagt geweest was. Hy trok over de Po, en naar 't Apennynsche gebergte. De Hertog van Orleans volgde hem op de hielen; doch schuwde den slag. Eugenius eenige togten vooruit geraakt zynde, keerde de Hertog over Po te rug, en naar Turin, zonder de post te Stradella bezet te laten. Toen toog Eugenius ook wederom over den stroom te Stradella, en kwam, met het Leger, nu versterkt met de ruitery onder den Hertoge van Savoje, ontrent Turin, tegen 't einde van Oogstmaand. Op den zevenden van Herfstmaand, raakten de Legers aan elkanderen: de vyand werdt geheellyk geslaagen, en de Stad volkomenlyk ontzet, eer 't middag was. Ten zelfden tyde, werdt de Prins van Hefsen, die tot aan de Mincio genaderd was, daar hy geenen vyand gevonden had, op den weg naar Castiglione, waarvan hy zig meester dagt te maaken, overval- len door de Franschen onder den Generaal Medavi, die hem tweeduizend man affloeg, en hem noodzaakte, te rug te keeren naar de

Adi-

1706. Adiga. De vyand maakte groot gerugt van dit voordeel: doch 't gevolg leerde, dat de slag by Turin van veel meer gewigts geweest was voor de Bondgenooten. Alle de Plaatsen, die, door den vyand, in Piemont, in Montferrat en in 't Milaneefche, ingenomen waren, gaven zig, gewillig of gedwongen, de eene na de andere, op aan de Bondgenooten. In Casal en elders, werd de bezetting krygsgevangen gemaakt. Cremona, Valenza en het Kasteel van Milaan bleeven alleen nog in 's vyands handen (t). De overwinning by Turin hadt dus genoegzaam het zelfde gevolg in Italie, als de overwinning by Ramillies, in dit zelfde jaar, in de Spaansche Nederlanden, gehad hadt.

De Franfche kusten werden, dit jaar, met eene landing gedreigd, door de vereenigde Engelsche en Staatsche Vlooten, en in geduurige onrust te houden (α). Daarentegen, deedt de Ridder Forbin, op een' kruistogt uitgelopen van Oostende, den Engelschen en Nederlandfchen Koopvaarderen eenige schade. Hy tastte, op den tweeden van Wynmaand, omtrent de Elve, de Koopvaardyvloot aan, die uit de Oostzee naar Holland kwam. Twee Oorlogsfchepen, van de zes die haar geleidden, werden in den grond gefchooten: een werd 'er genomen. Te vooren hadt hy zig op de hoogte van Texel ver-toond, van waar hy egter door eenige Staatsche Oorlogsfchepen spoedig verjaagd was (ν).

De

(t) LAMBERTI *Tom. IV. p. 168. Tom. XIV. p. 254 — 257.*
TINDAL *Vol. VII. [or XXII.] p. 47—63.*

(u) TINDAL *Vol. VII. [or XXII.] p. 63.*

(v) FORBIN *Memoir. Tom. II. p. 206, 207. & suiv. DANIEL Journal, p. CCKXXXVJ.*

De Franfchen hadden, dit jaar, zo veel ge-
leeden, aan alle oorden, dat zy begonden te
haaken naar vrede. Zy hadden 'er, in den
nazomer des voorleden jaars, reeds eenige
opening toe laten doen in den Haage, door
middel van den Markgraave d'Allegre, die,
in 't gevegt by Tienen, gevangen genomen
was (w), en te Brusfel gefproken hadt met
Louis d'Haverskerke, Baron van Ligtenvelde,
die briefwifeling hield met *Bruno van der Dus-
fen*, Burgemeester van Gouda, gelyk my, uit
de eigenhandige brieven van beiden, geblee-
ken is. De Raadpensionaris Heinius en de
Regeering van Amfterdam hadden ook kennis
van deezen heimelyken handel. *Helvetius*,
Zoon van den beroemden Geneesheer van
dien naam in den Haage, eenigen tyd in Pa-
rys gewoond hebbende, was ook, onder dek-
fel van zynen Vader te bezoeken, en eenige
geneeskundige boeken te laten drukken, her-
waards gekomen, en liet zig, door 't Franfche
Hof, gebruiken tot bevordering der Vrede-
handeling. Hy hieldt meer dan een gefprek
met den Raadpensionaris, wien hy brieven en
boodfchappen bragt van den Prefident Rouil-
lé (x), die eerlang zelf, met kennisfe van wei-
nigen uit de Regeeringe, in Holland kwam,
en zig, op eene Hofstede van den Heere *Wil-
lem Nieuwpoort*, tusfchen Delft en Rotterdam,
bedektelyk, ophieldt (y). De Heer Buys, Pen-
fionaris van Amfterdam, hadt zelfs, reeds in

1706.

X.
Eerfte
opening
tot eene
Vrede-
hande-
ling, van
de zyde
der Fran-
fchen.

(w) *Voiez* LAMBERTI Tom. III. p. 472.

(x) Orig. Mifive van den Raadp. HEINIUS van 14 Nov.

(y) *Voiez* LAMBERTI Tom. III. p. 551.

1706. 't begin van Herfstmaand des jaars 1705, eenige punten ontworpen, die, door de Burgemeesters Pankras, Graafland, Witsen en de Haaze zynde goedgekeurd, door den Raadpensionaris, den Burgemeester van der Dussen en den Pensionaris Hoornbeek van Rotterdam, een weinig veranderd, en sedert, den Engelschen Staatsdienaaren toegezonden werden (z). By dit onderwerp, werdt Spanje aan Filips, en Napels en Sicilie, Milaan en verscheiden' Steden in Italie, benevens alle de Spaansche Nederlanden, aan den Aartshertoge Karel, toegelegd. Doch het geviel den Engelschen niet. De Groot-Thesaurier Godolphin schreef den Hertoge van Marlborough, „ dat men, in Engeland, niet zou kunnen ver- „ staan tot eene vrede, waarby Spanje en de „ Indien gelaaten zouden worden in handen „ van den Hertoge van Anjou (a).” Ook was Rouillé, in Slagt- en Wintermaand, in gesprek geweest met den Raadpensionaris, over de Steden, welken men den Staaten tot eenen * voormuur zou dienen af te staan, zonder dat men hierover eens geworden was. Rouillé verklaarde egter, dat de Koning van Frankryk gaarne zien zou, dat hy, of ten minste Helvetius, onder 't een of 't ander voorwendfel, nog eenigen tyd in den Haage vertoefde, om de handeling te vervolgen (b). De Burgemeesters van Amsterdam bewilligden in 't verblyf van Rouil-
16

* *Barriere*.

(z) *Vit de Authent. Minute van het Project. MS.*

(a) *Origin. Misive van den Raadp. HEINSIUS van 7 Sept. 1705.*

(b) *Origin. Misiven van den Raadp. HEINSIUS van 6 Nov. 5 Dec. 1705.*

16. Doch men vindt het, in den Haage, ongeraaden: waarom zy 'er niet op staan bleven (c). Ook liep de heimelyke handeling toen vrugteloos af. De Franschen lieten egter niet na tot vrede te arbeiden. Omtrent het einde van den veldtogt deezes jaars 1706, verzogten zy de bemiddeling des Konings van Zweeden, die, in 't begin van Herfstmaand, in Saxen gevallen zynde, Koning Augustus genoodzaakt hadt, afitand te doen van de Poolfche Kroon, en Stanislaus voor wettigen Koning te erkennen. Doch hy weigerde de bemiddeling te aanvaarden, zo zy hem ook niet van de zyde der Bondgenooten aangeboden werdt (d). In Hooimaand te vooren, was 'er iet gebeurd, welk, van eenen anderen kant, gelegenheid scheen te zullen geeven, tot het hervatten der afgebroken' handeling. Een Heer, die zeer in 't vertrouwen stondt van den Keurvorst van Beieren, kwam den Hertoge van Marlborough aandienen, dat zyne Keurvorstelyke Doorlugtigheid gezind was, de zyde van Frankryk te verlaaten, en alleenlyk begeerde te weeten, wat Groot-Britanje en de Staaten zouden willen aanwenden, om hem te doen herstellen in 't bezit van zyn Keurvorstendom. Marlborough gaf terstond kennis van deeze opening aan den Raadpensionaris Heinsius, die 'er den Pensionaris Buys over schreef, met verzoek om 'er Burgemeesteren van Amsterdam van te verwittigen (e). Doch alzo men, hier, den Keurvorst de verze-

1706.

(c) Misiven van Burg. GRAAFLAND van 4 en 6 Jun. 1706.

(d) TINDAL Vol. VII [or XXII. p. 71, 72.

(e) Orig. Misiv. van den Raadp. HEINSIUS van 24 July 1706.

1706. zekering, welke hy begeerde, niet geven kon, zonder 't geheim van zyn' voorflag, welk hy zorgvuldiglyk bewaard wilde hebben, te ontdekken, schynt men zig, vooreerst, met hem niet verder ingelaaten te hebben. Wat laater, deedt het Fransche Hof zelf een' voorflag tot vrede, door *Gualterus Hennequin*, Burgemeester van Rotterdam, die briefwisseling onderhieldt met den Heere de Chamillard. De voorflag werdt, door den Pensionaris Buys, aan den Heere Godolphin gezonden, en bestondt in deeze zes punten: „ 1. Herstelling van den „ Hertoge van Savoje, in 't bezit van alle zy- „ ne Staaten, midt de Keurvorst van Beieren, „ insgelyks, hersteld werde. 2. De Spaansche „ Nederlanden ter beschikkinge van de Staa- „ ten, met magt om ze zelfs den Aartsherto- „ ge Karel te kunnen afftaan. 3. Een voor- „ deelig Verdrag van Koophandel met de „ Staaten. 4. Landau aan Frankryk, in plaats „ van Brisak; nevens de Schans Kehl en de „ Schans over Hunningen, midt de Koning „ wegens Germersheim overeenkwame met „ den Keurvorst van de Palts. 5. Erkenntenis „ van Koninginne Anna, door Frankryk; welk „ zig niet moeijen zou, met het gene, in En- „ geland, omtrent de opvolging beraamd zou „ worden. 6. Indien Karel voor zyn aandeel „ Spanje, de Indien en de Spaansche Neder- „ landen moest hebben, zou men Filips Na- „ pels, Sicilie en Milaan moeten toeleggen.” De Raadpensionaris Heinsius, die van Amster- dam, en weinige anderen, die 't geheim beleid der zaaken hadden, vonden niet ongeraad- den, op deezen voet, in nadere handeling te tree-

treeden met Frankryk (f). Doch de punten bevielen den Engelschen niet. Zy verstonden, dat men meer zorg draagen moest voor de Bondgenooten, het vertrek van den gewaanden Prins van Walles bedingen, en den oorlog slegts wakkerlyk voortzetten, om Frankryk nog voordeeliger voorwaarden af te persen (g). Ook stiet hun, dat men de Staaten in 't vol bezit der Spaansche Nederlanden wilde stellen (h): 't welk, veelligt, door de Franschen, alleen voorgeslaagen was, om de Staatschen tot handeling, en de Engelschen tot argwaan te verwekken. Men deedt, van onzen kant, verscheiden' poogingen om hunne zwaarigheden weg te neemen (i). Doch de yverige Whigs waren zo sterk gezet op oorlog, dat zy van geene handeling hooren wilden. „Niets dan „ ongeduld, schreef Mylord Godolphin, kan „ ons versteeken van eene vaste en duurzaa- „ me Vrede (k).” De Staatschen, by welken de geldmiddelen schaars omkwamen, vonden egter niet geraaden, de handeling andermaal af te breeken; en zagen zelfs niet ongaarne, dat zy, kort hierna, openlyker, werdt voortgezet. De Keurvorst van Beieren schreef twee brieven, gedagtekend uit Bergen in Henegouwen, den eenentwintigsten van Wynmaand; een' aan den Hertoge van Marlborough, en een' aan de Afgevaardigden der Staaten in 't

Le-

(f) *Mislive van den Penf. W. Buys aan Myl. GODOLPHIN van 27 Aug. 1706.*

(g) *Origin. Letters of Myl. GODOLPHIN and Secr. HARLEY, in dato 3, 25, 24, 23 Sept. 1706. O. S.*

(h) *Mislive van den Raadp. HEINSIUS van 5 Oct. 1706.*

(i) *Misliven van den Penf. Buys van 28 Sept. 15 Oct. 1706.*

(k) *Lettr. from Myl. GODOLPHIN in dato 4 Oct. 1706. O. S.*

1706. Leger, waarin hy hun, uit naame des Konings van Frankryk, nodigde, om, op eene bekwaame Plaats tusfchen de twee Legers, of na dat dezelve gefcheiden zouden zyn, tusfchen Bergen en Brusfel, in openbaare Vredehandeling te treden. Doch alzo deeze voorflag flegts in algemeene woorden vervat was, antwoordden de Hertog en de Afgevaardigden der Staaten den Keurvorst uit éénen mond, dat men geene reden hadt, om eenen goeden uitflag van de handeling te verwagten, zo zyne Majesteit van Frankryk zig niet nader geliefde te openen, wegens den voet, op welken hy gezind was in onderhandeling te treden. De Staaten, den voorflag van den Keurvorst vertoond hebbende aan de Gezanten der Bondgenooten in den Haage, waren met dezelve overeengekomen, om 'er zulk een antwoord op te geeven (1). Men bleef egter met de Franfchen in heimelyke handeling: van welke wy den uitflag, beneden, zullen aantekenen. Het Franfche Hof deedt, omtrent deezen tyd, ook eenige pogingen, om Keizer Jozefus tot vrede te bewegen, door middel van den Paus; doch men hadt, te Weenen, nog geene ooren naar de voorflagen van Frankryk (m): en men bereidde zig, van de zyde der Bondgenooten, tot het voortzetten des oorlogs, tegen 't volgende jaar.

XII.
Hande-
ling om

't Verschil over 't regt tot de nalaatenschap van Koning Willem duurde nog, tusfchen den Ko-

(1) LAMBERTI *Tom.* IV. p. 301—306. *Hift. de la Paix d'Utr.* p. 81.

(m) TINDAL *Vol.* VII. [or XXII.] p. 77. *Hift. de la Paix d'Utr.* p. 85.

Koning van Pruiften en de Prinfeſe Weduwe van Naſſau. Terwyl men arbeidde, om het te vereffenen (*n*), floegen de Staaten den Koning en der Prinfeſe voor, of zy ook neigen zouden, om een gedeelte deezer nalaatſchap, tegen voldoeninge der waarde, aan den Staat in 't gemeen, of aan eenige byzondere Geweſten af te ſtaan. De Koning ſcheen hier luttel tegen te hebben. Maar de Prinfeſe vondt het ongeraaden. De Staaten van Holland hadden te kennen gegeven, dat hun wel gelegen komen zou, Geertruidenberg en Klundert te aanvaarden. Die van Zeeland waren zeer geſteld op het Markgraaffſchap van Veere en Vliſſingen. Breda, Willemſtad, Steenberg, Graave en 't Land van Kuik zouden, meende men, bekwaamlyk kunnen gehegt worden aan den Staat in 't gemeen (*o*). Doch de Koning van Pruiften wilde 't Land van Kuik niet overgeeven (*p*). De Prinfeſe van Naſſau, ſlegts handelende als Voogdeſſe van haaren minderjaari- gen Zoon, maakte zwaarigheid, om iet af te ſtaan, ten ware zy, door alle de Geweſten, elk afzonderlyk, gedekt werdt: 't welk niet ligt te wagten was, zynde Frieſland en Groningen ongezind, om iet van de nalaatſchap, voor zig zelve of voor den Staat in 't gemeen, te verkrygen. Maar in Zeeland, werdt de vernietiging van 't Markgraaffſchap van Veere en Vliſſingen ſterk gedreeven, door de Regeering van Goes, en door de twee Steden zel-

1706.

een ge-
deelte
der na-
laaten-
ſchap van
Koning
Willem
te ver-
krygen,
voor den
Staat in 't
gemeen,
of voor
eenige
byzonde-
re Ge-
weſten.

(*n*) Refol. Holl. 13 July 1705. bl. 324. 16 April, 5, 19 Aug. 1706. bl. 300, 507, 541.

(*o*) Refol. Holl. 23 Jan. 13, 20 Febr. 1706. bl. 39, 62, 82.

(*p*) *Voyez* LAMBERTI Tom. VI. p. 326, 327.

1706. ven (q). Men hadt, hier, in't jaar 1702, wel toegestaan, dat het niet verheffen der Zeeuwfche Leenen, die tot de nalaatenschap van Koning Willem behoord hadden, zulken, die, naderhand, bleeken eigenaars deezer Leenen te zyn, niet benadeelen zou (r). Doch, federt, hadden de Staaten van 't Gewest goedgevonden, de Wet, in Vlifingen en Veere, zelven te beftellen, uit eene benoeming, gedaan, door de dienende Wethouderschap (s), zonder dat zy zig kreunden aan de *Mandamenten* van den Hove of Hoogen Raade in Holland, waardoor men 't regt van den Markgraave zocht te be- waaren (t). Toen werdt, door Goes, voorge- slaagen, dat men, uit kragte van het * opper- ste gebied der Staaten, de Steden Vlifingen en Veere van alle Leenroerigheid behoorde te onthessen, tegen voldoening der waarde (u). Doch de algemeene Staaten, als *Executeurs* van Koning Willems uitersten wil, verstonden, dat de zaak van het Markgraaffschap in haar ge- heel behoorde gelaaten te worden, tot dat zy, door den gewoonlyken Regter, kon worden afgedaan (v). Ook kwam men, in Zeeland,

tot

(q) Notul. Zeel. 4, 25 Febr. 3, 10, 17 May, 12 Aug. 21 Oct. 2 Dec. 1706. bl. 58, 82, 83, 144, 167, 232, 275, 299, 358. Byl. * 26.

(r) Notul. Zeel. 8 Sept. 1702. bl. 312. Byl. * 272.

(s) Notul. Zeel. 5 Jan. 5, 12 Febr. 15, 19 Maart, 17 Apr. 3, 10 May, 19 July, 17 Dec. 1703. bl. 12, 58, 71, 120, 127, 173, 201, 211, 311. 526. Byl. * 8, * 33, * 117. 14, 18, 21 April 1704. bl. 170, 180, 185.

(t) Notul. Zeel. 18 Dec. 1703. bl. 527. Zie ook Resol. Holl. 20 Febr. 6 Juny, 18 July 1704. bl. 112, 302, 378.

(u) Notul. Zeel. 4 Febr. 1706. bl. 58.

(v) Resol. Holl. 29 April, 23 July, 16, 21, 24 Octob. 1705. bl. 212, 323, 431, 439, 477. 15 April 1706. bl. 297. 19 Febr. 1707. bl. 90. 24 Jan. 16 Maart 1708. bl. 19, 138. *Vriesz LAMBERTI Tom. XIV. p. 219-250.*

* *Domini-
vium
aminens.*

tot geen besluit, dan na verloop van eenige jaaren. Het omslaan van Brabant, na den veldslag by Ramillies, gaf den Koning van Pruissfen aanleiding, om de Heerlykheid van Turnhout te vorderen; die, uit kragte van den uitersten wil der Prinsesse Weduwe van Fredrik Henrik, op hem versterven moest, in geval Willem de III, zonder kinderen, overleedt (w). Het vereffenen der geschillen over de nalaatenschap van Koning Willem werdt dus, van tyd tot tyd, moeilyker, en bleef, door verscheiden' opkomende toevallen, nog verscheiden' jaaren, agter.

Midlerwyl, naderde de tyd, waarin de Prins van Nasfau het Generaalschap over 't Voetvolk stondt te aanvaarden. Hy zou, den vierden van Oogstmaand des jaars 1707, twintig jaaren bereikt hebben. Men twyfelde niet, of Friesland zou hem, ten zelfden tyde, zitting zoeken te doen neemen, in den Raad van Staate. De andere Gewesten, met naame Holland, Zeeland, Utrecht en Overysfel, dreeven, derhalve, nu het besluit door, waarover, reeds in 't jaar 1705, gehandeld was, en verklaarden de Stadhouders van een of twee Gewesten, wanneer de overigen geenen Stadhouder hadden, onbevoegd om in den Raad van Staate te zitten (x). Gelderland, en, dat vreemd schynt, Stad en Lande zelf was overgehaald geworden, om zig niet te kanten tegen dit besluit. Ook meende men, dat het Hof van Berlyn, welk den Prins van Nasfau laag zocht te hou-

1706.

De Prins van Nasfau wordt gehouden uit den Raad van Staate.

1707.

(w) LAMBERTI Tom. XIV. sur l'Année 1707. p. 116—132.
 (x) Retol. Holl. 12 Aug. 1707. bl. 340.

1707. houden, veel toegebracht hadt, om de Staaten tot zulk een' stap te doen komen. De Raad van Staate kreeg last van de algemeene Staaten, om den Prins niet toe te laten, zonder nader verlot. Doch om het misnoegen, welk hierover, in Friesland, en onder de vrienden van den Huize van Nasfau, ontstaan was, een weinig te maatigen, stontt men den Prins toe, dat hy, zo dra hy twintig jaaren bereikt zou hebben, het Generaalschap over 't Voetvolk aanvaardde, en de gewoonlyke weddegenoot (y). Ook werdt hy, sedert, in 't Leger by Soignies, door den Veldmaarschalk Ouwkerk, op last der Staaten, voor Generaal verklaard.

Hy neemt bezit van 't Generaalschap over 't Voetvolk.

Vier Gewesten raadpleegen om geen Stadhouder aan te stellen.

De Staaten van Overysfel waren, in het punt van het niet toelaaten der byzondere Stadhouderen in den Raad van Staate, eens geweest met die van Holland, Zeeland en Utrecht, in vertrouwen, gelyk zy verklaarden „ dat de „ Bondgenooten ook wel met hen zouden willen overeenkomen, omtrent de vaststelling „ der tegenwoordige Regeeringe, in de Vereenigde Gewesten.” Zy hadden, naamlyk, beslooten „ nooit wederom te komen tot het „ aanstellen van eenen Stadhouder, welk „ Ampt,” zo zy beweerden „ oulings, ingevoerd was, om dat de Hertogen, Graaven „ of Heeren deezer Landen niet altoos tegenwoordig waren in 't Gewest, waar over de „ Staaten, nevens hen, regeerden; waarom „ het, ten langste, met de Munstersche Vrede, behoorde vernietigd geweest te zyn. 't „ Ge-

(y) LAMBERTI *Ann.* IV. p. 662, 663.

„ Gezag der Prinsfen van Oranje hadt, zeiden 1707.
 „ ze, te wege gebragt, dat men, nog na dien
 „ tyd, Stadhouders had aangefield. Doch
 „ deeze wyze van Regeeringe, eindelyk, met
 „ de dood des Konings van Groot-Britanje
 „ zynde opgehouden, was de Staat in zyne
 „ volkomene en uitgeftekfte Vryheid geko-
 „ men: waarin zy voorhadden, in hun Gewest,
 „ te volharden.” De andere Gewesten, die
 nog gaen' Stadhouder hadden, werden verzogt,
 diergelyk befluit te neemen (z). Ook werdt
 'er, federt, ernstelyk over geraadpleegd. Som-
 migen fcheenen 'er op uit te zyn, om weder-
 om, gelyk ten tyde van den Raadpenfionaris
 de Witt, eene *Harmonie* of *Overeenftemming* te
 te doen treffen onder de meeste Gewesten,
 waarby men zig verbondt geenen Stadhouder
 aan te ftellen: doch my is niet gebleeken, dat
 hierop, ten deezen tyde, iets uitdrukkelyks
 werdt vastgefteld.

De tweedragt, in Gelderland, die nog duur- XIII.
 de, was oorzaak, dat men aldaar ten minften Nieuwe
 diergelyk befluit niet neemen kon. Zy borst, beroerte
 omtrent deezen tyd, wederom, tot hevige daa- in Gel-
 delykheden uit. In de Lente des voorleeden derland.
 jaars, waren, in de Kwartiers-Vergadering te
 Nieuwmegen, hooge woorden gerezen, tufchen
 den tweeden Burgemeester *Pels*, en den Baljuw
van Welderen. Doch deeze twist was bygelegd
 (a). Ten zelfden tyde, waren ook, in 't Ampt
 Brummen op de Veluwe, verfcheiden' gewelde-
 naaryen gepleegd, hebbende de opgezetenen,
 hier,

(z) Refol. Overysf. 22 April 1707.

(a) LAMBERTI *Tom.* XIV. p. 209, 210.

1707. hier, de koenheid gehad, om eenige Amptsjonkers in hegtenis te neemen. Vier van deeze geweldenaars werden, federt, geligt, en gevangkelyk naar Arnhem gebragt. Zy raakten niet los, voor dat zy plegtiglyk beloofd hadden, zig voortaan van alle oproerigheid te zullen onthouden, en op zekeren dag, door het Hof te bepaalen, in de Gehoorkamer van het zelve, met open' deuren, God en 't Gerecht, op hunne bloote knieën, om vergiffenis te komen bidden (b). Doch de onderhandelingen over het uitsluiten der Stadhouderen uit den Raad van Staate gaven, in den Herfst deezes jaars 1707, aanleiding tot eene geweldige beroerte te Wageningen. De Stad Arnhem, die deeze uitsluiting sterk dreef, tegen de meeste Heeren uit de Veluwfche Ridderfchap, hadt, in Hooimaand, eene byzondere Kwartiers-Vergadering uitgefchreeven, alwaar dit ftuk in overweeing gebragt werdt. De Afgevaardigden van Harderwyk, Hattum en Elburg waren gelast, om 'er over te raadpleegen: die van Wageningen, om zig rondelyk te verklaren voor de uitsluiting. Doch de Ridderfchap, oordeelende, dat de zaak niet tot de Kwartiers- maar Landschaps-Vergaderinge behoorde, weigerde in onderhandeling te treden. Onverhoeds, waren, hierop, die van Wageningen der Ridderfchap toegevallen, terwyl de vier andere Steden voor de uitsluiting stemden. Men kwam egter nog tot geen besluit; maar de Gemeentsluiden van Wageningen zonden, des anderendaags, Gemagtigden naar Arnhem₂.

(b) Waarfchuwing van 't Hof, *gedagtskend 7 Mey 1706.*

hem, om de Afgevaardigden hunner Stad te vermaanen, tot stemmen volgens derzelverlast. Hierop werdt, met de meerderheid, beslooten tot de uitfluiting (c). Doch dit besluit verwekte merkelyk misnoegen tegen Arnhem, in de Regeering der andere Veluwfche Steden, die, sedert, door Harderwyk beschreeven, afzonderlyke Vergaderingen hielden, op 't Loo. De band der eenigheid tusfchen de Steden hierdoor verbroken zynde, openbaarde de tweedragt zig allermeeft, op eenen Kwartiersdag te Arnhem, die in Wynmaand gehouden werdt, en daar vier van de zeven Afgevaardigden van Wageningen, nevens de Steden Harderwyk, Hattum en Elburg, tegen 't gevoelen van Arnhem, dreeven, dat zekere Ampten niet dan geduurende den Landdag behoorden begeven te worden (d). Doch de Afgevaardigden van Wageningen waren zo dra niet te rug gekeerd, of daar ging een morren om, onder 't volk, dat zy hunnen pligt waren te buiten gegaan. De Regeering, weetende, dat dit gemor door de Gemeentsluiden verwekt of gevoed werdt, bewoog, hierop, eenigen uit Schutteryen en Gilden, om de hand te leenen tot het afzetten der Gemeentsluiden. Ook geschiedde dit, terftond, onaangezien de tegenkating van 't Kleërmaakers-Gilde en van een groot gedeelte der S. Joris Schutterye (e). *Godard Adriaan van Isfum*, een der afgezette Gemeentsluiden, was te gelyk Hopman over eene bende Vrywilligen, en
bragt

(c) Extr. uit het Regist. des Kwart. van de Veluwe, *Mercur*, 6 July 1707.

(d) Bericht van de Magiftraat van Arnhem, *bl. 1. enz.*

(e) Korte en onvervanckelyke Deductie, *bl. 2.*

1707. bragt terstond zyn volk op de been, zonder zig te kreunen aan den last der Regeeringe, die hem bevolen hadt, de bende te doen scheiden. *Jan Aalders*, ook een afgezet Gemeentsman, had zig, ten zelfden tyde, naar Arnhem begeven, om hulpe. De Wethouderschap deezer Stad besloot, hierop, twee Burgemeesters, *Willem Adriaan Bouwensch* en *D. R. van Basfenn*, aan 't hoofd van eenige Arnhemfche Vrywilligen, met drie of vier stukken geschuts by zig (*f*), af te zenden naar Wageningen, alwaar de schutterye, midlerwyl, in de wapenen gerukt was. Die van Arnhem waren zo dra niet omtrent Wageningen gekomen, of men deedt hun aanzeggen, dat zy zig zouden hebben te hoeden van daadelykheden, ten ware zy geweld met geweld wilden zien keeren. 't Antwoord was, dat de Stad niets kwaads te vreezen hadt, mids men de poorten opende. Doch hiernaar hadden die van binnen geene ooren. Digt onder de Stad, troffen de Arnhemers een' burger-schildwagt aan, die zy naar binnen zonden, om eenigen uit de Regeeringe te verzoeken tot handeling. De voorzittende Burgemeester *Barthold Schaats*, en de Schepens *Joan van der Horst*, *Gerrit van Eede* en *Antoni van der Horst* traden toen naar buiten, om met die van Arnhem te spreekken. Doch men was naauwlyks byeen gekomen, of Burgemeester Bouwensch trok den degen, roepende *deezyn zyn 't, dien wy hebben moeten. Nu zyn ze in onze magt.* Straks hierop werden de Wageningers
aan-

(*f*) Antw. op het Protest van Nymeghen, bl. 5.

aangetast, van hun geweer beroofd, en met een koetswagen te rug gevoerd naar Wageningen, daar men de poort geslooten vondt. Doch men plantte 'er het geschut voor, en opende ze zig met geweld. Die van binnen hadden, midlerwyl, ook met scherp geschooten op de Arnhemmers, die, in 't intrekken, twee huizen, uit welken gevuurd was, de glazen insmeeten. De gevangenen werden naar 't Raadhuis gebragt, en naauw bewaard. Schaats en Joan van der Horst werden, met de dood, gedreigd. Doch diep in den nagt, werden zy wederom tot aan de Stads Poort gebragt, van waar zy, door twee Stads Boden, uit den naam der afgezette Gemeentsluiden, van ampt en eed ontslaagen zynde, naar Arnhem gevoerd werden. Hier zaten zy slegts een etmaal, in de Gemeentsmans-kamer, gevangen. Toen bragt men hen wederom naar Wageningen (g). Midlerwyl, vervoegden hunne bloedverwanten en veele ingezetenen der Stad zig, met verscheiden' verzoekschriften, aan de Staaten van 't Gewest, die, eerlang, beslooten, dat de Wageningfche Heeren behoorden ontslaagen, en in hunne Ampten hersteld te worden (h). Ook vondt men, tegen 't gevoelen van Nieuw-megen en Arnhem, geraaden, eenig Krygs-volk te zenden naar Wageningen, tot handhaavinge van 't besluit op de herstelling der Regeeringe. De algemeene Staaten, hierop vooraf geraadpleegd, hadden verstaan, dat men eerst beproeven moest, of 'er geen minzaam

1707

De Arn-
hemmers
neemen
Wage-
ningen
in.

(g) Verbaal overgelev. aan hunne Ed. Mog. de Staaten van Gelderl.

(h) Landd. Recesf. 14 en 19 Oktob. 1707.

1707.

vergeelykte bewerken ware (*i*). Doch zy waren, naderband, op het aanraaden van die van Holland (*k*), veranderd van gedagten, en gaven verlof, om eenig Krygsvolk te doen trekken naar Gelderland (*l*). De Staaten van Gelderland deeden, hierop, het Regiment van Dalem, uit Duitschland, afkomen naar hun Gewest, en bedienden 'er zig van, tot herstelling der gemeene ruste (*m*). Ondertusfchen, waren de Wageningfche Heeren, reeds eenige weeken te vooren, geflaakt, en in hunne ampten hersteld. Ook waren zy, die de hand voornaamlyk gehad hadden in 't bemagtigen der Stad, ten lande uitgeweeken, zo dra zy de aankomst van 't Krygsvolk vernamen. Terftond hierop, werden de Vrywilligen, alomme, in de Gelderfche Steden, afgefchaft, by een Plakaat der Staaten (*n*). De Steden Nieuwmegeen en Arnhem werden genoodzaakt, Krygsvolk in te nemen. In beide deeze Steden, werdt, federt, verandering gemaakt in de Regeeringe. Te Arnhem, werden wel twaalf Perfoonen uit de Wet gezet, door de burgerye (*o*). De driejaarige Regeering, die, in 't voorleeden jaar, in de meeste Gelderfche Steden, ingesteld was, hielt stand tot in den jaare 1717, wanneer de Wethouders, door 's Lands Staaten, van den eed,

(*i*) Landd. Recesf. *Mercur.* 19 *Octob.* 1717. Berigt wegens de Magiftr. van Arnhem. *bl.* 9. enz.

(*k*) Refol. Holl. 21, 22 *Octob.* 1707. *bl.* 444, 449.

(*l*) Groot-Plakaatb. V. *Deel.* *bl.* 73.

(*m*) Refol. Holl. 21 *Decemb.* 1707. *bl.* 593.

(*n*) Nouv. Zeel. 14 *Nov.* 1, 12, 19, 21 *Dec.* 1707. *bl.* 254, 279, 282, 297, 318, 312, 314, 16 *Jan.* 1708 *bl.* 10. Zie ook een groot getal van egte Stukken by LAMBERTI *Tom.* XIV. P. II. p. 1—115. *Volez aussi Tom.* IV. p. 663, 664.

(*o*) LAMBERTI *Tom.* IV. p. 665, 666.

eed, op de driejarige Regeering gedaan, ont-
 slaagen, en voor hun leeven aangesteld werden,
 mids de openvallende Plaatsen, door de aan-
 blyvenden, vervuld werden, uit een dubbel
 getal, door de Burgery en Gilden, Gemeents-
 luiden of Gemagtigden, naar de gewoonte van
 elke Stad, benoemd (p). Doch deeze veran-
 dering, waardoor de Gemeente zig hielt ver-
 steken te zyn van een gedeelte der voorreg-
 ten, waarin zy zig, na de dood van Koning
 Willem, hadt zoeken te herstellen, verwekte
 nieuwe opschudding in sommige Steden, met
 naame te Zutphen en te Lochem: in welke laat-
 ste Stad, men zelfs tegen 't Plakaat der Staa-
 ten, wederom Vrywilligen aangenomen hadt.
 Maar de Staaten stelden zulke orde, dat de
 bewegingen haast ophielden. Sedert, kondig-
 den zy, by Plakaat van den vierden van Win-
 termaand des zelfden jaars 1717, eene alge-
 meene vergiffenis af, waardoor, eindelyk, de
 rust in Gelderland hersteld werdt. In sommi-
 ge Steden, bleeven de nieuwe Wethouders in
 't bewind: in anderen, raakten 'er de ouden
 wederom in: en in anderen, bestondt de Re-
 geering, ten deele uit oude, ten deele uit nieu-
 we Regenten. Doch de Gemeente, die zig
 alomme veel deels in 't aanstellen der Wethou-
 deren hadt toegelegd, zag zig, gelyk doorgaans,
 in diergelyke gelegenheden, door het aanstellen
 der Regeeringe voor het leeven, grootendeels,
 bedroogen in haare verwagtinge.

Wy hebben den uitslag der Geldersche be-
 roerten hier, kortelyk, willen melden, op dat
 wy

1707.

Uitslag
 der be-
 roerten
 in Gel-
 derland.

(p) J. SCHRASSERT Harderw. II. Deel, bl. 174.

1707. wy 'er, naderhand, niet van zouden behoeven te gewaagen. Nu hervatten wy den draad der gefchiedenisfen van den Vereenigden Staat in 't gemeen.

XIV. Den Hertog van Marlborough, in Gras-
 Hande- maand des jaars 1707, in den Haage geko-
 ling van men zynde, oordeelden de Staaten dienftig,
 Marlbo- hem, op zyne begeerte, eenen keer te laaten
 rough in doen naar Leipzig, om een mondfprek te
 Duitsch- houden met den Koning van Zweeden, die zig
 land. meester gemaakt hadt van Saxen, en verfchei-
 den' der hooge Bondgenooten, voor den ver-
 deren voortgang zyner wapenen, bedugt deedt
 zyn. De Czaar van Muskovie hadt, daaren-
 tegen, Poolen afgeloopen, en Koning Stanis-
 laus genoodzaakt, naar Saxen te wyken.
 Marlborough deedt zyn best, om Karel den
 XII. te beweegen, tot het verlaaten van den
 Duitschen bodem. En de Koning verzekerde
 hem, dat Duitschland geen nadeel van hem te
 dugten hadt. Marlborough keerde toen, over
 Berlyn, naar den Haage te rug, en deedt den
 Staaten verflag van 't gene hy gehandeld hadt.
 Het Zweedsche Leger verliet Saxen, voor het
 einde van Herfsmaand (g).

Veldtogt De Veldmaarschalk Ouwerkerk hadt, reeds
 in de in Bloeimaand, het Leger der Bondgenooten
 Neder- byeengetrokken omtrent Brusfel. Marlborough
 landen. begaf zig, na zyne te rugkomst uit Duitsch-
 land, ook derwaards. De Franschen, onder
 den Hertoge van Vendôme en den Keurvorst
 van Beieren, floegen zig, eerlang, neder te
 Gemblours: terwyl de Bondgenooten zig by
 Mel-

Meldert legerden. De beide Legers evenaarden elkanderen in sterkte zo na, dat men, van wederzyde, ongeraaden vondt, eenen veldslag te onderneemen. De Zomer werdt, met heen en weder trekken, gesleeten; 't welk door den aanhoudenden regen, die in Hooi- en Oogstmaand viel, zeer moeilyk gemaakt werdt. De Bondgenooten, eindelyk van by Soignies zynde opgebroken, noodzaakten den vyand, van Cambron, over de Schelde, en agter zyne linien te wyken. De Prins van Nassau, kort te vooren tot Generaal verklaard, plaatste zig, op deezen togt, voor 't eerst, aan 't hoofd van 't Voetvolk der Staaten. Marlborough, het Leger rykelyk hebbende doen voorzien van paardenvoeder en anderen voorraad, doch geene gelegenheid vindende, om den vyand te lokken uit zyn voordeel, keerde naar den Haage, in 't begin van Wynmaand, voor 't einde van welke, de beide Legers het veld verlieten (r).

Dus eindigde de veldtogt in de Nederlanden, zonder dat 'er iet was voorgevallen van belang. Doch aan andere oorden, hadden de zaaken der Bondgenooten veel geleeden. Vilar, zyn Leger in de Elzas, vroegtyds, op de been gebragt hebbende, was, in Bloeimaand, over den Ryn getoogen, en hadt de Linien by Stollhoffen overweldigd: waarna hy tot diep in Duitschland doorgedrongen was, en zig van verscheiden' Plaatsen meester gemaakt hadt, zonder dat de Bondgenooten, welker magt hier thans zeer klein was, hem zulks had,

XV.
Krygsbe-
dryven in
Duitsch-
land,

(r) TINDAL Vol. VII. [er XXII.] p. 260—267.

1707. hadden kunnen beletten. Doch na dat hy last bekomen hadt, om eenige manschap te zenden naar Provence werdt de Markgraaf de Vivant, die een deel zyns Legers geboodt, aangeast door den Keurvorst van Hanover, wien 't opperbevel over het Duitfche Leger opgedraagen was: by welke gelegenheid, de Franschen eenige honderden gemeenen en verscheiden^s voornaame Bevelhebbers verlooren. 't Gevegt viel voor, op den vierentwintigsten van Herfstmaand. Villars trok, hierna, by de Forten Louis en Kehl, terug over den Ryn, en de Keurvorst deedt zyn Leger scheiden (*s*).

in Spanje,

In Spanje, liep het met de zaaken van Koning Karel ongelukkiger af. Minorca was, in den aanvang des jaars, veroverd door den Graave van Villars. Kort hierna, begaf Koning Karel zig naar Katalonie, terwyl het Leger der Bondgenooten, in Valence verzameld, onder den Graave van Galwai, optrok, om den vyand slag te leveren. De Hertog van Berwik, die over 't vyandelyk Leger geboodt, was, op de aankomst der Bondgenooten, geveeken naar Montalegre, en voorts naar Almanza, by welke laatste Stad, op den vyfentwintigsten van Grasmaand, een zwaare slag voorviel, tusschen de twee Legers, waarin de Bondgenooten, zig wakkerlyk geweerd hebbende, de nederlaag kreegen. Zy verlooren 'er, zo sommigen willen, wel tienduizend man dooden en gevangenen. Drie-entwintig Bat-

(*s*) DANIEL JOHNS. p. CCXL, CCXLJ. TINDAL *Pol.* VII. [*or* XXII.] p. 238—242.

taillons, Engelsche en Staatsche troepen, werden t'eenemaal vernield. Doch de hardnekkige tegenstand deezzer manschap was oorzaak van de behoudenis der pakkaadje, die, den volgenden dag, in veiligheid gebragt werdt. De vyand vervolgte de wykende Bondgenooten slaauwlyk, waardoor zy, op hunnen aftogt, kleine schade leeden. Voorts, werdt het jaar, van wederzyde, met heen en weder trekken, gesleeten, zonder dat 'er een tweede slag voorviel. Maar de Hertog van Orleans, sedert het gebied over 't vyandyk heir aanvaard hebbende, maakte zig meester van Reguena, Valence en Sarragose. Ook deedt hy Serpa in Portugal, Alcira, Meguinenza, Puicerda en Ciudad-Rodrigo, door byzondere hoopen krygsvolk, veroveren. Voor Lerida, sloeg hy zelf 't beleg, in den aanvang van Wynmaand, en werdt 'er, na verloop van eene maand, meester van. Mozella viel hem, in Wintermaand, in handen (t).

In Italie, slaagden, daarentegen, de Bondgenooten gelukkiger. De Keizerschen, onder den Graave van Thaun, uit Lombardye, door den Kerkelyken Staat, getoogen zynde, maakten zig, schier zonder slag of stoot, meester van het Koningryk Napels. Gaëta alleen boodt eenigen tegenstand, doch gaf zig, op 't einde van Herfstmaand, over, by verdrag. De Kasteelen van Modena en Milaan waren, reeds in 't voorjaar, opgegeven aan de Keizerschen (u).

Doch

(t) DANIEL p. CCXXXVI—CCXXXIX. TINDAL Vol. VII. [or XXII.] p. 203—233.

(u) DANIEL p. CCXL. TINDAL Vol. VII. [or XXII.] p. 268—285.

1707.

XVI.
Onder-
neeming
der En-
gelsche
en Staat-
sche
Vloote
op Tou-
lon mis-
lukt.

Doch by de Koninginne van Groot-Britanje en de Staaten der Vereenigde Gewesten was, in Zomermaand, een aanslag ondernomen op Toulon, die egter kwalyk uitviel. De Zeemogendheden oordeelden deeze onderneeming van veel gewigt, tot beveiliging van den Koophandel van Groot-Britanje en van de Vereenigde Gewesten, en tot afbreuk der Fransche scheepsmagt. Ook hadden zy haar ontwerp, waarop, reeds in 't voorieeden jaar, geraadpleegd was (y), medegedeeld aan den Hertoge van Savoje, die 'er de hand aan houden zou. Maar 't Weener-Hof, geheellyk ingenomen met den togt naar Napels, die den Engelschen en Staatfchen tegen de borst was, tradt niet ernstelyk in de maatregels, by de andere Bondgenooten genomen, om in Provence te vallen. De Graaf van Manchester, Gezant van Groot-Britanje, en de Heer Hamel Bruininks, Gezant der Staaten aan 't Weener Hof, deden vergeeffche poogingen, om den Keizer af te trekken van den togt naar Napels, en volk en voorraad te doen verzorgen, tot de onderneeming op Toulon (w), die egter voortgang hadt. Koningin Anna en de Staaten zonden eene aanzienlyke Vloot derwaards, onder Cloudeshly Shovel. De Hertog van Savoje zou de Stad, te lande, aantasten, en door de Keizerschen, onder Prinsé Eugenius, ondersteund worden. Doch deeze Prins hadt bevel van 't Weener Hof, om 's Keizers troepen niet te veel te waagen. De Hertog,
in

(y) Refol. Holl. II July 1706. bl. 409.

(w) See *oral Lettres and Memoirs in TINDALS Vol. VII. [or XXII.] p. 269—284.*

in Zomermaand, de aankomst der Vereenigde Vloote op de kust van Provence vernomen hebbende, toog onverhoeds over de Var, en floeg zig eerlang voor Toulon neder. Eenige Oorlogschepen, de Var zynde opgezeild, hadden, door sterk schieten, de Franschen verdreeven uit de werken, welken zy, langs deezen stroom, hadden opgeworpen: 't welk den overtocht des Hertogs gemakkelyker gemaakt hadt. 't Onstuimig weder verhinderde, sedert, het ontschepen van 't geschut en de krygsbehoefsten, tot het beleg geschikt, die door de Vloote waren aangebragt, op dat 'er de Hertog niet door belemmerd zou worden, op zynen schielyken togt over de Var. 't Beleg werdt, hierdoor, vertraagd. Ook sprong Prins Eugenius, zig beroepende op 's Keizers last, den Hertog niet by, gelyk men verwacht hadt. Midlerwyl, kreegen de Fransche troepen bevel, om, van alle kanten, op te trekken, tot ontzet van Toulon. Uit Spanje en uit Duitschland, kwam een goed deel volks naar Provence. Toulon werdt, ondertusfchen, beschooten, uit het Leger des Hertogs, terwyl de Vloot opkwam, om de Stad te bombardeeren. Agt Fransche Oorlogschepen werden verbrand, of reddeloos geschooten. Doch het naderen der Fransche troepen, van alle zyden, deedt den Hertog van Savoje besluiten, tot het verlaaten der Stad, 't welk, op den twintigsten van Oogstmaand, geschiedde. De belegerden hadden hem, kort te vooren, in eenen geweldigen uitval, veel volks afgeslaagen. De gekwetsten, met welken hy zig, in zynen aftogt, niet belasten kon, werden geborgen op de

1707.

Vloote. 't Geschut, welk reeds ontscheept was, moest wederom aan boord gebragt worden, en de Vloot verliet, eerlang, de kusten van Provence. De onderneeming op Toulon slaagde dus, ten voornaamen deele, kwalyk; doch zy hadt der gemeene zaake geen en kleinen dienst gedaan: want behalve dat men den vyand merkelyk benadeeld hadt, door 't vernielen van agt Oorlogsfchepen, en van meer dan honderd en zestig huizen en magazynen, voor en in Toulon, hadt men hem ook genoodzaakt, zyne Legers in Spanje en in Duitschland te ontblooten van manschap, waardoor hy buiten staat gesteld werdt, om zo veel voordeels te trekken, uit de overwinning, by Almanza behaald, als hy anderzins zou hebben mogen hopen. De Hertog van Savoje, naar Piemont te rug gekeerd, veroverde Suza, welk de Franfchen onvoorzien gelaaten hadden, in 't begin van Wynmaand. De Admiraal Shovel, naar huis keerende, hadt het ongeluk van, by de Sorlings, op een' klip te stooten, en te verdrinken (x).

Ter zee, was, wyders, dit jaar, weinig voorgevallen. Twee Fransche Esquaders, onder den Ridder de Forbin en den Heere du Guai-Trouin, hadden egter den Engelschen Koopvaarderen veel nadeels toegebragt, met kaapen (y). Forbin sloeg zelfs, op 't einde des jaars

(x) TINDAL *Vol. VII.* [or XXII.] p. 285—303. DANIEL p. CCXLI—CCXLIV.

(y) FORBIN *Memoir. Tom II. p. 229 & suiv. 247 & suiv. 259, 262, 266.* DU GUAÏ TROUIN *Memoir. p. 114. & suiv.* DANIEL p. CCXLIV, CCXLV. TINDAL *Vol. VII.* [or XXII.] p. 303, 336.

jaars, eenen aanslag voor op Amsterdam, welke Stad hy, te water, wilde aandoen, en in den brand steeken (z). Doch 't is twyfelagtig, of hem deeze voorlag ernst geweest zy. Hy vondt, ten minste, geenen ingang aan 't Fransche Hof.

Het affterven der Hertoginne van Nemours, op den zestienden van Zomermaand, te Parys, voorgevallen, hadt Koninginne Anna en den Vereenigden Staaten gelegenheid gegeven om den Koning van Pruissen sterker te verbinden aan de belangen der Bondgenooten. De Hertogin, de laatste uit het doorlugtig Huis van Longueville, was *Souveraine Princesse* geweest van Neufchâtel en Valengyn, op welk Prinsdom, de Koning van Pruissen, als erfgenaam van het Huis van Oranje en Charlons, oordeelde een gegrond regt te hebben. Doch hy hadt wel dertien mededingers, de meesten van welken in Frankryk woonden, en door het Fransche Hof gedraagen werden. Maar Koningin Anna en de Staaten stonden 't regt des Konings van Pruissen voor, en zonden Gezanten aan de Regeering van Neufchâtel, die, eindelyk, te wege bragten, dat Koning Fredrik, in 't begin van Slagtaand, voor Prins van Neufchâtel en Valengyn erkend werdt. Het Fransche Hof toonde zig hierover ten hoogste misnoegd, dreigende Neufchâtel met 's Konings wapenen. Doch 't bleef by dreigen. Koning Fredrik behieldt het gerust bezit van 't aangevonden Prinsdom (a).

1707.

Konigin Anna en de Staaten helpen den Koning van Pruissen aan 't bezit van 't Prinsdom Neufchâtel.

Het

(z) FORBIN Memoir. Tom. II. p. 281.

(a) Memoir de Brandebourg, p. 227. TINDAL Fol. VII. [n. XXII.] p. 304—309.

1707. Het Huis van Ooffenryk verbondt zig, ten deezzen tyde, naauwer met de Kroone van Portugal, door een Huwelyk van 's Keizers Zuster met den Koning. Ook ging Koning Karel, 's Keizers Broeder, een Huwelyk aan met de Prinfesse van Wolfembuttel, die den Roomfchen Godsdienst omhelsde, 't welk de Prinfs van Anspach, te vooren, door Koning Karel, ten Huwelyk verzogt, geweigerd hadt. Deeze Vorstin trouwde, eerlang, met den Keurprinfse van Hanover (b).

XVII. Met de heimelyke handeling tusschen de Staat der Franschen en Staatschen, was het, dit jaar, meer agterwaards dan voorwaards gegaan. De heimelyke Vrede-handeling. Staatschen, opgezet door de Engelschen, hadden verscheiden' aanmerkingen gemaakt op het ontwerp van Chamillard, door Hennequin overgeleverd (c). De zaaken in Spanje, op het einde des jaars 1706, wat voordeeliger voor de twee Koningen beginnende te veranderen, floeg het Fransche Hof, terfstond, eenen anderen toon. Chamillard schreef aan Hennequin „dat hy God dankte, dat zyn ontwerp „ niet aangenomen was; dat hy zig, voortaan, „ buiten de handeling dagt te houden, en dat „ Hennequin zig niet meer aan hem, maar „ aan den Markgraave de Torcy vervoegen „ moest.” Hennequin schreef, sedert, aan de Torcy, met kennis van Heinsius en Buys, die 't in de Vergadering van Holland gebragt hadden, dat men hier niet ongenegen zou zyn tot een mondgesprek, mids de Koning van Frankryk

(b) TINDAL Vol VII. [or XXII.] p. 309, 310.

(c) Zie hier voor, bl. 292.

ryk by den voorgaanden voorflag bleewe. De Torcy antwoordde hem beleefdelyk (d): waarop beslooten werdt, Hennequin een' keer te laten doen naar Parys, van waar hy, in Lentemaand, te rug kwam met een ontwerp van een Verdrag, hem, door de Torcy, in 't byzyn van d'Avaux, te Versailles, voorgezeid. Doch alzo dit ontwerp, in verscheiden opzichten, nadeeliger was dan het voorgaande (e), bleef men hier dringen op de herhaaling, en zelfs op de verbetering van het eerste Ontwerp (f). Ook oordeelden sommigen, dat, zo men zig standvastig hieldt, de Franschen, in 't kort, wel nader aan de hand komen zouden (g). Doch de uitslag van den veldtocht deezes jaars, en een bedekte handel der Franschen aan 't Engelsche Hof was oorzaak, dat zy, langs hoe meer, agteruit liepen.

Van 't laatste kreeg men eerst kennis, op 't einde deezes jaars. Men ontdekte, dat eenige Engelschen heimelyke briefwisseling hielden met de Hoven van Versailles en S. Germain; waarover *William Gregg*, Klerk der Sekretarye van Staat, in hegtenis raakte, en ter dood veroordeeld werdt. De Sekretaris van Staat *Robert Harley*, die diep in de gunst der Koninginne stondt, werdt, by veelen, verdagt gehouden, dat deeze briefwisseling, niet zonder zyne kennis, geschied was. Ook zag hy zig, eerlang, genoodzaakt, zyn Ampt neder te leggen

1707.

Mislukte
onder-
neeming
van den
Pren-
dent op
Schot-
land
1708.

(d) *Misive van den Penf. Buys van 17 Feb. 1707.*(e) *Projet de Paix de MR. DE TORCY. MS.*(f) *Lettre de MR. HENNEQUIN du 24e de Mars 1707.*(g) *Misive van den Raadp. HINSIUS van 16 Juny 1707.*

1708. gen (*h*). Kort hierna, kreeg men ten Hove be-
 rigt, dat de Koning van Frankryk beflooten
 hadt, den zogenaamden Prins van Walles, met
 een Vloot en Leger, naar Schotland te zen-
 den, om zig van dit Ryk, welk vol misnoeg-
 den ftak, meester te maaken. De Vloot werdt
 te Duinkerken toegerust. De zogenaamde Prins
 van Walles begaf zig, in Lentemaand des jaars
 1708, derwaards, onder den naam van *Ridder*
van S. Joris, dienhy zig, federt, veeltyds, gee-
 ven liet. In Engeland en elders werdt hy, ge-
 meenlyk, de *Pretendent* genoemd, welken naam
 wy hem, in 't gevolg, ook doorgaans geeven
 zullen. Men wil, dat de Paus hem tot deeze
 onderneeming eenige penningen verftrekt hadt.
 De Staaten kreegen zo dra geene kennis van
 zynen toeleg, of zy beraamden, met het En-
 gelfche Hof, middelen om dien te ftuiten. Zy
 voegden eenige Oorlogfchepen by de Engel-
 fche Vloot, onder George Byng, die zig, on-
 verwagts, vertoonde voor Duinkerken, en 't
 infcheepen der Fransche troepen, voor eenen
 tyd, deedt opfchorten. 't Hadt egter voort-
 gang, na dat Byng wederom naar Duins ge-
 keerd was. Maar De Ridder Forbin, gebied
 voerende over de Vloote, die den Pretendent
 naar Schotland overbrengen zou, eindelyk zee
 gekoozen hebbende, werdt, door ftorm en te-
 genwind, genoodzaakt te rug te keeren naar
 Duinkerken. Ook waren eenigen zyner fche-
 pen, tot hunne fchade, flaags geweest, met de

(*h*) BURNET *Vol. II. p. 482.* TINDAL *Vol. VII. [or XXII.]*
p. 371—394, 402—404. LAMBERTI *Tom. V. p. 4—7.*

de Engelschen onder Byng. De onderneeming op Schotland liep, derhalve, vrugteloos af, en de Pretendent keerde, eerlang, te rug naar Frankryk (1).

De veldtogt des voorleeden jaars was zo gelukkig uitgevallen voor de Franschen, dat zy zig gereed maakten, om, in dit jaar, het uiterste van hunne kragten te beproeven, tegen de Bondgenooten. In de Nederlanden, werdt een aanzienlyk Leger byeengebragt, waarover den Hertoge van Bourgondie, Kleinzoon van Koning Lodewyk, het opperbevel opgedraagen was. De Hertog van Vendôme stontd, onder hem, te gebieden. Aan den Rynkant, zou de Keurvorst van Beieren 't gebied voeren: en de vyandyke Krygsmagt in het Dauphiné zou onder 't bevel staan van den Maarschalk van Villeroi. De Koningin van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten bereidden zig, daarentegen, om den vyand, wakkerlyk, het hoofd te bieden. Marlborough en Eugenius waren, in Grasmaand, in den Haage verscheenen, om met de Gemagtigden der Staaten, en vooral met den Raadpensionaris Heinfius, de beweegingen van den aanstaanden veldtogt te regelen. Men kwam overeen, dat de meeste Duitfche troepen, die, in 't voorleeden jaar, aan den Opperryn, gediend hadden, in den tegenwoordigen veldtogt, onder Prinse Eugenius, in de Nederlanden dienen zouden: en dat de Hertog van Marlborough, hier, weder-

1708.

XVIII.
Schik-
kingen
op den
aanstaanden veld-
togt.

(1) FORBIN Memoir. Tom. II. p. 297 & suiv. BURNET Vol. II. p. 499. TINDAL Vol. VII. [or XXII.] p. 405—445. DAMEL p. CCXLV]. LAMBERTI Tom. V. p. 6—17.

1708.

derom het opperbevel hebben zou over het Engelsche en Staatsche Leger; zullende den Veldmaarschalk, Heere van Ouwerkerk, onder den Hertoge, gebied voeren. Marlborough en Eugenius dedden, voor 't openen van den veldtogt, nog een' keer naar Hanover, om den Keurvorst te beweegen, tot het goedkeuren der genomen' maatregelen: waarin zy, geholpen door den Graave van Regteren, die zig, van wege de Staaten, aan 't Hof van Hanover bevondt, gelukkiglyk slaagden. Het Leger der Bondgenooten werdt, in Bloei maand, verzameld, te Andernach by Brusfel, en toog, van daar, naar Billingen, daar Marlborough zyn Hoofdkwartier verkoor, terwyl Ouwerkerk zig te Halle nederfloeg. De Afgevaardigden der Staaten vervoegden zig ook, eerlang, by 't Leger. De vyandyke krygsmagt was, midterwyl, byeen getrokken, tuschen Bergen in Henegouwen en S. Guilain, en van daar getoogen naar Soignies, niet boven drie mylen van het Leger der Bondgenooten. De Hertog van Berry bevondt zig, in 't vyandyke Leger. Ook hadt de Pretendent zig, na den mislukten togt op Schotland, onder den naam van Ridder van S. Joris, derwaards begeven.

Krygsbedryven in de Nederlanden. Gend en Brugge ingenomen by verrassing, door eenige manschap, afgezonden uit het vyandyke Leger.

De beide Legers maakten, sedert, verscheiden' bewegingen, om elkanders oogmerken te ontdekken en te verydelen, zonder dat 'er, in den tyd van eene maand, iet voorviel van belang. Doch in 't begin van Hooimaand, werdt Gend en Brugge ingenomen by verrassing, door eenige manschap, afgezonden uit het vyandyke Leger. Damme en Plasfendale, insgelyks, opgeëischt door den Graave de la

Mot-

Motte, weigerden zig over te geeven. De Hertog van Marlborough hadt den toelig des vyands te laat ontdekt, om dien te kunnen voorkomen. Het vyandlyke Leger was, ten zelfden tyde, getrokken over de Senne, en wat laater over de Dender, te Ninove. De Bondgenooten sloegen zig te Afche neder, alwaar Prins Eugenius, schielyk opgebroken van den kant der Moezel, zig met de Duitfche troepen by hen voegde. De Franfchen deeden, hierna, Oudenaarden berennen, om den Bondgenooten de eenigfte gelegenheid, die hun nog overschoot, om over de Schelde te kunnen geraaken, af te snyden. De Stad was, kort te vooren, met nieuwe bezetting, onder den Brigadier *Chanclos*, versterkt geworden, en de Bevelhebber maakte rekening, om haar tot het uiterfte, te verdedigen. Doch de vyand verliet de Stad schielyk, op de tyding, dat het Leger der Bondgenooten, onverwagts, opgebroken van Afche, zig nedergeslaagen hadt te Lesfines, daar de Franfchen zig dagten te legeren, om het beleg van Oudenaarden te dekken. Het gantsche vyandlyke Leger floeg toen op weg naar Gavre, van zins om aldaar over de Schelde te trekken; doch Marlborough en Eugenius, beslooten hebbende tot eenen veldslag te komen, volgden den vyand naar den kant der Schelde. De Hertog van Bourgondie, toen ook van gedagten veranderende, deedt zyn Leger stand houden op den weg naar Gavre, en vondt geraaden den aanval te beginnen. De Majoor-Generaal Rantzauw, met eenige manschap, uit het Leger der Bondgenooten, afgezonden, om op 's vyands beweegingen te letten, en gelegerd

1703.

Slag by
Oudenaarden.

1708. gerd agter een Riviertje, dat in de Schelde valt, werdt eerst aangetast. Daarna, werden beide de Legers handgemeen aan verscheiden' oorden. De Prins van Nassau kweet zig wakkerlyk aan 't hoofd der Staatsche knegten. Verscheiden' vyandyke Regementen werden in wanorde en aan 't wyken gebragt. De stryd duurde tot laat in den avond van den elfden van Hooimaand, en werdt, door de duisternis, gescheiden. De vyand verliet het slagveld, dien zelfden nagt, en behieldt de meeste pakkaadje, die veiliglyk naar Gend gevoerd werdt. De Bondgenooten bekwamen, zo men wil, wel zeventuizend gevangenen, en 't getal der gesneuvelden was veel grooter aan 's vyands zyde dan aan de hunne. Het vyandyk Leger, te Gend aangekomen, trok schielyk voort naar Lovendeghem, en verschanste zig, eerlang, agter de vaart tusschen Gend en Brugge. De Bondgenooten behielden 't veld, nog twee dagen na den slag, en slegten daarna de vyandyke Linien, aan verscheiden oorden in Vlaanderen, het platte Land, tot aan Atrecht, en zelfs tot in Pikardye toe, alomme afloopende. De Franschen vielen, daarentegen, na 't bemagtigen van Roodenhuizen en Plasfendale, in Staatsch Vlaanderen, bemagtigden de linien by Biervliet, en liepen 't Land van Kadzand deerlyk af, waarna zy, zonder iets verder te onderneemen, naar hun hoofdleger, tusschen Gend en Brugge, te rug keerden (k).

Maar

(k) LAMBERTI *Tom. V. p. 106—113.* TINDAL *Vol. VIII, (or XXIII.) p. 3—50.*

Maar de Bondgenooten, hun voordeel willende doen, met de overwinning, by Oudenaarden behaald, sloegen 't beleg voor Rysfel, op den dertienden van Oogstmaand. De Prins Eugenius en de Prins van Nassau berenden de Stad, van twee kanten. Marlborough dekte het beleg, met het gros des Legers. De loopgraaven werden, niet voor den twee-entwintigsten, geopend, en op den zevenden van Herfstmaand, werdt de Contrescarpe aangetast en veroverd. Het Fransche Leger maakte, midlerwyl, eenige beweegingen, om het beleg te doen opbreken; doch zy vielen allen vrugtelooos uit. De belegerden deden verscheiden uitvallen, die egter 't voortzetten der belegeringe weinig of niet hinderden. Zelfs slaagde de vyand kwalyk, in 't onderscheppen van een sterk geleide, welk, van den kant van Oostende, naar 't Leger voor Rysfel kwam. De Stad gaf zig, eindelyk, over, by verdrag, welk, op den drie-entwintigsten van Wynmaand, getekend werdt. Toen werdt het Kasteel aangetast. Doch 't liep aan tot den agtsten van Wintermaand, eer het zig opgaf. De Staaten kregen 'er, onder anderen, kennis van, uit eenen brief van den Prins van Oranje en Nassau, die 't beleg, tot het einde toe, bygewoond hadt. Midlerwyl, hadt de Keurvorst van Beieren, op den twee-entwintigsten van Slagtm aand, 't beleg geslaagen voor Brusfel: doch hy verliet de Stad, op de tyding van den aantogt der Bondgenooten onder Marlborough en Eugenius, die zig, eerlang, ter wederzyde van de Schelde, omtrent Oudenaarden, nedersloegen.

1707.

Rysfel
belegerd
door de
Bondge-
nooten.

De Stad
geeft zig
over;

't Kas-
teel ins-
gelyks.

1708. gen. 't Vyandlyk Leger, sedert, het veld verlaaten hebbende, sloegen de Bondgenooten 't Gend, Brugge en andere Plaatsen herwonnen. beleg voor Gend, welk zig, den laatsten dag van 't jaar, by verdrag overgaf. Ten zelfden tyde, verliepen de vyandlyke bezettingen uit Brugge, Plasfendale en Lessinghem. De felle vorst, die kort hierna aanving, en drie maanden duurde, zou het inneemen deezer Plaatsen onmogelyk gemaakt hebben, alzo de soldaaten, zelfs in de Winterlegeringen, werks genoeg hadden, om zig tegen de strenge koude te beschermen (1).

De Veldmaarschalk Ouwerkerk sterft. Gedurende deezen voorspoedigen veldtogt in de Nederlanden, overleedt de Veldmaarschalk, Heer van Ouwerkerk, te Rouselaar, in den ouderdom van zevenenzestig jaaren. De Graaf van Tilly kreeg, na hem, het opperbevel over het Leger der Staaten (m).

XIV. Krygsbedryven aan den Opper-ryn, Aan den Opper-ryn, alwaar de Keurvorst van Hanover wederom over 't Keizerlyk Leger gebodt, was niet merkwaardigs voorgevallen, gedurende deezen veldtogt. Zyn Leger en dat van den Keurvorst van Beieren waren beide even zwak, en betrokken, na dat zy eenige maanden het veld gehouden hadden, de Winterlegeringen, zonder iet tegen elkanderen ondernomen te hebben (n).

in Italie, Maar in Italie was meer verrigt. De Hertog van Savoje, schoon hy, door 't slegte weder, verhinderd werdt, vroeg in 't veld te verschynen, verkloekte den Maarschalk de Villars door

(1) LAMBERTI Tom. V. p. 102—108. TINDAL Vol. VIII. [or XXIII.] p. 51—101.

(m) TINDAL Vol. VIII. [or XXIII.] p. 79.

(n) TINDAL Vol. VIII. [or XXIII.] p. 120.

door eenen onverhoedschen togt naar de grenzen van het Dauphiné, daar hy zig van verscheiden Vestingen meester maakte, en onder anderen van Fenestrelles, welk de Franschen, na 't slegten van Pignerol, zeer versterkt hadden. De Paus, *Klemens de XI*, werdt, wat laater, door de Keizerfchen, genoodzaakt, Karel voor Koning van Spanje te erkennen, en hem met het Koningkryk van Napels te beleenen (o).

1708.

In Spanje, werdt de veldtogt ook laat geopend. Op 't einde van Zomermaand, sloeg de Hertog van Orleans, die nog over 't vyandyk Leger geboodt, het beleg voor Tortosa, welke Stad zig, eerlang, aan hem opgaf. Ook viel hem Dania in handen. De Engelsche Vloot onder *John Lake*, eenige troepen gevoerd hebbende voor Cagliari, de Hoofdstad van Sardinie, maakte zig, daarentegen, in Oogstmaand, meester van de Stad en van het gantsche Eiland, welk zig aan Koning Karel onderwierp. Ten zelfden tyde, werdt het Eiland Minorca bemagtigd, door den Majoor-Generaal Stanhope, in minder dan drie weeken. Voorts, viel 'er niets van gewigt voor, tusschen de twee Legers, die in Katalonie lagen. In Slagtmaand, ondernamen de Bondgenooten Tortosa te herwinnen, by verrassing; doch hun toeleg, ontdekt zynde, mislukte (p).

in Spanje.

Op den eersten van Wintermaand deezes jaars, bekrachtigden de algemeene Staaten een Verdrag van Vrede, Scheepvaart en Koophandel

Vrede met Tunis bekrachtigd.

(o) TINDAL *Vol. VIII.* [or XXIII.] p. 101—103, 120—130.
 (p) LAMBERTI *Tom. V.* p. 94, 102. TINDAL *Vol. VIII.* [or XXIII.] p. 103—119.

1708. del met de Regeering van Tunis, welk, reeds
 ——— in 't jaar 1704, geflooten was (g).

XX. De Prins van Oranje en Nassau was, in 't
 De Prins van Oranje en Nassau aanvaardt het Stadhouder-
 schap van Stad en Lande. begin dezes jaars, getreden in 't bezit van 't
 Stadhouder- en Kapitein-Generaalschap van
 Groningen en Ommelanden, niet zonder dat
 'er veel twist over geweest was, tusschen de
 twee Leden der hooge Regeeringe, willende
 de Stad den Prins aanneemen, op het Berigt-
 schrift van wylen zynen Heere Vader; in welk
 Berigtschrift, de meeste Leden der Ommelan-
 den eenige verandering gemaakt wilden heb-
 ben. Onder anderen, verstonden zy, dat de
 Stadhouder, voortaan, niet behoorde voor te
 zitten, onder de agt mannen, die over de wet-
 tigheid der Ommelander Volmagten oordeel-
 den. Doch een groot getal van Ommelander
 boeren, voor 't Landfchaps Huis vergaderd
 zynde, bragt te wege, dat de Stadhouder be-
 eedigd werdt, onaangezien de tegenkanting
 der Afgevaardigden uit de Ommelanden, die
 zig, federt, aan de algemeene Staaten ver-
 voegden om ondersteuning, en midlerwyl 't
 gerugt lieten loopen, dat zy zig dagten te voe-
 gen by de Gewesten, die geenen Stadhouder
 begeerden. De Staaten van Holland koozen,
 terstond, de zyde der Ommelanden. De al-
 gemeene Staaten nodigden de twee Leden,
 om Gemagtigden naar den Haage te zenden.
 Doch de Stad kon hiertoe niet verstaan. Wat
 laater, zondt zy egter Gemagtigden af aan de
 Staaten der byzondere Gewesten. Doch de
 tweespalt bleef duuren, tot in 't volgende
 jaar

(g) *Voiez DU MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 220.*

jaar (r). De Staaten van Stad en Lande ver- 1708.
gaderden toen, op gelyken voet, als zy, ge-
duurende 's Prinsfen minderjaargheid, gedaan
hadden. De Prins moest dit aanzien, schoon
hy zig hierdoor hielt verfteken te zyn van
een der voornaamfte voorregten zyns Stadhou-
derfchaps. De Ommelanden, gesterkt door 't
gezag van Holland en van de algemeene Staaten,
gedoogden niet, dat de Stadhouder oordeelde
over de wettigheid der Volmagten tot de
Landfchaps-Vergaderinge; onaangezien zulks,
door zyne Voorzaaten, plag te gefchieden.
Doch men verftondt nu, dat de Staaten van
Stad en Lande, regt hebbende om, na 't af-
fterven van eenen Stadhouder, eenen anderen
aan te ftellen of niet, ook regt hadden, om
hem, op zulke voorwaarden, aan te ftellen,
als zy goedvonden; zonder dat zy zig aan de
voorige Berigtfchriften behoeften te bepalen
(s). De Prins floot, kort hierna, op den eer-
ften van Bloei maand des jaars 1709, een Huwe-
lyk met de Prinfesse *Maria Louifa*, Dogter des
Landgraafs van Hefen-Kafel (t). Ter gelegen-
heid van dit Huwelyk, deden de Staaten van
Friesland hem een gefchenk van zestigduizend
guldens (u). De Prinfes *Sofia Hedwigh*, zyne
Zuster, was, kort te vooren, in de egt getre-
den

Hy
trouwt
met een
Prinfesse
van Hes-
fen Kas-
fel.

(r) Refol. Holl. 16, 23 *Maart*, 18, 26 *April*, 1 *May*, 1 *Nov.*
1708. *bl.* 139, 154, 173, 187, 195. *Noutl. Zeel* 15 *Maart*,
5 *April*, 3 *May*, 19 *Nov.* 1708. *bl.* 31, 108, 131, 312, 3 4,
27 *Juny* 1709. *bl.* 140.

(s) Dit een groot getal van gedrukte Resolutien, Brie en
Deductien, en andere Stukken.

(t) Refol. Holl. 10 *May* 1709. *bl.* 222.

(u) LAMBERTI *Tom.* V, p. 213—221, 484, 485.

1708. den met *Karel Leopold*, Hertog van Mekelenburg (v).

XVI. De Vredehandeling wordt heimelyk voortgezet.

De uitflag van den veldtogt in de Nederlanden maakte de Franschen begeeriger, tot het vervolgen der Vredehandeling, die, sedert eenigen tyd, heimelyk voortgezet was, door den Heere van Petkum, Resident des Hertogs van Holstein-Gottorp, met wien de Torcy briefwisseling hieldt. De Staaten, schoon hun 't Kryggeluk medeliiep, haakten egter, meer en meer, naar vrede. Hunne geldmiddelen waren uitgeput. Zy vreesden, dat zy, uit Engeland, niet veel meer bystand te wagten zouden hebben. De Gewesten waren ook inwendig en met elkanderen oneenig. Sommigen zogten zig onder de hand te bedienen van den oorlog, om den Prins van Oranje te bevorderen; waartoe, egter, in Holland en in Zeeland, kleine genegenheid bespeurd werdt. Alle deeze en andere redenen deden den Raadpenionaris, en zulken, die nevens hem 't geheim beleid der zaaken hadden, luisteren naar de voorlagen tot eene samenkomst; die de Franschen meermaalen gedaan hadden, en nog deden (w). In Wintermaand, schreef de Torcy aan Petkum „ dat het Fransche Hof in onderhandeling „ begeerde te treden, op den voet van het „ ontwerp, voor omtrent twee jaaren, door „ den Heere Hennequin overgebracht; dat men „ Spanje en de Indien den Aartshertoge laaz „ ten

(v) Notul. Zeel. 24 May 14 Juny 1708. bl. 160, 171. Byl. * 90, 21 Maart 1709. bl. 34. Byl. bl. * 88.

(w) Lettre de MR. BUYS à Mylord MARLBOROUGH du 21e de Juillet 1708. Misive van S. v. GOSLINGA van 9 Sept. 1708. Misiven van den Raadpenf. HEINSIUS van 16 en 18 Nov. 1708.

„ ten zou, en voor Filips alleenlyk Napels en 1703.
 „ Sicilie, benevens Sardinie en de Plaatsen in
 „ Toskane, begeeren, zonder zelfs van Mi-
 „ laan te willen reppen, welk men, te vooren,
 „ daarenboven, gevorderd had; dat men den
 „ Staaten, wyders, in de voornaamste punten,
 „ genoeg geeven zou, en niet twyfelde, of
 „ de byeenkomst zou, zo zy geheim genoeg
 „ bleewe, eenen gelukkigen uitflag hebben (x).”
 Men gaf den Hertoge van Marlborough, die
 toen nog in 't Leger was, kennis van deeze
 opening. Doch hy hadt, tot hiertoe, kleinen
 trek getoond, tot het aanvangen der onder-
 handeling. Alleenlyk betuigde hy, by herhaa-
 ling, zeer te verlangen naar eene goede en
 verzekerde vrede. Doch het bleek niet donker-
 lyk, dat hy den Staaten 't bezit der Spaansche
 Nederlanden misgunde. Hy hoorde altoos gaarne,
 dat men sprak van Koning Karel aan dee-
 ze Landen te helpen: en hem ging na, dat hy
 op de Landvoogdy vlamde, waarmede ook
 Prins Eugenius gevleid werdt, door 't Weener
 Hof. Doch de Hertog verklaarde, omtrent dee-
 zen tyd, aan iemand, die dit schryft „ dat Ko-
 „ ning Karel hem, meer dan eens, de Land-
 „ voogdy der Nederlanden aangeboden hadt,
 „ zelfs by opene brieven, welken hy nog be-
 „ waarde; doch dat hy, verneemende dat zulks
 „ den Staaten onaangenaam zyn zou (y), af-
 „ stand gedaan hadt van deeze waardigheid,
 „ en

Marlborough
 vlamt, zo
 men wil,
 op de
 Land-
 voogdy
 der
 Spaan-
 sche Ne-
 derlan-
 den.

(x) Copie Manuscrite de 2 Lettres de MR. DE TORCY du
 10c. & 27e de Decembre 1703. Zie ook Resol. Holl. 17 Nov.
 1709 bl. 616.

(y) Zie Resol. Holl. 7, 10 Aug. 1706. bl. 516, 517. en Sect.
 Resol. Holl. 7 July 1706. VI. Deel, bl. 444.

1709.

„ en 'er voor altoos van afftondt.” *Indien men my, vervolgte hy, in Holland, het Stadhouderſchap aanbodt, by God en op myne verdoemenis, ik zou 't van de hand wyzen. Ik weet wel, waarvan men my verdagt houdt; maar men bedriegt zig zeer, ten mynen opzichte. Ik zoek niets dan eene goede en duurzaame Vrede, waarna ik naar mynent denk te keeren. Zo 'er, ondertuſſchen, befloot hy, een Landvoogd in de Nederlanden noodig ware, zie ik niet, waarom ik den Staaten minder aangenaam zyn zou, dan een ander. Doch ik verzeker u, andermaal, dat ik 'er niet aan denke.* Maar onaangezien deeze betuigingen des Hertogs, meenden ſommigen met zekerheid te weten, dat hy onlangs nog nieuwe opene brieven tot het waarneemen der Landvoogdye voor zyn leeven ontvangen hadt (z). Men ziet, hieruit, dat Marlborough zulk eene Vrede, als den Staaten voorgellaagen was, niet kon goedkeuren. De argwaan, dien men, in 't Leger, zo onder de Afgevaardigden der Staaten, als onder de Staatſche Generaals, tegen hem, begon op te vatten, vermeerderde ſterk, ten deezen tyde, en bragt ook veel toe tot het vervolgen der handeling met het Franſche Hof (a).

Voortgang der handeling met Frankryk.

Zy werdt dan heimelyk voortgezet, in den aanvang des jaars 1709. De Heer *Pesters* hielt, met kennis van den Raadpenſionaris, een mondgeſprek met den Intendant *Bernieres*, te S. Guilain, en ſchreef 'er over naar den Haage (b).

Doch

(z) Lettre de Mr. PESTERS du 17^e Dec. 1708.

(a) Miſſive van S. V. GOOLINGA van 8 Sept. 1708. van d. n. Raadp. HEENIUS van 16 en 18 Nov. en 30 Dec. 1708.

(b) Lettres de Mr. PESTERS du 28^e & 31^e de Janv. 1709.

Doch deeze onderhandeling bleef steeken. De Graaf van Bergeik, die de Landvoogdy der Spaansche Nederlanden, uit den naam van Koning Filips, waarnam (c), hieldt ook briefwisseling met Burgemeester van der Dusfen, die hem, in Louwmaand, een ongetekend briefje toezondt, in de Fransche taale gesteld, en voordelyk vertaald van deezen inhoud: *Myn Heer de Graaf van Bergeik gelieve te weeten, dat, ten zy men de aanbiedingen vernieuwe, welke men voorheen gedaan heeft; naamlyk Spanje, de Indien, Milaan, de Spaansche Nederlanden en 't gene 'er meer bygevoegd is; midsgaders een voordelig Verdrag van Koophandel; men met elkanderen niet vertrouwelyk, over de andere voorafgaande punten, in onderhandeling zal konnen treden (d).* Bergeik zondt dit briefje aan de Torcy, die, hierop, den eersten van Sprokkelmaand, uit 's Konings naam, aan den Heere van der Dusfen schreef „dat zyne Majesteit den Heer *Voisin* benoemd hadt, om, op den voet, door hem voorgeslaagen, naamlyk, de aanbieding van Spanje, de Indien, de Spaansche Nederlanden met het gene 'er bygevoegd was, benevens een voordelig Verdrag van Koophandel, in onderhandeling te treden (e).” Hiertoe werdt dan, in den Haage beslooten (f). De Heeren Buys en van der Dusfen begaven zig omtrent het midden van Lentemaand, naar het Stryensche Sas,

(c) *Memoires de Mr. DE TORCY, Tom. I. p. 178.*

(d) *Copie des Billets de MR. VAN DER DUSSEN. Voyez aussi Memoir. de Torcy, Tom. I. p. 186.*

(e) *Copie de la Lettre de MR. DE TORCY a MR. VAN DER DUSSEN.*

(f) *Missive van den Raadp. HEINSIUS van 9 Maart 1709.*

1709.

Sas, alwaar de Prefident Rouillé, op den naam en Vrygeleidebrief van den Heer Voifin, die den last hem opgelegd van de hand gewezen hadt (g), derwaards gereisd, hun kwam ontmoeten (h). Rouillé toonde hun 's Konings Volmagt: waarop zy, drie uren agtereen, met hem spraken, en dien zelfden avond, nog eens, in het Dorp Stryen, van zeven uren tot een uur na middernagt. Twee dagen daarna, hieldt men nog een mondgefprek. Rouillé hadt een Ontwerp overgelegd, welk, by de onzen, gebrekkelyk gekeurd werdt. Hy deedt, hierop, een' keer naar Versailles, en Buys en van der Dussen begaven zig naar den Haage. De Raadpensionaris, die, ten deezen tyde, wederom, voor vyf jaaren, was aangenomen (i), deedt, vervolgens, opening van den naderen voorflag van Rouillé, ter Vergaderinge van Holland, en aan de Afgevaardigden tot de buitenlandsche zaaken; doch onder den eed van geheimhoudinge (k). Eenige weeken hierna, hielden de Heeren Buys en van der Dussen nog twee heimelyke gesprekken met Rouillé te Bodegraave (l): waarin Rouillé beweerde, dat Napels en Sicilie, vooraf, aan Koning Filips behoorden toegewezen te worden; terwyl, van onzen kant, verstaan werdt, dat het lot deezer Ryken, niet vooraf, maar eerst by de openbaare Vredehandeling, behoorde te wor-

(g) Memoir. de M. DE TORCY, Tom. I. p. 191, 192.

(h) Memoir. de TORCY, Tom. I. p. 192 & suiv.

(i) Resol. Holl. 15 Maart 1709. bl. 128.

(k) Mislive van Q. VAN STRYEN en W. BUYS van 19 Maart 1709.

(l) Misliven van de zelfden van 10 en 22 April 1709.

worden geregeld, Men verſchilde ook over de *Barriere* der Staaten, in de Nederlanden. De onzen wilden Rysfel behouden, en begeerden Doornik en Maubeuge daarenboven. Doch Rouillé vorderde Rysfel wederom, en wilde de twee andere Steden niet afstaan. Ook begeerde hy Straatsburg niet te rug te geeven, noch Fenestrelles en Exiles te laten blyven aan den Hertoge van Savoje. Eindelyk, was 'er ook verſchil, over het vierde punt der Ryswykſche Vrede, waarin de onzen eenige verandering begeerden gemaakt te hebben, die Rouillé nog niet toefstaan kon. Op zyne vraag, wat hy nu den Koning ſchryven moest? werdt hem verzogt, de redenen der Staatſchen, ten kragtigſte, te willen voordraagen, en 's Konings naderen laſt te begeeren. Rouillé vorderde, dat men eerst verſlag deedt, en hem bekend maakte, wat 'er op beſlooten zou zyn. Doch men hielt dit verzoek te ſtrekken, om tyd te winnen, en om de genegenheid der byzondere Geweſten te poſſen: waarom het, heuſchelyk, van de hand gewezen werdt. Ook ſcheidde men, hierop, van elkanderen. Buys en van der Duſſen, naar den Haage gekeerd zynde, en verſlag van 't gehandelde gedaan hebbende aan den Raadpentionaris en aan *Quiry van Stryen*, Burgemeester van Amſterdam; beſloot men, eenpaariglyk, den begonnen handel niet af te breeken, al drongen 'er ſchoon de Engelſchen op; maar Petkum nog eens af te vaardigen aan Rouillé, om hem tot de meening der onzen over te haalen. De Staaten van Holland en de Afgevaardigden tot de buitenlandſche

1709.

sche zaaken bewilligden hierin (m). Petkum begaf zig, een en andermaal, naar Bodegraave. Doch men kon, in de verscheiden' gesprekken, die hier voorvielen, elkanderen niet verstaan. 't Geheim der handeling was, midlerwyl, uitgelekt, en hadt argwaan veroorzaakt onder de Gevolmagtigden der Bondgenooten in den Haage (n). De Hertog van Marlborough zocht de oogmerken van Frankryk verdagt te doen voorkomen by de Staaten, zig hiertoe bedienende van Petkum zelve, die gehouden werdt de geheimen van 't Fransche Hof te kennen (o). Rouillé kreeg last om van der Dussen groote belofte te doen, zo hy te wege brengen kon, dat de Staaten zig afzonderlyk verdroegen met Frankryk (p). Doch hiertoe was geene kans. De Leden der hooge Regeeringe, die tot de Vrede neigden, waren nog de minsten in getal. Amsterdam alleen scheen 'er ernstigst op gesteld te zyn, onaangezien Prins Eugenius, omtrent deezen tyd, een' keer derwaards deedt om de Regeering tot andere gedagten te brengen (q). Doch de onderhandelingen te Bodegraave liepen vrugteloos af. Rouillé klaagde, dat men zig, van den kant der Staaten, niet duidelyk genoeg verklaarde (r); doch het tegendeel was naauwlyks te wagen, zo lang men zig zo vast met de Bondge-

1100-

(m) Misiven van Q. VAN STRYEN en W. BOYS van 22 en 23 April 1709. *Voiez aussi* Memoir. de TORCY, tom. I. p. 227 &c. p. 263 &c. p. 281 &c.

(n) Memoir. de TORCY, Tom. I. p. 247, 266, 281.

(o) Memoir. de TORCY, Tom. I. p. 288, 289.

(p) Memoir. de TORCY, Tom. I. p. 301.

(q) Memoir. de TORCY, Tom. I. p. 308, 309.

(r) Memoir. de TORCY, Tom. I. p. 340.

nooten, byzonderlyk met Groot-Britanje, ver-
eenigd hielt. 1709:

Het Fransche Hof haakte, ondertusfchen, zo
sterk naar 't sluiten der Vrede voor 't openen
van den veldtogt, dat de Koning geraaden
vondt, den Markgraaf de Torcy, die met de
buitenlandsche zaaken belast was, herwaards
te zenden, op dat deeze, ten vollen onderregt
van den staat des Ryks, zelfs het te buiten
gaan zyner Volmagt zou kunnen over zig nee-
men, indien hy een gelukkig oogenblik aan-
treffen mogt, om te kunnen sluiten (s). De
Torcy vertrok zonder uitstel naar den Haage,
op een paspoort van den Heere *Dofembrai*, die
hem verzelde. Te Rotterdam, vervoegde hy
zig by den Koopman *Senzerf*, die hem geleid-
de naar den Haage, en aan 't huis gebragt van
den Raadpensionaris (t), met wien Rouillé,
kort te vooren, verzoegt hadt, een mondge-
sprek te mogen houden (u). De Torcy tradt
terstond in gesprek met den Raadpensionaris,
en deedt, sedert, den Koning, in verscheiden
Brieyen, die onlangs in 't licht gegeven zyn (v),
verslag van zyne verrigtingen in den Haage,
hem, onder anderen, meldende „dat Am-
„sterdam en Rotterdam, daar men 't meest
„tot vrede schein te neigen, oordeelden, dat
„men ze niet zou kunnen treffen, zo Koning
„Filips niet affondt van Napels en Sicilie. En
„dat Marlborough, dien Frankryk gezogt
„hadt

(s) *Memoir. de TORCY, Tom. I. p. 345. Votex son Instruct.*
dans les dites Memoir. Tom. I. p. 350.

(t) *Memoir. de TORCY, Tom. I. p. 367, 368.*

(u) *Miffive van den Raadp. HEINSIUS van 30 April 1709.*

(v) *Votex Memoir. de TORCY, Tom. II. p. 6, 30, 34, 45,*
58, 62, 67, 86, 104, 136, 174.

1709. „ hadt te winnen door aanzienlyke gefchen-
 „ ken, zig kante tegen de Vrede, en veel
 „ vermogt by de Staaten, die egter reeds arg-
 „ waan begonden op te vatten over 't gezag,
 „ dat Groot-Britanje zig hier te Lande hadt
 „ weeten te verkrygen (w).”

De han-
 deling
 wordt o-
 penbaar.

De onderhandeling met Frankryk, die nu in den Haage voortgezet werdt, kon niet na-
 laaten rugtbaar te worden. De Keizer magtig-
 de Prins Eugenius en *Filips Lodewyk, Graaf van
 Sinzendorf*; de Koningin van Groot-Britanje den
 Hertog van Marlborough en den Heer Towns-
 hend, om dezelve by te wonen: waartoe de
 Heeren Buys en van der Dusfen, en de Raad-
 pensionaris Heinsius nu ook mondelingen last
 kreegen van de algemeene Staaten, en van de
 Staaten van Holland. Men hielt verscheiden
 byeenkomsten; die dikwils tot diep in den nacht
 duurden (x). Eindelyk, bragt de Raadpensionaris
 Heinsius de voorafgaande punten, over welken
 men genoegzaam eens meende geworden te zyn,
 ten getale van *veertig*, op 't papier, des nagts
 tusfchen den zevenentwintigften en agtentwin-
 tigften van Bloemaand. De voornaamften kwa-
 men hierop uit: „ Men zou, ten spoedigfte,
 „ eene goede, vaste en algemeene Vrede flui-
 „ ten. En om hiertoe te geraaken, Karel den
 „ III. erkennen voor Koning van Spanje, de
 „ Indien, Napels en Sicilie, met één woord
 „ van de gantsche Spaansche heerschappy, zo
 „ als dezelve, door Karel den II. bezeten
 „ geweest was, uitgenomen de Barriere der
 „ Staa-

Vooraf-
 gaande
 Punten
 der Vre-
 de ont-
 worpen.

(w) *Memoir. de Torcy, Tom. II. p. 42, 84, 99, 164, 77.*

(x) *Viez LAMBERTI Tom. V. p. 265—268.*

„ Staaten, en 't gene aan Portugal en aan Sa-
 „ voje, volgens de Verdragen tusfchen de
 „ Bondgenooten, zou moeten worden afge-
 „ ftaan. De Koning van Frankryk zou te we-
 „ ge brengen, dat zyn Kleinzoon, de (1) Her-
 „ tog van Anjou, Sicilie aan Koning Karel in-
 „ ruimde, voor den eerften van Herfstmaand
 „ aanftaande. Hy zou, midlerwyl, zyn Krygs-
 „ volk, uit het Spaanfche gebied, te rug trek-
 „ ken, en den Hertog niet verder onderfteu-
 „ nen. Frankryk zou nimmer mogen hande-
 „ len op de Spaanfche Westindien; veel min
 „ zig meester van dezelve maaken. Straats-
 „ burg, de Kehlerfchans en Oud Brifak zou-
 „ den aan den Keizer te rug gegeven worden.
 „ Doch Frankryk zou Heer blyven van de
 „ tien Steden in de Elzas, volgens het Mun-
 „ ftersch Verdrag, Landau alleen uitgenomen,
 „ welk wederom aan den Keizer komen zou.
 „ Hunningen, Nieuw Brifak en Fort Louis
 „ zouden, voor altoos, geflegt worden. Over
 „ het vierde Lid der Ryswykfche Vrede, zou
 „ men nader befluiten, op de algemeene Vre-
 „ dehandeling. Frankryk zou Koningin Anna
 „ voor Koningin van Groot-Britanje, en de
 „ Proteftantsche opvolging in dat Ryk erken-
 „ nen. De Pretendent zou Frankryk ruimen.
 „ Terre-neuve zou aan Groot-Britanje afge-
 „ ftaan, en Duinkerken geflegt worden. Frank-
 „ ryk zou den Koning van Pruiffen erkennen,
 „ en

1709

(1) Aanmerkelyk is 't, dat de Torcy en Rouillé niet
 begeerd hadden, dat men Filips, in dit Ontwerp, hoo-
 ger' titel gawe dan dien van Hertoge van Anjou *Voies*
 LAMBERTI TOM V. p. 288.

1709.

„ en hem nimmer flooren, in 't bezit van
 „ Neufchâtel en Valengyn. Aan de Staaten zou
 „ Frankryk overgeeven Veurne, het Fort de
 „ Knokke, Meenen, Yperen, Warneton, Com-
 „ mines, Warwyk, Poperingen, en het gene
 „ tot deeze Plaatsen behoorde. Rysfel, Doornik,
 „ Condé en Maubeuge zouden, nevens
 „ de overige Spaansche Nederlanden, dienen
 „ tot eene Barriere voor den Staat. Ook stondt
 „ zyne Allerchristelykste Majesteit hun het
 „ Tarif van den jaare 1664 toe, zullende de
 „ belasting van vyftig stuivers op 't vat, voor-
 „ taan, afgeschafft blyven. De Keurvorst van
 „ Hanover zou in deeze waardigheid erkend
 „ worden door Frankryk. Aan Savoje zouden
 „ Exiles, Feneffrelles en Chaumont, ook de
 „ Valei van Pragellas met het gene aan deeze
 „ zyde van het gebergte Genevre en van an-
 „ dere gebergten legt, tot eene grenscheiding
 „ tusfchen Frankryk en Piemont, worden af-
 „ gestaan. De eifchen der Keurvorften van
 „ Keulen en Beieren en eenige andere zaakeri
 „ zouden, op de algemeene Vredehandeling,
 „ overwoogen worden. De Koning van Frank-
 „ ryk beloofde de Nederlandsche Steden, ter-
 „ stond na de bekragtiging deezer punten, te
 „ zullen ruimen, te weeten Namen, Bergen
 „ in Henegouwen en Charleroi voor den vyf-
 „ tienden van Zomermaand aanstaande; Lux-
 „ emburg, Condé, Doornik en Maubeuge,
 „ veertien dagen laater; en Nieuwpoort, Veurne
 „ en 't Fort de Knokke, voor den vyftien-
 „ den van Hooimaand. Ook zou hy de Ves-
 „ tingwerken en haven van Duinkerken fleg-
 „ ten, binnen twee maanden. En zo dit alles

„ vol.

„ volvoerde, en de gantsche Spaansche heer-
 „ schappy aan Koning Karel deedt afstaan,
 „ zou 'er een stillstand van wapenen zyn, tot
 „ op het sluiten en bekragtigen der algemeene
 „ Vrede (2); waartoe de openbaare onder-
 „ handelingen, met den vyftienden van Zo-
 „ mermaand, in den Haage, zouden aanvan-
 „ gen (y).”

1709.

De Keizerfchen, Engelschen en Staatfchen
 toonden zig gereed, om deeze punten te teke-
 nen; doch de Torcy, schoon sommigen ver-
 zekerden, dat hy 'er, mondeling, in bewilligd
 hadt (z), maakte zwaarigheid in de punten, die
 den Hertog van Savoje en de Elzas betref-
 fen, waartoe hy zeide niet uitdrukkelyk gelast
 te zyn. Hy begeerde, derhalve, eerst een
 keer naar zyn Hof te doen, beloovende 's Kon-
 ning last, ten spoedigste, te zullen overzen-
 den aan Rouillé, die, ondertusfchen, in den
 Haage vertoeven zou (a). Sommigen verhaa-
 len, uit den mond van de Torcy zelven, dat
 hy, nog voor zyn vertrek, den Raadpensionaris
 verzekerde, dat de beraamde punten niet
 zouden aangenomen worden (b). Doch ik
 vind dit niet gemeld in de *Aantekeningen*, die
 onlangs van zyne *Handelingen* in 't licht gege-
 ven zyn. Terwyl hy uit was, werden de pun-
 ten gezonden aan de Gewesten en Steden, en
 eer-

De Tor-
 cy maakt
 zwaarig-
 heid om
 ze te te-
 keuen.

(y) *Voiez* LAMBERTI *Tom V. p. 288.* DU MONT *Corp. Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 234.* *Memoir. de TORCY, Tom. II. p. 188.*

(z) LAMBERTI *Tom. V. p. 288.*

(a) *Secr. Refol. Holl. 28 Mey 1709. Refol. Gener. Mart. 28 May 1709. MS.*

(b) BOLINGBROKES *Letters on History Vol. II. p. 88.*

(2) Dit punt was het *zevenendertigste*; waarover, na-
 derhand, zo veel te doen viel.

1709. eerlang getekend door de Keizerfchen, Engelfchen en Staatfchen: die zig verbonden, dat zy 'er zig ftiptelyk aan zouden houden (c).

Zy worden in Frankryk van de hand gewezen.

Zo dra was de Torcy niet aangekomen te Verfailles, of de Koning deedt den Raad vergaderen. De beraamde punten werden overwoogen; doch zo hard en buitenspoorig geoordeeld, dat men ze, eenpaariglyk, van de hand wees (d). De Daufyn fprak zeer yverig, tegen de ontrooning van Koning Filips. De Koning zelf verftondt, dat men den oorlog, met nieuwen ernst, moest doorzetten. De Krygsbevelhebbers, die zig, in de verwagting van eene kort aanftaande Vrede, in merkelyken getale, ten Hove onthouden hadden, keerden allen naar 't Leger. Men vleide zig, in Frankryk, dat de Bondgenooten, en byzonderlyk de algemeene Staaten, die verdagt gehouden werden, dat zy de vredelievendheid van 't Franfche Hof misbruikt hadden, zig deswege, wel haast, beklagen zouden (e).

's Konings besluit.

Midlerwyl, wagtte men, in den Haage, op 's Konings besluit, welk de Torcy beloofd hadt, in 't kort, te zullen herwaards zenden. Ook fchreef hy, den tweeden van Zomermaand, aan den Prinfe Eugenius „ dat de Koning, zyn „ Meester, het ontwerp op de Vrede onmogelyk kon aanneemen (f).” Rouillé onvingelyk berigt in eenen brief aan den Raadpenfionaris, dien hy hem, den vyfden, behandigde, daarby voegende „ dat de Koning het „ punt

(c) LAMBERTI Tom. V. p. 233.

(d) Memoir. de TORCY, Tom. II. p. 216. & suiv.

(e) Copie manusc. d'une Lettre de Paris du 7e de Juin. 1709.

(f) Voyez LAMBERTI Tom. V. p. 296.

„ punt van de Elzas onmogelyk kon toestaan; 1709.
 „ en dat, zo men zig, in dit punt, aan de Mun-
 „ fterfche Vrede wilde houden, men 't ook,
 „ 't gene Savoje betrof, behoorde te doen.
 „ Fenestrelles en Exiles wilde hy egter afstaan.
 „ Doch 't voldeedt hem niet, dat men de
 „ eifchen van Beieren en Keulen verſchoof tot
 „ de algemeene Vredehandeling. Allermeeft
 „ ftondt hem egter tegen, dat men den Wa-
 „ penſtilftand wilde opſchorten, tot dat de
 „ Aartshertog Karel in 't bezit der Spaanfche
 „ heerſchappye gefteld zou zyn.” De Raad-
 „ penſionaris antwoordde „ dat de Keizerſchen,
 „ Engelfchen en Staatſchen te vooren beflo-
 „ ten hadden, het ontwerp aan hunne Mees-
 „ teren af te zenden, om bekragtigd te wor-
 „ den; dat dit ook reeds gefchied was, en dat
 „ 'er, om deeze reden, geene verandering in
 „ gemaakt kon worden.” Het afwyzen van
 het ontwerp, door Frankryk, werdt, ondertus-
 fchen, terftond, door den Haage verſpreid (g):
 waarom men, eenpaariglyk, te raade werdt,
 Rouillé, zonder uitſtel, te doen vertrekken. De
 algemeene Staaten, cordeelende, dat Frankryk
 flegts tyd zocht te winnen, en den tegenwoor-
 digen veldtogt, vrugteloos, voorby te zien
 loopen, ſtelden, daarenboven, vast, dat men
 de wapenen, van nieuws, moest opvatten, en
 het Hof van Verfailles, daardoor, tot andere
 gedagten brengen (h). Rouillé gaf, nog voor
 zyn vertrek uit den Haage, te kennen, dat de
 Koning, zyn Meester, omtrent het flegten der
 Sterk-

Ant-
 woord
 van den
 Raad-
 penſiona-
 ris Hein-
 ſius.

(g) Miſſiven van den Raadp. HEINſIUS van 5 en 6 Juny 1709.

(h) Refol. Gener. Vener. 5 Juny 1709. Miſſive van hunne
 Hoog-Mog. aan Gecomm. Kaaden van 7 Juny 1709.

1709. Sterkten in de Elzas, veelligt, van gedagten veranderen zou, zo men besluiten kon, van het punt der verzekeringe der Spaansche heerschappye voor den Aartshertoge Karel af te stappen. Doch Heinsius vertoonde hem, dat het punt der verzekeringe van Spanje geen gelijken hadt in gewigt met het andere punt. Men liet, daarna, Petkum en Molo, nog eens, met hem spreken (*i*): doch hy verklaarde, geen naderen last te hebben, en vertrok, des andereendaags, uit den Haage (*k*): hebbende hy, reeds te vooren, aan den Raadpensionaris verklaard, dat hy al 't verhandelde hieldt als niet geschied (*l*). De Koning van Frankryk liet eenen brief afgaan aan de Landvoogden zyner Provinciën, waarin hy de schuld van 't afbreken der handeling eeniglyk gaf aan de Bondgenooten „die hem, schreef hy, vergden, zynen Kleinzoon te onttroonen, zyne grensvestingen in de Elzas en in het Dauphiné te slegten, of over te geeven, en andere harde voorwaarden te verzwelgen, zonder van hunnen kant, daar tegen, iet meer te belooven, dan eene Wapenschorsing, die niet langer dan twee maanden duuren zou (*m*).” Men bereidde zig, hierop, van wederzyde, ten oorloge; hoewel de Torcy, door middel van Petkum, de Vredehandeling, het gantsche jaar, meer of min, leevende hieldt. De voornaamste zwaarigheid bestondt, in het uit-

De handeling wordt opgeschort.

(*i*) Misiven van den Raadp. HEINSIUS van 3 Juny 1709.

(*k*) Resol. Holl 13 Juny 1709.

(*l*) TINDAL Vol. VIII. [or XXIII.] p. 207—253.

(*m*) Voyez LAMBERTI Tom. V. p. 299. Memoir. de TORCY, Tom. II. p. 214.

uitvinden van eenige redelyke verzekering, voor het afstaan van Spanje aan Koning Karel (n). De Torcy floeg hiertoe voor Bergen in Henegouwen, Douai en Charlemont, die de Bondgenooten zouden inhouden, tot dat aan 't Verdrag voldaan zou zyn (o). Doch men kon elkanderen niet verstaan. Petkum deedt, in 't najaar, een' keer naar Frankryk. Op zyne terug komst, in Slagtmaand, bereidde men zig, tot het hervatten der onderhandelingen, welker uitflag wy, hierna, zullen te boek stellen.

Midlerwyl, was de veldtogt in de Nederlanden geopend, terftond na dat Rouillé vertrokken was. Het Leger der Bondgenooten, onder Marlborough en Eugenius, trok byeen, omtrent Meenen. De Maarschalk de Villars floeg zig, daarentegen, met de vyandyke troepen, neder, in de vlakke van Lens, alwaar hy zig begon te begraven. De Bondgenooten beslooten, hierop, Doornik aan te tasten. De Stadt werdt, onverhoeds, berend, op den zeventwintigsten van Zomermaand, De Prins van Oranje werdt, ten zelfden tyde, afgevaardigd, om zig meester te maaken van S. Amand. Mortagne werdt, insgelyks, ligtelyk veroverd. De vyand nam, daarentegen, Warneton in: welk egter, kort hierna, wederom verlaaten werdt. Doornik werdt, van drie kanten, benaderd, onder 't beleid der Generaals Lottum, Fagel en Schuilenburg. 't Beleg duurde eene maand. Op den agtewintigsten van Hooi-

XXII:
Veldtogt
in de Ne-
derlanden.

Doornik
belegerd,
door de
Bondge-
nooten.

(n) Missiven van den Raadp. HEINSSUS van 22 Juny, 3, 10, 12 July. 6, 11 Aug. 11, 14 Sept. 7 Oct. 1709.

(o) Lettre de MR. DE TORCY, du 23e d'Avoust 1709.

1709. Hooimaand, was alles in gereedheid gebragt, om eenen algemeenen storm te loopen: toen de belegerden begeerden in besprek te komen, en de Stad, by verdrag, opgaven. De voorwaarden, op welken het Kasteel zou overgegeven worden, waren ook reeds ontworpen; doch men was overeengekomen, om ze eerst naar 't Fransche Hof te zenden, ter goedkeuringe des Konings, die ze van de hand wees, ten ware men eene algemeene Wapenschorsing in de Nederlanden wilde toestaan, tot den vyfden van Herfstmaand: waarin de Bondgenooten niet bewilligen konden. 't Beleg van 't Kasteel werdt, derhalve, voortgezet. 't Liep aan tot in den aanvang van Herfstmaand, eer het zig, by verdrag, overgaf (p).

't Kasteel ins-gelyks.

Slag van Malplaquet.

Terstond hierop, werdt tot het beleg van Bergen in Henegouwen beslooten. Het vereenigd Leger trok, op den derden, over de Schelde. De Maarfchalk de Villars brak toen op, van by Lens, om de bewegingen der Bondgenooten gade te slaan. Eerlang, legerde hy zig agter de bosfschaadjen by Malplaquet; terwyl het vereenigd Leger zig tusfchen Sart en het Woud van Lagnieres, nedergeslaagen hadt. 't Hoofdkwartier der Bondgenooten was te Blaregnies. Bergen, midlerwyl, geblokkeerd, en S. Guilain stormenderhand veroverd zynde, besloot men den vyand slag te leveren, op den elfden van Herfstmaand. 't Gevegt begon, des morgens ten agt uren. De vyandyke verschanfingen werden, aan verscheiden' oorden tevens, aangetast. Zesendertig Bataillons Staatsch

Staatsch Krygsvolk, onder den Prins van Oranje en den Generaal Fagel, deeden den vyand eerst wyken; doch werden, daarna, op hunne beurt, genoodzaakt, te keeren naar de plaats, van waar zy gekomen waren. Maar aan eenen anderen oord, werden de vyandlyke verschanfingen overweldigd en ingehouden. Eindelyk, raakte de vyand t'eenemaal aan 't wyken, naar de naaste Steden, die nog in zyne magt waren. De Bondgenooten behielden het slagveld. Doch men hadt, ter wederzyde, veel volks verlooren. De gesneuvelden van de zyde der Bondgenooten werden op ruim vyfduizend vyfhonderd berekend. En 't is twyfelagtig, of 'er, van 's vyands kant, meer omgekomen zyn. Marlborough, Eugenius, de Prins van Oranje en de Graaf van Tilly hadden zig ongemeen gekweeten, in den sryd. Doch 't gemeen nam den Legerhoofden, met naame Marlborough en Eugenius, kwalyk, dat zy zulk een' hagchelyken sryd ondernomen, en zo veel wakkere manschap op de slagbank gebragt hadden. De slag van Malplaquet is, sedert, by de krygskundigen, gehouden, voor den scherpsten en gevaarlyksten van den gantschen oorlog.

Het wyken des vyands naar Valenchyn gaf den Bondgenooten gelegenheid tot het vervolgen der belegeringe van Bergen, over welke de Prins van Oranje 't bevel hadt. De Loopgraaven werden geopend, de nadernissen voortgezet, met kleinen tegenstand van de belegerden. De Stad gaf zig, eerst den twintigsten van Wynmaand, over, by verdrag: waar-

1709.

Bergen
in Henegouwen
veroverd,
door de
Bondgenooten.

1709. na de beide Legers de Winterkwartieren betrokken (g).

XXIII.
Staat des
krygs in
Duitsch-
land,

In Duitschland, viel de veldtogt niet zo voordelig uit voor de Bondgenooten. Hun Leger was zwak en kwam laat in 't veld. De Keurvorst van Hanover, zig egter, eindelyk, hebbende laten overhaalen, om zig wederom aan 't hoofd van het zelve te stellen, noodzaakte den vyand, die den Ryn reeds overgetrokken was, te rug te keeren, en zig agter zyne verschanfingen te begeeven. Hy zondt, daarna, een goed deel manschap over den stroom, om in 't Franche Comté te breeken. Doch zy werdt gestuit, door de Franschen, en, na een scherp gevegt, op den zesentwintigsten van Oogstmaand, genoodzaakt, den stroom wederom over te trekken, en tot aan Fryburg te wyken: waarmede de krygsbedryven aan den Rynkant beslooten werden (r).

in Pie-
mont,

Aan den kant van het Dauphiné en in Piemont, was ook weinig voorgevallen, hebbende den Hertoge van Savoje, ter oorzaake van zekker verschil met het Weener Hof, welk Koningin Anna en de Staaten, vergeefs, gezogt hadden by te leggen, geweigerd, te velde te trekken. De Hertog van Berwik, die 't Franche Leger in deezen oord geboodt, verschanste zig zo sterk voor Briançon, dat hy deeze Plaats, die door de Bondgenooten met een beleg gedreigd werdt, volkomelyk beveiligde. De Graaf van Thaur, die 't opperbevel over 't

Le-

(g) FEUQUIERES Memoir. Histor. & Milit. Tom. II. p. 203. & suiv. LAMBERTI Tm. V. p. 359—375. TINDAL Vol. VIII. [or XXIII.] p. 255—283.

(r) TINDAL Vol. VIII [or XXIII.] p. 283.

Leger der Bondgenooten hadt, bemagtigde de Linien van S. Maurice, versloeg eenige vyandlyke manschap te Conflans, en maakte zig van de Stad en 't Kasteel van Anneci meester. Hierna werdt hy, by gebrek van voorraad, genoodzaakt, te rug te keeren over het Alpisch gebergte, tegen 't einde van Herfstmaand, en de Winterkwartieren te betrekken in Piemont. Een deel van 't Leger onder den Hertoge van Berwik werdt, ten deezen tyde, gebruikt, om eenen nieuwen opstand der Camifards in het Vivaretz de dempen. De misnoegden werden, in Oogstmaand, geheellyk geslaagen, en hun Opperhoofd, *Abraham*, gevangen genomen zynde, op een rad gelegd (s).

In Spanje en op de grenzen van Portugal, liep het kryggeluk den vyand mede. Alikante was reeds, sedert Wintermaand des voorleedenjaars, geblokkeerd geweest: en in de Lente deezes jaars, hadt een Engelsch Esquader, onder den Generaal Stanhope, vergeefs, gepoogd, de Stad te ontzetten. Zy gaf zig over by verdrag, op den agttienden van Grasmaand (t). Wat laater, viel 'er een scherp gevegt voor, op de grenzen van Portugal, tuschen het Leger der Bondgenooten, onder den Graave van Galwai en het Spaansche Leger, onder den *Markgraave de Bai*, waarin de eersten te kort schooten. De Generaal Stanhope ondernam, in 't midden van Oogstmaand, Kadix te overmeesteren, by verrasfing. Doch de toeleg mislukte, by gebrek van volk, welk uit

1702

in Spanje
en op de
grenzen
van Por-
tugal.

(s) TINDAL *Vol. VIII.* [or XXIII.] p. 284—286. DANIEL
JOURN. p. CCLV.

(t) LAMBERTI *Tom. V.* p. 394.

1709. Engeland verwacht werdt, en te lang agter bleef door tegenwind. In Katalonie vielen ook twee gevechten voor, in Oogst- en Herfstmaand, waarin nogtans partyen niet veel voordeels behaalden op elkanderen. De Graaf van Starremberg, Balaguer bemagtigd hebbende, met hulp van eenig Krygsvolk, bekomen uit Italië, toog, federt, te rug over de Segra, waarna de beide Legers de Winterkwartieren betrokken (*u*).

De Koning van Frankryk hadt, dit jaar, geene Vloot in zee gebragt; doch eenige Oorlogschepen, onder du Guai-Trouin, Casfart en l'Aigle, deden den Engelschen en Hollandsche Koopvaarderen, nu en dan, eenig nadeel: 't welk nogtans van zo weinig belang was, dat 'er niet zeer over geklaagd werdt (*y*).

XXIV.
Verdrag
tuschen
Groot-
Britanje
en de
Staaten.

De veldtogt in de Nederlanden was nog niet geëindigd, toen 'er, in den Haage, een nieuw Verdrag geslooten werdt, tuschen de Koninginne van Groot-Britanje en de Staaten. Marlborough hadt 'er, reeds in 't jaar 1706, opening van gedaan (*w*). Doch Karel, Burggraaf Townshend, die, in 't voorjaar, herwaards gekomen was, hadt 'er over gehandeld, en 't werdt eindelyk, door hem, en door de Gemagtigden der Staaten, getekend op den negenden van Wynmaand. By dit Verdrag, welk men, in Engeland, hielt voor een werk der Whigs (*x*), die toen het oor der Koninginne

(*u*) TINDAL *Vol. VIII.* [*or XXIII.*] *p.* 226—293. DANIEL *Journal.* *p.* CCLV, CCLVJ.

(*y*) DANIEL *Journal.* *p.* CCLVIJ. TINDAL *Vol. VIII.* [*or XXIII*] *p.* 297

(*w*) *Resol. Holl.* 15 *May* 1706. *bl.* 353. 17 *Febr.* 1707. *bl.* 85.

(*x*) LAMBERTI *Tom. V.* *p.* 464.

„ nog hadden, beloofden de Staaten „ de schik- 1709.
 „ king, in Engeland gemaakt op de opvolging
 „ in 't Ryk, te zullen handhaaven, tegen elk,
 „ die daarop eenige indragt zou willen doen.
 „ Ook zouden zy te wege zoeken te brengen,
 „ dat Frankryk de Koningin erkende en den
 „ Pretendent het Ryk deedt ruimen." De Ko-
 „ ningin verbondt zig, daarentegen, om te wege
 „ te brengen „ dat alle de Spaansche Nederlan-
 „ den, by 't sluiten der Vrede, tot eene Bar-
 „ riere, werden afgestaan aan de Staaten, die,
 „ in 't byzonder, bezetting zouden mogen
 „ leggen, in Nieuwpoort, Veurne en 't Fort
 „ de Knokke, Meenen, de Stad en 't Kas-
 „ teel van Rysfel, de Stad en 't Kasteel van
 „ Doornik, Condé, Valenchyn, en de Plaat-
 „ fen, die men nog op Frankryk zou kunnen
 „ veroveren: voorts, in Maubeuge, Charleroi
 „ de Stad en 't Kasteel van Namen, Lier, Hal-
 „ le, na dat het versterkt zou zyn, de schan-
 „ fen de Peerel en Filips, Damme, het Kas-
 „ teel van Gend en Dendermonde; zullende
 „ de schans S. Donaas, als behoorende tot de
 „ Vestingwerken van Sluis, in vollen eigen-
 „ dom, aan hun afgestaan, en de schans Roo-
 „ denhuizen, aan deeze zyde van Gend, ge-
 „ slegt worden. De Staaten zouden Bevelheb-
 „ bers mogen stellen, over hunne bezettingen,
 „ in deeze en andere Plaatsen der Spaansche
 „ Nederlanden, buiten benadeeling nochtans
 „ van de kerkelyke en weerdlyke regten en
 „ vryheden van Koning Karel den III; die
 „ egter niet treden zou in 't bezit dier Neder-
 „ landen, voor hy zig, met de Staaten, door
 „ tusschenkomst der Koninginne, verdraagen
 „ hadt,

1709. „ hadt, op den gemelden voet.” By twee afzonderlyke punten, was beraamd, dat het Overkwartier van Gelderland, geheellyk, midsgaders een gedeelte van Spaansch Vlaanderen zouden afgestaan worden aan de Staaten, die ook bezetting zouden houden in Luik en Huy, tot dat zy, deswege, nader overeengekomen zouden zyn met den Keizer en het Ryk (y). Men vindt, dat Townshend de Staaten zeer zou gedrongen hebben, om zig, by dit Verdrag, ook te verbinden, om het Huis van Oostenryk te doen stellen in het volkomen bezit der Spaansche-heerschappye; doch dat zy zulks, voorzigtiglyk, van de hand gewezen hadden (z). Het Verdrag werdt, eerlang, ter wederzyde, bekragtigd (a). Doch het Engelsche Hof veranderde, kort hierna, zo merkelyk van maatregels, dat het, in verscheiden' opzigten, nimmer ter uitvoeringe gebragt werdt. Ook willen sommigen, dat Townshend dit Verdrag, zonder, ja, tegen last, geslooten hadt (b). Doch wat hier van zyn moge; de bekragtiging der Koninginne hadt 'er het zegel aan gehangen.

XXV. Der Staaten van Holland en Zeeland, in aanmerking neemende, dat deeze Landen, federt veele jaaren, toegenomen waren in welvaart, door de overkomst van veele onderzaaten des Konings van Frankryk, die, om den Godsdienst, herwaards gevlugt waren, en veelelei handwerken medegevoerd hadden, be.

(y) *Volez DU MONT* Corps Dipl. Tom. VII. P. I. p. 243.

(z) *BOLINGBROKES* Letters on History, Vol. II. p. 92.

(a) *LAMBERTI* Tom. V. p. 464.

(b) *BOLINGBROKES* Letters, Vol. II. p. 88.

beslooten, ten deezen tyde, by openbaaren Plakaate, te verklaaren, dat zy alle deeze vlugtelingen en derzelve kinderen zouden aanmerken, als natuurlyke ingezetenen, die Brieven van *Naturalisatie* of inboorlingschap zouden kunnen verkrygen, wanneer zy ze begeerden (c). Doch alzo deeze Brieven hen niet bevoegd maakten, tot het bekleeden van aanzienlyke ampten, ten ware hun zulks uitdrukelyk vergund was, door de hooge Overheid (d), schynen zy maar zeldzaam begeerd, en, hier te Lande, daar het Burgerregt in de Steden, ook door Vreemdelingen, verkreegen kan worden, van kleine nuttigheid gerekend, te zyn (e). De algemeene Staaten gaven, in 't jaar 1715, egter een diergelyk Plakaat uit, als die van Holland en Zeeland, reeds te vooren, gedaan hadden (f). En alzo men, in Frankryk, niet gehengen wilde, dat de vlugtelingen eenige goederen uit dit Ryk, hun uit kragte van Huwelyks voorwaarden, uiterste willen of eenigen anderen hoofde toekomende, naar zig namen, geboodt men, ook hier, dat die van Frankryk geene aanspraak altoos zouden mogen maaken, op de goederen der Fransche Vlugtelingen hier te Lande, 't zy uit hoofde van Huwelyks-voorwaarden, erfenis by uitersten wil, of erfenis zonder uitersten wil (g): 't welk veel toebragt, om de bezitting deezer vreemdelingen in 't Land te houden. Doch

1709

vlugtelingen.

(c) Zie Groot Plakaatb. V. Deel, bl. 73, 1281.

(d) *Poiez Suppl. au Corps Dipl. Tom. III P. II. p. 76.*(e) *Vid. C. v. BYNKERSHOEK Quaest. Jur. publ. Libr. II, Cap. XI. p. 265.*

(f) Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 87.

(g) Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 74.

1709. de Vrede, die in 't jaar 1713 geslooten werdt, deelt deze wederzydsche strengheden gedeeltelyk, ophouden.

XXVI. De Vredehandeling met Frankryk was, het gantsche jaar, meer of min, leevendig gehouden door brieven, die de Torcy en Rouillé schreeven aan den Heere van Petkum, en die, door hem, vertoond werden aan den Raadpensionaris (*h*). Ook hadt Petkum een' keer gedaan naar 't Fransche Hof, gelyk wy reeds gemeld hebben. Van hier, in den Haage terug gekomen, bragt hy eenige voorlagen mede, strekkende, om de drie Wintermaanden te besteeden tot handeling over eene algemeene Vrede, zonder dat men meer spreken zou van voorafgaande punten (*i*). Hy stelde voor,

's Konings voorflag. „ dat de Koning het *zevenendertigste* der ontworpen' punten, waarby men verklaarde dat „ de Wapenschorring tot het sluiten en bekragtigen der Vrede stondt verlengd te worden, „ mids Koning Karel eerst in 't bezit gesteld „ werdt van de gantsche Spaansche heerichappye, niet zou kunnen naarkomen, al hadt „ hy 't schoon getekend. Dat de andere punten, door de Bondgenooten, alleenlyk, waren voorgeslaagen, om eene Wapenschorring te voorkomen, die de toebereidsels tot den naderenden veldtogt vrugteloos gemaakt zou hebben. Dat deze reden thans geene plaats hebben kon, also de Winter van zelf stilstand van wapenen maakte; waarom men de drie Wintermaanden behoorde „ te

(*h*) Orig. Misfive van den Raadp. HEINSIUS van 7. 10, 12 Octob. 1700.

(*i*) Misfiven als boven van 4, 5, 26 Nov. 2 Dec. 1709.

„ te beſteeden, om van Vrede te handelen, 1709.
 „ zonder meer te reppen van voorafgaande
 „ punten. Dat de Koning zig aan het wezen
 „ der ontworpen' punten houden zou, en al-
 „ leenlyk begeerde, dat men den vorm der-
 „ zelve veranderinge; ſchoon hy, voorheen,
 „ verklaard hadt, dat hy hieraan niet langer
 „ begeerde gehouden te zyn, dan de onder-
 „ handelingen in den Haage duuren zouden.
 „ Dat hy, op deezen voet, tegen den eerſten
 „ van Louwmaand aanſtaande, in onderhan-
 „ deling wilde treden, op zulk eene Plaats,
 „ als men, onderling, goedvinden zou te be-
 „ noemen (k).”

Doch deeze voorſlag, ter algemeene Staats- Aamer-
kingen
der Staa-
ten op
den zel-
ven.
 vergaderinge overwoogen zynde, werdt be-
 vonden, af te wyken van den voet van hande-
 linge, dien men, tot hiertoe, gevolgd hadt. Men
 merkte aan „ dat de voorafgaande punten,
 „ met Rouillé en de Torcy, ontworpen zyn-
 „ de, de Koning alleen zwaarigheid gemaakt
 „ hadt, in het zevenendertigſte punt, waarom
 „ men, ſedert, gehandeld hadt over een mid-
 „ del, om 's Konings zwaarigheid in dit punt
 „ op te ligten, terwyl men, uit zynen naam,
 „ van tyd tot tyd, verzekering ontving, dat
 „ hy de overige punten toefondt. Dat Pet-
 „ kum alleen naar Frankryk gereisd was, om
 „ de zwaarigheid, in het zevenendertigſte
 „ punt gemaakt, te boven te komen. Doch
 „ dat men nu alle voorafgaande punten van
 „ de hand wees, en terſtond in onderhande-
 „ ling

(k) *Memoir. de MR. PETKUM. MS. Memoir. de TORCY,*
Tom. II. p. 274.

1709. „ ling van Vrede treden wilde. Dat hieruit
 „ bleek, dat het Fransche Hof nog niet ern-
 „ stelyk geneigd was tot Vrede; maar veeleer
 „ verdeeldheid en mistrouwen zocht te verwek-
 „ ken, onder de Bondgenooten en in den
 „ Staat.” Alle welke aanmerkingen overge-
 schreeven werden aan de Staaten der byzonde-
 re Gewesten, met bygevoegde vermaning,
 om den oorlog ernstelyk door te zetten, en
 alles in gereedheid te brengen tot het tydig
 openen van den aanstaanden veldtogt. De Bond-
 genooten werden hiertoe ook schriftelyk aan-
 gespoord: in 't byzonder, haare Majesteit van
 Groot-Britanje (*l*), die, terstond, antwoord-
 de „ dat zy zig verheugde, dat Frankryks on-
 „ trouw, eindelyk, ontdekt was:” daarby voe-
 gende „ dat zy, zo wel als de Staaten, gezind
 „ was, tot het voortzetten van den oorlog,
 „ en het spoedig openen van den veldtogt:
 „ waartoe zy ook de andere Bondgenooten
 „ wilde opwekken (*m*).”

XXVII. Zo dra kreeg het Fransche Hof geene ken-
 Nieuwe nis van deeze besluiten der Koninginne en der
 voorslag Staaten, of men veranderde 'er eenigzins van
 van toon. De Resident Petkum ontving, in 't
 Frankryk. begin van Louwmaand des jaars 1710, een
 1710. nieuw ontwerp tot Vrede van den Markgraave
 de Torcy (*n*), behelzende „ dat, schoon de
 „ Koning, zyn Meester, niet meer verbonden
 „ was aan de voorflagen, door hem, te voo-
 „ ren

(*l*) Resol. Gener. Sabbathi 14 Dec. 1709. MS. LAMBERTI
 Tom. V. p. 316, 459. TINDAL Vol. VIII. [or XXIII.] p. 298—
 314.

(*m*) Mislive de la Reine de la Grande Bretagne du 23e de Dec-
 embre 1709.

(*n*) Mislive van den Raadp. HEINSIUS van 9 Jén. 1710.

„ ren gedaan, zo dra dezelve, door zyne
 „ vyanden, verworpen waren; zyne Majesteit
 „ egter, uit eene opregte begeerte naar de
 „ algemeene rust van Europa, zig nog wel
 „ op den zelfden voet wilde verdraagen, zo
 „ de Vorften en Staaten, die tegen hem in
 „ oorlog waren, eene Plaats en Gevolmagtig-
 „ den benoemen wilden, tot het handelen o-
 „ ver, en tekenen van eene Vrede, welker
 „ voorwaarden zyn zouden 1. dat de Koning,
 „ terftond na het tekenen der Vrede, den
 „ Aartshertog Karel erkennen zou voor Ko-
 „ ning van Spanje en van alle de Spaanfche
 „ bezittingen, beide in de oude en nieuwe
 „ weerd, met uitsluiting alleenlyk van die
 „ Staaten en Landen, welken de Koning van
 „ Portugal en de Hertog van Savoje, by de
 „ Verdragen, gemaakt met den Keizer en des-
 „ zelfs Bondgenooten, voor zig bedongen had-
 „ den, en van de Plaatsen, die de Aartsher-
 „ tog beloofd hadt, den Staaten der Veree-
 „ nigde Gewesten te zullen overlaaten. Dat
 „ hy, ten zelfden tyde, zynen Kleinzoon al-
 „ len onderftand onttrekken zou, zonder hem,
 „ hierna, eenige hulpe toe te zenden; zullen-
 „ de hy, ter verzekeringe hiervoor, den Staa-
 „ ten vier van zyne Plaatsen in Vlaanderen in
 „ handen ftellen. Voorts, zou hy belooven,
 „ dat de Spaanfche heerschappy, in en bui-
 „ ren Europa, nimmer aan Frankryk komen,
 „ en dat zyne onderdaanen nimmer op de In-
 „ dien vaaren of handelen zouden, met zyn
 „ verlof. 2. Dat hy zig zou vergenoegen met
 „ het bezit der Elzas, in gevolge der Mun-
 „ fterfche Vrede, Straatsburg, Kehl en Bri-

1710.

1710.

„ fak te rug geevende, en Landau latende
 „ aan 't Duitfche Ryk; ook doende flegten de
 „ Vestingwerken, welken hy, langs den Ryn-
 „ kant, van Bazel af tot Filipsburg toe, op-
 „ geworpen hadt, en den Landgraaf van Hes-
 „ fen-Kasfel herftellende in 't bezit van Ryn-
 „ felds. Voorts, zou hy den Koning van
 „ Pruisfen en den Keurvorst van Hanover er-
 „ kennen, en gedoogen, dat het *vierde* punt
 „ der Ryswykfche Vrede nader onderzocht
 „ werdt. 3. Dat hy Koningin Anna en de Pro-
 „ testantsche opvolging op den troon van Groot-
 „ Britanje erkennen, Terre-neuve te rug gee-
 „ ven, en Duinkerken flegten zou: ook toe-
 „ ftemmen, dat de Koning van Engeland”
 „ [dat is, de Pretendent] „ zyn voorneemen
 „ om Frankryk te verlaaten uitvoerde, zo dra
 „ de Vrede getekend zou zyn. 4. Dat hy aan de
 „ algemeene Staaten tot eene *Barriere* afftaan
 „ zou alle de Plaatsen, opgeteld in het *twee-*
 „ *entwintigfte* der voorafgaande punten, te
 „ weeten Veurne, 't Fort de Knokke, Mee-
 „ nen, Yperen, Rysfel, Doornik, Condé en
 „ Maubeuge; doende voorts zyn Krygsvolk
 „ trekken, uit de andere Plaatsen der Neder-
 „ landen, welken nog voor den Koning van
 „ Spanje hielden, en welken den Aartsherto-
 „ ge in handen gefeld zouden worden. Ook
 „ zou hy den Staaten de begeerde voordeelen
 „ in den Koophandel toeftaan. 5. Dat hy den
 „ Hertoge van Savoje toeftaan zou, 't gene
 „ de Bondgenooten voor hem gevorderd had-
 „ den, mids de Keurvorften van Keulen en
 „ Beieren ook in 't bezit hunner goederen en
 „ waardigheden herfteld werden. Dat alle
 „ „ dee-

„ deze voorwaarden zouden uitgevoerd wor-
 „ den, terftond na de bekräftiging der gefloo-
 „ ten' Vrede, om welke te treffen, men den
 „ tyd, die voor 't openen van den aanftaanden
 „ veldtogt verloopen moest, befteeden zou.
 „ Doch zo 's Konings aanbiedingen niet aange-
 „ nomen werden, rekende hy zig ontflaagen van
 „ alle verbindtenis (o).”

1716.

De Heer van Petkum gaf zig veel moeite, om dit ontwerp den Leden der hooge Regeeringe en den voornaamften Gezanten der Bondgenooten fmaakelyk te maaken. Hy deedt zelfs een' keer naar Amftterdam, om, ware 't mogelyk, de ftem deezer magtige Stad te winnen. Hy hieldt hier een mondgefprek met den Pentionaris Buys. Doch hy flaagde niet, in zyn oogmerk. Men meende, hier, dat Frankryk te ver afweek van de ontworpen' punten, de Vrede begeerende te fluiten, zonder dat men verzekerd was, dat de Hertog van Anjou afftaan zou van de Spaanfche heerfchappye. Men neigde, derhalve, fterk tot het voortzetten van den oorlog. Doch andere Gewesten, en Utrecht in 't byzonder, waren zeer gezet, op het vervolgen der Vredehandeling. De Staaten van Utrecht, onder welken, zo sommigen meenden, de Franschen heimelyk gewerkt hadden, waren zelfs in overleg, om eene aanzienlyke bezending te doen naar den Haage, en ter algemeene Staatsvergaderinge te verklaaren, dat zy de kosten des krygs niet langer zagen goed te maaken. Men kreeg 'er, in den

Verfchil
 onder de
 Gewes-
 ten over
 den zel-
 ven.

(o) Copie du Plan *envoyé* à Mr. de Petkum par Mr. de Torcy. *MS. Voyez aussi* LAMBERTI Tom. VI. p. 3.

1710.

den Haage, de lugt van, en vaardigde den Heer van *Welder* af naar Utrecht, om zulk eene bezending, die zekerlyk veel gerugtsmaaken moest, te ontraaden. Doch zyne poogingen waren vrugteloos. De Afgevaardigden van Utrecht kwamen in den Haage. Maar eer zy ter algemeene Staatsvergaderinge gehoord werden, sprak men hen afzonderlyk, en bragt, eerlang, te wege, dat zy naar huis keerden, zonder hunnen last geopend te hebben. De voorlagen van Frankryk werden, midlerwyl, overwoogen. Men vondt zwaarigheid, om zig, omtrent het punt van den afstand van Spanje, tot na het fluiten en bekragtigen der Vrede, te verlaaten op het bloote woord van Frankryk. Ook werdt opgemerkt dat de Koning zig niet verbondt, om maatregels te beraamen met de Bondgenooten, door middel van welken, zyn kleinzoon zou konnen verpligt worden, tot den gevorderden afstand. Men besloot dan, eenpaariglyk, de Fransche voorlagen van de hand te wyzen. Men gaf Petkum te verstaan, dat men niet in onderhandeling zou konnen treden, ten ware Frankryk zig hieldt aan de voorafgaande punten, op het zevenendertigste na, waaromtrent men nader zou konnen overeenkomen. Petkum schreef zulks aan de Torcy (*p*), die, terstond, antwoordde „ dat de Koning, zyn Meester, zig „ begeerde te houden aan de voorafgaande „ punten, waarin men geene veranderingen „ maaken zou, dan die, door de omstandig- „ he-

Men wyst
dien van
de hand.

Nadere
uitbie-
ding des
Fran-
schen
Hofs.

(*p*) Copie de la Lettre de Mr. Petkum à Mr. de Torcy du
21 Janv. 1710. MS.

„ heden, ten tyde der uitvoeringe, gevorderd 1710.
 „ zouden worden. Zelfs zou hy, omtrent het
 „ zevenendertigste punt, den Bondgenooten
 „ zulke voorflagen doen, dat hy niet twyfel-
 „ de, of men zou elkanderen, deswege, lig-
 „ telyk verftaan, zo dra men goedgevondt, in
 „ nadere onderhandeling te treden,” waartoe
 hy Rotterdam, Delft, Leiden, of allerlieft den
 Haage verkiezen zou, daar de Raadpensionaris
 Heinſius, de ziel der raadpleegingen, by
 der hand zyn kon (q). De Raadpensionaris
 kreeg kennis van deezen voorflag, op den twee-
 den van Sprokkelmaand (r). Men beſloot, te
 antwoorden „ dat, zo de Koning de overige
 „ voorafgaande punten toefondt, men, over
 „ het zevenendertigste, in onderhandeling zou
 „ konnen treden, te Antwerpen of te Brus-
 „ ſel: waarna men, in den Haage, aan de al-
 „ gemeene Vrede zou arbeiden.” De Torcy
 ſchreef, hierop, eindelyk „ dat de Koning de
 „ voorafgaande punten aannam, zo als ze la-
 „ gen, op het zevenendertigste na, waarover
 „ men in onderhandeling treden zou; doch
 „ niet in de Spaanſche Nederlanden; maar te
 „ Breda, te Bergen op zoom, of in eenige
 „ andere Stad onder 't gebied der algemeene
 „ Staaten (s).” Maar men vondt niet geraa-
 den, hem hierin te wille te zyn. De Staaten
 beſtemden, eerlang, met bewilliging der Bond-
 genooten, Geertruidenberg tot de handel-
 plaats

Ant-
 woord
 der Staa-
 ten.
 Frankryk
 neemt de
 vooraf-
 gaande
 punten
 aan, op
 één na.

Men be-
 ſluit te
 Geertrui-
 denberg

(q) Reponſe de Mr. de Torcy du 29 Janv. 1710. MSS.

(r) Miſſiven van den Raadp. HEINſIUS van 22 Febr. 1710.

(s) Lett. de Mr. Petkum du 13 & 23e & de Mr. de Torcy
 du 17e 20e & 27e Fevr. 1710. MSS.

1710. plaats (t), die, op de grenzen van Holland, en verre van den Haage gelegen, niet zo veel gelegenheid liet tot de heimelyke handeling der Franschen onder de Regenten en onder 't volk (u). De Maarfchalk d'Uxelles en de Abt de Polignac werden, door den Koning van Frankryk, benoemd tot de handeling. De Heeren Buys en van der Dussen, die, van wege de Staaten, naar Geertruidenberg gingen, ontvingen de Franschen in een Jagt aan den Moerdyk, en hielden hier verſcheiden gesprekken met hen (y). 't Verſlag, welk zy, hier van den elfden van Lentemaand, in den Haage, deden, liep op deezen zin: „ Dat de Gevol- „ magtigden van Frankryk hen hadden zoe- „ ken te overtuigen, dat de Bondgenooten „ belang hadden, om eene afzonderlyke Vre- „ de te maaken met den Koning, hunnen „ Meester, met uitſluiting van Spanje; zynde „ zyne Allerchristelykſte Majesteit genegen, om „ zig, op de plegtigſte wyze, te verbinden, „ en zelfs eenige Steden van verzekering in „ te ruimen, tot gerustſtelling der Bondgenoo- „ ten, dat hy zynen Kleinzoon, op geener- „ hande wyze, ondersteunen zou. Dat zy, „ Afgevaardigden der Staaten, hierop geant- „ woord hadden, dat de Bondgenooten, naar „ 't hun toefcheen, zulk een' voorſlag niet ge- „ reedelyk omhelzen zouden, na dat zy dien „ reeds eens van de hand gewezen hadden, „ 't Kwam hier aan op de herſtelling van het „ Huis

Gefprek
met de
Fran-
ſchen
aan den
Moer-
dyk.

(t) LAMBERTI Tom. VI. p. 2—10, 15. TINDAL Vol. VIII.
[or XXIII.] p. 375—379, 381.

(u) Memoir. de TORCY, Tom. II. p. 372.

(y) Memoir. de TORCY, Tom. II. p. 287 & ſuij.

„ Huis van Oostenryk, in het bezit van het
 „ Ryk van Spanje, waarin de Koning zynen
 „ Kleinzoon geplaatst hadt; waarom zy wat
 „ meer verwagten zouden, dan bloote belof-
 „ ten van zig daartegen niet te zullen kanten;
 „ zynde de geheele weereld overtuigd, dat
 „ zyne Majesteit, hiertoe, zo 't hem waarlyk
 „ ernst ware, veel kragtiger kon medewerken:
 „ gelyk hy ook hadt doen hoopen. Dat de Ge-
 „ volmagtigden van Frankryk, zig gelaaten-
 „ de, als of zy niet wisten, dat de Koning
 „ meer beloofd hadt, dan zy nu aanboden,
 „ na herhaalde sterke verzekeringen van 's Ko-
 „ nings opregte begeerte tot Vrede, eindelyk,
 „ betuigd hadden, dat het onmogelyk zyn zou,
 „ zyne Majesteit immer over te haalen, om
 „ zynen Kleinzoon den oorlog te verklaaren,
 „ of eenige geweldige maarregels tegen hem
 „ te neemen; dat het eenig middel, om Ko-
 „ ning Karel te toen stellen in 't bezit der
 „ Spaansche heerschappye, was de afstand van
 „ een gedeelte derzelve aan Koning Filips,
 „ wien men, door het overgeeven der Ko-
 „ ningkryken van Napels en Sicilie, zou kon-
 „ nen beweegen, om het overige aan den
 „ Aartshertoge af te staan; dat men, hierdoor
 „ alleen, het storten van meer bloeds zou kon-
 „ nen voorkomen, en dat, gelyk het lot der
 „ wapenen onzeker was, de Bondgenooten zig
 „ zouden kunnen genoodzaakt vinden, om
 „ vrede te maaken, op nadeeliger voorwaar-
 „ den, dan hun nu werden aangeboden. Dat
 „ zy, Afgevaardigden der Staaten, hierop,
 „ vertoond hadden, hoe zulk eene verdeeling
 „ streedt met de Verdragen, door de Bond-

1710. „ genooten met elkanderen geslooten, en zelfs
 „ met de voorafgaande punten, omtrent wel-
 „ ken men in den Haage overeengekomen was;
 „ zynde zy alleenlyk gezonden, om te hooren,
 „ wat men aan te bieden hadt, in de plaats van
 „ het zevenendertigste dier punten, waarover
 „ de Koning niet voldaan was, en hebbende
 „ zy geenen last, om op eenige andere zaa-
 „ ken in onderhandeling te treden:” waarmede
 „ het gesprek was afgebroken (w).

XXVIII.
 Beden-
 kingen
 op den
 voorflag
 van
 Frank-
 ryk.

’t Verflag der Afgevaardigden, door de Ge-
 zanten der Bondgenooten in den Haage, en
 door de byzondere Gewesten overwoogen zyn-
 de, oordeelden sommigen, dat men niet uit
 den oorlog zou kunnen geraaken, zonder dat
 men den Hertoge van Anjou een gedeelte der
 Spaansche heerschappyen afstondt. Die van
 Utrecht in ’t byzonder merkten aan, dat men
 nog geen meester was van de gantsche Spaan-
 sche Mogendheid; en dat een gelukkige veld-
 togt zelf, schoon men ’er al eenige Plaatsen in
 veroverde, gantsch Spanje en de Indien niet
 zou kunnen doen vallen in de magt der Bond-
 genooten. Doch de meeste Gewesten verston-
 den, dat de Spaansche heerschappyen onver-
 deeld behoorden te blyven. Zy werden in dee-
 ze gedagten versterkt, door den Graave van
 Sinzendorff, die den Hertoge van Marlbo-
 rough en den Raadpensionaris Heinsius een
 geschrift ter hand stelde, waarin hy, met ver-
 scheiden’ redenen, beweerde „ dat Frankryks
 „ voorflag, om Napels en Sicilie af te staan
 „ aan

(w) *Votez LAMBERTI Tom. VI. p. 153.*

„ aanden Hertoge van Anjou, onredelyk was, 1710.
 „ en vol zwaarigheden ftak, en dat 'er het Huis
 „ van Oostenryk nimmer in zou kunnen bewil-
 „ ligen." Ook werden 'er andere fchriften ver-
 fpreid onder 't gemeen; waarin dezelfde ftellin-
 gen gedreeven werden (x).

Midlerwyl, hadden de Franfchen nieuwen Verdere
 laft ontvangen van den Koning: en hierop be hande-
 geerd, in nadere onderhandeling te komen ling te
 met de Gevolmagtigden der Bondgenooten: Geer-
 doch alzo Geertruidenberg hiertoe wat onge- truiden-
 legen was, verzogten zy, dat men, nader by berg.
 den Haag, en te Delft of te Leiden, byeen-
 komen mogt (y). Doch op dit laafte werdt
 niets beflooten. De Heeren Buys en van der
 Dusfen keerden, den twintigften van Lentemaand, wederom naar Geertruidenberg, alwaar de Franfchen, midlerwyl, gekomen waren. Men hielt, twee dagen agtereen, verfcheiden' byeenkomsten. De Franfchen herhaalden hunnen jongften voorflag. Doch na dat deeze, op nieuws, van de hand geweezen was, floegen ze verfcheiden' ontwerpen van verdeeling der Spaanfche heerfchappye voor. Eerst vorderden ze Napels en Sicilie voor Koning Filips: toen Arragon. Vervolgens floegen ze, als uit zig zelve, voor, dat men Sicilie zou kunnen verwifelen, tegen de Staaten van eenen anderen Vorst, dien zy niet noemden. Toen fpraken ze van Napels, Sardinie en de Spaanfche Plaatfen op de kust van Toskane. Eindelyk, zeiden ze, dat Filips zig verge-

(x) *Voyez LAMBERTI Tom. VI. p. 17. 37.*

(y) *Memoir, de TORCY, Tom. II. p. 303.*

1710.

noegen zou met Sicilie, Sardinie en de Plaatsen op de kust van Toskanè. Doch een der Gevolmagtigden voegde hierop, dat de andere, die 't woord voerde, zig versprak, en Sicilie genoemd hadt, in de plaats van Napels. De Staatfchen toonden zig verwonderd, dat men nog niet gewaagde van een middel van verzekering, in de plaats van het zevenendertigste der voorafgaande punten, volgens de belofte des Konings. Zy voegden 'er by, dat zy, alleenlyk hierover, en niet over een ontwerp van Verdeeling in onderhandeling konden treden. De Franschen gaven, hierop, eindelyk, toe „ dat, zo men tot eene verdeeling ver-
 „ staan kon, zy de voorafgaande punten zou-
 „ den naarkomen, mids de wapenschorfing
 „ duurde, tot op het fluiten der Vrede.” Doch zy voegden 'er by „ dat zy nimmer de wapenen
 „ zouden kunnen opvatten, tegen den Hertog
 „ ge van Anjou.” *Was*, beslooten ze, 't voorgestelde niet voldoende; de Bondgenooten mogten vorderen, 't gene zy verder raadzaam oordeelden. Met dit bescheid, keerden de Afgevaardigden wederom naar den Haage (z).

XXIX.
Raad-
pleeging-
gen in
den
Haage.

De voorlagen van Frankryk werden, hier, op nieuws, overwoogen. Sommige Leden van den Staat neigden zeer tot eene Verdeeling. Doch de Graaf van Sinzendorff hieldt hun voor „ dat Frankryk, Napels of Sicilie vorderende voor zynen Kleinzoon, meester zagt „ te worden van den Koophandel in de Middellandsche zee, en in de Levant. Dat hier- „ door

(z) Propos. faites par les Min. de la France le 21c & 22c de Mars 1710. *M.S.* LAMBERTI tom. VI. p. 40, 41.

„ door den twee takken van het Huis van Oos- 1710.
 „ tenryk de onderlinge gemeenschap zou af-
 „ gesneden worden. Dat Spanje in zig zelf
 „ uitteeren zou, en eindelyk vervallen in de
 „ handen der Franschen. Dat Frankryk, met
 „ dit alles, nog niet sprak van middel om de
 „ Bondgenooten te verzekeren van de vervul-
 „ ling zyner belofte. Dat men, hierom, niet
 „ weten kon, of de Hertog van Anjou zig
 „ met de ontworpen Verdeeling te vrede hou-
 „ den, en Spanje ruimen zou, of niet. Dat
 „ 'er zelfs op eenen plegtigen afstand van dee-
 „ zen Vorst zoo weinig staat te maaken was,
 „ als op diergelyken, door Frankryk, by ver-
 „ scheiden Verdragen, sedert het Pyrenee-
 „ sche, gedaan. Dat de Koning nog bezig was,
 „ in het daadelyk ondersteunen van zynen
 „ Kleinzoon, met krygsvolk en wapenen, met
 „ geen ander oogmerk, dan om de Bondge-
 „ nooten te doen gelooven, dat het hem on-
 „ mogelyk ware, dien Vorst te verdryven uit
 „ Spanje, en dat hy, hierom, genoodzaakt
 „ was, het zevenendertigste der voorafgaande
 „ punten van de hand te wyzen. Dat 'er, ein-
 „ delyk, maar twee wegen waren, om aan
 „ een gelukkig einde van zaaken te geraaken,
 „ of het voortzetten van den algemeenen oor-
 „ log, beide tegen Frankryk en den Hertoge
 „ van Anjou, tot dat men deesen uit Spanje
 „ verdreeven, en Koning Lodewyk genood-
 „ zaakt zou hebben, af te zien van het onder-
 „ steunen zyns Kleinzoons; of het sluiten van
 „ eene afzonderlyke Vrede met Frankryk, en
 „ het voeren van den oorlog tegen Anjou al-
 „ leen: voor welken laatste weg, hy verklaar-
 „ de,

1710. „ de, meest te neigen, behoevende men, zyns
 „ oordeels, niet meer dan twintigduizend man
 „ over te voeren naar Katalonie, waarna men
 „ Anjou, in éénen veldtogt, zou kunnen ver-
 „ dryven uit Spanje.” Doch men merkte hier-
 tegen aan, dat Spanje flegts voor een geraam-
 te der Spaansche heerschappye gerekend kon
 worden; en dat de Spaansche Indien, het bes-
 te deel dier heerschappye, nog veroverd zou-
 den moeten worden, na dat Spanje gewonnen
 ware: 't gene geweldig veel gelds en volks zou
 moeten kosten (a).

Konin- De Koningin van Groot-Britanje schreef,
 gin Anna midlerwyl „ dat zy gaarne bewilligen zou in
 schynt „ de maatregels, welken de Bondgenooten
 bedugt, „ zouden goedkeuren, om eene heilzaame
 voor af- „ Vrede te verkrygen: doch dat zy verstondt,
 zonder- „ dat men ze, niet dan met gemeene toefstem-
 lyke han- „ ming, behoorde te sluiten, gelyk de oorlog
 deling „ ook zo gevoerd was, konnende, in geval
 tusfchen „ van een afzonderlyk Verdrag met één der
 Frankryk „ Bondgenooten, de overigen niet verplicht
 en de „ worden, om voor het onderhouden der
 Staaten. „ Vrede borg te staan, waardoor dezelve,
 „ terftond, op schroeven gesteld zou wor-
 „ den (b).” Uit welk schryven, kon afgeno-
 men worden, dat haare Majesteit voor afzon-
 derlyke handeling tusfchen Frankryk en de Staa-
 ten bedugt was.

XXX. Men raadpleegde nog, in den Hage, op
 Nadere den voorflag der Franschen, toen Petkum, een
 voorflag der Fran- keer gedaan hebbende naar Geertruidenberg,
 nieu-

(a) LAMBERTI Tom. VI. p. 41—49.
 (b) LAMBERTI Tom. VI. p. 49.

nieuwe poogingen deedt, om Marlborough, 1710.
 Sinzendorff en den Raadpensionaris Heinfius ———
 te doen bewilligen, in de aanbieding van het schen
 Franfche Hof. De Hertog van Marlborough, van eene
 't zy, om dat hy Frankryk mistrouwde, of om verdee-
 dat hy de Bondgenooten niet handelbaar ge- ling der
 noeg oordeelde (c), wanhoopende aan eenen Spaan-
 goeden uitflag der handelinge, begaf zig, kort fche
 hierop, naar 't Leger in de Nederlanden. De heer-
 Gevolmagtigden der Staaten, Buys en van fchappye.
 der Dufen, waren, midlerwyl, wederom naar
 Geertruidenberg gekeerd, alwaar de Franfchen
 nu fpraken van eenen aftand van Napels en
 van de Plaatsen op de kust van Toskane, of
 van het Koningkryk van Arragon aan Koning
 Filips, zonder meer te reppen van Sicilie of
 Sardinie. Doch zy eifchten tevens verzekering,
 voor het naarkomen der voorafgaande punten, Hande-
 van de zyde der Bondgenooten: 't welk den ling hier-
 Staatfchen, gekomen om hun zulk eene over-
 verzekering af te vorderen, zo vreemd voorkwam,
 dat zy niet fchroomden hun, rondlyk, te ver-
 klaaren „ dat de Bondgenooten wars waren
 „ van zulk eene wyze van handelen; en dat
 „ zy, over de voorgedraagen' punten, eene
 „ juifte, duidelyke en onderscheiden' verklaa-
 „ ring, van de zyde van Frankryk, verwagte-
 „ den, of anderzins alle onderhandeling zou-
 „ den afbreeken.” De Franfchen verzogten
 tyd, om nog eens aan hun Hof te moogen fchry-
 ven. Veertien dagen verliepen 'er omtrent,
 eer zy den Raadpensionaris kennis gaven, dat
 zy antwoord bekomen hadden, en op nieuws
 in

(c) See BOLINGBROKES Letters on History, Vol. II. p. 974

1710. in besprek begeerden te komen. Zy begeerden, wyders, dat de Staatsche Gevolmagtigden wederom naar Geertruidenberg gezonden werden: doch niet zonder last om te antwoorden, op 't gene hun, laatstelyk, van wege het Fransche Hof, gevraagd was. De Heeren Buys en van der Dussen, op nieuws in gesprek gekomen met de Franschen te Geertruidenberg, vonden, tot hunne groote verwondering, dat zy niets voor te slaan hadden, behalve 't gene zy, te vooren, hadden voorgeslaagen, waarop zy 't antwoord der Bondgenooten verklaarden te zullen afwagten. De Staatschen beklagden zig, over de kleine opregtheid van het Fransche Hof, vraagende, wyders, waar de verzekering bleef die men hun, zo dikwils, en mondeling en schriftelyk, beloofd had, in de plaats van het zevenendertigste der voorafgaande punten? Zy voegden 'er by, dat de Legers in 't veld waren, en dat het hun toefcheen, dat men zig, vrugteloos, langer ophieldt met handelen. De Franschen hernamen, dat zy verscheiden' openingen tot Vrede gedaan hadden, en vreemd vonden, dat men niets voorloeg, van de zyde der Bondgenooten. Men scheidde dan wederom, zonder elkanderen iet nader gekomen te zyn. Hierop werdt, in den Haage, beslooten, dat men den Franschen, door den Resident Petkum, zou doen aanschryven „dat, „naardemaal zy niets meer voor te stellen, „de Bondgenooten hun niets anders te zeggen „hadden, de onderhandelingen vrugteloos waren.” Men was egter nog niet gezind, om dezelve af te breeken, waarom men den Heere Petkum uitdrukkelyk gelast hadt, van geen be-

bevel om te vertrekken gewag te maaken. De Franschen antwoordden hem, op den vierden van Bloemaand „dat zy, niet nieuws hebben-
 „ de voor te stellen, de wederkomst der Af-
 „ gevaardigden zouden verwagten, of om zig
 „ nader te openen, dan zy gewoon waren, of
 „ om hun hun afscheid te geeven.” Doch men
 vondt, in den Haage, onnoodig, de Afgevaardigden, op zulk een' voet, wederom naar Geertruidenberg te zenden (d). Petkum gaf 'er den Franschen kennis van, die hem schreeven „dat
 „ zy zig dan gereed zouden maaken tot hun
 „ vertrek.” Men hielt toen de handeling voor afgebroken, Doch 't leedt niet lang, of de Franschen schreeven den Raadpenfionaris, dat zy bevel ontvangen hadden, tot het doen van eenige nieuwe voorlagen, en de wederkomst der Afgevaardigden verzogten. Men liet de Heeren Buys en van der Dussen dan wederom naar Geertruidenberg keeren, tegen 't einde van Bloemaand. De Franschen stelden nu voor „dat Koning Filips zig te vrede houden
 „ zou met Sicilie, Sardinie en de Plaatsen op
 „ de kust van Toskane.” Men vraagde hun,
 „ of zy den Bondgenooten eenige verzekering
 „ konden geeven, dat de Hertog van Anjou
 „ Spanje en de Indien aan Koning Karel af-
 „ staan zou?” Doch hierop kwam geen, of donker antwoord. De Afgevaardigden hernamen „dat men langs hoe duidelyker zag, hoe
 „ 't Fransche Hof de handeling flegts leeven-
 „ dig hielt, om 't volk den last des krygs te

1710.

De Franschen geeven voor, iet nieuws te willen voor- slaan.

„ ge-
 (d) Resol. Holl 29 April, 3 May 1710. MS. M sive van den Raadp. HEINSIUS van 19 April, 6, 14, 17 May 1710. van den Feul. DE LA BASSECOUR van 29 April 1710 en anderen.

1710. „geduldiger te doen draagen, niet uit een op-
 „regt verlangen naar Vrede. Dat de Bondge-
 „nooten, hierom, wel genoodzaakt zouden
 „worden, tot het afbreeken der onderhande-
 „lingen, die flegts zouden dienen tot het ver-
 „wekken en voeden van argwaan.” De Fran-
 fchen namen, hierop, aan, nog eens verflag
 te doen van 't gene 'er gehandeld was, en de
 Afgevaardigden keerden, ten zelfden einde, naar
 den Haage te rug (e).

Hande-
 ling met
 hun.

Hier, oordeelde men, in eene byeenkomst
 van de Gevolmagtigden der Bondgenooten,
 dat de Plaatsen in Toskane geenszins behoor-
 den afgestaan te worden aan den Hertoge van
 Anjou. De Gezant van Savoje stelde 't ge-
 vaar, welk Italie van zulk een' afftand te dug-
 ten hadt, leevendig voor. Ook zou, dagt men,
 de afftand van Sicilie en Sardinie het Huis van
 Bourbon volkomen meester maaken van de
 Scheepvaart en Koophandel der Zeemogend-
 heden, in de Middellandsche zee. Men beflot
 egter Petkum nog eens te zenden naar Geer-
 truidenberg, om nader te fpreken met de
 Franschen, die hem eenige hoop gegeven had-
 den, dat zy middelen zouden voorflaan, om
 Koning Karel van 't bezit van Spanje en de
 Indien te verzekeren. Doch zyne reis werdt
 eenige dagen uitgesteld. Zekere *du Puy* van
 Geneve, voor deezen Onder-Gouverneur van
 den Prinse van Oranje, hieldt zig, federt eeni-
 gen tyd, op te Geertruidenberg, daar hy, zo
 men meende, gebruikt werdt, om Petkums
 han-

(e) *Misive van de Heeren Boys en van der Dussen van*
 #5 May 1710. LAMBERTI *Tob.* VI. p. 49—55.

handelingen te dwarsboomen (f): waarom Heinſius deezen hadt aangezeid, dat hy, niet zonder naderen laſt der Staaten, vertrekken moest. In deezen tuſſchentyd, ontvingen de Franſchen te Geertruidenberg, op nieuws, ſchryvens van hun Hof. De Afgevaardigden toogen, op hun eerſte verzoek, zo zeer neigde men in den Haage tot vrede, wederom naar de handelplaatſe. De Graaf van Sinzendorff wilde hen verzellen; doch hy liet zig, door Prinſe Eugenius, beweegen, om 't voorbeeld van den Engelfchen Gezant Townshend te volgen, en den Staatſchen de handeling, voor eerſt, geheellyk toe te vertrouwen. Men tradt dan, den zestienden van Zomermaand, op nieuws, in geſprek. De Franſchen verklaarden „ dat zy van de Plaatsen op de Toſkaanſche kuſt aſftonden, en zig met den aſftand van Sicilie en Sardinie aan den Hertoge van Anjou vergenoegen zouden. Dat de Koning, hun Meester, allerlei redenen gebruiken zou, om zynen Kleinzoon te beweegen tot bewiling in deeze verdeeling: waartoe hy vier maanden tyds begeerde. Doch, zo de Hertog van Anjou zig, door 's Konings redenen, niet beweegen liet, zou zyne Allerchriſte-lykſte Majesteit den Bondgenooten zekere ſomme gelds toeſtaan, waarvoor hy goede verzekering zou geeven, te Amſterdam: konnende deeze ſomme hun dienen, tot het voortzetten van den oorlog tegen den Hertoge van Anjou.” Voorts begeerden zy, dat men hun opening deede van 't gene de Bond-

1710.

Zy vorderen, eindelyk, Sicilie en Sardinie alleen, voor den Hertoge van Anjou.

(f) *Foiez* LAMBERTI Tom. VI. p. 55.

1710. Bondgenooten, en vooral het Keizerryk verder
 ————— te vorderen hadden (g).

Ant- De Afgevaardigden verslag van deeze nadere
 woord aanbieding gedaan hebbende in den Haage,
 op deezen voorflag verftondt men, eenpaariglyk, dat de Franschen
 van de de Bondgenooten zогten op te houden, of
 zyde der tot eene afzonderlyke Vrede met Frankryk te
 Bondge beweegen. Men besloot, vervolgens, den Re-
 nooten. sident Petkum naar Geertruidenberg te zen-
 den, om den Franschen te verklaaren „ dat
 „ 's Konings aanbieding van eene somme gelds
 „ tot de kosten des krygs, in geval de Hertog
 „ van Anjou zig, binnen vier maanden, niet
 „ beweegen liet, om zig met den afstand van
 „ Sicilie en Sardinie te vrede te houden, niet
 „ kon aangenomen worden door de Bondge-
 „ nooten, die eene algemeene Vrede beoog-
 „ den, daar, uit het aanneemen van deeze
 „ aanbieding, slegts eene byzondere Vrede
 „ met Frankryk te wagten was. Dat de Bond-
 „ genooten, hierom, staan bleeven op de ont-
 „ ruiming van Spanje en de Indien, volgens
 „ de voorafgaande punten, en dat zy, zo hun
 „ dit punt toegestaan werdt, de handeling
 „ over de andere punten vervolgen wilden.”
 Doch op deeze verklaring kwam, in omtrent
 veertien dagen, geen duidelyk bescheid. De
 Franschen gaven voor, naderen last te moeten
 afwagten (h). Eindelyk, schreeven ze aan den
 Raadpensionaris, dat zy, brieven uit Frankryk
 bekomen hebbende, wederom Afgevaardigden
 verzogten. Men vraagde hun, in antwoord,
 „ of zy verzekering geeven konden voor den
 „ af-

(g) *Memoir. de Torcy, Tom. II. p. 340. & suiv.*

(h) *Lettre de MR. DE PETKUM du 24 Juin. 1710.*

„ afstand van Spanje en de Indien: alzo men, 1710.
 „ anderszins, eene nadere famenkomst voor
 „ nodeloos hielt.” De Franschen gaven voor
 bescheid „ dat men flegts byeenkomen moest,
 „ en dat zy gelast waren, om de meening van
 „ den Koning, hunnen Meester, nader te ver-
 „ klaaren (i).” Elk, zelfs die van Utrecht,
 welken meest neigden tot het voortzetten der
 handelinge, oordeelden toen, dat de Fran-
 schen flegts tyd zогten te winnen. Nogtans,
 besloot men, de Afgevaardigden nog eens te
 laten keeren naar Geertruidenberg, egter met
 geenen anderen last, dan om te hooren. Zy
 traden met de Franschen in gesprek, op den
 dertienden van Hooimaand, hun verklaaren-
 de, dat alle verdere handeling vergeefs zyn
 zou, zo zy zig niet duidelyker openen, over
 de ontruiming van Spanje. De Franschen klaag-
 den, dat men den Koning, hunnen Meester,
 persen wilde, om zig hierover te verklaaren,
 eer hy verzekerd kon zyn van de Vrede. Zy
 voegden 'er by, dat, zo de Bondgenooten be-
 geerden, dat zy zig naar huis begaven, men
 hun den dag van hun vertrek flegts voor te
 schryven hadt. Eindelyk, begeerden ze nog
 eens te schryven naar den Koning, beloovende
 het antwoord, welk zy ontvangen zouden, den
 Bondgenooten, terstond, te zullen mededee-
 len. Men vergunde hun, hiertoe, op hunne
 begeerte, veertien dagen tyds. Doch deeze
 byeenkomst, de laatste, welke te Geertru-
 idenberg gehouden werdt, eindigde met eeni-
 ge hevigheden, van wederzyde. De Heer van
 der

Hevig-
heid van
wederzy-
de, in de
laatste

(i) *Lostr. du Marech. d'Huxelles & de l'Abbé de Polignac
 du 9e Juill. 1710.*

1710. der Dufsen schroomde niet, den Franschen te verwyten, dat zy ter kwaader trouwe te werk gingen: waartegen de Abt de Polignac de Staatschen beschuldigde van ondankbaarheid jegens de Kroone van Frankryk (k). 't Leedt niet langer dan tot den twintigften, wanneer Huxelles en Polignac eenen brief lieten afgaan aan den Raadpensionaris Heinfius, vervuld met klagten over de handelwyze der Afgevaardigden, en eene uitvoerige verdediging van hun eigen gedrag; waaromtrent zy zig zelfs op het oordeel der ingezetenen van Groot-Britanje en van den Vereenigden Staat durfden beroepen.

De Franschen wyten den Bondgenooten het afbreeken der handeling.

't Afbreeken der onderhandelingen weeten ze den Bondgenooten alleen. Ook klaagden zy, dat men allerlei schimpfchriften tegen Frankryk, ongestraft, hadt laten drukken en verspreiden, en dat men zig niet had ontzien, de brieven, welken zy afzonden en ontvingen, te openen en te leezen. 't Slot was eene ronde verklaring „ dat zy zig niet vermoeijen „ wilden om eene handeling te doen aanhouden, welke de Bondgenooten wilden afbreeken, om dat de Koning, hun Meester, zig niet verbinden kon, tot het gene onmogelyk was, het veroveren van Spanje en de „ Indien op zynen Kleinzoon, in den tyd van „ twee maanden (l).”

XXXII. De Staaten verdedigen de han-

Zo dra deeze brief, ter Staatsvergaderinge van Holland, geleezen en overwoogen was, beslooten de Staaten van dit Gewest „ dat „ men den Franschen, door de Heeren Buys „ en

(k) LAMBERTI *Tom. VI. p. 55—60.* Hist. de la Paix d'Utr. p. 149—168. TINDAL *Vol. VIII. [or XXIII.] p. 381—401.* BOLLINGBROOKS *Letters Vol. II. p. 98.*

(l) *Voyez LAMBERTI Tom. VI. p. 60.*

„ en van der Dussen, zou doen schryven, 1710.
 „ dat, naardemaal zy geen middel van ver-
 „ zekering voorsloegen voor de ontruiming delwyze
 „ van Spanje, en de Bondgenooten, zonder der Bond-
 „ zulk eene verzekering, in geene nadere genoo-
 „ handeling konden treden; men beruste in ten om-
 „ hunne verklaring, dat hun verblyf te Geer- standig-
 „ truidenberg, of in eenige andere Plaats
 „ van Holland, voortaan, nutteloos zyn zou.”
 De algemeene Staaten voegden zig, zonder
 uitsfel, naar dit besluit der Staaten van Hol-
 land (m). Ook vonden zy, weinige dagen
 laater, geraaden, den Gezanten der Bond-
 genooten eene uitvoerige wederlegging van
 den jongsten brief der Franschen ter hand te
 doen stellen, die, zo wel als de brief, open-
 lyk, in druk kwam. Men wees, in deeze we-
 derlegging, aan „ dat, de vyanden, sedert
 „ eenen geruimen tyd, gezogt hebbende, in
 „ onderhandeling te komen, men, van de
 „ zyde der Bondgenooten, hierin, niet hadt
 „ kunnen bewilligen, zonder dat men, voor-
 „ af, eens geworden ware, over eenige pun-
 „ ten, die op eenen goeden uitflag der on-
 „ derhandeling konden doen hoopen; van
 „ welke punten het eerste en voornaamste ge-
 „ weest was de afstand van Spanje en de In-
 „ dien aan Koning Karelden III. waarin Frank-
 „ ryk, zelfs voor de aankomst van Rouillé
 „ en de Torcy, en voor het opstellen der
 „ voorafgaande punten, duidelyk, bewilligd
 „ hadt. Dat men, hierom, geenszins vreemd
 „ vin-

(m) Refol. Gener. Merc. 23 July 1710. by LAMBERTI Tom.
 VI. f. 64. Lettre de Mrs. BUYS en VAN DER DUSSEN du 21 de
 Juill. 1710.

1710. „ vinden moest , dat de Bondgenooten op
 „ dit punt gestaan hadden; en dat zy volko-
 „ mene verzekerdheid hadden begeerd , dat
 „ het zou naargekomen worden. Dat de Bond-
 „ genooten hadden gemeend , deeze verze-
 „ kertheid alleen te kunnen vinden in het ze-
 „ venendertigste der voorafgaande punten,
 „ welk zyne Allerchristelykfte Majesteit niet
 „ had kunnen toestaan: waarom dit punt het
 „ onderwerp der onderhandelingen te Geer-
 „ truidenberg geworden was; in welken men
 „ zig voorgesteld hadt , een ander middel te
 „ zoeken , waarin de Bondgenooten dezelfde
 „ verzekerdheid zouden kunnen vinden , wel-
 „ ke zy zig , uit het gemelde punt , beloofd
 „ hadden. Dat de eerste voorslag , om den
 „ Bondgenooten Steden van verzekeringe in
 „ de Nederlanden af te staan , niet hadt kon-
 „ nen aangenomen worden , om dat men zig ,
 „ daardoor , zou hebben ingewikkeld gezien ,
 „ in eenen afzonderlyken en onzekeren oorlog
 „ met Spanje. Dat de Gevolmagtigden van
 „ Frankryk , overtuigd , dat de Vrede alge-
 „ meen behoorde te zyn , zouden Spanje en
 „ de Indien , die Koning Filips nog bezat ,
 „ afgestaan worden; twee middelen hadden
 „ voorgesteld , het een van bedwang , het an-
 „ der van overreeding; doch dat zy het eer-
 „ ste , als te hard voor Frankryk , van de hand
 „ gewezen hadden; en het tweede , insge-
 „ lyks , voor onuitvoerlyk gehouden , ten
 „ ware men hun een gedeelte der Spaansche
 „ heerschappye overgaf , waardoor Koning
 „ Filips bewoogen mogt kunnen worden ,
 „ om van het overige af te staan. Dat zy ,
 „ ein-

„ eindelyk, verklaard hadden, dat zy zig met 1716.
 „ Sicilie en Sardinie zouden te vrede hou-
 „ den: 't welk, van de zyde der Bondgenoo-
 „ ten, niet anders konnende verstaan worden,
 „ dan dat Koning Filips zig dan door Frank-
 „ ryk zou laten beweegen, om het overig
 „ gedeelte der Spaansche heerschappye aan
 „ de Bondgenooten af te staan; zo hadt men
 „ egter, eindelyk, met bevreemding, vernom-
 „ men, dat de Gevolmagtigden van Frank-
 „ ryk zig hierop niet duidelyk hadden willen
 „ verklaaren, ja zelfs het tegendeel wilden
 „ schynen te onderstellen: hebbende een van
 „ hun, schoon, zo hy voorgaf, als zyne by-
 „ zondere meening, konnen goedvinden, te
 „ vraagen, of men zig niet zou vergenoegen
 „ met een zekere somme gelds, tot voort-
 „ zetting van den oorlog tegen Spanje? Dat
 „ de Bondgenooten, hierom, geoordeeld had-
 „ den, zig niet te moeten verklaaren op het
 „ omhelzen eener verdeeling, voor zy Frank-
 „ ryks meenings nader hadden verstaan: ten
 „ welken einde, zy op den Heere Petkum be-
 „ geerd hadden, dat hy hierover spreken wil-
 „ de met de Franschen; doch dat deezen,
 „ zonder zig nader aan hem te willen openen,
 „ verzogt hadden, op nieuws, in onderhande-
 „ ling te komen met de Afgevaardigden der
 „ Staaten; die, te Geertruidenberg gekomen,
 „ niet anders uit hun hadden konnen vernee-
 „ men, dan dat de eisch der Bondgenooten,
 „ aan 't Fransche Hof, duister en dubbelzin-
 „ nig gevonden was. Dat de Afgevaardigden
 „ hierop dien eisch nader verklaard hadden,
 „ daarbyvoegende, dat de Bondgenooten de

1716. „ aanbieding van onderftand in geld, tot het
 „ veroveren van Spanje en de Indien, niet kon-
 „ den aanneemen; alzo men elkanderen, noch
 „ over de begrooting der fomme, noch over
 „ de zekerheid der betaalinge, noch, ein-
 „ delyk, over de verzekering, dat Frankryk
 „ den Hertoge van Anjou op geenerlei wyze
 „ zou onderfteunen, zou kunnen verftaan. Dat
 „ men, hieruit, zag, dat de Gevolmagtigden
 „ van Frankryk, in hunnen brief, ten onregte,
 „ onderfelden, dat de Bondgenooten allen on-
 „ derftand in geld, van welke natuur die ook
 „ ware, en met hoe veele verzekering de-
 „ zelve ook mogt gegeven worden, van de
 „ hand gewezen hadden, hebbende men dee-
 „ zen voorflag alleenlyk geweigerd aan te nee-
 „ men, om dat dezelve de Bondgenooten nood-
 „ zaakte, tot eenen byzonderen oorlog met
 „ Spanje: 't welk vierkant ftreedt met hun oog-
 „ merk. Dat de Afgevaardigden, wyders,
 „ verklaard hadden, te verftaan, dat, op de
 „ onderftelling, dat Sicilie en Sardinie afge-
 „ ftaan werden, de overige voorafgaande pun-
 „ ten, zelfs het zevenendertigfte, in kragt blee-
 „ ven, en gevolgelyk, dat Spanje en de Indien,
 „ binnen zekeren bepaalden tyd, zouden over-
 „ gegeven worden; waaromtrent zy eene nette
 „ en duidelyke verklaring begeerden, voor zy
 „ zig, op de voorgelaaen' verdeeling, kon-
 „ den openen: waarna zy middelen voorftaan
 „ zouden, om aan een einde van den oorlog te
 „ geraaken: onder welke middelen, men ook
 „ rekenen mogt, dat, wanneer de Koning van
 „ Frankryk, volgens de voorafgaande punten,
 „ in de noodzaakelykheid gebragt mogt wor-
 „ den

„ den, om zynen Kleinzoon, met geweld, van 1710.
 „ het bezit van Spanje en de Indien te doen
 „ afftaan, de Bondgenooten hunne wapenen
 „ hiertoe ook zouden gebruiken, schoon zy,
 „ anderszins, volgens de voorafgaande pun-
 „ ten, met stilzitten zouden kunnen volstaan.
 „ En dat, op zulk eene duidelyke verklaring
 „ van den kant der Bondgenooten, geen an-
 „ der antwoord gekomen was, dan de brief
 „ aan den Raadpensionaris Heinfius. 't Was
 „ nu, vervolgde men, onbetwistbaar, dat, zo
 „ lang men gehandeld hadt, de afftand van
 „ Spanje en de Indien het hoofdpunt der han-
 „ delinge geweest was, en dat de Bondgenoo-
 „ ten, om hierop gerust te kunnen zyn, geene
 „ mindere zekerheid begeerd hadden, dan zy,
 „ in het zevenendertigste der voorafgaande pun-
 „ ten, meenden te vinden. 't Was niet minder
 „ klaar, dat de Bondgenooten Spanje en de In-
 „ dien, met regt, voor 't Huis van Oostenryk
 „ vorderden, niet flegts van den Hertoge van
 „ Anjou, als bezitter; maar inzonderheid van
 „ den Koning van Frankryk, die, tegen den
 „ blykbaarften afftand, en tegen de plegtigfte
 „ Verdragen, zynen Kleinzoonaan dit bezit ge-
 „ holpen hadt; zonder dat eene voorgewende
 „ of waare onmogelykheid hem van de ver-
 „ pligting hiertoe ontfiaan kon. Ook moest
 „ zyne Majesteit zelf hiervan overtuigd zyn,
 „ alzo hy anders, ook eer men nog in onder-
 „ handeling getreeden was, den afftand van
 „ Spanje en de Indien niet zou hebben kunnen
 „ belooven. En zou, ware het anders, een der
 „ Staatsdienaaren van Frankryk, met wien
 „ men, hier, in 't voorleeden jaar, gehandeld

1710. „ hadt, niet hebben kunnen zeggen, dat Ko-
 „ ning Filips, veelligt, eerder te Versailles zyn
 „ zou dan hy. Uit al 't welke volgde, dat men,
 „ in de laatste byeenkomst te Geertruidenberg,
 „ niets gevorderd hadt, dan 't gene, van den
 „ beginne af, gevorderd geweest was: 't welk,
 „ derhalve, in den meergemelden brief, ten
 „ onregte nieuw, ongehoord, onregtvaardig en
 „ onmogelyk in de uitvoering genoemd werdt.
 „ 't Was ook ligtelyk te wederleggen, dat de
 „ voorlagen der Afgevaardigden, als strydig
 „ met zig zelve, beschreeven werden, alzo
 „ zy altoos ondersteld hadden, dat de voorslag
 „ eener verdeeling geschied was, op de on-
 „ derstelling, dat, door het omhelzen van den
 „ zelve, alle de zwaarigheden in de vooraf-
 „ gaande punten zouden opgeligt geweest zyn.
 „ En schoon men, in de laatste byeenkomst,
 „ onderzocht hadt, of 'er ook eenig ander
 „ middel uit te denken ware, om de Bondge-
 „ nooten van den afstand van Spanje en de
 „ Indien te verzekeren; moest dit onderzoek
 „ niet aangemerkt worden als een bewys, dat
 „ de Afgevaardigden geduuriglyk van gedag-
 „ ten veranderd waren; zynde zy onverander-
 „ lyk gebleeven by het vorderen van verzeke-
 „ ring voor den gemelden afstand. Ook hadt
 „ men, gelyk voorgegeven werdt, in 't voor-
 „ leeden jaar, niet gezeid, dat men 't voor-
 „ een' hoon hielt, zo de Bondgenooten ver-
 „ dacht gehouden werden, dat zy den Koning
 „ van Frankryk zouden willen verpligten, om
 „ zyne magt te voegen by de hunne, tot ver-
 „ dryvinge van Koning Filips. Zeker, zo men
 „ hadt willen veranderen, de voordeelen, in
 „ het

„ het voorleeden jaar en in dit, in de Neder-
 „ landen, behaald, zouden 'er bekwaame aan-
 „ leiding toe gegeven hebben. Men klaagde
 „ wel zeer, over de hardheid, die 'er gelegen
 „ was in het beweegen van den Koning van
 „ Frankryk tot het beoorloogen van zynen
 „ Kleinzoon; en men stelde de hulp, die de
 „ Bondgenooten, hiertoe, terwyl de wapen-
 „ schorsing van twee maanden duurde, zou-
 „ den willen bybrengen, op eene haatelyke
 „ wyze, voor. Doch men vergat, te gewaa-
 „ gen van de hardheid, gelegen in het over-
 „ weldigen der Spaansche heerschappye, door
 „ zyne Majesteit. Ook zou de Koning zynen
 „ Kleinzoon ligtelyk brengen konnen, tot het
 „ wedergeeven van Spanje en de Indien, zo
 „ hy 't maar ernstelyk voornam. Te bepaalen,
 „ dat de wapenschorfing eindigen zou, zo de
 „ afstand niet binnen den bestemden tyd ge-
 „ fchiedde, hadt geene meerdere hardheid in,
 „ dan men, in alle de Verdragen van dien aart,
 „ bespeuren kon. Ook hadt men gevorderd,
 „ dat Frankryk alleen, binnen den tyd der Wa-
 „ penschorfinge, Spanje en de Indien zou doen
 „ overgeeven, om dat de Gevolmagtigden van
 „ Frankryk zo veele zwaarigheden gemaakt
 „ hadden, in het voegen van troepen der Bond-
 „ genooten by die van Frankryk. Vreemd
 „ moest het, daarenboven, voorkomen, dat
 „ men, in den brief, bybragt, dat Frankryk
 „ bewilligd hadt in alles, wat van de zyde der
 „ Bondgenooten voorgesteld was: daar men,
 „ immers, nooit had bewilligd, in 't verklaa-
 „ ren van den oorlog aan Spanje, zo de gevor-
 „ derde afstand van de hand gewezen werdt,
 „ noch

1710.

„ noch immer eenige verzekering, in de plaats
 „ van het zevenendertigste der voorafgaande
 „ punten, hadt voorgellaagen. Men hadt, dik-
 „ wils, verklaard, dat Frankryk alle de voor-
 „ afgaande punten, op dit ééne na, aannam.
 „ Men hadt, in de plaats van dit punt, drie
 „ Plaatsen van verzekering in de Nederlanden
 „ aangeboden, of, eindelyk, Sicilie en Sar-
 „ dinie gevorderd, om den Hertog van Anjou,
 „ hierdoor, tot het afstaan van Spanje en de
 „ Indien te beweegen: en als de Afgevaardig-
 „ den hierop gevraagd hadden, of de overige
 „ punten zouden naargekomen worden, zo
 „ deeze verdeeling aangenomen werdt, zulk
 „ eene vraag aangemerkt, als een bewys, dat
 „ de Bondgenooten de handeling wilden af-
 „ breeken; en hierop geëischt, dat de Bondge-
 „ nooten zig te vrede hielden met de vooraf-
 „ gaande punten, behalve het zevenendertig-
 „ ste, zonder Steden van verzekering, en on-
 „ der afstand van Sicilie en Sardinie. En nog
 „ durfde men de Bondgenooten beschuldigen
 „ van styfzinnigheid en onregtvaardigheid, om
 „ dat zy zulke fraaije aanbiedingen niet om-
 „ helsden. Doch 't bleek klaar, dat de voor-
 „ slag van eene verdeeling alleen geschied was,
 „ om tweedragt te verwekken onder de Bond-
 „ genooten. Ook behelsde de brief verschei-
 „ den' aanmerkingen, eeniglyk strekkende, om
 „ de ingezetenen van Engeland en van deezen
 „ Staat op te hitfen tegen de Regeeringe: maar
 „ men wist, daar en hier, beter dan onder som-
 „ mige andere volken, dat de oorlog alleen
 „ gevoerd werdt, tot bescherming der vryheid,
 „ niet om te heerschen over zyne nabuuren.

„ De

„ De korte tyd, binnen welken men den brief 1710.
 „ afgezonden hadt, bewees niet, gelyk men
 „ voorgaf, dat men de Bondgenooten niet wil-
 „ de ophouden; maar dat men zig, al voor lang,
 „ gereed gemaakt hadt, tot het afbreeken der
 „ onderhandelingen. Ook was den Franschen
 „ Gevolmagtigden geen tyd van veertien dagen
 „ voorgeschreeven, gelyk voorgewend werdt;
 „ maar men hadt duidelyk gezeid, dat het op
 „ eenige dagen meer of minder niet zou aan-
 „ komen. Voor 't overige, wist men niet, waar
 „ op de Gevolmagtigden zagen, als zy klaagden
 „ over perfoonlyke beledigingen. Tegen de
 „ schimpfchriften, waren Plakaaten uitgegeven,
 „ en makers en drukkers derzelve werden
 „ geftraft, als men ze ontdekte. Men wist in
 „ 't byzonder niet van 't onderscheppen en ope-
 „ nen van eenige brieven, hoewel men, vol-
 „ gens gebruik in de Grensfteden, niemant in
 „ Geertruidenberg toegelaaten hadt, dan die zy-
 „ nen naam aan den Bevelhebber hadt aangege-
 „ ven. Ten besluite, werden de Bondgenooten
 „ vermaand, tot het voortzetten van den oor-
 „ log: alzo nu duidelyk gebleeken was, dat de
 „ vyand de Vredehandeling afgebroken hadt
 „ (n).” Op deeze wyze, zогten de Staaten de
 „ fchuld van 't afbreeken der onderhandelingen,
 „ geheellyk, te fchuiven op de Franschen. De Ko-
 „ ningin van Groot-Britanje gaf, eerlang, te ver-
 „ ftaan, dat zy 't gedrag der Franschen en den
 „ inhoud van den brief aan den Raadpensionaris
 „ Heinfius, t'eenemaal, afkeurde (o). De Heer
 „ Marinus van Vrybergen, der Staaten gewoonly-
 „ ke

(n) Refol. Holl. 14 Aug. 1710 bl. 294. Refol. Gener. Don. 27 July 1710. by LAMBERTI Tom. VI. p. 65.

(o) Refol. Gener. Joyis 7 Aug. 1710. MS.

1710. ke Gezant aan het Engelsche Hof, schreef egter, omtrent deezen tyd „ dat men aldaar niet onge- „ negen scheen, om Sicilie, en misfchien ook „ Sardinie over te geeven, zo men, daarvoor, „ eene algemeene Vrede, onder genoegzaame „ zekerheid, verkrygen kon. Doch dat 'er de „ Staatsdienaars niet van reppen durfden, om „ dat het Parlement, te vooren, zo fterk ge- „ yverd hadt, voor het behouden der gantsche „ Spaansche nalaatenschap, ten behoeve van „ Koning Karel (p).” Voorts, hadt ook het Wee-
 Her Kei- „ ner Hof zo veel genoeg in de handeling der
 zerlyk „ Hof geeft
 den Staa- „ den den
 titel van „ Hoog-Mo-
 genden. „ genden.

Staaten te Geertruidenberg, dat het hun, ter
 deezer gelegenheid, den titel gaf van *Celsi & po-
 tentes*, of *Hoog-Mogenden* (q): waarin men, tot
 hiertoe, zwaarigheid gevonden hadt. De Staaten
 beslooten, sedert, den Bedienden der Keizerlyke
 Kancelerye, voor het toestaan van deezen ti-
 tel, een geschenk te doen van tienduizend gul-
 dens (r). Frankryk alleen onthieldt den Staaten
 deezen titel nog, en daar verlieden nog eenige
 jaaren, eer men dien aldaar verwerven kon. De
 Gevolmagtigden van Frankryk waren, midler-
 wyl, op den zesentwintigsten van Hooimaand,
 naar huis gekeerd (s). Men ontdekte, eerlang,
 dat zy onhandelbaarer geworden waren, ter
 oorzaake van eene merkelyke verandering in de
 hooge Amptenaars der Koninginne van Groot-
 Britanje; tot welke verandering, het Fransche
 Hof, zo gemeend werdt, heimelyk, gearbeid
 hadt. Wy zullen 'er, in 't volgende Boek, na-
 der, van gewaagen.

(p) *Misive van den Heere van VRYBERGEN van 17 Juny 1710.*(q) *LAMBERTI Tom. VI. p. 76, 78.*(r) *Refol. Holl. van July 1710. b. 268.*(s) *Misive van den Raadp. HEINSIUS van 27 July 1710.*

VADERLANDSCHE HISTORIE.

AGT-EN-ZESTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

- I. *Veldtocht in de Nederlanden. Douai, Bethune, S. Venant en Aire gewonnen. II. Staat des krygs, in Duitschland. In Piemont. In Spanje en Portugal. Slag by Sarragosfa. Slag by Villa Viciosa. III. Verandering der hooge Amptenaaren, in Engeland. Het Fransche Hof bedient'er zig van. Keizer Jozefus sterft. Karel de VI. wordt Keizer. IV. Frankryk slaat een ontwerp van Vrede voor, aan het Engelsche Hof. 't Wordt, in den Haage, afgekeurd. Inzigten der Engelschen en Staatschen. De Engelschen handelen, heimelyk, met het Fransche Hof. V. Veldtocht in de Nederlanden. Bouchain gewonnen. De Prins van Oranje en Nassau verdrinkt, ongelukkiglyk, by 't Stryensche Sas. Geboorte van zynen Zoon, Prins Willem Karel Henrik Friso. VI. Staat des oorlogs in Spanje. Verschil met Portugal. Noordsche zaaken. VII. Byzondere voorslagen van Frankryk aan Groot-Britanje. Fransch ontwerp eener algemeene Vrede. De Engelschen dringen op openbaare handeling. Buys naar Engeland gezonden. Filips de V. staat de Spaansche Nederlanden af aan den Keurvorst van Beieren. VIII.*
Ge-

Geheime voorflag der Franschen, aan 't Engelsche Hof. Men besluit, te Utrecht, van vrede te handelen. Vernieuwing der Verbonden met Groot-Britanje. Marlborough van zyne ampten verlaaten. IX. Aanvang der Vredehandelinge, te Utrecht. Naamen der voornaamste Gevolmagtigden. X. Inzigten en belangen van Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten. Tegenwoordige staat van de Regeering der Spaansche Nederlanden. XI. Handeling van Prinsse Eugenius en van den Pensionaris Buys aan 't Engelsche Hof. XII. Opening der byeenkomsten, te Utrecht. De Franschen verklaaren hun algemeen ontwerp nader. Misnoegen over hunne verklaring. XIII. Aanmerkingen op dezebe. Handeling over een antwoord. XIV. Eischen der Keizerschen. Der Engelschen. Der Portugeeschen. Der Pruisfischen en der Savooischen. XV. Eischen der Staatschen. Aanmerkingen op alle de Eischen. Misnoegen der Keizerschen. XVI. De Vredehandeling verflaauwt, te Utrecht. XVII. 't Parlement van Engeland beschuldigt de Staaten. Zy verdedigen zig. Antwoord der Koninginne van Groot-Britanje. XVIII. Veldtocht in de Nederlanden. Last aan den Hertoge van Ormond. Strooperyen en Schutgevegten. Ormond maakt zwaarigheid om te vegten. Schryvens aan hem en aan de Koninginne. Antwoord haarer Majesteit. Quesnoi belegerd. XIX. Koningin Anna dreigt, dat zy afzonderlyk sluiten zal. Staat der geheime handelinge, tuschen Engeland en Frankryk. Afstand van Filips den V. van 't regt op de Fransche Kroone geregeld. Ook 't punt der bezettinge van Duinkerken door de Engelschen. XX. Aanspraak van Koningin Anna, vryvattende een ontwerp der

der Vrede. Uitwerksels deezer aanspraake. XXI. Ormond zondert zig, met de Engelsche troepen, af van 't vereenigd Leger. Hy bezet Gend en Brugge. XXII. Nederlaag der Bondgenooten, by Denain. Douai, Quesnoi en Bouchain verlooren. 't Fort de Knokke gewonnen. XXIII. Tweede Wapenschorsing tuschen Frankryk en Groot-Britanje. Handeling van Bolingbroke, in Frankryk. XXIV. Vervolg der Vredehandeling te Utrecht. Twist over de Barriere der Staaten. Voorval tuschen de bedienden van Menager en die van den Graaye van Regteren. Twist over Doornik. Handeling met Groot-Britanje. XXV. Portugal neemt de Wapenschorsing aan. De Franschen brandschatten Suriname, Berbice en Curaçao. De Zweeden houden veele schepen aan. Staat des krygs in 't Noorden. XXVI. De Koning van Pruysen werpt bezetting in Meurs. XXVII. Argwaan der Engelschen op de Franschen. De Staaten besluiten tot Vrede. Nieuw Verdrag van Barriere met Groot-Britanje. De Koning van Pruysen staat naar 't Oerkwartier van Gelderland. Italic onzydig verklaard. XXVIII. Twist met de Franschen, over de onderhoorigheden der Plaatsen, welken zy zouden afstaan, en over de Lyst der Regten op de Koopwaaren. XXIX. De Engelschen stellen een dag tot het sluiten der Vrede. Zy, de Portugeeschen, Pruisfischen, Savooischen en Staatschen tekenen de Vrede met Frankryk. Inhoud der Verdragen van Vrede en Koophandel tuschen Frankryk en de Staaten. XXX. Aanmerkingen over deeze Verdragen. De Utrechtsche Vrede wordt afgekondigd. XXXI. Voornaame punten uit de Verdragen van Groot-Britanje, Portugal, Pruysen en

Savoje. XXXII. Protesten tegen't gehandelde te Utrecht. Besluit van't verhaal der Utrechtsche Vredehandelingen.

1710.

I.
Opening
van den
Veldtocht
in de
Neder-
landen.

De Bond-
genoo-
ten bele-
geren
Douai.

Zo dra men, in den Haage, hadt begonnen te twyfelen, aan den goeden uitlag der onderhandelingen te Geertruidenberg, was men te raade geworden, den veldtocht in de Nederlanden te openen. Marlborough, Eugenius en andere Legerhoofden begaven zig, omtrent het midden van Grasmaand, naar het Leger, dat te Doornik verzameld werdt. Een gedeelte der bezettinge deezer Stad, die onder den Graave van Albemarle stondt, maakte zig, ten zelfden tyde, meester van het Kasteel van Mortagne: welk, nogtans, den volgenden dag, heroverd werdt, door den vyand. Doch Albemarle ontweldigde het hem andermaal, en federt werdt het, door sterker bezetting, voor eene tweede herovering beveiligd. Het Leger, van Doornik zynde opgebroken, trok, eerlang, door de vyandyke Linien by Douai, om het beleg te slaan voor deeze Stad. Te gelyk toog Marlborough, met een deel des Legers, over de Scarpe, zig by Vitri nederslaande. Dit noodzaakte den vyand, die, reeds te vooren, ten deele naar den kant van Atrecht, ten deele naar Douai geweeken was, S. Amand, Marchienne en andere Plaatsen beneden Douai te verlaten, en verder af te trekken tot aan Kameryk. Hierdoor stondt den Bondgenooten de weg open naar Douai: welk, terstond, onder bevel der Prinsfen van Oranje en van Anhalt-Desfau, werdt aangetast.

De

De Loopgraaven werden geopend, op den vierden van Bloei maand. De belegerden deden eenen geweldigen uitval, op den zevenden; doch werden wakkerlyk afgeslaagen, door den Prins van Oranje, en met merkelyk verlies te rug gedreeven. Van de zyde der Bondgenooten, sneuvelden driehonderd man, in deeze gelegenheid. Zulke uitvallen geschieden 'er, daarna, nog meer dan eens, waardoor de voortgang der belegeringe gehinderd werdt. De Maarfchalk de Villars, zig, midlerwyl, gesteld hebbende aan 't hoofd van 't vyandlyke Leger, welk, aan verscheiden' hoopen, in Artois, in Henegouwen, en agter de Somme, samengetrokken was, gaf voor, de Schelde, tusfchen Bouchain en Denain, te willen overtrekken, tot ontzet van Douai. Ook deedt hy 't, eerlang, zig tusfchen Bouchain en Ribecourt nederflaande. De Bondgenooten maakten, hierop, ook eenige beweegingen, trekkende, gedeeltelyk, over de Scarpe, en zig bereidende, om den vyand slag te leveren. Doch Villars schuwde den ftryd. Men besloot, derhalve, het beleg van Douai voort te zetten. 't Liep egter aan, tot in 't midden van Zomermaand, eer men post hadt konnen vatten in den bedekten weg; en tot den negentienden, eer men storm loopen kon: die, door de belegerden, dapperlyk afgeslaagen werdt. Maar op den vyfentwintigften, verzogten zy in besprek te komen, en des anderendaags gaven zy de Stad en 't Fort de Scarpe over, by eerlyk verdrag. De Luitenant-Generaal Hompesch werdt Bevelhebber deezer Vestinge, wel-

1763.

De Stad
geeft 2 g
over.

1710.

Bethune
gewon-
nen;S. Ven-
nant en
Aire ins-
gelyks.

ker verovering den Bondgenooten veel volks gekost hadt (a).

Na 't inneemen van Douai, trok het Leger der Bondgenooten wederom naar Vitri, en floeg zig neder te Villars-Brulin. De Maarschalk de Villars, schoon merkelyke versterking van volk bekomen hebbende, week, daarentegen, agter zyne nieuwe Linien, tusfchen Atrecht en Miramont, dekkende dus Atrecht voor een beleg, welk men in den zin gehad hadt. De Bondgenooten beflooten toen, tot het beleg van Bethune, welk op den vyftienden van Hooimaand, berend, en op den negentwintigften van Oogstmaand, by Verdrag, opgegeven werdt (b). Terwyl 't beleg van Bethune nog duurde, vielen 'er nog wel eenige fchutgevegten voor, tusfchen gedeelten der wederzydsche Legeren; doch Villars droeg geduuriglyk zorg, dat het tot geen veldflag kwame. Op den zesden van Herfstmaand, werden Aire en S. Venant berend, door de Bondgenooten. S. Venant gaf zig, den dertigften, over, op eerlyke voorwaarden. Doch Aire hieldt het uit, tot op den negenden van Slagtmaand (c). De vyand hadt, ondertusfchen, een geleide der Bondgenooten, welk, van Gend, langs de Leye, opwaards trok, geflaagen. De Ridder van Luxemburg ondernam ook, omtrent het einde van Herfstmaand, het Fort de Scarpe te verraffen. Doch zyn toeleg, ontdekt zynde, mislukte. Wat eerder, hadt de Partyganger *Des-Moulins* gepoogd, Leuven in

(a) LAMBERTI Tom. VI. p. 96—112.

(b) LAMBERTI Tom. VI. p. 113.

(c) LAMBERTI Tom. VI. p. 128—129.

in te neemen. Doch hy werdt, door de burgers, met den Burgemeester *van de Ven* aan 't hoofd, zulks ontvangen, dat hy onverrigter zaake afrekken moest (*d*). Kort na het overgaan van Aire, betrokken de wederzydsche Legers de Winterkwartieren (*e*).

Aan den Rynkant, viel wederom niets voor van belang. De Legers waren beide nog zo zwak, dat zy weinig op elkanderen onderneemen durfden. De Keurvorst van Hanover, die 't Duitfche Leger gebooden hadt, kreeg 'er, eindelyk, verdriet in, ziende dat men hem te magteloos liet, om der gemeene zaake dienst te doen. De Graaf van Gronsfeld werdt, federt, in zyne plaats gesteld (*f*). In Piemont, werdt ook luttel uitgevoerd. De Graaf van Thaan zegt, te vergeefs, in het Dauphiné te dringen, en moest zig te vrede houden, dat hy den Hertog van Berwick belet hadt, het vyandlyk Leger in Spanje, met krygsvolk, te ondersteunen (*g*). In Hooimaand, vertoonde zig eene Vloot van zesentwintig Oorlogfchepen en een aanzienlyk getal van andere Vaartuigen op de kusten van Languedok, met oogmerk, naar 't fchynt, om eene landing te doen, en daardoor een' opftand te verwekken, in dit Gewest. Ook werdt 'er, eerlang, omtrent Cette, eenig Engelsch Krygsvolk ontfcheept, onder 't bevel van eenen Languedokfchen Edelman, *de Sefan* genaamd. Doch alzo de opgezetenen zig ftill hielden, was men genoodzaakt, het Krygsvolk

1710.

II.
Staat des
krygs in
Duitsch-
land,in Pie-
mont,(*d*) LAMBERTI *Tom. V.1 p. 120—123.*(*e*) TINDAL *Vol. VIII. [or XXIII.] p. 402—422.*(*f*) TINDAL *Vol. VIII [or XXIII.] p. 422.*(*g*) TINDAL *Vol. VIII. [or XXIII.] p. 422, 423.*

1710. volk wederom aan boord te doen gaan, en de Fransche kusten te verlaten (*h*).

in Spanje en Portugal.

In Spanje en in Portugal, was de kryg, nu voordeelig, dan wederom nadeelig, uitgevalen voor de Bondgenooten. In Zomermaand, werdt Estadella in Arragon, voor Koning Filips, ingenomen. Eenige weeken laater veroverde de Markgraaf de Baai Mirando in Portugal, stormenderhand. Karel en Filips zig, federt, beide aan 't hoofd der wederzydsche Legeren gesteld hebbende, viel 'er, op den zeventwintigsten van Hooimaand, een kort doch hevig gevegt voor, by Almanara, waarin de Bondgenooten het slagveld behielden. De Legers raakten nog eens aan elkanderen, by Penalva, op den vyftienden van Oogstmaand. Doch toen werden de Bondgenooten genoodzaakt te wyken. Vyfdagen laater, viel de bloedige slag by Sarragosa voor, in welchen de vyand, in 't eerst, eenig voordeel behaald hebbende op de Bondgenooten, eerlang, geheellyk geslaagen, en op de vlugt gejaagd werdt. Koning Karel werdt, na den slag, met groote joejuiching, in Sarragosa ontvangen. Ook deedt hy, federt, zyne openbaare intrede in Madrid, van waar het Hof van Koning Filips geweeken was naar Valladolid. Maar hy bleef 'er niet lang. Filips zig, wederom by zyn Leger gevoegd en eene aanzienlyke versterking van manschap, onder den Hertoge van Vendôme, bekomen hebbende, yerraste de Engelschen, in Briguega, alwaar de Generaal Stan-

Slag by Sarragosa.

(*) Hist. des Camifards, Tom. II. p. 367. DANIEL JORNE.
2. CCLXIV.

hope en verscheiden' andere voornaame Le-
gerhoofden gevangen genomen werden. 't Le-
ger der Bondgenooten, onder den Graave van
Staremborg, den vyand, midlerwyl, genaderd
zynde, viel 'er op den tienden van Winter-
maand, wederom een veldslag voor, by Villa
Viciofa. Hier kreegen de Bondgenooten de
nederlaag. Twee Battaillons Staatsch Voetvolk
lieten 'er 't leeven, of de vryheid. Staremborg
deedt den aftogt, met het overschot des Le-
gers, egter, zonder vervolgd te worden. Ko-
ning Filips werdt, terstond na den slag, te Sa-
ragosfa ingehaald, met geene mindere tocju-
ching, dan Koning Karel, weinige maanden te
vooren, ontmoet hadt. Verscheiden' andere
Steden verklaarden zig, kort hierop, voor Ko-
ning Filips. De zaaken van Koning Karel wer-
den geweldig agteruit gezet; door den onge-
lukkigen slag, by Villa Viciofa. Het Prinsdom
van Katalonie alleen hieldt zyne zyde nog:
welk, nograns, na 't verlies van Gironne, in
Louwmaand des volgenden jaars, aan alle kan-
ten, open lag voor den vyand (i). Zulke merk-
waardige veranderingen in Spanje maakten het
Fransche Hof traager tot het sluiten der Vrede,
op de begeerde voorwaarden. Doch de eigen-
lyke oorzaak van het afbreeken der onderhan-
delingen te Geertruidenberg was de verandering
in Engeland, van welke wy nu, kortelyk, ver-
slag moeten doen.

Van den aanvang der Regeeringe van Ko-
ninginne Anna af, hadt de Leer van de vol-
strek- ring der

(i) LAMBERTI *Tom.* VI. p. 158—174. TINDAL *Fol.* VIII.
[or XXXIII.] p. 423—450. DANIEL *Journal*, p. CCLXII—
CCLXIV.

1710.
—
Slag by
Villa
Viciofa.

1710. hooge
Amptre-
naren,
in En-
geland. strekte verpligting der onderzaaten, om zig te onderwerpen aan het Koningklyk gezag, die, voor de omkeering des jaars 1688, sterk gedreeven was, wederom, merkelyken opgang gemaakt. Inzonderheid, yverde voor deeze Leer, en tegen de verdraagzaamheid der verschillende gezindheden, Doktor *Henrik Sacheverell*, die zig, hierdoor, gezien maakte by de Torys, welken alle gelegenheden aangrepen, om zig te herstellen in 't verlooren bewind. In Oogstmaand des jaars 1709, hadt Sacheverell gepredikt over 't *gevaar van valsche broederen*. De Predikaatsie kwam in 't licht, en werdt, greetiglyk, gekogt en gelezen. Doch de Whigfche Staatsdienaars der Koninginne merkten ze aan, als voorbedagtelyk geschied, om hen in den haat te brengen van 't gemeen. Sacheverell werdt voor 't Huis der Gemeenten gedagvaard. De meeste Leden verftonden, dat hy het regt des overleeden Konings tot de Kroon, en zelfs dat der tegenwoordige Koninginne, van welke hy nochtans eerbiediglyk gesproken hadt, op schroeven stelde, en hierom straf verdiende. Doch de Torys, die men niet ongenegen hielt tot den Pretendent, oordeelden, dat zyn prediken veeleer lof waardig was. Terwyl het Huis hierover twistte, wisten sommigen der Koninginne in te boezemen, dat Sacheverell, om 't voorstaan haarer voorregten, in gevaar was. Ook begeerden zy, na dat hy, by meerderheid van stemmen, schuldig verklaard was, dat men hem zagtelyk handelen zou. Hy werdt veroordeeld, om zig drie jaaren van 't prediken te onthouden. Zyne berugte Predikaatsie en andere schriften werden,
door

door beuls handen, verbrand (*k*): doch de Koningin zag zulks met leedweezen, en 't bragt 1719.
 veel toe, om haar van haare tegenwoordige Staatsdienaars te vervreemden. De Torys kwamen, hierop, van alle kanten, voor den dag, met smeekschriften aan de Koninginne, waarin de ontbinding van het tegenwoordig Parlement begeerd werdt, onder verzekering, dat het volgende beter zou yveren, voor de voorregten haarer Majesteit. De Koningin, iemant tot Kolonel begeerende te bevorderen, tegen den zin des Hertogs van Marlborough, ontmoette, ook hierover, zo veel tegenstands, van 's Hertogs zyde, dat zy van haare begeerte afftondt; doch merkelyk misnoegen behieldt, tegen haaren Generaal. De Torys voedden dit misnoegen. In de Lente deezes jaars, bevorderde haare Majesteit den Hertog van Screwsbury, die ten voordeele van Sacheverell gestemd hadt, tot Groot-Kamerling (*l*): 't welk den Groot-Thesaurier Godolphin en anderen Whigs zeer tegenstondt. Wat laater, werdt de Graaf van Sunderland, Sekretaris van Staat, verlaaten van zyn ampt. Men begon toen ook voor 't verlaaten van Marlborough te dugten; en de Keizer en de Staaten vertoonden haarer Majesteit, hoe veel invloeds eene merkelyke verandering in haare Staatsdienaars hebben moest, op de buitenlandsche zaaken. Doch 't hielp luttel. Godolphin werdt, insgelyks, afgezet, het Parlement ontbonden, en verscheiden' veranderingen gemaakt, onder
 de

(*k*) BURNET *Vol. II. p. 552.* TINDAL *Vol. VIII. [or XXIII.] p. 321—370.*

(*l*) Gedrag van de Hertogin van Marl. *bl. 266.*

4710. de hooge Amptenaars. In 't nieuw Parlement, welk, kort hierop, byeengeroepen werdt, was het getal der Wighs egter maar weinig kleiner, dan dat der Torys. Men ondernam, nogtans, het gedrag der voorige Amptenaaren van Staat en van Oorloge te onderzoeken, en te bestraffen; men maakte eenige nieuwe schikkingen, in sommige zaaken, om 't volk genoeg te geeven. Sacheverell en veelen, die hem gunstig geweest waren, werden bevorderd. De Koningin werdt zeer gevleid, in eene menigte van Aanspraaken. Zy zelve oordeelde, dat zy, te vooren, onder de magt der Whigs geweest zynde, nu eerst, uit eigen hoofde, zou beginnen te regeeren (*m*). En sommigen hadden, al voor meer dan een jaar, opgemerkt, dat zy onafhankelyker van haare Staatsdienaars zocht te worden, dan zy plag te zyn (*n*).

Het
Fransche
Hof be-
dient zig
van dee-
ze veran-
dering.

Het Fransche Hof hielt, midlerwyl, een waakend oog op 't gene in Engeland omging, en voorspelde, uit de veranderingen, aldaar voorgevallen, nieuwe maatregels, in de buitenlandsche zaaken. Men verspreidde zelfs, hier te Lande, geschriften, waarin beweerd werdt, dat Frankryk met de nieuwe Staatsdienaars reeds overeengekomen was, omtrent een Ontwerp van Vrede (*o*). De dood des Keizers, die, kort hierna, voorviel, bragt veel toe, om Koningin Anna, en zelfs de Vereenigde Staaten te doen neigen, tot het hervatten der afgebroken' handeling. De

(*m*) Gedrag van de Hertogin van Marl. *bl.* 273, 276, 283, TINDAL *Vol.* IX. [or XXIV.] p. 1—76. *Memoir. de Torcy*, Tom. III p. 6. & *suiv.*

(*n*) *Misl. van den Heere VAN VRYBERGEN van 17 Juny 1710. MS.*

(*o*) *Foiez LAMBERTI Tom. V. p. 30.*

De ſtam van Oostenryk hing, in den aan-
 vang des oorlogs, aan het leeven van drie Vor-
 ſten, Keizer Leopold, die nog niet zeer oud
 was, en zyne twee Zoonen, Jozefus en Karel,
 de eerſte, wat boven, de andere onder de twintig
 jaaren oud. Leopold was, in 't jaar 1705,
 overleeden. En op den zeventienden van Gras-
 maand des jaars 1711, ſtierf zyn oudſte Zoon
 en Opvolger Jozefus, aan de kinderpokjes (p).
 De Koningin van Groot-Britanje en de Staaten
 der Vereenigde Geweſten kreegen, terſtond, be-
 rigt van dit onverwagt overlyden. Ook werden
 zy beide verzogt, om hunne ernſtige poogin-
 gen aan te wenden by de Keurvorſten, dat
 Koning Karel, tot opvolger zyns Broeders in
 de Keizerlyke waardigheid, verkooren mogt
 worden. De Staaten voldeeden aan dit ver-
 zoek, zonder uitſtel, in gevolge van een be-
 ſluit, op den zevenentwintigſten van Gras-
 maand genomen: waarby ook het voortzetten
 van den oorlog werdt vaſtgeſteld (q). De Ko-
 ningin van Groot-Britanje nam diergelyk be-
 ſluit: hoewel zy en haare nieuwe Staatsdie-
 naars, te gelyk, verſtonden, dat men Koning
 Filips nu in 't bezit van Spanje en de Indien
 laaten moest: oordeelende zy, dat het even-
 wigt van Europa te zeer gebroken zou zyn,
 zo de Keizerlyke waardigheid bekleed werdt
 door eenen Koning van Spanje (r). Beide de
 Mogendheden ſchreeven aan de Keurvorſten,
 ten

1710.

Keizer
Jozefus
ſterft.

1711.

(p) *Miſſive van den Env. BRUNING van 17, 18 April 1711.*
 STRUVII Corp. Hiſt. Germ. Per. X. Sect. XII. p. 4074.

(q) *Reſol. Gener. Lunæ 27 April 1711. bl. 538. en by LAM-
 BERTII Tom. VI. p. 624. Reſol. Holl. 15 May 1711. bl. 231.*

(r) *BOLINGBROKES Letters on Hiſtory, Vol. II. p. 102. TIN-
 DAL Vol. IX. [or XXIV.] p. 78, 79.*

1711. ten behoeve van Koning Karel. De Keurvorsten kwamen, in Oogstmaand, te Frankfort, byeen, en, op den twaalfden van Wynmaand, werdt Koning Karel tot Keizer verheeven, onder den naam van *Karel den VI.* Hy was, in 't laatst van Herfstmaand, te Barcelona, scheep gegaan, en, door den Vice-Admiraal Pieterfon, met eenige Staatsche Schepen, begeleid naar S. Pietro d'Arenas, daar hy aan land stapte: zig voorts begeevende naar Milaan. En hier vertoefde hy, tot dat hy kennis van zyne verkiezing gekreegen hadt. Toen begaf hy zig naar Frankfort, daar hy, den twee-entwintigsten van Wintermaand, gekroond werdt. De Keurvorsten van Keulen en Beieren, door Keizer Jozefus in den Ryksban gedaan, en van hunne waardigheid ontzet zynde, waren van het regt tot de verkiezinge uitgeslooten geweest, en hadden, hierom, tegen de verheffing van Koning Karel, *geprotesteerd* (s).

IV. Doch men kon, aan 't Franfche Hof, nog naauwlyks tyding hebben van de ziekte, immers niet van het afsterven van Keizer Jozefus, toen men reeds een ontwerp gefmeed hadt van eenige punten van Vrede, op welken men aanbodt, in nadere handeling te willen treden met de Bondgenooten. De Torcy, die dit ontwerp, op den twee-entwintigsten van Grasmaand, getekend hadt, zondt het aan 't Engelsche Hof: waarmede men, eenige maanden te vooren, eene heimelyke onderhandeling begonnen hadt. De Graaf van Tallard, die, na 't fluiten der Ryswyksche Vrede, Ambas-

(s) *Voiez LAMBERTI Tom. VI. p. 628. 668.*

basfadeur der Kroone van Frankryk in Engeland geweest was, hadt met zig derwaards genomen een Priester, *Gaultier* genaamd, die, na 't ontflaan van den oorlog, in Engeland gebleeven was, alwaar hy zig hadt weeten te dringen in de gunst des Graaven van Jersey, voorheen Ambassadeur aan 't Fransche Hof, wiens Vrouw Roomsch-Katholyk was. Hier hadt hy kennis gemaakt met *Matthys Prior*, dien den Graaf van Jersey, en te vooren den Graaf van Portland, in hunne Gezantschappen in Frankryk, als Sekretaris gediend hadt. *Gaultier* hieldt geduurende den oorlog heimelyke briefwisseling met de Torcy, doch gedroeg zig, hierin, zo voorzigtiglyk, dat hy niet in 't oog liep te Londen. Op hem hadden, eindelijk, de nieuwe Staatsdienaars der Koninginne het oog geworpen, om eene heimelyke handeling aan te vangen met Frankryk. Zy zonden hem, in Louwmaand deezes jaars, derwaards, met een verzoek uit hunnen naam „ dat de „ afgebroken handeling met de Staaten hervat „ mogt worden, also zy nog te wankel zaten, „ om eene byzondere handeling met Frankryk „ te beginnen.” Men zondt hem te rug, met eenen beleefden brief aan den Graave van Jersey, die meer niet inhieldt, dan dat zyn voorslag aangenaam geweest was; doch dat de Koning gewigtige redenen hadt, om de handeling met de Staaten niet te hervatten, weshalve hy haare Majesteit eene byeenkomt van alle de Gevolmagtigden der Bondgenooten voorfloeg. Dit antwoord werdt te algemeen geoordeeld in Engeland. *Gaultier* stak andermaal over, om 'er nader verklaring op te begeeren. En hy

1711. hy keerde, voor de tweede reize, naar Engeland, met het Ontwerp van de Torcy, waarvan wy gewaagd hebben (t). In de handeling van dit Ontwerp, werdt aangemerkt „ dat de „ Koning, schoon ten vollen in staat, om den „ oorlog, met roem, voort te zetten, egter „ geneigd was tot Vrede; doch dat hy, te „ Geertruidenberg, ondervonden hebbende, „ hoe zeer zy, die thans den Staat der Vereenigde Nederlanden regeerden, alle onderhandelingen hadden weeten vrugtelooſ te maaken, te raade geworden was, zig te voegen aan de Engelfchen.” Wyders, boodt hy aan van Vrede te handelen, op de volgende voorwaarden: „ 1. Veilige Koophandel voor „ de Engelfchen, op Spanje, de Middellandſche „ zee en de Indien. 2. Een *Barriere* of voormuur voor de Staaten, naar het welbehaagen der Engelfchen, en vrye en veilige Koophandel voor de ingezetenen der Vereenigde Gewesten. 3. Opregte poogingen, om den Bondgenooten van Engeland en de Staaten genoegen te geeven: en 4. byzonderlyk, om 't gefchil over de Spaanſche heerſchappye tot een goed einde te brengen. 5. Onverwyld begin der handeling, 't zy met Engeland en de Staaten alleen, of ook met de andere Bondgenooten, ter keuze van Engeland. 6. Aken of Luik, tot handelplaats, inſgelyks ter keuze der Engelfchen (u).” De nieuwe Sekretaris van Staat, *Henrik S. John*, gaf

(t) *Memoir. de Torcy, Tom. III. p. 29—42.*

(u) Copie manuſcr. des Propoſ. de la France. Zie ook Rapp. van 't Geh. Comité II. Deel, Bjl. N. I. bl. 1. LAMBERTI *Tom. VI. p. 669.*

gaf van dit ontwerp kennis aan den Heere Raby, Gezant der Koninginne by de Staaten, in de plaats van Townshend, die, onlangs, r'huis geroepen was. Raby deelde het den Raadpensionaris en den anderen Gemagtigden tot de Vredehandeling mede. Men hielt dit Ontwerp, hier, voor duister en los; doch men verklaarde egter, zo wel als Groot-Britanje, den oorlog moede te zyn, schoon men dit meende bedekt te moeten houden voor den vyand. Voorts, wilde men gaarne treden in de maatregelen, welken men, gezamentlyk, dienftig zou oordeelen, tot het verkrygen van eene goede Vrede (v). Men hadt nu, in den Haage, tyding gekreegen van het afderven van Keizer Jozefus, en reeds gearbeid, om Koning Karel te doen verkiesen tot zynen opvolger. Men zag, derhalve, minder reden, dan te vooren, om hem in 't bezit van Spanje en de Indien te doen stellen. Eenige schrandere Leden der Regeeringe hadden zelfs, voor 's Keizers dood, al begrepen, dat men, Spanje niet konnende overweldigen, gelyk, na den slag by Villa Viciosa, geheel onwaarschynlyk geworden was, wel genoodzaakt zou zyn, wilde men eens een einde van den oorlog zien, Filips in 't bezit te laaten van dit Ryk (w). Men oordeelde, derhalve, dat de Vrede nu ligter zou te treffen zyn, dan voorheen. Doch men verftondt, dat men zig egter gelaaten moest, als of men den oorlog sterk dagt voort te zetten, op dat men zo veel

1711.

In den
Haage
afge-
keurd.Inzichten
der Fin-
gelfchen
en Staat-
fchen.

(v) *Misive van den Penf. Buys van 11 May 1711.* LAMBERTI *Tom. VI. p. 670, 573, 674.* Rapp. van 't Gch. Comp. *mitté I. Deel, bl. 3, 4.*

(w) *Misive van S. van GOSLINGA van 2 Jan. 1711.*

1711. veel voordeeliger voorwaarden zou mogen be-
 dingen van Frankryk. Het Ontwerp van de
 Torcy werdt aangezien, als opgesteld, om En-
 geland te vleijen, en tot afzonderlyke hande-
 ling te beweegen: waaruit verdeeldheid volgen
 moest onder de Bondgenooten. Men meende,
 hierom, niet te veel moeite te kunnen aanwen-
 den, om deel te behouden in de handeling, die,
 tusfchen de Hoven van Versailles en Londen,
 begonnen was. Weinige weeken te vooren,
 hadt het Fransche Hof den Staaten ook nog
 gelegenheid willen geeven tot handeling, door
 den Hertoge van Lotharingen; doch alzo zy
 de voorflagen daartoe, van Frankryks zyde,
 verwagttten, en het Fransche Hof 'er op stondt,
 dat dezelve, van den kant der Bondgenooten,
 geschieden, hadt deeze opening geen gevolg
 gehad (x). Midlerwyl, hadt men, van hier,
 de Engelschen doen polfen, of zy tot eene re-
 delyke Vrede neigen zouden? en tot antwoord
 bekomen „ dat men, beide in 't maaken van
 „ vrede en in 't voortzetten van den oorlog,
 „ gezind was, goed verftand te houden met
 „ de Staaten, die egter, eenige opening zien-
 „ de tot handelen, de Koningin, terftond, ken-
 „ nis geeven moesten van het gantsche ge-
 „ heim (y).” Zo veel vertrouwelykheid eischen
 zy, die, eerlang, toonden, dat zy den
 Bondgenooten, en den Staaten in 't byzonder
 niets van hunne heimelyke handelingen ver-
 trouwen wilden. Ondertusfchen, hadden dee-
 ze handelingen invloed op den welftand van
 gantsch

(x) Misfiven van den Raadp. HEINSIUS van 28 Maart 1711.
 van den Penf. Buys van 26 Maart, 20 April 1711.

(y) Memory witten by MR. JOHN DRUMMOND. MS.

gantsch Europa, waarom 't wel noodig zyn zal, dat wy ze, omftandiglyk, en met de vereischte naauwkeurigheid, te boek stellen.

De Engelsche Staatsdienaars dan, 't zy zē den meesten welstand van 't Ryk zogten, gelyk zy voorgaven; 't zy ze, gelyk hun naging, heimelyk door Frankryk gewonnen waren, vonden geraaden, de handeling met het Hof van Versailles voort te zetten, zonder 'er, in den tyd van vyf maanden, den Staaten eenige kennis van te geeven (z). Raby deedt een' keer naar Londen, om onderregt te worden van 't geheim. Ten zelfden tyde, werdt hy tot *Grāave van Strafford* verheeven. Matthys Prior stak, nevens Gaultier, in Hooimaand, over, naar Frankryk, met eenige nieuwe voorlagen van de Koninginne, welken men voorhadt zo lang bedekt te houden, tot dat men ze, met wederzydsche bewilliging, besloote te openbaaren (a). De Heer *Nikolaas Menager*, die, voor eenige jaaren, ook in den Haage, tot eene heimelyke handeling over de Vrede, gebruikt geweest was (b), werdt, daarentegen, naar Engeland gezonden, om den handel voort te zetten (c). De Engelschen zogten, niet slegts Gibraltar en Port Mahon, maar ook verscheiden' byzondere voordeelen voor hunnen koophandel te bedingen, by eenige voorafgaande punten, die zy meenden voor zig te moeten houden, om geen' argwaan te geeven aan hun-

VII.

De Engelschen handelen heimelyk met het Franche Hof.

Wat zy zogten.

ne

(z) *Memoir. de Torcy, Tom. III. p. 69.*(a) *Memoir de Torcy, Tom. III. p. 49 & suiv.*(b) *Memoir. de Torcy, Tom. I. p. 281.*(c) *Memoir. de Torcy, Tom. III. p. 66.*

1711. ne handeldryvende Bondgenooten, met name aan de Staaten (*d*). Het Groot Verbond verplichtte hen, om niet van vrede te handelen, dan met gemeenen raad en bewilliging; doch zy oordeelden, naar 't schynt, dat zy aan deze verplichting voldaan hadden, door de mededeeling van het eerste en ruwste ontwerp van de Torcy.

V.
Veldtogt
in de
Neder-
landen.

Terwyl deeze bedekte handel werdt voortgezet, hadt men den veldtogt, in de Nederlanden, geopend. De Hertog van Marlborough, schoon genoegzaam vervallen uit de gunst der Koninginne, voerde egter wederom het hoog gebied over 't vereenigd Leger. Hy was, reeds in Lentemaand, herwaards gekeerd; en men hadt beslooten, voor den vyand, in 't veld te zyn. Het vereenigd Leger werdt verzameld, omtrent de Scarpe en de Vaart van Douai, onder bevel van den Luitenant-Generaal *Cadogan*. De Franschen trokken omtrent Kameryk en Atrecht byeen. Marlborough, in 't midden van Grasmaand, uit den Haage vertrokken, sloeg zig, aan 't hoofd van 't vereenigd Leger, neder, tusschen Douai en Bouchain, daar hy Prins Eugenius en nog eenige troepen bleef afwagten. Doch deeze Prins werdt, door de ziekte en dood van Keizer Jozefus, langer opgehouden in Duitschland, dan men gehoopt hadt. De Franschen hadden zig, midlerwyl, op eene voordeelige plaats, agter de Sanfet, nedergeslaagen. Marlborough vondt ongeraaden, hen aan te tasten, eer hy de verwagte ver-

(*d*) Rapp. van 't Geh. Comité I. *Dét.* bl. 5—12. LAMBERTI 1691. VI. p. 675—680.

versterking van manschap bekomen hadt. Daar viel, derhalve, in eenige maanden, niets voor van gewigt, tusfchen de wederzydsche Legers. Het Franfche Hof, de verkiefing eens Keizers, naar welke waardigheid de Keurvorst van Beieren ook ftondt, willende doen uitvallen tegen de verwagting der Bondgenooten, ligtte eenig krygsvolk uit de bezettingen langs de Maaze en Moezel, tot versterking van 't Leger aan den Opper-ryn: 't welk Prins Eugenius nog langer in Duitschland hieldt. In Zomermaand, veranderden de Legers in de Nederlanden van Legerplaatfe; en op den vierden van Oogstmaand, verraste Marlborough de vyandyke Linien, by S. Omer. Weinige dagen laater, floeg hy 't beleg voor Bouchain. De Plaats werdt, op den tienden, berend, door den Generaal Fagel. Villars deedt vergeeffche pogingen om haar te ontzetten. Zy gaf zig, twintig dagen na 't openen der loopgraaven, over by verdrag, op den twaalfden van Herfstmaand. De heimelyke handeling tusfchen de Hoven van Versailles en Londen, waarvan de Staaten, omtrent deezen tyd, wederom eenige opening kreegen, was eene der voornaamfte oorzaaken, waarom, in deezen veldtogt, niets meer ondernomen werdt. Marlborough keerde, in 't begin van Slagtmaand, naar den Haage, en, na een kort verblyf, naar Engeland (e).

1711.

Joan-
chain ge-
wonnen.

De Prins van Oranje, Joan Willem Friso, hadt zig, in 't begin van den veldtogt, ook begieven naar 't Leger in de Nederlanden, onaangezien de handeling met den Koning van Pruisen,

Joan
Willem
Friso,
Prins van
Oranje

(e) TINDAL Vol. IX. [or XXIV.] p. 96—112.

1711. fen, over de verdeeling der nalaaftenschap van
 ——— Koning Willem, ten zelfden tyde, fterk aan-
 en Nas- gebonden, en nog niet ten einde gebragt was.
 fau, ver- De Koning van Pruiffen hadt den Staaten doen
 drinkt, ver- klaaren „dat zyne troepen niet optrekken
 ongeluk- „verklaaren „, dat zyne troepen niet optrekken
 kiglyk, in „, zouden, „zo men hem de verfhuldigde ag-
 't over- „, terftallen niet voldeede, en hem, daarenbo-
 vaaren „, ven, geene voldoening gawe, wegens zyne
 naar 't „, eifchen op de nalaaftenschap van Koning Wil-
 Stryen- „, lem.” De Staaten antwoordden hem beleef-
 fche Sas, „, delyk, en bewoogen hem, hierdoor, tot het af-
 zenden zyner troepen, naar 't vereenigde Le-
 ger. Doch de Koning befloot, kort hierna, zelf
 een' keer te doen naar den Haage, tot bevor-
 dering der vereffening van de gefchillen over
 de nalaaftenschap. Men was, onder anderen,
 oneenig, over 't bezit van Dieren, welk de
 Koning vorderde, en de Prins niet afstaan wil-
 de, zelfs niet by voorraad; waartoe egter de
 Staaten fcheenen te neigen (f). Zy ontbooden
 hierop, den Prins uit het Leger. De Koning
 was, op den vyfden van Zomermaand, aan-
 gekomen, in den Haage. Doch de Prins hadt
 geantwoord, dat men zyne tegenwoordigheid
 in 't Leger niet misfen kon. De Koning drong,
 ondertusfchen, zo zeer, op 's Prinfs over-
 komst, dat hy'er, eindelyk, toe befloot. Men
 meende, dat de Koning te fterker op deeze
 overkomst gefield was, om dat hy zig van al 't
 vermogen, welk hy op de Staaten hadt, dagt
 te bedienen, om den Prins, die alleenlyk Stad-
 houder van Friesland en Groningen was, ook
 tot

(f) Refol. Gener. Jouis 2 Mart 21 April 1711. bl. 424.
 514. Refol. Holl. 17; 21 April 1711. bl. 175, 190.

tot Stadhouder der andere vyf Gewesten te doen verheffen. Wat hier van zy; de Prins schreef den Staaten, op den negenden van Hooimaand, dat hy aan hunne begeerte voldoen, en naar den Haage komen zou. Maar eene onverwagte ramp verhinderde hem, zyn voornemen te voltrekken. Hy was op reis gegaan; en, met zynen Stoet, op den veertienden, gekomen aan den Moerdyk, van waar hy zig naar het Stryensche Sas moest laten overzetten. Terwyl een gedeelte van den Stoet, met de paarden en pakkaadje, aan den Moerdyk, vertoefde, tradt de Prins, benevens de Heeren *Verschuur*, *Plettenberg* en *Onno Boudewyn du Tour*, en eenigen van 'sPrinsens bedienden in de Veerschuit. De koets en de paarden, die den Prins aan den dyk gebragt hadden, werden, ten zelfden tyde, met de schouwe, overgevoerd. Doch naauwlyks was de Veerschuit halver wege gekomen, of daar ontstondt een weinig winds, van zwaaren stortregen verzeld. De Prins besloot, hierop, met du Tour en *Hilken*, die hem verzelden, over te stappen in de schouw, en, om voor den regen gedekt te zyn, in de koets te gaan zitten. De veerschuit raakte, ondertusfchen, niet zonder groot gevaar, over. Maar de schouw helde, door 't opsteeken van den wind, zo geweldig, over zyde, dat men voor omflaan bedugt was. Zy was niet verre van den overzydfchen oever gekomen, toen de Prins uit de koets tradt, om zo veel te eerder aan land te konnen stappen. Doch terwyl de schouw, door tegenwind, beneden den steiger vervallen, wat hooger opstak, wordt zy, door een' fellen rukwind, geheel

1711.

1711. hee! over zyde geslaagen. De Prins, die zig, in 't eerst, nog aan den mast en aan du Tour vasthieldt, werdt, door 't geweld der golven, uit de schouw gesmeeten, en ging terstond te gronde. Hilken, Kolonel van 's Prinses Lyfwagt, die in de Koets gebleeven was, liet hier insgelyks het leeven. Doch du Tour en de overigen kwamen behouden aan land. 's Prinses Lyk werdt niet voor den negenden dag, toen 't boven kwam, gevonden, en, op den vyfentwintigsten van Sprokkelmaand des volgenden jaars, te Leeuwaarden, begraven. Hy werdt zeer betreurd, by alle de vrienden van het Huis van Nassau. De Koning van Pruissen zelf schein zo getroffen van dit onverwagt overlyden, dat hy zig moest doen aderslaaten. De Prins, die, sedert zyne verheffing tot Generaal van 't Voetvolk, in verscheiden veldtogten en belegeringen, blyken van beleid en dapperheid gegeven hadt, bereikte naauwlyks vierentwintig jaaren, toen hy, op zulk eene deerlyke wyze, aan zyn einde kwam (g). Hy liet eene Dogter en eene zwangere Gemaalin na. De algemeene Staaten, oordeelende, dat de Prinses Weduwe zig, in haaren tegenwoordigen staat, niet moeijen kon met de vereffening der hangende geschillen, over Koning Willems nalatenschap, namen, by meerderheid van stemmen, een besluit, om zig, deswege, by voorraad, met den Koning van Pruissen, te verdraagen, op eenen voet, waar

(g) Copie manusc. de deux Lettr. de Mr. O. B. DU TOUR du 20 & . . . Juill. 1711. LAMBERTI Tom. VI. p. 506—515. TINDAL Vol. IX. [or XXIV.] p. 118.

JOHAN WILLEM FRISO,
Prins van Oranje,
Erf-Stadhouder van Friesland,
Stadhouder van Groningen enz.

H. de Zater pinx.

J. Heubronen fecit.

waar in zyne Majesteit bewilligde. Doch de Prinſes kon hiertoe niet verſtaan. Ook verklaarden Frieſland en Groningen zig uitdrukkelijk tegen het beſluit der meerderheid (*h*): welk egter ſtand greep, tot dat 'er, in 't jaar 1732, een nader Verdrag van Verdeeling getroffen werdt.

De Prinſes Weduwe beviel, op den eerſten van Herſtmaand, te Leeuwaarden, gelukkiglyk, van eenen Zoon, die *Willem Karel Henrik Friſo* genaamd werdt. Wy hebben hem, voor weinige jaaren, zien verheffen tot de Stadhouderlyke waardigheid van alle de Vereenigde Geweſten. Nu hadt de Prinſes hem, by eenen brief, waarin zyne geboorte bekend gemaakt werdt, onder anderen, *aan de gunſte en beſcherming der Heeren Staaten van Zeeland aanbevolen*: waarop niet byzonderlyk geantwoord werdt, dan dat de Staaten wenschten „dat de jonge Prins, in vervolg van tyd, „den Landen nog veele dienſten doen mogt „(*i*).” De Staaten van Holland vereerden hem, eerlang, met een Lyfpenſioen van vyfentwintighonderd guldens 's jaars, en de algemeene Staaten met een diergelyk van vierduizend guldens (*k*).

In Spanje, liep het krygsgeluk, dit jaar, den Bondgenooten tegen. Hun Leger was, ſedert den ſlag by Villa Vicioſa, geweldiglyk verzwakt, en ontving, ſedert den aanvang der heimely-
ke

(*h*) Reſol. Gener. Mart. 28 July 1711. bl. 929. en by DU MONT Corps Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 276. LAMBERTI Tom. VI. p. 515—524.

(*i*) Notul. Zeel. 21 Sept. 1711. bl. 192. Byk. bl. 93.

(*k*) Reſol. Holl. 9, 10, 11 Sept. 12 Nov. 1711. bl. 492, 500, 502, 608.

1711.

ke Vredehandeling, luttel ondersteuning uit Engeland. De vyand maakte zig, in Louwmaand, meester van Gironne, en in Herfstmaand, van 't Kasteel van Venasco, de laatste Plaats in Arragon, die nog voor Koning Karel hieldt. De Staden 't Kasteel van Cordona viel hem, op 't einde des jaars, in handen. De Generaal Starremberg hadt, te vooren, vergeefs, gepoogd, Tortosa te bemagtigen (1). De Bondgenooten scheenen, na de dood van Keizer Jozefus, minder genegen, om den oorlog in Spanje voort te zetten, schoon Koning Karel, al vroeg in 't voorjaar, by Koningin Anna, en by de Staaten, hadt laaten aanhouden om onverwylde hulpe (m). De Koning van Portugal, in verschil geraakt met de Staaten, over de vrye oefening van den Roomschen Godsdienst in Oostindie, op Plaatsen, daar de Nederlandsche Maatschappy meester was, gelyk te Kolombo en op Ceilon; hadt zynen Gezant, den Graaf van Tarouca, gelast, hierover, met hen, in onderhandeling te treden (n). De Staaten klagden, op hunne beurt, dat de Koning de regten op het Zout, welk hunne onderzaaten, volgens het Verdrag van den jaare 1661, van S. Ubeshalden, verhoogd hadt. Doch, onder dekfel van 't handelen over deeze punten, drong Tarouca op onderstand, in een Vertoog, welk den tweeden van Lentemaand getekend was. Men stelde hem eenige schuldbrieven ten laste van de Staaten ter hand; een gedeelte van welken hy zig kwyt maakte, met tien ten

hon-

(1) DANIEL Journ. p. CCLXV, CCXXVIJ. TINDAL Vol. IX. 1^{or} XXIV. p. 112—116.

(m) *Voies* LAMBERTI Tom. VI. p. 523, 562.

(n) *Refol. Holl.* 17 Oct. 1711. bl. 545. 20 Sept. 1715. bl. 682.

honderd verlies (o). Men beantwoordde het Vertoog van Tarouca, wyders, na verloop van eenige maanden, van punt tot punt (p). Midlerwyl, was Keizer Jozefus overleeden: 't welk het Hof van Portugal van maatregels veranderen, en, eerlang, verklaaren deedt, dat de Koning niet geneigd was, tot het voortzetten van eenen oorlog, die strekken zou, om eenen Keizer te helpen aan 't bezit der Kroone van Spanje. De Hertog van Savoje deedt, omtrent den zelfden tyd, diergelyke verklaring (q): hoewel deeze verklaringen, niet openlyk, maar in 't geheim, en aan 't Engelsche Hof, schynten geschied te zyn. Ondertusfchen, deeden ze den oorlog verflaauwen, van de zyde der Bondgenooten, en gaven het Fransche Hof gelegenheid, om voordeeliger voorwaarden van vrede te vorderen.

De kryg in 't Noorden, die nog duurde, was, sedert twee jaaren, ten nadeele van Karel den XII, veranderd. Terwyl deeze Vorst zig, in 't jaar 1707, in Saxen ophieldt (r), was de Czaar van Muskovie, gelyk wy, in 't voorgaande Boek (s), aantekenden, in Poolen gevallen, en hadt Staniflaus, die, 's jaars te vooren, tot Koning verheeven was, genoodzaakt, het Ryk te ruimen, en Karel den XII. in Saxen op te zoeken. Sedert, verliet de Koning van Zweeden dit Keurvorstendom, met zyn Leger (t), en toog,

1711.
Noord-
sche zaa-
ken.

- (o) LAMBERTI *Tom. VI. p. 567—575. 579, 580.*
 (p) *Relol. Gener. Sabb. 11 July 1711. by LAMBERTI Tom. VI. p. 576.*
 (q) BOLINGBROKES *Letters on History, Vol. II. p. 102.*
 (r) Zie hier voor, *bl. 229.*
 (s) *Bladz 306.*
 (t) TINDAL *Vol. VII. [or XXII.] p. 244, 257.*

1711. toog, door Poolen, naar de Ukraine, daar hy, in Hooimaand des jaars 1708, slaags raakte met de Rusfen, niet zonder merkelyk verlies, ter wederzyde. Doch in Wynmaand, kreeg hy de nederlaag by Lesno. En op den agtften van Hooimaand des jaars 1709, werdt zyn Leger geheellyk geslaagen, by Pultowa aan de Nieper, over welken stroom hy, ter naauwer nood, ontweek naar Bender in Moldavie, onder 't gebied van den Grooten Heer. Koning Augustus, die, 's jaars te vooren, in 't beleg van Rysfel, als vrywillige, gediend hadt, beweerde nu, dat zyn afitand van de Poolfche Kroon gedwongen geschied was, trok met een Leger naar Poolen, en deedt zig wederom erkennen voor Koning. Karel de XII. bleef te Bender, daar hy den kryg tusfchen de Porte en Muskovie sterk aanstookte, terwyl zyn Leger, in Poolen, Saxen met eenen inval dreigde. Doch de Koningin van Groot-Britanje en de Staaten dedden een Leger verzamelen, welk dienen zou, om de onzydigheid in Duitschland, met opzigt op de zaaken van 't Noorden, te bewaaren (u). Het werdt, in den Zomer deezes jaars 1711, nog met eenige troepen versterkt (v), en strekte toen ook, om de verkiezing van eenen Keizer te doen uitvallen, naar den zin der Bondgenooten. De Koning van Zweeden deedt, ten zelfden tyde, aanhouden, by de Staaten, om bystand, volgens de voorige Verdragen.

Doch

(u) Refol. Holl. 20 Jan. 1711. bl. 13. TINDAL Vol. VIII. [2° XXIII.] p. 55, 130, 291, 297. Du MONT Corps Diplom. Jan. VIII. P. I. p. 247, 249, 254, 255, 256, 257, 258.
 (v) Refol. Gener. Ventr. 2 Jan. Luce 19 Jan. Domin. 8 Mart. Luce 15 July 1711. bl. 3, 80, 290, 742. en by LAMBERTI Ion. VI. p. 400, 410, 432, 457.

Doch de Staaten, misnoegd op de Zweeden, over 't neemen van veele Koopvaardyschepen, weezen 's Konings verzoek van de hand (w). De oorlog tusschen de Porte en den Czaar eindigde, in Hooimaand deezes jaars, met een Verdrag, waarby Azof, welk, te vooren, door de Rusfen, veroverd was, wederom aan de Porte werdt overgegeeven. Beide de Mogendheden beloofden, zig niet met de Poolfche zaaken te zullen moeijen. Voor Karel den XII. die verwacht hadt, in de Vrede begreepen te zullen geweest zyn, werdt alleenlyk bedongen de vrye terugtogt naar zyn Koninkryk (x). De Koningen van Deenemarke en Poolen verbonden zig, terstond na 't sluiten dezer Vrede, tot het beoorloogen van Karel den XII. Zy vielen in Zweedsch Pomeren, en ondernamen, eerst Straalzond, en daarna Wismar te belegeren. Doch beide deez onderneemingen mislukten (y). In Grasmaand des volgenden jaars, werdt het Verdrag tusschen de Porte en den Czaar, door bemiddeling der Gezanten van Groot-Britanje en de Staaten, te Konstantinopel, nader verklaard en bevestigd (z). In Hongarye, waren de Keizerlyke wapenen tegen de misnoegden, in 't voorleeden jaar, zo gelukkig geweest, dat 'er verscheiden' Steden door bemagtigd

(w) LAMBERTI *Tom. VI. p. 443—458.*(x) *Votiz Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 275.* LAMBERTI *Tom. VI. p. 473—477.*(y) TINDAL *Vol. IX. [of XXIV.] p. 11—120.* LAMBERTI *Tom. VI. p. 477—481.*(z) *Votiz DU MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 297. Supplém. Tom. III. P. II. p. 78, 79.*

1711. tigd werden (*a*): waarop, in Bloei maand deezes jaars, eene algemeene bevrediging tusfchen de Keizerfchen en den Prinfe Ragotski volgde (*b*).

VII. De Engelsche Staatsdienaars, de heimelyke
Byzondere Vredehandeling met Frankryk, den gantfchen
voorflogen van Zomer, voortgezet hebbende, zonder 'er den
Frankryk Staatfchen eenige byzondere kennis van te ge-
aan ven (*c*), hadden 't, eindelyk, zo ver gebragt,
Groot- dat Menager hun 's Konings antwoord, op
Brittanje. de eifchen, welken zy, ten behoeve van
Groot-Britanje in 't byzonder, gedaan hadden, fchriftelyk, overleverde, in 't begin van Wynmaand (*d*). De Koning beloofde „ 1. Koningin Anna en de vastgeftelde opvolging „ tot de Kroon te zullen erkennen. 2. Een „ nieuw en billyk Verdrag van Koophandel „ met Groot-Britanje te zullen opregten. „ 3. Duinkerken te zullen flegten, mids Frankryk, daar tegen, voldoening gefchiedde. „ 4. Gibraltar en Port Mahon te zullen laaten aan de tegenwoordige bezitters. 5. Den „ Engelschen het Verdrag van *Asiento*, of „ van den Slaavenhandel, van Guinea naar „ de West-indien, te zullen doen toefaan, op „ gelyken voet, als het, tegenwoordig, door „ Frankryk, bezeten werdt. 6. De voordeelen in den Koophandel, door Spanje, aan „ Frankryk, of aan eenig ander volk toegeftaan, ook aan de Engelschen te zullen doen „ ver-

(*a*) TINDAL *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] p. 457.

(*b*) *Voiz DU MOÏT* Corps Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 269.

(*c*) *Letters from the Earl of Oxford* 27 July, 7 Aug. O. S. 1711. Lett. from Macky at Dover. 9 Aug. O. S. 1711. *Mémoires van de Raadp. HEISELIUS van 4 Sep. 6 Oct. b. 1711.*

(*d*) *Memoir. de TORCY*, Tom III p. 119. & *July*.

„ verleenen. 7. Het Verdrag van Asiento, op 1713.
 „ dertig jaaren na 't sluiten der Vrede, te
 „ zullen doen bepaalen; een bekwaame Plaats
 „ op de Rivier de la Plata, tot ververschinge
 „ der Slaaven, aan de Engelschen te zullen
 „ doen afftaan; hun te verzekeren in 't bezit
 „ van 't Eiland S. Christoffel, en hun eene
 „ tolvryheid van vyftien ten honderd te zul-
 „ len doen trekken van de vrugten en voort-
 „ brengfels van Groot-Britanje, welken zy in
 „ Spanje zouden brengen. 8. Tot de alge-
 „ meene Vredehandeling te verschuiven de
 „ eisch van Groot-Britanje op Terre-neuve,
 „ Hudfons-baai en 't gene de Engelschen meer
 „ bezaten in Noord-Amerika, mids de Fran-
 „ fchen het regt behielden, om op de kust van
 „ Terre-neuve te vischen en visch te droo-
 „ gen (e).” De Sekretaris S. John gaf der
 „ Koninginne kennis van dit antwoord des Ko-
 „ nings van Frankryk, en haare Majesteit liet
 „ het zig welgevallen: waarop het, door de Hee-
 „ ren Dartmouth en S. John, zo wel als door Me-
 „ nager, getekend werdt. Doch Menager leverde,
 „ behalve dit antwoord, nog een Ontwerp over
 „ van nieuwe voorafgaande punten tot eene alge-
 „ meene Vrede. Hierin verbondt Frankryk zig
 „ 1. tot erkenenis van Koningin Anna en de
 „ vastgestelde opvolging. 2. tot het bezorgen,
 „ dat de Kroonen van Frankryk en Spanje
 „ nimmer op één hoofd kwamen. 3. tot rede-
 „ lyke voldoening aan alle de Bondgenooten,
 „ en in 't byzonder tot herstelling van den
 „ „ Koop-

Fransch
 Ontwerp
 eener al-
 gemeene
 Vrede.

(e) Zie Rapp. van 't Geh. Comm II. Deel, Byl. N. IV. ll. 7.
 LAMBERTI Tom. VI p. 681.

1711. „ Koophandel van Groot-Britanje en de Staa-
 „ ten. 4 tot aifand aan de Staaten van eenige
 „ fterke Plaatsen in de Nederlanden, om ze
 „ te bewaaren, tot eene *Barriere*, tegen alle
 „ onderneemingen van den kant van Frankryk.
 „ 5. tot bewilliging in 't opregten van eene
 „ diergelyke *Barriere*, voor het Keizerryk en
 „ voor het Huis van Oostenryk. 6. tot het
 „ flegten van Duinkerken, tegen redelyke vol-
 „ doening, nader te bepaalen op de algemeene
 „ Vredehandeling: op welke, 7. ook de
 „ eifchen van alle de Mogendheden, die in
 „ den tegenwoordigen oorlog waren ingewik-
 „ keld, ter goeder trouwe, zouden overwoo-
 „ gen en afgedaan worden.” In een afzonder-
 „ lyk punt, beloofde de Koning nog „ den Her-
 „ toge van Savoje te zullen doen wedergee-
 „ ven de Plaatsen, welken hy, in den aanvang
 „ des oorlogs, bezeten hadt, en die nu in de
 „ magt van Frankryk waren, benevens zulke
 „ Plaatsen, als men onderling zou geraaden
 „ vinden (*f*).”

Hande-
 ling van
 Strafford
 in den
 Haage.

De punten, die Groot-Britanje in 't byzon-
 der betroffen, werden geheim gehouden. Doch
 met het oñtwerp der punten eener algemeene
 Vrede werdt de Graaf van Strafford afgezonden
 naar den Haage, om met den Raadpen-
 sionaris in onderhandeling te treden over de-
 zelve (*g*). Omtrent de byzondere handeling
 tusfchen Groot-Britanje en Frankryk, moest
 hy alleenlyk verklaaren „ dat 'er niets gefloo-
 „ ten

(*f*) Artiel. prélim. de la part de la France. *MS.* Rapp. van
 t Geh. Comm II *Deel*, *Byl.* N. VII. bl. 21. LAMBERTI
Tom. VI. p. 639.

(*g*) *Miflive van d. n Raadp.* HEINSIUS van 1 Oñ. 1711.

„ ten was, welk aanliep tegen het belang der
 „ Staaten; en als men hem voorhouden mogt, 1711.
 „ dat de Koningin verbonden was, niet zonder
 „ bewilliging der Staaten, vrede te maaken,
 „ en den Staaten eene Barriere te bezorgen,
 „ overeenkomstig met het Verdrag van den
 „ jaare 1709; moest hy verzekeren, dat de
 „ Koningin geene afzonderlyke Vrede sluiten
 „ zou, en dat het belang der Staaten zelven
 „ vorderde, dat zy niet te zeer stonden, op
 „ de sfipte uitvoering van het Verdrag van
 „ den jaare 1709; waarin toch het Huis van
 „ Oostenryk en andere Bondgenooten altoos
 „ zwaarigheid maaken zouden." Voorts, moest
 hy hen vermaanen tot het spoedig aanvangen
 der algemeene Vredehandeling, waartoe Frank-
 ryk nu Utrecht, Nieuwmegen, Aken of Luik
 voorgeslaagen hadt (*h*).

Midlerwyl, hadden de Staaten, bekommerd over den uitslag der heimelyke handeling in Engeland, op den voorslag van Amsterdam in de Vergadering van Holland (*i*), beflouten; den Pensionaris Buys derwaards te zenden (*i*), om een waakend oog te houden op 't gene 'er omging; om de Koningin af te maanen van een byzonder Verdrag, en om de onderlinge vriendschap en 't goed verstand met haar te herstellen en aan te kweeken. Ook om

De Pensionaris Buys wordt naar Engeland gezonden.

(*h*) Infr. du Comte de Strafford du 1 Octobre 1711. in 't Rapp. van 't Geh. Comm. II. Deel, Byl. N. VIII. bl. 24.

(*i*) Resol. Holl. 15 Oct. 1711. bl. 538.

(1) De Heer Marinus van Vrybergen, der Staaten gewoonlyke Gezant aan 't Engelsche Hof, was, kort te vooren, overleeden. Resol. Gener. Mart. 6 Oct. 1711, bl. 1192.

1711. om haar te beweegen, tot het sterk voortzet-
 ten van den oorlog, in geval de Vrede niet
 kon getroffen worden, op eenen goeden voet
 (k). Hy wagte nog op den wind te Helle-
 voetsluis, toen Strafford in den Haage aan-
 kwam, die zynen last eerst opende aan den
 Raadpensionaris Heinsius en aan den Heere
 Buys, die naar den Haage te rug ontbooden
 was (l). Beide vonden ze de punten, door
 Frankryk ontworpen, duister en vol zwaarig-
 heid. Zo werden ze ook aangezien, in de Ver-
 gadering van Holland, en in die der algemeene
 Staaten: waarop men besloot, Buys te belas-
 ten „ dat hy der Koninginne kennis gave van
 „ 't geene hun, in 't Fransch Ontwerp, mis-
 „ haagde; en dat hy haare Majesteit te gelyk
 „ zou zoeken af te maanen van hetopenen der
 „ Vredehandeling, op zulk eenen losfen voet.”
 Ook tradt men, in nadere onderhandeling,
 met Strafford, die beweerde „ dat de Konin-
 „ gin den last des oorlogs, welken de Bond-
 „ genooten genoegzaam op haar alleen lieten
 „ aankomen, niet langer draagen kon, en der-
 „ halve vrede behoefde.” Men antwoordde
 hem „ dat de Staaten ook vrede zогten, maar
 „ eene vaste, veilige en duurzaame; en dat
 „ men zig, met het openen der Vredehande-
 „ linge, niet behoorde te verhaasten, voor
 „ men reden hadt. om zulk eene vrede te hoo-
 „ pen (m). De Engelsche Gezant gaf van dit
 antwoord berigt aan zyn Hof, daar Buys, mid-
 ler-

(k) Instr. voor den Heere WILLEM BUYS van 14 Oct. 1711. MS.

(l) Misiv. van den Griff. FAGEL van 21 Octob 1712.

(m) Re. ol. Gener. Sabb. 24 Oct. 1711. LAMBERTI Tom. VI.
 p. 695; 696.

lerwyl, aangekomen was, en dezelfde taale, 1711.
 gevoerd hadt. Doch de Koningin bleef by haar
 besluit. Haare Staatsdienaars hielden den Hee-
 re Buys voor „dat men Frankryks voorflag
 „ flegts aanzien moest, als eene inleiding tot
 „ verdere handeling; op welke, ieder der
 „ Bondgenooten zyne belangen zou konnen in-
 „ brengen; dat, in deeze inleiding, egter vol-
 „ doening aan alle de Bondgenooten beloofd
 „ werdt; dat zulks wel met algemeene woor-
 „ den geschiedde, maar dat haare Majesteit
 „ niet geraaden gevonden hadt, byzondere
 „ verklaring te vorderen, om dat men zig,
 „ te vooren, in den Haage en te Geertruiden-
 „ berg, by het handelen op byzondere voor-
 „ afgaande punten, zo kwalyk hadt bevonden.
 „ Dat Frankryk ook, térfstond, geene byzonde-
 „ re verklaring geeven zou, naar den zin der
 „ Bondgenooten; wanneer men, of op zulke
 „ gebrekkelyke verklaringen in onderhande-
 „ ling zou moeten treden, 't welk de zaak
 „ van erger natuur maaken zou, dan ze was,
 „ of, nader verklaring vorderen, 't welk niet
 „ zou konnen geschieden, zonder veel tyds
 „ te spillen.” De Gezant antwoordde „ dat
 „ de aanmerkingen, welken men tegen hem
 „ inbragt, zouden schynen te klemmen, zo
 „ de Franschen alleenlyk algemeene voorfla-
 „ gen gedaan hadden. Maar hunne voorfla-
 „ gen waren ook duister en dubbelzinnig, voor-
 „ al in opzigt van de Barriere der Staaten,
 „ en van de vergoeding voor Duinkerken (n).
 „ En al werden ze flegts als algemeen aange-
 „ merkt

De En-
 gelfchen
 dringen
 op open-
 baare
 Vrede-
 hande-
 ling.

(n) *Misive van den Raadp. HEINSIUS van 17 Nov. 1711.*

1711. „ merkt, nogtans, was 't geraaden, dat
 „ Frankryk zig nader verklaarde, op dat ha-
 „ re Majesteit en de Staaten, daarna, in ver-
 „ trouwen, zouden kunnen overleggen, of
 „ 't dienstig ware, dat men in nadere han-
 „ deling trade, of niet.” Doch men hadt, aan
 „ 't Engelsche Hof, reeds een besluit genomen:
 „ waarvan men niet begeerde af te gaan (o).
 „ S. John schreef aan den Graave van Straf-
 „ ford „dat zy zig bedroogen zouden vinden,
 „ die waanden, haare Majesteit, door uitstel-
 „ len en konstenaryen, te doen veranderen
 „ van gedagten: en dat zy geen ontwerp op
 „ het voortzetten des oorlogs met de Staaten
 „ beraamen zou, ten ware deezen bewillig-
 „ den, in het openen der Vredehandeling
 „ (p).” Van 't gehandelde met de Staaten
 „ werdt het Fransche Hof, terstond, onderregt,
 „ door den Abt Gaultier, die, na 't vertrek van
 „ Menager, wederom in Engeland gekomen was.
 „ Hy bragt van daar een Geschrift naar Frank-
 „ ryk te rug, waarby, uit naam der Koninginne,
 „ verklaard werdt „dat haare Majesteit genegen
 „ bleef, om de Vredehandeling te doen ope-
 „ nen, op den voet der voorwaarden, door
 „ Menager getekend.” Ook las men 'er in,
 „ dat de Staaten niets beoogden dan eene Bar-
 „ riere, en 't voordeel van hunnen Koophan-
 „ del; dat de Koning van Frankryk, hierom,
 „ maar hadt te verklaaren, welk eene Barrie-
 „ re hy hun wilde toestaan, en dat hy de Lyst
 „ der Regten op de Koopwaaren van den jaa-
 „ re

Hande-
 ling der
 Engel-
 schen,
 over de
 belangen
 der Staa-
 ten.

(o) Verbaalgeh. by den extr. Envoyé MR. WILLEM BUYS. MS.
 (p) Rapp. van 't Geb. Comm. I. Deel, bl. 23, 24.

„ re 1664 met hen vernieuwen wilde; in welk
 „ geval, haare Majesteit zig sterk maakte, dat
 „ zy hen, in het openen der Vredehandel-
 „ ge, zou kunnen doen bewilligen.” Omtrent
 de andere Bondgenooten, werden, in dit Ge-
 schrift, diergelyke voorlagen gedaan (q). Doch
 't punt van de Barriere was, onlangs, moeily-
 ker gemaakt, van de zyde van Spanje, heb-
 bende Koning Filips, in gevolge van eene o-
 vereenkomst tuschen Koning Lodewyk en den
 Keurvorst van Beieren, in 't jaar 1702 getrof-
 fen, beslooten, de Spaansche Nederlanden aan
 deezen af te staan; waarvan, eerlang, open' brie-
 ven verleend werden, te Madrid getekend, op
 den tweeden van Louwmaand des jaars 1712 (r).

1711.

Philips de
 V. staat
 de Spaan-
 sche Ne-
 derlan-
 den den
 Keur-
 vorst van
 Beieren
 af.

Koning Lodewyk antwoordde, derhalve,
 op het Geschrift der Engelschen „ dat hy den
 „ Staaten geene Barriere kon doen afstaan,
 „ dan onder deeze voorwaarde, dat de Keur-
 „ vorst van Beieren in 't bezit der Spaansche
 „ Nederlanden blyven zou, op gelyken voet,
 „ als hy nu de Gewesten van Luxemburg en
 „ Namen, en de Steden Charleroi en Nieuw-
 „ poort bezat. Zo deeze voorwaarde aange-
 „ nomen werdt, zou hy te wege brengen, dat
 „ de Staaten bezetting leggen mogten, in de
 „ sterke Plaatsen der Nederlanden; by welken
 „ hy nog voegen zou Meenen, Yperen en
 „ Veurne, met derzelve Regtsgebied, mids
 „ hem, daartegen, Aire, Bethune, S. Ve-
 „ nant, Douai en Bouchain te rug gegeven
 „ werden. Duinkerken zou hy flegten, tegen
 „ re-

VIII.
 Nader
 voorflag
 der Fran-
 schen,
 dien men
 besluit
 geheim
 te hou-
 den.

(q) Z'ie Rapp. van 't Geh. Comm. II. Deel, Nyl. N. X. bl. 33.
 (r) *Volez DU MONT* Corps Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 288.

1711.

„ redelyke vergoeding; welke hy rekenen zou
 „ ontvangen te hebben, zo hem Rysfel en
 „ Doornik, of ten minste Rysfel alleen te rug
 „ gegeven werdt. Voorts, vorderde hy, dat
 „ de Keurvorst van Beieren hersteld werdt,
 „ in zynen Keurvorstelyken rang en waardig-
 „ heid, en in 't bezit van de Opper-Palts: of
 „ zo men, hierin, zwaarigheid vinden mogt,
 „ zou hy den Keurvorst zoeken te beweegen,
 „ om de Keurvorstelyke waardigheid, nevens
 „ Beieren, af te staan aan deszelfs oudsten Zoon,
 „ die dan, met de oudste Dogter van Keizer
 „ Jozefus, zou moeten trouwen: in welk ge-
 „ val, de Keurvorst alleenlyk de Spaansche
 „ Nederlanden, in de plaats van Beieren, be-
 „ houden zou. Dech indien deeze voorlagen
 „ ook al geen' ingang mogten vinden, vorder-
 „ de de Koning, dat men den Keurvorst in 't
 „ bezit liete van Luxemburg en Namen al-
 „ leen, mids de Staaten dan geene bezetting
 „ lagen, in de sterke Plaatsen deezer twee Ge-
 „ westen. Aan den Keurvorst van de Palts be-
 „ hoorde men, meende hy, tot vergoeding
 „ voor de Opper-Palts, het Hertogdom Lim-
 „ burg te geeven; of men zou dien Keurvorst
 „ zynen rang in de vergadering der Keurvor-
 „ sten, nevens de Opper-Palts, kunnen laten
 „ behouden gedurende zyn leeven; mids 't
 „ een en 't ander, na zyn overlyden, over-
 „ ginge aan den Keurvorst van Beieren. Zo
 „ de Staaten een' van deeze voorlagen om-
 „ trent dien Keurvorst ombelsden, zou de Ko-
 „ ning hun de * Lyst der Regten van 't jaar
 „ 1664 toestaan, met eenige weinige uitzon-
 „ deringen; en hun ontheffen van de betaalin-
 „ ge

* Tarif.

„ ge der vyftig ftuivers van 't Var. Doch zo de 1711.
 „ Keurvorst zig met Beieren alleen, zonder
 „ de Opper-Palts, en met een' minder' rang
 „ onder de Keurvorften zou moeten verge-
 „ noegen, zou de Koning den Staaten alleen-
 „ lyk de Lyst der Regten van 't jaar 1699 kon-
 „ nen gunnen. Indien, wyders, de Staaten,
 „ de bovenstaande voorflagen verwerpente,
 „ en de Spaansche Nederlanden willende gee-
 „ ven aan den Aartshertoge [dat is, aan Kei-
 „ zer Karel den VI.] egter de Lyst van 't jaar
 „ 1664 begeerden, zou de Koning hierin be-
 „ willigen, en zelfs te wege brengen, dat het
 „ geheele Keurvorftendom Beieren aan het
 „ Huis van Oostenryk afgestaan werdt; mids
 „ het Koningryk van Napels, daarentegen,
 „ aan den Keurvorst werdt gegeven: waarby
 „ de Koning voorhadt, Sicilie te doen voegen.
 „ Omtrent het geene den Hertoge van Savo-
 „ je toegelegd was, in de punten, door Mena-
 „ ger getekend, zou hy zyn woord houden:
 „ zelfs oordeelde hy, dat hem het gedeelte
 „ van Milaan, welk hy nog niet bezat, by 't
 „ gene hy reeds bezat, behoorde afgestaan te
 „ worden: in welk geval, hy geene zwaarig-
 „ heid maaken zou, om hem voor Koning
 „ van Lombardye te erkennen: doch hy be-
 „ hoorde Exiles en Fenestrelles, als gelegen
 „ in het Dauphiné, aan Frankryk te rug te gee-
 „ ven. Voorts, zou de Koning, terstond na
 „ het tekenen der Vrede, den Keurvorst van
 „ Brandenburg voor Koning van Pruissen, en
 „ den Hertog van Hanover voor Keurvorst
 „ erkennen. Ook zou hy den Aartshertog,
 „ dien hy als Keizer erkennen zou, de Ves-

1711. „ ting Kehl te rug geeven; en de Sterkten op
 „ den Ryn onder Straatsburg, de werken o-
 „ ver Hunningen en over 't Fort Louis, met
 „ één woord, alle de werken ter regter zyde
 „ der Riviere doen slegten. Brisak zelf zou
 „ hy den Keizer te rug geeven, behalve het
 „ Fort Mortier, ter linker zyde der Riviere
 „ gestigt. Landau vorderde hy, daartegen,
 „ alleen te rug: ook dat de Keurvorst van Keu-
 „ len in zyne goederen en waardigheden her-
 „ steld werdt (s).”

Het al-
gemeen
Ontwerp
der Fran-
schen
mishaagt
verschei-
den
Bondge-
nooten.

De Koning van Frankryk hadt zig dus by-
zonderlyk geopend, op de verzekering, hem
door S. John gegeven, dat men zyn byzonder
ontwerp van de punten eener algemeene Vre-
de, nimmer, aan de Bondgenooten vertoonen
zou (t). Het Engelsche Hof behieldt het alleen-
lyk aan zig, om van deeze punten, van tyd
tot tyd, zo veel te ontdekken, als men dien-
stig vondt, om de Bondgenooten, en de Staa-
ten inzonderheid te doen treden in de maat-
regels der Koninginne. Doch de duistere en
algemeene Punten, te vooren den Staaten toe-
geschikt, werden vast verspreid aan alle Hoven.
Koning Karel ontving ze te Milaan, omtrent
op den zelfden tyd, als hem zyne verkiezing
tot de Keizerlyke waardigheid bekend gemaakt
werdt. Hy schreef, terstond, eenen ernstigen
brief aan de Staaten, hen afmaanende van de
handeling, op zo onzekeren voet; en hen
aanzettende, om ook de Koningin van Groot-
Bri-

(s) Zie Rapp. van 't geh. Comm. II. Deel, Dyl. N. X. bl. 36.
LAMBERTI Tom. VI. p. 698.

(t) Rapport I. Deel, bl. 25.

Britanje daar van af te trekken (u). Doch deeze poogingen waren vrugteloos. Het Engelsche Hof, nu meenende verzekerd te zyn van Frankryk, drong de Staaten zo sterk, tot het benoemen van tyd en plaats tot de handeling, zelfs met bedreiging, dat de Koningin anders genoodzaakt zou zyn, uitsfel voor weigering te neemen, en zig te scheiden van de Bondgenooten (v), dat de Staaten, eindelyk, beslooten, de Vredehandeling aan te vangen, op den twaalfden van Louwmaand des volgenden jaars, in de Stad Utrecht (w). Frankryk hadt deeze Stad voorgeslaagen, om dat zy, zo wel als de Staaten van 't Gewest, geneigd was tot vrede. En de Staaten schynen haar tot handelplaats verkooren te hebben, om dat zy naby den Haage was, en om dat veelen een spoedig einde van de handeling verwagkten. Eenigen waren egter tegen 't handelen te Utrecht; schoon 'er de Staaten van 't Gewest, zonderling, op gesteld waren geweest (x). Strafford gaf den Gezanten der Bondgenooten kennis van het besluit der Koninginne en der Staaten, tot het openen der Vredehandeling. De Koningin zondt rondgaande brieven af, om de belanghebbende Mogendheden te nodigen tot de byeenkomst te Utrecht. De Staaten vervaardigden de Vrygeleidebrieven voor de uitheemsche Gevolmagtigden, behalve voor die des

1711.
Men besluit egter te Utrecht, van vrede te handelen.

(u) *Voiez LAMBERTI Tom. VI. p. 705.*

(v) *Misive van den Penf. DE LA BASSECOUR van 20 Nov. 1711.*

(w) *Voiez LAMBERTI Tom. VI. p. 724—728.*

(x) *Misf. van den Penf. DE LA BASSECOUR van 20 Nov. 1711. van den Hrc B. W. PLOOS VAN AMSTEL van 24 Nov. 1711.*

1711. des Hertogs van Anjou, en der Keurvorsten van Keulen en Beieren, die in den Ryksban waren (y): kortom, alles schikte zig, tot het openen der Vredehandeling te Utrecht, op den bestemden tyd. De buitengewoone Gezant Buys hadt, aan 't Engelsche Hof, meer niet te wege kunnen brengen dan eene vernieuwing der Verdragen, voorheen, tusschen den Keizer, Groot-Britanje en de Staaten, geslooten. Zy werdt egter niet getekend, voor den tweentwintigsten van Wintermaand; wanneer de Staaten reeds in het aanvangen der Vredehandelingen te Utrecht bewilligd en van hun besluit, door den Heere Buys, aan 't Engelsche Hof kennisgegeven hadden (z). In deeze Vernieuwing of Bevestiging der Verdragen, be-
 *commun
 consensu. loofde men wederzyds de Vrede, die, * met gemeene bewilliging, geslooten zou worden, te zullen handhaaven (a). Doch men meende, dat de Engelsche Staatsdienaars, door *gemeene bewilliging*, alleenlyk de bewilliging van Groot-Britanje en de Staaten verstaan hadden; daar de Staatschen deeze woorden pasten, op de bewilliging der Bondgenooten in 't gemeen (b). Ook melden sommigen, dat dit Verdrag van Vernieuwinge, van der Staaten zyde, niet bekrachtigd werdt (c). Het was, eerst, van de Engelsche zyde, voorgeslaagen geweest (d):
 en

(y) LAMBERTI Tom. VI. p. 729—737.

(z) Verbaal gehouden by den extr. Envoyé MR. WILLEM BUYS MS.

(a) Zie Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 439, 440. DU MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 288.

(b) LAMBERTI Tom. VI. p. 736—737.

(c) BOLINGBROKES Letters on History, Vol. II. p. 122.

(d) Lett. from the Earl of Oxford. 27 July OS. 1711.

en de bekragting van der Staaten zyde schynt alleen agtergebleeven te zyn, om dat men, in Engeland, onder de Verdragen, die vernieuwd werden, het Verdrag van Barriere van den jaare 1709 niet hadt willen begrypen (e). Doch onaanzezien deeze voorbereidfels tot eene Vredehandeling, verfondt men, in den Haage, dat men den oorlog behoorde voort te zetten, en Frankryk te dringen tot redelyker voorwaarden, dan men, tot hiertoe, verwagten kon. Onder anderen, bleek dit uit de jaarlykfche *Petitie* of Bede, die, nevens den Staat van Oorloge, door den Raad van Staate, omtrent deezen tyd, ter algemeene Staatsvergaderinge, werdt overgebracht (f). Ook waren 'er in Engeland, die sterk rieden, tot het voortzetten des krygs. Men wil zelfs, dat de Hertog van Marlborough een ontwerp gesmeed hadt, om, geduurende den Winter, eenen inval te doen in Frankryk. De Franschen scheenen 'er de lugt van te hebben; en zagen verscheiden posten uit, van waar zy het Leger der Bondgenooten zouden hebben kunnen ophouden, of met voordeel te keer gaan. Nogtans meent men, dat Frankryk groot gevaar geloopt zou hebben van overweldigd te worden, zo dit ontwerp in 't werk gesteld was. Te meer, om dat men eenen opstand in 't Ryk te gemoet zag, zo dra het Leger der Bondgenooten zig binnen de grenzen vertoond zou hebben (g). Men wil ook, dat Prins Eugenius zeer haakte naar

1711:

Sommigen dringen op 't voortzetten des oorlogs.

Ontwerp om een inval in Frankryk te doen.

(e) *Misive van den Penf. DE LA BASSECOUR van 7 Dec. 1711.*

(f) *Voiez LAMBERTI Tom. VI p. 711.*

(g) *BOLINGBROKES Letters on History, Vol. II. p. 103, 104, 106, 107.*

1711. — deezen togt. En sommigen geeven hem na, dat hy gezeid zou hebben, *te verlangen, om, met de toorts in de hand, voort te rukken tot Versailles toe (h)*. Doch het gantsche ontwerp verdween in rook, door het afzetten des Hertogs van Marlborough, die, voor 't Hooger-Huis beschuldigd zynde, over het ontvangen van aanzienlyke geschenken, van zulken, die 't Leger in de Nederlanden voorzagen van mondbehoeften, door de Koninginne, van alle zyne ampten verlaaten werdt. *James Butler, Hertog van Ormond*, werdt, sedert aan 't hoofd geteld van de Engelsche troepen in de Nederlanden (i).

Marlborough wordt verlaaten van zyne ampten.

IX. De Volmagten en Berigtschriften der Gezanten op de Vredehandeling, midlerwyl, ontworpen zynde, verscheenen de Franschen en eenige Staatschen de eersten te Utrecht, omtrent het midden van Louwmaand des jaars 1712. De Engelsche en Savooische Gevolmagtigden volgden hen, onmiddelyk. De Keizerliche, Pruisfische en veele andere Gezanten kwamen wat laater aan. De Gevolmagtigden des Keizers waren de Graaven van Sinzendorf en *Corsana* en de Heer *Konsbruk*. De laatste overleedt, te Utrecht, en werdt, door den *Baron van Kirchner*, opgevolgd. Van wege Frankryk, verscheenen de Markgraaf d'Huxelles, de Abt van Polignac, en de Heer Nikolaas Menager. De Koningin van Groot-Britanje hadt den Bishop van Bristol en den Graaf van Strafford op de

Naamen der voornaamste Gevolmagtigden.

(h) See BOLINGBROKE *ibid.* p. 101.
 (i) BURNET *Vol. II.* p. 588, 592. TINDAL *Vol. IX.* [or XXIV.] p. 186—193, 197. Gedrag der Hertoginne van Marlborough. 286.

C. Neftcher pinx. 1693. N°. 32.

MR. WILLEM BUYS,
Pensionaris van Amsterdam,
Plenipotentiaris op de Utrechtsche
Vredehandeling enz.

A. Schouman del. naar 't Origineel in de Familie.

J. Houbraken fec.

Is. TIRION excud.

de Vredehandeling afgevaardigd. Van wege den Koning van Portugal, kwamen 'er de Graaf van Tarouca en *Don Louis d'Acunha*. De Koning van Pruisen zondt 'er den Graaf *van Donhoff*, den Graaf *van Metternich* en den Maarschalk *van Biberstein*. Van wege de Staaten, werden tot de Vredehandeling gemagtigd de Heeren *Jacob van Randwyk*, Heer van Rossem, Willem Buys, Pensionaris van Amsterdam, Bruno van der Dussen, Oud-Burgemeester en Pensionaris van Gouda, *Pieter Kemp*, Heer van Bomnede, Moermont en Zuidland, en, na deszelfs overlyden, op den dertienden van Wintermaand, te Utrecht (*k*), *Kornelis van Gheel*, Heer van Spanbroek en Bulkestein; Fredrik Adriaan, Baron van Rheede, Heer Renswoude, *Sikko van Gostinga*, Grietman van Franekeradeel; *Adolf Henrik*, Graaf van Regteren, en *Karel Ferdinand*, Graaf van Inhuizen en Kniphuizen. De Gevolmagtigden der Staaten werden aangemerkt, als Afgevaardigden binnens Lands: 't welk de oorzaak was, dat, van wege Holland, niemand uit de Ridderfchap benoemd werdt. Sommigen hadden gaarne gezien, dat de Heer Buys in Engeland gebleeven was. Doch zyne vrienden oordeelden, dat men hem, te Utrecht, niet kon ontbeeren (*l*). Ook was hy, reeds op den elfden van Louwmaand, in den Haage (*m*). De Gezanten des Hertogs van Savoje waren de

(*k*) *Misive der Plenipot. op de Vredehand. van 13 Dec. 1712.*

(*l*) *Misive van den Raadp. HEINSIUS van 18 Decemb. 1712.*
 van den Hee. VAN WASSENAAR-DUIVENVOORDE van 18 Dec. 1711.

en van den Pensf. DE LA BASSECOUR van 22 Dec. 1711.

(*m*) *Resol. Holl. 14 Jan. 1712. bl. 24.*

1712.

de Graaf *Maffei*, de Markgraaf *Solari du Bourg* en de Heer *de Mallerade*. De Keurvorften van Ments, Trier, de Palts, Saxen en Hanover, de Frankifche en Zwabifche Kreitsen, de Bifchop van Munfter, de Landgraaf van Hefen-Kafel, de Graaf van Hanau en het Kapittel van Keulen hadden ook hunne Gevolmagtigden, te Utrecht. Alle deeze Mogendheden, Vorften en Staaten waren ingewikkeld in den oorlog, en hadden, hierom, een regtftreeksch belang, by 't gene 'er gehandeld zou worden. Van Spanje, en van de Keurvorften van Keulen en Beieren, begeerde men geene Gezanten toe te laaten. Ook waren de Franschen genoeg in ftaat, om de belangen deezer Vorften waar te neemen. De Paus, de Staat van Venetie en die van Genua, de Hertog van Lotharingen, de Groot-Hertog van Toskane, de Hertogen van Modena, van Parma en van Guaftalla, Zwitferland en Graauwbunderland, fchoon geen deel gehad hebbende in den oorlog, zonden egter ook Gevolmagtigden naar Utrecht, om hunne belangen waar te neemen op de Vredehandeling (*n*).

X.
Inzigten en belangen der voornaamfte handelende Mogendheden; als Frankryk,

't Zou ons te verre doen afwyken van ons oogmerk, zo wy ondernamen, de verfchillende inzigten en belangen van alle deeze Mogendheden, hier, omftandiglyk, aan te wyzen. Doch 't zal niet ondienftig zyn, op de inzigten der voornaamften, Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten, tot beter begrip van het beloop der Vredehandeling, een weinig byzonderer, ftit te ftaan.

Frankryk, door verſcheiden' kort op een ge-

(*n*) Hift. de la Paix d'Utrecht, p. 241.

gevolgde oorlogen, en door de tegenspoeden des tegenwoordigen krygs, vooralaan den kant der Nederlanden, uitgeput, en byna buiten adem bragt, haakte inderdaad naar vrede. Doch alzo 's Konings oogmerk, in 't opvatten der wapenen, geweest was, de gantsche Spaansche nalaatenschap te verzekeren voor zynen Kleinzoon, zagt hy, by de handeling, van deeze nalaatenschap zo veel te bedingen, als hem mogelyk ware. Hy deedt de eerste opening tot handeling, in de jaaren 1705 en 1706, toen de wapenen der Bondgenooten, byna overal, gelukkiglyk gevoerd waren geweest. Zyne Staatsdienaars booden veel uit, om de Bondgenooten, en de Staaten inzonderheid te beweegen tot handeling. Zy vonden, hier, de gemoederen der voornaamste Leden van den Staat, byzonderlyk die van Amsterdam, niet ongeneigd tot vrede. Doch de Engelsche Staatsdienaars stonden zo sterk op 't voortzetten des oorlogs, dat de handeling langzaam voortging. De voorspoed van de wapenen der Bondgenooten, in de volgende jaaren, bragt Frankryk, eindelyk, tot een besluit, om Spanje en de Indien over te geeven. Hierop werdt de handeling hervat, te Geertruidenberg, daar men alleenlyk verschilde, over de verzekering, welke de Bondgenooten begeerden, dat de Koning zyn woord houden zou. De verandering in de hooge Amptenaars, aan 't Engelsche Hof, gaf den Franschen gelegenheid, tot byzondere handeling met de Engelschen. De byeenkomst te Geertruidenberg werdt afgebroken. 't Krygsgeluk liep den Franschen mede in Spanje, en zy sचेpten hoop,

1712. om, eerlang, beter voorwaarden te bedingen voor Koning Filips, dan zy, te vooren, zelve hadden voorgeslagen. De dood van Keizer Jozefus, en de poogingen der Bondgenooten, om Koning Karel tot Keizer te doen verheffen, vermeerderden deeze hoop. Men hielt, aan 't Fransche Hof, voor zeker, dat veelen der Bondgenooten Karel niet gaarne te gelyk Keizer en Koning van Spanje zouden zien. Men zag, derhalve, kans, om verdeeldheid te verwekken onder de Bondgenooten. De bedekte handeling aan 't Engelsche Hof slaagde gelukkiglyk. De nieuwe Engelsche Staatsdienaars volgden andere maatregels, dan de ouden gedaan hadden. Kortom, het Engelsche Hof verbondt zig, heimelyk, met het Fransche, om eenpaarige maatregels te neemen, tot bevordering der algemeene Vrede. Frankryk stelde zig voor, van de Spaansche nalaaftenschap, zo veel als mogelyk was, te verkrygen of te houden voor zynen Kleinzoon, en voor den Keurvorst van Beieren. Ook zocht de Koning, voor zig zelve, hersteld te worden, in 't bezit van eenige verlooren' Plaatsen, in de Fransche Nederlanden en elders. En om Groot-Britanje en de Staaten te beweegen tot het begunstigen van 's Konings oogmerken, werden deezen twee Mogendheden, die het diepst in den oorlog waren ingewikkeld geweest, eerlang, eenige voordeelige beloften gedaan; die men egter intrekken of uitbreiden kon, naar dat de Vredehandeling loopen zou.

Groot-Britanje, De Koningin van Groot-Britanje was, voor zy, op 't einde des jaars 1710, de Torys in 't bewind stelde, zeer geneigd geweest, tot het voort-

voortzetten des oorlogs: doch, na dien tyd, veranderde zy t'eenmaal van gedagten. De nieuwe Staatsdienaars, 't zy, gelyk geloofd werdt, gewonnen door Frankryk; 't zy toeleg maakende, om den Pretendent voor opvolger der Koninginne te doen erkennen; 't zy, gelyk zy voorgaven, waarlyk oordeelende, dat het Ryk vrede nodig hadt; meenden te moeten arbeiden, tot bevordering der Vrede, en, ten dien einde, in heimelyke handeling te moeten treden met het Fransche Hof. De oorlog hadt Groot-Britanje, inderdaad, schatten, en sedert het jaar 1706, zo sommigen melden (o), over de dertig millioenen ponden sterlings gekost. De krygskosten waren, van jaar tot jaar, vermeerderd, en men rekende het volk onmagtig, om zulk een' zwaaren last langer te draagen (p). Men klaagde, daarenboven, dat de Bondgenooten, en de Staaten in 't byzonder, de Koningin voor verre de meeste kosten des krygs lieten zorgen, en hun beloofd aandeel in die kosten niet opbragten. Door zulke redenen, welken men, in gedrukte schriften, verspreidde onder 't gemeen, zocht men 't volk wars te maaken van den oorlog, en te vervullen met misnoegen tegen de Bondgenooten. De Koningin zelve liet 'er zig door overhaalen, om de hand te leenen aan 't bevorderen der Vrede. Ook zocht men haar afgunst in te boezemen tegen de Staaten, als of deezen zig te magtig zouden gemaakt hebben in de Nederlanden, zo de oorlog nog langer geduurd hadt,

(o) BOLINGBROKES *Letters on History*, Vol. II. p. 116.

(p) BOLINGBROKE *ibid.* p. 66.

1712

hadt, en, behalven eene sterke Barriere, niets beoogden, dan den welstand van hunnen Koophandel, welke niet bloeijen kon, zonder dien van Groot-Britanje te benadelen. De Koningin neigde, hierom, tot vrede, en heimelyke handeling met Frankryk, die haar gelegenheid gaf, om merkelyke voordeelen te bedingen voor den Engelschen Koophandel, en in 't bezit te blyven van Gibraltar en Port Mahon, waardoor zy de Scheepvaart haarer onderzaaten in de Middellandsche zee verzekeren, en die van andere volken belemmeren kon. De Slaavenhandel en eenige Plaatsen in Noord-Amerika zocht zy, insgelyks, te verkrygen. De belangen der Bondgenooten scheenen den Engelschen Staatsdienaaren minder ter harte te gaan, naar maate dat zy meer kans zagen, om de meesten van deeze byzondere voordeelen voor Groot-Britanje te verwerven, by 't sluiten eener algemeene Vrede; hoewel de Engelsche Gevolmagtigden op de Vredehandelingen, by hunne Instructien, gelast waren, op de voldoening van het Huis van Oostenryk, den Koning van Portugal, den Koning van Pruissen, den Keurvorst van Hanover, den Landgraaf van Hessen-Kassel, den Hertog van Savoje, en ook van de Vereenigde Staaten aan te dringen. Doch ten opzichte van deeze laatsten, moesten ze te wege brengen, dat hun alleenlyk eene Barriere tegen Frankryk, niet tegen Groot-Britanje, werdt afgestaan; en gevolgelyk, dat hun belet mogt worden, bezetting te leggen in Nieuwpoort, Dendermonde, het Kasteel van Gend, en diergelyke Plaatsen: of zo zulks geschiedde, dat de Eng-

gelfchen egter, altoos, van den vryen toegang tot alle de Nederlanden verzekerd mogten worden. Ook was hun gelast, zorg te draagen, dat den Staaten geene vryheid gelaaten werdt, om zo veel krygsvolk, als zy wilden, te brengen in de Barriere Plaatsen, dan, in geval zy, door Frankryk, met de wapenen aangetast of gedreigd werden (q): alle welke bepaalingen aanliepen tegen het Verdrag van Barriere, in den jaare 1709, tusfchen de Koninginne en de Staaten geflooten (r). Voorts, moesten ze wel tragten te bewerken, dat den Staaten de Lyst der Regten van den jaare 1664 vergund, en de belasting van vyftig ftuivers van 't Vat in Frankryk, vernietigd werdt; doch niet, dan na dat de Barriere der Staaten geregeld zou zyn, naar de inzigten van het Engelsche Hof (s), welk, uit het vorderen van inkomende regten, in Rysfel en in andere overwonnen' Steden, opmaakte, dat hun Koophandel in de Spaansche Nederlanden veel ftondt te lyden, zo de Staaten volftrekk' meester bleeven van deeze Steden (t). Men mag, uit dit alles, afneemen, wat de Staaten van eene Vredehandeling, waarop de Engelschen zo veel invloed hadden, konden te wagten hebben.

Zy hadden den oorlog begonnen, om te voorkomen, dat het Huis van Bourbon, welks magt, federt eene halve eeuw, zo geweldig aangegroeid was, niet te gelyk in het bezit raak-

1712

en de
Staaten.

(q) Zie de Infr. in 't Rapp. van 't Geh. Comm. II. Deel, Eyl. N. XII. bl. 46.

(r) Zie hier voor, bl. 346.

(s) Infr. als boven, bl. 52.

(t) Mus'. van den Exr. Envoyé Buys van 15 Decemb. 1711 van den Fisk. VAN DER DUSSEN van 18 Dec. 1711.

1712. raakte van Frankryk en van de uitgestrekte Spaansche heerschappyen: waaronder ook de Nederlanden, die aan hunnen Staat grensden, en met welken zy, van ouds, als één Lighaam plagten uit te maaken, begreepen waren. Zy hadden zwaare schatten gespild, en zig diep in schulden gesteken, om den kryg, tien jaaren lang, sterk door te zetten; en 't was hun en den overigen Bondgenooten gelukt, het grootste gedeelte der Spaansche Nederlanden te bemagtigen, en zelfs verscheiden' Steden, by voorgaande Verdragen, aan Frankryk afgeftaan, op deeze kroon te veroveren. Zy hadden de Spaansche Nederlanden, na de Munstersche Vrede, altoos aangemerkt, als eenen Voormuur voor hunnen Staat, byzonderlyk, tegen Frankryk; doch, onder de zwakke Regeering van Karel den II. ondervonden, dat zy, door deezen Voormuur, niet genoeg beschermd werden, zo zy zig 't regt niet verwierven, om bezetting te mogen leggen in de sterke Plaatsen. Ook was 't hun, ten tyde van Karel den II. en zelfs nog na 't sluiten der Ryswyksche Vrede, toegelaaten geweest (u). In 't Verbond, welk zy, in 't jaar 1701, met den Keizer en Groot-Britanje, slooten, was beraamd, dat men, met vereenigde magt, de Spaansche Nederlanden zou zoeken te overweldigen, om den Staaten, uit dezelve, by 't sluiten der Vrede, eene bekwaame Barriere te doen afstaan (y). Toen Frankryk, in 't jaar 1706, de Staaten tot handeling wilde beweegen, lieten de Franschen zig verluiden, dat zy de Staaten

in

(u) Zie hier voor, bl. 68, 71.

(y) Zie hier voor, bl. 92.

in 't bezit der Spaansche Nederlanden wilden doen stellen, met magt om ze zelfs den Aarts-herthoge Karel af te staan (w). De Staatſchen hadden ooren naar deezen voorſlag. Doch van toen af, begonden de Engelschen argwaan tegen hen op te vatten, en hun het bezit der Nederlanden te misgunnen. Ook werdt hun, by het Ontwerp der voorafgaande punten van den jaare 1709, ſlegts een bepaald getal van Plaatsen in de Spaansche Nederlanden, tot eene Barriere, beloofd (x), zonder dat duidelyk blyke, of hun de opperſte magt over deeze Plaatsen werdt toegestaan, of niet. Het Verdrag van Barriere ſpreekt weinig klaarer: alleenlyk, wordt 'er in gezeid, dat men alle de Spaansche Nederlanden zou ſchikken tot eene Barriere voor de Staaten; die egter maar in eenige Plaatsen bezetting zouden mogen leggen, en omtrent de overigen, zig verdraagen met Koning Karel (y). Ook hadden de Koningin van Groot-Britanje en de Staaten, ſchoon op den naam van Koning Karel, de Spaansche Nederlanden, zo ver ze hun in handen gevallen waren, doen regeeren door hunne Gevolmagtigden, die te Brusſel vergaderden, en gezamenlyk de opperſte magt der Landen vertoon- den. Deeze Gevolmagtigden maakten, ſomtyds, zelfs verandering in de Regeering, herſtellende, onder anderen, in 't begin des jaars 1709, den geheimen Raad, die, te vooren, afgeſchaft geweest was (z). Ook was 'er, in

Tegen-
woordi-
ge ſtaat
van de
Regeer-
inge der
Spaan-
ſche Ne-
derlanden.

(w) Zie hier voor, bl. 292.

(x) Zie hier voor, bl. 330.

(y) Zie hier voor, bl. 347.

(z) Folez LAMBERTI Tom. V. p. 475—481.

1712. in Wynmaand des jaars 1711, nog een nieuw Reglement gemaakt op de Regeering, getekend door den *Graave van Orrery* en den Heere *Johan van den Bergh*, Gevolmagtigden der Koninginne en der Staaten, welk, door den Raad van Staate der Spaansche Nederlanden, aangenomen was, zover het met hunnen Godsdienst en der Landen voorregten overeenkwam (a). Doch hieruit bleek wel, dat de Staaten eenig gezag zогten in de Spaansche Nederlanden; maar te gelyk, dat zy Koning Karel nog voor wettigen Heer derzelven erkenden. Zy begeerden, waarfchynlyk, de opperste magt over eenige Steden, die hun tot eene Barriere konden dienen. Maar Frankryk en Groot-Britanje waren 't, heimelyk, genoegzaam eens, om hun alleenlyk te doen afftaan het regt om bezetting te leggen in eenige sterke Plaatsen, welker getal zy nog meer zогten te bepaalen, dan, by het Verdrag van den jaare 1709, en by de voorafgaande punten deszelfden jaars, gefchied was. Het regelen deezer Barriere was, derhalve, één der voornaamste punten, welken de Staaten, te Utrecht, te verhandelen hadden. Hier kwam 't punt van den Koophandel by, welken zy, gaarne, op den voordeeligsten voet, hersteld zagen, in Frankryk en in Spanje. Lodewyk de XIV. hadt hen dit, reeds voor lang, doen hoopen. Doch zy werden 'er, onder de hand, in gedwarsboomd, door de Engelschen, die de Vredehandeling bestierden. Zy zогten, daarentegen, met de Engelschen, te

(a) Act. de la Paix d'Utrecht, Tom. II. p. 399. DU MONT
Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 281.

te deelen, in den Slaavenhandel, het Zuidzeefchip en andere voordeelen, welken deezen, voor zig, wilden bedingen (b). Zelfs gaat hun na, dat zy toeleg maakten, om, nevens de Engelschen, bezetting te houden, in Gibraltar en Port Mahon (c): hoewel my hiervan niets gebleeken is. Wyders, hadden zy luttel belang, om Koning Filips te doen ontzetten van de Kroone van Spanje, na dat Koning Karel tot Keizer verheeven was, hebbende zy zig, by het tweede Verdrag van Verdeelinge, in den jaare 1700, reeds verbonden, niet te zullen gedoogen, dat de Kroon van Spanje gedraagen werdt, door eenen Roomsche-Koning of Keizer (d). Voor de voldoening hunner Bondgenooten, zorgden zy, eindelyk, zo veel, als het gemeen of hun byzonder belang schein te vorderen, of de loop der handeling te toelieten: waarin zy, gelyk sommigen, al vroeg, voorzagen (e), genoegzaam, genoodzaakt werden, de leiding der Engelschen te volgen.

De geringe verwagting, welke men, hier te Lande, van de Vredehandeling hadt, zo lang de tegenwoordige Engelsche Staatsdienaars 't bewind in handen hielden, hadt de Staaten doen besluiten, den Heer Buys, die tot Gevolmagtigde benoemd was, terstond, herwaards te ontbieden, om by 't openen der handeling tegenwoordig te zyn, en, door zyne bekwaamheid, ware 't mogelyk, te voorkomen, dat de Engelschen

XI.
Handeling van
Prinse
Eugenius
aan 't Engelsche
Hof.

(b) Misstiven van den Raadp. HEINSIUS van 24 Nov. en 3 Decemb. 1711.

(c) See BOLINGEROKES Letters Vol. II. p. 127, 128.

(d) Zie hier voer, bl. 31.

(e) Misstive van den Penf. DE LA BASSECOUR van 7 Dec. 1711

1712.

schen zig, van 't begin af, meester der handelinge maakten. Daarentegen, zondt Keizer Karel den Prins Eugenius naar 't Engelsche Hof, met last, om sterker ondersteuning van 't Bondgenootschap aan te bieden, dan Keizer Jozefus verschaft hadt, zo men den oorlog rustig wilde voortzetten (f). Doch hy werd koel bejegend van de Koninginne, en genoot naauwlyks eenige beleefdheid, dan van hun, die thans buiten bewind waren (g). Ook onderfelde hy, in 't weinige, dat hy, met de Koninginne, en met de Engelsche Staatsdienaars, handelde, altoos, dat de Keizer, volgens de Verdragen, in 't bezit van Spanje gesteld moest worden: 't welk, aan 't Engelsche Hof, zeer onredelyk scheen; en 't welk verscheiden' Bondgenooten nimmer gedoogd zouden hebben. Hy kwam, in Louwmaand, in Engeland, en bleef 'er twee maanden: waarna hy te rug keerde, naar den Haag. Buys was, kort voor 's Prinsen aankomst, van Londen vertrokken. De Engelsche Staatsdienaars hielden den Prins en hem verdagt, dat zy, gedurende hun verblyf in Engeland, gearbeid hadden, om de Whigs wederom in aanzien te helpen, zig, hiertoe, bedienende van middelen, die by 't Hof zeer schandelyk geoordeeld, en den Heere Buys, voor zyn vertrek, door den Graave van Oxford, scherp genoeg, in 't aangezigt, verweeten werden (h). Doch wat hy tot zyne verdedi-

Hy en Buys, worden, ten Hove, verdagt gehouden.

(f) *Mémoire van den Penf. DE LA BASSECOUR van 22 Dec. 1711.*

(g) *LINDAL Vol IX. [or XXIV.] p. 204—207, 210. Hist. de la Paix d'Utrecht, t. 2, 229, 240. LAMBERTI Tom. VII. p. 1—4, 370—388. Mémoires de TORCY. Tom. III. p. 251—276.*

(h) *Mémoire van den Readv. HEINSIUS van 28 Decemb. 1711. BOLINBROKES Letters on History, Vol. II. p. 126, 127, 134.*

diging inbragt, en welke byzonderheden hem al te last gelegd werden, is niet tot myne kennisfe gekomen. Alleenlyk vindt ik, dat hy beschuldigd werdt, als hadt hy zig gemoeid met de raadpleegingen in 't Hogerhuis, en 't befluit van het zelve doen vallen naar den zin der Whigs (i). Sommigen meenen, dat hy, hierin, zynen last gevolgd hadt, tegen zynen zin (k). Doch ik vind niet, dat hy eenigen byzonderen last gehad heeft, dan om te ondertasten, wat 'er geheims tusfchen Frankryk en Groot-Britanje gehandeld, of geslooten was: waaromtrent de Graaf van Oxford hem, met de sterkfte betuigingen, hadt verzekerd „ dat de „ Koningin in geene wederzydsche verbindte- „ nis met Frankryk was getreden; schoon Me- „ nager daartoe zeer gearbeid hadt; van de „ Engelsche Staatsdienaars begeerende, dat „ men hem flegts een enkel woord in 't oor „ byten zou (l).” Ook hadt de Gezant, in gevolge van deezen zynen last, de meeste byzondere punten ontdekt, die Groot-Britanje, voor zig, zocht te bedingen (m); of reeds bedongen hadt. Wy hebben ze, hier voor (n), uit egte stukken, opgegeven. Ondertusfchen, voorfpelde de bejegening, die de Heer Buys (o) en Prins Eugenius zelf, in Engeland ontmoet

1712.

(i) *Miffive van den Griffier FACEL van 25 Dec. 1711.*(k) BOLINGBROKE *ibid.* p. 134 *Voiez aussi Memoir. de TORCY,* Tom III. p. 137. 163, 176, 193, 221, 223, 236, 246, 276.(l) *Resol. Gener. Jovis 14 January 1712. MS.*(m) *Bladz. 412.*(n) *Misl. van den Hre VAN WASSENAAR - DULVENVOORDE van 10 Noy. 1711.*(o) *Zyne eigen' woorden zouden geweest zyn, dites moi seulement un petit mot à Porcille.*

1712. moet hadden, luttel goeds van de Vredehandeling te Utrecht.

XII. Terwyl de Gevolmagtigden in dæze Stad byeen kwamen, befpeurde men, aan verfcheiden' uitdrukkingen der Franschen, dat zy zig zelve hielden voor meesters van de handelinge. De Wethouderfchap van Utrecht, de Fransche Gevolmagtigden verwelkomende, hadt verklaard, blyde te zyn, dat men zou beginnen te handelen van Vrede: waarop Menager, half glimlagchende, gezeid hadt, *Hoe! verlangen de Hollanders dan ook naar Vrede?* D'Huxelles ook, den Bifchop van Bristol begroetende, zeide, *ik geef u myn hand, en de---*. Hier hieldt hy op, verzwygende, zo men meende, het woord *Vrede* (*o*): welk, zo hy 't geuit hadt, te kennen gegeven zou hebben, dat Frankryk zig nog in ftaat oordeelde, om den Bondgenooten de Vrede aan te bieden. Wyders, fchikte men zig, om de onderhandelinge fpoedig te beginnen, en, ware 't mogelyk, de Vrede te fluiten, voor dat het jaargetyde toeliet, dat men den veldtogt opende. Men ontwierp een Reglement op de plegtigheden, met welken men vergaderen zou, en tot bewaaringe der ruste, onder zulk een groot getal van vreemdelinge, als men te Utrecht verwagtte. Men maakte eenige andere fchikkingen van klein belang (*p*). De Franschen en Engelfchen verfpredde, midlerwyl, dat de Vrede, in Grasmaand, getekend zou zyn; doch de Staatschen voorzagen niet, dat men, in zulk een'

(o) LAMBERTI *Tome VII. p. 7.*

(p) Verbaal der Plenipotentiar, tot de Vredch. te Utrecht. *M.*

een' korten tyd, den Keizer en den anderen Bondgenooten genoeg zou kunnen geeven; en waren afkeerig van 't sluiten eener afzonderlyke Vrede, waartoe de anderen neigden. De eerste byeenkomst werdt gehouden, op den negenentwintigsten van Louwmaand, in eene groote zaal van 't Stadhuis: schoon 'er, behalve de Fransche, Engelsche en vier Staatsche Gevolmagtigden, geene anderen dan die van Savoje tegenwoordig waren. De Bisshop van Bristol deedt de eerste aanspraak, waarin hy de Franschen vermaande, om hun algemeen ontwerp, duidelyker en byzonderer, te verklaren: het welk zy aannamen, onder beding, dat de Bondgenooten hunne aanmerkingen daarop ook byzonderlyk zouden inleveren (q). De Keizerfchen, die nog in den Haage waren, vonden vreemd, dat de Engelschen zig, van 't begin der handeling af, gedroegen als middelaars. Men kwam wel overeen, dat de Bondgenooten, eerst met de Franschen, en daarna onderling zouden handelen (r); doch de Torcy schreef, eerlang, aan S. John „ dat 'er „ geene genoegzaame verstandhouding was, „ tuschen de Fransche en Engelsche Gevolmagtigden, te Utrecht; dat de Koning den „ zynen gelast hadt, in een volmaakt vertrouwen om te gaan met de Gevolmagtigden „ der Koninginne van Groot-Britanje, en dat „ hy wenschte, dat haare Majesteit den Bisshop van Bristol en den Graave van Straf- „ ford

1712.

(q) Verhaal als boven. MS.

(r) LAMBERTI *Ann.* VII. p. 3—13. Hist. de la Paix d'Utr. p. 246, 247.

5782. „ford gelyk bevel geliefde te geeven (s).” En federt verscheenen de Franschen zeldzaam in de algemeene byeenkomsten der Bondgenooten, in welken de Engelschen, eerlang, het ampt van middelaars, in der daad, schoon niet in naam, op zig namen.

De Franschen verklaaren hun algemeen Ontwerp nader.

De Franschen hadden, midlerwyl, eene Wapenschorsing voorgeslaagen, die van de hand geweest was. Men drong hen op 't openen van hunne meening, over de algemeene en duistere Vredepunten, door Menager getekend, en den Bondgenooten medegedeeld, door de Koninginne van Groot-Britanje (t). Doch zy draalden met antwoorden, tot dat zy de Akte ontvangen hadden, by welke Koning Filips de Spaansche Nederlanden afftondt aan den Keurvorst van Beieren (u). De Keizerfche en eenige andere Gevolmagtigden, onder dit draalen, te Utrecht zynde aangekomen; leverden de Franschen, op den elfden van Sprokelmaand, een ontwerp over, welk de Gevolmagtigden der Bondgenooten met zig naar hun vertrek namen, daar zy 't lazen en van deezzen inhoud vonden: „De Koning zou, by „het tekenen der Vrede, de tegenwoordige „Koningin van Groot-Britanje en de vastge- „stelde opvolging in dat Ryk erkennen. Hy „zou, terstond na 't sluiten der Vrede, de „Vestingwerken van Duinkerken slegten, „mids hem daarvoor vergoeding geschiedde.

„ S.

(s) Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 26. Memoirs de Turcy. Tom. III p. 150. 250.

(t) Zie hier voor, bl. 413.

(u) LAMBERTI Tom. VII. 2. 14.

„ S. Christoffel, de Straat en Baai van Hud- 1712.
 „ fon, Akadia, Port Rojal en Terreneuve, uit-
 „ genomen het Fort Plaifance en het regt om
 „ aldaar te visfchen en visch te droogen, zou-
 „ den aan Groot-Britanje afgeftaan worden.
 „ Men zou, voor of na de Vrede, overeen-
 „ komen, wegens een Verdrag van Koophan-
 „ del, waarvan de voordeelen, voor de beide
 „ volken, zo na doenlyk, gelyk ftaan zouden.
 „ De Spaanfche Nederlanden, die aan den
 „ Keurvorst van Beieren waren afgeftaan, zou-
 „ den tot eene Barriere dienen, voor de Ver-
 „ eenigde Gewesten: waarby de Koning voe-
 „ gen zou Veurne, Veurner-Ambagt, de
 „ Knokke, Yperen met deszelfs Kasselrye, en
 „ Meenen met deszelfs Roede, midf hem
 „ daar tegen, tot eene Barriere voor Frankryk,
 „ werden te rug gegeven Aire, S. Venant,
 „ Bethune en Douai, met derzelver onderhoo-
 „ righeden. De Koning zou toeftaan, dat de
 „ Staaten bezetting lagen in de Barriere-Plaaf-
 „ fen, ten koste van 't Land, en zo fterk als
 „ zy geraaden zouden vinden. Tot vergoe-
 „ ding voor deezen afftand en voor 't flegten
 „ van Duinkerken, vraagde de Koning Rys-
 „ fel en Doornik, met derzelver onderhoo-
 „ righeden. De Barriere tufchen Frankryk en
 „ de Staaten dus geregeld zynde, zou de Ko-
 „ ning hun de voordeelige Lyst der Regten
 „ van den jaare 1664 toeftaan, met uitzonde-
 „ ring alleenlyk van zes foorten van Koop-
 „ manfchappen, omtrent welker regten, men
 „ nader overeenkomen zou, midf zy de vyf-
 „ tig fluivers van 't vat van de fchepen hun-
 „ ner onderzaaten, die uit de Vereenigde Ge.

„ wes-

1712. „ westen, of uit vreemde Landen, in Frank-
 „ kwamen, bleeven betalen. De Koning zou
 „ zig verbinden, dat de Staaten en alle de
 „ andere Mogendheden, omtrent den Koop-
 „ handel op Spanje en de Indien, zouden ge-
 „ handeld worden, als onder de Regeering van
 „ Karel den II. Ook zouden de Franschen zig,
 „ ten opzigte van den handel op de Spaansche
 „ Indien, aan de Wetten van Spanje onderwer-
 „ pen. Zyne Majesteit stondt toe, dat alle de
 „ Mogendheden van Europa waarborgen blee-
 „ ven voor deeze beloften. Hy beloofde, dat de
 „ Koning, zyn Kleinzoon, deszelfs regt op Na-
 „ pels, Sardinie en Milaan, zou afstaan: van welk
 „ laatstgemelde Hertogdom hy toefondt dat de
 „ Hertog van Savoje het gedeelte, welk hem
 „ reeds afgegaan was, behouden mogt; mids
 „ het Huis van Oostenryk daartegen afftonde
 „ van alle verdere eischen op de Spaansche
 „ heerschappy, deszelfs Krygsvolk daaruit te
 „ rug trekkende, terstond na 't sluiten der Vre-
 „ de. De grenzen aan den Rynkant zouden
 „ gebragt worden op den zelfden voet, als voor
 „ den oorlog. Onder de gemelde voorwaarden,
 „ vorderde de Koning, dat de Keurvorsten van
 „ Keulen en Beieren, in derzelve goederen
 „ en waardigheden, hersteld werden: waar-
 „ tegen hy alle titels in Duitschland en in Pruis-
 „ sen, welken hy, tot hiertoe, niet erkend
 „ hadt, erkennen zou. De Koning en de Her-
 „ tog van Savoje zouden elkanderen te rug
 „ geeven, 't gene zy, in deezen oorlog, op
 „ elkanderen veroverd hadden. De zaaken van
 „ Portugal zouden, ten opzigte van Frankryk
 „ en Spanje, hersteld worden, op den zelfden
 „ voet,

„voet, als voor den oorlog. De Koning zou 1712.
 „gaarne met de Bondgenooten maatregels be-
 „raamen, om te voorkomen, dat een en de-
 „zelfde Vorst te gelyk Koning van Frankryk
 „en van Spanje ware. Alle de Verdragen,
 „federt het Munsterfche geflooten, zouden,
 „door het tegenwoordig Verdrag, bevestigd
 „worden, in alles, waarin nu geene verande-
 „ring gemaakt was (y).”

Zo dra was deeze Verklaaring niet gelezen, Misthoe-
 of de meeste Gevolmagtigden toonden zig zeer gen over
 misnoegd over den inhoud. De Engelschen zelve deze
 ven wenschten, dat men Doornik aan de Staa- Verklaa-
 ten gelaaten, en beloofd hadt, S. Venant te ring.
 zullen flegten; wanneer, dagten zy, de han-
 deling, in den beginne, een beter aanzien ge-
 had zou hebben. Zy spraken 'er, naderhand,
 over met de Franschen. Doch deezen waren
 zo ver van het uitbieden eeniger breeder voor-
 waarden, dat Menager klaagde, dat de Engel-
 fchen niet naarkwamen, 't gene zy hem, in En-
 geland, beloofd hadden. De Staatfchen, en
 Buys in 't byzonder, voerden dezelfde taal (w).
 Doch de Keizerfchen konden zig naauwlyks
 wederhouden van het maaken van fchampere
 aanmerkingen, op de Engelsche Staatsdie-
 naars (x).

En inderdaad, de Verklaaring der Franschen XIII.
 was zeer veel bekrompener, dan 't gene zy, Aanmer-
 te Geertruidenberg, hadden uitgebooden, en kingen
 op de-
 zelfs zeive,

(y) Refol. Holl. 12, 20 Febr. 1712. bl. 77. 109. *Voyez*
 LAMBERT Tom VII. p. 2. Rapp. van 't Geh. Comm. II. *Deel*,
Épl. N. XIII. bl. 59.

(w) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, bl. 50, 31.

(x) LAMBERTI Tom. VII. p. 23.

1712. — zelfs dan het algemeen Ontwerp, welk zy voor-
 gaven, nader te willen ophelderen. De Keizer-
 fchen zagen 'er in, dat men Karel den VI. dagt
 te ontzetten van de Spaanfche heerschappye,
 die hem reeds toegelegd was; en dat men hem,
 met eenen affand van Napels en Sardinie, wil-
 de paaijen, mids het Ryk daartegen een ge-
 deelte van Milaan overgave. Van dit alles had-
 den ze niets gelezen, in het algemeen Ontwerp,
 welk alleenlyk behelsde, dat Frankryk en Span-
 je, nimmer, door éenen Vorst, bezeten zou-
 den worden. Het regelen van de grenzen aan
 den Rynkant was ook nadeelig voor 't Keizer-
 ryk, zo 't gefchiedde, op den voet, als voor
 den tegenwoordigen oorlog. Den Savooifchen
 waren, by een afgezonderd punt van 't Ont-
 werp, te rug beloofd de Plaatsen, die, in den
 aanvang des Oorlogs, in 's Hertogs magt ge-
 weest waren, en nu door Frankryk bezeten
 werden, benevens nog eenige anderen, om-
 trent welken men nader overeenkomen zou:
 doch, by de verklaring van dit Ontwerp,
 werdt hun, tegen de wedergeeving van 't gene
 men op hen veroverd hadt, alles, wat zy van
 Frankryk gewonnen hadden, te rug gevraagd.
 De Staatfchen, zo zy ooit eenige verwagting
 gehad hadden, dat de kostbaarste en voorfpoe-
 digste oorlog, welken zy, na 't fluiten der Mun-
 fterfche Vrede, hadden gevoerd, hun de op-
 perste magt over een gedeelte der Spaanfche
 Nederlanden zou hebben verkreegen, zagen
 nu, dat men hen te vrede wilde stellen, met
 het regt om bezetting te mogen leggen in de
 sterke Plaatsen dier Nederlanden, mids zy en
 de andere Bondgenooten, daartegen, en te-
 gen,

gen het flegten van Duinkerken; Rysfel, Doornik, Douai en andere Vestingen, welker verovering hun zo veel gelds en volks gekost hadt, aan Frankryk te rug gaven. 't Verdrag van Koophandel, welk hun nu aangeboden werdt, was ook, ter oorzaake van de uitzonderingen, welken 'er in gemaakt werden, zeer veel na-deeliger, dan men hen hadt doen hoopen. Ook werdt de verklaring der Franschen, ter algemeene Staatsvergaderinge, en ter Vergaderinge van Holland, met verontwaardiging, van de hand geweezen (y). De Engelschen alleen, wetende, wat hun heimelyk aangeboden was, toonden het minste misnoegen; en zогten de andere Bondgenooten te doen gelooven, dat de Franschen wel nader aan de hand komen zouden, zo men voortvoere met handelen (z).

De Gevolmagtigden der Bondgenooten, op de Verklaring der Franschen, geen ander bescheid gegeven hebbende, dan dat zy 'er, den vyfden van Lentemaand, op antwoorden zouden, waren, in dien tusschentyd, oneenig geweest, of zy dit antwoorden, te gelyk of elk afzonderlyk, zouden doen: en zo 't eerste, of het antwoord, door de Keizerschen, of door de Staatschen, zou worden ingeleverd. Eindelijk, besloot men, dat elk zyne eischen afzonderlyk doen zou, en dat men dit voor een antwoord op de Verklaring van Frankryk zou doen doorgaan. 't Was klaar genoeg, dat een algemeen antwoord, waarin alle de Gevolmagtigden bewilligd hadden, de eensgezindheid der

1712.

Handeling over 't beantwoorden der Fransche Verklaringe.

(y) LAMBERTI Tom. VII. p. 23.

(z) LAMBERTI Tom. VM. p. 23.

1712 der Bondgenooten beter vertoond zou hebben. Doch hunne inzigten verschilden te veel: 't welk zelfs uit de byzondere eischen bleek. Zy werden, ten bestemden tyde, ingeleverd (a). En zo dra waren zy niet gelezen, of men zag duidelyk, dat de handeling veel langer duuren zou, dan men gehoopt hadt.

XIV. De Keizerfchen eischten „ alles te rug, wat
Eischen „ aan Frankryk, by de Munstersche, Nieuw-
der Kei- „ meegsche en Ryswyksche Verdragen, af-
zerfchen, „ gestaan was, benevens de gantsche Spaan-
„ sche heerschappy, de Nederlanden daar on-
„ der begreepen, buiten benadeeling, nog-
„ tans, van de Verdragen, met Portugal, Sa-
„ voje, Groot-Britanje en de Staaten, gesloo-
„ ten.” Zy vorderden, daarenboven „ ver-
„ goeding van schade, den Keizer en 't Ryk,
„ door Frankryk, aangedaan; voldoening, voor
„ hunne Bondgenooten, en byzonderlyk her-
„ stelling des Hertogs van Lotharingen.” Zy
„ behielden aan zig „ het regt, om hunne ei-
„ schen te veranderen en te vermeerderen;
„ doch booden egter aan, over dezelve,
„ nevens de andere Bondgenooten, te wil-
„ len handelen met de Franschen, zo dee-
„ zen, van hunne zyde, redelyker voorflagen
„ dedden (b).

der En- De Engelschen vorderden „ eene duidely-
gelschen, „ ker verklaring van de erkenenis der Pro-
„ testantsche opvolging, in het Huis van Ha-
„ nover, en dat Frankryk niemant anders voor
„ Koning of Koningin van Groot-Britanje er-
„ ken

(a) LAMBERTI *Tom. VII. p. 23—28.*

(b) *Voyez LAMBERTI Tom. VII. p. 38.*

„ kennen zou, dan die daartoe reeds by 't
 „ Parlement genoemd waren." Ook begeer-
 den ze „ dat zyne Allerchristelykfte Majesteit
 „ den Pretendent, terstond, uit Frankryk
 „ deedt vertrekken; dien hy nimmer eenige
 „ hulp, tegen de Koningin of haare opvol-
 „ gers, zou mogen bewyzen. Men zou, ter-
 „ stond, in onderhandeling treden, over een
 „ verdrag van Koophandel tuschen de twee
 „ Ryken. S. Christoffel, Terreneuve met
 „ Piaifance, Akadia met Port Rojal en 't ge-
 „ ne 'er verder toe behoorde, mitsgaders de
 „ Straat en Baai van Hudson en al 't Land, welk
 „ 'er van afhing, naar de Rivier S. Laurins
 „ toe moest aan Groot-Britanje afgegaan, en
 „ Duinkerken, met de Haven en Slaizen, ge-
 „ slegt en gedempt worden, zonder immer te
 „ mogen worden hersteld." Voorts, vorder-
 den ze „ voldoening voor de Bondgenooten,
 „ in overeenkomst met de Verbonden; erken-
 „ tenis van den Keurvorst van Hanover; ver-
 „ nietiging van het vierde punt der Ryswyk-
 „ sche Vrede, en eenige andere byzonderhe-
 „ den." Zy voegden 'er by „ dat zy zig, om-
 „ trent eenige gunsten voor de Protestanten in
 „ Frankryk, gedroegen aan het gene, zy hier-
 „ na, te gelyk met andere Bondgenooten, ver-
 „ zoeken zouden (c).”

De Gevolmagtigden van Portugal vorder- der Portu-
 den de gantsche Spaansche heerschappy, voor tugee-
 Keizer Karel den VI; alleenlyk eenige Lan- schen,
 den in Amerika, voor den Koning, hunnen
 Meester, begeerende, ten deele van Spanje,
 en

(c) *Voyez* LAMBERTI Tom. VII. p. 40.

1712. en ten deele van Frankryk (*d*). Die van Pruis-
 ———— fen eischten „ dat de Koning, hun Meester,
 der Pruis- „ in die hoedaanigheid, erkend werdt: ook
 fischen, „ voor Prinse van Oranje en van Neuf- chatel
 „ en Valengyn. Zy vorderden alle de goede-
 „ ren van het Huis van Chalons-Oranje van
 „ Frankryk te rug: ook dat Pruisfen in 't be-
 „ zit bleeve van de Stad Gelder en de Stad en
 „ Land van Erkelens.” Eindelyk, begeerden
 ze ook eenige voordeelen voor de Fransche
 Protestanten, die zig, onder 's Konings ge-
 bied, hadden nedergeslaagen; en, gelyk de En-
 gelschen gedaan hadden, de vernietiging van
 het vierde punt der Ryswyksche Vrede (*e*).
 der Sa- De Savooische Gevolmagtigden begeerden,
 vooi- „ dat het regt van zyne Koningklyke Hoog-
 fchen, „ heid tot de Spaansche nalaatenschap, onmid-
 „ delyk na het Huis van Oostenryk, erkend
 „ werdt; dat hy werdt hersteld, in 't bezit van
 „ zyn Hertogdom Savoje en van het Graaf-
 „ schap Nice; dat hem Exiles en Fenestrelles
 „ en eenige Valeien, over 't gebergte Genevre
 „ en anderen, tot eene Barriere werden afge-
 „ staan, benevens eenige Sterkten aan de gren-
 „ zen van Piemont.” Zy eischten nog eenige
 andere byzonderheden, met welken wy ons
 niet ophouden (*f*). Ook maakten wy geen ge-
 wag van de eischen der verbonden' Kreitsen,
 der Keurvorsten van Trier en van de Palts, des
 Bisshops van Munster, des Landgraafs van
 Hesen-Kasfel en des Hertogs van Wurtem-
 berg, om niet te ver uit te weiden. Alleenlyk,
 mer-

(*d*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 43.

(*e*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 44.

(*f*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 51.

merken wy, met een enkel woord, aan, dat de Landgraaf van Hefen-Kafel, Vader der Prinfefse Weduwe van Nafau-Oranje, onder anderen, vorderde „ dat de goederen van het „ Huis van Oranje, die thans in de magt van „ Frankryk waren, werden gefield onder 't „ bewind van de algemeene Staaten, als uit- „ voerders van den Uiterften Wille van Wil- „ lem den III, Koning van Groot-Britan- „ je (g).”

Doch de eifchen der Staatschen, die eerst, door den Heere Buys, ontworpen waren, moeten wy, wat byzonderer, voordraagen. Zy vorderden „ 1. Dat Frankryk, voor zig zelve en voor den Vorst of Vorften, zyne Bondgenooten, afftonde van alle regt op de Spaanfche Nederlanden, zo als dezelve, door Karel den II, bezeten waren, of moeten bezeten geweest zyn, ingevolge de Ryswykfche Vrede; dat hy hun, ten dien einde, Luxemburg en Namen en de Steden Charleroi en Nieuwpoort deedt in handen ftellen, om ze Keizer Karel over te geeven, zo dra zy, met hem, wegens hunne Barriere, en wegens den afftand van 't Over-Kwartier van Gelder, in gevolge de Munfterfche Vrede, zouden overeengekomen zyn. 2. Dat de Staaten Meenen, Rysfel, Douai en 't Fort de Scarpe, Orchies, Doornik, Aire, Terrouanne, Lilers, S. Venant, Bethune en Bouchain, met alle derzelve onderhoorigheden, zouden blyven bezitten, op gelyke wyze, als zyne Allerchristelykfche Majefteit „ dit

1712.

XV.
Eifchen
der Staat-
fchen.

(E) LAMBERTI Tom. VII. p. 57

1712. „ dit alles bezeten hadt. 3. Dát de Koning
 „ hun, behalve deeze Plaatsen, ook zou af-
 „ staan en overgeeven Veurne en Veurner-
 „ Ambagt, 't Fort de Knokke, Loo, Diks-
 „ muiden, Ypere, Belle, Merville, Waasten,
 „ Commines, Warwik, Poperingen, Kasfel,
 „ Valenchyn, Condé en Maubeuge, met al
 „ wat 'er onder behoorde; mids het hun vry-
 „ stonde, over alle de Plaatsen, in dit en in
 „ het voorige punt vermeld, te handelen en
 „ overeen te komen met den Keizer, zonder
 „ dat ooit eenigen deezer Plaatsen, of eenig
 „ gedeelte der Spaansche Nederlanden zou mo-
 „ gen komen aan de Fransche Kroone, of aan
 „ eenigen Prins of Prinses uit den Huize van
 „ Frankryk. 4. Dat zyne Majesteit niet zou
 „ beletten, dat de Staaten bezetting hielden
 „ in Huy, Luik en Bon, tot dat zy, desaan-
 „ gaande, met den Keizer en 't Keizerryk,
 „ zouden overeengekomen zyn. 5. Dat de
 „ * Lyst der Regten van 't jaar 1664, zonder
 „ eenige uitzonderingen, aan de Staaten zou
 „ worden toegestaan, en dat zy, ingevolge
 „ van het Ryswyksche Verdrag, van 't betaa-
 „ len van de vyftig stuivers van 't Vat zouden
 „ ontheeven worden. 6. Dat den vrienden der
 „ Fransche vlugtelingen in Frankryk mogt toe-
 „ gelaaten worden, met hunne goederen, her-
 „ waards te komen, en dat deeze vlugtelin-
 „ gen, als eigenlyke onderzaaten van den Staat,
 „ mogten worden aangemerkt.” Hier was by-
 „ gevoegd een verzoek om vryheid van Gods-
 „ dienst, voor de Gereformeerden in Frankryk.
 „ 7. Dat de Koning de Staaten, als Executeurs
 „ der Testamenten van wylen den Koning van
 „ „ Groot-

* Tarif.

„ Groot-Britanje en van wylen Prinse Fredrik
 „ Henrik, terftond na de Vrede, in 't bezit
 „ ftelde van het Prinsdom Oranje, en van de
 „ goederen van dit Huis. 8. Dat de Sterkten,
 „ Krebhoofden en Haven van Duinkerken ge-
 „ flegt en gedempt werden, zonder dat, daar-
 „ voor, eenige vergoeding zou behoeven ge-
 „ geven te worden. 9. Dat het vierde Arti-
 „ kkel der Ryswykfche Vrede tufchen het Kei-
 „ zerryk en Frankryk, behelzende, dat de
 „ Roomsch-Katholyke Godsdienst ftand hou-
 „ den zou, in de Plaatsen, die aan 't Ryk te
 „ rug gegeven werden, als vierkant ftydig
 „ met de Westfaalfche Vrede, zou vernietigd
 „ worden.” Eindelyk, begeerden ze, met al-
 „ gemeene woorden, voldoening voor hunne
 „ Bondgenooten, in overeenkomst met de Ver-
 „ bonden, aan zig behoudende het regt „ om
 „ hunnen eifch te verklaaren en te vermeer-
 „ deren, om de eifchen hunner Bondgenoo-
 „ ten, die nog niet op de Vredehandeling had-
 „ den kunnen verfchynen, in 't vervolg, over
 „ te leveren, en om de eifchen hunner Bond-
 „ genooten in 't gemeen, verder, te onder-
 „ fteunen (h).”

De vergelyking van alle deeze eifchen, met
 de verklaring der Franschen, toont, met éé-
 nen opflag, hoe verre partyen nog van elkand-
 eren waren. In de eifchen der Engelschen, is
 byzonder opmerkelyk, dat zy, terftond, met
 de Franschen, in onderhandeling willen tree-
 den, over een Verdrag van Koophandel: on-
 der

1712.

Aanmer-
 kingen
 op alle
 deeze
 Eifchen.

(h) Refol. Holl. 10 Maart 1712. bl. 128. *Votz* LAMBERTX
 Zan, VII, p. 46. en Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 441.

1712. der dekfel van welke handeling, zy ook ligtelyk over eene algemeene of byzondere Vrede handelen konden (*i*). Ook zогten zy, gelyk wy reeds hebben getoond (*k*), by zulk een Verdrag van Koophandel, voordeelen te bedingen, die afgunst verwekken moesten, onder hunne handeldryvende nabuuren, vooral, by de Staaten. Wy zien, daarenboven, dat, behalve de Keizerschen en de Portugeeschen, niemand der Gevolmagtigden vordert, dat de Keizer gesteld worde in 't bezit der Spaansche heerschappye. De Savooischen alleen onderstellen donkerlyk, dat hy 'er regt toe heeft; doch de Engelschen, Pruissischen en Staatschen reppen 'er geen woord van. Zo zeer waren de inzigten der Bondgenooten verandert, sedert dat Koning Karel tot Keizer verheeven geworden was. Zelfs hebben wy, te vooren (*l*), aangemerkt, dat Portugal en Savoje, eerlang, te kennen gaven, dat zy den Keizer, ongaarne, op den Spaanschen Troon zien zouden: waaruit af te neemen is, dat, 't gene zy thans verklaarden of ondersteunden, niet al te ernstig gemeend werdt.

Misnoegen der Keizerschen.

De Graaf van Sinzendorf hadt deeze koelheid, met weêrzin, bespeurd, en zyn best gedaan om de Engelschen en Staatschen te bewegen, tot het uitdrukkelyk vorderen der Spaansche heerschappye, voor den Keizer, 't welk, zeide hy, het oogmerk van het Groot Verbond des jaars 1701 en van den gantschen oorlog geweest was. Doch men hadt 'er geene ooren

(*i*) LAMBERTI *Tom. VII. p. 60.*

(*k*) Hier voor, *bl. 432.*

(*l*) *Bladz. 409.*

ooren naar gehad, en hem gepaaid met te zeggen „dat hy zig behoorde te vrede te houden, „ met eene vordering van voldoening voor de „ Bondgenooten, in overeenkomst met de „ Verbonden.” De Staatschen, en Buys in ’t byzonder hadden hem aangewezen „ dat „ Spanje en de Indien behoorden gevorderd te „ worden, door hen, die ’er onmiddelyk belang by hadden, en dat de wyze van handelen, door de Engelschen aangevangen, niet „ gedoogde, dat zy anders te werk gingen.” Sinzendorf hadt hierop gezeid, *dat deeze dag dan doodelyk zyn zou, voor het groot Verbond;* en was toen, nevens Konsbruk, misnoegd heen gegaan: ’t welk de Staatschen zo zeer scheen te treffen, dat zy de Engelschen overhaalden, om, nevens hen, mondeling, te verklaren „ dat zy, onder de Verbonden, in „ overeenkomst van welken, zy voor hunne „ Bondgenooten voldoening begeerden, ook „ de Verbonden begreepen, die opzigt hadden op Spanje en de Indien (*m*):” welke woorden egter, geenszins, behoefden te betekenen, dat zy Spanje en de Indien, welken zy Karel hadden toegelegd, toen hy Aartshertog van Oostenryk was, nog voor hem begeerden, na dat hy Keizer was geworden. Hadden zy zulk een’ meening gehad; zy konden wel klaarer gesproken hebben.

De Franschen, de eischen der Bondgenooten ontvangen hebbende, beloofden, binnen weinige dagen, te antwoorden; doch stelden ’t, van tyd tot tyd, uit, en verklaarden, ein-

1713.

XVI.
De Vredehandeling verflauwt te Utrecht.

(*m*) Rapp. van ’t Geh. Comm. II. Deel, Byl. N. XIV. bl. 63.

1712.

delyk , op den deruigften van Lentemaand,
 „ dat zy bereid waren , op de overgeleverde
 „ eifchen , met alle de Bondgenooten , in mon-
 „ delinge onderhandeling te treden; gelyk ,
 „ in voorgaande Vredehandelingen , en laat-
 „ ftelyk te Ryswyk , gebruikelyk geweest was.”
 Alle de Gevolmagtigden vonden dit vreemd (n),
 uirgenomen de Engelschen , die , reeds eenige
 dagen te vooren , naar hun Hof , gefchreeven
 hadden , dat de Franfchen wel deden , dat zy
 „ mondeling zogten te handelen , alzo 'er dan,
 „ vermoedelyk , zwaarigheden ontftaan zou-
 „ den , die den Gevolmagtigden der Bondge-
 „ nooten gelegenheid zouden geeven , om voor-
 „ te ftaan , dat men afzonderlyk handelde: 't
 „ welk , voegden zy 'er by , beter fchyn heb-
 „ ben zal , als het van hun , dan als het van
 „ ons voorgesteld wordt (o).” Doch de ande-
 re Gevolmagtigden verftonden , dat men , te
 Ryswyk middelaars gehad hadt , en hierom
 bekwaamer mondeling handelen kon. Zy wei-
 gerden dan , eenpaariglyk , anders dan fchrifte-
 lyk , te handelen. De Engelschen zelven fton-
 den 'er op , na eenig beraad. De Staaten na-
 men een bepaald befluit , om niet te blyven
 handelen , ten ware de Franfchen , fchriftelyk ,
 antwoordden. De Franfchen bleeven , daar-
 entegen , ftyf op hun ftuk ftaan. De yver , met
 welken de Vredehandeling begonnen was , ver-
 flauwde hierop , merkelyk. Men hielt nog
 byeenkomsten; doch men deedt geen' ftap tot
 bevordering der algemeene Vrede. De Engel-
 fchen

(n) Verbaal der Plenipotent. op de Vrede . MS.
 (o) Rapp. van 't Geb. Comm. I. Deel, bl. 35.

schen en Staatschen hadden eenig gesprek, over de Barriere, en over den Koophandel op de Wesindien. De eersten verklaarden, dat de Koningin de Staaten, in Spanje en in de Indien, wilde laten handelen, als ten tyde van Karel den II. en hun Dendermonde en Gend overgeeven, mids zy Oostende en Nieuwpoort behieldt. Doch 't voornaamste, waarover men handelde, betrof het vyftiende punt van 't Verdrag van den jaare 1709. waarby de Koningin zig verbonden hadt, den Staaten, in Spanje, zo groote voordeelen, ten opzigte van den Koophandel, te zullen doen toestaan, als den meest begunstigten volken. Dit punt moest, meenden de Engelschen, wat verzagt, en zo verklaard worden, dat het bestaan kon met het genot der byzondere voordeelen, welken zy, boven anderen, in Spanje, zогten. Doch de Staatschen gaven hier omtrent niets toe. Alleenlyk booden zy aan, omtrent den Slaavenhandel, tot verdrag genegen te zyn, zo men verklaarde, wat met deezen handel beoogd werdt; 't welk, van den Engelichen kant, by mangel van onderregtinge, nog niet geschieden kon, naar behooren. Evenwel, stonden zy 'er op, dat hun die handel gelaten werdt; wanneer zy hun best zouden doen, om den Staaten, in Frankryk, de voordeelige Lyst der Regten van 't jaar 1664 te bezorgen (p). Hierby bleef het, voor dien tyd. Voorts, viel 'er, in eenige weeken, niets voor van belang. De Franschen maakten geenen haast, om de Vrede-

1712.

(p) Verhaal der Plenipotent, tot de Vredch. bl. 23, 59—65, 67—70. MS.

1712. dehandeling voort te zetten, te Utrecht. Zy wisten, gelyk de Engelschen, ten deezen tyde, schreeven „ dat 'er, te Londen en te Ver- „ failles, met beteren uitslag, aan gearbeid „ werdt.” Harley en Gaultier kwamen, in 't begin van Grasmaand, te Utrecht, met een nieuw Ontwerp van Vrede, welk den Engelschen ter hand gesteld; doch zeer geheim gehouden werdt. De Engelschen kreegen, ten zelfden tyde, last, om niet meer te vorderen, dat den Staaten de Lyst der Regten van 't jaar 1664 vergund werdt (q); schoon zy 't hun, nogkort te vooren, beloofd hadden.

XVII. Midlerwyl, arbeidden de Engelsche Staats-
 dienaars, om hun beleid, tot bevordering der
 't Parle- Vrede, te doen goedkeuren by 't gemeen. Ten
 ment van Engeland dien einde, deeden ze schriften verspreiden,
 beschuldigt de waarin 't gedrag der Bondgenooten, scham-
 Bondge- perlyk, doorgestreeken werdt. Doch 't bleef
 nooten, inzonder- hierby niet. De Bondgenooten, met naame
 heid de de Keizer, Portugal en de Staaten, werden,
 Staaten. in 't Huis der Gemeenten, beschuldigd, dat
 zy hun aandeel in de beloofde manschap, op
 verre na, niet geleverd hadden. „ De Konin-
 „ gin hadt, zeide men, van 't jaar 1705 tot
 „ het jaar 1711, vyfenvyftigduizend negen-
 „ honderd drie en zeventig man, behalve der-
 „ tien Battaillons en agttien Esquadrons, Kei-
 „ zerlyke troepen, in Spanje geleverd, of on-
 „ derhouden. De Staaten, van 't jaar 1705
 „ tot het jaar 1708, niet boven de twaalfdui-
 „ zend tweehonderd man. Na 't jaar 1708,
 „ had-

(q) Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, II, 35, 36, 37, 38;
 39. LAMBERTI Tom. VII. p. 9 - 96.

„ hadden zy in 't geheel geene troepen naar 1712.
 „ Spanje gefchikt. In de Spaanfche Neder-
 „ landen, hadden zy, in alles, twintigduizend
 „ agthonderd zevenendertig man minder ge-
 „ leverd, dan zy verplicht waren. Zy hadden,
 „ in den aanvang des oorlogs, tot de krygs-
 „ kosten, zo veel opgebracht, als de Koningin;
 „ doch daarna hadt de Koningin honderddui-
 „ zend Ryksdaalers meer betaald, dan zy
 „ fchuldig was. Kortom, de Staaten hadden,
 „ ter zee, twee derde, en over 't geheel de
 „ helft minder opgebracht, dan zy behoorden.
 „ Het verbod van Koophandel met Frankryk
 „ was ook niet ftipt onderhouden, van der
 „ Staaten zyde (r).” Men leverde deeze be-
 „ fchuldigingen haarer Majesteit over, en men
 vorderde, onder anderen, dat, by de Vrede-
 handeling, zorg gedraagen werdt, dat nieu-
 woort, Dendermonde en 't Kasteel van Gend
 niet in de magt der Staaten kwamen, alzo dee-
 ze Steden veeleer eene Barriere tegen Groot-
 Britanje, dan tegen Frankryk waren: ook, dat
 de Staaten alleen bezetting in de Spaanfche Ne-
 derlanden mogten leggen, wanneer zy, van den
 kant van Frankryk, gedreigd of overvallen wer-
 den met oorlog. Men klaagde, in 't algemeen,
 over 't Verdrag van Barriere van den jaare 1709,
 welk men hielt nadeelig te zyn aan den Koop-
 handel en roem van Groot-Britanje; en men
 fchroomde niet, Townshend, die 't, zonder
 last, zeide men, getekend hadt; en allen, die
 haarer Majesteit de bekragtiging hadden aan-
 geraaden, voor vyanden des Ryks uit te maa-
 ken

(r) LAMBERTI *Tom. VII. p. 395.*

1713. ken (s). De Koningin, den yver der Gemeenten pryzende, beloofde tevens, dat zy last geeven zou, om te bearbeiten, 't gene men op haar begeerd hadt. Het Parlement besloot, hierop, geduurende den veldtogt deezes jaars, in de Nederlanden, te onderhouden de veertigduizend man, die reeds in 't begin des oorlogs derwaards gezonden waren, de tienduizend man, welken 'er, in 't jaar 1703, waren bygevoegd, en de vyftienduizend eenhonderd agtzenzeventig man, die, na 't jaar 1703, waren aangenomen; mids de Staaten zo veel troepen boven dit laatstgemelde getal, leverden, als de evenredigheid beliep van drie tegen twee.

*t Besluit
den Staa-
ten meer-
der last
van
Krygs-
volk op
te leg-
gen.

De Staa-
ten ver-
dedigden
zig om-
standig-
lyk.

De Staaten, kennis gekreegen hebbende van 't gene, in Engeland, ten hunnen nadeele gehandeld werdt, verzuimden niet, der Koninginne, door den Heere *Filips Jakob van Borselen van der Hooge*, hunnen buitengewoonen Gezant aan 't Engellsche Hof, te doen voorhouden „ dat de eisch der Koninginne, dat de „ Staaten, tegen de vyftienduizend eenhonderd agtzenzeventig man, zo veel man meer „ zouden leveren, als drie vyfde tegen twee „ vyfde beliep, op deeze onderstelling steunde, „ dat zy, in den aanvang des oorlogs, beloofd „ hadden, honderd en tweeduizend man te „ zullen onderhouden, in de Nederlanden; te „ weeten, zestigduizend man in 't veld, en „ twee-enveertigduizend, in de bezettingen; „ waartegen Groot-Britanje maar veertigduizend man verschaffen zou, in de Nederlanden; welk getal tegen dat van zestigduizend „ stondt,

„ stondt, als twee tegen drie; dat de troepen, 1712.
 „ in 't jaar 1703, nog met twintigduizend man,
 „ vermeerderd waren, die, ieder voor de helft,
 „ waren geleverd, door de twee Mogendhe-
 „ den; doch dat men, ten opzigte van de 15178
 „ man, na 't jaar 1703, verschaft door de Ko-
 „ ninginne, de eerstgemelde evenredigheid we-
 „ derom wilde waargenomen hebben. Dat de
 „ Staaten zo veele troepen op de been had-
 „ den, dat men hen, met geene reden, vergen
 „ kon, nog meer volks te leveren, terwyl haare
 „ Majesteit haare troepen verminderen zou;
 „ te minder, daar zy, van 't begin des oorlogs
 „ af, meer volks hadden onderhouden, dan
 „ zy verpligt waren; en daar 't getal der man-
 „ schap, waarover nu 't verschil viel, maar
 „ drie-enveertighonderd beliep, gelyk zy met
 „ eene byzondere Lyst beweezen (2). Dat zy,
 „ wyders, ook ten onregte werden beschul-
 „ digd, over 't niet opbrengen van hun aan-
 „ deel, in schepen, manschap en geld, inzon-
 „ derheid als men de magt van Groot-Britan-
 „ je vergeleeke met die van den Vereenigden
 „ Staat. Dat de Gemeenten onderfelden, dat
 „ de

(2) Volgens deeze Lyst, onderhieldt Groot-Britan-
 je tegenwoordig, in de Nederlanden - - 64597 man
 De Staaten - - - - - 123139

187736

Doch men beweerde nu, dat
 Groot-Britanje maar leveren
 moest - - - - - 60294 man
 En de Staaten - - - 127442

187736

waaruit bleek, dat Groot-Britanje niet meer dan 4303
 man te veel betaalde, en de Staaten zo veel te weinig.

1712. „ de fchepen der Staaten geleverd moesten
 „ worden, naar de evenredigheid van drie
 „ tegen vyf; doch dat men, in 't jaar 1703,
 „ beflooten hadt jaarlyks, wegens elks aan-
 „ deel in de toerustingten ter zee, overeen te
 „ komen. Dat, zoo men behoorlyk agt gave,
 „ op de fchepen, welken de Staaten, jaarlyks,
 „ in de Noordzee, zo wel als in 't Kanaal, en
 „ in de Middellandsche zee, onderhouden had-
 „ den, waarvan zy een' Lyst overzonden; men
 „ bevinden zou, dat zy volkomenlyk aan hun-
 „ ne verpligting hadden voldaan. Dat zy, ten
 „ opzichte van 't getal der troepen, onder gee-
 „ ne verpligting lagen, om dezelve altoos te
 „ onderhouden, in die evenredigheid, als zy
 „ ze, in den aanvang des oorlogs, onderhou-
 „ den hadden; hoewel, als men het Krygsvolk,
 „ welk in bezetting lag, mede rekende, gelyk
 „ behoorlyk was, zy veel meer manfchap had-
 „ den onderhouden, dan zy verpligt waren.
 „ Dat zy, federt het jaar 1706, uit de Spaan-
 „ fche Nederlanden, flegts 1590916 guldens
 „ aan inkomften getrokken hadden, voor wel-
 „ ke geringe fomme, zy de Vestingwerken der
 „ sterke Plaatsen niet hadden konnen onder-
 „ houden. Uit de Stad en Kafelry van Rys-
 „ fel, met Douai, Orchies en 't gene 'er meer
 „ onder behoorde, zekerlyk de rykfte over-
 „ winst uit de Nederlanden, hadt Frankryk,
 „ voorheen, niet boven agtmaalhonderddui-
 „ zend guldens Vlaamsch geld, toen twaalf
 „ ten honderd minder waardig, dan het Hol-
 „ landsch, jaarlyks getrokken. Dat de Staaten,
 „ tot den kryg in Spanje en Portugal, drie-en-
 „ twintigduizend agthonderd zeven man ge-
 „

„ leverd hadden; schoon zy, volgens de Ver-
 „ dragen, maar vierduizend man leveren moes-
 „ ten, en voorts den oorlog voeren uit al hun
 „ vermogen; gelyk zy gedaan hadden. Dat de
 „ Gemeenten beweerden, meer dan 1107096
 „ ponden sterlings, tot buitengewoone krygs-
 „ kosten in de Nederlanden, te hebben opge-
 „ bragt; doch dat de Staaten, tot die kosten,
 „ hadden gedraagen 65861821 guldens, en
 „ derhalve 53683765 guldens meer dan Groot-
 „ Britanje, wanneer men ieder pond sterlings
 „ op elf guldens rekende; schoon zy wel wis-
 „ ten, dat Groot-Britanje ook veel, in de
 „ krygskosten van Spanje en Portugal, hadt
 „ gedraagen. Dat de onderstandgelden aan
 „ uitheemsche Mogendheden, ook door de
 „ Staaten, voor derzelver aandeel, waren op-
 „ gebragt; immers zo ver hun vermogen, in
 „ vergelyking van dat van Groot-Britanje, kon
 „ toereiken; behalve dat haare Majesteit het
 „ betaalen van eenige onderstandgelden, vry-
 „ williglyk, op zig genomen hadt. Dat de Ge-
 „ meenten, eindelyk, eenige verkeerde stel-
 „ lingen voortbragten, raakende het Verdrag
 „ van Barriere van 't jaar 1709, welk Verdrag
 „ behoorlyk geslooten en bekragtigd was: waar-
 „ om men zig aan het zelve dagt te houden,
 „ zonder zig te vermoeijen met het wederleg-
 „ gen deezer stellingen (t).”

De Gezant van Borselen, de redenen der De Ko-
 Staaten, schriftelyk, hebbende overgeleverd^{ningin}
 aan de Koninginne, ontving daarop, eerlang, beant-^{woordt}
 een kort antwoord, in geschrifte, behelzen^{de} Sta-
 de

(t) *Voiez* LAMBERTI *Tom VII. p. 112, 408—434.*

1712. de „ dat men de kosten, die haare Majesteit,
 „ in Spanje en in Portugal, gemaakt hadt, te
 ten kort „ laag waardeerde, dat men, onderstellende,
 en fcherp. „ gelyk men deedt, dat elk draagen moest
 „ naar zyn vermogen, altoos zou oordeelen,
 „ dat Groot-Britanje te weinig, en de Vereenigde Gewesten te veel opbragten; dat
 „ het Huis der Gemeenten best wist, wat het
 „ volk draagen kon, en dat de lasten van het
 „ loopende jaar gebragt waren, op den voet,
 „ en onder de voorwaarden, waar van den
 „ Staaten kennis gegeven was, en waarin geene verandering kon gemaakt worden.” Ten
 besluite, werdt verklaard „ dat de Koningin
 „ de Vereeniging tuschen haar en de Staaten
 „ aanzag, als het zekerite steunsel der gemeene zaake; waarom zy de oogmerken van
 „ eenige woelzieke geesten, die deezen band
 „ zогten te breeken, uit al haar vermogen,
 „ gedwardsboomd hadt, zullende zy, voorts,
 „ de voldoening der Staaten, op de Vredehandeling, bevorderen, zo ver zulks, buiten
 „ benadeeling haarer eigene onderzaaten, geschieden kon (u).”

XVIII. Omtrent drie maanden te vooren, hadt haare Majesteit den Heere Buys verklaard (v), en, sedert, den Staaten geschreeven, dat zy orde gesteld hadt, op het openen van den veldtogt. De Staaten verzogten, hierop, den Prins Eugenius, die uit Engeland te rug gekeerd was, dat hy zig naar het Leger begeeven wilde, gelyk hy, voor 't einde van Grasmaand, deedt.

De

(u) Voiez LAMBERTI Tom. VII. p. 434.

(v) Verbaal, gehouden by den Extr. Envoyé MR. WILLEM BUYS. 465.

De Hertog van Ormond, die 't bevel ftondt te voeren over de Engelsche troepen in de Nederlanden, kwam, ten zelfden tyde, in den Haage, en vertrok, op 't ernstig verzoek der Staaten, insgelyks, naar 't Leger (w). Hy was gelast, met Prinse Eugenius en de andere Generaals, te raadpleegen op het openen van den veldtogt. Ook moest hy den Raadpensionaris Heinſius verzekeren, gelyk hy gedaan hadt, dat de Koningin van zins was, den oorlog, wakkerlyk, voort te zetten (x). Doch hy was naauwlyks in 't Leger gekomen, of S. John schreef hem „dat hy zig in geen gevegt moest „laaten inwikkelen, ten ware hy 'er merke- „lyk voordeel in voorzag.” En veertien dagen laater, kreeg hy uitdrukkelyken last „om „zig in geenerlei gevegt of belegering in te „laaten;” Doch hem werdt te gelyk bevolen, deezen last zo geheim te houden, als hem mogelyk ware (y). De heimelyke handeling, tusſchen de Hoven van Londen en Versailles, was nu zo ver gevorderd, dat men, in Engeland, zulk een' stap durfde waagen; doch men hielt Ormonds last bedekt, of, om de Bondgenooten niet te vroeg te onrusten, of, om dat men zig niet genoeg verzekerd hielt van Frankryk, welk misbruik van zulk een geheim zou konnen maaken, als het te vroeg uitlekte. Ook kon de last ligter geloochend, of eerlyker ingetrokken worden, als hy bedekt gebleeven was.

1712.

Last aan den Hertog van Ormond.

Eer

(w) LAMBERTI Tom. VII. p. 114—121.

(x) Zie Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 61. II. Deel, Eyl. N. XXV. bl. 164.

(y) Rapp. van 't Geh. Committé I. Deel, bl. 62, 63.

1712. Eer Prins Eugenius nog by 't Leger gekomen was, hadt de Graaf van Albemarle, aan 't hoofd van eenige bezettingen, de vyandlyke hooimagazynen, te Atrecht, in den brand gesteken (z). Wat laater, deedt de Majoor-Generaal Grovestins, aan 't hoofd van vyftienhonderd uitgelezen' Ruiters, eenen inval in Champagne, het platte Land en de Dorpen deerlyk verwoestende (a). De Fransche Ruitery behaalde ook, tot twee reizen toe, eenig voordeel op die der Bondgenooten. Doch, tegen 't einde van Bloei maand, beslooten Prins Eugenius en de Afgevaardigden te Velde, by Bouchain, over de Schelde te trekken, en 's vyands Leger te doen bespieden. Ormond vaardigde eenige Engelsche Ruitery af, om de Keizerfchen en Staatschen te dekken, zo zy 't, op den hertogt, te kwaad mogten krygen. Men vondt Villars in diervoege gelegerd, dat men oordeelde, hem met voordeel te kunnen aantasten. 't Werdt Ormond voorgesteld, op den negenentwintigsten. Hy zocht de onderneeming te doen verschuiven, tot dat hy nader berigt uit Engeland zou bekomen hebben, alzo de Graaf van Strafford, onverwagts, derwaards gekeerd was; 't welk, zo hy voorgaf te vermoeden, onderfelde, dat 'er iets gewigtigs op het tapyt was. Doch men liet zig, met deeze redenen, niet paaijen. Men hadt, uit het afzenden en ontvangen van renboden, en uit de agtelootheid van den Maarfchalk de Villars, reeds bespeurd, dat 'er iet school, welk men,

voor

Ormond
maakt
zwaarig-
heid, om
tegen
den
vyand
aan te
trekken.

(z) Europ. Merc. van 1712. bl. 150, 177.
(a) LAMBERTI Tom. VII. p. 146.

voor de Bondgenooten, verbergen wilde. Men drong Ormond dan, om zig nader te openen, en hy verklaarde, eindelyk, met ronde woorden „dat hy zig in geen gevecht of be-
 „ legering inlaaten zou, voor hy brieven uit
 „ Engeland ontvangen hadt (b).” Vreemd vondt Prins Eugenius zulk eene verklaring, op eenen tyd, als men den vyand, met zo veel voordeel, zou hebben kunnen aantasten. De Afgevaardigden te Velde, *W. Hooft, W. van Haarfolte*, en *P. F. Vegelin van Klarbergen*, schreeven zelfs eenen uitvoerigen brief aan den Hertoge van Ormond, waarin zy hem voorhielden „dat, door zyn gedrag,
 „ eene kans verzuimd werdt, die niet ligt we-
 „ derkeeren zou.” Zy voegden 'er by „dat zy
 „ niet vermoeden konden, dat zyn last hem
 „ volstrektelyk verbonde, om in geenerlei ge-
 „ legenheid, hoe gunstig ook, iet te ondernee-
 „ men, tegen den gemeenen vyand, te min-
 „ der, daar zyn Leger, voor het grootste ge-
 „ deelte, bestondt, uit troepen, die ook door
 „ de Staaten betaald werden.” Zy schroomden zelfs niet, te zeggen „dat zyn gedrag
 „ streedt, met de Verdragen, met zyne ei-
 „ gen' verklarings, met die des Graaven van
 „ Strafford, en met die der Koninginne zel-
 „ ve.” Zy vermaanden hem „hierom, tot
 „ verandering van gedrag, en tot het wakker-
 „ lyk voortzetten der beweegingen des krygs.” Ten minste vorderden ze „dat hy zyne troe-
 „ pen zou gebruiken, om eenig beleg te dek-
 „ ken,

1712.

De Afge-
 vaardig-
 den te
 Velde
 schryven
 hem,
 hierover.

(b) Rapp. van 't Geh. Comité I. Deel, bl. 63—68. Tuss-
 sch. Vol. IX. [of XXIV.] p. 279—289.

1712.

Hy ant-
woordt
niet.

„ ken, en vooral, dat den troepen, die op ge-
 „ meene betaalinge stonden, niet belet mogt
 „ worden, naar krygsgebruik, en volgens de
 „ Verdragen, te werk te gaan.” Eindelyk,
 „ begeerden ze „den netten inhoud en uitgestrekt-
 „ heid van zynen last om niet te vegten te
 „ mogen verstaan, op dat men weeten mogt,
 „ hoe verre men zig op de Groot-Britannische
 „ troepen zou kunnen verlaten (c).” Doch
 Ormond schreef geen antwoord op deezē
 brief. Hy kon egter niet weigeren, 't beleg van
 Quesnoi, welk, kort hierna, ondernomen werdt,
 te dekken met zyn volk. Men morde, onder-
 tusfchen, zeer, in 't Leger, over zyne agterlyk-
 heid. Sommigen ontzagen zig niet, te zeggen,
dat de Bondgenooten verraaden werden, door de
Engelschen. Doch de Hertog hieldt zig aan
 zynen heimelyken last, zonder zig dit morren
 aan te trekken (d). De Engelsche Staatsdie-
 naars meenden hunne handelwyze, in dit ge-
 val, te kunnen verdedigen (e), onder anderen,
 met diergelyke handelwyze der Staaten, die,
 in de jaaren 1703 en 1705, geweigerd had-
 den, te helpen, tot twee onderneemingen,
 waarop Marlborough gezet was (f). Doch zy
 verzuimden, aan te merken, dat men, toen,
 in geene onderhandeling was met den vyand,
 gelyk nu: waarom de minste, en vooral zulk
 eene groote verdeeldheid onder de Bondgenoo-
 ten den vyand veel voordeels over hen geeven
 moest

(c) Rapp. van 't Geh. Comm. II. Deel, Byl. N. XXV. bl. 105.
 LAMBERTI Tom VII. p. 132.

(d) Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 68. TINDAL Vol.
 IX. [or XXIV.] p. 292—294.

(e) BOLINGBROKES Letters on History, Vol. II. p. 137—144.

(f) Zie hier voor, bl. 190. en 261.

moest, op de Vredehandeling. De Staaten
 schreeven zelfven aan de Koninginne, om over
 't gedrag van Ormond te klaagen, en om te
 verzoeken, dat de last, die hem gegeven was,
 mogt worden ingetrokken (g). De Koningin
 antwoordde „dat haar niets meer ter harte
 „ging, dan de behoudenis van goed verstand,
 „en volmaakte eensgezindheid met de Staa-
 „ten. Dat zy vertrouwde, dat derzelve on-
 „gerustheid over Ormonds verklaring reeds
 „verdweenen zou zyn; en dat het, voortaan,
 „maar aan hun staan zou, in zaaken van vre-
 „de en oorlog, ééne lyn te trekken met haare
 „Majesteit. Dat haar, eindelyk, vreemd ge-
 „scheenen hadt, dat de Staaten hunnen brief,
 „byna op den zelfden tyd, als hy haar over-
 „geleverd was, in openbaaren druk, hadden
 „laaten uitgaan, even als of zy zig, meer aan
 „'t volk dan aan haar, hadden willen vervoe-
 „gen. Dat zy hoopte, dat zulk eene wyze van
 „doen, voortaan, gemyd zou worden, kon-
 „nende haare eer niet gehengen, dat zy ant-
 „woord gave op brieven of vertoogen, die
 „op zulk eene wyze waren gemeen gemaakt
 „(h).” De brief der Koninginne, die veelen
 toefcheen, geschreevente zyn, om 't gemeen,
 in Engeland, in den waan te brengen, dat de
 verdeeldheid tusfchen haar en de Staaten niet
 groot was, of, dat 'er de Staaten al de schuld van
 hadden, kwam egter ook, terftond, in 't licht.

Ondertusfchen, hadt de verklaring des Her-
 togs van Ormond den Bondgenooten niet be-
 let,

1712.

De Staa-
 tenfchry-
 ven aan
 de Ko-
 ningin-
 ne.
 Ant-
 woord
 haarer
 Maje-
 steit.

Quesnoi
 belegerd.

(g) *Voiez* LAMBERTI Tom. VII. p. 136.

(h) *Voiez* LAMBERTI Tom. VII. p. 142.

1712.

let, den Generaal Fagel af te vaardigen, om Quesnoi te belegeren. De Stad werd berend, op den negentienden van Zomermaand. Ormond kon niet voorby, eenige manschap, die onder zyn gebied, doch ter gemeener betaalinge stondt, te voegen by de troepen, onder Fagel. Doch hy gaf 'er, ten zelfden tyde, den Maarfchalk van Villars kennis van, hem te gelyk verzekerende, dat 'er geen man gebruikt zou worden, die, door de Koninginne alleen, betaald werdt (i). 't Beleg van Quesnoi werdt wakkerlyk voortgezet. Doch eer wy de uitkomst van het zelve verhaalen, eischt de orde der geschiedenisfe, dat wy verflag doen van den staat der Vredehandeling.

XIX.
De Koningin
van
Groot-
Britanje
doet den
Staatschen te
Utrecht
dreigen,
dat zy af-
zonder-
lyk zal
fluiten.

De Staatschen, te Utrecht, kennis gekreegen hebbende van Ormonds ongeezindheid, om den vyand afbreuk te doen, spraken 'er den Bisfchop van Bristol over, die zig van alles onkundig hieldt; doch deeze gelegenheid waarnam, om den Staatschen te verklaren (k),

„ dat hy, voor twee dagen, fchryvens ont-
 „ vangen hadt van de Koninginne, die zig be-
 „ klaagde, dat hunne Hoog-Mogendheden zo
 „ ongenegen bleeven, om in haare maatregels
 „ te treden, omtrent een ontwerp van alge-
 „ meene Vrede; en voorts verklaarde, dat
 „ men zig niet verwonderen moest, indien zy
 „ oordeelde, nu volkomen' vryheid te heb-
 „ ben, om afzonderlyke maatregels te nee-
 „ men, tot verkryginge eener Vrede, die meest
 „ met haare belangen overeenkwam.” De
 Staat-

(i) TINDAL *Pol. IX.* [for XXIV.] p. 294, 295.
 (*) Verbaal der Plenipot. op de Vredehand. 1713.

FRANCOIS NICOLAAS FAGEL,
LUITENANT GENERAAL,
in dienst van den Staat der
vereenigde Nederlanden.

A. Schouman del. naar 't Origineel in de Familie.

J. Houbraken fecit.

Staatschen antwoordden „dat zulk eene handel-
 „ wyze sryden zou met de Verdragen.” Doch
 de Bisfchop hernam „dat haare Majesteit, het
 „ gedrag, welk de Staaten jegens haar gehou-
 „ den hadden, in aanmerking neemende, zig
 „ voortaan ontflaagen rekende van alle verbind-
 „ tenissen aan hunne Hoog-Mogendheden (l).”
 Zulk eene verklaring, welke de Bisfchop be-
 tuigde te doen, op uitdrukkelijken last der Ko-
 ninginne, verwekte, toen ze in den Haage be-
 kend werdt, bystere bewegingen in de gemoe-
 den. Men vondt vreemd, dat de Koningin de
 Staaten vergde, te treden in maatregels, die
 hun nog niet bekend gemaakt waren, en die de
 Engelsche Staatsdienaarszelve, misfchien, nog
 niet wisten, om dat zy nog niet wisten, hoe ver
 zy 't met Frankryk zouden kunnen eens wor-
 den, omtrent de voldoening aan de Bondgenoo-
 ten (m). Men ftondt nog meer verwonderd,
 over 's Bisfchops verklaring, toen men, pas
 veertien dagen na dat zy gefchied was, in den
 brief der Koninginne, van welken wy, terfcond,
 gewaagden, las „dat haar niets meer ter herte
 „ ging, dan de behoudenis eener volmaakte
 „ eensgezindheid met de Staaten, aan welken
 „ het ftondt, in zaaken van vrede en oorlog
 „ beide, eene lyn met hun te trekken.” Doch
 de tegenwoordige ftaat der heimelyke hande-
 linge tufchen de Hoven van Londen en Ver-
 failles gaf den Engelschen aanleiding, om, in
 't gene fchriftelyk en in 't openbaar gefchiede,

1712.

Onbe-
 ftaan-
 baarheid
 van het
 openbaar
 met het
 heimelyk
 gedrag
 des Eng-
 elfchen
 Hofes.

(l) Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 96, 97. TINDAL
 Vol. IX. [or XXIV.] p. 296.

(m) Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 40, 41.

1712. de, alleen eenige welvoeglykheid te bewaaren, terwyl men, by andere gelegenheden, duidelyk deedt zien, dat men de Staaten wilde dringen tot eene Vrede, van welke men de punten, onder de hand, met de Franschen, be- raamd hadt.

Staat der
geheime
hande-
linge
tusfchen
Engel-
land en
Frankryk

't Punt
van den
afstand
van Philips
den V.
wordt
geregeld.

De Franschen hadden, al in 't begin der handeling, eene Wapenschorfing begeerd van de Engelschen: waartegen deezen vorderden, dat hun verzekering gegeven werdt, dat de Kroonen van Frankryk en Spanje nooit op 't hoofd van één' en den zelfden Vorst zouden komen, en dathun Duinkerken zou ingeruimd worden, tot dat de Staaten zouden bewilligd hebben, in eene redelyke vergoeding aan Frankryk, voor het flegten deezer Plaats. Over deeze punten, werdt, meer dan twee maanden agtereen, gehandeld, terwyl Gaultier en Prior, geduuriglyk, over en weder over fta- ken. De Engelschen vorderden, dat Koning Filips, op de zekerfte wyze, afstonde van ééne der twee Kroonen, of, van het regt tot de opvolging in Frankryk, zo hy Koning van Spanje wilde blyven, of van de Spaanfche Kroon tegenwoordig, zo hy 't regt tot de opvolging in Frankryk niet afstaan wilde. Doch de Franschen antwoordden „dat de geëifchte afstand, „ volgens de Wetten van Frankryk, daar de „ Kroon verftierf op den naasten mannelyken „ erfgenaam, van geene kragt zou zyn.” S. John fchreef, hierop „dat men 't, in Engeland, „ anders begreep, en dat, hierom, noodig „ was, dat Filips zig, zonder uitstel, verklaar- „ de, of hy de Kroon van Spanje, of zyn regt „ tot die van Frankryk wilde afstaan. Ver- „ koor

„ koor hy de Kroon van Spanje, gelyk te ver-
 „ wagen was; dan moest zyn afstand van de
 „ Fransche Kroon, gedurende de onderhan-
 „ delingen te Utrecht, geschieden. Doch zo
 „ hy 't regt tot de Fransche Kroon liever be-
 „ houden wilde; dan moest Spanje met de In-
 „ dië aan den Hertoge van Savoje worden
 „ gegeven; en aan Filips Sicilie, de erfheer-
 „ lykheden van Savoje, benevens Mantua en
 „ Montferrat worden afgegaan; welk alles hy
 „ behouden moest, al werdt hy schoon Ko-
 „ ning van Frankryk, uitgenomen Sicilie, welk,
 „ in zulk een geval, behoorde te komen aan
 „ het Huis van Oostenryk." En deeze voor-
 „ slagen werden, door Frankryk, aangenomen.
 Koning Lodewyk zondt ze, terstond, naar Ma-
 drid, om 'er 't besluit zyns Kleinzoons op te
 verneemen. En men hadt thans reden, om te
 twyfelèn, hoedanig dit besluit vallen zou. In 't
 voorleeden jaar en in dit, was 'er eene merke-
 lyke sterfte geweest, in het Koninglyk Huis
 van Frankryk. De Daufyn, Vader van Koning
 Filips, was, in Grasmaand des jaars 1711, ge-
 storven, en in Sprokkelmaand en Lentemaand
 deezes jaars, stierven de Hertog van Bourgondie,
 oudste Broeder van Koning Filips, en zyn oudste
 Zoon, de Hertog van Bretagne, een kind van
 vyf jaaren (n). De Broeder van deezen jongen
 Prins, de Hertog van Anjou, die naauwlyks twee
 jaaren bereikte, was derhalve, thans, de naaste
 erfgenaam der Kroone. Doch op deezen moest
 Filips, 'skinds Oom, van regtswege, volgen;
 gelyk, door Koning Lodewyk zelve, reeds in
 't

1712.

(n) *Memoir. de Torcy, Tom. III. p. 279.*

1712. 't jaar 1700, verklaard was (o). Evenwel, ver-
 koor Filips het zekere, voor het onzekere. De
 Torcy schreef, den agtsten van Zomermaand,
 aan S. John „dat de Koning van Spanje ver-
 „ kooren hadt, Spanje en de Indien te behou-
 „ den, en van zyn regt op Frankryk af te staan.”
 Ondertuschen, hadt het Engelsche Hof, eer
 het nog wist, of Filips in 't geheel zou willen
 kiezen, veel min wat hy kiezen zou, reeds last
 gegeven aan Ormond, om den Franschen gee-
 ne afbreuk te doen. 't Bezetten van Duinker-
 ken werdt, insgelyks, toegefaan, door de Fran-
 schen, mids Ormond, ten zelfden tyde, ver-
 klaarde, dat hy last hadt, niets meer, tegen
 Frankryk, te onderneemen (p). En op deeze
 en eenige andere voorwaarden, werdt 'er, in
 Zomermaand, een stilstand van wapenen gete-
 kend, voor den tyd van twee maanden (q).

Ook dat
 van 't
 bezetten
 van
 Duinker-
 ken.

XX. Doch eer deeze handeling haar vol beslag
 nog had, verscheen de Koningin, nu waanen-
 de de Vrede in haare hand te hebben, schoon
 dezelve ruim zo zeer in Frankryks magt was,
 als in de haare, in 't Parlement, op den zeven-
 tienden van Zomermaand; daar zy de voor-
 naamste voorwaarden van Vrede opende, om-
 trent welken zy, tot hiertoe, heimelyk, met
 Frankryk, overeengekomen was. „Zy hadt,
 „ zeide zy, de Protestantsche opvolging in
 „ haare Ryken verzekerd; en 't vertrek van
 „ den Pretendent uit Frankryk bedongen: de
 „ Kroo-

(o) Zie hier voor, bl. 52.
 p. Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 41—52, 54, 55.
 II. Deel, bl. N. XV—XXIV. bl. 65—104. TINDAL Vol. IX.
 [or XXIV.] p. 244—246, 308—323.
 (q) Du MONT Corps Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 308, 309.

„ Kroonen van Frankryk en Spanje zouden, 1712.
 „ nimmer, aan éénen Vorst kunnen komen: 't
 „ welk, op de plegtigste wyze, in beide de
 „ Ryken, zou worden bevestigd. Men hadt
 „ reeds, over een Verdrag van Koophandel,
 „ begonnen te handelen met Frankryk. Hud-
 „ sons Straat en Baai, * Newfoundland met
 „ Placentia, benevens † Annapolis, en het
 „ overige van Akadia of nieuw Schotland
 „ zouden aan haar afgestaan worden. De bin-
 „ nerlandfche handel zou beveiligd worden,
 „ door het flegten van Duinkerken: de handel
 „ in de Middellandsche zee, door het bezit
 „ van Gibraltar en Port Mahon, met het gant-
 „ fche Eiland Minorka. De handel op Span-
 „ je zou, als ten tyde van Karel den II. en
 „ zo voordeelig, als met eenig volk, geregeld
 „ worden. Het Verdrag van den *Aspeno* of
 „ Slaavenhandel zou, voor dertig jaaren, wor-
 „ den geflooten. De belangen der Bondgenoo-
 „ ten zouden, te Utrecht, worden geregeld.
 „ Doch Frankryk boodt reeds aan, den Ryn
 „ tot eene grensfcheiding voor 't Ryk te wil-
 „ len ftellen, en Kehl, Brifak en Landau te rug
 „ te zullen geeven. De Keizer zou de Spaan-
 „ fche Nederlanden mogen hebben, benevens
 „ Napels, Sardinie, Milaan en de Spaanfche
 „ Plaatfen op de kust van Toskane. Wie Si-
 „ cilie bezitten zou, was nog niet beraamd.
 „ Met de Staaten der Vereenigde Gewesten,
 „ zou 't ftuk van de Koophandel geregeld
 „ worden, zo als zy zelve begeerd hadden,
 „ met uitzondering alleen van eenige weinige
 „ foorten van Koopmanschappen. Hunne Bar-
 „ riere zou bepaald worden, als volgens het
 „ Ver-

waarop
 de Vrede
 geflooten
 kon
 worden.

* *Terre-
neuve.*

† *Port-
Royal.*

1712. „ Verdrag van 't jaar 1709, twee of ten hoog-
 „ sten drie Plaatsen uitgenomen. De eifchen van
 „ Portugal, Pruiften en Savoje hoopte zy,
 „ insgelyks, tot genoegen, te zullen kunnen
 „ vereffenen. Frankryk hadt toegeftaan, dat
 „ de Keurvorst van de Palts de Opper-Palts en
 „ zynen tegenwoordigen rang onder de Keur-
 „ vorften zou blyven bezitten, en dat het
 „ Huis van Hanover zou worden erkend in de
 „ Keurvorftelyke waardigheid. De overige
 „ Bondgenooten meende zy ook voldoening
 „ te zullen kunnen bezorgen (r).”

Uitwerk-
 fels haa-
 rer aan-
 fpraake.

Men hadt, niets flegts in Engeland, maar ook in de Vereenigde Gewesten, en vooral te Utrecht, zeer verlangd naar deeze aanspraak, om dat men niet twyfelde, of men zou, daaruit, ten minften in 't ruwe, kunnen zien, wat de Koningin beoogde. Het Fransche Hof wist den inhoud deezer aanspraake, reeds veertien dagen omtrent, voor zy gedaan werdt (s); doch de Bondgenooten kreegen 'er geene kennis van, voor dat elk ze weeten mogt. De Bisfchop van Bristol deelde ze den Staatfchen, te Utrecht, mede: hun te gelyk eene Wapenschorfing in de Nederlanden voorflaande (t), die egter, ten deezen tyde, tusfchen Frankryk en Groot-Britanje in 't byzonder, reeds geflooten was (3); doch nog eenige dagen geheim

(r) TINDAL Vol. IX. [of XXIV.] p. 323. LAMBERTI Tom. VII. p. 455.

(s) Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 52.

(t) Zie Resol. Holl. van 1712. bl. 318.

(3) De last aan den Bisfchop van Bristol, om eene Wapenschorfing voor te flaan, was, den elfden van Zommermaand, ouden styl, gedagtekend; juist den zelfden dag,

heim gehouden werdt. De Gevolmagtigden der Bondgenooten in 't gemeen, en de Staatschen inzonderheid toonden zig ten uiterste misnoegd, over 't gedrag van 't Engelsche Hof, welk, zeiden ze, 't bederf van Europa schein te zoeken, zonder zig aan de Vryheid, den Godsdienst, en het regt der volken te kreunen. De Staatschen waren in de uiterste ongerustheid, ziende hunne belangen, omtrent den Koophandel en Barriere, geregeld door de Engelschen, zonder dat zy wisten, op welk een wyze. De Bisfchop was zelfs bekommerd, dat hy te Utrecht niet veilig was, voor de woede van 't gemeen. Doch men stoorde zig, in Engeland, luttel aan zyne vreeze, en aan 't misnoegen der Bondgenooten. Men gaf zelfs de schuld van 't gene 'er gebeurd was alleen aan hun, die thans aan 't roer der Regeeringe zaten, in den Vereenigden Staat (*u*). Ondertusfchen gebeurde 'er meer, dat het misnoegen der Bondgenooten verder ontsteeken moest.

't Beleg van Quesnoi was, de gantsche Zomermaand door, wakkerlyk voortgezet; schoon 'er de Engelsche troepen meer niet toe gedaan hadden, dan dat zy de belegeraars hielpen dekken. Doch op den vyfentwintigsten, verklaarde de Hertog van Ormond, aan Prinsse Eugenius en aan de Afgevaardigden te Velde

XXI.
Ormond
ver-
klaart,
dat hy
zig van 't
overige
Leger zal
moeten

(*u*) Verbaal der Plenipotent. op de Vredehand. *MIS.* Rapp. van 't Ich. Comm. I. Deel, bl. 99—101. LAMBERTI Tom. VII. p. 147, 149. 150.

dag, op welken, de Wapenschorsing, die S. John, reeds vyf dagen te vooren, getekend hadt, door de Torcy, getekend werdt. Zie Rapp. van 't Geb. Comm. I. Deel, bl. 99. II. Deel, Byl. N. XXIV. bl. 99.

1712. de „ dat Frankryk bewilligd hadt, in eenige
afzonde- „ voorwaarden van eene Wapenschorfinge,
ren. „ door de Koninginne van Groot-Britanje ge-
„ eischt; dat hy, hierom, 't beleg van Ques-
„ noi niet langer kon dekken; maar zo dra
„ men hem Duinkerken ingeruimd hadt, ge-
„ noodzaakt zou zyn, zig, met het Krygsvolk
„ der Koninginne, en met alle de andere troe-
„ pen, die haare Majesteit betaalde, af te zon-
„ deren van het overige Leger, en de Wapen-
„ schorsing, openlyk, bekend te maaken (y).”
Zulk eene verklaring, hoe vreemd in zig
zelve, kwam egter Prinse Eugenius en den
Staatschen niet onverwagt voor. Zy verzogten
vyf dagen tyd van beraad, die Ormond hun zou
toegestaan hebben, zo men 't beleg van Ques-
noi hadt willen staaken: waarnaar niemant oor-
ren hadt. Men liet Ormond dan zynen last
voltrekken, en floeg, ondertusfchen, eener
weg in, die geschaapen schein, het nadeel te
zullen voorkomen, welk van de afzondering
gevreest werdt.

De vreemde troepen, onder zyn bevel, worden be-woogen, zig te houden by 't vereenigd Leger.

Wy hebben reeds aangemerkt (y), dat de troepen, over welken Ormond gebodt, grootendeels, bestonden uit vreemden, die, door de Koninginne en door de Staaten, betaald werden: Onder deeze troepen, was Prins Eugenius bemind: waarom hy ze, ligtelyk, bewoogen hadt, om zig niet te laten scheiden van 't vereenigd Leger, hoe zeer 'er Ormond op staan mogt. Ormond vreesde hiervoor, en schreef het den Maarfschalk de Villars. 't Franche

(y) Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 71, LAMBERTS
Tom. VII. p. 148.

(y) Bladz: 180, 460.

fche Hof weigerde, hierom, Duinkerken te ruimen, zo men geene verzekering gawe, dat alle de troepen, op Engelsche betaaling staande, zig zouden afzonderen van 't vereenigd Leger. 't Oogmerk der Engelschen, in hunne heimelyke handeling, schieen dus, t'eenemaal, te leur gesteld te zyn. Doch S. John wist middel, om deezen slag te verzetten. Binnen weinige dagen, kwam hy met de Torcy overeen, „ dat hy den Gezanten der Vorsten, wier „ troepen op Engelsche betaaling stonden, „ door de ernstigste bedreigingen, zou zoeken te beweegen, om deezen troepen aan te schryven, dat zy zig zouden hebben af te zonderen van 't vereenigd Leger, of dat ze geene betaaling altoos van haare Majesteit te wagten hadden. Dat, zo zy 't weigerden, de Hertog van Ormond, met de Engelsche troepen, en allen, die hem meer volgen wilden, afrekken zou, en openlyk verklaren, dat de Koningin beslooten hadt, niet meer tegen Frankryk te stryden, en geene troepen, die 't deden, te betaalen. Dat, eindelyk, de Koningin, Duinkerken in bezit genomen hebbende, terstond, over eene afzonderlyke Vrede, met Frankryk, in onderhandeling zou treden, en den Bondgenooten eenen tyd voorschryven, binnen welken, zy zig zouden hebben te onderwerpen aan de voorwaarden, die, door haar en den Koning van Frankryk, redelyk gevonden zouden worden (x).”

1712.

Mid-

(x) Rapp. van 't Geh. Connu. II. Deel, Bjt. N. XXVII. XXVIII. bl. 109, 114.

1712. Midlerwyl, was Quesnoi, op den vierden van Hooimaand, by verdrag, overgegaan (y). Quesnoi veroverd. Prins Eugenius, voorhebbende Landrechies te belegeren, deedt het Leger optrekken, op den Ormond zondert zigt af van de Bondgenooten. zestienden (a). Ormond hadt hem, te vooren reeds, verklaard, dat hy in geene verdere onderneemingen deelen kon. Ook liet hy het Leger vertrekken, en sloeg zig, een stuk wegs van het zelve, neder (z). Doch hy moest, tot zyne innige spyt, zien, dat alle de vreemde troepen het vereenigd Leger volgden, op één Battaillon en vier Esquadrons van Holstein, en twee Esquadrons van Walef na. De stilstand van wapenen werdt, terstond hierna, afgekondigd, in 't Engelsche Leger, en Ormond ontzag zig niet, den Prinse Eugenius te laten aanzeggen, dat hy, hiertoe, genoodzaakt geweest was, om dat het vereenigd Leger, buiten zyne bewilliging, was opgetrokken. Duinkerken werdt ook ingeruimd aan de Engelschen (b), die, terstond hierop, met de Franschen, in heimelyke handeling traden, over het uitbreiden van de Wapenschorsing ter zee, en over eene afzonderlyke Vrede (c). De Hertog van Ormond, zig niet vergenoegende, dat hy den Bondgenooten allen bystand onttrok, maakte zig, kort hierop, onvermoeds, meester van 't Kasteel van Gend en van de Stad Brugge. Hy bezet Gend en Brugge.

(y) LAMBERTI *Tom. VII. p. 155.*(z) LAMBERTI *Tom. VII. p. 160.*(a) *Memoir. de Torcy, Tom. III. p. 344.*(b) TINDAL *Vol. IX. [or XXIV.] p. 326.*(c) *Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 72--82, 85, 86.*
LAMBERTI *Tom. VII. p. 149, 464.*

riere der Staaten. Zy niet alleen, maar de Franschen zelve verheugden zig, dat deeze twee Plaatsen, door Engelsche troepen, bezet waren (*d*). De Staatfche bevelhebbers van Bouchain, Douai, Doornik, Oudenaarden en Rysfel hadden geweigerd, Ormonds troepen in te neemen. En Prins Eugenius en de Afgevaardigden te Velde vernamen zo dra niet, dat hy zig in Gend en Brugge geworpen hadt, of zy verschoonden, by hem, de bevelhebbers van de Plaatsen, daar men de Engelschen afgeweezen hadt, ten beste mogelyk; hoewel zy hun gedrag, heimelyk, goedkeurden (*e*). Sommige Leden der Hooge Regeeringe, hier te Lande, in 't byzonder de Stad Amsterdams (*f*), neigden, na deezen stap der Engelschen, ook wel tot eene Wapenschorfing, voor twee maanden. Doch 't befluit viel anders, in den Haage; waarnaar Amsterdams zig voegde.

De aftogt van Ormond hadt, sedert, nog andere nadeelige gevolgen voor de Bondgenooten. Villars, verscheiden' bewegingen gemaakt hebbende, met het vyandelyke Leger, als hadt hy Landrechies willen ontzetten, toog, op den vierentwintigften van Hooimaand, te Sourche en te Neuville, onverhoeds, over de Schelde, en overviel den Graave van Albermarle, die, met eenige manschap, by Denain, tusfchen Bouchain en Valenchyn, gelegerd

1712.

XXII.
Nederlaag der Bondgenooten, by Denain.

(*d*) Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 89, 91—93. Mémoir. de Torcy, Tom. III. p. 377.

(*e*) LAMBERTI Tom. VII. p. 173, 174, 215. TINDAL Vol. IX. 1 or XXIV. 1 p. 383—386.

(*f*) Extr. uit de Refol. van de Vroedsch. La EE. 30 Juny; 25 July 1712. Besoigne van 3, 4, 12 Juny 1712. MSS.

1712. gerd was. De Bondgenooten weerden zig wakkerlyk; doch werden, eerlang, geheellyk geslaagen, verjaagd, of gevangen genomen. Albenarle zelf viel den vyand in handen. Marchienne, alwaar de voorraad van mond en oorloge voor 't vereenigd Leger bewaard werdt, werdt, weinige dagen laater, door de Franschen veroverd. 't Beleg van Landrechies werdt, ten zelfden tyde, opgebroken (g). De nederlaag by Denain en 't verlies van Marchienne hadt het Leger der Bondgenooten zo geweldig verzwakt, dat het niet meer in staat was, om den vyand het hoofd te bieden, of eenig beleg te onderneemen. Alleenlyk, gelukte het den

*t Fort de
Knokke
veroverd.

De Fran-
schen
herwin-
nen
Douai,
Quesnoi,
en Bou-
chain.

Toolen
gebrand-
schat.

partyganger *de Rue*, met een gedeelte der bezettinge van Oostende, het Fort de Knokke in te neemen, by verrassing, op den zesden van Wynmaand (h). Men meende, dat de Staatschen, ten deezen tyde, ook voorhadden, zig meester te maaken van Nieuwpoort en Veurne (i). Doch van deezen toeleg kwam niets. Villars, nu meester van 't veld zynde, hadt, reeds te vooren, 't beleg doen slaan voor Douai, Quesnoi en Bouchain, welke Steden, de eene na de andere, aan hem opgegeven werden, op den agtsten van Herfstmaand, en op den vierden en tienden van Wynmaand. 't Fort de Scarpe by Douai hadt hy, reeds in Oogstmaand, overmeesterd (k). Ten zelfden tyde, was eene party Franschen gevallen in 't Zeeuwsch
Ei-

(g) LAMBERTI *Tom. VII. p. 176—187.*

(h) LAMBERTI *Tom. VII. p. 219.*

(i) Rapp. van 't Geh. *Comm. I. Deel, bl. 85. LAMBERTI Tom. VII. p. 221.*

(k) DANIEL *Journ. p. CCLXXX—CCLXXXVJ.*

Eiland Thoolen, de Stad inneemende, en haar eene brandschatting van tienduizend Ryksdaalers aperfende. De Staaten van 't Gewest kwamen, op de eerste tyding van deezen inval, des nagts, byeen, en stelden, terstond, orde, op de beveiliging van Thoolen. Ook werdt, door gantsch Zeeland, eene verzameling van penningen gedaan, ten behoeve der arme geplonderde ingezetenen. 's Lands Komptoir was, by gelegenheid van deezen inval, van ruim vyfhonderd guldens beroofd geworden (l). De ongelukkige veldtocht in de Nederlanden werdt, met het verlies van Bouchain, beslooten. De wederzydsche Legers betrokken, hierna, de Winterkwartieren.

1712:

't Gedrag des Hertogs van Ormond, 't bezetten van Gend, vanwaar men den toevoer naar 't vereenigd Leger stremmen kon, en de nederlaag by Denain hadden, terstond, merkelyken invloed op de Vredehandeling. De Franschen drongen de Engelschen, tot het sluiten eener afzonderlyke Vrede, of ten minste tot het uitbreiden en verlengen der Wapenschorfinge, die vast naar 't einde liep. S. John, nu tot * Burggraaf *Bolingbroke* verheeven, stak zelf naar Frankryk over, en tekende, te Fontainebleau (m), op den negentienden van Oogstmaand, eene tweede Wapenschorfing, te water en te lande, die, tot den twee-entwintigsten van Wintermaand, dueren zou. Volgens eene der voorwaarden van dezelve, moest de blokkeering van Gibraltar, die tot

XXIII.
Tweede
Wapenschorfing
tusfchen
Frankryk
en Groot-
Britanjes

* 1712
counte

(l) Notul. Zeel. 22, 27 Aug. 12 Dec. 1712: bl. 114, 127, 113. 10 Aug. 1713. bl. 159.

(m) BOLINGBROKES Letters on History, Vol. II. p. 149.

1712. nu toe geduurd hadt, terftond, worden opgebroken (*n*). Bolingbroke hadt ook last, om eene afzonderlyke Vrede met Frankryk te fluiten; doch niet zonder daarby voldoening te bedingen, voor den Hertoge van Savoje, wien hy Sicilie, en eene goede Barriere bezorgen moest. Ook kon hy, daarna, een' tyd bestemen, om de andere Bondgenooten, binnen den zelve, door redenen over te haalen tot bewilliging in de voorwaarden van Vrede, die, tusfchen Frankryk en Groot-Britanje, bearaamd zouden zyn. Doch hy mogt de Koningin niet verbinden, om de Bondgenooten te noodzaaken tot vrede, volgens het ontwerp, welk men maaken zou (*o*). Hy toefde eenige dagen in Frankryk; doch 't voornaamfte van 't gene hy handelde bleef zo geheim, dat het, nergens, myns weetens, volkomenlyk, uitgelekt is (*p*). Alleenlyk weet men, uit zyne eigen' brieven, dat men, wegens eene Akte van afftand voor Koning Filips, en wegens de belangen van den Hertoge van Savoje en van den Keurvorst van Beieren gehandeld hadt, en ten deele overeengekomen was (*q*). Midlerwyl, hadt men, hier te Lande, al terftond, iet van deeze reize vernomen, uit een berigt, welk, door een' bediende van den Hertoge van Osfuna, fcheen opgesteld te zyn, en welk, door twee Jooden, aan den Heere Buys, in den Hage, ter hand gesteld werdt. In dit berigt, zagt

(*n*) Rapp. van 't Geh. Comm. II Deel, Byl. N XXIX. bl. 116.

(*o*) Zie zyne Instr. in 't Rapp. van 't Geh. Comm. II. Deel, N. XXXV. bl. 161.

(*p*) See TINDAL Vol. IX. [or XXIV.] p. 404—410.

(*q*) Rapp. van 't Geh. Comm. II. Deel, Byl. XXVII. bl. 173—160.

zagt men de Staaten ook aan te moedigen, om, gelyk de Engelschen deden, in heimelyke handeling te treden met het Hof van Madrid (r). 1712.

De onderhandelingen te Utrecht, die eenen geruimen tyd genoegzaam opgefchort waren geweest, waren wederom aangevangen, sedert dat de aanspraak der Koninginne, aan 't Parlement gedaan, hier te Lande, bekend geworden was, en vooral na den aftogt des Hertogs van Ormond. De Franschen drongen de Engelschen, en de Engelschen de Keizerschen en Staatschen, om, op den voet van deeze aanspraak, in verdere onderhandeling te treden, over eene algemeene Vrede. Men liet zig beweegen (s). De Koningin hadt, onder anderen, verklaard, dat de Barriere der Staaten geregeld zou worden, gelyk als in 't Verdrag van 't jaar 1709, met uitzondering van twee of drie Plaatsen ten hoogste. Doch hierover rees merkelyk verschil, onder de Gevolmagtigden. De Franschen beweerden, dat Rysfel hun toekwam, in vergoeding voor Duinkerken, en dat hun, derhalve, boven Rysfel, nog drie Plaatsen van de Barriere van 't jaar 1709 moesten overgegeven worden. Zy eischten dan, dat hun Rysfel, Doornik, Maubeuge en Condé te rug gegeven werden. De Staatschen beweerden, dat zulks de meening der Koninginne niet kon geweest zyn, die slegts van twee, of ten hoogste drie Plaatsen gewaagd hadt. De Engelschen stonden toe, dat haa-

XXIV.
Vervolg
ver Vred-
chande-
ling te
Utrecht.

Twist
over de
Barriere
der Staa-
ten.

(r) Memorie, door DE PINTO en GABAI, op 13 Sept. 1712, overgegeeven. MS.

(s) Verbaal der Plenipot. op de Vredchand. MS.

1712.

haare Majesteit op geene vergoeding voor Duinkerken, boven de twee of drie Plaatsen, gezien hadt; meer egter, naar 't scheen, om dat 'er de eer en het woord der Koninginne in gemengd waren, dan om dat zy den Staatschen zo veel gunst toedroegen (t). De Franschen bedienden zig, derhalve, van dit geschil, welk, zo Bolingbroke schreef, meer schyn hadt dan wezen (u), toen hun 't Kryggeluk in de Nederlanden begon mede te loopen, om de onderhandelingen wederom op te doen schorten, tot dat de Bondgenooten, van zelve, aan de hand komen zouden. Ook was 'er nog iet anders voorgevallen, welk hun hiertoe gelegenheid gaf.

Voorval
tussehen
de be-
dienden
van den
Heere
Menager
en die
van den
Graave
van Reg-
teren.

Eenige bedienden van den Franschen Gezant Menager, op de tyding der nederlaage by Denain, de bedienden van den Staatschen Gevolmagtigde, Graave van Regteren, schamperlyk bejegend hebbende; hadt deeze, deswege, voldoening verzogt van den Heere Menager; die hem niet gegeven werdt, alzo de Fransche bedienden 't gebeurde loochenden, of anders verhaalden. De bedienden des Graaven van Regteren hadden, naderhand, die van den Heere Menager, in de maliebaan wandelende, in 't aangezicht geslaagen: 't welk Regteren goedgekeurd; en zelfs, met algemeene woorden, veroorloofd hadt, hun zeggende, *dat hy geene voldoening van den Heere Menager hebbende konnen bekomen, zy hun geschil onder elkanderen, beslegten konden.* Maar

Me-

(t) Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 107, 108, 109, 110, 111, 113, 117. LAMBERTI Tom. VII. p. 217—249.

(u) Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 115.

Menager nam dit zo euvel, dat hij 'er den Koning, zynen Meester, over schreef, die, terstond, vorderde, dat men den Graaf van Regteren t'huis ontboode, en eenen anderen in zyne plaats stelde, te gelyk zynen Gevolmagtigden beveelende, in geene onderhandelingen te treden, zo lang de Graaf van Regteren te Utrecht bleewe. De Staaten, door 't gedrag der Engelschen, geperst, om de Vrede ernstiger te zoeken dan te vooren, beslooten, eindelijk op den twintigsten van Herfstmaand, tegen den zin egter van die van Gelderland, Overysfel en Groningen, den Koning van Frankryk genoeg te geeven, en den Graaf van Regteren niet meer te gebruiken in de Vredehandeling (v). De Graaf deedt, derhalve, afstand van de waardigheid, die hy, te Utrecht, bekleed hadt.

De onderhandelingen, sedert, hervat zynde, stonden de Staatschen sterk op 't behouden van Doornik, schoon hun de moed geweldiglyk ontzonk, sedert het verlies van Douai en Quesnoi. Hier sloeg toe, dat de Franschen, stout geworden op hunnen voorspoed, vorderden, dat hun de kosten van den tegenwoordigen veldtogt werden goedgeaan. Zy oordeelden hiertoe gerechtigd te zyn, om dat de Staatschen, zo zy zeiden, de Wapenschorsing en 't ontwerp van Vrede, door de Koninginne van Groot-Britanje, aan het Parlement

Twist
over
Doornik.

VOOR-

(v) Refol. Holl. Sept. 1712. bl. 485. 21, Jan. 1713. bl. 16. Verbaal der Plenipot. tot de Vredehand. MS. Voyez LAMBERTI Tom VII. p. 195—215. Tom. VIII. p. 38. Rapp. van 't Geb. Comm. I. Deel, bl. 108, 109, 118. Memoir. de TORCY, Tom. III. p. 407—414, 432.

1712. voorgedraagen, van de hand geweest, en daardoor gelegenheid tot de tegenwoordige verandering in den staat der zaaken gegeven hadden. Sommige Engelschen zelve neigden, om Doornik weder te geeven aan Frankrijk. En de Graaf van Strafford schreef, op den vierden van Wynmaand, aan Prior, die toen in Frankryk was: *zo wy willen, dat de Kikvorschen, nevens ons, tekenen, behoeven wy hun Doornik maar te laten, en men kan 't hun, in zulk een geval, niet weigeren; maar ik hoop, dat gy deeze zaak kort afdoen zult (w)*. De Staaten bleeven zeer gesteld, op de behoudenis van Doornik en Condé; doch beslooten, Douai en 't Fort de Scarpe, Maubeuge, Valenchyn en Rysfel aan de Franschen te rug te geeven, of te laten behouden, zo zy, hiermede, de Vrede konden koopen (x). Maar 't vertrek des Graaven van Strafford, die een' keer naar Engeland deedt, stremde de handeling te Utrecht wederom voor eenen tyd. Hy kwam niet te rug, voor 't begin van Wintermaand, medebren- gende een Ontwerp van een Verdrag tusfchen Groot-Britanje en de Vereenigde Gewesten, waarby de Koningin den Staaten 't bezit der Barriere, ende Staaten haar de Proteftantsche opvolging in Groot-Britanje verzekeren zouden. Hy tradt, over dit Verdrag, waardoor 't Verdrag van den jaare 1709 stondt vernietigd te worden, in den Haage, in onderhandeling met eenige Gemagtigden der Staaten, welken hy verklaarde, dat de Koningin zorg draa-

Hande-
ling over
een
nieuw
Verdrag
van Bar-
riere met
Groot-
Britanje.

(w) LAMBERTI Tom. VII. p. 249, 250.

(x) Resol. Gener. Martii 4. OB. 1712. by LAMBERTI Tom. VII. p. 258.

draagen zou, dat zy Doornik behielden. De
 Staaten zonden zyn Ontwerp aan de byzondere
 Gewesten: doch schreeven, midlerwyl, aan
 de Koninginne „ dat zy Condé ook dienden
 „ te behouden, om dat Doornik, anderszins,
 „ van Bergen in Henegouwen zou afgefneeden
 „ zyn: nog, dat zy bezetting in Dender-
 „ monde behoorden te mogen leggen, om dat
 „ Brabant en Vlaanderen, en de grenzen van
 „ den Staat en de Barriere-Plaatsen, door deeze
 „ Stad, gemeenschap met elkanderen hadden;
 „ mids men voorzorg gebruikte, om de zwaar-
 „ righeden in den Koophandel, die hieruit
 „ zouden kunnen ryzen, weg te neemen.” Zy
 merkten hier benevens aan „ dat, zo zy de
 „ Plaatsen, die Karel de II. niet bezeten hadt,
 „ verplicht werden aan den Keizer af te staan,
 „ gelyk de Koningin begeerde; de Keizer hen
 „ in 't volkomen bezit van 't Overkwartier van
 „ Gelder behoorde te stellen.” Zy maakten
 nog eenige aanmerkingen, die egter genoeg
 deden zien, dat zy zig, zo veel mogelyk
 ware, wilden voegen, naar de begeerte haarer
 Majesteit. Strafford hadt ook begeerd, dat de
 Staaten het Battaillon, welk zy nog in Gibralt-
 ar hadden, t'huis ontbooden: waarin men hem,
 terstond, te wille was (y).

In deezen staat, was de Vredehandeling, XXV.
 op het einde deezes jaars. In zaaken van oor- Portugal
 log, was niet veel van belang voorgevallen, neemt de
 Wapen-
 bui-

(y) Resol. Holl. 20, 27, 28 Apr. 1712. bl. 106, 214, 215.
 Resol. Gener. *Vener.* 13 Febr. 1712. LAMBERTI *Tom.* VI. p.
 316—334. *Tom.* VIII. p. 33. TINDAL *Vol.* IX. [or XXIV.] p.
 432, 433, 454—461.

1712. buiten de Nederlanden. De Markgraaf de Bay
 hadt, in Herfstmaand, eenen inval gedaan in
 Portugal, en Campo-Major belegerd. De
 Portugeezen werden, hierdoor, genoodzaakt,
 te treden in de maatregels van Groot-Britan-
 je, en de Wapenschorsing aan te neemen,
 die, op den zevenden van Slagtmaand, te U-
 trecht, getekend werdt, voor den tyd van vier
 maanden (z). De Wapenschorsing, tusfchen
 Frankryk en Groot-Britanje, werdt, in Win-
 termaand, insgelyks, verlengd, voor vier
 maanden, die, met den twee-entwintigften
 van Grasmaand des jaars 1713, zouden eindigen
 (a). Aan den Rynkant, in Italie en in
 Spanje, was, tusfchen de wederzydfche Le-
 gers, weinig meer dan eenige fchutgevegten
 voorgevallen. Het Fort Filippe en Porto Her-
 cole vielen, in Bloei maand, den Duitfchen in
 handen (b).

De Fran-
 fchen
 brand-
 fchatten
 Surina-
 me, Ber-
 bice en
 Curaçao.

Ter zee, hadden de Franfchen eenige voor-
 deelen behaald onder den Heere *Jaques de*
Casfort, die, met een Esquader fchepen, van
 Toulon in zee gefteken zynde, de Stad en 't
 Kasteel S. Jago, in een der Kabo-Verdfche
 Eilanden gelegen, overweldigde en plonderde,
 in 't begin van Bloei maand. Daarna, deedt
 hy eenen inval in de Lewards Eilanden, daar
 de Engelfchen meester waren. In den Herfst,
 vertoonde hy zig voor Suriname, de Stad en
 't Kasteel Paramaribo dreigende, met beleg
 en

(z) DU MONT *Corps Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 312.* TIN-
 DAL *Vol. IX. [or XXIV.] p. 436, 437.*

(a) LAMBERTI *Tom. VIII. p. I. DANIEL p. CCLXXXVIJ.*

(b) DANIEL *p. CCLXXXVIJ, CCLXXXVIIJ.*

en verovering. Doch men kocht het gevaar af, met agthonderdduizend guldens. Van Suriname, zeilde de Baron Mouans, met eenige schepen uit het Esquader van Casfart, naar de Volkplanting Berbice, welke hyeene brandfchatting van driehonderdvijftienduizend guldens afpers- te (c). Curaçao werdt, in de volgende Len- te, op honderdvijftigduizend stukken van ag- ten van hem gebrandschat (d). De Regee- ring op Suriname werdt beschuldigd, dat zy de versterking van 't Kasteel Paramaribo ver- waarloosd, en daardoor gelegenheid tot dee- zen inval gegeven hadt. Doch de Staaten hebben haar, sedert, zuiver geschouwen. Men besloot, egter, niet lang hierna, Paramaribo in beteren staat van tegenweer te stellen (e). Maar daar verlieden nog al eenige jaaren, eer 'er de hand aan gelegd werdt. De Staaten waren, in 't voorjaar aangezocht geweest, door den Engelschen Admiraal *Wishart*, om eene Vloot uit te rusten, en ze te voegen by die der Koninginne, onder zyn beleid; doch de zwaare kosten van den kryg te Lande verhin- derden hen, dit jaar, in de uitrustingen ter zee. De Vice Admiraal Pieterfon, die zig, sedert twee jaaren, in de Middellandsche zee onthieldt, werdt zelfs, uit vrees voor onlusten met de Engelschen, tegen 't najaar, van daar, t'huis ontbooden (f).

De

- (c) DANIEL p. CCXC, CCXCJ. TINDAL Vol. IX. [or XXIV.] p. 452. LAMBERTI Tom. VIII. p. 194.
 (d) Brieven in de Europ. Merc. van Jan.—Jany 1713. bl. 75, 160, 312.
 (e) Zie Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 1538, 1540.
 (f) LAMBERTI Tom. VII. p. 111, 223.

1712. De kryg in 't Noorden was nadeelig voor de

Hollandſche Scheepvaart. De Zweeden hielden, van tyd tot tyd, een groot getal van Koopvaardyſchepen aan, welken zy beweerden, vyanden- of *Contrebande* goederen in te hebben. De Staaten deden Vertoog op Ver-
 toog aan de Zweedsche Regeering, om hunne ſchepen te rug te bekomen (g). Doch 't hielp luttel. Zy werden genoodzaakt, in 't volgende jaar, hunnen onderzaaten vryheid te geeven, om de geroofde ſchepen en goederen, waar zy ze bekomen konden, aan te houden, en als eigen goed naar zig te neemen (h). De zaaken des Konings van Zweeden ſcheenen, op 't einde des jaars, in zyn voordeel te zullen veranderen. Doch zy namen haast wederom eenen nadeeligen keer. De Deenen, Stade bemagtigd, en het Hertogdom Breemen onder hun gebied gebragt hebbende, werden geſlaagen, door den Generaal Graave *Magnus Steenbok*. Karel de XII. hieldt zig nog te Bender op, zoekende de Turken op te hitſen, tot het hervatten van den kryg tegen den Czaar: doch deeze toelig miſlukte hem. Men belastte hem zelfs, het Turksch gebied te ruimen, met zyn Volk. Hy weigerde te gehoorzaamen, en werdt, hierop, geweldiglyk aangetast, door de Turken. Zyn volk, zig te weer ſtellende, werdt omgebragt (i), en hy, in Sprokkelmaand des jaars 1713, gevangkelyk gevoerd naar een huis,
 by

Staat des
 krygs in
 't Noor-
 den.

(g) LAMBERTI *Tom. VII. p. 612—623.*

(h) *Zie Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 1633.*

(i) *Voirz LAMBERTI Tom. VIII. p. 319.*

by Adrianopole, zonder ten Hove te mogen verschynen. De Czaar viel, daarna, in Finland, en bemagtigde Abo en 't gantsche Gewest. Steenbok, den brand gesteken hebbende in Altona (4), daar, zo hy voorgaf, voorraad verzameld was voor de Rusfen, verdedigde zig in Tonningen, zo lang zyne mondbehoefden duurden; doch moest zig, eindelyk, met zyn volk, zynde de beste troepen, die Zweeden in dienst hadt, krygsgevangen geeven (k).

't Kasteel van Meurs was, tot in 't najaar, bezet geweest met krygsvolk van den Staat. De Koning van Pruissen, beweerende regt te hebben op het gantsche Vorstendom, welk tot de nalaatenschap van Willem den III., Koning van Groot-Britanje, behoorde, hadt, sedert eenen geruimen tyd, aangehouden by de Staaten, om Meurs te ontledigen van bezetting, alzo de Keizerlyke Kamer van Wetzlar, voor welke, de Koning het geschil over 't regt tot dit Vorstendom hadt betrokken, zonder iemant, van wege de Prinsesse Weduwe van Nassau-Oranje, die deeze regtbank niet erkende, gehoord te hebben, bevolen hadt, dat die van Meurs den Koning, als Vorst van Meurs, erkennen en inhuldigen zouden: welk

1712.

XXVI.
De Koning van Pruissen werpt bezetting in Meurs.

(4) Sommigen hebben die van Hamburg beschuldigd, dat zy, uit afgunst over den voorspoed van die van Altona, Steenbok tot deeze strengheid hadden omgekogt. Doch deeze beschuldigers worden, bondiglyk, wederlegd, in eenen *Brief*, te vinden in de *Biblioth. Raisonné* Tom. IX. p. 469.

(k) TINDAL *Vol.* IX. [or XXIV.] p. 485—489. LAMBERTS *Tom.* VIII. p. 291—304, 344—347.

1712. welk bevel de bevelhebber der bezettinge niet hadt willen ter uitvoeringe doen brengen. De Staaten maakten zwaarigheid, om 's Konings begeerte te voldoen. De Landgraaf van Hessen-Kassel en zyne Dogter, de Prinfesse weduwe van Nassau-Oranje, sterkten de Staaten in derzelver weigering, door herhaalde Vertoogen. De Koning van Pruissen besloot derhalve, zig zelve te regten. Hy vaardigde, in 't begin van Slagtmaand, den Vorst van Anhalt-Desfau af, met eenige manschap, die in kleine vaartuigen gescheept werdt, en 't Kasteel, by verrassing, overweldigde: waarna beide de Stad en 't Kasteel Pruisfische bezetting moesten inneemen (l). Het Staatsch Krygsvolk, zes vendelen sterk, werdt in 't begin des volgenden jaars, ter Stad uit gejaagd (m). Van dien tyd af, is de Koning van Pruissen in 't bezit gebleven van 't Vorstendom Meurs. Doch hy overleefde deesen aanwas zynere bezittingen niet lang. Eene sleepende ziekte nam hem weg, op den vyfentwintigsten van Sprokkelmaand des jaars 1713. Zyn Zoon, *Fredrik Willem*, volgde hem op (n).

XXVII. Terwyl men, te Utrecht, de Vredehandeling sleepende hielt, veranderde de staat der zaaken zo zeer ten voordeele van Frankryk, dat Koning Lodewyk, die, nog zo onlangs, fcheen,

(l) Notul. Zeel. 24 Nov. 1712. bl. 192. *Voiez* LAMBERTI Tom. VII. p. 571—575, 578—592. Tom. VIII. p. 43. *Memoir de Brandeb.* p. 245.

(m) Resol. Holl. 23 Nov. 21 Dec. 1712. bl. 605, 652. 18, 20, 24 Jan. 1713. bl. 9, 12, 16.

(n) *Memoir de Brandeb.* p. 246. TINDAL Vol. IX. [or XXIV.] p. 462. LAMBERTI Tom. VIII. p. 43.

fcheen, zig de voorwaarden der Vrede te willen laten voorschryven door de Bondgenooten, nu zelfs voorflagende, waaraan hy de Bondgenooten en de Engelschen zelve verbinden wilde (o). De Fransche Staatsdienaars zогten, in de afzonderlyke handelingen met Prior en het Engelsche Hof, de voordeelen in den Koophandel, op welken zy de Engelschen hadden doen hoopen, allengskens, in te trekken en te besnoeijen. Zy deden dit, om de Engelschente dringen, tot eene afzonderlyke Vrede. Doch deezen, bevroedende, dat de andere Bondgenooten, en zy zelve, veelligt, naderhand, dan geheellyk ter genade van Frankryk gestaan zouden hebben, konden hiertoe niet bewilligen. 't Blykt zelfs, uit Bolingbroke's eigen' brieven, dat de Engelsche Staatsdienaars, in den Winter en in 't volgende voorjaar, argwaan begonden op te vatten, tegen de Franschen, en voor hunne eigen' veiligheid vreesden. Zeg, schreef Bolingbroke aan Prior, *aan Monsieur de Torcy, dat hy Robert en Henrik (5) aan de galg helpt*; en in eenen anderen brief, *myne groete aan Monsieur de Torcy. Zeg hem, dat, zo zy zig niet voegen met haare Majesteit, zy my, mischien, tot een' * Vluchteling zullen maaken*; doch zo ik zulks worde, *beloof ik, my altoos, in Frankryk, beter te zullen gedraagen, dan de Fransche Vluchtelingen hier doen. Maak de Franschen beschaamd over hunne vitteryen. Zeker, zy hande-*

1712.

op, tegen
de Franschen.

1713.

* Refugt.

(o) BOLINGBROKES Lett. on History, Vol. II. p. 135. Memoir. de TORCY, Tom. III. p. 406.

(5) Robert Harley en Henrik S. John.

1713. *delen als kraamers, of, 't gene nog erger is, als Prokureurs (p).*

De Staaten be-
sluiten vrede te
maaken, op de
beste voor-
waarden.

Zy tekenen een
nieuw Verdrag
van Barriere met
Groot-Britanje.

De Staaten, zig, federt het sluiten der Wapenschorsinge tuschen Frankryk en Groot-Britanje, belaadend vindende met den zwaarsten last des krygs, en sterk gemaand wordende, om voldoening der uitheemsche troepen (q), zagen zig, omtrent deezen tyd, in de noodzaakelykheid gebragt, om vrede te maaken, op de beste voorwaarden. Zy beslooten, hierom, op 't aanhoudend dringen der Koninginne van Groot-Britanje, die, eindelijk, volkomen eens geworden was met het Fransche Hof, en Doornik voor de Staaten bedongen hadt, het Verdrag van Barriere te tekenen, waarover Strafford, federt eenigen tyd, gehandeld hadt, in den Haage (r). 't Geschiedde, te Utrecht, op den dertigsten van Louwmaand (s). By dit Verdrag „werdt dat „van den jaare 1709 te niet gedaan. De Staaten verbonden zig, tot handhaving der Protestantsche Opvolginge in Groot-Britanje; „welk Ryk verklaard werdt, na de dood der „Koninginne, en na de dood *haarer erfgenamen*, te moeten komen aan de Prinfeste Sofia, Keurvorstinne Weduwe van Hanover, „en aan de Erfgenamen deezer Vorstinne. „De Koningin beloofde, haar best te zullen „doen, dat de Spaansche Nederlanden geschikt werden tot eenen Voormuur of Barriere.

(p) Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel. bl. 35, 94, 122—130.

(q) *Voiez* LAMBERTI Tom. VIII. p. 3—7, 9—27.

(r) *Voiez* LAMBERTI Tom. VIII. p. 29—32, 34.

(s) Verbaal der Plenipotencia, tot de Vredel. MS.

„ riere voor de Staaten, die, ten dien einde, 1713
 „ bezetting zouden mogen leggen in Veurne,
 „ 't Fort de Knokke, Yperen, Meenen, de
 „ Stad en 't Kasteel van Doornik, Bergen,
 „ Charleroi, de Stad en 't Kasteel van Na-
 „ men, het Kasteel van Gend, en in de schan-
 „ sen de Peerel, de Filips, en Damme: zul-
 „ lende de schans S. Donaas, die geheellyk
 „ gehegt was aan de werken van Sluis, hun
 „ in eigendom afgeftaan, en de schans Roo-
 „ denhuizen, by Gend, geslegt worden. Zo
 „ Frankryk hun, met de wapenen, aanviel,
 „ of dreigde, zouden zy hunne manschap in
 „ deeze Plaatsen vermeerderen mogen, naar
 „ hun welgevallen. Wyders, kwam men
 „ overeen, dat Keizer Karel de VI. de *Souve-*
 „ *rainiteit* hebben zou, over alle de Spaan-
 „ sche Nederlanden; die, nimmer, geheel
 „ noch ten deele, aan Frankryk zouden kom-
 „ men. De Engelschen zouden, ten allen ty-
 „ de, vryen Koophandel dryven mogen, in
 „ deeze Nederlanden en in de Barriere-Plaat-
 „ sen, gelyk onder de Regeering van Koning
 „ Karel den II. Tot handhaaving van dit Ver-
 „ drag, met opzigt op de Protestantsche op-
 „ volging in Groot-Britanje, van de eene,
 „ en op het bezit der Barriere-Plaatsen, van
 „ de andere zyde, zouden, des noods, de
 „ Koningin tienduizend, en de Staaten zes-
 „ duizend knegten, en ieder, daarenboven,
 „ twintig Oorlogschepen leveren; welk ge-
 „ tal van knegten en schepen, zo 't vereischt
 „ werdt, wederzyds, zou vermeerderd wor-
 „ den.” By een afzonderlyk punt, was be-
 „ XVII. DEEL. Ii raamd;

1713. raamd „ dat , nademaal Staatsch- en Spaansch
 „ Vlaanderen, derwyze, aan elkanderen paal-
 „ den, dat men, in den aanvang des tegen-
 „ woordigen oorlogs, eene Sterkte onder 't
 „ geschut van Sas van Gend had aangetast,
 „ onder voorwendfel, dat zy op Spaanschen
 „ bodem lag; men zorg draagen zou, dat de
 „ grensfcheiding in Vlaanderen beter geregeld
 „ werdt (t).”

Aanmer-
 kingen
 over het
 zelve.

Men bespeurde, uit dit Verdrag, welk ter-
 stond bekrachtigd werdt, hoe weinig de aan-
 merkingen der Staaten, op het Ontwerp, door
 Strafford overgebracht, vermogt hadden by de
 Koninginne. Zy moesten zig verbinden, om
 de erfgenaamen haarer Majesteit te handhaa-
 ven in 't bezit der Kroone van Groot-Britan-
 je, zonder dat men zig wilde verklaren, wie
 men door deeze erfgenaamen verstonde, ge-
 lyk de Staaten begeerd hadden. Men hadt het
 zelfs kwalyk genomen in Engeland, dat de
 Staaten hiervan hadden gerept, als of zy, zei-
 de men, haare Majesteit verdagt hielden, dat
 zy, hierdoor, het Huis van Hanover niet ver-
 staan zou. 't Is waar, dat zy Doornik behiel-
 den; doch Condé en Dendermonde wilde men
 hun niet toeleggen. En zo zy immer gehoopt
 hadden, de opperste magt te verkrygen, over
 een gedeelte der Spaansche Nederlanden, 't
 veroveren van welken hun zwaare schatten en
 stroomen bloeds gekost hadt; zy moesten thans
 deeze hoop byna t'eenemaal opgeeven. De
 op-

(t) Zie Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 444. DU MONT 'Corps
 Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 322. LAMBERTI Tom. VIII. p. 34.

opperfte magt over alle de Spaanfche Nederlanden werdt Keizer Karel den VI. toegelchikt, zonder dat zy zig van 't bezit van 't eenige Overkwartier van Gelderland verzekeren konden: welk zy zo ernftelyk begeerd hadden, en welk hun, by een afgezonderd punt van 't Verdrag van 't jaar 1709, zo uitdrukkelyk, beloofd geweest was. Doch de Koning van Pruisfen, die de Stad Gelder ingenomen hadt, en bezet hielt, vlamde op de bezitting van het gantsche Overkwartier, tegen 't gene hy, wegens agterftallige onderftandgelden, te vorderen hadt van Karel den II. En men vernam, in den Haage, dat de Franschen en Engelschen hem overgehaald hadden tot hunne maatregelen, door hem het Overkwartier toe te zeggen (u). Zyn dood, die, kort hierop, voorviel, ftremde de handeling over dit punt, flegts voor eene korte wyle. Fredrik Willem, zyn opvolger, bleef ftyf ftaan op het bezit van 't gantsche Overkwartier. Doch de Staatschen zagen hierin merkelyke zwaarigheid (v). De Koning van Pruisfen, Venlo en S. Michiel inhebbende, was altoos meester van een' overtocht der Maaze, naar Maastricht. Men fpak, derhalve, van eene verdeling van 't Overkwartier, tufchen den Keizer, den Koning van Pruisfen en de Staaten. Doch 't kwam tot geen besluit. Ondertufchen, bewoogen de Pruisfifche Gevolmagtigden de Keizerschen, te Utrecht, tot het tekenen van een Verdrag, waarby

1713.

De Koning van Pruisfen staat naar 't Overkwartier van Gelder.

(u) *Voyez* LAMBERTI Tom. VIII. p. 43, 44.
 (v) *Verhaal der Plenipotent, op de Vredch. MS.*

1713. by de Keizer zyn aandeel in het Overkwartier, op zekere voorwaarden, afstondt aan den Koning van Pruïsen (w). Door dit Verdrag, welk eenigen tyd geheim bleef, doch niet bekrachtigd werdt, door den Keizer; en door het nieuw Verdrag van Barriere, tusschen Groot-Britanje en de Staaten, dagt men de voornaamste zwaarigheden, die 't sluiten der Vrede tegenhielden, uit den weg geruimd te hebben (x). Ruim twee weeken te vooren, was men ook overeengekomen, om Italie onzijdig te verklaaren, en het krygsvolk der Bondgenooten te rug te trekken, uit Katalonie, Minorca en Ivika (y): waarin de Keizerfchen zelve, ziende het Bondgenootschap aan 't waggelen of verbroken, eindelyk, bewilligd hadden (z). De Wapenschorsing, tusschen Frankryk en Spanje ter eener, en Portugal ter ander zyde, was, op den eersten van Lentemaand, wederom, voor vier maanden, verlengd. Met den Hertog van Savoje, voor wiens belangen de Engelschen zeer gezorgd hadden (a), werdt een stilstand van wapenen getekend, die tot aan 't sluiten der Vrede duuren zou (b). De Engelschen hadden hunne voornaamste punten ook geregeld, aan de Hoven van Versailles en Madrid. Filips de V. hadt

Italie on-
zijdig
ver-
klaard.

(w) *Voiez Du MONT Corps Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 337.*

(x) *Verbaal der Plenipotent. op de Vredehand. MS. LAMBERTI Tom. VIII. p. 45-48.*

(y) *Voiez Du MONT Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 327.*

(z) *Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 121. LAMBERTI Tom. VIII. p. 48-55.*

(a) *Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 86, 87, 88, 92, 93, 94, 95, 96.*

(b) *Du MONT Corps Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 326, 330.*

hadt plegtigen afstand gedaan van zyn regt op de Kroone van Frankryk, en Lodewyk de XIV, de open' brieven vernietigd, waarby hem dit regt voorbehouden was. Ten zelfden tyde, hadden de Hertogen van Berry en Orleans afgeftaan van allen eisch op de Kroone van Spanje (c). Het Asfiento-Verdrag, waarby den Engelfchen de Slaavenhandel op de Spaanfche Westindien, voor den tyd van dertig jaaren, toegeftaan was, werdt, den dertienden van Lentemaand, te Madrid, getekend (d). De Fransche Guineefche Maatschappy hadt diergelyk Verdrag, in den jaare 1701, voor den tyd van tien jaaren, verworven (e), welk nu vernietigd bleef. Men spoedde zig, derhalve, met snelle fchreden, tot het fluiten der Vrede, te Utrecht.

De Franschen, die verscheiden' Steden in de Nederlanden verlooren hadden, welken zy, by de Vrede, zouden moeten afstaan, betwistten, nogtans, hunnen partyen, in't handelen, den grond, voët voor voët. Het meeste geschil viel over de onderhoorigheden der Plaatsen, welken men afstaan zou. S. Amand en Mortagne, schoon altoos onder Doornik behoord hebbende, moesten 'er, meende men, nu van afgezonderd worden. Ook wilde men de beste dorpen scheiden van Yperen. De Staatfchen zagen zig genoodzaakt, hieromtrent, vry wat toe te geeven. De Lyst der Reg-

XXVIII,
Twist
met de
Franschen
over de
Plaatsen,
welken
zy zouden
moeten af-
staan;

(c) DU MONT Corps Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 304, 310, 314, 316, 324.

(d) DU MONT *ubi supra* p. 330.

(e) DU MONT *ubi supra* p. 83.

1713.

Regten van den jaare 1664 zagen ze ook, niet zonder uitzondering, te verkrygen, ten ware zy Doornik afftonden, waartoe zy niet konden besluiten. De Franschen en Engelschen waren 't, insgelyks, nog niet ten volle eens. De eersten vorderden Kaap Breton van de laatsten: welk deezen meenden, hun, nevens Akadia of Nieuw Schotland, daar zy 't onder rekenden, afgeftaan te zyn. Zy wilden 't egter overgeeven, zo Frankryk daartegen van de Visfchery op de kust van Terre-neuve wilde afstaan. Doch hiernaar hadden de Franschen geene ooren. De Engelschen waren te vrede, met de Lyst der Regten van den jaare 1664, zo als zy den Staaten aangeboden was door Frankryk. Zy bewilligden zelfs, in de verhooging der regten, waarin de Staatschen zwaarigheid maakten; om dat deeze verhooging vier foorten van waaren betrof, drie van welken zy byna niet, en de ingezetenen der Vereenigde Gewesten zeer veel in Frankryk bragten, te weeten Walvisch-baarden en Traan, Haring, gemaakte Suiker en Wollen stoffen. Doch de Franschen wilden hun zulk eene Lyst van Regten niet toestaan. Zy beloofden alleen, dat men 't doen zou, wanneer de Engelschen de belastingen vernietigden, welken zy, na 't jaar 1664, op de Fransche Koopwaaren gelegd hadden. En hiervan werdt, naderhand, een punt van 't Verdrag tusfchen Frankryk en Groot-Britanje gemaakt, hoewel het Parlement weigerde, het zelve te bekragtigen. Doch dit was 't eenigste punt niet, waarin de Franschen de Engelschen, op de Vredehandeling, verkloecht had-

en over
de Lyst
der Reg-
ten op de
Koop-
waaren.

hadden. Na 't wegruimen van deeze zwaarigheid, drongen de Franschen de Engelschen sterker, om te tekenen, of met de Bondgenooten te gelyk, of afzonderlyk (f): 't welk van zulk een gevolg was, dat zy, den dertienden van Lentemaand, in eene byeenkomst van de Gevolmagtigden der Bondgenooten, te Utrecht, voorfloegen „ dat de tegenwoordige „ Vredehandeling nu veertien maanden ge- „ duurd hadt; dat dit draalen den Bondge- „ nooten veel nadeels hadt toegebracht; doch „ dat dit der Koninginne van Groot-Britanje, „ die 't afdoen haarer eigene zaaken verschoo- „ ven hadt, om die van haare Bondgenooten „ te bevorderen, geenszins, te wyten was; dat „ zy nu vertrouwen moest, dat de hooge Bond- „ genooten de punten hunner Verdragen zo „ verre zouden voorbereid hebben, dat men „ tot een algemeen besluit zou kunnen kom- „ men. Eindelyk, dat haare Majesteit hun „ bevolen hadt, den Heeren Gevolmagtig- „ den der hooge Bondgenooten te verklaren, „ dat zy noodzaakelyk vondt, haar Verdrag „ te sluiten; zonder uitsfel, en dat zy den „ Bondgenooten vermaande, het zelfde te „ doen (g).”

1713.

De Eng-
elschen
verklaa-
ren zig
bereid
om te
sluiten.

Na deze Verklaaring der Engelschen, drongen de Franschen hen nog sterker tot het sluiten eener afzonderlyke Vrede. Doch alzo hunne Volmagten slegts inhielden, dat zy over eene

XXIX.
Zy stel-
len 'er
een' dag
toe.

(f) Verhaal der Plenipot. tot de Vredh. MS. Voiez LAMBERTI Tom. VIII. p. 56—61.

(g) Voiez LAMBERTI Tom. VIII. p. 61.

1713. eene algemeene Vrede hadden te handelen, aarzelden zy, om te sluiten. Maar Bolingbroke bezorgde hun haast eene andere Volmagt, hen, te gelyk, vermaanende, dat zy eenen dag vaststellen moesten, waarop zy hun Verdrag zouden tekenen; en dat zy zulken onder de Bondgenooten, die dan nog niet gereed konden zyn, moesten dringen, om eenen naderen dag te bepaalen, en dan, op hunne beurt, insgelyks, te tekenen (*b*). Midlerwyl, hadden de Franschen den Keizerfchen een Ontwerp van Vrede met den Keizer en 't Ryk beloofd. Doch 't kwam niet, voor den elfden van Grasmaand, tyd, waarop de Engelschen vastgesteld hadden, hun Verdrag te tekenen. Ook behelsde het Ontwerp verscheiden' punten, die den Keizerfchen niet behaagden (*i*). Maar de Engelschen verschooven 'er het sluiten van hun Verdrag niet om. De Gevolmagtigden van Portugal, van Pruisen, van Savoije en van de Vereenigde Staaten hadden last, om, ten zelfden dage als de Engelschen, te tekenen. De Franschen en Savooische Gevolmagtigden vervoegden zig, ten huize van den Bisschop van Britol. Strafford begaf zig ook derwaards. En hier tekende men een Verdrag van Vrede, en een Verdrag van Koophandel tusschen Frankryk en Groot-Britanje, en een Verdrag van Vrede tusschen Frankryk en Savoije, des nademiddags ten twee uren. Midlerwyl, hadt Strafford, ten zynen huize, doen

no-

De Engelschen, Portugeeschen, Pruisischen, Savooischen en Staatfchen tekenen de Vrede met Frankryk.

(*b*) LAMBERTI Tom. VIII. p. 62, 63.

(*i*) LAMBERTI Tom. VIII. p. 66—71, 161.

nodigen de Portugeefche, Pruiſiſche en Staatſche Gevolmagtigden. Derwaards begaven zig, na de maaltyd, de Franſchen en Savooiſchen en de Biſchop van Briſtol. 't Verdrag tuſſchen Frankryk en Portugal werdt, des avonds ten agt, dat, tuſſchen Frankryk en Pruiſen, des nagts ten elf uuren, getekend. 't Verdrag van Vrede en 't Verdrag van Koophandel, tuſſchen Frankryk en de Staaten, welken de Keizerſchen zig geveleid hadden, dat ongeſlooten gebleeven zouden zyn (*k*), werden niet getekend, voor omtrent drie uuren (*l*) na middernacht (*m*). Het eerſte beſtondt uit *negenender-tig* Leden: welker voornaamſten behelſden;

„ dat men elkanderen zou wedergeeven de
 „ ſchepen, die genomen mogten worden, in
 „ de Oost- of Noordzee, van Tefneuze in
 „ Noorwegen af, tot aan 't einde van 't Ka-
 „ naal, binnen vier; van het einde van 't Ka-
 „ naal tot aan Kaap S. Vincent, binnen zes,
 „ van Kaap S. Vincent, tot in de Middelland-
 „ ſche zee en aan de Linie, binnen tien wee-
 „ ken, en van de Linie af, en in alle andere
 „ oorden der weereld, binnen agt maanden
 „ na de afkondiging, of liever, gelyk men 't,
 „ kort hierop verklaarde, na de tekening van
 „ dit Verdrag. Dat men, wederzyds, weige-
 „ ren zou, te treden in eenige Verdragen
 „ of Handelingen, tot elkanders nadeel; maar
 „ elkanderen daarvan terſtond kennis geeven.
 „ Zul-

1713;

Inhoud
 van 't
 Verdrag
 van Vre-
 de tuſſ-
 ſchen
 Frankryk
 en de
 Staaten.

(*k*) *Polez LAMBERTI Tom. VIII. p. 162, 163.*

(*l*) *Verbaal der Plenipot. op de Vredchand 1713.*

(*m*) *Hift. de la Paix d'Utr. p. 430, 431. LAMBERTI Tom. VIII. p. 160, 161.*

1713. „ Zulken, welker goederen aangehouden of
 „ verbeurd verklaard waren, ter oorzaake van
 „ den oorlog, zouden dezelve, uit kragte
 „ van dit Verdrag, wederom naar zig mogen
 „ neemen. De Koning van Frankryk zou den
 „ Staaten, ten behoeve van het Huis van Oos-
 „ tenryk, overgeeven alle de Spaansche Ne-
 „ derlanden, zo als Karel de II. dezelve be-
 „ zeten hadt, of hadt behooren te bezitten,
 „ in gevolge der Ryswyksche Vrede, zullende
 „ dit Huis deeze Landen, *volgens de orde*
 „ *van opvolging in het zelve vastgesteld*, blyven
 „ bezitten, zo ras de Staaten, met het zelve,
 „ wegens hunne Barriere, zouden overeenge-
 „ komen zyn; mids de Koning van Pruïssen
 „ van het Overkwartier van Gelder bleewe be-
 „ houden, 't gene hy daarvan tegenwoordig
 „ bezat, te weeten, de Stad en 't Baljuwſchap
 „ van Gelder, en de Steden, Baljuwſchappen
 „ en Heerlykheden Straalen, Wagtendonk,
 „ Middelaar, Walbeek, Aartsen, Afferden
 „ en Weel, nevens Raai en Klein Kevelaar:
 „ waarby nog gevoegd zou worden het Land
 „ van Kesfel, Erkelens uitgenomen: ook zou
 „ men, in het Hertogdom Luxemburg of Lim-
 „ burg, een ſtuk Lands afzonderen, ter waar-
 „ de van dertigduizend Ryksdaalers jaarlyk-
 „ ſche inkomſten: welk tot een Prinsdom zou
 „ opgerecht worden ten behoeve van de Prinſeſ-
 „ ſe van Urſins, en derzelve erfgenaamen (6).
 „ Lux-

(6) Wy zullen, in 't volgende LXIX. Boek, § IV. nader aanwyzen, waarom men deeze Prinſeſſe zo gunſtig wilde zyn.

„ Luxemburg en Chiny, Namen en de Ste- 1713
 „ den Charleroi en Nieuwpoort zouden den
 „ Staaten, ten bovengemelden einde, over-
 „ geleverd worden, veertien dagen na de uit-
 „ wisseling der bekrachtigingen van dit Ver-
 „ drag. De Keurvorst van Beieren, wien de
 „ Spaansche Nederlanden opgedragen waren,
 „ door Koning Filips, zou daarvan weder-
 „ om afstaan; doch de opperste magt en in-
 „ komsten van Luxemburg, Namen en Char-
 „ leroi behouden, tot dat hy hersteld zou zyn,
 „ in alle de goederen, welken hy bezeten hadt,
 „ voor den oorlog, de Opper-Palts uitgenom-
 „ men, in den rang van negenden Keurvorst,
 „ en in het Koningryk Sardinie: ook, tot
 „ hem vergoeding zou zyn gedaan, wegens 't
 „ gene hy, ten opzigte van het Verdrag van
 „ Ilmersheim, te vorderen hadt. Nogtans,
 „ zouden de Steden Luxemburg, Namen en
 „ Charleroi bewaard worden, door Staatsche
 „ troepen, en onderhouden, volgens een Re-
 „ glement, daarop gemaakt, na de Ryswyk-
 „ sche Vrede, met den Keurvorst, als Land-
 „ voogd; zullende de gemelde Gewesten en
 „ Steden hun aandeel opbrengen, in een mil-
 „ lioen guldens, welk den Staaten, uit de bes-
 „ te inkomsten der Spaansche Nederlanden,
 „ tot onderhoud van 't Krygsvolk en de Ves-
 „ tingwerken, zou moeten toegelegd worden.
 „ De Koning stondt, wyders, aan de Staaten,
 „ insgelyks ten behoeve van 't Huis van Oos-
 „ tenryk af, Meenen, Doornik en het ge-
 „ heele Doorniksche, uitgezonderd S. Amand
 „ met, en Mortagne zonder de onderhoorig-
 „ he-

1713. „ heden, mids men Mortagne niet sterkte,
 „ noch aldaar eenige Sluizen maakte. 't Land
 „ van Antoing zou wederom aan den Prinsfe
 „ van Espinoi komen, mids het Huis van Li-
 „ gne zyne eischen op het zelve in regten ver-
 „ volgen mogt (n). Voorts, stondt de Koning
 „ den Staaten, insgelyk voor 't Huis van Oos-
 „ tenryk, af Veurne, Veurner-Ambagt met
 „ de agt Kerfpels, 't Fort de Knokke, Loo
 „ en Diksmuiden, met het gene 'er onder be-
 „ hoorde, Yperen met zyne Kasfelrye, en
 „ daar onder Roufelaar, nevens de andere
 „ onderhoorigheden, die, voortaan, zouden
 „ zyn Poperingen, Warneton of Waasten,
 „ Commines en Warwyk, voor zo veel de
 „ drie laatste Plaatsen, en de afhangkelykhe-
 „ den der overigen gelegen waren, aan den
 „ Yperschen kant van de Leye. Op de Leye
 „ zou, van den mond van den Deul af, op-
 „ waards, geen tol betaald worden. De Spaan-
 „ sche Nederlanden, of eenig gedeelte der-
 „ zelveu zouden nimmer kunnen overgege-
 „ ven worden aan de Kroone, of aan eenigen
 „ Prins of Prinses uit den Huize van Frank-
 „ ryk. De Staaten zouden den Koning we-
 „ dergeeven Rysfel, met zyne gantsche Kas-
 „ felrye, Orchies, 't Land van La Leu, den
 „ burgt La Gorgue, voorts Aire, Bethune,
 „ S. Venant, en de Sterkte François, met al-
 „ le derzelyer onderhoorigheden, zullende
 „ „ nog

(n) Zie Refol. Gener. Jovis 8 Juny 1713, dans les Act. de
 la Paix d'Utr. Tom. V, p. 492. Du Mont Corps Dipl. Tom.
 VIII. P. I. p. 389.

„ nogtans den Prins van Espinoi wederom kom- 1713
 „ men in 't bezit der Landen van Cifoing en
 „ Roubair, behoudens het regt van den Hui-
 „ ze van Ligne (o). De wederzydsche troe-
 „ pen zouden, terstond na 't uitwisselen der
 „ bekrachtigingen, de afgestaane Plaatsen rui-
 „ men. Doch elk zou, tot dien tyd toe, de
 „ inkomsten en brandschattingen trekken van
 „ de Plaatsen, thans in zyne bezitting. De
 „ onderzaaten van beide de Mogendheden,
 „ zelfs de ingezetenen der Spaansche Neder-
 „ landen werden, door dit Verdrag, aange-
 „ merkt, als volkomenlyk bevredigd, en in
 „ hunnen vryen onderlingen handel, eere en
 „ voorregten hersteld. Ampten en gunsten,
 „ gedurende den oorlog, in de Spaansche
 „ Nederlanden, begeven, zouden, in 't alge-
 „ meen, blyven aan de bezitters: en zaaken,
 „ den Roomsche-Katholyken Godsdienst betref-
 „ fende, aldaar blyven, zo zy thans waren,
 „ of geweest waren voor den oorlog. De oef-
 „ ening van den Protestantschen Godsdienst
 „ onder de troepen zou geschieden, volgens
 „ het Reglement, voorheen met den Keur-
 „ vorst van Beieren, als Landvoogd, gemaakt.
 „ De Staatliche bezetting in Huy en Luik zou
 „ aldaar blyven mogen. Doch Bon zou, drie
 „ maanden na de herstelling van den Keur-
 „ vorst van Keulen, geslegt worden. Tot
 „ meerder bevestiging van dit Verdrag, zou
 „ men, na dat het voldaan zou zyn, gerekend
 „ wor-

(o) Voyez Act. de la Paix d'Utr. Tom. V. p. 489. Du MONT
 Corps Diplom. Tom. VII. P. I. p. 388.

1713.

„ worden, wederzyds, te hebben afgestaan
 „ van alle eifchen, oude en nieuwe, welken
 „ men, ten laste van elkanderen, meende te
 „ hebben. En naardemaal men overeengeko-
 „ men was, en by de plegtigste afftanden, vast-
 „ gesteld hadt, dat de Kroonen van Frankryk
 „ en Spanje nooit zouden vereenigd worden,
 „ op het hoofd van een' en den zelfden Koning;
 „ zo verbonden de Koning van Frankryk en
 „ de Staaten zig, om nimmer iet te doen, of
 „ te gedoogen, welk daartoe ftrekken mogt.
 „ Frankryk zou ook geene voordeelen in den
 „ Koophandel op Spanje en op de Indien ge-
 „ nieten, dan die het, ten tyde van Karel den
 „ II. gehad hadt, of die, te gelyk, aan alle
 „ andere handeldryvende volken werden toe-
 „ gestaan: zullende de wederzydsche onder-
 „ zaaten zig moeten onderwerpen, aan de ou-
 „ de Wetten op den Koophandel in Spanje
 „ en de Indien. De Koning zou zorgen, dat
 „ de zaaken van den Godsdienst in het Duit-
 „ sche Ryk gehouden werden overeenkomstig
 „ met de Westfaalsche Vrede. Hy stondt toe,
 „ dat Rynfelds en S. Goar bleeven aan den
 „ Landgraave van Hefen-Kasfel, Mids de
 „ Roomfche Godsdienst aldaar geoeffend werdt,
 „ gelyk tegenwoordig, en men redelyke vol-
 „ doening gawe aan de Prinzen van Hefen-
 „ Rynfelds. In geval van onverhoopte vrede-
 „ breuk, zouden de wederzydsche onderzaa-
 „ ten negen maanden tyds hebben, om met
 „ hunne goederen te vertrekken. De Staaten
 „ begreepen in dit Verdrag Groot-Britanje en
 „ alle de andere Bondgenooten, die, in den
 „ tyd

„ tyd van zes weeken, verklaaren zouden, 1713.
 „ de Vrede aan te neemen: voorts, de Zwit-
 „ fersche Kantons, byzonderlyk de Protestant-
 „ sche, benevens derzelve Bondgenooten,
 „ met naame Neufchatel, S. Gal, Milhau-
 „ fen en Bienne: ook de Grifons of Graauw-
 „ bunders, de Steden Breemen en Embden,
 „ en alle zodanige Vorsten, als 't hun verzoek-
 „ ken zouden. De Koning zou, binnen zes
 „ maanden, verklaaren, wie hy begrypen wil-
 „ de in de Vrede. Het Verdrag zou, we-
 „ derzyds, binnen drie weeken, bekragtigd
 „ worden. Ook zou men 'er register van hou-
 „ den, in alle de Parlementen van Frankryk,
 „ en in de Hoven der Vereenigde Nederlan-
 „ den, daar zulks gebruikelyk was.” In drie Afge-
 „ afgezonderde punten, werdt nog beloofd „ dat zonder-
 „ de Koning van Frankryk Spanje met de de pun-
 „ Staaten zou bevredigen, en deezen de ten.
 „ voordeelen in den Koophandel bezorgen,
 „ die hun, by de Munstersche Vrede, wa-
 „ ren toegestaan. Dat de Staaten het Huis
 „ van Oostenryk, by 't overgeeven der Spaan-
 „ sche Nederlanden, verbinden zouden, tot
 „ het naarkomen der punten, met opzigt
 „ op deeze Nederlanden, in dit Verdrag,
 „ beraamd. Dat zy ook deeze overgifte niet
 „ zouden doen, dan na dat Sardinie zou
 „ zyn afgestaan aan den Keurvorst van Beie-
 „ ren. Dat Frankryk, wyders, Gemagtig-
 „ den zou mogen zenden, op de byeen-
 „ komst, die, van wege Groot-Britanje en
 „ de Staaten, zou aangelegd worden, tot
 „ het regelen der regten op den Koophan-
 „ del,

1713. „ del, in de Spaanfche Nederlanden (p).^o
 „ Het verdrag van Koophandel, welk vyfen-
 twintig jaaren duuren zou, beftondt uit vier-
 enveertig Leden. By het zelve, beloofde de
 Koning „ de ingezetenen der Vereenigde Ge-
 „ westen niet zwaarder te zullen belaften, dan
 „ zyne eigene onderdaanen. De invoer van
 „ allerlei gezouten Haring, die, by een Ar-
 „ rest van den jaare 1687, merkelyk belem-
 „ merd was, werdt wederom vry gefield. De
 „ zelfde ingezetenen van deezen Staat werden
 „ onthoeven verklaard van het Regt van *Au-*
 „ *baine*, gelyk van ouds. Onder Contrebande
 „ waaren, werden alleenlyk begreepen aller-
 „ lei krygsbehoeften, als Kanon, Musquet-
 „ ten, Mortieren, Petarden, Bomben, Gra-
 „ naaten, Saufyzen, Pekkransen, Affuiten;
 „ Forquetten, Bandeliers, Buskruid, Lonten,
 „ Salpeter, Kogels, Pieken, Degens, Storm-
 „ hoeden, Helmetten, Cuirassen, Helbaarden,
 „ halve Pieken, Paarden, Zadels, Hengfels
 „ tot degens en diergelyken: doch geene graa-
 „ nen, olyven, zout noch eenige andere mond-
 „ behoeften; alle welken men ook naar vyand-
 „ lyke Plaatsen, midts niet belegerd noch ge-
 „ blokkeerd zynde, zou mogen voeren. Goe-
 „ deren van vrienden, in vyanden-fchepen
 „ gelaaden, zouden verbeurd, en vyanden-
 „ goederen, in vrienden-fchepen gelaaden,
 „ daarentegen, vry zyn. Men zou, voortaan,
 „ geene Confuls houden, in elkanders havens;
 „ „ doch

(p) Zie Groot-Plakaath. V. Deel, bl. 456. DU MONT Corps
 Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 366. LAMBERTI Tom. VIII. p.
 121.

„ doch zo men eenige andere Amptenaars wil-
 „ de aanstellen, zouden deezen zig moeten
 „ nederzetten, ter plaatse daar het Hof zyn
 „ gewoon verblyf hielt. Men zou niet ge-
 „ doogen, dat eenige prys, door eenige vreem-
 „ de Mogendheid, op den Koning of de Staa-
 „ ten veroverd, in de wederzydsche Havens
 „ werdt opgebracht.” Het Verdrag begreep nog
 veele andere punten, die gewoonlyk in een Ver-
 drag van Zeevaart en Koophandel voorkomen,
 en het inloopen van Oorlogsschepen, het fran-
 den van Koopvaarders, de regtspleeging over
 opkomende geschillen, en veele andere zaa-
 ken betreffen. Wy houden 'er ons niet mede
 op. Alleenlyk, moeten wy nog aantekenen,
 „ dat de Ingezetenen der Vereenigde Gewes-
 „ ten, by een afgezonderd punt, ontheeven
 „ werden van de belasting van vyftig stuivers
 „ van 't Vat, zonder dat zy, in 't toekomende,
 „ wederom met dezelve bezwaard zouden
 „ mogen worden, behalve alleen, wanneer
 „ hunne schepen koopwaaren voerden, van
 „ de eene Plaats in Frankryk naar de ande-
 „ ren (g).”

1713.

Zodanig was de inhoud der twee Verdra-
 gen, tuschen Frankryk en de Staaten gefloo-
 ten, des nagts, tuschen den elfden en twaalf-
 den van Grasmaand. Het Verdrag van Zee-
 vaart en Koophandel was zo voordeelig, als
 men 't, tegenwoordig, naar reden, verwag-
 ten kon: uitgenomen, dat het slegts aan vyf-
 entwintig jaaren bepaald was. Doch 't Rys-
 wyksch

XXX.
 Aanmer-
 kingen
 over dees-
 ze Ver-
 dragen.

(g) Zie Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 479. DU MONT CORDES
 Diplom. Tom. VIII, P. 1. p. 377. LAMBERTI Tom. VIII
 p. 143.

1713. wyksch Verdrag van Koophandel was aan den zelfden tyd bepaald geweest. Ook kwam het Utrechtsch Verdrag van Koophandel genoegzaam met het Ryswyksch overeen. Alleentlyk, was, op 't aanhouden van Holland (r), één punt van het Ryswyksch Verdrag uit het Utrechtsch gelaaten, waarby verklaard werdt, „ dat men zig, by voorraad, aan de Lyst van „ 't jaar 1667 zou houden, tot dat men, wegens eene nieuwe Lyst, zou overeenkomen: „ doch dat, zo dit niet binnen drie maanden „ geschiedde, de Lyst van 't jaar 1664 stand „ grypen zou.” De Barriere der Staaten werdt, by het Verdrag van Vrede, niet zo voordeelig geregeld, als men wel begeerd hadt: doch dit was, voornaamlyk, aan 't beleid der Engelschen te wyten. Ook verkreegen zy van 't Overkwartier van Gelder slegts een gedeelte, moettende het overige, gedeeltelyk, gelaaten worden aan den Koning van Pruissen, die anders niet te beweegen geweest was, om te sluiten. Wegens 't Prinsdom van Oranje, welk zy, als Executeurs van den Uitersten Wil van Koning Willem, meenden te moeten bezitten, werdt geen woord gerept, in 't Verdrag met de Staaten. De Franschen hadden 'er alleentlyk over willen verdraagen met den Koning van Pruissen, die van zyn geheele regt op het zelve, tegen de gemelde overgifte van een gedeelte des Overkwartiers van Gelder, hadt afgestaan. Ook sprak het Verdrag niet van 't slegten van Duinkerken, omtrent welk punt, de Koning alleen met de Koninginne van Groot-

(r) Refol. Holl. 10 April 1713. W. 118.

Groot-Britanje hadt willen overeenkomen. Doch op 't verzoek om vryheid van Godsdienst voor de Hervormden in Frankryk, was, gelyk ook wel te wagten was geweest, nergens iets, immers niets gunstig geantwoord. De Staatschen, last ontvangen hebbende om te tekenen, hadden zulks zeer geheim gehouden. Ook verwagte elk, dat men op 't Stadhuis zou byeenkomen, als de Vrede getekend werdt. Doch men vreesde, door de Keizerlichen en andere Duitfche Gevolmagtigden, gehinderd te zullen worden, als men zyn voorneemen om te tekenen rugtbaar gemaakt hadt. De tekening van Frankryk en van vier der Bondgenooten geschiedde, derhalve, onverwagt en heimelyk, aan de wooningen der Engelschen. Met den dag, werdt de Vrede eerst bekend gemaakt, door de Gezanten, die ze getekend hadden. Omtrent ten tien uren, des morgens, werdt zy den volke aangekondigd, door 't lossen van eenige ligte stukjes, die voor 't Stadhuis stonden. De afkondiging der Vrede geschiedde, daarna, door 't gantsche Land (s). De vreugde was klein onder 't gemeen, en groot de verbittering tegen de Engelsche Staatsdienaars, dien 't alleen geweeten werdt, dat men zig, na 't voeren van eenen roemryken en voorspoedigen oorlog, met eene schandelyke en niet zeer voordeelige Vrede, vergevoegen moest (t). De uitwisseling der bekragtingen geschiedde, te Utrecht, aan de wooning

1713.

De Vrede wordt afgekondigd.

(s) Resol. Holl. 28 April, 17, 19, 23 May 1713. bl. 174, 238, 239, 241, 244.

(t) *Volz* LAMBERTI Tom. VIII. p. 160, 161, 162, 165, 166, Hist. de la Paix d'Utrecht. p. 432.

1713. ning der Franſchen, die, ten zelfden tyde, den Engelfchen de Akte overleverden, waarby de Keurvorſt van Beieren van de Spaanfche Nederlanden afftondt (u).

XXXI. De Bondgenooten, die tegelyk met de Staatſchen tekenden, hadden allen ook geene reden van vergenoegd te zyn. De Engelfchen ten minſten, welker Staatsdienaars de gantſche handeling beſtierd hadden, morden over de Verdragen van Vrede en Koophandel beide. Men hadt bedongen „ dat de Pretendent nimmer in Frankryk zou mogen wederkeeren; „ dat de Koning van Frankryk hem, noch „ iemant, die de Proteſtantsche opvolging zegt „ te hinderen, op eenigerlei wyze, behulpzaam zou zyn; dat Duinkerken, met de „ haven en fluizen, geſlegt zou worden, zonder ooit wederom te worden herſteld: voorts, „ het bezit van Hudſons-baai, S. Chriſtoffel, Akadia of Nieuw-Schotland volgens „ zyne oude grenzen, met Port-Royal of Annapolis, en Terreneuve of Newfoundland, „ met Placentia.” Doch men hadt „ het Eiland Kaap Breton en alle de anderen, in „ den mond van de rivier en golf van S. Laurens, benevens het regt om te viſchen en „ viſch te droogen aan de kust van Terreneuve, van de Kaap Bonavisto, noordwaards, „ tot aan Point Riche, aan Frankryk afgeſtaan (v),” ’t welk veel misnoegen verwekte, in Engeland. In ’t Verdrag van Koophandel, was wel beraamd „ dat de Engelfchen in „ Frank-

(u) LAMBERTI *Tom. VIII. p. 166—168.*

(v) *Voiez DU MONT Corps Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 339.*

„ Frankryk gehandeld zouden worden als de
 „ meest begunstigde volken, en dat zy de vyf-
 „ tig stuivers van 't Vat niet zouden behoe-
 „ ven te betaalen;” doch men hadt, te gelyk,
 moeten toegeeven „ dat de Lyst van 't jaar
 „ 1664 geen' stand grypen zou, voor men,
 „ in Engeland, de belastingen, welke, na dit
 „ jaar, op de Fransche Koopmanschappen,
 „ waren gelegd, t'eenemaal hadt te niet ge-
 „ daan (w): by welk beding, Groot-Britanje
 zo weinig rekening vondt, dat het Parlement
 dit punt weigerde te bekrachtigen. Men ver-
 stondt, in Engeland, dat de handel op Italie,
 Spanje en Portugal veel voordeeliger voor 't
 volk was, dan de handel op Frankryk; waar-
 om men zig aan 't gantsche Verdrag van Koop-
 handel weinig kreunde (x). De Koning van
 Portugal bedong, tegen 't nadeel, welk hy,
 by den oorlog, geleeden hadt, eenige Landen
 in Amerika, tusfchen de Rivier der Amazo-
 nen en de Rivier van Japok of Vincent Pin-
 fon, benevens het regt over de beide oevers
 der eerstgemelde Riviere (y). De Koning van
 Pruissen werdt niet alleen in deeze hoedanig-
 heid erkend; maar ook voor Prins van Neuf-
 chatel en Valengyn. Daarenboven werdt hem,
 gelyk wy reeds gemeld hebben, een gedeelte
 van 't Overkwartier van Gelder toegelegd.
 Wyders, verbondt Frankryk zig tot het hand-
 haaven der Westfaalsche Vrede, in 't geeste-
 lyke zo wel als in 't weereldlyke. Doch de

Ko-

(w) *Foiez Du MONT Corps Dipl. Tom. VIII. P. 1. p. 345.*(x) *TINDAL Vol. X. [or XXV.] p. 14, 15—23, 26—33.*(y) *Foiez Du MONT Corps Dipl. Tom. VIII. P. 1. p. 353.*

1713.

Koning van Pruissen moest, daarentegen, afstaan van zyn regt op het Prinsdom Oranje en op de goederen van Chateau-Beliard, in 't Graaffchap Bourgondie. Zelfs moest hy den Koning van Frankryk verzekeren, dat deeze in 't bezit van dit Prinsdom en van deeze goederen niet ontrust zou worden, door of van wege de erfgenaamen van wylen den Prinse Friso van Nasau, welken erfgenaamen hy aannam vergoeding te doen, voor 't gene zy op dit Prinsdom en op deeze goederen te eischen hadden. Alleenlyk, behieldt hy de vryheid, om zyn gedeelte van 't Overkwartier van Gelder Oranje te vernoemen, en de wapens en titel van dit Prinsdom te blyven voeren (z). De Hertog van Savoje sloot de voordeeligste Vrede; waartoe veel geholpen hadt, dat het belang der Bondgenooten, in 't byzonder dat van Groot-Britanje en van de Staaten vorderde, dat Frankryk' geen' te zwakken nabuur hadt aan den kant van Italie. Frankryk beloofde, hem het Hertogdom Savoje en het Graafschap Nice te rug te zullen geeven, en hem te zullen afstaan de Valei van Pragelas, met de Sterkten Exiles en Fenestrelles; de Valeien van Oulx, Sezane, Bardonache en Chateau-Dauphin; waar tegen hy alleenlyk aan Frankryk overgeeven zou de Valei van Barcelonette. Voorts, werdt hem het Koningryk Sicilie toegewezen, benevens het regt om op te volgen in 't Koningryk Spanje, zo Filips de V. zonder nazaaten, overleedt. Ook werdt hy bevestigd, in de bezitting van het gedeelte

(z) *Poitez Du MONT Corps Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 356.*

te van 't Hertogdom Montferrat, welk de Hertog van Mantua bezeten hadt, en welk hem, reeds door Keizer Leopold, in 't jaar 1703, toegelegd was. Eindelyk, bedong hy, dat de Prins van Monaco hem, wegens Menton en Rocabruna, voor onmiddelyken Leenheer erkennen zou (a). Alle welke voordeelen byna zo veel waren, als hy, op de Vredehandeling, hadt durven eifchen. Zelfs werdt hem 't Koningryk Sicilie toegelegd, welk hy niet eens openlyk gevorderd hadt. De Engelsche Staatsdienaars hadden 'er, ten zynen behoefte, sterk op gedrongen (b).

Wyders, schoon 'er sommigen aan schynen te twyfelen (c), is 't egter zeker, dat 'er, van verscheiden kanten, *geprotesteerd* is, tegen 't gene te Utrecht gehandeld en geslooten werdt. 't Is waar, dat 'er geene erkende middelaars waren, op de Vredehandeling, en derhalve geene Staatsdienaars, aan welken men de Protesten, gevoeglyk, overleveren kon: doch men rigtte zig aan de Wethouderschap van Utrecht (d), die de meeste Protesten aannam, en daarvan Akte verleende. De Prins van Conti, de Hertog van Luynes en Chevreuse, de Markgraaf de Viteaux, de Roomschegezinde Prins van Nassau-Siegen, de Graaf van Matignon, de Markgraaf d'Allegre, de Gereformeerde Prinzen van Nassau-Dillenburg en Nassau-Siegen, de Markgraaf de Coudrée, de

1713.

XXXII.
Protesten
tegen 't
gehand-
delde te
Utrecht.

(a) *Voicz DU MONT Corps Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 362.*

(b) *Zie Rapp. van 't Geh. Comité I. Deel, W. 86, 87, 88, 89.*

(c) *Hist. de la Paix d'Utrecht, p. 444.*

(d) *LAMEERTI Tom. VIII. p. 170.*

1713. de Markgraaf van Aix en Chatillon en eindelijk ook de erfgenaamen van Prinsse Jan Willem Friso protesteerden tegen 't gehandelde, wegens Oranje, Neufchatel en Valengyn. De Hertogin Weduwe van Lesdiguières behieldt ook haar regt op de twee laatstgemelde Heerlykheden. De Hertogen van Bourbon en van Lotharingen protesteerden tegen de vervreemding van het Hertogdom Montferrat. De Hertog van Montmorency behieldt zyne eischen op het Hertogdom Luxemburg: de Graaf van Vienne op Miolans in Savoje. De Markgraaf van Miremont leverde zelfs een Protest over, uit den naam der Gereformeerde Kerken in Frankryk, welken voorgaven, in hunne regten en bezittingen in Frankryk, te moeten hersteld worden, volgens de oude Verdragen. Alle deeze Protesten werden aangenomen, door de Utrechtsche Wethouderfchap (e). Doch niet dat van den Pretendent, of van Jakob den III, Koning van Groot-Britanje, geelyk hy zig noemde. 't Was, met de post, onder een' blooten omslag, gezonden aan de Gevolmagtigden tot de Vredehandeling, en behelsde niets byzonders (f). De Pretendent was, ten deezen tyde, uit Frankryk geweeken, naar Lotharingen, daar hy zig nog eenigen tyd onthieldt. Men heeft naderhand vermoed, dat eenige Engelsche Staatsdienaars, ondanks al het gehandelde over de vaststelling der Protestantische opvolging in Groot-Britanje, ten dee-

(e) *Voiez Supp. au Corps Diplom. Tom. III. P. H. p. 91, 92, 93, 65, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109.*

(f) *LAMBERTI Tom. VIII. p. 170.*

deezen tyde, heimelyk handelden met den Abt Gaultier, om den Pretendent, na 't affterven der Koninginne, te verzekeren van de Kroone (g). Doch sommigen hebben redenen gegeven, om dit vermoeden als ongegrond te verwerpen (h). De Groot-Meester der Ridder-Orde van Maltha hadt, ook, reeds in 't voorleeden' jaar, een wydluiftig Vertoog overgeleverd, waarby hy verzogt hersteld te worden, in 't bezit der goederen, die deeze Orde, van ouds, in de Vereenigde Gewesten, bezeten hadt (i). Doch men sloeg 'er, thans, zo weinig agt op, als in voorgaande tyden, Eindelyk, hadt de Hertog van Bisacha, van wege eenen minderjaarigen Graave van Egmond, deszelfs regt zoeken te bewaaren, op het Vorstendom Meurs, in een Verzoekschrift aan de algemeene Staaten: waarop egter niets beslooten werdt (k).

Zodanig een uitslag hadt de Vredehandeling te Utrecht, in Grasmaand. De Keizer en een gedeelte van het Duitsche Ryk bleeven alleen nog in oorlog, met Frankryk. 's Keizers Gevolmagtigden onthielden zig, nog eene wyle tyds, te Utrecht, of in den Haage; doch keerden, eerlang, naar Weenen, te rug, zeer misnoegd op de Staaten, en vooral op de Engelschen. De Fransche, Engelsche en Staatliche Gevolmagtigden bleeven nog te Utrecht, daar men, wel haast, Gezanten ontviug van

1713.

Besluit van 't verhaaf der Utrechtische Vredehandeling.

(g) Zie Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, bl. 172, 173, 174, 175, 178.

(h) *Memoir. de TORCY*, Tom. III. p. 115—119, 230.

(i) *Voiez LAMBERTI* Tom. VII. p. 262.

(k) *Act. de la Paix d'Utrecht*, Tom. V. p. 424. *Suplém au Corps Diplom.* Tom. III. P. II. p. 115.

1713. Filips den V, die nu wederom, gelyk in den
 —————
 aanvang zyner Regeeringe, door Groot-Bri-
 tanje en de Staaten, voor Koning van Spanje
 erkend werdt. De Engelschen en Staatfchen
 traden, terfcond, met hen in onderhandeling
 over eene vrede: waarvan wy den uitflag,
 in 't volgende boek, verhaalen zullen. De
 Vrede, die de Staaten met Frankryk gemaakt
 hadden, ftondt wankel, zo lang de Keizer nog
 in oorlog bleef; en zelfs, zo lang zy nog niet
 met hem overeengekomen waren, wegens hun-
 ne Barriere in de Spaanfche Nederlanden. Ook
 was een Verdrag met Spanje noodig, om de
 geflooten' Vrede te bevestigen, naar behoo-
 ren. De overeenkomst met den Keizer kon
 de Staaten beveiligen, tegen vyandyke onder-
 neemingen, van den kant van Frankryk; en
 't Verdrag met Filips kon dienen, tot voor-
 deel of verzekerdheid van hunnen Koophandel
 op Spanje en op de Indien: twee voorwer-
 pen, die zy, van den aanvang des oorlogs af,
 en door den gantfchen loop der Vredehande-
 linge, niet uit het oog verlooren hadden;
 doch waaromtrent zy hunne oogmerken, tot
 hiertoe, niet naar genoegten, hadden konnen
 bereiken.

BERIGT VOOR DEN BINDER.

Mr. KOENRAAD VAN HEEMSKERK, Ambasfadeur, <i>te plaatsen tegen over</i> Bladz. 4	
WILLEM BENTINK, Graaf van Port- land enz.	108
GODARD VAN REEDE, Graaf van Athlone.	160
GERARD KALLENBERG, Luitenant- Admiraal.	224
JOHAN WILLEM FRISO, Prins van Oranje.	406
Mr. WILLEM BUYS, Plenipotentiaris enz.	426
FRANÇOIS NIKOLAAS FAGEL, Lui- tenant-Generaal.	470